BEN HUR

Lew Wallace

Tercüme: Serpil Demirci

ELİPS kitap

ELiPS
kitap

Elips Kitap / 734

Kitabın Adı / BEN-HUR: Bir İsa Hikâyesi
Yazar / Lew Wallace
Kitabın Orijinal Adı / BEN-HUR: A Tale of the Christ
Editör / Mehmet Akif Koç
Tercüme / Serpil Demirci
Baskı / Altan Özyurt Matbaası

1. Baskı Şubat 2021
ISBN / 978-605-121-686-7
Yayıncı Sertifika No / 43337

Yayın Yönetmeni / Ali Burak Topaloğlu
Genel Müdür / Bilge Ekinci

İnternetten satış

mkitap

TV.COM.TR

KYRHOS AVM
www.kyrhosavm.com

ELİPS kitap

ELİPS KİTAP TİCARET AŞ
Akpınar Mahallesi 826. Sokak
No: 30 / 13 Dikmen - Çankaya / ANKARA
Tel: +90(312) 475 40 33 / Faks: +90(312) 476 40 28
www.elipskitap.com.tr / e-posta: elipskitap@elipskitap.com.tr
http://twitter.com/ElipsKitap
www.facebook.com/elipskitap
www.instagram.com/elipskitap
elipskitap.tumblr.com

Genel Dağıtım

POINT

Point Kitap Dağıtım Ticaret AŞ
www.pointdagitim.com

BEN-HUR

BİR İSA HİKÂYESİ

Lew Wallace

Tercüme
Serpil Demirci

Şubat 2021

İÇİNDEKİLER

Giriş..... 7
Kaynakça..... 24
Lew Wallace Kronolojisi..... 27

BİRİNCİ KİTAP

I Çölde..... 33
II Üç Yabancı..... 37
III Yunanlı Gaspar..... 41
IV Melchior..... 44
V Baltazar..... 49
VI Yafa Pazarı..... 57
VII Kudüs Halkı..... 60
VIII Yusuf ve Meryem..... 65
IX Beytüllahim'de..... 70
X Gökyüzünden Gelen Işık..... 78
XI İsa'nın Doğuşu..... 80
XII Magilerin Gelişi..... 86
XIII Herod ve Magiler..... 89
XIV Çocuk İsa..... 99

İKİNCİ KİTAP

I Roma ve Yahudiye..... 102
II Messala ve Yahuda..... 105
III Yahuda'nın Evi..... 115
IV Yahuda'nın Annesi..... 120
V İsrailli Bir Kadın..... 127
VI Kaza..... 134
VII Mahkûm..... 147

ÜÇÜNCÜ KİTAP

I Quintus Arrius 151
II Roma Kalyonu 158
III Kalyon Kölesi 165
IV Umut Işığı 173
V Deniz Savaşı 179
VI Özgürlük ve Evlat Edinme 185

DÖRDÜNCÜ KİTAP

I Antakya'da 192
II Araştırma 196
III Hayal Kırıklığı 200
IV Simonides'in Hikâyesi 209
V Keşif 216
VI Hatırlama 222
VII Yeni Bir Yoldaş 228
VIII Çeşme 233
IX İntikam Planı 240
X Palmiye Bahçesi 247
XI Malluch'un Raporu 254
XII Bir Romalı Eğlencesi 262
XIII Bir Arap Evinde 273
XIV İlderim'in Sofrası 281
XV Ben-Hur'un Merakı 285
XVI Baltazar'ın Dersi 290
XVII Düş 297

BEŞİNCİ KİTAP

I Gratus'un Uyarılması 303
II Hazırlık 308
III Gölde 315
IV Alıkonulan Mektup 330
V Ben-Hur Mektubu Okuyor 331
VI Bir Davet 337
VII Kabul Ediliş 341
VIII Vadedilen Krallık 348

IX Ben-Hur'un Kararı 359
X Program 363
XI Bahisler 368
XII Arena 375
XIII Başlangıç 380
XIV Yarış 388
XV Davet 396
XVI Tuzak 399

ALTINCI KİTAP

I Mahkûmlar 410
II Cüzzamlılar 418
III Eski Ev 428
IV Bir Sevgi Sınavı 433
V Amrah'ın Sadakati 440
VI Şampiyon 447

YEDİNCİ KİTAP

I Haberci 459
II Sürpriz 462
III Ölümsüzlük 468
IV Kötü Etki 474
V Haberci ve Kralı 485

SEKİZİNCİ KİTAP

I Beklenti 493
II Ben-Hur'un Açıklamaları 501
III Güzel Haberler 508
IV İyileşme 517
V Kudüs'e 525
VI Maskesiz 528
VII Hayal Kırıklığı 539
VIII İhanet 542
IX Sona Doğru 549
X Son 558
XI Yeraltı Mezarlığı 571
Yazar Hakkında 576

GİRİŞ

Ben-Hur ismini bilen pek az kişi onu General Lewis -Lew olarak da tanınır- Wallace ile ilişkilendirir. Dörtten az olmayan sinema filmi versiyonu ve 1899'dan 1920'ye kadar popüler tiyatro repertuvarlarında neredeyse sürekli olarak yer alan bir sahne uyarlamasının tekrarlanan etkisi, hikâyenin popüler bir edebiyat eseri olarak erken çıkışını engellemiştir. Yine de, tam adıyla *Ben-Hur: Bir Isa Hikâyesi,* hiç tartışmasız, on dokuzuncu yüzyılın en çok okunan, ticari açıdan en başarılı ve Margaret Mitchell'in *Rüzgâr gibi Geçti*'si basılana kadar da, bütün zamanların en popüler romanı olmuştur. Günümüzde bu popülerlik ve ün azalmış olup, *Ben-Hur*'un kökeni ve hikâyesi hakkında bir şeyler bilenler bile, 5. Kitap'ın on üç ve on dördüncü bölümlerinde yer alan araba yarışı dışındaki herhangi bir kısmı hatırlamamaktadırlar.

Eğer bu roman, 1880'de değil de günümüzde yayınlanacak olsaydı, bazı eleştirmenler hiç kuşkusuz *Ben-Hur*'u bir "yol romanı" olarak nitelendirirken, diğerleri onu bir arayış hikâyesi olarak tanımlarlardı ve her iki örnekte de bu eleştirmenler haklı olurdu. Yahuda Ben-Hur Akdeniz dünyasında, Kudüs'ten, Nasıra köyünden geçip, onu Ege'de Nakşa Adası yakınlarındaki gemi kazasına götüren kalyonlara, oradan Roma, Yahudiye, Suriye, tekrar Kudüs ve sonunda Roma'ya seyahat ederek yol romanı kavramını karşılamaktadır. Yahuda'nın yolculuğu, bazı aralıklarla, bir başka gezgin olan İsa'nınkiyle çakışmaktadır. Yahuda ve İsa fark-

lı yolların gezginleridir, ama her ikisininki de keşif, aydınlanma ve -Yahuda'nın yolculuğu- arınma, kurtuluş ve tamamlanma yoludur. Kitabın yayınlanmasından sonraki ilk on yılda Amerikalı okurlar, romanın sekiz kitabında farklı yerlerde ya da zaman akışı gösteren genel yapısında doğrulandığı gibi, *Ben-Hur*'u zamanda ve coğrafi engellerde bir yolculuk olarak okumuşlardır. Buna karşın aynı zamanın İngiliz okurları, onu sınıf ve hiyerarşi engellerinden geçiş romanı olarak okumuşlardır. Amerikalı okurlar için bu engeller aşılabilir ya da geçilebilir olarak görülmektedir.

Ben-Hur aynı zamanda bir arayıştır da. Yahuda, Messala ile olan arkadaşlığını yenilemenin peşindedir, ama bu arayış sırasıyla, Messala'dan intikam alma, özgürleşme, kimliğinin ve mirasının geri kazanılması, annesiyle kız kardeşinin hapishane ve hastalıktan kurtarılmasına dönüşmüştür. Bir aşk arayışıdır, Yahuda'nın doğru bir eş seçimi ihtiyacıdır ve hepsinden de öte bir baba arayışıdır. Hur yuvasının kurucusu olan, uzun zaman önce ölen, öz babasından sonra Yahuda bir dizi geçici vekil babayla karşılaşır -Quintus Arrius, Simonides, Şeyh İlderim, Baltazar- ta ki İsa'yı ruhani babası olarak kabul edene kadar. Hayatı da İsa'nınkine benzemektedir; o da Ben-Hur gibi, geçici vekâlet eden bir ebeveynden ilahi ebeveynine doğru yolculuk etmektedir. Romanın başka bir yerinde etkili ve başarısız babalık örnekleri ortaya çıkmaktadır. Simonides, Esther için akıllı ve cömert bir babadır; Baltazar ise bilgeliği ve örnek oluşuyla, sahtekâr ve hırslı İras'ı etkileyememiştir. Ama bu kitap sadece düşünsel ya da ruhani bir arayış veya gelişme romanı değildir. Yahuda bir seferde sadece bir şey yapabilen ve sadece bir şey düşünebilen bir eylem adamıdır.

Romanın alt başlığı olan *Bir İsa Hikâyesi*, *Ben-Hur*'un bir eylem arayışı olduğu kadar ahlaki ve ilham verici bir hikâye olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu yüzden de, Yahuda'nın intikam alma arzusu tatmin edildiği anda hikâyenin bitmemesi önemli bir noktadır. Ancak üç kitap sonra okura tam ve sağlıklı bir ailenin son tablosu sunulmuştur. İyileşme fiziki olduğu kadar ruhani de olmalıdır. *Ben-Hur* on dokuzuncu yüzyılda, özellikle son on yıllarında yükselişe geçen, başlıcası İngiliz ve Amerikalı olan güçlü kültürlerin içindeki muhalefetin, bölünmenin, ideolojik ve

ahlaki zıtlıkların, aynı zamanda bu çelişen unsurların, hiçbir hasar vermeden o toplumla bağdaştırılmasının anlatıldığı düzyazı ve dramatik edebiyat alanına aittir. Hem İngiltere hem de Amerika hâlihazırda ya da yükselmekte olan görkemli kültürler olduklarından, bu tür keşifler için sevilen metaforlardan biri Roma İmparatorluğu'dur ve bu efsanevi topraklar, her bir kültür, on yıl, sınıf ve ideolojinin kendi endişelerini, korkularını, fantezilerini, dürtülerini ve distopik bakışlarını üzerine yazdıkları boş bir kâğıt hâline gelmiştir. Kitap ve oyun yazarları, ressamlar, tarihî açıdan ve popüler tasavvurda, Hristiyanlara işkence edilmesiyle ilişkilendirilen Neron ve Domitianus gibi Julio-Claudian imparatorların hüküm sürdükleri imparatorluğa ilgi duymuşlardır.

Bu metafor ve değerlerin konumlandırılması kısaca şöyle tarif edilebilir: Roma, soylu kültürü, merkezileştirilmiş yetkisi ve siyasi gücü, askerî başarıları, Stoacılık ve özverisi, zenginliği, zarafeti ve geniş yasal yapısıyla, iyi niteliklerle ilişkilendirilmektedir. Tersine, Roma'nın çöküşü, kötülük, fethedilmiş halkların sindirilmesi, gayriresmî ve yıkıcı mezheplerin ve doktrinlerin zulümleri hoş karşılanmamıştır. Muhalefet genellikle bir anlamda yabancı olan ya da Roma hâkimiyeti tarafından haklarından mahrum edilmiş karakterler vasıtasıyla temsil edilmiştir: Bilgili ve kültürlü Yunanlılar; eski yasalara itaat eden ve tek Tanrı'ya inanan Yahudiler; kırılgan, içgüdüsel olarak ahlaklı ve prensipli, aile ve ev alışkanlıklarını koruyan kadınlar; dürüst, iş ahlakı olan, aşırı lüksü ve savurganlığı sevmeyen işçi sınıfı. Karşıtlar, hükmeden, rahatına düşkün, güçlü soylu erkekler (bazıları ahlaki eylemlere ve yüce düşüncelere muktedir olduklarından habersiz); kinik, nükteli (genellikle kinizmle eş tutulur ve Viktorya dönemi düşüncesine göre kinizm, ateizme tehlikeli bir yakınlık içinde durmaktadır) fırsatçı, cinsel açıdan serbest ve yırtıcı, soylu kadınlar; dalkavuk köleler, yozlaşmış rahipler ve tehlikeli boyutlarda hırslı saray mensupları. Böylelikle Roma İmparatorluğu toplumu, siyasi ve sosyal gündeme modern unsurlar -imparatorluğa kısıtlamalar getirilmesi, "Yeni Kadın" ve "Kadın Sorunu", özgürleşme ve oy hakkı, eşit sendikalaşma- yerleştiren insanlarla benzeşen kişiler içermektedir.

Bu karakterlerin bazı karmaları -Romalı yetkililer ve yozlaşmış rahipler, kadınlar, Yahudiler, Yunanlılar- âdet olduğu üzere geç

Victoria döneminde "toga oyunlar" ya da "toga romanlar" olarak tanınan bir türde, zıthklar içinde bir araya gelmektedirler. Bu genelleyici başlıklar kısmen alaycıdır, ama aynı zamanda bu türlerin gücünü ve daimi popülerliğini de kabul eder. Başlıca toga romanlar, Edward Bulwer Lytton'ın, benzetmeler kullanarak İlk Halkın Temsili Yasası zamanında İngiltere'nin durumunu ve sosyal bölünmesini ele alan *Pompei'nin Son Günleri* (1834); Kardinal Nicholas Wiseman'ın, Victoria dönemi ortalarındaki Protestan İngiltere'de Romalı İngiliz Katoliklerin güç durumdaki bir azınlık olarak ele alındığı *Fabiola ya da Katakomp Kilisesi* (1854); George John Whyte-Melville'in, İngiliz askeri kahramanlıklarını da öven, cinsel ve siyasi entrika romanı *Gladyatörler: Bir Roma ve Yahudiye Hikâyesi* (1863); General Lew Wallace'ın, toga romanının pek çok kaygısını Amerika'ya ve bazı yeni Amerikan endişesini de ekleyen *Ben-Hur: Bir Isa Hikâyesi* (1880); Henryk Sienkiewicz'in, yeni ortaya çıkan Hristiyanlığı Roma düşüncesi ve yüzyıl sonu belirsizlikleri bağlamında konumlandırmaya çalışan *Nereye Gidiyorsun?* (1896) olarak sayılabilir. Toga dramaya Amerikan sahnesinin katkısı, Robert Montgomery Bird'ün *Gladyatör*'ü (1831), Lytton'un *Pompei'nin Son Günleri*'nin Louisa Medina tarafından uyarlaması (1835) ve son olarak *Ben-Hur*'un William Young tarafından uyarlaması (1889) ile temsil edilmektedir. İngiliz toga draması, Wallace'ın ve Sienkiewicz'in romanları ve Young'ın *Ben-Hur* sahne eseriyle aynı olağanüstü uluslararası popülariteyi paylaşan Wilson Barrett'in *Haç İşareti* (1895) ile örneklendirilebilir. Bu popülarite üç romanı da sessiz sinemaya ve sonrasında sesli sinemaya taşımıştır.

Bütün toga edebiyatında Roma zulmünün tehdidi ya da gerçeği ve masum, ahlaklı kadınlar vasıtasıyla hızlandırılan (ve aynı şekilde baştan çıkarıcı kadınların ahlaksız ilerleyişleri tarafından tehlikeye sokulan), önceki, dogmatik olmayan Hristiyanlığa dönüş vardır. Victorialılar böylesi kaos dönemlerinde uzun vadeli, sağlam aileler ve görgü kuralları yaratmak ve korumak için gereken güçlü disiplini erdemli kadınlarda konumlandırmışlardır. Çoğu toga edebiyatında nihai ya da kesin hesaplaşmalar, aç ve delirmiş vahşi hayvanların muhalifleri parçalayacakları ya da bir gladyatör müsabakası veya araba yarışının hayatta kalmayı veya alternatifi olan şehitliği belirlediği kamusal alanda yer alır.

Yazar Lew Wallace ve *Ben-Hur*'un yaratılma geçmişine ilişkin bilgilerimizin çoğu, ölümünden bir yıl sonra 1906'da yayınlanan iki ciltlik otobiyografisinden gelmektedir. Bu eser üçüncü kişi ağzından yazılmış olup olayları başarılara ve ödüllere dayandırarak anlatmakta, tamamen değilse de büyük ölçüde yazarın duygularına yer vermemektedir. Wallace asla kuşku, yılgınlık ya da korku dile getirmez. Bu eser, esas olarak, Wallace'ın fiziki dünyasının bir tanımı, yolculuğun manevi bedelini hesaba katmadan ya da -ABD Askerî Akademisinde eğitim alan kıdemli subaylardan gördüğü mağduriyetin belirtilmesi hariç- duygusal yıpranma ve gözyaşını anlatmadan onu karanlıktan üne ve zenginliğe taşıyan bir hikâyedir. Bu bakımdan Wallace, tutsaklığının ve köleliğinin en karanlık anlarında bile dürüstlüğünde ya da imanında kuşkuya yer vermeyen Yahuda *Ben-Hur* için bizi hazırlamaktadır. Yahuda'nın Hristiyanlığa geçişi bile nispeten sancısız olmuştur; bıraktığı inançta herhangi bir aşınma yoktur. Başkaları üzerinde uygulanan acılara, kurtuluşlarına ve selametlerine tanık olmuştur. Kişisel deneyimlerden değil de örneklerden etkilenmiştir ve dinî dönüşümü, büyük bir entelektüel ya da manevi mücadelenin değil, gözlemlerinin doğal bir sonucu olmuştur. Eyüp Peygamber'in acıları ya da Othello'nun esareti ve kurtuluşunun yanında Yahuda'nın inanç krizleri ılımlı bir mücadele gibi görünmektedir.

Otobiyografinin de anlattığı gibi, yazarlık *Ben-Hur*'un yaratıcısı Lew Wallace'ın ne ilk ne de başlıca mesleğidir; ama yazarın deneyimleri ve aktif yaşamının ayrıntıları hemen bu romanı akla getirir. 1827'de varlıklı bir ailede doğmuş, Indiana'nın Midwestern eyaletinde büyümüştür. Lew dokuz yaşındayken babası vali seçilmiştir. Çok kereler okuldan kaçsa da, genç Lew Wallace eyaletin başkentinde oturmanın avantajlarından yararlanıp sık sık kütüphaneye gitmiştir. Bir yeni yetmeyken eyalet kayıtlarının kopyalarını çıkararak cep harçlığını kazanmıştır. 1845 yılında Meksika ile savaş ilan edildiğinde, Wallace'in romantik serüvenciliği su yüzüne çıkmıştır. Prescott'un *Meksika'nın Fethi* kitabından aldığı ilhamla kendisinin de teğmeni olduğu askerî bir birlik oluşturdu. Birlik, Indiana Piyade Bölüğü'ne bağlandı ve Wallace hiçbir yara almadan bir çatışmaya katıldı. Dönünce, edebî merakı ve biraz şiir yeteneği olan Susan Elston ile tanışıp evlendi. Kendi çabasıyla, Susan Wallace, Susan Arnold ve

Susan Elston adları altında kendi şiirlerden birkaç seçki yayınlatarak ticari başarı kazandı, günlük kullanıma "küçük ayakların patırtısı" diye bir ifade kattı. Lew Wallace eşinin sonraları kendi yazıları üzerinde etkisi olduğunu kabul etmiştir. Eşinin doğduğu yer olan Indiana, Crawfordsville'e taşınıp hukuk okumuş, Indiana Barosu'na kabul edilmiş, demokrat olarak politikaya girmiş ve Indiana Senatosu'na seçilmiştir. Bir milis şirketi kurup yönetmiş ve 1861'de güney eyaletleri birliğe karşı ayaklandığında yardıma çağrılan ilk şirketlerden biri olmuştur.

Lew Wallace'ın liderliği, birliklerine olan ilgisi, zekâsı, stratejik planlaması, cesareti ve öngörüsünün Birlik Ordusu'nda subaylığa terfisinde katkısı olmuştur. Albay olarak hizmete başlayıp generalliğe ve kolordu komutanlığına yükselmiştir. Onun generalliği hem Cincinnati, Ohio hem de federal başkent Washington'u konfederasyon güçleri tarafından ele geçirilmekten kurtarmakla ünlüdür. Konfederasyon Ordusu'nun sayıca çok olduğu daha sonraki bir çatışmadan oyalama muharebesi yürüterek Kolombiya'nın kurtarılmasını sağlamıştır. İsyan sona erince Wallace, Abraham Lincoln suikastına karışan suikastçıların yargılandığı mahkemede görev almış ve 13.700 birlik tutsağının hastalık, açlık ve ihmalden öldüğü konfederasyonun Andersonville Hapishanesi'nin Komutanı olan Henry Wirtz'in mahkemesine başkanlık etmiştir. Altıncı kitabın ilk iki bölümünde anlatılan, Yahuda'nın (adı belirtilmeyen) annesi ve kız kardeşi Tirzah'ın Antonia Kulesi'nde gördükleri işkence hikâyesinin onun bu deneyiminden alınmış olması muhtemeldir.

Sonra Wallace Meksika'da, Başkan Benito Juarez'i desteklemek üzere bir paralı asker ordusu kurup yönetmiş, 1868'de avukatlık yapmak, siyasi partisini değiştirmek ve başarısız da olsa ABD Meclisine adaylığı koymak üzere Crawfordsville'e dönmüştür. Yaklaşık aynı dönemde roman yazmaya başlamıştır. Prescott'u okumasından, kendi Meksika Savaşı deneyimlerinden ve İsyan sonrası Meksika'ya gidişinden doğan bir Meksika fethi hikâyesi olan *The Fair God* adlı romanı 1873 yılında yayınlanmış ve geniş çapta övgü almıştır. Indiana'daki evinde Magilerin yolculuğu ve İsa'nın çocukluk yılları üzerine ikinci romanına başlamıştır. Wallace, İsa'nın çocukluğunu ve gençliğini kurgulaya-

mayacağını ve İncil'de belirtilenlerin ötesine geçemediğini anlamıştır. İsa'nın, kimliği ve eylem gücü kutsal kitap metinlerince uzlaşılmamış bir aracı karakter vasıtasıyla incelenip tanımlanması gerektiğini fark etmiştir. Wallace yeni romanına *Ben-Hur* adını vermiş, ama yazım sürecinde olan bu çalışmadan "Yahudi romanı" olarak söz etmiştir. Aşağı yukarı aynı dönemde adını İmparator Commodus'tan (MS 161-92) alan bir toga oyun yazmaya girişmiştir. Bu trajedi, kurgusal bir köle isyanını ve sonrasında bir kadın karakterin (İras'ı çağrıştıran) ihanetini ve deli bir imparator tarafından bastırılmasını sahneye uyarlamıştır. Amerikalı bir aktör ve yönetmen olan Lawrence Barrett bu oyunu sahneye koymayı reddetmiş ve sonraları oyun Wallace'ın yayınlanan daha önemsiz eserleri arasında yer almıştır.

1878'de Lew Wallace Başkan Rutherford Hayes tarafından New Mexico bölgesi valiliğine atanır. Onun ve Susan'ın yalnız, tehlikeli ve hizip dolu New Mexico bölgesi deneyimleri hiç kuşkusuz *Ben-Hur*'un içeriğini, dokusunu ve altında yatan ideolojik kapsamını etkilemiştir. Onları Crawfordsville'den bölgeye götüren demir yolu Güneydoğu Colorado'da son bulur, sonra Santa Fe'ye gitmek için atlı arabayla Sangre de Cristo dağları ve kuzey çölünden geçerek yolculuk yapmak gerekir. Bu seyahatin etkisini romanında da görürüz: Baltazar'ın deve sırtında, Magi dostlarıyla buluşmak için yaptığı yolculuk gibi. İspanyollar tarafından terk edilen başkente varınca Wallacelar, 1878-81 arasında, beyaz göçmen çiftlik sahiplerini Meksikalı-İspanyol yerlileriyle karşı karşıya getiren, Lincoln Bölge Savaşı adında bir kan davasının sürdüğünü görmüşlerdir. Çiftlik sahiplerinden biri, Wallace'ı kişisel olarak tehdit ettiği söylenen, haydut William "Billy the Kid" Bonney adında bir savaşçı tutmuştur. Bu tehlikeye ek olarak, her iki taraf da Guadalupe dağlarından inen Apaçilerin ölümcül saldırılarına maruz kalmışlardır. Wallace, çatışan grupları yatıştırmaya çalışarak ve cinayet suçluları haricindeki insanlar için genel af düzenlemesi yaparak kan davalarını sona erdirmeye girişmiştir. Bütün kültürlere olan saygısı ve samimi hayranlığı ve bir başka ayaklanmayı bastırma arzusu valiliğinin ayırt edici özelliği olmuş, bu nitelikler ve dilekler, kasıtlı bir muğlaklık vererek *Ben-Hur*'da yer almıştır. New Mexico toprakları çöllerin, dağların ve vadilerin kaynaştığı bir yerdir. Gelen beyaz Anglo, Meksikalı, İspanyol ve

Amerikan yerlisi etnik karışımı Doğu ve Akdeniz dünyasının birçok kültürüne dönüştürülmüştür: Romalılar, Yahudiler, Suriyeli Araplar, Mısırlılar ve Yunanlılar. *Ben-Hur*'un Yahudiye Çölü ortamı Kutsal Topraklar ve New Mexico, Roma işgalindeki Kudüs ve Sante Fe'dir. Roma aynı zamanda hem Roma ve genişleyen imparatorluk hem de Vali Lew Wallace'ın askerî birlik taleplerine kaygısızlıkla cevap veren ve onu çatışmayı bitirmek için çözüm bulmaya zorlayan Washington'uyla Amerika'dır. Wallace Gratus ve Pontius Pilate'ın valilik makamlarını işgal edip geçici hizipler arasında yargılama, mahkûm etme, barışı sağlayıp devam ettirme çalışmalarını gerçekleştirir.

Ben-Hur diğer çağdaş konuları da kapsamaktadır. "Kadın Sorunu" ve yeni başlayan "Yeni Kadın" kavramları Wallace'ın zihnini meşgul etmektedir. Eserinde aykırı kadın karakterlere yer vermiştir: Ciddi, itaatkâr, sorumluluk sahibi, içten Esther ve alaycı, nükteli, inatçı, hesapçı İras, anne, Tirzah ve Amrah'ın daha önemsiz rolleri görüşlerinin kısmi ifadesidir. Ek olarak, Wallace'ın "Kötü Etki" olarak adlandırdığı Yedinci Kitap'ın dördüncü bölümünde İras'ın Yahuda'nın dikkatini dağıtmak için anlattığı "Güzel Dünyaya Nasıl Geldi" hikâyesi de vardır. Wallace, hiç de misafirperver olmayan New Mexico bölgesinden ayrılıp Crawfordsville'deki evlerine dönen Susan'a, içinde bulunduğu ortamıyla beraber kinayeli hikâyesinin "Kadın Sorunu"na karşı sert yanıtını ifade ettiğini yazmıştır. Bu belki de Lew Wallace'ın "Kadın Sorunu" konusundaki son resmî sözü olabilir, ama davranışları her ne kadar şaşırtıcı ve küstah olsa da İras'tan bütünüyle hoşlanmadığını kabul etmek zordur. Esther neredeyse cazibeli olamayacak kadar iyi, hoşsohbet olamayacak kadar da sıkıcı biridir. Esther bir müzik sever değilken İras öyledir ve müzik Wallace'ın yaşamının en büyük keyiflerinden biridir.

Ben-Hur entelektüel değildir. Okurun çözmesi gereken öyle karmaşık aydın, ahlaki ya da toplumsal düğümler yoktur. İras haricinde başlangıçta yanlış hüküm verdiğimiz hiçbir karakter yoktur. Roman masalsıdır, ama başlıca ilişkiler kişiseldir; Yahuda'nın kişiliği ve eylemleri ya da aslında diğer karakterlerinkiler de, çok daha soyut kavramlar ya da kurgusal anlatı sınırlarını zorlayan meseleler için bir mecaz niteliği taşımamaktadır. Hatta *Ben-Hur* 'un başarısı

kuşku ve ara sıra da alaycılıkla karşılanmıştır. Roman canlı bir macera anlatımı, çeşitli bölümler olaylar bakımından zengin, genel aksiyon karakterlerin niteliklerinden kaynaklanan değil, bir komplonun (burada kötüye kullanılan komplo) yönlendirdiği bir şey olduğundan ve insani erdemin -tanrısalın aksine- ödüllendirildiği, kötünün ise cezalandırıldığından, *Ben-Hur*'u hakir görenler olmuştur. Bu sahne melodramı için de geçerli olan bir şeydir (genellikle melodram geleneklerine yabancı olan insanlardan kaynaklanır); aslında orada biz, başlangıçta art niyeti fark edilmeyen, hainliğin kendisini içine soktuğu olumsuz şartlardan sıyrılmayı başaran bir başka karakterin kötülüğünün dezavantajlı duruma düşürdüğü masum bireyin ya da kahramanın zalimlerini tanıyıp yenerek sonsuz bir mutluluğa kavuştuğu hikâyenin altında yatan örüntüyü ayırt edebiliriz. Bu, sadece on dokuzuncu yüzyılın hâkim teatral formu değil, yaygın bir edebi yöntemdir.

Ben-Hur eleştirmenlerinin gözden kaçırdıkları şey, Wallace'ın romanını ustalıkla işleme yeteneğidir; Yahuda'nın sadece yaşadığı zorluklar ve tatmin edici zaferler silsilesine değil, yaklaşık yirmi yıl boyunca başarılan manevi ve sosyal gelişimine de imkân veren bir yapı yaratmıştır. Yahuda, Messala ile tekrar bir araya gelişinin verdiği acıyla annesine neden kendisinin de bir Romalı gibi davranamadığını sorduğu andan itibaren hiç aceleye getirilmeyen bir yolculuğa çıkmıştır. Dönüşüm kaçınılmazdır, ama zamanından önce olamaz. Sonunda kutsal yazıların ana hatları, tarihî hikâyeler ve romanın bütün yapısını kontrol altına alan Yeni Ahit açıklamalarıyla örtüşmelidir. Wallace etkili ve sade bir düzyazı yazar: Anlatımı açıktır ve hiçbir muğlaklığı yoktur; insanları, mekânları ve olayları tasviri gayet iyi araştırılmış olup esere zenginlik katmaktadır; ama araştırmasının genişliği ve ağırlığı asla okurun keyfini bozmaz. Bir yazar pozuna bürünmemiştir. Victoria dönemi kurgusunun standartlarına göre kendisinin ve karakterlerinin hassasiyetlerini ortaya koyuşları genellikle yerinde ve dönemin diğer kurgularının tersine gayet ölçülüdür. Dindarlık söz konusudur, ama pek çok çağdaşı olan toga romanlarında ve bugün okunamaz ve oynanamaz durumdaki oyunlarda olduğu kadar bıktırıcı ve hararetli değildir.

Wallace, *Ben-Hur* için hazırlanırken, aynı şekilde yıllarca okumuş ve konuya odaklı araştırmalar yapmıştır. Böylelikle bu kay-

nakların kökenine inerek onun düşünce şekline ulaşabiliyoruz. Kendi kuşağından pek çok Amerikalı gibi hem Eski hem Yeni Ahit hem de Apokrif'e oldukça aşinadır. İncil'le de uyumluluk göstermiştir. Olaylara ve antik dünyanın mekânlarına yaptığı referanslardan anlaşıldığı kadarıyla, muhtemelen Tacitus'un *Yıllıklar* ve Edward Gibbon'ın *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi* kitaplarını okumuş ve el altında bulundurmuştur. Wallace'ın aynı zamanda G. J. Whyte-Melville'in 1867 toga romanı *Gladyatörler: Bir Roma ve Yahudiye Hikâyesi*'ni de bilmesi muhtemeldir. Yahuda'nın profesyonel boksörler tarafından öldürülmek üzere Idernee Sarayı'na getirildiği bölüm *Gladyatörler*'deki bir bölümü akla getirmekte ve Whyte-Melville'in etkisini doğrulamaktadır. Her iki roman da askerlerin eserleridir. Whyte-Melville'in romanı Roma İmparatorluğu'nun gerileyişini ve hâkim vatandaşların -Britanyalılar, Yahudiler ve Hristiyanlar- imparatorluğa direnişini konu edinmektedir. Ama Whyte-Melville'in İngilizliğini ve Wallace'ın Amerikalılığını ortaya koyan bazı farklılıklar vardır. *Gladyatörler*'de cinsel arzu, entrika ve kudret -İngiliz toga roman ve oyunlarının tipik özellikleri- toplumsal sınıf engelini aşmaya ve ihlal etmeye yeltenir, ama hep başarısız olur. Romanın sonunda Romalı işgaline karşı çıkan Zealot İsyanı başarısız olmuştur. Kaos ve katliam vardır, ama aristokratlar ölümde bile hâlâ aristokratlara bağlıdırlar ve alt sınıflar ve mezhepler toplumsal düzene bir zarar vermeden bir araya gelirler. Tersine *Ben-Hur* bütün sınıf farklılıklarını zenginliğe ve sağduyulu, basiretli ticareti teamüllerin -rüşvet ve hazineye vergi ödemeleri de dâhil- zenginlere sağladığı güvenliğe maruz bırakmanın haricinde sınıf kavramına itibar etmez. Yahuda'nın İras'ın şantaj girişimini engellemesi çok etkileyici bir andır. Hayır, der Yahuda İras'a, Messala'nın altı talentini ve ilave yirmi talenti göndermeyecektir.

Bu ev, eşyalar, ticari mallar, Simonides'in büyük bir kârla ticaret yürüttüğü gemiler ve kervanlar imparatorluk koruması altında, iyiliğin bedelini keşfeden akıllı bir kafa ve hediye şeklinde gelen makul bir kazanımı kan gölünden ve kötülükten gelecek daha büyük kazanıma tercih eden Sejanus.

Burada zenginlik kudretten ayrılır. İkisi aynı şey değildir. Çok çeşitli Akdeniz ve Doğu kültürleri zenginliği elinde tutar, Romalı-

larsa gücü. Sonunda Yahuda'nın büyük servetini özel bir isyan ve bunun liderliğine değil de, hayırlı bir Hristiyan gayesine yatırması dikkate değerdir.

Whyte-Melville'in tersine, Wallace sınıflar arasındaki uçurumları reddetmektedir; sadece sınıf ahlaki ve demokratik davranışları engellediğinde, kısmen New Mexico deneyiminin bir sonucu olarak, milliyet ve ırk konusunda endişelenmektedir (tıpkı Messala'nın ricası üzerine Yahuda'nın düşündüğü gibi: "Romalının yüzünde de bir dilenci ya da dost ifadesi yoktu; her zamanki gibi bir asilzade alaycılığı vardı; kibirse mükemmel ve rahatsız ediciydi.") Bununla birlikte, Wallace'ın İsa'yı kabul eden karakterleri, etnik farklılıkları başarıyla aşıp çok kültürlülükle uzlaşmaya doğru kolaylıkla ilerlemektedirler.

Wallace'ın elindeki diğer kaynaklar yazar ve dönemi konusunda çok şey söylemektedir. Bütün roman boyunca okur sık sık topoğrafik ayrıntılarla karşılaşmaktadır. Wallace'ın ilk paragrafı, sanki burada bir savunma ya da saldırı emri veriyormuş gibi bir kusursuzlukla Zubleh Dağı'nın yayılışını tanımlamaktadır. Ayrıntılı ve ölçeklendirilmiş topoğrafik haritalandırma Amerikan İç Savaşı'nın savaş meydanı gereksinimleriyle geliştirilmiştir ve Wallace da bu ölçekli haritaları kullanan ilk taktikçiler arasındadır. Böyle ayrıntılı haritaların etkinliği konusundaki haberler Avrupa'ya ulaşmış ve Alman haritacılar sadece askerî amaçlarla değil, yeni bir kütüphane tarzı ve yerel atlaslar için düzenli araştırmalar başlatmıştır. Wallace, Kutsal Topraklar'ın topoğrafik özelliklerini, köylerini ve şehirlerini ayrıntısıyla gösteren böyle bir Alman atlası edinmiştir ve romanını yazarken bu atlası açıp uzaklıkları gözüyle ölçtüğü, yükseklikleri hesapladığı ve belirgin noktaları ayırt ettiği aşikârdır.

Wallace, başka bir yerde, küçük ama büyümekte olan arkeolojik kütüphanelere son dönemde eklenmiş iki belgeyi tekrar tekrar kullanmıştır. Bugün bile arkeologlar Yunan ve Latin edebiyatı bilginleri için yararlı olan iki metin bulmuş ve bavulunda New Mexico'ya götürmüştür. Takma adını, bu ciltleri ilk düzenleyen Oxford âlimi William Smith'ten alan her iki metin gayriresmî "Smith'in Sözlüğü" olarak bilinmektedir ve romancılar için değil, ciddi âlimler için giderek daha çok açığa çıkan antik dünyanın

anlaşılmasında yardımcı olmak üzere hazırlanmıştır. Ama metinler İngilizce olsa da, bu sözlükleri kullananların indekslerde arama yapabilmek için Latince ve Yunanca bilmeleri gerekmektedir. Kazılmış alanların ve arkeolojik eserlerin tanımları Wallace'ın anlatısında canlı ayrıntılar yaratmasına olanak vermiştir. Özellikle de Smith'in *Yunan ve Roma Eski Eserleri Sözlüğü*'nün ikinci baskısını (1848) Yahuda'nın, korsanların çarptığı kalyondaki hizmetlerini ve Antakya Maximus Arenası'ndaki araba yarışını canlandırmak için kullanmıştır. Arenanın planı ve düzeni lamba oymalarında, mozaiklerde, fresklerde, mücevherlerde ve bronz rölyeflerde resmedilmiştir. Bu ciltte bir başka yerde rakiplerin arabaları da tanımlanmıştır. Smith'in iki ciltlik *Yunan ve Roma Coğrafya Sözlüğü*'nde Daphne Koruluğu kazılarının, Antakya, Kudüs, Beytüllahim ve Roma'nın başlıca binalarının tasvirleri bulunmaktadır. Wallace belki başka referans kaynaklarına da sahip olabilir. Şeyh İlderim'in çöldeki kamp yerinin ve Yahuda'nın orada kalış ayrıntılarının, 1870'lerde Cezayir'in Oued-Atmenia köyünde ortaya çıkarılan, Afrika Genel Valisi Pompeianus'un villasındaki mozaiklerin renkli reprodüksiyonlarından alınmış olması muhtemeldir. 1878'de sergilenen ve yayınlanan, çok pahalı olan bu çizimler, İlderim'in övündüğü türden bir Fas at yetiştirme tesisini resmetmektedir. Wallace'ın, kazılarda çıkarılan sarayların ve tapınakların Karl Jacob Weber ve Johann Joachim Winckelmann tarafından çizilen ve oyulan, on dokuzuncu yüzyıl sonları ve yirminci yüzyıl başlarına ait canlı ve yaratıcı restorasyon çalışmalarını görmüş ve onlardan esinlenmiş olması da oldukça olasıdır.

Wallace araştırmalarını iyi yapmış olsa da, kaynaklarını kullanma ve başlıca olayları anlatma konusunda saplantılı ve sert değildir. Bu, Yahuda'nın Maximus Arenası'ndaki araba yarışlarına katılmasını ele alışında ve romanın bazı olaylarını Antakya yakınlarındaki Daphne Koruluğu'nda konumlandırmasında gayet açıktır. Tacitus Neron'un yozlaşan ahlakını, imparatorun kamusal alanda araba kullanma çabalarını anlatarak ortaya koyar. Bu şerefine düşkün hiçbir Romalı soylunun tenezzül etmeyeceği bir harekettir. Aksine, on dokuzuncu yüzyıl Amerikan seçkinleri ve orta sınıfı için, birisinin kendi atlarını sürerek yeteneğini göstermesi hoş görülen -hatta onaylanan- bir eğlencedir. Dahası,

Gibbon Daphne'den genç kadınları "yersiz utangaçlık ahmaklığından" vazgeçiren "bu şehvet cenneti" olarak söz etse ve Smith Daphne Koruluğu'nun bütün imparatorluk dönemi boyunca her türden cinsel düşkünlüğe müsamaha etmesiyle ünlü bir yer olduğu konusunda gayet açık bir şekilde diretse de, Wallace Koruluk'u rüya gibi bir ağaçlık olarak tanımlar:

Gördüğü şeylerin dinî bir kitabesini anlatıyorlardı ona; açık gökyüzünün altındaki sunaklar... Havada ve yerde bir huzur, her tarafta uzanıp dinlenmeye bir davet vardı. Birdenbire bir ilhama kapıldı. Aslında koruluk bir tapınaktı, uçsuz bucaksız ve duvarsız bir tapınak! Bir benzeri yoktu!

Wallace'ın dili, Roma'nın eleştirmenlerinin değil, "Büyük Canlanma" çağrısına cevap veren binlerce vatandaşı gibi, günler ya da haftalar süren açık hava vaazları, ilahiler, vatansever ve ilham verici konuşmalar, "iyileştirici" müzikler, okuma parçaları ve piyesler (ve nihayetinde filmler) için topluluklar hâlinde ormanlara ve kırsal kamp alanlarına çekilen bir Amerikan Viktoryan'ın dilidir.

Ben-Hur'un başarısı gecikmeden gelmiştir. 1900'den önce otuz altı İngilizce baskı yapmıştır. Bunların çoğu tam metnin olduğu gibi kopyasıdır, ama farklı şekillerde, özellikle deniz savaşı, araba yarışı, Magilerin çöldeki buluşmaları, Beytüllahim'e yolculuk, İsa'nın doğuşu ve çarmıha gerilişi gibi sadece sanatsal bölümlerin yayınlandığı pek çok versiyon da vardır. Ayrıca, roman Hırvatça, Danca, Flemenkçe, Fince, Fransızca, Galce, Almanca, İbranice, Macarca, İzlandaca, Endonezca, İtalyanca, Litvanya dili, Polonyaca, Portekizce, Rusça, Slovence, İspanyolca, İsveççeye ve körler alfabesine çevrilmiştir. *Ben-Hur* izinsiz olarak da çoğaltılmış ve diğer sözüm ona yazarlar yazarlık iddiasıyla ortaya çıkmışlardır. 1960'a kadar İngilizce baskıların sayısı altmışı geçmiş olup bunların çoğu güzelliğini bozan kısaltmalardır. *Ben-Hur*'un konusu onu kilise okullarına katılım için aranan bir mükâfat, diğer hayır işleri için de bir ödül hâline getirmiştir.

Ben-Hur'un başarısı onu drama uyarlaması için de hazır bir seçenek yapmıştır. Wallace, sahne versiyonları hazırlamak için başvuran tiyatro idareleri ve drama yazarları tarafından kuşatılmıştır. İsa'yı temsil etmenin imkânsız olduğu gerekçesiyle her

seferinde bu istekleri geri çevirmiştir. Bu, İsa'nın çarmıha gerildiğinde çektiği acıyı konu alan oyunları engellemek için 1880'de etkinleştirilen Amerikan yerel yönetmelikler ve hüküm süren bir kralın rolünü oynama ya da Tanrı'yı sahnede tasvir etmeyi yasaklayan İngiliz Parlamento Kararı tarafından güçlendirilen bir problemdir. Wallace, Macar şovmen Imre Kiralfy'nin New York'un Staten Adası'nda yüz yirmi bin metrekarelik bir *Ben-Hur* tema parkı kurma başvurusunu da benzer şekilde reddetmiştir. 1881'de Başkan James Garfield tarafından Türkiye'ye elçi olarak atanmış ve 1885'e kadar yurt dışında kalmıştır.

Bu arada *Ben-Hur*'un popülerliği başka bir olgu doğurmuştur: Araba yarışı. 1886'da Romalı kıyafetleri içinde bir sürücüsü olan bir yarış arabası Londra'nın Olympia sergi salonunda gösterilmiş ve bu etkinlik *Graphic*'te yer almıştır. Bu olay Paris'teki Cirque d'Hiver'de, "Amazonlar" kıyafeti içindeki kadın yarışçılar tarafından sürülen birkaç araba şeklinde bir taklidinin yapılmasına teşvik etmiştir. New York'ta itfaiye şirketlerinin ve Ulusal Muhafız birimlerinin sıkılan personeli tarafından araba yarışları başlatılmıştır. Arabaların ve Romalı kıyafetlerinin tasarımları için "Smith'in Sözlüğü"ne başvurarak ve itfaiye araçlarını ya da ağır silah arabalarını çekmeye alışkın atları kullanarak Brooklyn Coney Adası'nın eğlence alanında ve civarında birkaç kulvarda yarışlara başlamışlar, bu yarışlar kısa süre içinde Pain'in Manhattan Beach yakınlarındaki açık hava tiyatrosunda James Pain'in *Pompei'nin Son Günleri* toga oyununa da dâhil edilmiştir. 1893'te Alexander von Wagner tarafından bir Roma araba yarışı dev bir panaromik resim olarak yapılmış, sonra bu eser bütün Batı dünyasındaki evlerde ve okullarda asılan popüler bir gravüre dönüştürülmüştür. 1994 yılında Las Vegas'taki bir otel, eğlence ve kumar tesisi bir Roma araba yarışı fotoğrafıyla kendi reklamını yapıp müşterilerini "efsaneyi tekrar yaşama"ya davet etmiştir.

1890'larda bir zaman Amerikan tiyatro yönetmenleri Marc Klaw ve Abraham Erlanger, *Ben-Hur*'un başarıyla sahneye uyarlanabileceği ve İsa'nın bir aktör tarafından değil de, yoğun bir mavi spot ışığı ile temsil edilmesi durumunda hukuki davalardan ve sansürden kurtulunacağı konusunda Lew Wallace'ı ikna etmiştir. Senaryosunu William Young, çukurda yer alacak orkestra

ile görünen ve görünmeyen koro için partisyonunu Edgar Stillman Kelley üstlenmiştir. Bu oyunu, çoğu tekrarını ve turneye çıkan oyunları 1917'ye kadar Ben Teal yönetmiştir. Lew Wallace bir provaya katılmış ve çalışmaları teftiş ederken fotoğrafı çekilmiştir. Tatmin olduğunu ifade etmiştir. *Ben-Hur* Manhattan Broadway Tiyatrosu'nda 29 Kasım 1899'da sergilenmeye başlamıştır. Oyunun kutsal şeylere saygısızlık içermediği İngiliz denetçi Lort Chamberlain tarafından garanti edilince, *Ben-Hur* otuz tonluk makine aksamı ve sahne efektiyle Nisan 1902'de Londra'nın Drury Lane Tiyatrosu'na getirilmiştir.

Başlangıçtan beri romanın bolca olan doğal dekorlu bölümlerinin sahnelenmesinin üzerinde durulur. Bir giriş ve bazıları neredeyse sözsüz olan altı perdelik oyun, Magilerin buluşmasını, Messala'nın Hur ailesiyle yeniden bir araya gelmesini, çatı kiremitinin kazayla yerinden oynamasını, Yahuda'nın kalyondaki çalışmasını, geminin batışı ve Arrius'un kurtarılışını, Simonides'in Yahuda'yı kabul edişini, Daphne Koruluğu eğlencesini, İlderim ile karşılaşmayı, İras'ın Yahuda'yı neredeyse baştan çıkarışını, araba yarışını, cüzzamlı kadınları ve Olivet Dağı'nda (romanda Zeytin Dağı) İsa'nın iyileştirme eylemini sergiler. Bu bölümler *Ben-Hur*'un sonraki bütün sahnelerinin özünü oluşturmaktadır. Piyes, von Wagner'in artık yaygın şekilde tanınan araba yarışı tablosu/gravürünü alıp bu tabloyu araba yarışı sahnesinin dekoruna, reklam afişinin ve programın tasarımına katar.

Bu arada, *Ben-Hur*'un telif ücretlerinden zenginleşen Lew ve Susan Wallace Crawfordsville'deki evlerine dönerler. Orada Wallace Türkiye'deki seyahatlerinden aldığı ilhamla *Hindistan Prensi* (1893) romanını yazar. 1905'teki sessiz sedasız ölümünün ardından karısı ve sekreteri tarafından tamamlanan hatıraları üzerinde çalışır.

Sinema filmleri 1898'den itibaren kısa filme çekilmiş dramalar sunmaktadır. Wallace'ın öldüğü dönemde filmler özellikle müzikhollerde, bal mumu eserler müzelerinde ve sinemalarda -bu mekânların hepsi de işçi sınıfı ya da "düşük" eğlence ile özdeşleştirilirdi- yaygın şekilde sergilenmektedir. 1907'de Kalem Company of New York'un *Ben-Hur*'un filme çekilmiş versiyonunu yapma kararı filmi bu mekânlar ve izleyiciler ile buluşturmak

içindir. Aralık 1907'de ve 1908 başlarında Kalem Company, arka planda sahne dekoru unsurlarını kullanarak *Ben-Hur*'un on altı bölümlük bir filmini yaptı, oyuncular da Pain'in Manhattan Beach *Pompei'nin Son Günleri*'nin oyuncularıyla New York Metropolitan Operası'ndan kiralanan aktörlerdir. Deniz savaşı yakınlardaki bir plajda, araba yarışı da Pain'in sahne dekoru Brighton Beach yarış pistine taşınarak, yerel itfaiye ve top arabaları şirketlerinden alınan arabalarla çekilmiştir. Kendi eserlerinin izinsiz kullanımı, oyunun ve romanın "düşük" nitelikli filme dönüştürülerek itibarsızlaştırıldığı gerekçesiyle öfkelenen Wallace'ın yayıncıları Harper and Brothers ve dramanın telif hakları sahipleri Klaw ve Erlanger Kalem Company'ye dava açmıştır. 1912'de New York Federal Bölge Mahkemesi tarafından karara bağlanan davada, Klaw ve Erlanger lehine, sonraları fikrî mülkiyet haklarını ellerinde tutmak için kullanacakları bir karar verilmiştir. Kalem Company 25.000 dolar para cezasına çarptırılmış ve filmin imha edilmesi istenmiştir. Son dönemlere kadar bütün kopyaların ortadan kaldırıldığı varsayılmaktadır.

1920 yılı boyunca *Ben-Hur*'u sahnelemeye devam eden ve oyun haklarını elinde tutan Klaw ve Erlanger ile Lew ve Susan'ın tek çocuğu olan ve Wallace edebî mülkiyet hakkını taşıyan Henry Wallace, yeni kurulan Metro-Goldwyn-Mayer'la *Ben-Hur*'un filme çekilmesi için bir anlaşma yapmışlardır. Film İtalya'da çekilecektir, aslında bazı kareler orada çekilmiştir, ama bu süreç o kadar elverişsiz, bütün sonuçlar o kadar üzücü şekilde kötü olmuştur ki, yapım işi Hollywood'a taşınmış ve filmin yönetmenliği Fred Niblo'ya verilmiştir. Yine film William Young'ın sahne oyununun düzenini izlemiş, ama karakter seçimi ve filmin sayısız muhteşem efektinin teatral bir başarıyla sahnelenmesi duygusal bir incelik ve zarafetle gerçekleştirilmiştir. *Ben-Hur*'un senaryosu, Wallace'ın olay örüntüsünde, İras'ın rolünün ve Yahuda'nın tavırları üzerindeki etkisinin azaltılması dışında herhangi bir değişiklik ya da ilave yapmamıştır. Bu devam edecek bir akımdır. Eğer okur romanı okuduktan sonra *Ben-Hur*'un film versiyonunu görmek isterse, Kevin Brownlow'un baştan aşağıya yenilemesi ve Carl Davis'in modern partisyonuyla bu 1925 yılı sessiz versiyonu -performansları, Wallace'ın metnine sadık oluşu, işçiliği ve bütünüyle dramatik çekiciliğiyle- tercih edilebilir bir seçenektir.

Kaçınılmaz şekilde *Ben-Hur*'un sesli ve renkli versiyonu da olmak zorundadır. Yine bu film de Metro-Goldwyn-Mayer tarafından yapılmıştır, ama bu sefer 1925 yılı sessiz versiyonunda asistan olan William Wyler yönetmiştir. Bu 1959 yılı versiyonunda, Wallace'ın romanında çok daha radikal bir operasyon yapılmış ve ima ya da benzetme yoluyla antiemperyalizm üzerine odaklanma tehditkâr Sovyet İmparatorluğu'na yöneltilmiştir. Filmin rötuşlarından biri İras'ın sonunda ortadan kaybolması konusunda yapılmış, İras'ın cinsel yıkıcılığı Messala'ya taşınmıştır. Bu yıkıcılığın tam olarak nasıl kurtarılacağı, filmin birkaç senaryo yazarından biri olan Amerikan romancı Gore Vidal ile filmin Yahuda'sı Charlton Heston arasında tartışma konusu olmuştur. Perdeye yansıyan sonuç, Yahuda ile homoseksüel bir ilişki peşine düşen Messala'nın -belki çocukluklarına kadar giderek- başarısız olup reddedilince sadist bir intikamcı hâline gelmesi olmuştur. Stephen Boyd'un başarılı bir şekilde canlandırdığı Messala'nın kötülüğü şimdi basit bir Romalı kibri ve ön yargısından çok daha motive edicidir. Baskıcı Roma/Sovyet İmparatorluğu, dalgalanan bayraklar ve Pontius Pilate'ı oynayan Frank Thring'in tehditkâr performansıyla çok büyük bir şatafat içinde canlandırılmıştır. Bu *Ben-Hur* versiyonu, en iyi film ve en iyi aktör de dâhil, yedi dalda Oscar kazanmıştır. Zaman zaman *Ben-Hur*'un 1988 yapımı kısaltılmış çizgi film versiyonu uydu ve kablo tv kanallarında gösterilmektedir. Roman her iki filmden de çok daha zengin ve ilginçtir.

Wallace'ın karakterlerini oluşturması kaçınılmaz olarak, *Ben-Hur*'un "ciddi" bir edebiyat eseri mi, yoksa bir anlamda "popüler edebiyat" olarak tanımlanarak zayıflatılmış mı olduğu sorularına yol açmıştır. *Ben-Hur*'un "yüksek edebiyat" olup olmadığı nihayetinde önemli değildir. Kuşaklardır okurlara keyif ve bilgi veren, iyi yazılmış, iyi işlenmiş ve iyi araştırılmış bir hikâyedir ve edebî durumuna ilişkin eleştiriler, eserin üzerine söylenenler kadar eski moda bir tutumdur..

KAYNAKÇA

Ben-Hur'un konusu üzerine çok az eleştirel literatür olduğu için bu kısa kaynakça ilgili kaynakları listelemektedir.

Lew Wallace'ın hayatı

Lew Wallace, *Lew Wallace: An Autobiography* (New York: Harper&Brothers, 1906).

Robert E. Morsberger ve Katharine M. Morsberger, *Lew Wallace: Militant Romantic* (New York: McGraw-Hill, 1980).

Wallace'ın başlıca kaynakları

William Smith, William Wayte, G. E. Marindin, *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, 2 cilt (London, 1842, 1848).

William Smith, *Dictionary of Greek and Roman Geography*, 2 cilt. (London, 1854).

Araba yarışları ve Roma oyunlarının modern arkeolojisi

John Humphrey, *Roman Circuses: Arenas for Chariot Racing* (London:Batsford, 1986).

Daniel P. Mannix, Those About to Die (London: Panther Books, 1960).

William Young'ın yasal sahne uyarlaması (1899) ve Kalem'in telif hakları ihlali (1907)

David Mayer, *Playing out the Empire: Ben-Hur and other Toga Plays and Films* (Oxford: Clarendon Press, 1994).

Fred Niblo'nun 1925 yılı *Ben-Hur* sessiz sinema versiyonu

Bu muhteşem filmin video kopyaları Warner Home Video'da bulunmaktadır.

Kevin Brownlow, "The Heroic Fiasco-Ben-Hur", *The Parade's Gone By* (London: Sphere Books, 1968), bölüm 36, sayfa 431-81.

William Wyler'in 1959 yılı filmi

Oskar ödüllü bu filmin video kopyaları MGM/UA Home Video'da bulunmaktadır.

T. Gene Hatcher, *Ben-Hur in Spite of Everything*, yakında çıkacak.

Bruce Babington ve Peter William Evans, *Biblical Epics: Sacred Narrative in the Hollywood Cinema* (Manchester and New York: Manchester University Press, 1993).

Charlton Heston, *In the Arena: An Autobiography* (New York: Simon &Schuster, 1995).

Gore Vidal, *Palimpsest: A Memoir* (New York: Random House, 1995).

Animasyon Ben-Hur filmi, 1988

Al Guest ve Jean Mathieson tarafından yönetilen, yazılan ve hazırlanan Emerald City Productions.

Diğer "Toga" Romanlar

Edward Bulwer Lytton, *The Last Days of Pompeii* (London, 1834).

Kardinal Nicholas Wiseman, *Fabiola; or, The Church of the Catacombs* (London, 1854).

George John Whyte-Melville, *The Gladiators: A Tale of Rome and Judea* (London, 1863).

Wilson Barrett, *The Sign of the Cross* (Preston, 1896). Oyun yazarı ve başrol oyuncusunun oyunundan alınmıştır.

Henryk Sienkiewicz, *"Quo Vadis?": A Narrative of the Time of Nero* (London and Boston, 1896).

Lew Wallace/Ben-Hur web sitesi

Indiana Tarih Derneği Crawfordsville'deki Wallace Müzesi'nden bir web sitesi yayınlamaktadır. http://www.ihs1830.org/wallstud.htm

LEW WALLACE KRONOLOJİSİ

1827 Lewis (Lew) Wallace Indiana Brookville'de doğar.

1837 Babası David Wallace eyalet valisi seçilir. Aile Indianapolis'e taşınır. Lew Wallace Hükûmet Binası Kütüphanesi'ne sık sık gitmeye başlar.

1837-42 Genç Wallace çeşitli okullara gider, oyunlarda oynar, bir macera romanı yazmaya kalkışır, ama yayınlanmaz. Wallace'a çalışması ve dikkatli araştırma yapması için ömür boyu ilgisini esirgemeyen Profesör Hoshour'un nüfuzu altına girer.

1842 Teksas'ın bağımsızlığını desteklemek için Meksika ile savaşan Teksas donanmasına katılmak üzere evden kaçmaya kalkışır. Yakalanır ve eve döner. Prescott'un *Meksika'nın Fethi* kitabını okur.

1844 Yerel bir gazetede siyasi muhabir.

1845 Yerel bir milis şirketine katılır, sonra Meksika Savaşı'na gönderilen Indiana alayı için nişancılardan oluşan bir şirket kurar. Teğmen olur. Bir çatışmaya katılır ve General Zachary Taylor'ın yürüttüğü seferberlikten rahatsız olur.

1846 Taylor'ın ABD Başkanlığı için başarılı girişimine karşı Indiana kampanyasını yürütür. Zengin Binbaşı Isaac Elston'ın kızı Susan Elston ile tanışır. Indiana Barosu'na kabul edilir ve avukatlık bürosu açar.

1852 Susan Elston ile evlenir.

1853 Indiana Crawfordville'e taşınır. İlk romanı *The Fair God* üzerinde çalışmaya başlar. Demokrat Parti'nin kölelik karşıtı fraksiyonu ile özdeşleştirilir. Wallaceların tek çocuğu olan Henry doğar.

1856 Yerel bir milis birliği örgütler.

1857 Indiana Millet Meclisine seçilir.

1861 Amerikan iç savaşının başlamasıyla Wallace emir subayı olur, birliği desteklemek için taburlar yetiştirmekle görevlendirilir. 11. Gönüllü Piyade Alayı'nda albay olur. Bull Run Muharebesi'nde bir alaya başkanlık eder, tuğgeneralliğe terfi eder ve Indiana Tugayı'nın komutanlığına atanır.

1862-63 "Batı'daki savaş" (Kentucky, Tennessee, Ohio, Missouri) seferberliklerine katılır. Tümgeneralliğe terfi eder, Tennessee seferberliğindeki 3. Indiana Tümeni'ne komutanlık yapar. Shiloh Muharebesi'nde önemli bir rol oynar, ama yüksek orandaki kayıplar nedeniyle ciddi şekilde eleştirilir. Wallace yönetimini haklı çıkarmak için ömür boyu süren bir mücadeleye girişir. 3. Indiana Tümeni dağılır ve Wallace tekrar Indiana Alayı'na "albay" olarak atanır. Ohio Cincinnati savunmasını organize eder ve yönetir. Minnesota'daki Santee yerlilerine karşı seferberliğe kumanda etmekle görevlendirilir, ama orduda siyasi düşmanlar edinince atama beklemek üzere eve gönderilir.

1864 Başkan Lincoln Wallace'ı geri çağırır. Maryland'deki seçimler boyunca mülki düzeni korumakla görevlendirilir. General Jubal Early idaresindeki sürpriz bir konfederasyon saldırısına karşı Washington savunmasında aktif rol üstlenir. Cesareti ve becerikliliği için övgüler alır.

1865 Lincoln suikastında komplo kurmakla suçlanan insanları yargılamak üzere askerî mahkeme üyesi olarak görev yapar. Konfederasyonun Andersonville Hapishanesi'nin Komutanı olan Yüzbaşı Henry Wirtz'in mahkemesine başkanlık eder. Başkan Benito Juarez'i desteklemek için müfreze birliklerini Meksika'ya götürür.

1867-72 Crawfordville'e döner, Cumhuriyetçi Parti'ye katılır, avukatlığa yeniden başlar, Amerikan Meclisi için adaylığını

koyar. Yazmaya da yeniden başlar. Oyun yazmaya girişir, ama sahneye konmaz. *Commodus* adlı toga oyunu yayınlanır. *The Fair God* üzerinde çalışmaya devam eder.

1873 *The Fair God* yayınlanır.

1874-77 "Başımın derde girdiği bir Yahudi çocuk" hakkında bir roman yazmaya başlar. Meksika hakkında konuşmak ve *The Fair God*'dan parçalar okumak için konferans turuna çıkar.

1878-80 New Mexico bölgesi valiliğine atanır. Santa Fee'ye seyahat eder ve orada *Ben-Hur*'u tamamlar.

1880 *Ben-Hur: Bir İsa Hikâyesi* yayınlanır. Wallace Crawfordsville'e döner.

1881-85 *Ben-Hur*'un ateşli bir hayranı olan Başkan Garfield Wallace'ı Türkiye'ye elçi olarak atar. Orta Doğu'da *Hindistan Prensi* için materyal toplar.

1885-93 Wallacelar Crawfordsville'e geri dönerler. Konferanslar verir, yazar, politikayla uğraşır. Shiloh'daki yönetimi için kerıdini temize çıkarma yollarını araştırmaya devam eder.

1893 *Hindistan Prensi* yayınlanır. Anıları üzerine çalışmaya başlar.

1899 *Ben-Hur*'un yayıncıları Harperlar sahne uyarlaması için Klaw ve Erlanger yönetimiyle müzakereyi kabul eder. Wallace William Young'ın uyarlamasını onaylar ve ilk performans için hazırlıkları görmek üzere New York'a gider. *Ben-Hur* tiyatro repertuvarına girer ve 1920'ye kadar Kuzey Amerika'da altı binden fazla oynanır, Klaw ve Erlanger'a 10.000.000 dolar kazandırır. Wallace'ın telif hakkı 650.000 dolardır.

1902 *Ben-Hur* Londra'da sergilenir.

1905 Wallace Crawfordsville'de ölür.

1906 *Lew Wallace: An Autobiography* Susan Wallace tarafından tamamlanır. Yayınlanır.

1907 Susan Wallace ölür. Kalem Company tarafından ilk film uyarlamasına Wallace aynı hakları ve Klaw ile Erlanger karşı çıkarlar. Filmin yayını yasaklanır ve imha edilmesine karar verilir. Neyse ki bu karar uygulanmaz. Kalem para cezasına çarptırılır.

The Roman-occupied Mediterranean at the time of *Ben-Hur*

BEN-HUR

BİR İSA HİKÂYESİ

Bütün sıra dışı olaylarda daima doğal nedenler aramayı öğrenin filozoflardan ve bu nedenler olmadığında Tanrı'ya başvurun.

(KONT GABALİS)[1]

---

1) Görünüşte *Le Comte de Gabalis, ou entretiens sur les sciences secretes*'in yazarı, ama aslında Abbé Montfaucon de Villars'ın bir çalışması olan hayali bir karakter. Bu esrarlı kitap 1670 yılında Paris'te yayınlanmış ve on yıl sonra iki İngilizce versiyona tercüme edilmişti. Wallace'ın bu kitaba nasıl ve nerede rastladığı ve içeriğini ne kadar ciddiye aldığı bilinmemektedir.

Ama eski hikâyenin bu tekrarı sadece yerel bir anlatımın en zarif albenisidir. Eğer tatlı düşünceleri, hiçbir bıkkınlık duymadan kendi kendimize sık sık tekrarlayabiliyorsak, neden bir başkası da onları içimizde daha çok uyandırmak için sıkıntıya katlanmasın?

(JEAN PAUL F. RICHTER, Hesperus)[1]

Bak, ta uzaktaki doğu yolunda,
Yıldızların yönlendirdiği büyücüler tatlı kokulara kapılırlar,

Ama Işık Prensi olunca içinde
Huzurluydu gece
Onun dünyadaki barış devri başladı;
Rüzgârlar hayretle sustu
Sular yumuşakça öpücük kondurdu,
Artık köpürmeyi unutan ılıman okyanuslara
Yeni sevinçler fısıldadı,
Dingin kuşlar meftun dalganın üzerinde
Düşüncelere dalmış oturuyordu.

(JOHN MILTON, İsa'nın Doğuşu: İlahi[2])

---

1) Johan Paul Friedrich Richter (1763-1825), Jean Paul takma adıyla yazan Alman romancı. *Hesperus* adlı romanı 1795 yılında yayınlanmıştır.

2) John Milton (1608-74) *İsa'nın Doğuşu Sabahı* şiirini 1629 yılında yazmıştır.

BİRİNCİ KİTAP

I

ÇÖLDE

Zubleh Dağı, seksen kilometreyi aşkın uzunluğuyla öylesine daracık bir dağdır ki, harita üzerindeki görünümü âdeta güneyden kuzeye doğru sürünen bir tırtılı andırır. Kırmız-beyaz uçurumlarında durup doğmakta olan güneşin altında aşağılara bakınca, insan sadece Eriha bağcılarının nefret ettiği doğu rüzgârlarının başlangıçtan beri oyun bahçesi olan Arabistan Çölü'nü görür. Etekleri, orada boylu boyunca uzanan Fırat Nehri'nden gelen kumlarla iyiden iyiye kaplıdır; dağ bir zamanlar çölün bir parçası olan batı topraklarındaki Moab ve Amman'ın çayırlarına karşı bir duvar gibi yükselir.

Araplar dillerini Yahudiye'nin güneyindeki ve doğusundaki her şeye empoze etmişlerdir; onların dilinde yaşlı dağ, Romen yolunu -şimdi bir zamanlar ne olduğuna dair bir fikir vermek gerekirse Suriyeli hacıların Mekke'ye gidip geldikleri tozlu bir yol- du- keserek ve ilerledikçe derinleşerek, yağmurlu mevsimlerin taşkınlarını Ürdün'e ya da son hazineleri olan Ölü Deniz'e kadar götüren sayısız vadinin babasıdır. Bu vadilerden birinden -daha doğrusu, dağın en uç rıoktasından yükselip kuzeyin doğusuna doğru uzanan ve sonunda Jabbok Nehri'nin yatağı hâline gelen vadiden- çölün platolarına[1] giden bir yolcu geçmiştir. Okur bu yolcuya dikkatini vermelidir.

---

1) Magilerin buluştuğu mekânın Qatrana'nın 70-100 km. doğusunda ve antik Petra'nın yaklaşık aynı mesafe kuzeyindeki Mavera-i Ürdün'de yer aldığı düşünülmektedir.

Görünüşüne bakılırsa kırk beşlerindeydi bu yolcu. Göğsüne doğru yayılan ve bir zamanlar kapkara olan sakalı yer yer kırlaşmıştı. Kavrulmuş kahve çekirdeği gibi kahverengi olan yüzü kırmızı bir *kefiye* (o günlerde çölün çocukları tarafından böyle adlandırılan başörtüsü) ardına saklanmış, kısmen görünüyordu. İri ve kara gözlerini arada sırada yukarı kaldırıyordu. Doğu'da yaygın olan dökümlü giysiler giymişti; ama küçücük bir tentenin altında, irice beyaz bir deveye bindiğinden giysilerinin tarzı tam olarak anlatılamıyor.

Çöl şartlarına göre donatılmış bir deveyi ilk kez gören Batılılarını bu izlenimin üzerlerinde bıraktığı etkiyi alt edebilmeleri kuşkuludur. Yeniliklerin katili olan gelenekler bile bu duyguyu değiştiremez. Bedevilerle yıllarca konakladıktan sonra kervanlarla yapılan uzun yolculukların sonunda, her nerede olursa olsun bir Batılı durup haşmetli hayvanın geçişini bekleyecektir. Asıl cazibe, rıe sevgirıin bile güzelleştiremeyeceği endamında ne de sessiz adımlarla gidişinde ya da geniş salınımlarındadır. Denizin bir gemiye olan sevecenliği gibidir, çölün kendi yaratığına karşı sevecenliği. Ona bütün gizemini öylesine büründürür ki orıa bakarken bu gizemleri düşünürüz; mucize de işte tam buradadır. Şimdi vadiden çıkageleri hayvan da pekâlâ alışılagelmiş bu saygıyı hak edebilirdi. Rengi ve yüksekliği, ayak genişliği, şişman olmayan, kaslı cüssesi, kuğu gibi eğimli uzun ince boynu, başı, gözlerinin arasındaki genişlik, bir kadın bileziğinin sarışı gibi saran ağızlığı, uzun ve esnek adımlarla, emin ve sessiz yürüyüşü, hepsi Kiros[1] günleri kadar eski ve kesinlikle paha biçilmez olan Suriyeli kanını kanıtlıyordu. Klasik yuları, alnını kızıl püsküllerle kaplıyor, boğazını uçlarında gümüş çanları çınlayan pirinç zincirlerle süslüyordu; ama yuların ne binici için dizgini ne de sürücü için kayışı vardı. Sırtına kondurulan tahtırevan, Doğulular dışındaki insanların mucidini meşhur edeceği türden bir keşifti. Her biri iki tarafa asılarak dengelenen, yaklaşık bir metre uzunluğunda iki ahşap kutuydu bu; iç kısmı yumuşak bir şekilde kaplanmış kutular efendisinin oturmasına ya da hafifçe uzanmasına izin

---

1) Birinci Pers imparatorluğu olan Ahameniş İmparatorluğu'nun kurucusudur. Büyük Kiros, Güneybatı Asya'nın çoğunu ele geçirmiş, ilk insan hakları bildirgesi olarak kabul edilen Kiros Silindiri'ni yazdırmıştır. (ç.n.)

verecek şekilde ayarlanmış, üzerine de yeşil bir tente gerilmişti. Sayısız düğüm ve bağlarla sağlamlaştırılan geniş sırt ve göğüs kayışları ahşap kutuları sabitliyordu. Böylelikle Kuş'un[1] hünerli oğulları sahranın yakıcılığında rahat ediyor, görevlerini yerine getirirken keyfini de çıkarıyorlardı.

Vadinin son molasının ardından deve ayağa kalktığında, yolcu eski Amman, El Belka sınırını geçmişti. Sabah saatleriydi. Yün gibi sisle kısmen perdelenen güneş önünde duruyor, geniş çöl de önünde uzanıyordu; ileride savrulan kumlar değil, otların bodurlaştığı, yüzeyinde iri kayaların, gri ve kahverengi taşların yayıldığı, yer yer cansız akasyaların ve deveotu kümelerinin araya karıştığı bir alan vardı. Arkasında meşe, böğürtlen ve kocayemiş sanki sıraya dizilip korkuyla büzülerek çöle bakıyorlardı.

Artık patika yolun sonu gelmişti. Deve her zamankinden daha acımasızca yürütülmüş gibi görünüyordu; başı dimdik ufka doğru uzanmış, geniş burun deliklerinden rüzgârı büyük yudumlar hâlinde içerek adımlarını uzatıp hızlandırmıştı. Tahtırevan bir o yana bir bu yana sallanıyor, dalgalar içindeki bir tekne gibi bir yükselip bir alçalıyordu. Yer yer zemindeki kuru yapraklar ayak altında hışırdıyordu. Bazen pelin otu gibi bir parfüm bütün havayı tatlandırıyordu. Çayır kuşları, kuyrukkakanlar ve kaya kırlangıçları kanatlanıyor, beyaz keklikler ıslık çalarak ve gaklayarak geçiyorlardı. Çok nadiren bir tilki ya da sırtlan davetsiz misafiri güvenli bir mesafeden incelemek için adımlarını hızlandırıyordu. Sağ tarafta, üstlerinde inci grisi bir tül örtülü olan dağın tepeleri yükseliyor, güneşin biraz sonra anlık olarak eşsizleştireceği bir mora dönüşüyordu. En yüksek zirvelerinde bir akbaba engin kanatları üzerinde genişleyen daireler çiziyordu. Ama yeşil tentenin altındaki yolcu bunların hiçbirini görmüyor ya da en azından farkında olduğuna dair herhangi bir belirti vermiyordu. Gözleri bir yere sabitlenmiş ve hülyalıydı. Onun gidişi de tıpkı hayvanınki gibi belli bir yöne yönlendirilmişti.

İki saat boyunca deve adımlarının hızını sabitleyip doğuya doğru bir rotada ilerledi. Bu süre boyunca yolcu ne pozisyonunu

---

1) Kuşitler veya Kuş Krallığı, Sudan ve Güney Mısır'ın Nil Vadisi'nde yer alan Nübye'de kurulmuş eski bir krallıktır. (ç.n.)

değiştirdi rıe de sağına soluna baktı. Çölde mesafeler mille ya da fersahla değil, saatle ya da merızille ölçülür: ilki üç buçuk fersah, ikincisi on beş ya da yirmi beş fersahtır, ama bunlar sıradan bir deve için geçerlidir. Gerçek bir Suriye soyunun binicisi kolaylıkla üç fersah yol yapabilir. Son sürat giderse sıradan rüzgârları bile geride bırakır. Hızlı ilerlemenin bir sonucu olarak manzara da değişmişti. Dağ batı ufku boyunca soluk mavi bir kurdele gibi uzanıyordu. Kil ve sertleşmiş kum tepecikleri yer yer yükseliyordu. Ara sıra bazalt taşları zeminin gücüne karşı yuvarlak başlarını kaldırıyorlardı; diğer her yer kumdu, bazen çiğnenmiş bir kumsal gibi dümdüz, bazen yığılı tümsekler hâlinde, burada kırık dalgalar, şurada uzun kabartılar şeklindeydi. Atmosferin durumu da değişiyordu. Yukarılara yükselen güneş çiy ve sisi içine çekmiş, tentenin altındaki gezgini öperı esintiyi ısıtıyor, her yerde yeryüzünü uçuk bir süt beyazına boyuyor, bütün gökyüzünü parıldatıyordu.

Hiç dinlenmeden ve rota değiştirmeden iki saat daha geçti. Bitki örtüsü tamamen yok oldu. Kumlar o kadar kabuklanmıştı ki her adımda takırdayarı pullara dönüşüyor, tartışmasız egemenliğini koruyordu. Dağ artık görünmüyordu, görünürde belirgin bir yer de yoktu. Daha önce arkadan gelen gölge artık kuzeye doğru yer değiştirmiş, kendisine şekil veren nesnelerle yarışa girmişti. Hiç durma belirtisi göstermeyen yolcunun tavırları her an daha da tuhaflaşıyordu.

Unutulmamalıdır ki hiç kimse çölü bir eğlence yeri olarak görmez. Ölü şeylerin kemiklerinin süs gibi saçıldığı yollar boyunca hayat ve ticaret gidip gelir. Kuyudan kuyuya, çayırdarı çayıra böyledir yollar. Kendisini yolu izi olmayan alanlarda yapayalnız bulan en tecrübeli şeyhin bile yüreği hop eder. Bizim ilgilendiğimiz adam da zevkinin peşinde olmasa gerekti; rıe hâli tavrı bir kaçağa benziyordu ne de bir kere bile arkasına bakmıştı. Böyle durumlarda korku ve merak en yaygın duygulardır; onlardan da eser yoktu. İnsanlar yalnızken her türlü yoldaşlığa tenezzül ederler; köpekler dost olur, atlar arkadaş; onları okşamak ve sevgi sözcükleri söylemekte utanılacak bir şey yoktur. Deveninse böyle bir kazanımı olmadı, ne bir temas ne bir kelime.

Tam öğle vakti deve kendi iradesiyle durdu ve acınası bir feryat ya da inilti çıkardı, tam da onun türürıdekilerin fazla yüke itiraz ettikleri, bazerı de ilgi ve dinlenme istedikleri zaman yaptıkları

gibi. Bunun üzerine efendisi sanki uykudan kalkar gibi hareketlendi. Tahtırevanın perdelerini yukarı kaldırıp güneşe baktı; sanki kararlaştırılmış bir yeri arıyormuş gibi uzun uzun ve dikkatle her tarafı taradı. Denetiminden memnun bir hâlde derin bir soluk aldı ve "Sonunda, sonunda!" der gibi başını salladı. Kısa bir süre sonra ellerini göğsünde kavuşturup başını eğdi ve sessizce dua etti. Dinî vecibe yerine getirilmişti, inmek için hazırlandı. Gırtlağından hiç kuşkusuz Eyüp'ün gözde develerinin duymaya alışkın oldukları türden bir ses çıkardı: "*Ikh! Ikh*!", diz çök demekti. Hayvan bir yandan hırıldayarak yavaş yavaş itaat etti. Sonra sürücü ayağını onun narin boynuna koyup kuma indi.

II

ÜÇ YABANCI

Şu anda ortaya çıkan adam hayranlık uyandıracak bir endama sahipti, çok uzun boylu değildi. Kefiyeyi başında tutan ipek ipi gevşetip, yüzünü açığa çıkaracak şekilde püskülleri geriye doğru itti; neredeyse siyaha yakın güçlü bir yüzdü bu; kısa, geniş alnı, kemerli burnu ve gözleri hafifçe yukarı kalkıktı, gür, düz, sert, metal gibi parlak ve örgüler hâlinde omuzlarına düşen saçları saklanması imkânsız kökeninin belirtileriydi. Firavunlara ve Batlamyuslara benziyordu, Mısır ırkının babası Misrayim'i[1] andırıyordu. Beyaz pamuklu bir gömlek olan kamis giyiyordu, kolları dar, önü açık, ayak bileklerine kadar inen, yakası ve göğsü nakışlı; büyük ihtimalle o zamanlar aba diye adlandırılan kahverengi, yünlü bir pelerin atılmıştı gömleğin üzerine, uzun etekli ve kısa kolluydu, içi pamuk ve ipek karışımı bir kumaşla astarlanmıştı, tüm kenarları sarı biyeliydi. Ayaklarında yumuşak deri sırımlarla tutturulmuş sandaletler vardı. Kamis bir kuşakla belinden bağlanmıştı. Yalnız hâli, çölün leopar ve aslan yuvası ve insanoğlunun da vahşi olduğu göz önünde bulundurulunca çok dikkat çekici olan şey hiç silah taşımıyor olduğuydu, develeri yönlen-

---

1) Ham'ın oğlu (Yaradılış: 10: 6, 13). Mısır halkının kurucu babası olarak tanımlanır ve Mısır topraklarına adını vermiştir.

dirmek için kullanılan kıvrık sopası bile yoktu, dolayısıyla işinin sakin olduğu, kendisinin de ya alışılmadık şekilde cesur ya da sıra dışı bir koruma altında olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Yolculuk uzun ve yorucu olduğundan yolcunun kolları ve bacakları uyuşmuştu; bu yüzden ellerini ovuşturdu, ayaklarını yere vurdu, gözlerini kapatıp sakin bir memnuniyetle geviş getiren sadık hizmetkârının etrafında yürüdü. Daire çizerken sıklıkla duruyor, eliyle gözlerine gölge yaparak çölü görülebilen en uzak kıyılarına kadar inceliyordu; araştırma bitince de yüzü, zeki bir izleyiciye, orada randevuyla olmasa da kendisine eşlik edecek birilerini aradığı fikrini vermeye yetecek kadar hayal kırıklığıyla bulutlanıyordu; bu izleyici aynı zamanda hangi işin, medeni bir yerleşim yerinin bu kadar uzağında bir yerde olmayı gerektirdiğini öğrenmek için keskin bir merak da duyardı.

Ne kadar hayal kırıklığı olursa olsun, bu yabancının beklenen misafirlerin geleceğine olan inancında pek bir kuşku yoktu. Bunun bir ispatı olarak önce tahtırevana gitti, gelirken kendisinin kullandığı kutunun karşısındaki kutudan bir sünger ile küçük bir su testisi alıp devenin gözlerini, yüzünü ve burun deliklerini yıkadı; sonra aynı yerden kırmızı-beyaz çizgili, yuvarlak bir kumaş, bir tomar sopa ve kalın bir değnek çıkardı. Bunların, biraz üzerinde çalışınca birbirinin içine geçirilip birleştirildiğinde başından daha yüksek bir direk oluşturabilecek ustalıklı bir tertibat olduğu ortaya çıkıyordu. Direk dikilip de sopalar etrafına yerleştirilince kumaşı üstüne yaydı, tam bir ev olmuştu -emir ve şeyhlerin evlerinden çok daha küçük, ama diğer her bakımdan onların benzeri bir ev- Yine kutudan bir halı ya da kare bir kilim getirip çadırın zeminine yaydı. Bu da bitince, dışarı çıktı, bir kere daha büyük bir özen ve daha hevesli gözlerle etrafındaki bölgeyi taradı. Uzakta dörtnala koşan bir çakal ve Akabe Körfezi'ne doğru uçan bir kartal haricinde tıpkı üzerindeki mavilik gibi aşağıdaki çölde de hayat yoktu.

Deveye döndü, alçak sesle ve çöl için yabancı bir dille, "Evden uzaktayız, -en hızlı rüzgârlarla yarışan yarışçı- ama Tanrı bizimle. Sabırlı olalım." dedi.

Sonra eyerin cebinden biraz fasulye çıkardı ve hayvanın burnunun altına asacağı torbaya koydu. Sadık hizmetkârının yeme-

ye hevesle atılışını görünce dönüp dik gelen güneşin ışıltısıyla bulanıklaşan kum dünyasını bir kez daha taradı.

"Gelecekler." dedi sakin sakin. "Bana öncülük eden onlara da edecek. Hazırlanayım."

Kutunun içindeki çuvallardan ve kutunun bir parçasını oluşturan söğüt bir sepetten yemeklik malzemeleri çıkardı: palmiye liflerinden sıkı dokunmuş tabaklar, küçük bir deri testide şarap, kurutulup tütsülenmiş koyun eti, çekirdeksiz *shami* ya da Suriye narı, *nakhil* ya da Orta Arabistan'ın hurma bahçelerinde yetişmiş El Shelebi hurması, Davut'un "taze peynirleri"[1] gibi peynir, şehir fırınından mayalı ekmek. Hepsini taşıyıp çadırın altındaki halının üzerine yerleştirdi. Son hazırlık olarak da Doğu'nun kibar çevrelerinde masadaki konukların dizlerine örtülen üç parça ipek kumaşı yaydı; ziyafetine katılacak insanların sayısını ortaya koyan bir şeydi bu, beklediği sayı buydu.

Her şey hazırdı. Dışarıya çıktı: İşte doğuda, çölün yüzeyinde kara bir benek! Sanki yere kök salmış gibi durdu; gözleri büyüdü; sanki doğaüstü bir şey dokunmuş gibi tüyleri ürperdi. Benek bir el kadar büyüdü, sonunda insan boyutuna geldi. Kısa bir süre sonra, yüksek ve beyaz, üzerinde bir *mahfe*, Hindistan'a özgü, seyahat tahtı taşıyan, kendi devesinin bir kopyası sallanarak görüntüye girdi. Sonra Mısırlı ellerini göğsünde kavuşturup gökyüzüne baktı.

"Tanrı büyüktür!" diye bağırdı, gözünde yaşlarla, ruhu huşu içinde.

Yabancı iyice yaklaşıp durdu. O da yeni uyanıyor gibiydi. Diz çökmüş deveye, çadıra ve dini bütürı şekilde kapısında duran adama baktı. Ellerini kavuşturdu, başını eğdi, sessizce dua etti; kısa bir süre sonra devesinin boynundan kuma indi, Mısırlı ona doğru ilerlerken o da Mısırlıya doğru ilerledi. Bir an için birbirlerine baktılar, sonra kucaklaştılar, her biri sağ kolunu ötekinin omzuna koyup sol kolunu da beline doladı, çenesini önce sol sonra sağ göğsüne dayadı.

"Huzur seninle olsun, Tanrı'nın hizmetkârı!" dedi yabancı.

"Seninle de olsun, gerçek din kardeşi! Huzur içinde ol, hoş geldin." diye cevap verdi Mısırlı, coşkuyla.

---

1) Kutsal Kitap: Samuel 17:18.

Yeni gelen uzun boylu ve sıskaydı, zayıf bir yüzü, çukur gözleri, kır saçları ve sakalı, tarçın ile bronz karışımı teni vardı. O da silahsızdı. Kıyafetleri Hintlilere özgüydü, takkesinin üzerine kat kat örtü sarılarak türban hâline getirilmişti; üzerinde de Mısırlınınkilere benzer kıyafetler vardı, sadece bileklerinde toplanan geniş paçalı pantolonunu açıkta bırakan *abası* daha kısaydı. Ayaklarında sandaletlerin yerine kırmızı derideri, uçları sivri terlikler vardı. Terlikler hariç tepeden tırnağa bütün kıyafeti beyaz ketendendi. Yüce, azametli, ciddi bir havası vardı. Doğu'nun İlyada'sının münzevi kahramanlarından en büyüğü olan Vistamitra'nın mükemmel bir temsilcisi gibiydi. Brahma'nın bilgeliğiyle yoğrulan bir "Yaşam" olarak adlandırılabilirdi, "Vücut Bulmuş Sadakat" gibiydi. Sadece gözleri insanlığını kanıtlıyor; yüzünü Mısırlının göğsünden kaldırdığında gözlerinde yaşlar ışıldıyordu.

"Tanrı büyüktür!" diye bağırdı, kucaklaşma sona erince.

"Ona hizmet edenler de kutsaldır!" diye cevap verdi Mısırlı, kendi haykırışına şaşırarak. "Ama bekleyelim." diye ekledi. "Ötekinin gelmesini de bekleyelim!"

Kuzeye baktılar; görüntüye girmiş olan, diğerleri gibi bembeyaz üçüncü deve gemi gibi yan yatarak geliyordu. Beraber durup, o da deveden inerek yanlarına gelene dek beklediler.

"Huzur seninle olsun, kardeşim!" dedi adam, Hintliyi kucaklarken.

"Tanrı'nın dediği olur!" diye cevap verdi Hintli.

Son gelen, arkadaşlarına hiç benzemiyordu; vücudu daha ince, ten rengi beyazdı; açık renk dalgalı saçları küçük ama güzel kafasında mükemmel bir taç gibi duruyordu; koyu mavi gözlerinin sıcaklığı düşünceli zihnini, içten ve cesur doğasını ortaya koyuyordu. Başı çıplak ve silahsızdı. Farkında olmadığı bir zarafetle üstüne aldığı battaniyenin altından kısa kollu, açık yakalı, belinde bir kuşakla bağlanmış, dizlere kadar inen bir elbise görünüyordu. Boynu, kolları ve bacakları çıplaktı. Ayaklarında sandaletleri vardı. Tavırlarına bir ağırbaşlılık katmak ve sözlerini sağduyuyla yumuşatmaktan başka bir etkisi görünmeyen elli, belki de daha fazla yıl yaşamıştı. Fiziki teşekkülü ve ruhunun parlaklığı hiç bozulmamıştı. Hangi soydan geldiğini söylemeye gerek yok; kendisi değilse bile ataları Atina'dan gelmişti.

Ona sarılan Mısırlı titreyen bir sesle, "Ruh önce beni getirdi; kardeşlerimin hizmetkârı olmak üzere seçildiğimi biliyorum. Çadır kuruldu, ekmek bölünmek üzere hazır. Vazifemi yerine getireyim." dedi.

Her birini elinden tutarak içeriye yönlendirdi, sandaletlerini çıkarıp ayaklarını yıkadı, ellerine su döktü, peşkirle kuruladı.

Kendi ellerini de yıkadıktan sonra, "Görevimizin gerektirdiği şekilde kendimize iyi bakalım, kardeşler ve yiyelim ki günün ödevleri için güçlü olabilelim. Yerken de, birbirimizin kim olduğunu, nereden geldiğini ve ne diye çağrıldığını öğrenelim." dedi.

Onları yüz yüze bakacak şekilde yemeğe oturttu. Aynı anda hepsinin başları öne eğildi, elleri göğüslerinde kenetlendi, hep birlikte yüksek sesle şu basit şükran duasını ettiler:

"Hepimizin ilahı -Tanrı!- burada sahip olduklarımızın hepsi senin; şükranlarımızı kabul edip bizi kutsa ki senin dileklerini yerine getirmeye devam edebilelim."

Son sözlerle birlikte gözlerini yukarı kaldırdılar, hayretle birbirlerine baktılar. Her biri diğerinin daha önce hiç duymadığı bir dil konuşuyordu; ama ne söylendiğini gayet iyi anlamışlardı. İlahi bir heyecanla ruhları titredi; çünkü bir mucize eseri İlahi Mevcudiyet'i tanımışlardı.

III

YUNANLI GASPAR

Dönemin diline göre konuşmak gerekirse, şimdi anlatılan karşılaşma Roma'nın 747[1] yılında meydana geldi. Aylardan aralıktı ve Akdeniz'in doğusundaki bütün bölgelerde kış hüküm sürüyordu. Bu mevsimde çöldeki ilerleyiş şiddetli bir heves olmaksızın fazla uzun sürmez. Küçük çadırın altındaki grup içini de aynı şey geçerliydi. Karınları açtı, iştahla yediler ve şaraptan sonra konuşmaya başladılar.

---

1) MÖ 6.

"Yabancı topraklardaki bir yolcu için, adını bir arkadaşın ağzından duymak kadar hoş bir şey yoktur." dedi, yemeğin reisi olduğunu düşünen Mısırlı. "Bizden önce pek çok yoldaşlık günü yaşandı. Şimdi birbirimizi tanımanın zamanı geldi. Eğer uygun görülürse, en son gelen ilk konuşsun."

İlk önce basiretli bir tavırla yavaş yavaş Yunanlı başladı:

"Ne gariptir ki, kardeşlerim, nereden başlayacağımı ya da ne diyeceğimi bilemediğimi söylemeliyim. Daha ben kendim bile anlamış değilim ki. En çok emin olduğum şey bir Efendi'nin arzusunu yerine getirdiğim ve bu hizmetinde tam bir zevk olduğudur. Yerine getirmek için gönderildiğim amacı düşündüğümde, bu arzunun Tanrı'nın arzusu olduğunu bilmenin verdiği anlatılmaz bir sevinç var içimde."

İyi adam daha fazla devam edemeden duraklarken, onun duygularını anlayan diğerleri bakışlarını yere indirdiler.

"Buranın batısında..." diye başladı yine. "Asla unutulmayacak bir yer var, dünya ona minnettardır, çünkü minnettarlık insana en saf zevklerini getiren şeylere karşı olur. Sanattan, felsefeden, belagatten, şiirden ve savaştan söz etmeyeceğim; ah kardeşlerim, onun ihtişamı sonsuza kadar parlayacak ve biz bu yolla onu bulup bütün dünyaya ilan edeceğiz. Sözünü ettiğim yer Yunanistan. Ben Gaspar, Atinalı Cleanthes'in oğlu."

"Benim halkıma..." diye devam etti. "Çalışmak bahşedilmiş, ben de onlardan aynı tutkuyu edindim. Pek çoğunun en büyüğü olan iki filozofumuz, her insanın içinde var olan ruhun bir öğretisini ve onun ölümsüz olduğunu öğretir, diğeri de son derece adil olan tek Tanrı'nın öğretisidir. Okullarda tartışılan pek çok konu içinden çözüme değer olarak bunları seçtim; çünkü Tanrı ile henüz bilinmeyen ruh arasında bir ilişki olduğunu düşündüm. Bu konuda insan zihni aşılmaz bir duvarla karşılaşabilir; o duvara varınca geriye sadece durup yardım çığlığı atmak kalır. Ben de öyle yaptım, ama duvarın ötesinden bana hiç ses gelmedi. Çaresizlik içinde kendimi şehirlerden ve okullardan koparıp aldım."

Bu sözler üzerine vakur bir gülümseme Hintlinin zayıf yüzünü aydınlattı.

"Ülkemin kuzey kısmı Tesalya'da..." diye devam etti Yunanlı. "Hemşehrilerimin ulu olduğuna inandığı Zeus'un evinin bulunduğu ünlü bir dağ vardır, tanrıların evi; adı Olimpos'tur. Oraya gittim. Dağın batıdan gelip güneydoğuya kıvrıldığı yerdeki bir tepede bir mağara buldum; oraya yerleştim ve kendimi tefekküre adadım, yo kendimi her soluğun bir dua, bir aydınlanma olduğu bekleyişe adadım. Görünmez olsa da yüce olan Tanrı'ya inancımla, rahmeti ve bana cevap vermesi için bütün ruhumla ondan niyaz etmenin mümkün olduğunu biliyordum."

"Ve verdi, verdi!" diye bağırdı Hintli, kucağındaki ipek örtüden ellerini kaldırarak.

"Dinleyin beni, kardeşlerim." dedi Yunanlı, gayretle kendini yatıştırarak. "Kulübemin kapısı Termaikos Körfezi'ne nazırdır. Bir gün bir adam giden bir gemiden denize atladı. Kıyıya yüzdü. Onu alıp ilgilendim. Tarihten ve halkının yasalarından çok şey öğrenmiş bir Yahudi'ydi; ben de ondan dualarımın Tanrı'sının gerçekten var olduğunu ve yıllardır onların kanun yapıcısı, hâkimi ve kralı olduğunu öğrendim. Bu hayalini kurduğum aydınlanmadan başka ne olabilirdi! İnancım karşılıksız kalmamıştı; Tanrı bana cevap vermişti!"

"Böyle bir inançla ona yakaran herkese yaptığı gibi." dedi Hintli.

"Ama ne yazık!" diye ekledi Mısırlı. "Tanrı'nın ne zaman cevap verdiğini bilecek kadar bilge olanlar ne kadar da az!"

"Hepsi bu da değil." diye devam etti Yunanlı. "Bana bu şekilde gönderilen adam dahasını da anlattı. İlk aydınlanmayı takip eden yıllarda Tanrı'ya giden ve onunla konuşan peygamberlerin onun tekrar geleceğini beyan ettiklerini söyledi. Bana peygamberlerin isimlerini verdi, kutsal kitaplardaki sözlerini aktardı. İkinci gelişinin çok yakın olduğunu da söyledi. Kudüs'te her an bekleniyormuş."

Yunanlı duraksadı ve yüzünün parlaklığı söndü.

"Doğru." dedi. Kısa bir süre sonra, "Tanrı'nın ve sözünü ettiği aydınlanmanın sadece Yahudiler için olduğunu söyledi, tekrar olacaktı. Gelecek olan Yahudilerin kralı olmalıydı. 'Dünyanın geri

kalanı için bir şeyi yok mu?' diye sordum. 'Hayır.' dedi, gururlu bir sesle. 'Hayır, biz onun seçilmiş insanlarıyız.' Bu cevap benim umudumu kırmadı. Neden böyle bir Tanrı sevgisini ve nimetini bir yerle, bir ırkla sınırlasın ki? Öğrenmeye gönül verdim. Sonunda adamın kibrini kırdım ve atalarının gerçeği canlı tutmak üzere seçildiklerini, bütün dünyanın da sonunda bunu öğrenip kurtulabileceğini öğrendim. Yahudi gittiğinde yine yalnız başıma kalınca, geldiği zaman kralı görmeme ve ona tapınmama izin verilsin diye ruhumu yeni bir duayla ıslah ettim. Bir gece mağaramın kapısında oturmuş varlığımın gizemlerine yakınlaşmaya çalışıyordum, bunun Tanrı'yı bilmek olduğunun farkındaydım. Birdenbire aşağıdaki denizin üzerinde, daha doğrusu yüzeyini kaplayan karanlıkta yanmaya başlayan bir yıldız gördüm; yavaş yavaş yükselip denizin üzerini kapladı, tepenin ve kapımın üzerinde durdu, ışığı üzerime düşüyordu. Yatıp uyudum ve rüyamda bir ses duydum:

'Ey Gaspar! İnancın zafer kazandı! Dünyanın uzak yerlerinden gelen diğer ikisiyle beraber kutsandın! Vadedildiği gibi onu görecek ve ona şahitlik edeceksin. Sabahleyin kalk ve onları karşılamaya git, sana rehberlik edecek ruha inancını koru.'

Sabah içimde güneşi gölgede bırakan bir ışık hâlindeki ruh ile uyandım. Keşiş giysilerimi çıkardım, eskisi gibi giyindim. Şehirden getirdiğim hazineyi sakladığım yerden çıkardım. Bir gemi geçiyordu. Ona seslendim, gemiye alındım ve Antakya'da karaya çıktım. Orada üzerindeki tahtırevanla bir deve satın aldım. Asi Nehri'nin kıyılarını süsleyen meyve bahçelerinden geçip Emesa, Şam, Busra ve Philadelphia'ya seyahat ettim, oradan da buraya geldim. İşte kardeşlerim hikâyemi duydunuz. Şimdi ben de sizinkini dinleyeyim."

IV

MELCHIOR

Mısırlı ve Hintli birbirlerine baktılar, Mısırlı elini salladı, Hintli başıyla selam verip başladı:

"Kardeşim güzel konuştu. Benim sözlerim de o kadar bilgeçe olur umanm."

Birdenbire durdu, bir an için düşünüp devam etti:

"Beni Melchior olarak tanıyabilirsiniz, kardeşlerim. Dünyanın en eskisi olmasa da, en kısa sürede harflere dökülecek bir dille konuşacağım, yani Hindistan'ın Sanskritçesi. Ben Hintliyim. Halkım bilgi tarlalarında ilk dolaşan, onları ilk paylaşan ve ilk güzelleştiren insanlardır. Bundan sonra her ne olursa olsun dört Vedalar[1] yaşamalıdır, çünkü onlar dinin ve faydalı bilgilerin başlıca kaynaklarıdır. Bunlardan Brahma tarafından gönderilen ve tıp, okçuluk, mimari, müzik ve altmış dört mekanik sanattan söz eden Upavedalar türetilmiştir. Esinlenmiş azizler tarafından ortaya çıkarılan Vedangalar astronomi, dil bilgisi, vezin, telaffuz, efsun ve sihirli sözler, dinî ayinler ve törenlere adanmıştır. Bilge Vyasa tarafından yazılan Upangalar evrenin kökeni, kronoloji ve coğrafya ile ilgilidir. Ayrıca tanrılarımızın ve yarı tanrılarımızın ebedileştirilmesi için tasarlanan kahramanlık şiirleri Ramayâna ve Mahabhârata vardır. Kardeşlerim, Büyük Şastralar ya da kutsal kanunlar kitabı işte böyledir. Şimdi bunlar benim için unutulmuştur, ama zaman içinde ırkımın gelişmekte olan dehalarını sergilemeye hizmet edeceklerdir. Hızlı bir tekâmül vaatleriydi onlar. Neden bu vaatlerin başarısız olduğunu sorabilirsiniz. Ne yazık! Kitapların bizzat kendileri ilerlemenin bütün kapılarını kapattılar. Onların yazarları yaratılanın korunması bahanesiyle, bir insanın keşiflere ya da icatlara kalkışmaması prensibini dayattılar, çünkü Tanrı lazım olan her şeyi sağlamıştı. Bu şart kutsal bir yasa hâlini alınca, Hindu dehanın lambası bir kuyuya düştü, o zamandan beri daracık duvarları ve acı suları aydınlatıyor.

Size, Şastraların Brahm denilen Ulu Tanrı'yı öğrettiklerini, ayrıca Purânaların ya da Upangaların kutsal şiirlerinin bize erdem, iyi işler ve ruhtan söz ettiğini söylediğim zaman bu bahislerin gösteriş için olmadığını anlayacaksınız, kardeşlerim. Eğer kardeşim söylememe izin verirse." Konuşmacı Yunanlıyı saygıyla selamladı: "Onun halkı daha bilinmeden asırlarca önce iki büyük fikir olan Tanrı ve ruh, Hindu zihninin bütün enerjisini içine çekmişti. Dahasını da söylememe izin verin, Brahm da aynı kutsal kitaplar tarafından Üçlü -Brahma, Vişnu ve Şiva- olarak öğretilir. Bunların

---

1) Dünyanın en eski kutsal metinleri olan Vedalar, Aryan din edebiyatının tamamını içine alan ve Hinduizm dinine inananlar için kutsal olan bilgileri ihtiva eder. (ç.n.)

içinden Brahma'nın ırkımızın yazarı olduğu söylenir, yaratılış esnasında ırkımızı dört sınıfa ayırmıştır. İlk olarak, aşağıdaki dünyalara ve yukarıdaki göklere insanlar yerleştirmiştir; sonra yerküreyi dünyevi ruhlar için hazır hâle getirmiştir; daha sonra kendi ağzından, kendisine en çok benzeyen, Vedaların tek öğretmeni yüce ve asil Brahma sınıfı çıkmıştır ve aynı zamanda da dudaklarından bütün yararlı bilgiler dökülmüştür. Kollarından Kshatriya ya da mücahitler, göğsünden Vaisya ya da üreticiler -çobanlar, çiftçiler, tüccarlar- ayaklarından, bir aşağılamanın işareti olarak, diğer sınıfların vasıfsız işlerini yapmaya mahkûm Sudra ya da köleler -serfler, hizmetçiler, işçiler, esnaf- çıkmıştır. Şunu da unutmayın ki, onlarla beraber doğan yasa bir sınıfa mensup kişinin bir diğerinin üyesi olmasını yasaklamıştı. Brahman düşük bir sınıfa giremezdi, kendi mertebesinin yasalarını ihlal ederse, kendisi gibi aforoz edilenler dışında herkes için yok sayılarak aforoz edilirdi."

Tam bu noktada Yunanlının hayal gücü böyle bir aşağılamanın bütün sonuçlarını görerek hevesli dikkatini alt edip, "Böyle bir durumda, kardeşlerim, bu ne güçlü bir sevgi dolu Tanrı ihtiyacıdır!" dedi.

"Evet." diye ekledi Mısırlı. "Bizimki gibi sevgi dolu bir Tanrı."

Hintlinin kaşları acıyla çatıldı; bu duygusu geçince yumuşak bir sesle devam etti:

"Ben Brahman olarak doğdum. İlk beslenmem, ismimin verilmesi, ilk kez güneşe çıkarılmam, ikinci kez doğan biri olmamı sağlayan üçlü basamaktan geçişim, birinci sınıfa girişim, hepsi kutsal metinler ve değişmez törenlerle kutlanmıştı. Bir kuralı ihlal etme korkusu olmaksızın yürüyemez, yiyip içemez ya da uyuyamazdım. Hele de ceza, kardeşlerim, ceza ruhuma veriliyordu! Kusur derecelerine göre ruhum gökyüzünden birine gönderilir -en aşağıda Indra'nınki, en yüksekte Brahma'nınki vardı- ya da bir kurt, sinek, balık veya hayvanın yaşamını sürmek için geri sürülürdü. Mükemmel itaatin ödülü sonsuz mutluluk ya da Brahm olmaya geçişti."

Hintli bir an için düşündü, devamında, "Bir Brahman'ın hayatının ilk rütbe denilen kısmı öğrencilik hayatıdır. İkinci rütbeye girişe hazır olduğumda -yani evlenip aile reisi olmaya hazır ol-

duğumda- her şeyi sorguladım, Brahm'ı bile. İtirazcıydım. Kuyunun derinlerinden yukarıda bir ışık keşfetmiştim ve yukarıya çıkıp onun neye ışıldadığına bakmak istiyordum. Sonunda -ah, ne zorlu yıllardı!- mükemmel bir günde kalkıp hayatın ilkesini, din unsurunu ve ruhla Tanrı arasındaki bağlantıyı yani sevgiyi gördüm." dedi.

İyi adamın ufalan yüzü görünür şekilde alevlendi ve ellerini sıkı bir şekilde kenetledi. Ardından bir sessizlik oldu, bu esnada diğerleri gözleri yaşlı bir şekilde Yunanlıya bakıyorlardı. Sonunda devam etti:

"Sevginin mutluluğu hareket hâlindeydi; sınanması da birisinin diğerleri için ne yapmaya hevesli olduğuydu. Dayanamadım. Brahm dünyayı o kadar çok sefaletle doldurmuştu ki. Sudra bana sesleniyordu; sayısız hayranları ve kurbanları da öyle. Ganga Lagor adası Ganj Nehri'nin kutsal sularının Hint Okyanusu'nda kaybolduğu yerdedir. Oraya gittim. Bilge Kapila için orada inşa edilen tapınağın gölgesinde, kutsal adamın kutsanmış hatırasının evinin etrafında tuttuğu öğrencilerle aynı duayı ederek sükûn bulmayı düşündüm. Ama yılda iki kere Hindu hacılar sularda arınmak için geliyorlardı. Perişanlıkları benim sevgimi güçlendirdi. Konuşma dürtüsüne rağmen çenemi kenetledim, çünkü Brahm, Üçlü ya da Sastralara karşı tek bir kelime, orada burada kızgın kumlarda ölmek için kendilerini sürükleyen, aforoz edilmiş Brahmanlara karşı bir şefkat hareketi -edilen bir dua, verilen bir bardak su- bile sonumu getirebilirdi ve ben de onlardan biri oldum, ailem, ülkem, ayrıcalıklarım, sınıfım yoktu. Sevgi fethedildi! Tapınaktaki öğrencilerle konuştum, beni dışladılar. Hacılarla konuştum beni taşa tuttular. Yollarda vaaz vermeye kalkıştım, dinleyicilerim benden kaçtılar ya da canımı istediler. Sonuç olarak bütün Hindistan'da huzur ve güven bulabileceğim hiçbir yer kalmamıştı, aforoz edilenler arasında bile, çünkü düşmüş de olsalar hâlâ Brahm'a inanıyorlardı. Büyük üzüntümde Tanrı hariç herkesten saklanacak bir yalnızlık aradım. Ganj Nehri'ni ta Himalayalar'ın yukarılarındaki kaynağına kadar izledim. Nehrin lekesiz saflığıyla çamurlu bölgelerden geçip rotasına girdiği yer olan Hurdwar'da bir geçide girince ırkım için dua ettim ve sonsuza kadar onları kaybettiğimi düşündüm.

Vadilerin içinden, tepelerin üzerinden, buzulların karşısından, yıldızlar kadar yüksek görünen zirvelerden geçip şahane bir güzellik olan Lang Tso Gölü'nün yolunu tuttum, güneşin karşısında kardan zirvelerini ebediyen sergileyen Tise Gangri, Gurla ve Kailas Parbot'un eteklerinde uykuya daldım. Orada, tam yeryüzünün merkezinde, Indus, Ganj ve Brahmapootra'nın farklı rotalara gitmek üzere yükseldikleri yerde, insanoğlunun ilk meskenlerini aldıkları ve şehirlerin anası Belh'i[1] büyük gerçeği kanıtlaması için terk edip dünyayı doyurmak için ayrıldıkları yerde, ilkel durumuna geri dönen doğanın uçsuz bucaksız enginliklerinden emin bir şekilde, birine emniyet, diğerine yalnızlık vaatleriyle bilge ve sürgünü davet ettiği yerde, orada dua ederek, oruç tutarak, ölümü bekleyerek Tanrı'yla yalnız oturdum."

Yine ses alçaldı ve eller ateşli bir şekilde birleşti.

"Bir gece gölün kıyısında yürüyor, beni dinleyen sessizlikle konuşuyordum. 'Tanrı ne zaman gelip hak talep edecek? Günahlardan arınma olmayacak mı?' Birdenbire suda bir ışık ürkekçe ışıldamaya başladı; kısa süre içinde bir yıldız yükselip bana doğru hareket etti ve başımın üzerinde durdu. Parlaklığı beni şaşkına çevirmişti. Yerde uzanırken sonsuz bir sevimliliğin sesini duydum, 'Senin sevgin zafer kazandı. Kutsandın, Hindistan'ın oğlu! Günahlardan arınma yakındır. Yeryüzünün uzaklarından iki kişiyle birlikte kurtarıcıyı görecek ve onun geldiğine tanık olacaksın. Sabah olduğunda gidip onlarla buluş, sana rehberlik edecek ruha güven.'

O zamandan beri ışık benimle kaldı; onun ruhun görünür varlığı olduğunu biliyordum. Sabah geldiğim şekilde hayata başladım. Dağın yarığında çok değerli bir taş buldum, Hurdwar'da sattım onu. Lahor, Kâbil ve Yezd'den İsfahan'a geldim. Orada deveyi satın aldım ve kervanı beklemeden Bağdat'a yöneldim. Yalnız başıma korkusuzca seyahat ettim, çünkü ruh benimleydi, hâlâ da öyle. Ne mutluluk, kardeşler! Kurtarıcıyı görecek, onunla konuşacak ve ona tapınacağız! Ben bitirdim."

---

1) Afganistan'ın kuzeyinde yer alan eski bir yerleşim yeridir.

V

BALTAZAR

Hayat dolu Yunanlı sevinç içinde tebriklerini sundu; sonra Mısırlı tipik bir vakarla, "Seni selamlıyorum, kardeşim. Çok sıkıntı çekmişsin, zaferine çok memnun oldum. Eğer ikiniz de dinlemek isterseniz, şimdi ben size kim olduğumu ve nasıl çağrıldığımı anlatacağım. Bir dakika bekleyin." dedi.

Dışarı çıkıp develerle ilgilendi ve geri dönünce tekrar yerine oturdu.

"Sizin sözleriniz kardeşlerim, ruhla ilgiliydi." diye başladı. "Ve ruh, onları anlamamı sağladı. Her biriniz özellikle kendi ülkenizden söz ettiniz, bu konuda açıklayacağım büyük bir mesele var, ama yorumu tamamlamak için önce kendimden ve halkımdan söz edeyim. Ben Mısırlı Baltazar."

Son sözler sessizce, ama öyle bir saygınlıkla söylenmişti ki, her ikisi de konuşmacıyı başlarıyla selamladılar.

"Irkım için ortaya atacağım pek çok farklılıklar var." diye devam etti. "Ama bir tanesiyle yetineyim. Tarih bizimle başladı. Korunan kayıtlarla olayları ilk ölümsüzleştiren biziz. Bizim törelerimiz yok ve şiir yerine size kesinlik sunuyoruz. Sarayların ve tapınakların ön yüzlerine, dikilitaşların üzerlerine, mezarların iç duvarlarına krallanmızın isimlerini ve yaptıklarını yazdık. Narin papiruslara filozoflarımızın bilgeliğini ve dinimizin sırlarını emanet ettik, bu sırlardan birinden söz edeceğim. Vyasa'nın Upangaları, Para-Brahm'ın Vedalarından daha da eskidir, Melchior, Homer'in şarkılarından ya da Platon'un fizikötesinden daha da eski, sevgili Gaspar, kutsal kitaplardan ya da Çin halkının krallarından veya Siddhartha'nınkilerden, güzel Maya'nın oğlundan daha da eski, Musa'nın doğumundan daha da eski, insan kayıtlarının en eskisi bizim ilk kralımız Menes'in yazılarıdır." Bir an duraklayıp iri gözlerini Yunanlı üzerinde nazikçe sabitleyerek, "Hellas'ın gençliğinde öğretmenlerinin öğretmenleri kimdi, Gaspar?" dedi.

Yunanlı gülümseyerek başıyla selamladı.

"Bu kayıtlara göre..." diye devam etti Baltazar. "Ataların Uzak Doğu'dan, üç kutsal nehrin doğduğu bölgeden, yeryüzünün merkezinden -sözünü ettiğin eski İran, Melchior- ne zaman geldiklerini, Tufan'ı ve dünyanın Tufan'dan önceki tarihini Nuh'un oğullarının Aryanlara anlattığı şekilde beraberlerinde getirdiklerini, Tanrı, yaratıcı ve başlangıcı, Tanrı gibi ölümsüz ruhu öğrettiklerini biliyoruz. Şimdi bizi çağıran görev mutlulukla yerine getirildiğinde, benimle gelmeyi isterseniz, kutsal papazlık kütüphanemizi ve diğer şeylerin yanı sıra ölüm, onu kıyamete olan yolculuğuna gönderdikten sonra ruhun tanık olacağı törenin bulunduğu Ölüler Kitabı'nı size gösteririm. Fikirler -Tanrı ve ölümsüz ruh- çöl üzerinden Misrayim'e getirilmiş, o da Nil kıyılarına götürmüş. O zamanlar Tanrı'nın bizim mutluluğumuz için daima istediği gibi bir saflıkları ve anlayışlılıkları varmış; bu ilk tapınmaymış; neşeli, umut dolu ve yaratıcısına sevgi duyan bir ruh için doğal olan bir şiir ve dua."

O anda Yunanlı ellerini uzatıp bağırdı. "Ah! İçimdeki ışık derinleşiyor!"

"Benim de!" dedi Hintli, benzer bir coşkuyla.

Mısırlı babacan bir tavırla onlara baktı, sonra sözlerine devam etti, "Din sadece insanı yaratıcısına bağlayan yasadır: Saflığında bu unsurlar vardır -Tanrı, ruh, onların birbirlerini karşılıklı tanımaları- pratiğe döküldüğünde bunlardan tapınma, sevgi ve ödül çıkar. Bu yasa, tıpkı kutsal kökenli diğerleri gibi –örneğin, yeryüzünü güneşe bağlayan gibi- başlangıçta yazarı tarafından kusursuz bir şekilde gerçekleştirilmişti. İlk ailenin dini böyleydi, kardeşlerim, yaratılış formülüne karşı kör olmayan babamız Misrayim'in dini de böyleydi, ilk inanış ve ilk tapınmalar gibisi hiçbir yerde görülmemişti. Mükemmellik Tanrı'dır; sadelik mükemmelliktir. Lanetlerin laneti, insanın böyle gerçeklere izin vermemesidir."

Sanki nasıl devam edeceğini düşünüyormuş gibi durdu.

"Pek çok ulus Nil'in tatlı sularını sevmiştir." dedi sonra. "Etiyopyalılar, Pali-Putra, Yahudiler, Süryaniler, İranlılar, Makedonyalılar, Romalılar -Yahudiler hariç- hepsi bir zaman onun efendisi olmuştur. İnsanların bu kadar çok gidip gelmeleri eski Misrayim inancını mahvetti. Palmiyeler Vadisi, Tanrılar Vadisi hâline gel-

di. Yüce olan sekize bölündü, her biri doğadaki yaratıcı bir ilkeyi temsil ediyordu, Ammon-Re de başlarındaydı. Sonra Isıs ve Osiris ile onların suyu, ateşi, havayı ve diğer güçleri temsil eden camiaları meydana geldi. Kudret, bilgi, sevgi ve benzerleri gibi insani niteliklerin akla getirdiği bir başka düzenimiz daha olana kadar çoğalma devam etti."

"Hepsinde eski budalalık vardı!" diye bağırdı Yunanlı, atılarak. "Sadece erişilmez olanlar bize geldikleri şekliyle kalıyor."

Mısırlı başını eğdi ve devam etti:

"Biraz daha, kardeşlerim, biraz daha, ben kendime gelmeden önce biraz daha. Gittiğimiz yol eskiden olanla karşılaştırılınca en kutsalı gibi görünüyor. Kayıtlar Misrayim'in, o zamanlar Afrika çölünde yayılan, zengin, üstün yetenekli, doğaya tapan Etiyopyalıların elinde olan Nil'i bulduğunu gösteriyor. İranlılar, tanrıları Ormuzd için güneşe kurban veriyorlardı; Uzak Doğu'nun dini bütün çocukları ilahlarını tahtadan ve fil dişinden oyuyorlardı; ama Etiyopyalılar yazı, kitaplar ve herhangi bir sanatsal yetenekleri olmaksızın, kediyi Re için, boğayı İsis için, böceği Pthah için kutsal sayarak hayvanlara, kuşlara, böceklere tapınıp ruhlarını yatıştırıyorlardı. Onların sert inancına karşı uzun süren mücadele yeni imparatorun dininin benimsenmesiyle son buldu. Sonra nehir kıyısına ve çöle büyük anıtlar dikildi; dikili taş, labirent, piramit, timsah mezarıyla birleştirilmiş kral mezarı. Aryan'ın oğulları böyle derin bir alçalmaya düştüler, kardeşlerim!"

Burada ilk kez Mısırlının sakinliği onu terk etti; yüzü kayıtsız kalsa da sesi ele veriyordu.

"Vatandaşlarımı hor görmeyin." diye başladı tekrar. "Onlar Tanrı'yı unutmuş değiller. Hatırlayacağınız gibi biraz önce, bir tanesi hariç dinimizin bütün sırlarını papirusa emanet ettiğimizi söylemiştim; şimdi size bundan söz edeceğim. Bir zamanlar her türlü değişiklik ve katkılara kendini adayan bir firavunumuz vardı. Yeni sistemi kurmak için eskisini tamamen akıllardan çıkarmaya çabaladı. Yahudiler o zamanlar köleler olarak bizimle kalıyorlardı. tanrılarına sadıktılar; zulüm dayanılmaz olunca asla akıllardan çıkmayacak bir şekilde serbest bırakıldılar. Kayıtlara göre konuşuyorum. Kendisi de Yahudi olan Moşe saraya geldi ve o zaman-

lar milyonları bulan kölelerin ülkeden ayrılmaları için izin istedi. Bu talep Yüce İsrail Tanrı'sı adınaydı. Firavun talebi reddetti. Ne oldu dinleyin. Önce bütün sular, yani göller ve nehirler, tıpkı kuyulardaki ve kaplardakiler gibi kana dönüştü. Ama hükümdar yine reddetti. Sonra kurbağalar her yeri istila etti. Hükümdar hâlâ kararlıydı. Sonra Moşe külleri havaya savurdu ve Mısırlıları veba salgını vurdu. Yahudilerinkiler hariç bütün büyükbaş hayvanlar öldü. Çekirgeler vadinin yeşilliklerini silip süpürdüler. Gün ortası öyle yoğun bir karanlığa gömüldü ki lambalar bile yanmadı. Sonunda bir gece Mısırlıların ilk çocuklarının hepsi öldüler; Firavun'unki bile kurtulamadı. Sonra boyun eğdi. Ama Yahudiler gidince ordusuyla beraber peşlerine düştü. Son anda deniz ikiye bölündü ve kaçaklar ayakları ıslanmadan geçtiler. Onların peşindekiler geldiklerinde dalgalar geri gelip hepsini boğdu; atları, arabacıları ve kralı. Aydınlanmadan söz etmiştin, Gaspar..."

Yunanlının mavi gözleri ışıldadı.

"Hikâyeyi Yahudilerden öğrendim." diye bağırdı. "Sen de bunu doğruluyorsun, Baltazar!"

"Evet, ama benim aracılığımla Mısırlılar konuşuyor, Moşe değil. Ben mermerleri yorumluyorum. Zamanın papazları şahit olduklarını kendilerince yazıya döktüler ve aydınlanma meydana geldi. Şimdi kayıtlara girmemiş sırra geliyorum. Benim ülkemde, kardeşlerim, talihsiz Firavun'un zamanından bu yana hep iki dinimíz oldu. Biri özel, diğeri halkınki; biri halk tarafından uygulanan çok tanrılı din; diğeri sadece ruhbanlık tarafından değer verilen tek Tanrı. Benimle birlikte sevinin, kardeşlerim! Pek çok ulus tarafından ayak basılması, krallar tarafından tırpanlanması, düşmanların bütün icatları, zamanın bütün değişimleri boşunaydı. Tıpkı dağların altında saatini bekleyen bir tohum gibi şanlı gerçek de yaşadı ve işte günü geldi!"

Hintlinin bitkin bedeni zevkle titredi ve Yunanlı bağırdı:

"Sanki çöl şarkı söylüyor!"

Mısırlı yakınlardaki testiden bir yudum su içip devam etti:

"Ben bir prens ve rahip olarak İskenderiye'de doğdum, sınıfı-

ma özgü bir eğitim aldım. Ama erkenden mutsuz oldum. Bana empoze edilen inancın bir bölümü ölümden, bedenin yok olmasından sonrasına aitti, ruh en aşağıdan en yüksekteki son varlık olan insanlığa kadar olan ilk gelişimine hemen başlıyordu, hem de fani dünyada önderlik edecek bir referans olmadan. İranlıların ışık âlemini, Chinevat Köprüsü'nün karşısında sadece iyilerin gittiği cenneti duyduğumda aklıma bir düşünce takıldı, öyle ki gündüz de gece de ebedî göç ile cennetteki ebedî hayat fikirleri üzerinde düşünüp durdum. Eğer öğretmenimin öğrettiği gibi Tanrı adilse neden iyi ile kötü arasında bir ayrım yoktu? Sonunda ölümün, kötülerin bırakıldığı ya da kaybolduğu, inançlıların daha yüce bir hayata yükseldikleri bir ayrım noktası olduğu benim için netleşti; aktif, neşeli ve sonsuz bir yaşamdı bu; Tanrı ile yaşam! Bu keşif bir başka araştırmayı daha getirdi. Neden gerçek, papazlığın bencil avuntusu için uzun süre bir sır olarak saklanmalıydı? Baskının nedeni yok oldu. Felsefe en azından bize hoşgörü getirmişti. Mısır'da Ramses yerine Roma vardı. Bir gün İskenderiye'nin en muhteşem ve kalabalık bölgesi olan Brucheium'da vaaz verdim. Doğu ve Batı da izleyicilerim arasına katıldı. Kütüphaneye giden öğrenciler, Serapeum'dan[1] gelen rahipler, müzeden gelen aylaklar, hipodrom müdavimleri, Rhacotis'ten vatandaşlar beni dinlemek için durdular. Tanrı, ruh, doğru ve yanlış, cennet, erdemli bir yaşamın ödülü konusunda telkinlerde bulundum. Melchior, taş kesildin! Dinleyicilerim önce şaşırdılar, sonra güldüler. Tekrar denedim, nükteli sözlerle taşladılar beni, Tanrı'mla dalga geçtiler, cennetimi alayla kararttılar. Gereksiz yere oyalanmamak için oradan ayrıldım."

Hintli uzunca iç geçirip, "İnsanın düşmanı insandır, kardeşim." dedi.

Baltazar sessizliğe gömüldü.

"Hatamın nedenini bulmak için çok düşündüm ve sonunda başardım." dedi, tekrar söze başlayarak. "Nehrin yukarısında, şehirden bir günlük mesafede sığır çobanlarının ve bostancıların köyü vardır. Bir tekneye binip oraya gittim. Akşam saatlerinde insanları, kadınları ve erkekleri, yoksulların en yoksullarını bir araya

---

1) Mısır Tanrısı Serapis'e adanmış tapınaklar. (ç.n.)

topladım. Tıpkı Brucheium'da yaptığım gibi vaaz verdim. Onlar gülmediler. Ertesi akşam tekrar konuştum, inanıp memnun oldular, haberleri dışarı taşıdılar. Üçüncü toplantıda dua etmek için bir topluluk oluşturuldu. Ondan sonra şehre döndüm. Hiç bu kadar parlak ve yakın görünmemiş olan yıldızların altında nehir boyunca ilerlerken şu dersi çıkardım: Bir reform başlatmak için büyük ve zenginlerin bölgelerine değil, daha ziyade mutluluk çanakları boş olanların -yoksulların ve acizlerin- yanına git. Sonra bir plan yapıp hayatımı adadım. İlk adım olarak büyük mal varlığımı güvence altına aldım, böylelikle kesin bir gelirim olacaktı ve gerektiğinde acı çekenin rahatlamasına sunulacaktı. O günden sonra, kardeşlerim, tek Tanrı, erdemli yaşam ve cennet ödülü konusunda vaaz vererek Nil boyunca bir aşağı bir yukarı köylere ve bütün kavimlere seyahat ettim. Ne kadar olduğunu bilmem ama hayır işledim. Dünyada onun kabulü için hazır olan yerleri gidip bulacağımızı biliyorum."

Konuşmacının esmer yanaklarına bir kırmızılık yayıldı, ama bu duygunun üstesinden gelip devam etti:

"Bu yıllar boyunca, kardeşlerim, bir düşünceyi dert ettim; ben gidince başlattığım amaç ne olacaktı? Benimle beraber bitecek miydi? Çalışmam için uygun bir amaç bulmayı pek çok kez hayal ettim. Sizden saklayacak değilim, bunu gerçekleştirmeye çalıştım, ama başaramadım. Kardeşlerim, artık dünya öyle bir duruma geldi ki, eski Misrayim inancını yeniden inşa etmek için, reformcunun insani yaptırımdan daha fazlasına sahip olması gerekir, sadece Tanrı adına gelmesi olmaz, sözlerine bağlı kanıtları da olmalı, söylediklerini ispat etmelidir, Tanrı'yı bile. Zihin mitler ve sistemlerle doludur; sahte ilahlar her yeri doldurmuş, -yeryüzünü, havayı, gökyüzünü- her şeyin bir parçası olmuşlar; ilk dine geri dönmek ancak kanlı yollardan, zulüm tarlalarından geçerek olabilir; yani din değiştirenler vazgeçmektense ölmeyi yeğlemelidir. Bu devirde Tanrı'nın kendisinden başka kim insanların inancını böyle bir noktaya taşıyabilir? Irkı kurtarmak için -yok etmeyi kastetmiyorum- o kendisini bir kere daha açığa çıkarmalı; bizzat gelmelidir."

Üçünü de yoğun bir his kapladı.

"Onu bulmayacak mıyız?" dedi Yunanlı.

"Gerçekleştirmekte neden başarısız olduğumu anlıyorsunuz." dedi Mısırlı, büyü geçince. "Yaptırımım yoktu. Çabamın kaybolacağını bilmek beni dayanılmaz derecede perişan etti. Duaya inanıyordum ve yakarışlarımı saf ve güçlü hâle getirmek için, tıpkı sizin gibi kardeşlerim, yürünmüş yolların dışına çıktım, insanoğlunun olmadığı, sadece Tanrı'nın olduğu yerlere gittim. Beşinci çağlayanın tepesine, Sennar'da nehirlerin birleştiği yere, Beyaz Nil'in yukarılarına, Afrika'nın bilinmeyen uzaklıklarına gittim. Orada sabahları gökyüzü kadar mavi bir dağ, batı çölünün üzerine serinletici bir gölge savurur, erimiş karlardan oluşan şelaleleriyle doğuda eteklerine yerleşen geniş gölü besler. Göl, büyük nehrin anasıdır. Bir yılı aşkın bir süre dağ, bana ev sahipliği yaptı. Hurmalar bedenimi, dualar ruhumu besledi. Bir gece küçük denizin yakınlarındaki meyve bahçesinde yürüdüm. 'Dünya ölüyor. Ne zaman geleceksin? Neden kurtuluşu görmüyorum, Tanrı'm?' diye yakardım. Ayna gibi sular yıldızlarla parıldıyordu. İçlerinden biri sanki yerinden ayrılıp yüzeye yükselmiş, orada göz yakıcı bir parlaklığa erişmişti. Sonra bana doğru hareket etti, bir elin uzanacağı mesafede başımın üzerinde durdu. Yere düşüp yüzümü sakladım. Yeryüzüne ait olmayan bir ses bana dedi ki: 'İyi çalışmaların başarıya ulaştı. Kutsandın, ey Misrayim'in oğlu! Kurtuluş geldi. Dünyanın uzaklarındaki diğer iki kişiyle beraber kurtarıcıyı görecek, onun için şahitlik edeceksin. Sabah olduğunda, git ve onlarla buluş. Kutsal Kudüs şehrine geldiğinizde insanlara, Yahudilerin kralı olarak doğan o nerede, biz Doğu'da onun yıldızını gördük ve ona tapınmak için gönderildik, deyin. Size rehberlik edecek ruha inanın.'

Işık kuşku duyulmaz bir iç aydınlanması hâline geldi ve bir rehber olarak benimle kaldı. Beni nehirden aşağıya, Memphis'e doğru yönlendirdi, orada çöl için hazırlandım. Devemi aldım, hiç dinlenmeden Süveyş ve Kufileh yoluyla, Moab ve Amman topraklarından geçerek buraya geldim. Tanrı bizimledir, kardeşlerim!"

Durakladı, bunun üzerine kendi başlarına değil de sanki bir telkinle ayağa kalkıp birbirlerine baktılar.

"Halklarımızı ve onların tarihlerini tanımlama şeklimizde bir amaç olduğunu söylemiştim." diye devam etti Mısırlı. "Bulacağımız kişi 'Yahudi Kralı' diye adlandınlıyor, onu bu isimle sormamız söylendi. Şimdi buluşup da birbirimizi dinlediğimize göre onun kurtarıcı olacağını biliyoruz, sadece Yahudilerin değil, yeryüzündeki tüm ulusların. Tufarı'dan sağ kurtulan resulün üç oğlu ve onların aileleri vardı, onlar sayesinde insanlar yeniden türediler. Asya'nın merkezindeki iyi bilinen Zevk Bölgesi, eski Aryana-Vaêjoda ayrıldılar. Hindistan ve Uzak Doğu birincinin çocuklarını aldı; en gencinin soyu Kuzey'den geçip akın hâlinde Avrupa'ya gitti; ikincininkiler de Kızıl Deniz civarındaki çöllerden taşıp Afrika'ya geçtiler, bunların çoğu çadırlarda otursalar da bazıları Nil boyunca binalar yaptılar."

Aynı anda gelen bir dürtüyle üçünün elleri birleşti.

"Bir şey bundan daha kutsal bir biçimde düzenlenebilir mi?" diye devam etti Baltazar. "Tanrı'yı bulunca, kardeşler ve onlardan sonra gelen nesiller bizimle birlikte ona saygıyla diz çökecekler. Kendi yollarımıza gitmek üzere ayrıldığımızda, dünya yeni bir ders almış olacak: Cennet kazanılabilir ama kılıçla ya da insan erdemiyle değil, inanç, sevgi ve iyi işlerle."

İç geçirmelerle ve kutsanmış gözyaşlarıyla bölünen bir sessizlik oldu; çünkü onları dolduran sevinç kalıcı olmayabilirdi. Bu, Hayat Nehri'nin kıyılarında, Tanrı'nın yanında kurtarılmışlarla dinlenen ruhların tarifsiz sevinciydi.

Elleri birbirinden ayrıldı ve beraber çadırdan dışarı çıktılar. Çöl, gökyüzü kadar hareketsizdi. Güneş hızla batıyordu. Develer uyuyordu.

Kısa bir süre sonra çadır söküldü ve yemekten arta kalanlarla beraber kutuya kondu; sonra dostlar da develere binip Mısırlı tarafından yönlendirilerek tek sıra hâlinde yola koyuldular. Soğuk gecede rotaları batıya doğruydu. Develer çizgiyi ve aralıkları koruyarak sabit adımlarla ileri atıldılar; sanki arkadan gelenler öncünün ayak izlerine basıyordu. Sürücüler bir kere bile konuşmadılar.

Yavaş yavaş ay çıktı. Üç uzun boylu ve beyaz figür donuk ışıkta

sessiz bir şekilde ilerlerken, kötü karanlıklardan gelen hayaletler gibi görünüyorlardı. Birdenbire önlerindeki havada, alçak bir tepenin zirvesinde parlak bir alev belirdi. Ona bakarlarken, görüntü büyüleyici bir parlaklık noktasına dönüştü. Kalp atışları hızlandı; ruhları titredi ve tek bir ses hâlinde bağırdılar: "Yıldız! Yıldız! Tanrı bizimle!"

VI

YAFA PAZARI

Kudüs'ün batı duvarının üzerindeki bir aralıkta Beytüllahim ya da Yafa Kapısı denilen "meşeden kapaklar" asılıdır. Bu kapakların ardında kalan alan, şehrin tanınmış yerlerinden biridir. Davut Sion'a göz koymadan çok önceleri orada bir kale vardı. Sonunda Jesse'nin oğlu Yevusluları yerlerinden edip de kaleyi inşa etmeye başladığında, kalenin surları yeni duvarın kuzeybatı köşesini meydana getirdi ve duvar eskisinden daha azametli bir kule tarafından korunuyordu. Bununla birlikte, muhtemelen orada birleşen yollar başka bir noktaya yönlendirilemediğinden ve dışarıdaki alan bildik bir pazar yeri hâlini alsın diye kapının konumu değiştirilmemişti. Süleyman zamanında bölgede Mısır'dan tüccarların, Tyre ve Sidon'dan zengin satıcıların da dâhil olduğu büyük bir hareketlilik vardı. Yaklaşık üç bin yıl geçmiş ve ticaret burada devam etmişti. İğne ya da silah, salatalık ya da deve, ev ya da at, kredi ya da mercimek, hurma ya da tercüman, kavun ya da adam, güvercin ya da eşek arayan bir yolcunun sadece Yafa Kapısı'nda aradığını sorması yeterlidir. Bazen ortam öyle hareketlidir ki, kim bilir onu inşa eden Herod zamanındaki eski pazar nasıl bir yerdi, sorusunu akla getirir. Şimdi okur o döneme ve o pazara götürülecek.

Yahudi sistemine göre, önceki bölümlerde anlatılan bilgelerin karşılaşmaları yılın üçüncü ayının yirmi beşinci gününde olmuştu, yani aralığın yirmi beşinde. Yıl, 193. Olimpiyatın ikincisi ya da Roma'nın 747'si, Büyük Herod'un on yedinci, saltanatının otuz beşinci, miladi takvimin başlangıcından önce dördüncü yıldı.

Günün saatleri, Yahudiye geleneğine göre, güneşle beraber başlar, ilk saati güneş doğduktan sonraki ilk saattir; kesin söylemek gerekirse, belirtildiği gibi günün ilk saatinde Yafa Kapısı'ndaki pazar dopdolu ve canlıydı. Şafaktan itibaren büyük kapılar sonuna kadar açılırdı. Daima yoğun olan ticaret, kemerli girişten daracık bir sokağa ve büyük kuleyi geçtikten sonra şehrin içine uzanan meydana kadar girerdi. Kudüs tepelik bir şehir olduğundan sabah havası öyle az buz ayaz olmazdı. Sıcaklık vaat eden güneş ışınları etraftaki büyük duvarların mazgalları ve kuleleri üzerinde dolaşır, güvercinlerin mırıltıları ve gidip gelen kuş sürülerinin kanat sesleri buralardan aşağıya gelirdi.

Gelecek sayfaları anlamak için Kutsal Şehir'in sakinleri kadar yabancılarını da tanımadan önce kapıda durup manzaraya bakmak iyi olur. Şimdikinden çok farklı bir ruh hâline bürünecek olan bu halka göz gezdirmek için bundan daha iyi bir fırsat bulunmaz.

Manzara ilk bakışta tam bir karmaşadır; hareket, ses, renk ve nesne karmaşası. Özellikle sokakta ve meydanda durum budur. Zemin geniş ve şekilsiz kaldırım taşlarıyla kaplıdır, her bir çığlık, gıcırtı ve toynak vuruşu yanda yükselen sağlam duvarların arasındaki çınlayan ve gürleyen kargaşayı daha da artırır. Kalabalığa biraz karışmak, sürmekte olan ticarete biraz aşina olmak analiz etmeyi mümkün kılacaktır.

Şurada, Celile'nin bahçelerinden ve taraçalarından yeni getirilmiş mercimek, fasulye, soğan ve salatalıkla dolu küfelerin altında uyuklayan bir eşek duruyor. Eşeğin sahibi müşterilere hizmet vermediği zamanlarda, sadece bilenlerin anlayabileceği bir sesle mallarını duyuruyor. Kıyafetleri oldukça basit; sandaletler, bir omuza atılan ne beyaz ne de boyalı bir battaniye ve bele sarılmış bir kuşak. Onun yanında, çok daha heybetli ve tuhaf, ama eşek kadar sabırlı olmayan, gırtlağının, boynunun ve vücudunun altındaki tüyleri kabarık, bir deri bir kemik, gri bir deve diz çökmüş; kutulardan ve sepetlerden oluşan yükleri büyük bir semerin üzerine tuhaf bir şekilde dizilmiş. Sahibiyse, ufak tefek, kıvrak ve tozlu yollardan ve çölün kumundan nasibini alan teniyle bir Mısırlı. Soluk bir *tarbooshe*, boynundan dizlerine kadar inen, kolsuz ve kemersiz bir elbise giyiyor. Ayakları çıplak. Yükün altında hu-

zursuz olan deve sızlanıyor ve zaman zaman dişlerini gösteriyor, ama adam hayvanın kayışlarını tutmuş, hiç aldırmadan bir aşağı bir yukarı adımlayarak sürekli Kedron meyve bahçelerinden gelen taze meyvelerinin reklamını yapıyor; üzümler, hurmalar, inciler, elmalar ve narlar.

Sokağın meydana açıldığı köşede sırtlarını duvarın gri taşlarına dayamış kadınlar oturuyor. Giysileri ülkenin mütevazı sınıflarında yaygın olanlardan; belden gevşekçe bağlanmış, yerlere kadar boylu boyunca inen keten elbise, başı örttükten sonra omuzlara da sarılacak kadar geniş atkı ya da şal. Onların mallarıysa, kuyulardan su getirmek için Doğu'da hâlen kullanılan türden birkaç toprak küp ve deri şişeler. Küplerin ve şişelerin aralarında, taş zeminde kalabalığa ve soğuğa aldırmadan yuvarlanıp duran, hep tehlike altında olduğu hâlde hiç canı yanmayan, yarım düzine kadar çıplak çocuk oyun oynuyor; esmer bedenleri, amber rengi gözleri ve gür, siyah saçları İsrail kanını doğruluyor. Bazen anneleri şalların altından kafalarını kaldırıp ana dillerinde tevazuyla mallarını duyuruyorlar: şişelerde "üzüm balları", küplerde "sert içecek". Sesleri genel curcuna içinde kaybolup gidiyor, pek çok rakiple başa çıkacak güçte değiller. Çıplak bacaklı, kirli gömlekli, uzun sakallı, güçlü kuvvetli adamlar olan bu rakipleri sırtlarına bağlanmış şişelerle dolaşıp, "Şarap balı! En-Gedi üzümleri!" diye bağırıyorlar. Bir müşteri içlerinden birini durdurduğunda, şişe tepeden yuvarlanarak ağzındaki kapak kaldırılıyor ve hazır olan bardaklara leziz meyvenin koyu kırmızı suyu boşaltılıyor.

Kumru, ördek ve sıklıkla bülbül, daha da sıklıkla güvercin gibi kuşları satanlar da daha az gürültücü değiller; bu kuşların alıcıları onları yakalayan, dorukların cesur tırmanıcılarının tehlikeli hayatlarını pek akıllarına getirmiyorlar.

Kırmızı ve maviye bürünen, kocaman beyaz sarıkların altında yıkılacak gibi duran mücevher satıcıları; ev eşyası satıcıları; giysi tüccarları; insanları yağlamak için merhem satıcıları; ihtiyaç için olduğu kadar tuhaf da olan her türlü malzeme satıcıları, orada burada yularlara asılarak, kâh bağırıp kâh dil dökerek dolaşan ve eşek, at, buzağı, koyun, oğlak, deve gibi, yasa dışı olan domuz hariç her türlü hayvan ticareti yapan satıcılar arasında güçlükle yürüyorlar. Bunların hepsi buradalar; anlatıldığı gibi tek başlarına değil, pek çoklar; bir yerde değil, pazardaki her yerdeler.

Sokak ve meydandaki bu manzarayı gören, satıcılara ve mallarına göz gezdiren okurun ikinci olarak ziyaretçilere ve alıcılara dikkat göstermesi gerekir, çünkü en iyi araştırmalar kapıların dışında, manzaranın çeşitli ve hareketli olduğu yerde yapılır; çünkü orada tentelerin, çadırların, daha büyük alanların, daha büyük kalabalıkların, daha sınırsız özgürlüğün ve Doğu güneşinin ihtişamının etkileri vardır.

VII

KUDÜS HALKI

Tam gidiş geliş hareketliliğinin kıyısında, kapıda duralım ve bir süre izleyip dinleyelim.

Tam zamanı! İşte önemli bir sınıftan iki adam geliyor.

"Tanrı'm! Ne kadar da soğuk!" diyor, içlerinden biri, zırhlar içinde güçlü bir figür; başında pirinçten bir başlık, vücudunda ışıl ışıl parlayan bir zırh. "Ne kadar soğuk! Comitium'da,[1] rahiplerin aşağı dünyaya giriş dedikleri mezar odasını hatırlıyor musun, Caius? Bu sabah orada biraz ısınacak kadar durabilirdim!"

Bu sözlerin muhatabı askerî pelerinin kapüşonunu kaldırıp başını ve yüzünü açıyor, alaycı bir gülümsemeyle, "Mark Antony'yi yenen birliklerin başlıkları Galya karıyla doluydu;[2] ama sen -ah benim zavallı dostum- sen Mısır'dan yeni geldin, kanında oraların yazını getirdin."

Bu son sözle girişte gözden kayboluyorlar. Hiç konuşmasalar da zırh ve güçlü adımlar onların Romalı askerler olduklarını ortaya sererdi.

Sonra kalabalığın arasından, zayıf, yuvarlak omuzlu, kahverengi kaba giysiler içinde bir Yahudi geliyor; uzun, keçeleşmiş saçları gözlerine ve yüzüne, arkadan da sırtına kadar dökülüyor.

---

1) Antik Roma'da Forum yakınlarında, kamu toplantıları için kullanılan bir yer.

2) Mark Antony'nin Decimus Brutus'tan Transalpine Gaul'u alamayışına gönderme yapılmaktadır.

Yalnız. Onunla karşılaşanlar eğer daha beterini yapmazlarsa, kahkahayla gülüyorlar, çünkü o bir Nazarite,[1] Musa'nın kitaplarını reddeden, kendisini nefret edilen yeminlere adayan, yeminler geçerli olduğu sürece saçlarını kestirmeyen, hor görülmüş bir mezhepten.

Onun gidişini izlerken birdenbire keskin ve kararlı haykırışlarla hızla sağa sola açılan kalabalıkta bir kargaşa oluyor. Sonra da bunun nedeni ortaya çıkıyor; bir adam, nitelik ve kıyafetine bakılırsa bir Yahudi. Sarı ipekten bağcıklarla kafasına tutturulan kar beyazı keten bir örtü serbestçe omuzlarına dökülüyor; elbisesi zengin bir şekilde nakışlı, altın püsküllü kırmızı bir kuşak birkaç kez beline dolanmış. Tavırları sakin; hatta kendisine yol verenlere aceleyle gülümsüyor. Cüzzamlı mı? Hayır, sadece bir Samiriyeli. Geri çekilen kalabalık eğer kendilerine sorulsa onun elbisesinin değmesinin bile kirlilik yaratacağı bir Asurlu olduğunu söylerlerdi; sonuç olarak ölmekte olan bir Yahudi bile ondan can kabul etmezdi. Aslında, düşmanlığın nedeni kanda değildi. Davut, Sion Dağı'na taht kurduğunda, onu sadece Yahuda desteklemişti, on kavim Shechem'in yolunu tutmuştu, Shechem eski bir şehirdi ve o tarihlerde kutsal anılar açısından çok zengindi. Kavimlerin birleşmeleri bile bu şekilde başlayan ihtilafı çözemedi. Samiriyeliler, Gerizim Dağı üzerindeki tapınaklarına bağlı kaldılar ve olağanüstü kutsallığını korurken, Kudüs'teki öfkeli din bilginlerine gülüyorlardı. Zaman bile bu nefreti yatıştıramadı. Herod zamanında, inanca dönmek Samiriyeliler hariç bütün dünya için geçerliydi. Sadece onların Yahudilerle arkadaşlığı kesinlikle ve ebediyen yasaklanmıştı.

Samiriyeli kemerli kapıdan geçip içeri girerken, şimdiye kadar gördüklerimize hiç benzemeyen, istesek de bakışlarımızı üzerlerinden alamadığımız üç adam çıkıyor dışarı. Alışılmadık bir endamda ve oldukça kaslılar; gözleri mavi ve tenleri o kadar açık renk ki kanları tenlerinde mavi kalemle çizilmiş gibi parlıyor. Saçları açık renk ve kısa; küçük ve yuvarlak kafaları boyunlarının üzerinde sütun gibi duruyor. Göğüs kısmı açık, kolsuz ve bol, yünlü gömlekleri, kollarını ve bacaklarını çıplak bırakarak vücutlarını

---

1) İncil dönemlerinde, kendisi için katı şekilde yasaklanan şarap içme, saç kesme vb. şeylerden sakınma yemini eden, kendini dinine adamış Yahudi. (ç.n.)

çevreleyişi akla hemen arenayı getiriyor; tam burada aldırışsız, kendinden emin ve küstah tavırlarını da eklediğimizde insanların onlara yol vermelerine ve onlar geçtikten sonra tekrar dönüp bakmak için durmalarına hiç şaşmıyoruz. Onlar Romalılar gelmeden önce Yahudiye'de bilinmeyen gladyatörler, güreşçiler, koşucular, boksörler, silahşorlardır; eğitimde olmadıkları zamanlar kralın bahçelerinde dolaşırken ya da sarayın kapısında muhafızlarla otururken görülürler, muhtemelen Sezaria, Sebaste veya Eriha'dan gelirler. Yahudi'den çok Yunanlı olan Herod, oyunlara ve kanlı gösterilere duyduğu Romalı aşkıyla orada tiyatrolar inşa ettirmiştir, şimdi de gelenek olduğu üzere Galyalı vilayetlerden ya da Tuna Nehri üzerindeki Slav kavimlerden getirdiği savaşçı erkekler için okul yaptırmıştır.

"Baküs aşkına!" diyor, içlerinden biri, yumruk yapılmış elini omzunda gezdirerek. "Kafatasları yumurta kabuğundan bile kalın değil."

Hareketlere eşlik eden gaddar bakış bizi öyle tiksindiriyor ki bakışlarımızı daha hoş bir şeylere çevirmekten mutluluk duyuyoruz.

Karşı tarafımızda bir meyve tezgâhı var. Sahibi kel kafalı, uzun yüzlü biri, burnu da bir şahin gagası gibi. Tozun içine yayılmış bir halının üzerinde, sırtını arkasındaki duvara dayamış oturuyor; başının üzerinde dar bir perde asılı; etrafında bir elin uzanabileceği mesafede, küçük taburelerin üzerine dizilmiş badem, üzüm, incir ve nar dolu hasırdan kutular duruyor. Gözlerimizi gladyatörlere dikmemizden farklı bir nedenle bakışlarımızı alamadığımız biri yaklaşıyor yanına: Gerçekten çok yakışıklı bir Yunanlı. Dalgalı saçlarının döküldüğü şakaklarının etrafını mersin ağacından bir taç ve ona tutturulmuş solgun çiçekler çevreliyor. Kırmızı gömleği yumuşacık yünlü bir kumaştan, önden ışıl ışıl altından şahane bir armayla sımsıkı tutturulan devetüyü rengi bir kuşağın altında, aynı metalle süslenmiş kat kat etekleri dizlerine kadar iniyor; yine yünlü, beyaz-sarı karışımı bir atkı boynunu dolanıp sırtına dökülüyor; açıktaki kolları ve bacakları fildişi kadar beyaz; banyo, yağlar ve fırçalarla mükemmel bir muamele görmediği sürece olamayacak kadar parlak.

Yerinde oturmaya devam eden satıcı ileri doğru eğiliyor, ellerini uzatıp avuç içleri aşağıya bakacak şekilde Yunanlının önünde birleştiriyor.

"Bu sabah neler getirdin, Paphos'un oğlu?" diyor, genç Yunanlı, Kıbrıslıya değil de kutularına bakarak. "Karnım aç. Kahvaltı için neyin var?"

"Pedius'tan gelen gerçek meyveler, tıpkı Antakyalı şarkıcıların seslerini iyileştirmek için sabahları yediklerinden." diye cevap veriyor satıcı, genizden gelen sesiyle.

"Ama bu incirler Antakyalı şarkıcılar için olan en iyilerinden değil!" diyor Yunanlı. "Sen Afrodit'e tapanlardansın, ben de öyle, tıpkı başımdaki mersin ağacından tacın kanıtladığı gibi. O şarkıcıların sesleri Hazar rüzgârının soğuğunu taşıyor. Bu kuşağı görüyor musun? Kudretli Salome'nin hediyesi..."

"Kralın kız kardeşi!" diye bağırıyor, Kıbrıslı, selam vererek.

"Kraliyet zevkini taşıyor. Neden olmasın ki? Kardeşi kraldan daha çok Yunanlıdır. Kahvaltım! Al işte paranı, Kıbrıs'ın kırmızı bakır paraları. Bana üzüm ver, bir de..."

"Hurma da almayacak mısın?"

"Hayır, ben Arap değilim."

"Ya incir?"

"Yahudi de değilim. Hayır, üzümden başka bir şey istemem. Hiçbir su, Yunanlının kanıyla üzümün kanının karışımından daha tatlı değildir."

Bu kirli ve kalabalık pazarda bütün saray fiyakasıyla bu şarkıcı kolay kolay zihinlerden çıkarılmayacak bir görüntüdür; işte birisi sanki bütün merakımıza meydan okurcasına onun peşi sıra geliyor. Yüzü yere dönük bir şekilde ağır ağır yolun yukarısına yürüyor; aralıklarla duraklıyor, ellerini göğsünde birleştirip yüzünü uzatıyor ve sanki duaya başlayacakmış gibi gözlerini gökyüzüne doğru çeviriyor. Kudüs'ten başka hiçbir yerde böyle birine rastlanamaz. Alnında, örtüyü sabitleyen bir banda tutturulmuş deriden kare bir kese görünüyor; benzer bir başka kese de bir kayışla sol koluna bağlanmış. Elbisesinin kenarları derin püsküllerle süs-

lenmiş; muskalar, elbisesinin geniş kenarları ve bütün bedenine hâkim olan yoğun kutsallıktan onun bir Ferisi, yani yobazlığı ve gücü dünyanın felaketine neden olacak organizasyonlardan (dinde bir mezhep, siyasette bir parti) birinden olduğunu anlıyoruz.

Kapının dışındaki kalabalık Yafa'ya giden yolu tamamen kaplıyor. Bakışlarımızı Ferisi'den çevirince, tam zamanında alacalı kalabalıktan ayrılan, inceleme konusu olabilecek bir grup dikkatimizi çeklyor. İlk önce içlerinden, berrak ve sağlıklı teni, parlak siyah gözleri, uzun, gür sakalı, üzerine tam oturan, mevsime uygun, pahalı giysileriyle gayet asil görünen bir adam beliriyor. Elinde bir değnek, boynunda da ipe asılı irice bir altın mühür taşıyor. Bazılarının kuşaklarında kısa kılıçlar olan birkaç hizmetkâr ona eşlik ediyor; ona büyük bir saygıyla hitap ediyorlar. Grubun geri kalanını halis çöl ırkından iki Arap oluşturuyor; zayıf, sırım gibi olan bu adamlar koyu bronz renginde, çukur yanaklı, parlak kem gözlü. Başlarında kırmızı fes, abalarının üzerinde sol kollarını ve bedenlerini sarıp sağ kollarını açıkta bırakan, kahverengi yünden *haikleri* ya da battaniyeleri var. Araplar beraberlerindeki atları satmak istediklerinden yüksek sesli bir şakalaşma hüküm sürüyor, sabırsızlık içinde yüksek perdeden, tiz bir sesle konuşuyorlar. Asil adam konuşma işini çoğunlukla hizmetkârlarına bırakıyor; ara sıra vakarla sorulara cevap veriyor ve Kıbrıslıyı görür görmez durup incir satın alıyor. Bütün grup Ferisi'nin hemen ardından ana kapıdan geçiyor. Biz de meyve satıcısının yolunu tutacak olursak, o bize güzelce selam verip, bu yabancının çok seyahat eden ve Suriye'nin sıradan üzümleriyle Kıbrıs'taki denizin çiyiyle zenginleşen üzümler arasındaki farkı iyice öğrenen bir Yahudi ve şehrin prenslerinden biri olduğunu söyleyecektir.

Böylece öğleye, bazen de daha geç saatlere doğru, istikrarlı alışveriş akını, alışıldığı üzere Yafa Kapısı'ndan girip çıkarak beraberlerinde İsrail'in bütün kavimlerinden, eski inançların aralarında parsellendiği ve geliştirildiği her türlü mezhepten, bütün dini ve sosyal gruplardan, sanatın çocukları ve zevk elçileri olan maceracı güruhtan, Sezarların ve atalarının dönemlerinden, özellikle de Akdeniz civarlarında oturan önemli insanlar da dâhil her türden şahsiyeti taşıyor.

Diğer bir deyişle, kutsal tarihi ve mübarek peygamberlerle

bağlantısı zengin olan, taşları gümüşten, her yeri sedir ağaçlarıyla dolu, Hazreti Süleyman'ın Kudüs'ü, Roma'nın bir kopyası, dinsizlik merkezi ve pagan bölgesi hâline gelmişti. Yahudi bir kral[1] bir gün papaz kıyafetlerine bürünüp tütsü sunmak için ilk tapınağın içine girip bir cüzzamlı olarak dışarı çıktı, ama okumaktâ olduğumuz dönemde Pompey[2] de Herod'un tapınağına girmiş, hiçbir zarar görmeden, sadece boş bir oda bularak çıkmıştı, Tanrı'dan hiçbir işaret yoktu.

VIII

YUSUF VE MERYEM

Şimdi okurdan, Yafa Kapısı'ndaki pazarın bir bölümü olarak tanımlanan meydana geri dönmesini rica ediyoruz. Günün üçüncü saatiydi ve insanların çoğu gitmişti, ama baskı bariz bir azalma olmadan devam ediyordu. Yeni gelenler arasında, güney duvarlarının yanında, bir erkek, bir kadın ve büyük bir dikkat gerektiren, eşekten oluşan bir grup vardı.

Adam hayvanın başında durmuş, dizginlerini tutuyor ve hem hayvanı dürtmek için hem de baston olarak çifte amaçla kullanılmak üzere seçilmiş bir sopaya yaslanıyordu. Elbisesi etrafındaki sıradan Yahudilerinki gibiydi, sadece yepyeni görünüyordu. Başından aşağıya dökülen örtü ve boynundan topuklarına kadar onu örten cüppe ya da elbise, muhtemelen tatil günleri sinagoga giderken giymeye alışkın olduğu kıyafetlerdi. Gayet açık olan yüz hatları ellilerinde olduğunu söylüyordu, çizgi çizgi kırlaşmış siyah sakalları da bu tahmini doğruluyordu. Bir yabancı ve taşralının yarı meraklı, yarı boş bakışlarıyla etrafına bakınıyordu.

Eşek acelesizce, pazarda bol bulunan kucak dolusu yeşil otları yiyordu. Hayvan uykulu memnuniyeti içinde etrafındaki karmaşa

---

1) Kral Uzziya (2. Tarihler 26: 21).

2) Gnaeus Pompeius Magnus (Büyük Pompey). Filistin'e yaptığı sefer (MÖ 63) Yücelerin Yücesi'ni ele geçirmesini sağlamıştır. Pompey bu kutsal alana girmiş, ama yağmalamamış ya da oradaki ayin objelerine zarar vermemiştir.

ve velveleden hiç etkilenmiyor; sırtındaki semerde oturan kadına da hiç aldırmıyordu. Soluk yünlü kumaştan bir örtü kadını tamamen kaplamış, beyaz bir atkı da başını ve sırtını örtmüştü. Arada bir etrafında olanları görme ya da duyma merakının dürtüsüyle, yüzünün görünmezliğini koruyacak şekilde atkıyı hafifçe kenara çekiyordu.

Biri adama yaklaşıp seslendi.

"Nasıralı Yusuf değil misin, sen?"

Konuşan adam yakında duruyordu.

"Öyle derler." diye cevapladı Yusuf, usulca dönerek. "Ah sen, huzur seninle olsun, dostum, Haham Samuel!"

"Ben de sana aynı şeyi diliyorum." Haham durakladı, kadına bakarak ekledi. "Sana, evine barkına ve bütün yardımcılarına."

Bu son sözleri söylerken elini göğsüne koyup kadına başını eğdi, bu arada kadın da onu görmek için kısa bir süreliğine örtüsünü geri çekip yüzünü gösterdi. Böylelikle selamlaşanlar sanki dudaklarına götürecekmiş gibi birbirlerinin sağ ellerini yakaladılar, ama son anda bırakıp her biri kendi elini öptü, sonra da avucunu alnına koydu.

"Kıyafetlerin o kadar az tozlanmış ki..." dedi Haham, samimiyetle. "Geceyi babalarımızın şehrinde geçirdiğin anlaşılıyor."

"Hayır." dedi Yusuf. "Gece olmadan ancak Bethany'ye kadar gelebildik, orada bir handa kaldık, şafak vakti tekrar yola koyulduk."

"Demek önünüzde uzun bir yol var, umarım Yafa'ya kadar değildir."

"Beytüllahim'e kadar."

O ana kadar hahamın açık ve dostça olan yüzü asılıp meymenetsiz bir hâl aldı; öksürük yerine bir homurtuyla boğazını temizledi.

"Evet, evet, anlıyorum." dedi. "Beytüllahim'de doğmuşsun, şimdi de Sezar'ın emrettiği gibi vergi için yazılmak üzere kızınla beraber oraya gidiyorsun. Yakup'un çocukları Mısır'daki aşiretler

gibiler, ne Musaları var ne de Yuşaları. Güçlüler nasıl da yere serildi!"[1]

Yusuf hiç istifini bozmadan cevap verdi:

"Bu kadın benim kızım değil."

Ama haham siyasi fikirlere takılı kalıp açıklamaya hiç aldırmadan sözlerine devam etti, "Zealotlar Celile'de neler yapıyorlar?"

"Ben marangozum, Nasıra da bir köy." dedi Yusuf, tedbirli bir şekilde. "Benim tezgâhım herhangi bir şehre giden yolun üzerinde değil. Ahşap yontmak ve tahta kesmek, parti tartışmalarına katılacak zaman bırakmıyor bana."

"Ama sen Yahudi'sin." dedi haham, ısrarla. "Yahudi'sin ve Davut'un soyundansın. Eski geleneklere göre Yehova'ya verilen paradan başka bir vergi ödemekten haz duyuyor olamazsın."

Yusuf sessizliğini korudu.

"Benim vergilerin miktarından bir şikâyetim yok." diye devam etti arkadaşı. "Dinarın ne önemi var ki. Ama yok! Vergi yüklenmesi hakarettir. Hem ayrıca vergi ödemek zulme itaatten başka bir şey değildir. Söylesene Yahuda'nın Mesih olma iddiası doğru mu? Sen onun taraftarlarının içinde yaşıyorsun."

"Taraftarlarının onun Mesih olduğunu söylediklerini duydum." dedi Yusuf.

O anda kadının örtüsü kenara çekilip bir an için yüzü açıkta kaldı. Hahamın gözleri ona doğru çevrildi ve yoğun bir ilgiyle parlayan, sonra da yanaklarına ve alnına kırmızılık yayılan nadir güzellikteki yüzü görecek zamanı buldu. Ve örtü tekrar yerine geri çekildi.

Politikacı nerede kaldığını unuttu.

"Kızın çok alımlı." dedi, sesini alçaltarak.

"O benim kızım değil." diye tekrarladı Yusuf. "Beytüllahimli Yohakim ve Anna'nın kızı, çok ünlüler, mutlaka duymuşsundur..."

---

1) Kutsal Kitap: 2 Samuel 1: 19, 25, 27.

Nasıralının hızlı açıklamasını duyunca hahamın merakı daha da arttı.

"Evet." dedi, saygılı bir şekilde. "Biliyorum onları. Davut'un soyundan geliyorlardı. Çok iyi tanırdım."

"Öldüler." diye devam etti Nasıralı. "Nasıra'da öldüler. Yohakim varlıklı değildi, kızları Marian ve Meryem arasında pay edilecek bir ev ve bahçe bıraktı sadece. O da bu kızlardan biri. Yasa gereği kendi payını koruması için yakın akrabadan biriyle evlenmesi gerekiyordu. Benimle evlendi."

"Demek sen de..."

"Onun amcasıyım."

"Evet, evet! İkiniz de Beytüllahim'de doğduğunuz için Romalılar onu da sayılmak üzere oraya götürmek zorunda bırakıyor seni."

Haham ellerini kavuşturup öfkeyle gökyüzüne bakarak, "İsrail Tanrı'sı hâlâ yaşıyor! Bu onun intikamı!" dedi.

Bunu dedikten sonra birdenbire dönüp uzaklaştı. Yusuf'un şaşkınlığını gören yakınlardaki bir yabancı, sakin bir sesle, "Haham Samuel bir Zealot'tur.[1] Yahuda kendisi bile ondan daha hiddetli değil."

Adamla konuşmak istemeyen Yusuf duymamış gibi yaparak eşeğin etrafa saçtığı otları küçük bir yığın hâlinde topladı, sonra tekrar bastonuna dayanıp bekledi.

Bir saat sonra ikili, kapıdan geçip sola dönerek Beytüllahim yolunu tuttular. Hinnon Vadisi'ne iniş engebeli ve yer yer dağılmış yabani zeytin ağaçlarıyla süslüydü. Nasıralı elinde eşeğin dizginleri kadının yanında dikkatle ve nazikçe yürüyordu. Sol taraflarında Sion Dağı'nın etrafından güneye ve doğuya uzanan şehir duvarları yükseliyor, sağ taraflarında ise vadinin batı sınırını oluşturan sarp çıkıntılar yer alıyordu.

---

1) Zealotlar, Celile Yahudileri tarafından MS 6'da Yahudiye'nin Roma İmparatorluğu'na katılmasına karşı direnmek üzere oluşturulan bir harekettir. Roma'ya muhalefet başlangıçta haraç ve vergi ödenmemesi şeklindedir, ama sonunda MS 70'te silahlı bir isyana dönüşmüş ve MS 73'te Zealotların masada da yenilmesiyle sonuçlanmıştır. Yahuda'nın yolunu Zealotlarınkiyle karşılaştırmak Wallace'ın stratejisidir. (ç.n.)

Yavaş yavaş Gihon Nehri'nin aşağı göletini geçtiler, güneş tepenin gölgesini hızla küçültüyordu. Süleyman'ın havuzları üzerindeki kemerli köprülerin paralelinden ilerlediler ağır ağır, şimdilerde Kötü Nasihat Tepesi olarak anılan tepe üzerindeki köy evine kadar geldiler; oradan Rephaim ovasına çıkmaya başladılar. Güneş tüm parlaklığıyla bildik çevrenin taşlı yüzeyine vuruyordu. Onun etkisiyle Yohakim'in kızı Meryem örtüsünü tamamen indirip başını açtı. Yusuf ona, oradaki bir kampta Davut tarafından şaşkınlığa uğratılan Filistinlilerin hikâyesini anlattı. Ciddi bir yüz ifadesi ve sıkıcı bir adamın cansız tavrıyla bıktırıcı bir şekilde konuşuyordu. Kadın pek dinlemiyordu.

İnsanoğlunun karada, gemilerin de denizde gittikleri her yerde Yahudilerin yüzü ve endamları tanıdıktır. Irkın fiziki görünümü hep aynıdır; ama yine de bazı bireysel farklılıklar vardır. "O kırmızı yanaklı ve güzel yüzlüydü." Jesse'nin oğlu Samuel'in karşısına getirildiğinde işte böyleydi. O zamandan beri insanoğlu böyle tasvir ediliyordu. Şiirsel anlatım atalarının özelliklerini onun ünlü soyuna kadar getirir. Süleymanlarımızın yüzleri ve saçları açık renk, kestane rengi sakalları güneşte altın ışıltılıdır. Absalom'un buklelerinin de bu şekilde olduğuna inandırıldık.

Meryem on beşinden fazla değildi. Vücudu, sesi ve tavırları genç kızlıktan geçiş dönemini gösteriyordu. Yüzü oval, teni sol-gundu. Kusursuz bir burnu vardı ve hafif aralık duran dolgun dudakları ağzının hatlarına sıcaklık ve yumuşaklık katıyordu. Göz kapakları ve uzun kirpikleriyle gölgelenen iri gözleri maviydi. Hepsiyle uyumlu olan Yahudi gelinlerine özgü altın saçları oturduğu eyerin arkasına kadar özgürce dökülüyordu. Boynu sanatçıları bile kuşkuda bırakacak kadar nadir görülen bir yumuşaklıktaydı. Yüz hatlarının bu çekiciliğine, ancak ruhun açığa vurabileceği bir saflık ve elle tutulamaz şeylere özgü bir soyutluk gibi tarifsiz diğerleri de ekleniyordu. Titreyen dudaklarla, gözlerini gök-yüzüne doğru kaldırıyor, sık sık ellerini tapınır ve dua eder gibi göğsünde kavuşturuyor, sanki kendisini çağıran bir sesi hevesle dinliyormuş gibi başını uzatıyordu. Zaman zaman Yusuf ağır ağır konuşmasının arasında ona bakmak üzere dönüyor, kadının yüzünü bir ışıkla alevlendiren ifadesini görünce lafını unutup başını eğerek yürümeye devam ediyordu.

Büyük ovanın kenarından geçip sonunda Mar Elias'a ulaştılar; oradan vadinin karşısında, beyaz duvarları bir bayırı süsleyen, yapraksız meyve bahçelerinin üzerinde ışıldayan Beytüllahim'e, eski Ekmek Evi'ne baktılar. Orada durup dinlendiler, Yusuf kutsal yerleri gösterdi eliyle, sonra vadiden Davut'un güçlü adamlarının üstün başarılarından[1] biri olan kuyuya doğru indiler. Daracık yer insanlar ve hayvanlarla doluydu. Bu kadar kalabalık olan kentte narin Meryem'e bir yer bulamayacağı korkusu sardı Yusuf'u. Gecikmeksizin Rahel'in türbesini işaretleyen taş sütunu aceleyle geçip yolda karşılaştığı hiç kimseyle selamlaşmadan bayırdan yukarı çıktı; köy kapılarının dışındaki kavşakta yükselen hanın kapısında durdu.

IX

BEYTÜLLAHİM'DE

Handa Nasıralının başına gelenleri tam olarak anlatmak için okura Doğu hanlarının Batı dünyasındakilerden farklı olduğunu hatırlatmak gerekir. Acemcede han diye adlandırılırlardı ve en basit hâliyle etrafı çitlerle çevrelenmiş, barakasız ve evsiz, sıklıkla da kapısız ya da girişsiz alanlardı. Yer aldıkları bölgeler su bulunmasına, gölgelik ve korunaklı oluşlarına göre seçilirdi. Kendisine bir eş aramak için Padan-Aram'a giden Yusuf'un kaldığı hanlar da böyleydi. Bugünlerde benzerleri çölün durak yerlerinde de görülebilir. Öte yandan bazıları, özellikle de Kudüs ve İskenderiye gibi büyük şehirlerin arasındaki yollarda olanlar gösterişli yapılar, onları inşa ettiren kralların anısına dikilen anıtlardı. Bununla birlikte genel olarak, bir şeyhin halkını yönettiği idare merkezi niteliğindeki bir alandan başka bir şey değillerdi. Asgari kullanımları yolcuları barındırmak olan bu yerler, aynı zamanda pazar yerleri, fabrikalar, kaleler, tüccarların ve zanaatkârların toplanma ve konaklama yerleri olduğu kadar gezgin yayaların da barınaklarıydı. Bütün yıl boyunca duvarlarının ardında bir kentin günlük ticari faaliyetleri gerçekleştirilirdi.

---

1) O zamanlar Filistinlilerin elinde olan Beytüllahim kapılarındaki kuyudan su alınmasına ilişkin başarı 2 Samuel 23: 14-16'da tanımlanmaktadır.

Bu hanların eşsiz yönetimleri Batılıları hayrete düşürecek nitelikteydi. Ne hancı vardı ne memur ne aşçı ne de mutfak; yönetimi ya da mülk sahipliğini temsilen kapıda bir kâhya vardı sadece. Gelen yabancılar kimseye hesap vermeden istedikleri kadar kalırlardı. Bu sisteme göre her gelen kendi yiyeceğini ve pişirme gereçlerini yanında getirmek ya da handaki satıcılardan almak zorundaydı. Aynı şey yatak ve hayvan yemleri için de geçerliydi. Yolcuların mülk sahibinden tek talebi su, dinlenme, barınak ve korunmaydı ve bunlar da bedava sağlanıyordu. Sinagogların sükûneti kavgacıların tartışmalarıyla bozulurdu da hanlarınki asla. Evler ve bütün eklentileri kutsaldı. Bir kuyu bile bu kadar kutsal değildi.

Beytüllahim'de, Yusuf ve karısının önünde durdukları han, ne çok ilkel ne de çok görkemli olan hâliyle sınıfının iyi bir örneğiydi. Tek katlı bina, dört köşeli taş blokları, dümdüz damı, penceresiz duvarları, doğu tarafında ya da öndeki ana giriş kapısıyla tamamen Doğu'ya ait özellikler taşıyordu. Kapının önünden geçen yol öylesine yakındı ki eşik neredeyse tamamen toz kaplıydı. Düz taşlardan oluşan çitler kuzeydoğudan başlayıp batıya, kireç taşından kayalıklara doğru, bayır aşağı iniyordu. Görkemli bir han için son derece önemli olduğu üzere hayvanlar güvenli bir alanda tutuluyordu.

Beytüllahim gibi tek bir şeyhin bulunduğu bir köyde birden fazla han olamazdı ve uzun yoldan gelen bir Nasıralı kentte konukseverlik talebinde bulunamazdı. Üstelik gelme nedeni olan sayım haftalar hatta aylar sürebilirdi. Bilindiği üzere taşradaki Romalı temsilciler işlerini çok yavaş yapıyorlardı ve bu kadar belirsiz bir süre için karısıyla beraber bir tanıdık ya da akrabaya yük olması söz konusu bile değildi. Büyük eve yaklaşmadan, henüz eşeği zorladığı bayırı tırmanırken, handa kalacak yer bulamama korkusu sancılı bir endişe hâlini almıştı; çünkü büyük bir telaşla sığırlarını, atlarını ve develerini kimisi suya, kimisi yakınlardaki mağaralara getirmekle uğraşan adamların ve çocukların kalabalığını görmüştü. Hanın yakınına vardığında, kapıda yığılan kalabalığı görünce dehşeti yatışmadı, bitişik alan bile dolup taşmıştı.

"Kapıya ulaşamayız." dedi Yusuf, ağır ağır. "Burada durup mümkünse neler olduğunu öğrenelim."

Karısı cevap vermeden yüzündeki örtüyü kenara çekti. Yüzünün yorgun ifadesi yerini meraka bıraktı. Kendisini onun için merak konusu olan bir kalabalığın kenarında buldu. Büyük kervanlann sürekli gidip geldikleri ana yolların herhangi birisindeki hanlarda yaygın olan bir durumdu bu. Oraya buraya koşuşturup duran yayan adamlar Suriye diliyle bağırıp duruyorlar; at sırtındaki adamlar develerin üzerindeki adamlara sesleniyorlar; bazı adamlar inatçı inekleri ve ürkmüş koyunlarıyla mücadele ediyor, bazılarıysa ekmek ve şarap satıyordu; kalabalığın arasında bir çocuk kalabalığı, köpek sürüsünü kovalıyordu. Herkes ve her şey aynı anda hareket hâlinde gibi görünüyordu. Narin izleyici manzaradan yorgun düşmüştü ve kısa bir süre sonra iç geçirip eyere iyice yerleşerek sanki huzur ve sükûn arayışıyla bakışlarını güneye, batan güneşin altında hafifçe kızaran Cennet Dağı'nın yüksek tepelerine çevirdi.

O böyle bakıp dururken kalabalığı yarıp kendisine yol açan bir adam eşeğin yanında durup kaşlarını çatarak arkasını döndü. Nasıralı ona seslendi.

"Ey Yahuda'nın oğlu, dostum, bu kalabalığın nedenini sorabilir miyim?"

Sert bir şekilde dönen yabancı Yusuf'un ciddi yüzünü görünce, selamlarcasına elini kaldırıp onun sesiyle uyumlu şekilde derin ve yavaş bir sesle cevap verdi:

"Huzur seninle olsun, haham. Ben Yahuda'nın oğluyum, sana cevap vereyim. Bilirsin bir zamanlar Dan kavminin toprakları olan Beth-Dagon'da oturuyorum ben."

"Ve Modin'den Yafa'ya gidiyorsun." dedi Yusuf.

"Demek Beth-Dagon'a gittin." dedi adam, yüzü daha da yumuşayarak. "Gezginleriz biz! Yıllardır babamız Yakup'un dediği gibi Ephrath'tan uzaktayım. Bütün Yahudilerin doğdukları şehirlerde sayılacakları duyurusu yapılınca geldim."

"Ben ve karım da onun için geldik." diye cevap veren Yusuf'un yüzü bir maske kadar donuktu.

Meryem'e bakan yabancı sesini çıkarmadı. Meryem Gedor'un çıplak tepesine bakıyordu. Güneş yüzüne vuruyor, menekşe ren-

gi gözlerini dolduruyordu. Aralık dudaklarında soluğu titriyordu. O anda bütün insani güzelliği saflaşmış gibi görünüyordu.

"Ne diyordum? Ah! Hatırladım. Buraya gelme emrini duyunca sinirlendiğimi söyleyecektim. Sonra tepeyi ve kenti, Kidron'un derinliklerine doğru inen vadiyi, şarapları ve meyve bahçelerini, tahıl tarlalarını, çocukluğumda benim için dünyanın duvarları olan bildik dağları -buradaki Gedor, oradaki Gibeah ve Mar Elias- düşündüm ve zalimleri affedip karım Rachel ve çocuklarımız Deborah ve Michal'le buraya geldim."

Adam tekrar duraklayıp kendisine bakıp dinlemekte olan Meryem'e baktı. Sonra, "Haham, karın benimkinin yanına gitmez mi? Orada, yolun kıyısındaki zeytin ağacının altında çocuklarla birlikte duruyor. Sana söyleyeyim..." Yusuf'a döndü: "Han doldu. Kapıda sormanın bir faydası yok." dedi.

Yusuf'un niyeti de zihni gibi acelesizdi; kısa bir tereddüt geçirdi ama sonunda, "Çok nazik bir teklif. Handa bizim için yer olsa da olmasa da sizinkilerin yanına gideriz. Önce gidip kâhyayla kendim konuşayım. Hemen dönerim." dedi.

Eşeğin yularını yabancının eline tutuşturup hareketli kalabalığın içine daldı.

Kâhya kapının dışında, sedir ağacından büyük bir kütüğün üzerinde oturuyordu. Arkasındaki duvara bir mızrak dayanmıştı. Yanındaki kütüğün üzerinde bir köpek oturuyordu.

"Yahuda'nın huzuru seninle olsun." dedi Yusuf, sonunda kâhyanın karşısına dikilince.

"Dileklerin misliyle senin olsun." diye cevap verdi kâhya ciddiyetle, ama hiç kıpırdamadan.

"Ben Beytüllahimliyim." dedi Yusuf, en ölçülü hâliyle. "Acaba bizim için bir yer..."

"Hiç yok."

"Belki adımı duymuşsundur, Nasıralı Yusuf. Burası atalarıma ait. Ben Davut soyundan geliyorum."

Bu sözler Nasıralının umudunu taşıyordu. Eğer başarılı ol-

mazsa, yalvarmaları boşuna olacaktı, para teklif etmek bile. Yahuda'nın oğlu olmak kavimsel açıdan önemli bir şeydi, Davut'un soyundan olmak da başka bir şeydi; bir Yahudi için bundan daha büyük bir övünç olamazdı. Çoban, Saul'un halefi olup kraliyet ailesi kuralı bin yıldan fazla zamandır vardı. Savaşlar, felaketler, öteki krallar ve zamanın sayısız aşamaları onun torunlarını sıradan Yahudi düzeyine indirmişti. Yedikleri ekmek hiç de mütevazı olmayan bir çabayla önlerine geliyordu, ama yine de kutsal bir şekilde korunan ve ilk bölümü soyağacı olan tarihlerinin faydasını görüyorlardı; bilinmiyor olamazlardı. İsrail'de her nereye giderlerse bu aşinalık peşinden huşuya varan bir saygıyı getiriyordu.

Eğer bu Kudüs'te ve başka yerlerde böyleyse kesinlikle Beytüllahim'deki bir hanın kapısında da böyle olabilirdi. Yusuf'un dediği gibi, "Burası atalarıma ait." demek doğruyu sade bir dille ve abartısız söylemek demekti, çünkü bu ev Boaz'ın karısı olarak hüküm süren Ruth'un eviydi; Jesse ve en genci Davut olan on oğlunun doğduğu evdi; Samuel'in kralı arayıp bulduğu evdi; Davut'un dost Gileadlı Barzillai'nin oğluna verdiği evdi; Yeremya'nın dualarıyla Babillilerden kaçan ırkının geri kalanını kurtardığı evdi.

Sözler etkisiz kalmadı. Kapı görevlisi kütüğün üzerinden indi, sakalını sıvazlayarak, "Haham, bu kapının bir yolcuyu içeri almak için ilk kez ne zaman açıldığını bilmiyorum ama bin yılı geçmiştir. Bunca zaman boyunca içeride yer varken iyi bir adamın geri çevrildiği hiç olmamıştır. Eğer bir yabancıya böyle yapılmışsa, Davut'un soyundan gelen birine hayır diyen kâhyanın haklı gerekçesi vardır. Seni tekrar selamlıyorum, eğer benimle gelirsen evde hiç konaklayacak yer olmadığını sana gösteririm, ne odalarda ne girintilerde ne de meydanda, hatta damda bile. Ne zaman geldiğini sorabilir miyim?"

"Şimdi."

Kâhya güldü.

" 'Seninle konaklayan bir yabancı, aileden biri gibidir ve onu kendinden biri gibi seveceksin.' der yasalar, değil mi haham?"

Yusuf sessizdi.

"Eğer yasa böyleyse, uzun zaman önce gelen birine, 'Sen yoluna git, burada senin yerini alacak bir başkası var.' diyebilir miyim?"

Yusuf sükûnetini koruyordu.

"Eğer böyle söylersem burası kime ait olur? Şu bekleyenlere bir baksana, bazıları öğleden beri bekliyor."

"Bütün bu insanlar kim?" diye sordu Yusuf, kalabalığa dönerek. "Bu saatte neden buradalar?"

"Kuşkusuz seni buraya getiren neden yüzünden, Haham, yani Sezar'ın buyruğu." kâhya Nasıralıya sorgulayan bir bakış attı. Sonra devam etti, "Evde kalacak yer bulanların çoğunu buraya getiren o. Dün Şam'dan Arabistan'a ve Aşağı Mısır'a giden bir kervan geldi. Burada gördüklerin o kervandan erkekler ve develer."

Yusuf hâlâ ısrarlıydı.

"Meydan oldukça geniş." dedi.

"Evet, ama yükler yığılı, ipek balyaları, baharat torbaları, her türlü mal."

Sonra bir an için Yusuf'un yüzü duygusuzluğunu kaybetti, fersiz gözleri yere dikildi. Hararetle, "Kendim için aldırdığım yok, ama yanımda karım var, gece soğuk, bu yüksekliklerde hava, Nasıra'dan da soğuk oluyor. Açık havada yaşayamaz ki. Kentte hiç yer yok mu?"

"Bu insanların..." Kâhya elini kapının önündeki kalabalığa doğru salladı. "Hepsi kenti araştırdılar, kalacak yerlerin hepsinin dolu olduğunu söylediler."

Yusuf yine zemini inceledi, kısmen kendi kendine, "O çok genç! Onu tepede yatırırsam soğuktan ölür."

Sonra tekrar kâhyayla konuştu.

"Belki ana-babasını da tanıyorsundur, bir zamanlar Beytüllahim'den olan Yohakim ve Anna, tıpkı benim gibi Davut soyundan."

"Evet, tanıyorum. İyi insanlardı. Gençliğimdeydi."

Bu sefer kâhyanın gözleri düşünceli bir şekilde zemini araştırdı. Birdenbire kafasını kaldırdı.

"Eğer yer bulamazsam..." dedi. "Sizi geri çeviremem. Haham, sizin için elimden geleni yapacağım. Kaç kişisiniz?"

Yusuf biraz düşünüp cevap verdi, "Karım ve bir arkadaşla ailesi, Yafa yakınlarındaki küçük bir kent olan Beth-Dagon'dan geliyorlar, hepimiz altı kişiyiz."

"Çok iyi. Hemen getir onları; biliyorsun güneş dağın arkasına indiğinde çabucak akşam oluyor, şimdi neredeyse dağın ardında."

"Evsiz yolcunun ve konuklarının hayır dualarını sunuyorum."

Böyle diyen Nasıralı sevinç içinde Meryem'in ve Beth-Dagonluların yanına gitti. Kısa bir süre içinde Beth-Dagonlu eşeklerin üzerindeki kadınlarla beraber geldi. Karısı tombuldu, kızları da annelerinin gençliğine benziyorlardı. Kapıya doğru yaklaşırlarken, kâhya onların aşağı sınıftan olduklarını anladı.

"Sözünü ettiğim kadın bu." dedi Nasıralı. "Bunlar da arkadaşlarımız."

Meryem'in örtüsü kalkmıştı.

"Mavi gözler, altın sarısı saçlar." diye mırıldandı, onu gören kâhya kendi kendine. "Saul'un huzurunda şarkı söylemeye giden genç krala benziyor."

Sonra Yusuf'un elinden eşeğin yularını aldı ve Meryem'e, "Huzur seninle olsun, Davut'un kızı!" dedi. Diğerlerine dönüp, "Huzur hepinizle olsun!" dedi. Sonra Yusuf'a döndü, "Haham, beni takip edin."

Grup taşla kaplı geniş bir geçide yönlendirildi, oradan hanın meydanına geldiler. Bir yabancı için bu görüntü çok tuhaf olabilirdi. Her taraftan açılan karanlık girintileri ve meydanı fark ettiler, ne kadar kalabalık oldukları görünüyordu. İstiflenmiş yüklerin arasındaki yoldan ve giriştekine benzer bir geçitten bitişikteki eve geçince yakın gruplar hâlinde bağlanmış, uyuklayan develer, atlar, eşeklerle karşılaştılar. Onların aralarında pek çok bölgeden

bakıcıları vardı, onlar da uyuyor ya da sessizce olanları izliyorlardı. Kalabalık avludan yavaşça geçtiler. Sonunda batı tarafından hana nazır, gri kireç taşından tepeye doğru giden bir yola döndüler.

"Mağaraya gidiyoruz." dedi Yusuf, kısaca.

Yol göstericileri Meryem de yanına gelene kadar bekledi.

"Gideceğimiz mağarada..." dedi Meryem'e. "Atan Davut da kalmış olmalı. Aşağımızdaki çayırdan ve vadideki kuyudan sürülerini geçirirdi. Sonra kral olduğunda dinlenmek için hayvanlarıyla beraber bu eski eve geri geldi. Yemlikler tıpkı onun zamanındaki gibi aynı kaldı. Avluda ya da yol kenarında yatmaktansa onun uyuduğu yere yatak koymak daha iyi olur. İşte mağaranın önündeki ev!"

Bu sözler önerilen yer için bir özür olarak alınmasın. Özür dileyecek bir şey yoktu. Bulunabilecek en iyi yerdi. Konuklar kolaylıkla memnun edilebilecek basit insanlardı. Üstelik o dönemin Yahudileri için mağarada kalmak bildik bir fikirdi, her gün karşılaşılan bir şeydi ve Sebt günlerinde sinagoglarda duyarlardı. Yahudi tarihi ve o tarihte geçen heyecan verici ne kadar çok olay mağaralarda meydana gelmişti! Dahası bu insanlar Beytüllahim Yahudileriydi, onlar için özellikle sıradandı, çünkü onların çevreleri büyüklü küçüklü mağaralarla doluydu, bazıları Emliler ve Horlular[1] zamanından beri mesken olmuştu. Götürüldükleri mağaranın bir ahır olması da onlar için bir hakaret değildi. Çoban bir ırkın soyuydular onlar ve alışıldığı üzere hem evlerini hem de dolaştıkları yerleri sürüleriyle paylaşırlardı. İbrahim'den gelen bir gelenekle uyumlu olarak Bedevilerin çadırları atlarına ve çocuklarına korunaklık yapardı. Böylelikle neşe içinde kâhyaya itaat ettiler ve sadece doğal bir merakla etrafa baktılar. Davut'un tarihiyle ilişkili olan her şey onlar için ilginçti.

Yapı alçak ve dardı, arkadaki bitişik olduğu kayadan hafif bir çıkıntı yapıyordu, penceresi yoktu. Ön tarafında dev menteşeler üzerinde sallanan ve kalın bir toprakla sıvalı bir kapısı vardı. Kili-

---

1) Emliler, "berbat olanlar" Moav'ın sakinleriydiler; Horlular Seir Dağı'nda mağaralarda oturuyorlardı.

din ahşap sürgüsü geriye doğru çekilirken eyerlerin üzerlerindeki kadınların inmelerine yardım edildi. Kapıyı açan kâhya dışarı seslendi:

"Gelin içeri!"

Konuklar içeri girip etraflarına bakındılar. Doğal bir mağara ağzının kapatılmış olduğu hemen belli oluyordu; yaklaşık on iki metre uzunluğunda, iki-üç metre yüksekliğinde, üç-dört metre genişliğindeydi. Kapıdan giren ışık inişli çıkışlı zemine, tahıl ve hayvan yemi yığınlarının üzerine, odanın ortasındaki toprak kaplara ve ev eşyalarına vuruyordu. Kenarlarda, çimento içine taş yerleştirilerek yapılmış, kuzuların ulaşacağı kadar alçak yem tekneleri duruyordu. Ne oturacak bir şey ne de herhangi bir bölme vardı. Toz ve saman yerleri sarartmış, bütün çatlakları ve delikleri doldurmuş, tavandan aşağıya keten parçaları gibi sarkan örümcek ağlarını kalınlaştırmıştı. Bunun dışında mağara görüntüde temiz ve hanın kemerli girintileri kadar konforluydu. Aslında mağara handaki girintileri akla getiriyordu.

"Gelin içeri!" dedi yol gösterici. "Yerdeki yığınlar sizin gibi yolcular için. İhtiyacınız olanları alın."

Sonra Meryem'e döndü.

"Burada kalabilir misin?"

"Burası kutsanmış." diye cevap verdi kadın.

"Sizi yalnız bırakıyorum o hâlde. Huzur sizinle olsun!"

O gidince mağarayı oturulabilir bir yer yapmakla meşgul oldular.

X

GÖKYÜZÜNDEN GELEN IŞIK

Gecenin bir vaktinde bağırışlar ve hana girip çıkan insanların hareketleri kesildi; aynı zamanda henüz kalkmamış olan bütün Yahudiler ayaklandılar, Kudüs'e doğru baktılar, ellerini göğüslerinde kavuşturup dua ettiler; çünkü Moriah tepesindeki tapınakta kurbanların sunulduğu kutsal dokuzuncu saatti, Tanrı da ora-

da olacaktı. Tapınanlar ellerini indirince tekrar bir telaş başladı. Herkes ot yatağını yapmaya koyuldu. Kısa bir süre sonra ışıklar söndürüldü, bir sessizlik oldu ve herkes uykuya daldı.

***

Gece yarısına doğru damın üzerinden biri, "Gökyüzündeki şu ışık da nedir? Uyanın, kardeşlerim, uyanın da bakın!" diye bağırdı.

Yarı uykulu insanlar doğrulup baktılar. Sonra hayranlık içinde kendilerine geldiler. Hareketlenme aşağıdaki meydana ve girintilere kadar yayıldı. Ardından evdeki, meydandaki ve etraftaki bütün konaklamacılar gökyüzüne baktılar.

En yakındaki yıldızların çok ötelerindeki bir yükseklikten başlayıp yere doğru inen bir ışık gördüler; tepesinde hafifleyen ışık tabanında genişliyordu, kenarları yumuşak bir şekilde gecenin karanlığına karışıyordu, tam merkezindeyse bir pembelik vardı. Bu görüntü kentin güneydoğusundaki en yakın dağın zirvesinde soluk bir hale yaparak duruyor gibi görünüyordu. Han öyle aydınlanmıştı ki damın üzerindekiler birbirlerinin şaşkınlık dolu yüzlerini görebiliyorlardı.

Dakikalar geçip de ışık devam ettikçe şaşkınlık, yerini huşu ve korkuya bıraktı; ürkekler titredi, cesurlar fısıltıyla konuşmaya başladılar.

"Hiç böyle bir şey gördün mü?" diye sordu biri.

"Dağın üzerinde gibi görünüyor. Ne olduğunu bilmiyorum, hiç böyle bir şey görmedim." cevabı geldi.

"Bir yıldız patlayıp düşmüş olabilir mi?" diye sordu bir başkası, dili dolanarak.

"Yıldız düşünce ışığı sönüp gider."

"Ben anladım!" diye bağırdı biri kendine güvenle. "Çobanlar aslan gördüler ve onu sürüden uzak tutmak için ateş yaktılar."

Bunu söyleyenin yanındaki adamlar rahat bir nefes alıp, "Evet, doğru! Bugün oradaki vadide sürüler otluyordu." dediler.

İzleyenlerin huzuru kaçtı.

"Hayır, hayır! Yahuda'daki bütün ormanlar bir araya toplanıp yansa alevi bu kadar yüksekte, böyle güçlü bir ışık saçamaz."

Derken evin tepesinde bir sessizlik oldu, ama sonra tekrar gizem devam etti.

"Kardeşler!" diye bağırdı saygıdeğer bir Yahudi. "Gördüğümüz şey babamız Yakup'un rüyasında gördüğü merdiven. Babalarımızın Yüce Tanrı'sı kutsasın!"

XI

İSA'NIN DOĞUŞU

Beytüllahim'in bir buçuk, hatta iki mil kadar güneydoğusunda, kentten dağın yükseltisiyle ayrılan bir ova uzanır. Kuzey rüzgârlarından iyice korunan ova Frenk incirleri, bodur meşeler ve çam ağaçlarıyla kaplıdır, hemen yanındaki küçük vadi ve koyaklarda zeytin ve dut ağaçları vardır; yılın bu mevsiminde oralarda otlayan kuzular, keçiler ve sığırlar için çok değerlidir buralar.

Kentin uzağındaki bir uçurumun altında ta eskilerden kalma büyükçe bir *mârâh*, yani ağıl vardı. Damsız ve yıkıldı yıkılacak hâldeydi. Ama onu çevreleyen duvarlar sapasağlam kalmıştı ve sürülerini binadan ziyade oraya götüren çobanlar için daha büyük önem arz ediyordu. Alanın etrafını çevreleyen bu taş duvar bir adam boyu yükseklikteydi ama bazen yabani hayatın açlığıyla gelen bir panter ya da aslan cesurca içeri atlayabilirdi. Duvarın iç kısmında sürekli tehlikeye karşı korumayı artırmak için dikenli çalılıklar dikilmişti, bu öyle başarılı bir buluştu ki tepesindeki sivri dikenli dalların arasından bir serçe bile geçemezdi.

Sürüleri için taze otlar arayan birçok çoban onları buraya getirmişti. Sabahın erken saatlerinden itibaren ağaçlıklarda haykırışlar, baltaların sesleri, koyunların ve keçilerin melemeleri, çanlarının şıngırtıları, sığırların böğürmeleri ve köpeklerin havlamaları çınlamaya başlamıştı. Güneş battığında *mârâha* doğru yol aldılar ve geceyle beraber her şey güven altındaydı. Sonra kapının aşağısında bir ateş yakıp mütevazı yemeklerini paylaştılar, içlerinden birisini nöbete dikip dinlenmek ve sohbet etmek üzere oturdular.

Gözcü hariç altı kişiydiler. Ateşin etrafında toplanmışlardı, bazıları oturuyor, bazıları da yüzükoyun uzanıyordu. Alışkarılık olarak başları açık dolaştıklarından saçları gür yığınlar hâlinde kabarmıştı. Sakalları boyunlarını kaplıyor, keçe gibi göğüslerine iniyordu; yünleri de üzerinde olan oğlak ve koyun derisinden harmanileri boyunlarından dizlerine kadar bütün vücutlarını çevreliyor, geniş kemerler kaba giysilerini bellerinden kuşatıyordu. Sandaletleri kaba deridendi; sağ omuzlarında yiyecek ve sapan için seçilmiş taşlar taşıyan keseler asılıydı; her birinin yanı başında yerde mesleklerinin sembolü olan değnekleri duruyordu.

İşte böyleydi Yahudiye'nin çobanları! Görünüşte tıpkı ateşin etrafında onlarla beraber oturan sıska köpekler gibi kaba saba ve yabaniydiler; aslında kısmen sürdükleri ilkel yaşamdan, ama esasen gözettikleri sevimli ve çaresiz yaratıklardan dolayı saf ve merhametliydiler.

Dinlenip sohbet ettiler; bütün konuşma konuları, dünya için sıkıcı olsa da kendilerinin tüm dünyası olan sürüleriydi. Önemsiz olaylar üzerinde uzun uzun konuşuyorlar, bir koyunun kaybolusunu anlatırken hiçbir ayrıntıyı atlamıyorlardı. Hayvanlar daha doğuştan itibaren onların işi olmuştu, bütün gün onları korumuş, su taşkınlarından geçirmiş, derin çukurlardan aşmışlardı. Onların arkadaşı, düşünce ve ilgi odağı, bütün amacıydı; onları korumak için ölümüne bir aslanla ya da soyguncuyla yüz yüze gelmeleri bile gerekebiliyordu.

Şans eseri öğrendikleri ulusları yok eden ve dünyanın egemenliğini değiştiren büyük olaylar onlar için önemsizdi. Şu veya bu şehirde Herod'un yaptığı şeylerden, irşa ettiği saraylardan, yasakladığı uygulamalardan nadiren haberdar oluyorlardı. Sürülerini güttükleri tepelerin üzerinde ya da onları sakladıkları korunaklarda borazan sesiyle sık sık tedirginlik yaşıyorlar, kafalarını uzatıp bakınca bir kalabalık, bazen ilerleyeni bir lejyon görüyorlar, ışıldayan başlıklar gözden kaybolup da onlara heyecan yaratan olay son bulunca askerlerin yaldızlı başlıklarını ve kendi hayatlarının tam tersi olan albeniyi düşünüyorlardı.

Ama bu kaba saba ve basit insanların da kendilerine özgü bilgileri ve erdemleri vardı. Sebt günlerinde kendilerini arındırırlar

ve sinagoglara giderlerdi. Hazan,[1] Tevrat'ı elden ele dolaştırırken hiç kimse onlardan daha büyük bir hazla onu öpemez; sheliach[2] metni okuduğunda kimse onlardan daha mutlak bir imanla dinleyemez, vaazları onlardan daha fazla benimseyemez ve sonradan üzerinde onlardan daha fazla düşünemezdi. Şema'nın[3] bir ayetinde basit yaşamlarının bütün bilgi ve kanununu buluyorlardı. Tanrıları tektir ve onu bütün ruhlarıyla sevmelidirler. Ve onun sevgisi krallarınkini kat kat aşıyordu, buydu onların erdemi.

Sohbet ederlerken ve daha ilk nöbet bitmeden, çobanlar oturdukları yerde uzanarak teker teker uykuya daldılar.

Tepelik bölgelerde kış mevsiminde çoğu geceler olduğu gibi gece berrak, ayaz ve yıldızlardan ışıl ışıldı. Hiç esmiyordu. Hava sanki hiç bu kadar temiz olmamıştı; sükûnet sessizliğin ötesine geçiyordu. Gökyüzünün aşağıya doğru eğilip kendisini dinleyen yeryüzüne iyi şeyler fısıldadığı kutsal bir sessizlik vardı.

Abasına sıkı sıkı sarılmış olan nöbetçi kapıda yürüyor; zaman zaman uyuyan sürünün arasından bir kıpırtı ya da dağ tarafından bir çakal çığlığı fark edip duruyordu. Onun için gece yavaş ilerliyordu, ama sonunda geldi. Nöbeti sona erdi. Şimdi emeğin yorgun çocuklarına bahşettiği rüyasız bir uyku onu bekliyordu! Ateşe doğru ilerlerken durakladı; ayınkine benzer yumuşak ve beyaz bir ışık onu çevreledi. Soluksuz bekledi. Işık arttı, görünmez nesneler görünür oldular; bütün araziyi ve örttüğü her şeyi görmeye başladı. Dondurucu havadan daha keskin bir ürperti, bir korku ürpertisine kapıldı. Yukarıya doğru baktı, yıldızlar yok olmuştu; ışık sanki gökyüzündeki bir pencereden geliyor gibiydi. O baktıkça daha da parlak bir hâl aldı, sonra çoban korku içinde bağırdı:

"Uyanın, uyanın!"

Köpekler ayaklandılar ve havlayarak kaçıştılar.

Şaşırmış hâldeki sürü telaşlandı.

---

1) Melodik duaları yöneten, şan sanatı konusunda eğitim almış Yahudi müzisyen. (ç.n.)

2) Kutsal kitabı okumak üzere tayin edilen kişi. (ç.n.)

3) Musevi ayin sisteminin ilk kelimeleri: "Dinle, ey İsrail..." (ç.n.)

Adamlar ellerinde silahları ayağa kalktılar.

"Ne oldu?" diye sordular, hep bir ağızdan.

"Bakın!" diye bağırdı nöbetçi. "Gökyüzü alevler içinde!"

Işık birdenbire dayanılmaz bir hâl aldı, çobanlar gözlerini elleriyle kapatıp diz çöktüler, ruhları korkuyla ürperirken, kör ve baygın bir hâlde yüzüstü düştüler, eğer bir ses onlara seslenmeseydi ölebilirlerdi.

"Korkmayın!"

Dikkat kesildiler.

"Korkmayın, bakın size ve bütün insanlığa büyük bir sevinç haberi getirdim."

Bütün tatlılığı ve yatıştırıcılığıyla alçak ve net olan ses bütün varlıklarına nüfuz ederek onları güvenle doldurdu. Dizlerinin üzerine kalktılar, iman dolu bir şekilde bakarak büyük ihtişamın merkezinde beyazlara bürünmüş bir adamın görüntüsünü gördüler; omuzlarının üzerindeki katlanmış kanatları ışıldıyordu; alnında akşam yıldızı kadar parlak bir yıldız sabit bir ışıkla parıldıyordu; elleri kutsar gibi onlara doğru uzanmıştı; yüzü dingin ve kutsal bir güzelliğe sahipti.

Kendi basit yaşamlarında sık sık meleklerden söz ettikleri olmuştu, şimdi de hiç kuşkuya kapılmadılar ve yüreklerinin derinliklerinde, "Tanrı'nın haşmeti bizimle." dediler.

Melek konuşmaya devam etti.

"Bugün Davut'un şehrinde sizin için bir kurtarıcı, İsa Mesih doğdu!"

Bu kelimeler zihinlerine işlerken yine bir sükûnet oldu.

"Bu size bir işaret olacak." diye devam etti ses sonra. "Bir yem teknesinin içinde kundağa sarılmış bebeği bulacaksınız."

Müjdeci tekrar konuşmadı; iyi haberlerini vermişti, ama bir süre daha kaldı. Birdenbire ortasında bulunduğu ışık pembeye dönüşüp titreşmeye başladı. Sonra insanların görebileceği kadar uzakta göz alıcı şekilde gidip gelen beyaz kanatlar ışıldama-

ya başladı, uyum hâlinde birçok ses bir ağızdan, "Yücelerdeki Tanrı'ya şan, yeryüzüne huzur, insanlara iyi niyet!" dediler.

Bu övgü pek çok kez tekrarlandı.

Sonra müjdeci uzaklardan bir onay bekliyormuş gibi gözlerini yukarı kaldırdı; üst kısımları kar beyazı olan kanatları hareketlenerek karanlıkta sedef gibi görkemle yavaş yavaş açıldı, iki yanından metrelerce açılan kanatlarıyla hafifçe yükseldi, hiç zorlanmadan ışığı da kendisiyle birlikte götürüp gözden kayboldu. O gittikten uzunca zaman sonra gökyüzünden nakaratlar döküldü: "Yücelerdeki Tanrı'ya şan, yeryüzüne huzur, insanlara iyi niyet!"

Çobanlar kendilerine geldiklerinde aptallaşmış bir hâlde birbirlerine baktılar, sonra içlerinden biri, "Bu Tanrı'nın habercisi Gabriel'di." dedi.

Kimse cevap vermedi.

"İsa Mesih doğdu, dedi değil mi?"

Sonra bir başkası sesini toparlayıp cevap verdi: "Aynen öyle dedi."

"Davut'un şehrinde demedi mi, yani Beytüllahim'de. Onu kundak içinde bulacakmışız."

"Bir yem teknesinin içinde."

İlk konuşan düşünceli bir hâlde ateşe baktı ve sonunda sanki ani bir karara varmış gibi, "Beytüllahim'de yem teknelerinin olduğu tek bir yer var; o da eski hanın yakınlarındaki mağara. Kardeşler, gidip bakalım. Rahipler ve din bilginleri uzun zamandır İsa'yı arıyorlardı. İşte şimdi doğdu, Tanrı bize onu tanıyacağımız işareti verdi. Gidip ona tapınalım."

"Peki ya sürüler!"

"Tanrı onlara göz kulak olur. Acele edelim."

Hep beraber ayağa kalktılar ve *mârâhtan* ayrıldılar.

***

Dağın etrafından ve kentin içinden geçip hanın kapısına geldiler, nöbette bir adam vardı.

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu nöbetçi.

"Bu gece müthiş şeyler görüp işittik." diye cevap verdiler.

"Biz de müthiş şeyler gördük, ama hiçbir şey işitmedik. Ne duydunuz bakalım?"

"Yakınlardaki mağaraya gidelim, önce bir emin olalım sonra sana anlatırız. Bizimle gel de kendi gözlerinle gör."

"Saçma sapan bir şeydir."

"Hayır, İsa doğdu."

"İsa mı? Nereden biliyorsunuz?"

"Önce bir gidip görelim."

Adam küçümseyerek güldü.

"İsa ha. Onu nasıl tanıyacaksınız?"

"Bu gece doğdu, şimdi bir yem teknesinde yatıyor, bize öyle söylendi. Beytüllahim'de yem teknesi olan tek bir yer var."

"Mağara mı?"

"Evet. Bizimle gelsene."

Meydandan geçtiler, orada da uyanıp muhteşem ışıktan söz edenler vardı. Mağaranın kapısı açıktı. İçeride bir lamba yanıyordu, teklifsizce içeri girdiler.

"Huzur seninle olsun." dedi nöbetçi Yusuf'a ve Beth-Dagonlulara. "Bu insanlar bu gece doğan bir çocuğu arıyorlar, kundak içinde yem teknesinde bulacaklarmış onu."

Bir an için Nasıralının duygusuz yüzü hareketlendi ve başını çevirerek, "Çocuk burada." dedi.

Yem teknelerinden birine doğru yöneldiler, Çocuk oradaydı. Lamba getirildi, çobanlar sessizce duruyorlardı. Minik çocuk hiç hareket etmiyordu, diğerleri gibi yeni doğmuştu.

"Annesi nerede?" diye sordu nöbetçi.

Kadınlardan biri çocuğu alıp orada yatan Meryem'e götürdü, kucağına bıraktı. Sonra izleyiciler ikisinin başına toplandı.

"Bu İsa!" dedi bir çoban sonunda.

"İsa!" diye tekrarladı hepsi birden, tapınma halinde diz çökerek. İçlerinden biri birkaç kez tekrarladı:

"Bu Tanrı'dır ve görkemi yeri göğü kaplar."

Basit insancıklar hiç kuşku duymadan annenin elbisesinin eteğini öptüler ve sevinçli yüzlerle oradan ayrıldılar. Handa uyanıp etraflarını saran insanlara hikâyelerini anlattılar; kentte ve *mârâha* giden yol boyunca meleklerin nakaratlarını tekrarladılar: "Yücelerdeki Tanrı'ya şan, yeryüzüne huzur, insanlara iyi niyet!"

Hikâyeleri kent dışına kadar taştı ve sık sık görülen ışıkla doğrulandı; ertesi gün ve ondan sonraki günler boyunca mağara meraklı kalabalıklar tarafından ziyaret edildi, bazıları inandı, büyük bir kısmı da gülüp dalga geçti.

XII

MAGİLERİN[1] GELİŞİ

Çocuğun doğumunun on birinci günü ikindi vakti üç bilge Shechem yolundan Kudüs'e doğru geldiler. Kidron deresini geçtikten sonra durup arkalarından bakan pek çok kişiyle karşılaştılar.

Yahudiye, zorunlu bir uluslararası geçiş yoluydu; doğudan çölün, batıdan denizin baskısıyla yükselen bir dağdı. Dağın üzerinde doğa bütün zenginliğiyle doğu ile güney arasında bir ticaret yolu sunuyordu. Diğer bir deyişle Kudüs'ün zenginliği oradan geçen ticaretten aldığı vergiye dayanıyordu. Roma'dan başka hiçbir yerde bu kadar farklı ulustan bu kadar çok insan bir araya gelmez, başka hiçbir şehirde bir yabancı kendisini bundan daha az yabancı hissedemezdi. Ama bu üç adam kapıya kadar yolda karşılaştıkları herkesin merakını uyandırmıştı.

Kral Mezarları'nın karşısındaki yol kenarında kadınlarla bera-

---

1) Yeni Ahit'te "üç bilge adam" olarak söz edilen, Kudüs'e gelerek doğuda bir yıldız gibi ortaya çıkan bebek İsa'nın bir gün Yahudilerin kralı olacağını söyleyen efsanevi kişilerdir. (ç.n.)

ber oturan bir çocuk, grubun gelişini gördü ve hemen ellerini çırparak bağırdı: "Bakın, bakın! Ne güzel çanlar! Ne büyük develer!"

Çanlar gümüştendi, alışılmadık büyüklükte ve beyazlıkta olan develer eşsiz bir heybetle hareket ediyorlardı. Süslü koşum takımları çölü, üzerindeki uzun yolculukları, küçük güneşliklerin altında oturup dağın ötesindeki randevularına giden sahiplerinin zenginliğini anlatıyordu. Ama o kadar muhteşem olan ne çanlar ne develer ne üzerindeki tahtırevanlar ve sürücülerin tavırlarıydı, üçlünün en önündeki adamın sorduğu soruydu.

Kuzeyden Kudüs'e gelirken, Şam Kapısı'nı bir vadi ya da boşlukta bırakarak güneydoğuya doğru alçalan bir ovadan geçilir. Yol daracıktır ve uzun süredir kullanılmaktan iyice derinleşmiş, yağmurların yıkamasıyla yer yer taşları da gevşemiştir. Eskiden yolun her iki tarafında uzanan verimli tarlalar ve zeytin ağaçları özellikle de çölün çoraklığından gelen yolcular için çok güzel olmalıydı. İşte üç bilge bu yol üzerinde, mezarların oradaki grubun önünde durdu.

"İyi insanlar!" dedi Baltazar, tahtırevandan eğilip kıvırcık sakalını okşayarak. "Kudüs yakınlarda değil mi?"

"Evet." diye cevap verdi çocuğun kollarına sokulduğu kadın. "Şurada yükselen ağaçlar biraz daha alçak olsaydı pazar yerinin kulelerini görebilirdiniz."

Baltazar, Yunanlıya ve Hintliye baktı.

"Yahudilerin yeni doğan kralı nerede?"

Kadınlar cevap vermeden birbirlerine baktılar.

"Onu hiç duymadınız mı?"

"Hayır."

"İyi o hâlde, doğuda onun yıldızını gördüğümüzü ve ona tapınmak için geldiğimizi herkese söyleyin."

Bunun üzerine üç arkadaş yola devam etti. Başkalarına da aynı soruyu sorup aynı cevabı aldılar. Yeremya'nın mağarasına giderken rastladıkları büyük bir grup, sorudan ve yolcuların görünüşlerinden öyle şaşkına döndü ki, dönüp şehre kadar peşlerine düştüler.

Üçlü, misyonlarına o kadar dalmıştı ki önlerinde olanca muhteşemliğiyle yükselen manzaraya aldırmadı. Bezetha Tepesi üzerinde bir köy onları karşılıyor, sol taraflarında Mizpah ve Olivet kuleleri yükseliyor, köyün ardındaki duvar kırk uzun ve sağlam kulesiyle kısmen gücü kısmen de onu yapan kişinin zevkini temsil ediyordu. Üzerindeki kapısıyla aynı kuleli duvar sağa doğru kıvrılarak büyük beyaz Phâsaelus, Mariamne ve Hippicus kulelerine ulaşıyordu; tepelerin en yükseği olan Sion mermer saraylarla süslüydü, Moriah üzerindeki tapınağın göz alıcı taraçaları hiç kuşkusuz dünyanın harikalarından biriydi; kutsal şehrin kenarını süsleyen muhteşem dağlar şehre muazzam bir çanağın içindeymiş gibi bir görüntü vererek onu çevreliyordu.

Sonunda şimdiki Şam Kapısı olan kapıya nazır, Shechem, Jericho ve Gibeon'dan gelen yolların buluşma noktası olan yüksek ve sağlam bir kuleye geldiler. Romalı bir muhafız girişi koruyordu. O ana kadar develeri takip eden insanlar kapının etrafında aylak aylak dolaşanları da yanlanna çekerek bir kafile oluşturmuşlardı. Baltazar muhafızla konuşmak için durunca, üçlü olup bitenleri duymaya hevesli bir çemberin merkezi hâline gelmişti.

"Huzur seninle olsun." dedi Mısırlı, berrak bir sesle.

Muhafız cevap vermedi.

"Yeni doğan Yahudi Kralı'nı bulmak için çok uzun yoldan geldik. Nerede olduğunu söyler misin?"

Asker miğferinin siperini kaldırdı ve yüksek sesle bağırdı. Girişin hemen sağındaki binadan bir subay çıkageldi.

"Yolu açın!" diye bağırdı iyiden iyiye yanaşan kalabalığa. Onlar yavaş yavaş emre itaat ederken subay mızrağını bir sağa bir sola fırıl fırıl döndürerek ilerledi, böylece kendisine yer açtı.

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu Baltazar'a, şehrin şivesiyle.

"Yeni doğan Yahudi Kralı nerede?" diye cevap verdi Baltazar.

"Herod mu?" diye sordu subay, şaşkınlık içinde.

"Herod'un krallığı Sezar'dan geliyor; o değil."

"Yahudilerin başka kralı yok."

"Ama biz onun yıldızını gördük ve ona tapınmaya geldik."

Romalının kafası karışmıştı.

"İleri doğru gidin." dedi sonunda. "Daha da ilerleyin. Ben Yahudi değilim. Sorunuzu tapınaktaki din bilginlerine ya da Papaz Hannas'a veya en iyisi Herod'un kendisine sorun. Eğer başka bir Yahudi Kralı varsa o bulur."

Bunun üzerine yabancılar için yolu açtı, onlar da kapıdan geçtiler. Dar sokağa girmeden önce Baltazar arkadaşlarına, "Yeterince duyulduk. Gece yarısına kadar bütün şehir bizden ve misyonumuzdan haberdar olacak. Şimdi hana gidelim." dedi.

XIII

HEROD VE MAGİLER

O akşam güneş batmadan önce kadınlar Siloam Havuzu'na inen merdivenlerin üst basamağında çamaşır yıkıyorlardı. Her biri genişçe bir toprak kabın önünde diz çökmüştü. Merdivenlerin alt tarafında duran bir kız onlara su sağlıyor, testiyi doldururken şarkı söylüyordu. Neşeli bir şarkıydı ve hiç kuşkusuz işlerini hafifletiyordu. Kadınlar arada bir topuklarının üzerinde oturup Ophel bayırına ve şimdilerde Zeytin Dağı olan dağın batmakta olan güneşle görkemli hâle gelen zirvesine bakıyorlardı.

Toprak kapların içindeki çamaşırları ovarak ve sıkarak çalışırlarken, omuzlarında iki boş testiyle iki kadın yanlarına geldi.

"Huzur sizinle olsun." dedi yeni gelenlerden biri.

Çamaşırcı kadınlar durakladılar, doğrulup ellerindeki suyu sıktılar ve selama karşılık verdiler.

"Neredeyse akşam oldu, gitme zamanı."

"Çalışmanın sonu yok." cevabı geldi.

"Ama dinlenme zamanı..."

"Olan biteni öğrenme zamanı." diye araya girdi bir başkası.

"Ne haberlerin var?"

"Demek duymadınız."

"Hayır."

"İsa'nın doğduğunu söylüyorlar." dedi dedikoducu, hikâyesinin içine dalarak.

Çamaşırcıların ilgiyle aydınlanan yüzleri görülecek şeydi. Bu arada testiler yere indirilip sahiplerinin sandalyesi oluverdiler.

"İsa!" diye bağırdı dinleyenler.

"Öyle diyorlar."

"Kimler?"

"Herkes konuşup duruyor."

"Buna inanan var mı?"

"Bugün Shechem yolundaki Kidron deresini geçen üç adam geldi." dedi konuşmacı, kuşkuları bastırmak niyetiyle. "Her biri bembeyaz ve şimdiye dek Kudüs'te görülen en büyük develere biniyorlardı."

Dinleyenlerin gözleri ve ağızları açık kaldı.

"Adamlar öyle zenginlerdi ki..." diye devam etti anlatıcı. "İpek tentelerin altında oturuyorlardı, eyerlerinin tokaları da altındandı, tıpkı dizginlerinin püskülleri gibi; gümüşten çanlar gerçekten müzik çalıyordu. Kimse tanımıyordu onları, sanki dünyanın öteki ucundan gelmiş gibiydiler. İçlerinden yalnızca biri konuşuyordu. Yoldaki herkese, hatta kadınlara ve çocuklara bile aynı soruyu soruyordu: 'Yahudi Kralı nerede?' Kimse cevap veremedi, kimse ne dediklerini anlamadı. 'Doğuda onun yıldızını gördük ve ona tapınmaya geldik.' diyerek geçip gittiler. Kapıdaki Romalıya da aynı soruyu sordu, o da sokaktaki insanlardan daha bilge olmadığını söyletip, onları Herod'a gönderdi."

"Şimdi neredeler?"

"Handa. Yüzlerce kişi onları görmeye gitti bile, yüzlercesi de yolda."

"Kimmiş onlar?"

"Kim bilir? İranlı oldukları söyleniyor, yıldızlarla konuşan bilgeler, belki de İlyas ve Yeremya gibi peygamberlerdir."

"Yahudi Kralı da ne demekmiş?"

"İsa, yeni doğmuş."

Kadınlardan biri güldü ve "İyi, görürsem inanırım." diyerek işine devam etti.

Bir diğeri de onu izledi. "Ben de ölüyü dirilttiğini görürsem inanırım."

Üçüncüsü sakin sakin, "Uzun zamandır vadediliyordu. Onun bir cüzzamlıyı tedavi ettiğini görmek bana yeter." dedi.

Gruptaki kadınlar gece olana kadar oturup konuşmaya devam ettiler, havanın soğumasıyla beraber evlerinin yolunu tuttular.

***

Aynı akşamın ilerleyen saatlerinde, ilk nöbetin başlarında Sion Dağı'nın üzerindeki sarayda, Yahudi yasasının ve tarihinin gizemlerinden birini öğrenmek isteyen Herod'un emri olmadan bir araya gelmeyen yaklaşık elli kişi toplandı. Bunlar öğretmenler, başhahamlar ve şehrin en tanınmış din bilginleri, kanaat önderleri, farklı mezheplerin yorumcuları, Saduki prensleri, Ferisi tartışmacılar, Esseni sosyalistlerinin sakin ve yumuşak konuşan sabırlı filozoflarıydılar.

Toplantının düzenlendiği oda sarayın iç avlularından birindeydi, oldukça genişti ve Roma tarzındaydı. Yerler mermer bloklarla döşenmişti, pėnceresiz duvarlar safran sarısı freskliydi, tam orta yerde duran U şeklindeki sedir parlak sarı kumaştan yastıklarla kaplıydı. Sedirin kıvrılan kısmında, altın ve gümüş kakmalı, büyükçe bir bronz sehpa vardı, sehpanın üzerine tavandan her bir kolunda bir lamba yanan yedi kollu bir şamdan sarkıyordu. Sedir ve şamdan Yahudi işiydi.

Renkleri hariç tuhaf bir şekilde birbirinin aynı olan kıyafetler giymiş grup sedire oturdu. Yaşını başını almış insanlardı; gür sakalları yüzlerini kaplamış, iri burunlarına, kapkara kaşların gölge yaptığı iri kara gözleri eşlik ediyordu. Tavırları ağır ve oturaklı, hatta saygıdeğerdi. Kısacası toplantı Sanhedrim[1] gibiydi.

---

1) İbranilerin yüksek mahkemesi. (ç.n.)

Sehpanın önünde oturan ve meclisin başı olarak da adlandırılabilecek olan kişi bütün yardımcılarını sağına ve soluna almıştı. Önünde duran toplantı başkanı dinleyicilerin dikkatlerini üzerinde toplamıştı. Kat kat omuzlarından dökülen beyaz elbisesi kasların değil de çarpık bir iskeletin ipuçlarını veriyordu. Elbisenin kırmızı-beyaz çizgili ipekten kolları dizlerinin üzerinde kenetlenen ellerini yarı yarıya saklıyordu. Konuşurken bazen sağ elinin başparmağı ürkekçe uzanıyordu; başka bir hareket yapamıyormuş gibi görünüyordu. Kafası azametli bir kubbe gibiydi. Tel gümüşten daha beyaz birkaç tel saçı vardı. Geniş, yusyuvarlak kafatasının üzerindeki deri ışıkta parıl parıl parlıyordu. Şakaklarında derin boşluklar vardı ve buradan yükselen alnı buruşuk bir kayalık gibi çıkıntı yapıyordu. Gözleri solgun ve donuk, burnu sıkıştırılmış gibiydi. Yüzünün alt kısmı Harun'unki kadar saygıdeğer bir sakalla sarmalanmıştı. Babilli Hillel işte aynen böyleydi! İsrail'de uzun zamandır yok olan peygamberler dizisinin yerini artık âlimler dizisi almıştı, o da öğretide ilk sırayı alıyordu. Yüz altı yaşında hâlâ Büyük Üniversitenin rektörüydü.

Önündeki masaya İbranice harflerle yazılmış bir parşömen rulosu yayılmıştı; arkasında geleneksel kıyafetleri içinde ona eşlik eden uşağı duruyordu.

Tartışma yapılmış ve bir sonuca varılmıştı, herkes dinlenme hâlindeydi, saygıdeğer Hillel hiç kıpırdamadan uşağına seslendi.

"Hey!"

Genç çocuk saygıyla ilerledi.

"Gidip krala cevap vermeye hazır olduğumuzu bildir."

Çocuk hızla uzaklaştı.

Bir süre sonra iki subay içeri girdi, her biri kapının iki yanında durdu. Onların ardından kırmızı kenarlı mor elbisesiyle çok çarpıcı bir şahsiyet, yaşlı bir adam geldi; belindeki bant öyle ince bir altındandı ki deri kadar yumuşaktı. Ayakkabı bağları değerli taşlarla ışıl ışıl parlıyordu; dar bir telkâri işlemeden taç, boynunu ve boğazını açıkta bırakarak başını örtüp boynuna ve omuzlarına kadar inen, kırmızı, yumuşak pelüşten bir örtü üzerinde ışıldıyordu. Kemerinden bir hançer sarkıyordu. Bir bastona dayanarak duraklayan adımlarla yürüyordu. Sedirin uç kısmına gelene

kadar durup başını kaldırmadı, sonra sanki topluluğun ilk kez farkına varıyormuş gibi doğruldu ve mağrurca etrafına bakındı, ürken ve düşmanını arayan, karanlık, kuşkulu ve tehditkâr bir bakıştı bu. İşte böyleydi Büyük Herod; hastalıklar geçirmiş bir beden, suçlarla katılaşan bir vicdan, becerikli bir zihin, Sezarlarla kardeşliğe uygun bir ruh. Şimdilerde altmış yedi yaşındaydı, ama tahtını hiç bu kadar tetikte olmamış bir kıskançlık, hiç bu kadar despot olmamış bir güç ve hiç bu kadar amansız olmamış bir zalimlikle koruyordu.

Toplulukta genel bir hareketlenme oldu, daha yaşlılar öne doğru eğilerek selam verdiler, saray mensupları ayağa kalktılar, ardından elleri sakallarında ya da göğüslerinde diz çöktüler.

Herod saygıdeğer Hillel'in karşısındaki sehpaya kadar ilerledi, başını eğip hafifçe ellerini kaldıran Hillel'in soğuk bakışlarıyla karşılaştı.

"Cevap!" dedi kral, otoriter bir sadelikle, Hillel'e hitaben, bastonunu iki eliyle önünde tutuyordu. "Cevap!"

Hillel'in gözleri ışıldadı, kafasını kaldırıp sorgucunun yüzüne baktı, yardımcıları dikkat kesilmişlerdi.

"Tanrı'nın, İbrahim'in, İshak'ın ve Yakup'un huzuru seninle olsun, ey kral!"

Tavırları dua gibiydi, sonra devam etti:

"Bizi İsa'nın doğacağı yere çağırdın."

Kral başını eğdi, kem gözleri bilginin yüzüne sabitlenmiş hâldeydi.

"İşte mesele bu."

"O hâlde, ey kral, buradaki tüm kardeşlerim ve kendi adıma Yahudiye'nin Beytüllahim kentinde diyorum."

Hillel sehpanın üzerindeki parşömene baktı ve titreyen parmağını kaldırarak devam etti: "Yahuda'nın Beytüllahim kentinde, çünkü peygamber tarafından böyle yazılmış: 'Ey sen, Yahuda'daki Beytüllahim, Yahuda önderleri arasında hiç de en önemsizi değilsin! Çünkü halkım İsrail'i güdecek önder senden çıkacak.'[1]"

---

1) Kutsal Kitap: Matta 2: 6. (ç.n.)

Herod'un yüzü sıkıntılıydı, düşünürken bir yandan da gözleri parşömene takıldı. Onu seyredenler neredeyse soluk almıyorlardı, ne onlar konuşuyordu ne de Herod. Sonunda dönüp odadan çıktı.

"Kardeşlerim!" dedi Hillel. "Azledildik."

Topluluk ayağa kalktı ve gruplar hâlinde çıktılar.

"Simeon!" dedi Hillel tekrar.

Ellilerinde ama canlı bir adam yanına geldi.

"Kutsal parşömeni alıp rulo yap, oğlum."

Emir yerine getirildi.

"Şimdi bana kolunu uzat."

Güçlü adam öne doğru eğildi, yaşlı adam pörsümüş elleriyle sunulan desteği alıp yerinden kalkarak yavaş yavaş kapıya doğru yürüdü.

Böylece rektör ve bilgelik, öğreti ve hizmette takipçisi olan oğlu Simeon odadan çıktılar.

***

Aynı akşam bilgeler, hanın bir girintisinde uzanmış yatıyorlardı. Yastık görevi yapan taşlar başlarını yükseğe kaldırıyor, böylece açık kemerden gökyüzünün derinliklerine bakabiliyorlardı. Göz kırpan yıldızları seyrederlerken bir sonraki alameti düşünüyorlardı. Nasıl gelecekti? Ne olacaktı bu alamet? Sonunda Kudüs'teydiler; kapıda onu sormuşlardı; onun doğumuna şahitlik etmişlerdi; şimdi sadece onu bulmak kalıyordu geriye, bunun için de bütün inançlarını ruha bağlamışlardı. Tanrı'nın sesini dinleyen ya da cennetten bir işaret bekleyen adamları uyku tutmaz.

Onlar bu hâldeyken kemerin altından bir adam geldi.

"Kalkın!" dedi. "Size ertelenemeyecek bir mesaj getirdim."

Hepsi kalkıp oturdular.

"Kimden?" diye sordu Mısırlı.

"Kral Herod'dan."

Ruhlarının ürperdiğini hissettiler.

"Sen hanın kâhyası değil misin?" diye sordu Baltazar.

"Öyleyim."

"Kral bizden ne istiyor?"

"Ona cevap verin."

"Gelmemizi beklemesini söyle ona."

"Haklısın, kardeşim!" dedi Yunanlı, kâhya gidince. Yoldaki insanlara ve kapıdaki muhafıza sorulan soru adımızı kötüye çıkardı. Ben sabırsızlanıyorum, hemen kalkalım."

Kalkıp sandaletlerini giydiler, pelerinlerine bürünüp çıktılar.

"Sizi selamlıyor ve affınıza sığınıyorum, ama efendim kral sizi saraya davet etmem için gönderdi beni, orada sizinle özel bir görüşme yapacak."

Haberci böylece görevini yerine getirmişti.

Girişte asılı lambanın ışığında birbirlerine baktılar, ruhun onlarla olduğunu biliyorlardı. Sonra Mısırlı, kâhyaya doğru gidip diğerlerinin duyamayacağı şekilde, "Avluda eşyalarımızın durduğu ve develerimizin dinlendikleri yeri biliyorsun. Biz çıktıktan sonra her şeyi ayrılmamız için hazır hâle getir, belki gerekebilir."

"Huzur içinde gidebilirsiniz; bana güvenin." diye cevap verdi kâhya.

"Kralın isteği bizim isteğimizdir." dedi Baltazar haberciye. "Arkandan geliyoruz."

Kutsal Şehir'in sokakları o zaman da şimdiki gibi daracıktı, ama pürüzlü ve kirli değildi. Güzellikle yetinmeyen büyük inşaatçı temizliği ve rahatlığı da sağlamıştı. Yol göstericilerinin peşine düşen kardeşler tek kelime etmeden ilerlediler. İki taraftaki duvarların daha da solgunlaştırdığı loş yıldız ışıklarında, bazen evlerle bağlantılı köprülerin altında neredeyse kaybolarak bir tepeye çıktılar. Sonunda yolun karşısına dikilen bir kapıya geldiler. Önündeki iki büyük mangalda yanan ateşlerin ışığında sarayı ve kıpırdamadan silahlarına dayanan muhafızları gördüler. Bir bina-

ya girdiler. Sonra geçitler, kemerli salonlar, avlular, hepsi aydınlatılmamış sütunlardan geçip merdivenleri çıktılar, sayısız dehliz ve odadan geçip yüksekçe bir kuleye getirildiler. Yol göstericileri birdenbire durdu, açık bir kapıyı işaret ederek, "Girin. Kral orada." dedi.

Odanın havası sarıdal ağacı parfümüyle ağırlaşmıştı, içerisi konforlu bir şekilde döşenmişti. Orta yere püsküllü bir halı serilmiş, onun üzerine de taht konmuştu. Ziyaretçiler, oymalı ve yaldızlı sedirleri ve kanepeleri, müzik aletleri, kendi ışıklarıyla ışıldayan altın şamdanları, bir kez bakınca bir Ferisi'nin başını korkuyla saklamasına neden olabilecek kadar lüks Yunan tarzında boyanan duvarlarıyla bu yer hakkında bir fikir edinecek zamanı buldular. Tahtında oturarak onları karşılayan Herod din bilginleri ve avukatlarla yapılan toplantıdaki kıyafetler içindeydi.

Davetsizce ilerledikleri halının üzerinde secde ettiler. Kral bir çana dokundu. Bir hizmetli içeri girip tahtın önüne üç tane tabure koydu.

"Oturun." dedi hükümdar, incelikle.

"Bugün..." diye devam etti, hepsi oturunca. "Kuzey Kapısı'ndan sanki uzak diyarlardan geliyormuş gibi görünen, meraklı üç yabancının girdiği haberini aldım. Siz onlar mısınız?"

Yunanlı ve Hintliden işaret alan Mısırlı en içten selamla cevap verdi: "Ünü bir tütsü gibi dünyaya yayılan bizden başkası olsa bizi çağırtmazdınız, kudretli Herod. O yabancılar biziz, hiç kuşkusuz."

Herod elini sallayarak konuşmayı onayladı.

"Kimsiniz siz? Nereden gelirsiniz?" diye sordu ve önemle ekledi. "Her biriniz kendi adınıza konuşun."

Sırayla doğdukları şehirlerden, Kudüs'e gelirken geçtikleri yollardan söz ederek kendilerini tanıttılar. Hayal kırıklığına uğrayan Herod orıları sıkıştırdı.

"Kapıdaki subaya sorduğunuz soru neydi?"

"Yeni doğan Yahudi Kralı'nın nerede olduğunu sorduk."

"İnsanların neden o kadar meraklandıklarını şimdi anlıyorum. Beni de telaşlandırdınız. Bir başka Yahudi Kralı mı var?"

Mısırlı hiç bozuntuya vermedi.

"Yeni doğan bir tane var."

Sanki sinir bozucu bir anı zihninden geçmiş gibi hükümdarın esmer yüzüne bir acı ifadesi yerleşti.

"Benim için değil. Benim için değil!" diye bağırdı.

Muhtemelen öldürülen çocuklarının suçlayan görüntüleri gözlerinin önünden geçmişti. Bu duygudan kurtulup, "Nerede bu yeni kral?" diye sordu.

"Biz de onu soruyoruz, ey kral."

"Süleyman'ınkini de bastıran bir şaşkınlık yarattınız." dedi kral. "Gördüğünüz üzere merakla çocuklukta olduğu gibi başa çıkamayacağım bir yaştayım. Anlatın, kralların birbirlerini onurlandırdıkları gibi onurlandırayım sizi. Yeni doğan hakkında bütün bildiklerinizi anlatın, ben de sizinle birlikte onu arayayım. Onu bulduğumuz zaman istediğinizi yapacağım, onu Kudüs'e getirip kraliyet idaresi üzerine eğiteceğim, tanınması ve görkemi için Sezar'a karşı bütün faziletimi kullanacağım. Yemin ederim ki kıskançlık aramıza girmeyecek. Ama önce denizleri ve çölleri aşıp ondan haber almaya nasıl geldiğinizi söyleyin."

"Size tam olarak anlatacağım, ey kral."

"Devam et." dedi Herod.

Baltazar ayağa kalktı ve vakarla, "Her şeye kadir olan bir Tanrı var." dedi.

Herod gözle görülür şekilde irkildi.

"O, dünyanın kurtarıcısını bulmamız vaadiyle buraya gelmemizi emretti, onu bulup tapınmamızı, gelişine tanıklık etmemizi istedi, bunun bir işareti olarak her birimize bir yıldız gösterildi. Onun ruhu bizimle kaldı. Ey kral, onun ruhu hâlâ bizimle!"

Üçü de çok güçlü bir duyguya kapıldılar. Yunanlı çığlığını güçlükle bastırdı. Herod'un bakışları hızla üzerlerinde dolaştı; öncekinden daha kuşkulu ve hoşnutsuzdu.

"Benimle dalga geçiyorsunuz." dedi. "Öyle değilse daha fazlasını anlatın. Yeni kralın gelişinin ardından ne olacak?"

"İnsanlığın kurtuluşu."

"Neden kurtuluşu?"

"Günahkârlıktan."

"Nasıl?"

"İlahi vasıtalarla, inanç, sevgi ve iyi işler."

"O hâlde..." Herod durakladı, görünüşünden ne hissettiği anlaşılmıyordu. "Siz İsa'nın müjdecilerisiniz. Hepsi bu mu?"

Baltazar öne doğru eğildi.

"Sizin hizmetkârlarınızız, ey kral."

Hükümdar bir çana dokundu, hizmetkâr belirdi.

"Hediyeleri getir." dedi efendisi.

Hizmetkâr dışarı çıktı, kısa bir süre sonra geri geldi, konukların önünde diz çökerek her birine altın kuşaklı, kırmızı ve mavi bir pelerin verdi. Doğulu tarzıyla secde ederek onurlandırılmayı kabullendiler.

"Bir şey daha var." dedi Herod, tören bitince.

"Kapıdaki subaya ve şimdi de bana, doğuda bir yıldız gördüğünüzden söz ettiniz."

"Evet." dedi Baltazar, "Onun, yeni doğanın yıldızı."

"Ne zaman ortaya çıktı?"

"Buraya gelmemiz emredildiğinde."

Herod bu resmî görüşmenin bittiğinin işareti olarak ayağa kalktı. Tahttan onlara doğru adım atarak bütün zarafetiyle konuştu:

"İnandığım gibi, siz şerefli insanlar, eğer gerçekten yeni doğan İsa'nın müjdecileriyseniz, şunu bilin ki, bu gece Yahudi bilgelerine danıştım, hep bir ağızdan konuştular. Yahuda'nın Beytüllahim şehrinde doğmuş olabileceğini söylediler. Oraya gidin, çocuğu sebatla orada arayın. Onu bulunca tekrar bana haber verin ki gelip ona tapınayım. Oraya gitmenize hiçbir şey engel olmayacak. Huzur sizinle olsun!"

Elbisesini toparlayarak odadan çıktı.

Yol gösterici hemen gelip onları sokağa, oradan da hana götürdü. Yunanlı han kapısında, "Beytüllahim'e gidelim, kardeşlerim, aynen kralın tavsiye ettiği gibi." dedi.

"Evet!" diye bağırdı Hintli. "Ruh içimde alev alev yanıyor."

"Öyle olsun." dedi Baltazar, aynı sıcaklıkla. "Develer hazır."

Hediyeleri kâhyaya verip eyerlerine tırmandılar, Yafa Kapısı'na doğru yönelip oradan ayrıldılar. Onların yaklaşmasıyla kapakların sürgüleri açıldı ve açık alana çıkıp kısa süre önce Yusuf ile Meryem'in geçtiği yola koyuldular. Hinnom'dan çıkıp Rephaim Vadisi'ne geldiklerinde önce yaygın ve solgun olan bir ışık belirdi. Kalpleri hızla atmaya başladı. Işık hızla yoğunlaştı; yakıcı parlaklığı karşısında gözlerini kapattılar. Tekrar bakmaya cesaret ettiklerinde gökyüzündeki her yıldız gibi mükemmel olan bu ışık alçalıp yavaşça önlerine geldi. Ellerini kavuşturup büyük bir neşeyle bağırdılar.

"Tanrı bizimle! Tanrı bizimle!" diye tekrar ettiler yol boyunca, sevinçle, ta ki yıldız Mar Elias'ın ilerisindeki vadinin üzerinde yükselip kentin yakınlarındaki tepenin yamacında bulunan bir evin üzerinde durana kadar.

XIV

ÇOCUK İSA

Üçüncü günün başıydı ve Beytüllahim'de doğudaki dağların üzerinde gün öyle zayıf bir şekilde ağarıyordu ki vadide hâlâ gece hüküm sürüyordu. Eski hanın damındaki nöbetçi soğuk havada titreyerek uyanan yaşamın şafağı karşılarken çıkardığı ilk sesleri dinliyordu, o sırada bir ışık tepenin üzerinden yükselip eve doğru geldi. Nöbetçi önce onun birisinin elindeki meşale olduğunu düşündü, sonra da meteor sandı. Işık bir yıldız hâlini alana kadar parlaklığı arttı. Korku içinde bağıran adam duvarların içindeki herkesi dama topladı. Işık tuhaf bir hareketlilikle yaklaşmaya devam ediyor; altındaki kayalıklar, ağaçlar ve yol yıldırım altında-

mış gibi parlıyordu. Parlaklığı kör edici bir hâl aldı. Seyredenlerin ürkekleri diz üstü çöküp yüzlerini saklayarak dua ettiler; en cesurlarıysa gözlerini kapatarak çömeldiler, ara sıra korku dolu kaçamak bir bakış atıyorlardı. Bir süre sonra han ve oradaki diğer her şey dayanılmaz bir parlaklık altında kaldı. Cesaretli bakışlar, yıldızın İsa'nın doğduğu mağaranın önünde, hanın tam üzerinde hareketsiz durduğunu gördüler.

Tam bu manzaranın doruk noktasında bilge adamlar geldi ve kapıda develerinden inip içeri kabullerini istediler. O ana dek onlara ilgi gösterecek kadar dehşetini yenen kâhya demir çubukları çekip kapıyı açtı. Olağanüstü ışıkta develer hayalet gibi görünüyordu. Onların tuhaflıklarının yanı sıra üç ziyaretçinin yüzlerinde ve tavırlarında bir şevk ve coşku vardı, bu da muhafızın korkusunu ve kuruntusunu artırıyordu. Adam geri çekildi ve bir süre kendisine sordukları soruya cevap veremedi.

"Burası Yahuda'nın Beytüllahim'i değil mi?"

Başkaları da yanına gelince onların varlığı adama güven verdi.

"Hayır, burası bir han; şehir daha ileride."

"Burada yeni doğmuş bir çocuk yok mu?"

Seyirciler şaşkınlık içinde birbirlerine döndüler, bazıları, "Evet, evet." diye cevap verdiler.

"Bizi ona götürün!" dedi Yunanlı sabırsızlıkla.

"Bizi ona götürün!" diye bağırdı Baltazar, ağırbaşlılığını bozarak. "Onun yıldızını gördük, işte şuradaki evin üzerinde, ona tapınmaya geldik."

Hintli ellerini kenetleyerek bağırdı, "Tanrı yaşıyor! Acele edin, acele edin! Kurtarıcı bulundu. En kutsanmış olanlar biziz!"

Damın üzerindekiler de aşağıya inip avluya yönlendirilen yabancıların peşine düştüler. Eskisi kadar göz alıcı olmasa da mağaranın üzerindeki yıldızı görenlerden bazıları korkuyla geri döndüler; büyük bir kesim yoluna devam etti. Yabancılar mağaraya yaklaşırken yıldız yükseldi, kapıya geldiklerinde tam tepelerinde yok oluyordu. İçeri girdiklerinde gözden kayboldu. Orada olanlara tanıklık edenler yıldızla bu yabancılar arasında bir ilişki ol-

duğuna inanmaya başladılar, bu ilişki mağaranın sakinlerinden bazılarına kadar uzanıyordu. Kapı açıldığında içeri doluştular.

Mağara yabancıların kucağındaki çocukla anneyi görmelerine yetecek şekilde bir lambayla aydınlatılmıştı.

"Bu çocuk senin mi?" diye sordu Baltazar, Meryem'e.

Etraftaki hiçbir şeyin miniği etkilemesine izin vermeyen kadın çocuğu ışığa doğru tutup cevap verdi:

"Benim oğlum!"

Yere çöküp ona tapındılar.

Çocuğun diğer çocuklar gibi olduğunu gördüler. Başının çevresinde ne bir hale ne de bir taç vardı; dudakları aralıktı. Onların sevinç nidalarını, yakarışlarını ve dualarını duyduysa da hiçbir belirti göstermeden onlara değil de lambanın alevine bakıyordu.

Kısa bir süre sonra insanlar ayağa kalktılar, develerin yanına dönüp altın, buhur ve mür hediyelerini getirdiler, huşu dolu konuşmalarına hiç ara vermeden bunları çocuğun önüne koydular. Bu konuşmalar, anlayışlıların bildiği üzere, şimdi olduğu gibi o zaman da temiz kalbin temiz duaları, ilham dolu bir şarkıydı.

İşte buraya kadar bulmak üzere geldikleri kurtarıcı buydu!

Hiçbir kuşku duymadan tapındılar.

Neden?

Şimdiye kadar baba olarak bildiğimiz onun tarafından gönderilen işaretlere dayanıyordu inançları ve onun vaatlerinin kendileri için yeterli olduğu tipte insanlardı onlar, hiç sorgu sual etmediler. İşaretleri gören ve vaatleri duyan birkaç kişiydiler: Anne, Yusuf, çobanlar ve üçlü, ama diğer hepsi de aynı şekilde inanıyordu. Bu kurtuluş döneminde Tanrı her şey, çocuk hiçbir şeydi. Ama ileriye bak, ey okur! İşaretlerin oğuldan geleceği bir dönem de gelecek. Ne mutlu ona inananlara!

O dönemi bekleyelim.

İKİNCİ KİTAP

Bir ateş vardır, bir de ruhun kıpırtısı
Asla sığamaz kendi kabına,
Arzuların ötesine taşar,
Bir kere yandı mı sönmez bir daha
Atıldı mı maceralara
Durmak bilmez asla.

(BYRON, Childe Harold)

I

ROMA VE YAHUDİYE

Şimdi okuru yirmi bir yıl sonrasına, Yahudiye'nin dördüncü valisi Valerius Gratus'un yönetiminin başlangıcına götürmek gerekiyor. Bu dönem Kudüs'teki siyasi gerginlikleriyle hatırlanır, Yahudilerle Romalılar arasındaki son çekişmelerin başlangıç tarihidir.

Bu dönemde Yahudiye onu her yönden, özellikle de siyasi durumu açısından etkileyen bazı değişimlere maruz kalmıştı. Büyük Herod çocuğun doğumundan bir yıl sonra öyle sefil bir şekilde öldü ki Hristiyan dünyası haklı olarak onun ilahi bir gazaba maruz kaldığına inandı. Hayatlarını yarattıkları gücü mükemmelleştirmek için harcayan bütün büyük hükümdarlar gibi o da tahtını ve tacını devretmeyi, bir hanedanlığın kurucusu olmayı hayal etmişti. Bu niyetle topraklarını üç oğlu Antipas, Philip ve Archelaus arasında paylaştıran bir vasiyet bıraktı. Archelaus onun

unvanını almak üzere seçilmişti. Vasiyetname gerektiği şekilde İmparator Augustus'a sunuldu, o da bir istisnayla bütün maddeleri onayladı. Archelaus liyakatini ve sadakatini kanıtlayana kadar ona kral unvanını vermedi. Bunun yerine onu dokuz yıl hüküm süreceği valiliğe getirdi; ama kötü yönetimi ve etrafında büyüyen ve güçlenen kavgacı unsurları bastırmadaki yetersizliği nedeniyle Gaul'e sürgüne gönderildi.

Sezar, Archelaus'un görevden alınmasıyla yetinmeyip Kudüs halkının gururuna dokunan ve Tapınak'ın kibirli sofularının hassasiyetlerini şiddetle yaralayan bir darbe vurdu. Yahudiye'yi bir Roma vilayeti yapıp Suriye yönetimine bağladı. Böylece şehir, Herod'dan kalan Sion Dağı üzerindeki saraydan ülkeyi yöneten kral yerine vekil diye adlandırılan ikinci dereceden bir subayın eline düştü; subay Roma ile olan ilişkilerini Antakya'da oturan Suriye elçisi üzerinden yürütüyordu. Bu aşağılamayı daha da acılı hâle getirmek için vekilin Kudüs'e yerleşmesine izin verilmedi, yönetim yeri Kayserya'ydı. Bütün dünyada en çok horlanan Samiriye de aynı vilayetin bir parçası olarak Yahudiye'ye katıldı! Kayserya'da hem de vekilin huzurunda Gerizim sofuları tarafından itilip alay edilen bağnaz Ayrılıkçılar ya da Ferisiler ne tarifsiz sefaletlere katlanmak zorunda kaldılar!

Bu elem sağanağının içinde insanlara sadece tek bir teselli kalıyordu: Başrahip pazar yerindeki Herod sarayında oturuyor, orada bir meclis yönetiyordu. Otoritesinin aslında ne olduğunu tahmin etmek zor değil. Ölüm kalım kararı vekilin yetkisindeydi. Adalet Roma'nın adına ve dinî hükümlerine göre yönetiliyordu. Daha da önemlisi, saray, imparatorluk vergi memuru ve bütün yardımcıları, sicil memurları, tahsildarlar, muhbirler ve casuslarla ortaklaşa kullanılıyordu. Yakın bir özgürlüğün hayalini kuranlar için tek memnuniyet konusu saraydaki hükümdarın bir Yahudi olmasıydı. Onun oradaki varlığı onlara günbegün peygamberlerin güvenceleri ile vaatlerini ve Yehova'nın Harun'un oğulları aracılığıyla kabileleri yönettiği yılları hatırlatıyordu. Bu onlar için Tanrı'nın onlardan vazgeçmediğinin bir işaretiydi. Böylece umutları yaşadı, sabırlarını korudular, İsrail'i yönetecek olan Yahuda'nın oğlunu beklediler.

Yahudiye seksen yılı aşkın bir zaman boyunca bir Roma vila-

yeti oldu, bu süre Sezarların halkın kişisel özelliklerini incelemelerine ve Yahudilerin eğer dinlerine saygı duyulacak olursa kolaylıkla yönetilebileceklerini öğrenmelerine yetecek bir süreydi. Gratus'tan önceki valiler bu politikayı sürdürerek vatandaşlarının kutsal geleneklerine karışmaktan dikkatle uzak durmuşlardı. Ama o farklı bir yol izledi, neredeyse ilk resmî eylemi Hannas'ı başrahiplikten azletmek ve onun yerine Fabus'un oğlu İsmail'i getirmek olmuştu.

Bu eylem ister Augustus tarafından yönetilmiş, ister bizzat Gratus'tan çıkmış olsun, yanlış olduğu hızla ortaya çıktı. Okura Yahudi politikası üzerine bir bölüm sunulacaktır; bununla birlikte ilerideki anlatımın net olarak anlaşılması için konuya ilişkin birkaç söz söylemek şart olmuştur. O zamanlar Yahudiye'de bir soylular bir de Ayrılıkçılar ya da halk partisi vardı. Herod'un ölümü üzerine bu iki parti Archelaus'a karşı birleşti, tapınaktan saraya, Kudüs'ten Roma'ya kadar, bazen entrika, bazen de gerçek silah yoluyla hep onunla savaştı. Defalarca Moriah Tepesi'ndeki kutsal manastırlar savaşçıların çığlıklarıyla çınlamıştı. Sonunda onu sürgüne gönderdiler. Bu arada bu mücadele esnasında müttefikler muhalif amaçlarını planladılar. Soylular Başrahip Joazar'dan nefret ediyorlardı; öte yandan Ayrılıkçılar onun ateşli taraftarıydılar. Herod'un vasiyeti Archelaus ile birlikte geçersiz kalınca Joazar da bu düşüşten payını aldı. Seth'in oğlu Hannas soylular tarafından bu göreve seçildi, böylelikle müttefikler ikiye bölündü. Seth'in oğlunun atanması onları şiddetli bir düşmanlıkla yüz yüze getirdi.

Talihsiz valiyle mücadele sürecinde soylular kendilerini Roma'ya bağlamayı avantajlı buldular. Vasiyetnamenin bozulmasıyla başka bir yönetim şeklinin gerekli olduğunu fark ederek Yahudiye'yi bir vilayete dönüştürmeyi önerdiler. Bu durum Ayrılıkçılar için bir başka saldırı nedeni oluşturdu. Samiriye bu vilayetin bir parçası hâline getirilince soylular rütbelerinin ve zenginliklerinin prestiji ile imparatorluktan başka bir destekleri olmayan bir azınlık hâline geldiler. Ama on beş yıl boyunca, ta ki Valerius Gratus'un gelişine kadar hem sarayda hem de tapınaktaki varlıklarını korumayı başardılar.

Partisinin idolü olan Hannas gücünü sadık bir şekilde impa-

ratorun lehine kullanmıştı. Bir Roma garnizonu Antonia Kulesi'ni elinde tutuyor, Romalı bir muhafız sarayın kapılarını koruyor, Romalı bir yargıç hem medeni hem de ceza hukukunda adalet dağıtıyor, Romalı bir vergi sistemi acımasızca uygulanıyor, hem şehri hem ülkeyi kasıp kavuruyor, halk binbir yolla hırpalanıp incitiliyor ve özgür bir yaşamla bağımsız bir yaşam arasındaki farkı öğreniyordu. Ama Hannas onları nispeten sükûnet içinde tutuyordu. Roma'nın gerçek bir dostu yoktu ve bu kaybı hissediyordu. Papaz elbisesini yeni atanan İsmail'e teslim edip tapınağın avlusundan Ayrılıkçıların meclislerine yürüdü ve yepyeni bir oluşumun başkanı oldu.

Vali Gratus, on beş yıldır sönmüş olan ateşin tekrar yanmaya başladığını gördü. İsmail göreve geldikten bir hafta sonra Romalı, Kudüs'te onu ziyaret etmeyi gerekli gördü. Yahudiler surların üzerinden onun muhafızlarının şehrin kuzey kapısından girip Antonio Kulesi'ne doğru ilerlediklerini yuhalayarak izlerken, ziyaretin gerçek niyetini anladılar. Gamizona tam bir lejyoner alayı eklendi, artık boyundurukları hiç çekinmeden sıkılaştırılabilirdi. Eğer vekil ibret olsun diye cezalandırmayı gerekli görürse, vay ilk suçlunun hâline!

II

MESSALA VE YAHUDA

Önceki açıklamaları aklında tutan okur Sion Dağı üzerindeki sarayın bahçelerinden birine bakmaya davet ediliyor. Temmuz ortalarında bir öğle vakti, yaz sıcağı kavurucu.

Bahçe dört bir yanından yer yer iki katlı binalarla kuşatılmıştı, alt katın kapıları ve pencereleri verandalara açılıyor, üst katı ise güçlü parmaklıkların koruduğu balkonlar süslüyordu. Yer yer rüzgârın geçişine izin verecek şekilde dizilen alçak sütunlar evin diğer bölümlerinin büyüklüğünü ve güzelliğini ortaya koyuyordu. Zeminin düzeni de aynı derecede göze hitap ediyordu. Yürüyüş yolları, çimen ve fundalık kesitleri, keçiboynuzu, kayısı ve ceviz ağaçlarıyla bir grup oluşturan birkaç büyük ağaç ve nadir bulunan hurma türleri vardı. Eğimli arazi dört bir yandan bir ha-

vuz ya da mermer bir havzaya doğru iniyor, havuz yer yer küçük kapılarla bölünüyor, bu kapılar açıldığında sular yürüyüş yoluna sınır çizen olukların içine akıyor, böylece burayı bölgenin diğer yerlerinde hüküm süren kuraklıktan koruyordu.

Havuzun yakınlarında, tıpkı Ürdün ve Ölü Deniz civarlarında yetişenlere benzer bambu ve zakkum kümesini besleyen küçük bir temiz su havuzu vardı. Bu ağaç kümesiyle havuzun arasında, biri on dokuz, diğeri on yedi yaşlarında iki delikanlı esintisiz havada tepelerine düşen güneşe aldırmadan oturup hararetli bir sohbete dalmıştı.

İkisi de yakışıklı olan delikanlıların ilk bakışta kardeş oldukları söylenebilirdi. Siyah saçlı, kara gözlü ve esmerdiler. Otururken yaşlarına uygun cüssede görünüyorlardı.

Yaşça büyük olanın başı çıplaktı. Üzerinde sadece dizlerine kadar inen bol bir elbise ve sandaletler vardı, yere serilen açık mavi bir pelerin üzerinde oturuyordu. Elbisesi, yüzü gibi esmer olan kollarını ve bacaklarını açıkta bırakmıştı. Tavırlarındaki zarafet, yüz hatlarındaki incelik ve sesinin tonu sınıfını ortaya koyuyordu. Boynundan, kol ve etek kenarlarından kırmızı biyeyle çevrili, yumuşacık yünlü kumaştan gri elbisesi, belini kuşatan püsküllü ipek kuşağıyla onun bir Romalı olduğunu belgeliyordu. Konuşurken ara sıra kibirle arkadaşına bakışı ve sanki astıymış gibi hitap edişi bağışlanabilirdi, çünkü Roma'nın soylu bir ailesinden geliyordu, bu da o yaştayken kibri haklı gösteriyordu. Birinci Sezar ile büyük düşmanları arasındaki korkunç savaş esnasında bir Messala Brütüs'ün arkadaşı olarak kalmıştı. Filippi Savaşı'ndan sonra onurundan ödün vermeden fatihle uzlaşmıştı. Ama daha sonra Octavius imparatorluğu için mücadele verirken Messala onu desteklemişti. Octavius, İmparator Augustus olunca onun hizmetlerini unutmayıp ailesini şana şerefe boğmuştu. Diğer her şeyin yanı sıra Yahudiye vilayetliğe indirildiğinde imparator eski dostunun oğlunu, o bölgede zorunlu olan vergilerin idaresi için görevlendirerek Kudüs'e göndermişti. Bu adam o zamandan beri görevine devam ediyor ve sarayı başrahiple paylaşıyordu. Şimdi sözü edilen genç de onun oğluydu, delikanlı büyükbabasıyla zamanının Romalıları arasındaki ilişkiyi hiçbir zaman unutmuyordu.

Messala'nın arkadaşı ondan biraz daha zayıftı ve beyaz ketenden Kudüs'e özgü bir kıyafet giyiyordu. Başındaki sarı bir bağcıkla sabitlenmiş örtü alnından ensesine kadar iniyordu. Irk farklılıkları konusunda yetenekli bir gözlemci, kıyafetinden çok yüz hatlarını inceleyecek olursa onun Yahudi soyundan geldiğini anlardı. Romalının alnı çıkık ve dar, burnu sivri ve kartal gagası gibi kıvrık, dudakları ince ve düz, gözleri soğuk ve kaşlarına yakındı. Öte yandan İsraillinin alnı kısa ve geniş, uzun burnunun delikleri açık, alt dudağını saklayan üst dudağı kenarlarından kıvrımlıydı; yuvarlak çenesi, iri gözleri ve şarap kırmızısı oval yanakları yüzüne bir yumuşaklık, güç ve ırkına özgü bir güzellik katıyordu. Romalının sert ve yalın, Yahudi'nin ise zengin ve şehvetli bir çekiciliği vardı.

"Yeni vali yarın geliyor dememiş miydin?"

Soruyu daha genç olan delikanlı, o zamanlar Yahudiye'nin kibar çevrelerinde hüküm süren Yunanca dilinde sormuştu. Bu dil saraydan ordugâha ve okullara, sonra kim bilir nasıl ve ne zaman tapınağa, oradan da tapınağın uzağındaki bölgelere doğru ilerlemişti.

"Evet, yarın." diye cevap verdi Messala.

"Kim söyledi?"

"Senin başpapaz dediğin saraydaki yeni vali İsmail'i dün gece babama söylerken duydum. Seni temin ederim ki, bu haber gerçeğin ne olduğunu unutmuş bir ırktan gelen bir Mısırlıdan ya da zaten halkı gerçeği hiç bilmeyen bir İdumealıdan[1] gelseydi daha güvenilir olurdu, ama emin olmak için bu sabah kulede bir bölük komutanını gördüm, karşılama hazırlıklarının devam ettiğini söyledi; silahtarlar miğferlerini ve kalkanlarını temizliyor, eşyaları parlatıyorlar, uzun zamandır kullanılmayan daireler garnizona ilaveten temizlenip havalandırılıyormuş."

Cevabın veriliş zarafeti kalemin gücünü aştığından burada kolaylıkla ifade edilemiyor. Okurun hayal gücü yardımına koşmalı ve Romalıların bir niteliği olan saygının hızla bozulduğu ya

---

1) İdumealıdan: Yahudi İncil'inde Esav'a ve onun soyundan gelen kavme verilen isimdir. (ç.n.)

da daha ziyade demode olduğu hatırlanmalıdır. Eski din neredeyse bir inanç olmaktan çıkmıştı; olsa olsa bir düşünce ve ifade alışkanlığıydı ve özellikle tapınakta hizmet vermeyi çıkarlarına uygun bulan rahipler ve şiirlerinde bildik tanrılardan bir türlü vazgeçemeyen şairler tarafından aziz tutuluyordu. Felsefe dinin yerini aldığından hiciv hızla saygıyla yer değiştirmişti, Latin düşüncesinde her konuşma ve her tartışmada yiyeceğe tuz, şaraba aroma kadar gerekli görülüyordu. Roma'da aldığı eğitimden yeni dönen genç Messala da bu alışkanlık ve tavrı benimsemişti. Göz kapaklarının kenarlarının zor algılanır hareketi, burun deliklerinin kararlı kıvrımı ve ruhsuz ifadesi genel ilgisizliğini anlatan en iyi araçlar gibi görünüyordu. Özellikle de anlamlı duraklamalar dinleyenin yakıcı hicvi anlamasını sağlamak için önemliydi. Verilen cevapta da, Mısırlı ve İdumealıya yapılan göndermenin sonunda böyle bir duraklama olmuştu. Yahudi gencin yanaklarının rengi koyulaştı, hiç sesini çıkarmadan dalgınlıkla havuzun derinliklerine bakarken konuşmanın geri kalanını duymamış olabilirdi.

"Bu bahçede vedalaşmıştık. Sen 'Tanrı'nın huzuru seninle olsun!' demiştin, ben de 'Tanrılar seni korusun!' demiştim. Hatırlıyor musun? Kaç yıl geçti üzerinden?"

"Beş." dedi Yahudi, suya bakarak.

"Tanrılara şükretmek için haklı nedenlerin var. İyi yetiştin, Yunanlılar seni güzel bulabilirler, yılların başarısı! Jüpiter tek bir Ganymede[1] ile yetinseydi imparator için iyi bir saki olurdun! Söyle bana Yahuda'm, valinin gelişine ne diyorsun?"

Yahuda iri gözlerini arkadaşına dikti, bakışları ciddi ve düşünceliydi, Romalıyla göz göze geldi ve konuşurken de bakmaya devam etti: "Evet, beş yıl. Ayrılışımızı hatırlıyorum, sen Roma'ya gittin. Gidişini izlerken ağlamıştım, çünkü seni seviyordum. Yıllar su gibi akıp geçti, başarılı ve prenslere yaraşır bir şekilde bana geri döndün. Şaka değil, ama ben senin eski Messala olarak dönmeni isterdim."

Hicivcinin burun delikleri kıpırdadı ve daha da ağır konuşma-

---

1) Tanrı Jüpiter genç Ganymede'e âşık olur, kendisini bir kartala dönüştürerek ölümlü delikanlıyı Parnassus Dağı'na götürür. Orada Ganymede Jüpiter'in homoseksüel partneri ve sakisi olur.

ya başladı. "Yo, yo bir Ganymede değil, bir kâhin, Yahuda'm. Forum'daki güzel söz sanatı hocamdan birkaç ders alman iyi olur, eğer teklifimi kabul edecek kadar akıllıysan ona iletilmek üzere bir mektup veririm sana, gizem sanatı üzerine biraz uygulamadan sonra Delphi[1] seni Apollon olarak kabul eder. Muhteşem sesini duyunca Pythia[2] başında tacıyla sana gelir. Cidden, dostum, gittiğim zamanki Messala değil miyim? Bir keresinde dünyanın en büyük mantıkçısını dinlemiştim. Tartışma üzerine konuşuyordu. Bir deyişini hatırlıyorum: 'Cevap vermeden önce düşmanını anla.' Ben de seni iyice bir anlayayım."

Delikanlı kendisine yöneltilen alaycı bakışlar altında kızardı, ama ciddiyetle cevap verdi: "Fırsatlarını iyi değerlendirdiğini görüyorum, öğretmenlerinden de çok bilgi ve zarafet edinmişsin, bir üstat kadar rahat, ama iğneleyici konuşuyorsun. Benim Messala'm gittiğinde zehirli bir doğası yoktu, arkadaşının duygularını dünyada incitmezdi."

Romalı iltifat almış gibi gülümsedi ve soylu başını hafifçe yukarı kaldırdı.

"Ah benim onurlu Yahuda'm, ne Dodona'dayız ne de Pytho'da. Kehaneti bırak da dürüst ol. Seni ne zaman kırdım?"

Diğeri derin bir nefes alıp belindeki kordonu çekiştirerek, "Geçen beş yıl içinde ben de bir şeyler öğrendim. Hillel senin dinlediğin mantıkçının dengi olmayabilir; Simeon ve Şammay da hiç kuşkusuz Forum'daki öğretmeninden daha aşağıdır. Onların öğretileri yasak yollara sapmaz; onların ayaklarının dibinde oturanlar Tanrı, kanunlar ve İsrail bilgisiyle zenginleşmiş olarak kalkarlar. Bunun sonucunda da onlara ait olan her şeye karşı sevgi ve saygı duyarlar. Büyük Okula devam etmem ve orada duyduklarım bana Yahuda'nın artık eskisi gibi olmadığını öğretti. Bağımsız krallıkla küçük Yahuda vilayeti arasındaki farkı biliyorum. Ülkemin alçalmasına üzülmememem için bir Samiriyeliden daha adi ve kötü olmam gerekirdi. Soylu Hannas yaşadığı sü-

---

1) Kuzeybatı Yunanistan'daki Delphi'de bulunan Apollon Tapınağı dünyanın en eski kehanet merkezlerinden biridir. Rahibe Pythia, Tanrı Apollon'un sesi olarak kabul edilirdi.

2) Delphi kâhini. (ç.n.)

rece İsmail kanuni olarak başpapaz değildir, ama bir Yahudi ve inanıp tapındığımız Tanrı'ya binlerce yıl gereğince hizmet eden sadakatlilerden biridir. Onun..."

Messala iğneleyici bir kahkahayla lafını kesti.

"Seni şimdi anlıyorum. İsmail'in bir gaspçı olduğunu söylüyorsun, İsmail yerine bir Idumaen'e inanmak bir engerek gibi sokmak demektir. Semele'nin sarhoş oğlu için Yahudi olmak da nedir! Bütün insanlar ve nesneler, hatta gökyüzü ve yeryüzü bile değişir de bir Yahudi asla. Onun için gerileme de yoktur, ilerleme de. Daha başlangıçta ataları neyse o da odur. Şu kumda sana bir daire çiziyorum! Şimdi söyle bakalım, bir Yahudi'nin yaşamı bundan başka nedir? İbrahim burada, İshak ve Yakup şurada, Tanrı da ortalarında. Yok canım bu çok büyük oldu. Tekrar çiziyorum."

Durdu, başparmağını yere koydu, diğer parmaklarını da etrafında çevirdi. "Bak, başparmağımın olduğu yer tapınak, diğer parmakların çizgileri de Yahuda. Bu küçük boşluğun dışında değerli hiçbir şey yok! Sanat! Onun yaratıcısı olan Herod lanetleniyor. Resim, heykel, bunlara bakmak bile günah. Şiir ise sunaklarınıza sıkı sıkıya bağlı. Sinagog dışında hanginiz güzel konuşmaya kalkışıyor? Savaşta bile altı gün yenip yedinci gün hepsini kaybediyorsunuz. İşte sizin yaşamınız ve sınırlarınız bu kadar. Sizinle dalga geçmeme kim itiraz edecek? Böyle insanların tapınmasıyla yetinen Tanrı'nız, dünyayı silahlarımızla kuşatmak için bize kartallarını gönderen Jüpiter'imiz karşısında nedir ki? Hillel, Simeon, Şammay, Abtalion, bilinebilecek her şeyin bilinmeye değer olduğunu öğreten ustaların karşısında nedir ki?"

Yüzü daha da kızaran Yahuda ayağa kalktı.

"Yo, yo, otur yerine Yahuda'm, otur." diye bağırdı Messala, elini uzatarak.

"Benimle alay ediyorsun."

"Dinle bak." Romalı alaycı bir şekilde güldü. "Jüpiter ve onun Romalı ve Latin bütün ailesi âdetleri olduğu üzere bana gelip ciddi konuşmaya bir son verecekler. Atalarının eski evinden çıkıp beni karşılamak ve sevgi dolu çocukluğumuzu canlandırmak için yanıma gelme nezaketini takdir ediyorum. 'Git.' demişti öğret-

menim son dersinde. 'Git ve hayatlarınızı yüceltmek için Mars'ın saltanat sürdüğünü, Eros'un da gözlerine kavuştuğunu unutma.' Sevginin hiçbir şey, savaşınsa her şey olduğunu kastediyordu. Roma'da böyledir. Evlilik boşanmanın ilk adımıdır. Erdem bir tüccarın mücevheridir. Kleopatra ölürken yeteneklerini miras bırakmıştı, şimdi her bir Romalının evinde onun bir halefi vardır. Dünya aynı yolda ilerliyor. Bizim geleceğimize gelince, aşağıda Eros, yukarıda Mars! Ben asker olacağım ve sen Yahuda'm, sana acıyorum, sen ne olacaksın?"

Yahuda havuza doğru yaklaştı, Messala'nın konuşması daha da ağırlaştı.

"Evet, sana acıyorum, benim iyi Yahuda'm. Okuldan sinagoga, oradan da tapınağa, sonra da Sandhedrim'de bir sandalye. Hiç fırsat sunmayan bir yaşam, tanrılar yardımcın olsun! Ya ben..."

Yahuda ona bakıp mağrur yüzünü alevlendiren gurur parıltısını gördü.

"Ya ben, ah dünya tamamen fethedilmedi. Denizde görülmedik adalar var. Kuzeyde henüz ziyaret edilmemiş milletler var. İskender'in Uzak Doğu'ya seferini tamamlamanın zaferi birilerini bekliyor. Bir Romalının önünde uzanan fırsatları görüyor musun?"

Kısa bir an sonra ağır ağır konuşmasına kaldığı yerden devam etti.

"Afrika'ya bir sefer, bir başkası Seythianlar üzerine, sonra da bir lejyon! Çoğu iş hayatı burada biter, ama benimki değil. Ben bir vilayet için lejyonumdan vazgeçeceğim. Roma'daki paralı yaşamı bir düşünsene, para, şarap, kadınlar, ziyafetler, entrikalar, bütün yıl boyunca oyunlar. Böyle dönüp duran bir yaşam benim olabilir. Ah benim Yahuda'm, burası Suriye! Yahudiye zengin; Antakya tanrıların başkenti. Cyrenius'un[1] yerine geçeceğim, sen de kaderimi benimle paylaşacaksın."

Roma'nın uğrak yerlerine akın edip soylu gençliğe öğretmen-

---

1) Suriye Bölge Valisi için kullanılan bir İncil terimidir. Messala'nın konuştuğu dönemde bu görevi Lucius Vitellius yürütüyordu.

lik yapma işini tekellerine alan sofistler ve hatipler Messala'nın bu sözlerini doğrulayabilirlerdi, ama genç Yahudi için bu sözler yeniydi ve alışkın olduğu ağırbaşlı konuşma ve sohbet tarzına hiç benzemiyordu. Üstelik o yasaları, üslupları ve düşünce tarzları hicvi ve alayı yasaklayan bir soydan geliyordu. Tabii doğal olarak arkadaşını, kâh öfkeli kâh nasıl anlayacağı belirsiz, değişken duygular içinde dinliyordu. Üstünlük taslayan havaları başlangıçta kendisi için incitici olmuştu, sonra rahatsız edici bir hâl aldı ve sonunda şiddetli bir acı verdi. Bu noktada hepimizin içinde bir öfke bekler, işte hicivci bu öfkeyi bir başka şekilde uyandırmıştı. Herod döneminin bir Yahudi'si için vatanseverlik bildik mizacının altında saklayamayacağı kadar azılı bir tutkuydu, bu yüzden de tarihi, dini ve Tanrı'sıyla ilgili alaylara anında tepki verirdi. Bu nedenle de Messala'nın son duraklamasına kadar söylediklerinin dinleyicisi için şiddetli bir işkence olduğunu söylemek çok sert bir ifade olmayacaktır. Tam bu noktada Yahudi zoraki bir gülümsemeyle, "Geleceklerini dalgaya alabilen bazı insanlar olduğunu ben de duydum, Messala, ama ben onlardan biri değilim." dedi.

Romalı arkadaşını şöyle bir inceledikten sonra cevap verdi: "Bir şakanın içinde gizlenen gerçek neden bir mesel olmasın? Büyük Fulvia geçen gün balığa çıktı, yanındaki arkadaşlarının hepsinden daha çok balık yakaladı. Oltasının ucundaki kanca altınla kaplı diye böyle olduğunu söyledi insanlar."

"Demek sadece dalga geçmiyordun?"

"Ah benim Yahuda'm, görüyorum ki sana yeterince ikramda bulunamamışım." dedi Romalı hızla, gözleri ışıldıyordu. "Yahudiye valisi olduğumda seni de başrahip yapacağım."

Yahuda öfkeyle döndü.

"Beni bırakma." dedi Messala.

Diğeri kararsızca durakladı.

"Yahuda, güneş nasıl da kavuruyor!" diye bağırdı asilzade, onun şaşkınlığını fark ederek. "Gidip gölge bir yer bulalım."

"Artık ayrılsak iyi olacak. Zaten hiç gelmemeliydim. Bir dost arıyordum ama bulduğum..." dedi Yahuda soğuk bir şekilde.

"Bir Romalı." dedi Messala çabucak.

Yahuda yumruklarını sıktı ama sonra kendisine tekrar hâkim olarak yoluna devam etti. Messala da ayağa kalktı, banktan pelerinini alıp omzuna attı ve arkasından gitti. Onun yanına gelince elini omzuna koyup onunla beraber yürümeye başladı.

"Çocukken de böyle yürürdük. Kapıya kadar böyle gidelim."

Görünüşe göre Messala ciddi ve müşfik olmaya çalışıyor, ama yüzünü alıştığı alaylı ifadeden kurtaramıyordu. Yahuda bu yakınlığa izin verdi.

"Sen bir çocuksun, bense bir adam; bırak da ona uygun konuşayım."

Romalının muhteşem bir rahatlığı vardı. Genç Telemakhos'a ders veren akıl hocası bile daha rahat olamazdı.

"Parcaelere[1] inanır mısın? Ah senin bir Saduki[2] olduğunu unutuyordum neredeyse. Esseniler duyarlı insanlardır; üç kız kardeşe inanırlar. Ben de öyle. Ebediyen yaptığımız her şeyde karşımıza çıkıyorlar! Oturup plan yapıyorum. Orada burada koşuyorum. Tam uzanıp dünyayı elime alacağım anda arkamda makas sesi duyuyorum. Bir bakıyorum lanetli Atropos[3] orada duruyor! Peki ama Yahuda'm, yaşlı Cyrenius'un yerini alacağımı söylediğimde neden öfkelendin? Senin Yahudiye'ni yağmalayarak zenginleşeceğimi mi düşündün? Öyle düşün, bazı Romalıların yapacağı şey bu. Neden ben yapmayayım?"

Yahuda adımlarını küçülttü.

"Romalılardan önce Yahudiye'nin hâkimiyeti yabancıların elindeydi." dedi, elini kaldırarak. "Şimdi neredeler, Messala? Yahudiye onların hepsine dayandı. Daha önce olan yine olacak."

Messala ağır ağır konuşmasına devam etti.

---

1) Önce çocuk doğumu, sonra kaderle ilişkilendirilen Roma tanrıçaları. Kader anlamındaki Moria bunlardan biridir.

2) Eski bir Yahudi mezhebi. (ç.n.)

3) Kader tanrıçaları olan üç Moira'dan biri. Adı "geri adım atmaz, bildiğinden şaşmaz, bükülmez" anlamına gelir ve hayat ipliğini kesen Moira'dır. (ç.n.)

"Essenilerin haricinde de Parcaelere inananlar var. Hoş geldin Yahuda, imana hoş geldin!"

"Hayır, Messala, beni onlarla bir tutma. Benim inancım İbrahim'in çok öncesinde atalarımın inancının temeli olan kayaya, İsrail Tanrı'sının ahitlerine dayanır."

"Bu ne tutku, Yahuda'm. Hocamın yanında bu kadar ateşli olsam bana nasıl da şaşırırdı! Sana söylemem gereken başka şeyler de var, ama korkuyorum."

Birkaç metre ilerledikten sonra Romalı yine konuşmaya başladı.

"Şimdi söyleyeceklerim seni de ilgilendirdiğine göre artık beni dinleyebilirsin sanırım. Sana hizmet ederim, yakışıklı Ganymede, iyi niyetle hizmet ederim. Seni seviyorum. Asker olmak istediğimi söylemiştim ya. Neden sen de olmuyorsun? Sana gösterdiğim gibi, yasalarının ve geleneklerinin izin verdiği o daracık soylu yaşam çemberinin dışına neden çıkmıyorsun?"

Yahuda cevap vermedi.

"Günümüzün bilgeleri kimler?" diye devam etti Messala. "Tüm yaşamlarını ölü şeyler, Baal, Jüpiter, Yahuda, felsefe ve din hakkında tartışarak tüketenler değil. Bana bir isim ver, Yahuda, ister Roma'ya, ister Mısır'a, ister Doğu'ya git ya da burada Kudüs'te bul. Eğer bu isim, ününü şimdiki zamanın kendisine sağladığı malzemeden çıkarmıyorsa, sona katkısı olmayan hiçbir şeyi kutsal saymıyorsa şeytan alsın beni! Herod nasıldı? Makkabiler nasıldı? Birinci ve İkinci Sezar nasıldı? Onları örnek al. Hemen başla. İşte Roma, tıpkı İdumealı Antipater'e[1] yardım ettiği gibi sana da yardım etmeye hazır bekliyor."

Yahudi delikanlı öfkeyle titriyordu, bahçe kapısına yaklaştıklarından kaçma hevesiyle adımlarını hızlandırdı.

"Ah Roma, Roma!" diye mırıldandı.

"Akıllı ol." dedi Messala. "Musa'nın budalalıklarını ve geleneklerini bir yana bırak; durumu olduğu gibi gör. Bir cesaret Parcae-

---

1) Esau, Yakup'un oğlu, Edom'u kurduğu söylenmiştir.

lerin yüzüne bak, onlar sana Roma'nın dünyanın ta kendisi olduğunu söyleyeceklerdir. Yahudiye'yi sor onlara, Roma ne istiyorsa odur diye cevap vereceklerdir."

Artık kapıya gelmişlerdi. Yahuda durdu, omzundan Messala'nın kolunu yavaşça alıp gözlerinde titreşen yaşlarla yüzünü ona döndü.

"Seni anlıyorum, çünkü sen bir Romalısın, ama sen beni anlayamazsın, ben bir İsrailliyim. Bugün asla eskisi gibi arkadaş olamayacağımıza beni inandırarak bana acı verdin! İşte ayrılıyoruz. Atalarımın Tanrı'sının huzuru seninle olsun!"

Messala elini uzattı, ama Yahuda kapıdan geçip yoluna devam etti. O gidince Romalı bir süre sessiz kaldı, sonra kafasını kaldırıp kendi kendine, "Öyle olsun. Eros öldü, Mars hüküm sürüyor!" diyerek o da kapıdan çıktı.

III

YAHUDA'NIN EVİ

Şimdilerde Aziz Stephen Kapısı olarak anılan Kutsal Şehir'in girişinden batıya doğru, Antonia Kulesi'nin kuzey yüzüne paralel bir cadde uzanıyordu. Typropoeon Vadisi'ne giden rotayı koruyarak güneye doğru küçük bir yolu takip edip geleneklerin bize söylediği Yargı Kapısı'nın biraz ilerisinde batıya kıvrılıyor, oradan da birden güneye dönüyordu. Kutsal yöreye aşina olan bir öğrenci ya da yolcu, bu caddenin Hristiyanlar için biraz da hüzünle dünyadaki herhangi bir caddeden daha ilginç olan Via Dolorosa'nın[1] bir parçası olarak tanımlandığını hatırlayacaktır. Amacımız şu anda bütün caddeyle ilgilenmemizi gerektirmediğinden, sözü edilen o güneye dönen köşede duran ve önemli bir ilgi merkezi olarak özel bir tanımlama gerektiren evden söz etmek yeterli olacaktır.

---

1) Hristiyan inanışına göre Hz. İsa'nın ölüm cezasına çarptırılması üzerine, haçı sırtında taşıyarak çarmıha gerilinceye kadar Kudüs şehri içerisinde izlediği güzergâha verilen isimdir. (ç.n.)

Bina her bir yüzü muhtemelen yüz yirmi metre olmak üzere kuzeye ve batıya bakıyordu ve Doğu'ya özgü çoğu gösterişli yapı gibi iki katlı ve dört köşeliydi. Batı tarafındaki sokak yaklaşık üç buçuk metre genişliğindeydi, kuzey tarafındaki ise üç metreyi geçmezdi. Duvarlara yakın yürüyerek yukarı bakan biri, duvarların pütürlü, boyasız ve itici olduğu kadar güçlü ve heybetli de olan görünümünden etkilenirdi. Dış kısmı taş ocağından alındığı gibi kullanılmış, boyasız, iri taş bloklardan oluşuyordu. Hiç alışılmadık bir şekilde evi süsleyen pencereleri ve kapıları süsleyen bezemeleri olmasa bu çağın eleştirmeni onun askerî bir tarzı olduğunu söyleyebilirdi. Batıya bakan dört, kuzeye bakan iki penceresi vardı, hepsi de ikinci kat hizasında, aşağıdaki sokaklara çıkıntı yapacak şekilde dizilmişti. Birinci katta sadece kapılar dışarıdan görülecek şekilde duvarları bölüyordu. Koçbaşlarına karşı dayanıklılığı akla getiren kalın demir sürgülerinin yanı sıra bu kapılar gayet güzel yapılmış mermer pervazlarla korunuyordu; bu hâli insanlar hakkında oldukça bilgili olan ziyaretçilere, burada oturan zengin adamın dinî ve siyasi açıdan bir Saduki olduğunu garanti ediyordu.

Genç Yahudi, pazar yerinin yukarısındaki sarayda, Romalıdan ayrıldıktan kısa bir süre sonra anlatılan bu evin batı kapısında durdu ve kapıyı çaldı. Kapının kanatlarından biri üzerinde bulunan küçük kapı onu içeri almak üzere açıldı. Kapıyı açanın yerlere kadar eğilerek verdiği selamı almadan aceleyle içeri daldı.

Evin iç yapısı hakkında bilgi sahibi olmak ve aynı zamanda gencin başına neler geleceğini görmek için onu takip ediyoruz.

Gencin kabul edildiği geçit, duvarları panelli, tavanı oyuk, dar bir tünele benziyordu. Her iki yanda, uzun zamandır kullanılmaktan lekelenip parlamış, taştan sedirler vardı. On, on beş adımlık merdiven onu kuzeye ve güneye doğru uzanan, doğu dışında her yönden iki katlı evin cepheleriyle çevrili bir avluya çıkardı. Alt kat girintilere bölünürken taraçalı olan üst kat güçlü korkuluklarla çevriliydi. Taraçalar boyunca gidip gelen hizmetkârlar, un öğüten değirmenin gıcırtısı, bir uçtan bir uca gerilen iplerin üzerinde dalgalanan çamaşırlar, oranın tadını çıkaran tavuklar ve güvercinler, keçiler, girintilerde oturan inekler, eşekler ve atlar ve belli ki genel kullanım için olan büyükçe bir su oluğuyla bu avlu

evin sahibinin özel yaşamını ortaya koyuyordu. Doğu tarafında bir başka geçitle bölünen duvar her açıdan ilkine benziyordu.

İkinci geçitten geçen genç adam geniş ve kare şeklindeki bir başka avluya girdi; fundalıklar ve asmalarla donanmış olan bu avlu kuzey tarafındaki bir sundurmanın yakınlarında yükselen bir havuzun suyuyla tazelenip güzelleşiyordu. Burada kırmızı-beyaz çizgili perdelerle kapatılan girintiler yüksek ve havadardı; bu girintilerin kemerleri küme küme sütunlar üzerinde duruyordu. Güney tarafında, üst kattaki taraçalara çıkan merdivenler büyük tentelerle güneşten korunuyordu. Bir başka merdiven de taraçalardan dama çıkıyordu, kare damın dört bir kenarı oymalı bir pervaz ve altıgen şeklindeki kırmızı pişmiş kil kiremitlerden oluşan bir korkulukla çevrelenmişti. Bu alanda, her yerde gözlemlenen ve köşelerde hiçbir toza, hatta fundalıklardan tek bir sarı yaprağa bile meydan vermeyen titiz düzen, diğer her şey gibi, güzel olan genel görünüme katkıda bulunuyordu: Tatlı havayı içine çeken bir ziyaretçi daha tanıştırılmadan bile, ziyaret ettiği bu ailenin zarafetini anlardı.

İkinci avludan birkaç adım yürüyen genç sağa dönüp bir kısmı çiçeklenen fundalıkların içindeki yoldan merdivenlere doğru yürüyerek zemini yıpranmış kahverengi-beyaz taşlarla döşeli taraçaya çıktı. Tentenin altından kuzey tarafındaki kapı aralığını geçip bir perdenin kararttığı bir odaya girdi. Kiremit döşeli zeminde bir sedire doğru ilerleyip kendini yüzükoyun sedire attı, alnını kollarına dayayıp uzandı.

Akşam karanlığında bir kadın kapıya gelerek ona seslendi, cevap alan kadın içeri girdi.

"Yemek vakti geçti, akşam oldu. Oğulcuğum aç değil mi?" diye sordu.

"Hayır." dedi genç.

"Hasta mısın yoksa?"

"Uykum var."

"Annen seni sordu."

"Nerede o?"

"Damdaki çardakta."

Genç doğrulup oturdu.

"İyi o zaman. Bana yiyecek bir şeyler getir."

"Ne istiyorsun?"

"Ne istersen getir, Amrah. Hasta falan değil, umursuzum. Hayat artık bu sabahki kadar hoş gelmiyor. Keyifsizim, Amrah. Beni çok iyi tanıyan ve asla ihmal etmeyen biri olarak yemek ve ilaç yerini tutacak bir şeyler düşünebilirsin. Ne istersen onu getir."

Amrah'ın soruları ve alçak, anlayışlı, tedirgin sesi, ikisi arasındaki sevgi dolu ilişkiyi ortaya koyuyordu. Elini delikanlının alnına koydu, sonra tatmin olup, "Bir bakayım." diyerek odadan çıktı.

Kısa bir süre sonra ahşap bir tepsi içinde bir kâse süt, ince dilimler hâlinde beyaz ekmek, buğday lapası, ızgarada pişirilmiş kuş, bal ve tuzla geri geldi. Tepsinin bir ucunda şarap dolu gümüş bir kadeh, diğer ucunda da pirinçten, yanan bir lamba duruyordu.

Artık oda görünüyordu. Duvarları dümdüz sıvalı, zamanla ve yağmurla lekelenen tavanı meşe kirişliydi; küçük, elmas şeklindeki taşlarla döşeli zemin sert ve dayanıklıydı; aslan ayakları gibi oyulmuş ayaklarıyla birkaç sandalye, yerden biraz yüksekte, mavi kumaş döşeli, üzeri çizgili, kocaman bir yün battaniye örtülü bir sedir vardı. Kısacası tam da Yahudi tarzında bir yatak odasıydı.

Aynı ışıkla kadın da görünür hâle gelmişti. Sedirin yanına bir sandalye çekip tepsiyi üzerine koydu, sonra servis yapmak üzere yere diz çöktü. Ellilerinde bir kadının yüzüne sahipti, esmer ve kara gözlüydü, gözleri bir anne şefkatiyle yumuşacık bakıyordu o anda. Başında kulak memelerini açıkta bırakan beyaz bir başörtüsü vardı. Kulak memeleri mevkisini ortaya koyacak şekilde kalın bir iğneyle delinmişti. Mısır kökenli bir köleydi, kutsal ellinci yıl[1] bile ona özgürlüğünü getirmemişti; zaten kendisi de bunu kabul etmezdi, çünkü ilgilendiği çocuk onun bütün hayatıydı.

---

1) Kutsal Kitap: Levililer 25: 10: "Ellinci yılı kutsal sayacak, bütün ülke halkı için özgürlük ilan edeceksiniz. O yıl sizin için özgürlük yılı olacak. Herkes kendi toprağına, ailesine dönecek." (ç.n.)

Bebekliğinden itibaren ona bakmış, çocukluğunda onunla ilgilenmiş, hizmetine hiç ara vermemişti. Onun gözünde delikanlı hiç büyümemişti.

Genç, yemek boyunca bir kere konuştu.

"Eskiden buraya, ziyaretime gelen Messala'yı hatırlıyor musun, Amrah?" dedi.

"Hatırlıyorum."

"Birkaç yıl önce Roma'ya gitmişti, şimdi geri döndü. Bugün ona uğradım."

Delikanlı nefretle ürperdi.

"Bir şeyler olduğunu anlamıştım zaten." dedi kadın, ilgiyle. "Onu bir türlü sevemedim. Her şeyi anlat bana."

Ama delikanlı derin bir düşünceye daldı ve kadının yinelenen soruları karşısında sadece, "Çok değişmiş, artık onunla hiçbir işim kalmadı." dedi.

Amrah tepsiyi alıp gidince delikanlı da dışarı çıkıp taraçadan dama geçti.

Okurun Doğu'daki dam kullanımını bildiği varsayılmaktadır. Her yerde yasaları iklimler koyar. Suriye'nin yaz günleri rahatlık arayanları karartılmış odalara gönderir, akşam da erkenden ortaya çıkarır ve dağ kıyılarında derinleşen gölgeler bir örtü gibi inerler, ama şimdi o gölgeler çok uzaktalar, dam ise yakında, serin havaların ziyaretine imkân verecek kadar, titreşen ovanın seviyesinden yukarıda, yıldızları daha parlak şekilde yakına getirecek kadar ağaçların üzerinde. Dam bu şekilde bir dinlenme yeri, bir oyun alanı, bir uyku odası, ailenin buluşma merkezi, müzik, dans, sohbet, düş kurma ve dua etme yeri hâline geliyordu.

Soğuk iklimlerde insanın evinin içini güzelleştirmeye teşvik eden dürtü, Doğuluyu damını da süslemeye sevk ediyordu. Musa tarafından yaptırılan siperler çömlekçinin başarısı hâline gelmişti; sonra bunun üzerinde sade ve muhteşem kuleler yükselmiş, daha sonra da krallar ve prensler damlarını mermer ve altından çardaklarla süslemişlerdi. Babillilerin bahçelerini havaya asmalarının ardından artık taşkınlık daha ileriye taşınmadı.

İzlemekte olduğumuz delikanlı damda evin kuzeybatı köşesine inşa edilen kuleye doğru yürüdü yavaş yavaş. Eğer bir yabancı olsaydı, yaklaştıkça karanlığın izin verdiği ölçüde, alçak, kafesli, sütunlu ve kubbeli yapıya bir bakış atardı. Hafifçe yukarı kaldırılmış perdenin arasından geçip içeri girdi. Dört tarafta yer alan kapı şeklindeki kemerli açıklıkların dışında içerisi karanlıktı; bu açıklıklardan yıldızlarla aydınlanan gökyüzü görünüyordu. Bunlardan birinde sedirden aldığı yastığa yaslanmış bir kadın silüeti gördü, beyazlara bürünmüş olmasına rağmen hayal meyal farkediyordu. Ayak sesleri üzerine kadının elindeki, üzerine yer yer yıldız ışığında parıldayan mücevherlerin serpiştirildiği yelpaze durdu. Kadın doğrulup ona seslendi.

"Yahuda, oğlum!"

"Benim, anne." diye cevap verdi, adımlarını hızlandırırken.

Yanına gidip diz çöktü, kadın kollarıyla sardı delikanlıyı ve öpücüklerle onu bağrına bastı.

IV

YAHUDA'NIN ANNESİ

Anne yastığın üzerindeki rahat pozisyonuna döndü, oğlu da sedire yerleşip başını annesinin kucağına koydu. Her ikisi de açıklıktan dışarı bakıp civardaki bir dizi alçak evin damlarını, batıda dağ olduğunu bildikleri mavi karaltıyı ve yıldızlarla parlayan gökyüzünün karanlık derinliklerini görebiliyordu. Şehir sakindi. Sadece rüzgâr kıpırdanıyordu.

"Amrah sana bir şeyler olduğunu söyledi." dedi kadın, gencin yanağını okşayarak. "Yahuda'm küçük bir çocukken ufak tefek şeylerin canını sıkmasına göz yumuyordum, ama artık koca bir adam oldu. Bir gün benim kahramanım olacağını unutma!" dedi, sesi yumuşayarak.

Mal varlıkları bakımından olduğu kadar kan bakımından da zengin birkaç aile dışında o topraklarda pek kullanılmayan bir dili konuşuyordu kadın. Dilin saflığını seven bu insanlar bu sayede

Yahudi olmayanlardan daha kesin bir şekilde ayırt ediliyorlardı. Bir zamanlar Rebeka ve Raşel de Benjamin'e bu dilde şarkı söylüyorlardı.

Bu sözler sanki delikanlının yeniden düşüncelere dalmasına neden oldu; kısa bir süre sonra annesinin kendisini yelpazelediği elini tuttu, "Bugün daha önce hiç aklıma gelmeyen şeyler düşünmeye zorlandım, anne. Söylesene ben ne olacağım?"

"Söyledim ya, benim kahramanım olacaksın."

Delikanlı annesinin yüzünü göremiyordu ama şaka yaptığının farkındaydı. Daha da ciddileşti.

"Sen çok iyi ve şefkatlisin, anneciğim. Beni hiç kimse senin kadar sevemez."

Annesinin elini defalarca öptü.

"Galiba bu soruyu neden hep erteleyip durduğunu anlıyorum." diye devam etti. "Şimdiye kadar benim hayatım hep sana ait oldu. Senin denetimin ne kadar nazik, ne kadar tatlıydı! Keşke sonsuza kadar sürseydi. Ama olmuyor. Tanrı'nın arzusuyla bir gün kendi kendimin efendisi olacağım, ayrılık günü gelip çatacak ve bu senin için korkunç bir şey olacak. Cesur ve temkinli olalım. Ben senin kahramanın olacağım, ama bana yol göstermelisin. Yasayı biliyorsun, İsrail'in bütün oğulları meslek sahibi olmalı. Ben istisna değilim. Şimdi soruyorum ben hayvan mı güdeceğim? Yoksa toprağı mı süreceğim? Rahip mi olacağım, avukat mı? Ne olacağım? Sevgili anneciğim, bana bir cevap ver."

"Gamaliel bugün ders veriyordu." dedi kadın düşünceli bir şekilde.

"Öyle mi, ben duymadım."

"Dediklerine göre dehasını ailesinden miras alan Simeon'la dolaşıyordun demek."

"Hayır, onu hiç görmedim. Pazar yerine gitmiştim, tapınağa değil. Genç Messala'yı ziyaret ettim."

Delikanlının sesindeki değişim annesinin dikkatini çekti. Bir önsezi kalbini hızlandırdı. Yelpaze tekrar durdu.

"Messala!" dedi. "Canını sıkacak ne söyledi?"

"Çok değişmiş."

"Bir Romalı olarak mı dönmüş yani?"

"Evet."

"Romalı!" diye devam etti, sanki kendi kendine. "Bütün dünyada bu kelime efendi anlamına gelir. Ne kadar süredir uzaktaydı?"

"Beş yıldır."

Kadın başını kaldırıp gecenin derinliklerine baktı.

"Via Sacra[1] havası Mısır ve Babil sokakları için geçerlidir, ama Kudüs'te, bizim Kudüs'ümüzde sözleşme hüküm sürer."

Düşüncelerle dolu olarak arkasına yaslandı. Önce delikanlı konuştu.

"Messala çok acı şeyler söyledi, anne, hele tavırlarıyla beraber söylediklerinin bazıları dayanılmazdı."

"Galiba seni anlıyorum. Roma, onun şairleri, hatipleri, senatörleri, saray mensupları hiciv dedikleri bir gösterişin mecnunu olmuşlar."

"Bütün büyük uluslar gururludur sanırım." diye devam etti delikanlı, lafının kesildiğinin farkına bile varmadan. "Ama bu insanlarınki diğerlerininkine hiç benzemiyor. Son günlerde o öyle bir hâl aldı ki artık tanrılar için bile kaçış yolu yok."

"Tanrılar!" dedi annesi, çabucak. "Romalılar tapınmayı kutsal hakları olarak görüyorlar."

"Messala da bu nahoş nitelikten payını almış. Çocukken, Herod'un bile şerefle karşılamaya tenezzül ettiği yabancılarla alay ettiğine tanık olurdum, ama Yahuda'yı hep ayrı tutardı. İlk kez bugün benimle sohbetinde geleneklerimizle ve Tanrı'mızla dalga geçti. Senin de isteyeceğin gibi sonunda ondan ayrıldım. Şimdi, sevgili anneciğim, Romalıların kibri için haklı nedenleri var mı

---

1) Kutsal Yol, Antik Roma'nın Capitol Tepesi'nden başlayıp en önemli dinsel yapıların bulunduğu Forum'dan Kolezyum'a kadar uzanan ana caddesi. (ç.n.)

bilmek istiyorum. Hangi bakımdan ondan aşağıyım? Biz düşük bir sınıftan mıyız? Neden Sezar'ın yanında bile bir köle gibi çekingen olmam gerekiyor? Özellikle şunu söyle, neden ben istersem şeref kazanamıyorum? Neden kılıcı elime alıp savaş tutkusuna kapılamıyorum? Neden bir şair olup her konuda yazamıyorum? Metal işçisi olabilirim ya da bir çoban veya bir tüccar, peki neden Yunanlılar gibi bir sanatçı olamıyorum? Söyle bana, anneciğim, bir İsrailoğlu neden bir Romalının yaptıklarını yapamıyor?"

Okur bu soruları pazar yerindeki sohbete dayandıracaktır; bütün duyuları açık bir şekilde dinleyen anne de konunun bağlantılarından, soruların soruluşundan, oğlunun aksanından ve ses tonundan çabucak ilişkiyi kuruverdi. Doğruldu, oğlununki gibi hızlı ve kesin bir tavırla cevap verdi: "Anlıyorum! Anlıyorum! Messala arkadaşlıklarından dolayı çocukluğunda bir Yahudi gibiydi. Burada kalsaydı o da dinini değiştirebilirdi, çünkü hepimiz hayatımızı olgunlaştıran şeylerden etkileniriz, ama Roma'da geçirdiği yıllar ona fazla gelmiş. Ben bu değişime hiç şaşırmıyorum. Ama en azından sana karşı kibar davranabilirdi. İlk sevdiklerini unutmak için acımasız ve sert bir mizaca sahip olmak gerekir."

Kadın elini hafifçe delikanlının alnına koyup parmaklarıyla sevgi dolu bir şekilde saçlarını karıştırırken gözleri en yüksekteki yıldızları arıyordu. Onun gururu da bir eko gibi değil de tam bir anlayışla oğlununkine karşılık veriyordu. Ona cevap verecekti ama cevabı mutlaka tatmin edici olmalıydı. Alçalmayı kabullenmek oğlunun yaşama şevkini kırabilirdi. Kendi vesveseleriyle bocaladı.

"Senin ortaya koydukların bir kadının değerlendirebileceği bir konu değil, Yahuda'm. Bunu yarına bırakalım, ben bilge Simeon'a..."

"Beni ona gönderme." dedi genç birdenbire.

"Onu bize çağıracağım."

"Hayır, bana bilgiden daha fazlası lazım; bu konuda o bana senden daha iyisini verse bile sen onun veremediklerini verebilirsin, anne, bir insanın ruhunu oluşturan azmi."

Kadın oğlunun sorularının anlamını bulmak için hızlı bir bakışla gökyüzünü taradı.

"Kendimiz için adalet isterken, başkalarına karşı adaletsiz olmak erdem değildir. Yendiğimiz düşmanın cesaretini inkâr etmek zaferimizi hafife almak demektir. Eğer düşmanımız bizi sindirecek, bizi yenecek kadar güçlüyse, kendimize olan saygımız, talihsizliklerimiz için onun bizden daha aşağı niteliklere sahip olduğunu söylemek yerine daha başka açıklamalar bulmamızı gerektirir."

Oğluyla değil de kendi kendine konuşuyormuş gibi devam etti:

"İçin rahat olsun, oğlum. Messala asil bir soydan geliyor, ailesi kuşaklardır çok ünlü. Roma Cumhuriyeti döneminde -ne kadar eskilerde olduğunu bilmem- bile bazıları asker bazıları sivil olarak ünlüydüler. Senatör rütbesine sahiplerdi ve hamilikleri hep aranır bir şeydi, çünkü her zaman zenginlerdi. Eğer bugün arkadaşın ecdadıyla övündüyse, sen de kendininkilerden söz edip onu utandırabilirdin. Üstünlüğünün kanıtı olarak soylarının izlenebileceği yıllardan, kahramanlıklardan ya da zenginlikten söz ettiyse -yeri gelmedikçe yapılan bu tür imalar küçük zihinlerin işaretidir- sen de hiç çekinmeden ve her biri üzerinde tek tek durarak kayıtları karşılaştırabilirdin."

Bir an düşündükten sonra devam etti.

"Bugünün fikirlerinden biri de, ırkların ve ailelerin soyluluğunun zamana bağlı olduğudur. Bir İsrailoğlu karşısındaki üstünlüğüyle bu şekilde övünen bir Romalı iş kanıtlamaya gelince başarısız olur. Onların tarihi Roma'nın kuruluşuyla başlar, içlerindeki en iyileri bile kökenlerini bunun ötesine götüremez. Bazıları bunu yapmaya kalkıştı da bir tanesi bile geleneklere başvurmadan iddiasını kanıtlayamadı. Messala bunu yapamaz. Şimdi kendimize bir bakalım. Biz daha iyisini yapabilir miyiz?"

Biraz daha aydınlık olsa delikanlı annesinin yüzüne yayılan gururu görebilirdi.

"Romalıların bize meydan okuduklarını düşünelim. Ona ne kuşkuyla ne de övünçle karşılık verirdim."

Sesi titredi, hassas bir düşünce savunmanın şeklini değiştirdi.

"Baban atalarıyla huzur içinde yatsın, sanki bugünmüş gibi

hatırlıyorum, Yahuda'm, bir gün babanla ben eğlenceli bir grup arkadaşla seni Tanrı'ya takdim etmek için tapınağa gittik. Kumru kurban ettik, sonra papaza senin adını söyledim, benim yanımda, 'Yahuda, Hur ailesinden Ithamar'ın oğlu.' diye yazdı. O zaman bu isim kutsal ailemize ait kayıt defterine kaydedildi.

Bu şekildeki kayıt geleneğinin ne zaman başladığını bilmiyorum. Mısır'dan kaçışın öncesine dayandığını biliyoruz. Hillel'in söylediğine göre İbrahim kayıtları kendi ismi ve oğullarının isimleriyle başlatmış ve onları diğer bütün ırklardan ayırıp yeryüzünün en yücesi ve en soylusu yapan Tanrı'nın vaatleriyle hareket etmişti. Yakup'un akdinin de benzer bir etkisi olmuştu. 'Soyunun aracılığıyla yeryüzündeki bütün uluslar kutsanacak.'[1] Böyle demişti bir melek İbrahim'e, Yehova-jireh'te. 'Üzerinde yattığın toprakları sana ve soyuna vereceğim.'[2] Böyle demişti Tanrı, Harran'a giderken Bethel'de uyuyan Yakup'a. Sonra bilgeler vadedilen toprakların adil bir şekilde bölünmesini beklediler. Bölünme günü kimin hisselere hak kazandığı bilinsin diye Nesiller Kitabı açıldı. Ama sadece bu değil. Bütün yeryüzünün kutsanması vaadi geleceğe kadar uzandı. Kutsamayla ilgili olarak tek bir isimden söz edildi, bu da seçilen ailenin en acizi olabilirdi, çünkü bizim Tanrı'mız rütbe ya da zenginlik farkı bilmez. Bu icraatın buna tanıklık edecek neslin erkekleri tarafından iyice anlaşılması ve övgülerin ait olduğu kişilere verilmesi için kayıtların tam bir kesinlikle tutulması gerekiyordu. Öyle tutuldu mu peki?"

Delikanlı sabırsızlanıp da soruyu tekrar edinceye kadar yelpaze bir ileri bir geri gidip geldi. "Kayıtlar kesinlikle doğru mu?"

"Hillel öyle olduğunu söylüyor ve tüm yaşayanlar içinde hiç kimse bu konuda onun kadar bilgi sahibi değil. Bizim insanımız zaman zaman yasanın bazı bölümlerine karşı ilgisizler, ama asla bu bölüme değil. Rektör bizzat Nesiller Kitabı'nın üç dönem izini sürdü, vaatlerden tapınağın açılışına, oradan esarete, oradan da günümüze. Kayıtlar sadece bir kere karıştırıldı, o da ikinci dönemin sonunda oldu, ama ulus uzun sürgünden dönünce Zerubbabel Tanrı'ya karşı ilk vazife olarak kitabı eski hâline getirip Ya-

---

1) Kutsal Kitap, Yaratılış 22: 18. (ç.n.)

2) Kutsal Kitap: Yaratılış 28: 13. (ç.n.)

hudi soyunu yine iki bin yıl hiç bozulmadan taşımamızı sağladı. Şimdi..."

Kadın, sanki oğlunun sözünü ettiği süreyi ölçmesine olanak vermek istermiş gibi durakladı.

"Şimdi..." diye devam etti. "Romalının yılların zenginleştirdiği kanıyla övünmesinden ne çıkar? Bu durumda Rephaim Ovası'nda sürülerini güden İsrailoğulları Marciilerinen soylusundan[1] bile daha soylular."

"Peki o kitaplara göre ben kimim, anne?"

"Şu ana kadar anlattıklarım senin sorun için bir kaynak oluşturuyor. Sana cevap vereceğim. Eğer Messala burada olsaydı, diğerleri gibi o da, Asurluların Kudüs'ü alması ve bütün kıymetli taşlarıyla beraber tapınağı yerle bir etmesiyle birlikte sülalemizin izlerinin de kesildiğini söylerdi. O zaman sen de Zerubbabel'in yaptıklarını ortaya koyup Batı'dan gelen barbarlar Roma'yı alıp[2] orada altı ay kamp kurdukları zaman Romalı soyunun sona erdiğini söylersin. Yönetimleri aile kayıtlarını saklamış mı? Eğer saklamışsa o korkunç günlerde onlara ne olmuş? Yo, yo, bizim Nesiller Kitabı'mız doğru, esarete, ilk tapınağın kuruluşuna ve Mısır'dan gelişe kadar kitabın izini sürünce senin Hur soyundan geldiğine eminiz. Zamanın kutsadığı bir köken şeref değil midir? Daha da ileri gitmek istersen Tevrat'a bak, Sayılar Kitabı'nı ve Âdem'in yetmiş iki kuşak sonrasını araştır, atalarını bulacaksın."

Damdaki odada bir süre sessizlik oldu.

"Teşekkür ederim, anneciğim." dedi Yahuda, annesinin ellerini ellerinin arasına alıp. "Bütün kalbimle teşekkür ederim. Rektörü kabul etmemekte haklıymışım, o beni senden fazla tatmin edemezdi. Peki, bir aileyi soylu yapmak için tek başına zaman yeterli midir?"

"Unutuyorsun, unutuyorsun, bizim iddiamız sadece zamana dayanmıyor, Tanrı'nın tercihi bizim asıl zaferimiz."

---

1) Marcus Junius Brutus, MÖ 42'de ölmüştür.

2) Nebukadnezar tarafından yönetilen Asurlular MÖ 597'de tapınağı yıkmışlar; II. Alaric tarafından yönetilen Vizigotlar MS 410'da Roma'yı ele geçirmişlerdir.

"Sen bir ırktan bahsediyorsun, anne, bense aileden, bizim ailemizden. İbrahim'den sonraki yıllar boyunca neyi başardı? Ne yaptı? Kendilerini yücelten ne yaptılar?"

Bütün bu zaman boyunca oğlunun amacını yanlış anlamış olabileceğini düşünerek tereddüt etti kadın. Onun aradığı bilgi incinmiş gururun onarılmasından daha fazlası olabilirdi. Gençlik, içinde şahane bir şey olan insan ruhunun sürekli gelişerek yaşadığı ve kimisinde diğerlerinden daha erken olan ortaya çıkma anını beklediği boyalı bir kabuktan başka bir şey değildir. İşte oğlu için de böyle bir anın gelmiş olabileceği algısıyla ürperdi; tıpkı yeni doğan çocukların bir yandan ağlarken bir yandan da gölgeleri yakalamak için ellerini uzatmaları gibi onun ruhu da geçici bir körlük içinde elle tutulmaz geleceği yakalamaya çalışıyordu. Bir çocuğun, "Ben kimim?" ve "Ne olacağım?" sorusuyla karşılarına geldiği insanların özenli olmaları gerekir. Bir sanatçının her bir parmak temasıyla kili şekillendirmesi gibi, verilen cevaptaki her bir kelime de ömrün kalan kısmının kanıtı olabilir.

"Hissediyorum, Yahuda'm." dedi kadın oğlunun okşadığı elini yanağında gezdirerek. "Bütün söylediklerimin bir düşmanla mücadelede hayali değil gerçek olduğunu hissediyorum. Eğer düşman Messala'ysa beni onunla karanlıkta mücadele etmek zorunda bırakma. Tüm söylediklerini anlat bana."

V

İSRAİLLİ BİR KADIN

Bunun üzerine genç İsrailli, Messala ile görüşmesini, özellikle de onun Yahudileri, geleneklerini ve kapalı yaşamlarını[1] aşağılayan konuşmasını anlattı.

Oğlu konuşurken sesini çıkarmaya korkan annesi dikkatle dinliyor ve meseleyi gayet açık bir şekilde kavrıyordu. Yahuda aynen yıllar önce ayrıldıklarında bıraktığı gibi bulacağını düşündüğü arkadaşına olan büyük sevgisiyle gitmişti pazar yerindeki sa-

---

1) Gelenekler ve dine itaat ile sınırlanan bir yaşam şekli.

raya. Geçmişin eğlencelerine gülerek atıfta bulunacak bir adam yerine, gelecekle dolu olan, kazanılacak zaferden, zenginliklerden ve güçten dem vuran bir adam karşılamıştı onu. Etkilendiğinin farkına bile varmadan, gururu incinmiş, ama doğal olarak hırsa kapılmış bir hâlde geri dönmüştü; annesi bunu görmüş ve bu hırsın nasıl bir yöne döneceğini bilmeden korkuya kapılmıştı. Ya onu ataerkil inançtan uzaklaştırırsa? Onun için bu sonuç her şeyden daha korkunçtu. Bunu önlemek için bir yol buldu, hemen işe koyuldu ve oğluna duyduğu büyük sevginin desteklediği bir güçle, zaman zaman bir şairin coşkusunu taşıyan konuşması erkeksi bir kudrete büründü.

"Kendilerini diğer herhangi bir ulusla en azından eşit görmeyen hiçbir halk yoktur, oğlum." diye başladı. "Her büyük ulus kendi üstünlüğüne inanmıştır. İsraillileri küçümseyip onlara güllen Romalılar, Mısırlıların, Asurluların ve Makedonların budalalıklarını tekrarlamaktan başka bir şey yapmaz. Tanrı'ya gülmek de aynı sonucu doğurur."

Sesi daha da ciddileşti.

"Ulusların üstünlüğünü belirleyecek hiçbir yasa yoktur, bu yüzden iddia etmek ve bu konuda konuşmak fayda getirmez. Bir ulus doğar, ırkını devam ettirir veya kendiliğinden ya da onların gücünü elinden alan, yerine geçen ve anıtlarının üzerine yeni isimler yazan başkalarının ellerinde ölür; tarih böyledir. Eğer Tanrı'yı ve en basit şekliyle insanı simgelememem istenseydi, düz bir çizgi ve bir daire çizerdim, çizgi için, 'Bu Tanrı'dır, çünkü yalnızca o dosdoğru ilerler.' daire için de, 'Bu da insandır, onun ilerleyişi böyledir.' derdim. Uluslar arasında hiçbir fark yok demiyorum, iki ulus bile birbirine benzemez. Ama bu fark, öyle bazılarının dediği gibi, parçası oldukları dairenin ya da yeryüzünde kapladıkları alanın boyutunda değil, en yüce yerinde Tanrı'ya yakın oldukları hareket alanlarındadır.

Şimdi konuyu burada kesmek, başladığımız yerde bırakmak demek olur. Devam edelim. Her ulusun üzerinde ilerlediği dairenin boyutunu ölçmek için bazı işaretler vardır. Bunları kullanarak Yahudilerle Romalıları karşılaştıralım."

"Bu işaretlerin en basiti insanların günlük yaşamlarıdır. Bu

konuda tek söyleyeceğim, İsraillilerin zaman zaman Tanrı'yı unuttukları, Romalıların ise onu hiç tanımadıklarıdır, bu nedenle de karşılaştırma yapmak mümkün değildir.

Arkadaşın, yani eski arkadaşın, anladığım kadarıyla, bizim şairlerimiz, sanatçılarımız ya da savaşçılarımız olmadığını söylemiş; sanırım böylelikle büyük adamlar yetiştirdiğimizi inkâr etmiş, bu da işaretlerin en belirgin olanıdır. Bu iddiayı adil bir şekilde değerlendirmek için bir tanım yaparak başlamak gerekir. Büyük adam, oğlum, yaşamı Tann tarafından kabul görmüş adamdır. Bir İranlı dönek atalarımızı cezalandırıp onları esir etmiş, bir başka İranlı atalarımızın çocuklarını kutsal topraklara getirmek üzere seçilmişti. Bunların ikisinden de büyük olan, Yahudiye ve tapınak yıkımının intikamını alan Makedonyalıdır. Bu insanların farkı Tanrı tarafından kutsal bir amaç için seçilmiş olmalarıydı. Yahudi olmamaları onların başarısını küçültmez. Konuşmamızın devamında bunu sakın gözden kaçırma.

Savaşın insanoğlunun en soylu uğraşı, en büyük yüceliğinin ise savaş alanlarının büyüklüğü olduğuna dair bir düşünce vardır. Bütün dünyanın bu fikri benimsemesi seni yanıltmasın. Bir şeylere tapmak zorunda olduşumuz, anlayamadığımız bir şeyler olduğu sürece devam edecek bir kanundur. Bir barbarın duası, açık bir şekilde algılayabildiği tek kutsal nitelik olan kudrete karşı korku feryadıdır; o kahramanlara inanır. Jüpiter bir Romalı kahramandan başka nedir ki? Yunanlılar zihni kudretin üstünde gördükleri için büyük bir şana sahip olmuşlardır. Atina'da bir hatip ve bir filozof bir savaşçıdan daha saygıdeğerdi. Arabacı ve en hızlı koşucu hâlâ arenanın idolleridir. Bir şairin doğum yerine yedi şehir birden talip olmuştu. Ama eski barbar inancını ilk inkâr eden Yunanlılar mı? Hayır. Bu şeref bize ait, oğlum. Atalarımız zalimliğe karşı Tanrı'yı çıkardılar; tapınmamızda korku feryadı yerini şükür ve ilahiye bıraktı. Böylelikle Yahudiler ve Yunanlılar bütün insanlığı ileriye ve yukarıya taşıyabilirdi. Ama ne yazık ki, dünya yönetimi savaşı ebedî bir şart olarak görüyor. Romalılar Sezar'larını zihnin ve Tanrı'nın üzerine koydular, o elde edilebilir bütün güçleri üzerinde topluyordu, ondan başka bir büyüklük yoktu.

Yunan hâkimiyeti deha için çiçek açan bir dönemdi. Özgürlüğün karşılığında zihnin rehberlik ettiği düşünürler ortaya çıktı.

Savaştan başka her şeyde öyle bir fazilet ve mükemmellik vardı ki, Romalılar bunu taklit etmeye tenezzül ettiler. Bir Yunanlı şimdi Forum'daki tüm hatipler için örnek teşkil ediyor. Dinlersen her bir Romalı şarkıda Yunan ritmini duyarsın. Eğer bir Romalı ağzını açıp da erdemden, soyut şeylerden ya da doğanın gizemlerinden söz ediyorsa, ya bir fikir hırsızı ya da kurucusu bir Yunanlı olan bir okulun öğrencisidir. Tekrar söylüyorum, savaştan başka hiçbir şeyde Roma'nın bir yaratıcılığı yoktur. Bütün oyunları ve törenleri, halkının gaddarlığını tatmin etmek için kanla süslenen Yunan icatlarıdır. Dini de, tabir yerindeyse, diğer bütün ulusların inançlarının katkılarıyla oluşturulmuştur; en saygıdeğer tanrıları Olimpos'tan gelir, hatta Mars ve göklere çıkardıkları Jüpiter bile. Böyle olunca da, oğlum, bütün dünya içinde sadece bizim İsrail'imiz Yunanlıların üstünlüklerine karşı çıkabilir."

"Öteki ulusların faziletleri karşısında bir Romalının bencilliği tıpkı zırhı gibi içine nüfuz edilemez bir körlüktür. Ah zalim hırsızlar! Onların ayaklarının altında toprak, gürzle dövülmüş gibi titrer. Ne yazık ki, diğerleriyle birlikte bizim de yenik düştüğümüzü söylemem gerekiyor, oğlum! En yüce, en kutsal yerlerimizi ele geçirdiler, sonunun ne olacağını kim bilir. Ama şu kadarını biliyorum ki, Yahuda'yı çekiçle kırılan badem gibi parçalasalar, Kudüs'ü yerle bir etseler de İsraillilerin şanı yukarıda, ulaşılmaz bir yerde bir ışık olarak kalacaktır. Çünkü onların tarihi Tanrı'nın tarihidir, kendi elleriyle yazdıkları, kendi dilleriyle söyledikleri bir tarihtir; yaptıkları her iyi şeyde o vardır, Sina'da kanun yapıcı, sahrada yol gösterici, savaşta kumandan, yönetimde kraldır. Dayanılmaz derecede parlak olan dinlenme yerinin perdelerini açıp tıpkı bir insanın diğer insanlarla konuştuğu gibi, onlara mutluluğa giden doğru yolu ve nasıl yaşamaları gerektiğini gösterdi. Sınırsız Gücü'nü ebedî sözleşmelerle birleştirerek onlara vaatlerde bulundu. Ah oğlum, Yehova ile birlikte oturanlar Ondan hiçbir şey almamış olabilir mi? Yaşamları ve hareketlerindeki ortak insani nitelikler kutsal olan niteliklerle karışıp renklenmemiş olabilir mi? Onların dehaları içlerinde göklerden bir parça taşımıyor olabilir mi?"

Bir süre odada sadece yelpazenin hışırtısı duyuldu.

"Sanat heykeltıraşlık ve resimle sınırlı tutulduğunda..." diye devam etti kadın. "İsrail'de hiç sanatçı olmadığı doğrudur."

Pişmanlık içinde yapılan bir itiraftı bu, çünkü unutulmamalıdır ki o bir Saduki'ydi; Ferisilerin tersine inancı kökenlerine ve nereden geldiğine bakılmaksızın, her türlü güzelliğin sevilmesine olanak veriyordu.

"Adil davranan biri, ellerimizin yeteneğinin bir yasakla bağlandığını unutmamalıdır: 'Kendine herhangi bir şeyin benzeri bir put yapmayacaksın.' Sofer[1] kötü niyetle bunun amacının ötesine geçmişti. Ama unutulmamalıdır ki, başarılı Poecile ve Capitolium eserlerinin ortaya çıktığı Corint ve Aegina okullarını kuran Daidalus[2] ahşap heykelleriyle Attika'ya gelmeden çok önceleri, ilk mabedin yapımcısı olan iki İsrailli, Bezalel ve Aholiab'a zanaatın bütün niteliklerinin bahşedildiği ve sandığın üzerindeki kefaret örtüsünün Keruv'u[3] işledikleri söylenir. Altın oyma olarak değil de dövme olarak yapılan bu heykeller hem insani hem de ilahi biçimdeydiler. 'Ve onlar kanatlarını yükseğe uzatacaklar... Ve yüzleri birbirine bakacak.' Onların güzel olmadıklarını kim söyleyebilir ki? Ya da ilk heykeller olmadıklarını?"

"Şimdi Yunanlıların bizden neden daha ileri olduklarını anlıyorum." dedi Yahuda, yoğun bir ilgiyle. Ya sandık, onu yok eden Babillilere lanet olsun!"

"Hayır, Yahuda, inançlı ol. O yok edilmedi, sadece kayboldu, dağlardaki bir mağaraya güvenli bir şekilde saklandı. Hillel ve Şammay bir gün, Tanrı'nın inayetiyle, onun bulunup getirileceğini, İsrail'in de eskiden olduğu gibi önünde şarkı söyleyip dans edeceğini söylüyorlar. İşte o zaman Keruvların yüzlerine bakanlar, daha önce Minerva'nın fil dişinden yüzünü görmüş olsalar bile, binlerce yıldır uykuda olan dehasına duydukları sevgiyle Yahudi'nin elini öpecekler."

Anne bütün hevesiyle bir hatibin hızına ve coşkusuna kapılmıştı. Biraz toparlanmak ya da düşüncelerini toplamak için bir süre dinlendi.

"Ne kadar iyisin, anneciğim." dedi Yahuda, minnetle. "Bunu

---

1) İbranicede dinî yazıları yazabilen bir Yahudi yazardır. (ç.n.)

2) Ustaca işlenmiş ya da işleyen anlamına gelen bu isim, Yunan mitolojisinde eli her sanata yatkın olan bu kişiye verilmiştir. (ç.n.)

3) Keruv, Tanrı'nın manevi elçisi ve hizmetçisi olan melek. (ç.n.)

söylemekten hiç bıkmayacağım. Ne Şammay ne de Hillel senden daha iyi konuşabilirdi. Yine İsrail'in gerçek oğluyum ben."

"Abartıyorsun!" dedi kadın. "Ben Hillel'in bir gün benim yanımda Romalı bir sofiste söylediklerini tekrarlamaktan başka bir şey yapmadım ki."

"Samimi sözlerdi söylediklerin."

Kadın tekrar hevese kapıldı.

"Nerede kalmıştım? Ah evet, ilk heykelleri Yahudi atalarımızın yaptığını söylüyordum. Heykeltıraşın asıl yeteneği sanatsal değildi, sanatın dışında bir yüceliği de vardı. Hep büyük adamların uluslarına göre ayrılarak yüzyılları gruplar hâlinde geçtiklerini düşünmüşümdür, şurada Hintliler, burada Mısırlılar, orada Asurlular; hepsinin üzerinde de borazanların sesi ve güzelim bayraklar; etraflarında saygıdeğer izleyiciler olarak başlangıçtan gelen nesiller. Onlar geçerken Yunan deyişini düşünürüm, 'Yunanlı yürüyüşe öncülük ediyor.' Sonra Romalılar cevap verir, 'Susun! Eskiden sizin olan artık bizim, sizi üstüne basılmış toz gibi geride bıraktık.' Ve gerilerden ileriye, ta geleceğe kadar üzerlerine, savaşçıların hiç bilmedikleri, ama onlara öncülük eden bir ışık düşüyor, bir aydınlanma ışığı! Onu taşıyanlar kim? Eski Yahuda kanı! Onları ışıklarından tanıyoruz. Atalarımız, Tanrı'nın hizmetkârları, akdin koruyucuları üç kere kutsandılar! Yaşayan ve ölü insanların liderlerisiniz siz, ön saflarda yer alıyorsunuz; her Romalı bir Sezar olsa da kaybetmeyeceksiniz!"

Yahuda heyecanlandı.

"Yalvarırım durma, devam et!" diye bağırdı. "Teflerin sesini duyuyorum. Sanki Miriam, arkasında şarkı söyleyip dans eden kadınla çıkagelecek."

"Çok güzel, oğlum. Eğer kadın peygamberin tefini duyabiliyorsan, şimdi soracağım şeyi yapabilirsin. Hayal gücünü kullan, İsrailli seçilmişler kafilenin başında önünden geçerken yol kenarında duruyormuş gibi dur benimle. İşte geliyorlar, en önde başpapazlar, sonra kabile reisleri. Develerinin çanlarını, sürülerinin böğürmelerini duyuyor gibiyim. Bölüklerin arasında yalnız başına yürüyen de kim? Yaşlı bir adam, ama ne gözünün feri sönmüş ne de gücü zayıflamış. Tanrı'yla yüz yüze gelmiş! Sa-

vaşçı, şair, hatip, kanun yapıcı, peygamber. Onun büyüklüğü sabah güneşi gibi, görkemi diğer bütün ışıkları sönük bırakıyor, Sezarların ilki ve en asil olanınkini bile. Onun arkasında hâkimler. Sonra krallar, Jesse'nin oğlu, savaş kahramanı, denizler kadar sonsuz şarkıların şarkıcısı ve onun zenginlikte ve bilgelikte diğer bütün kralları geride bırakan, çölü yaşanabilir bir yer yapan, üzerine şehirler kuran ve Tanrı'nın yeryüzündeki tahtı olarak seçtiği Kudüs'ü de unutmayan oğlu. Eğil, oğlum! Sonra gelenler kendi soylarının birincileri ve sonuncularıdır. Sanki gökyüzünden bir ses duymuşlar da onu dinliyorlarmış gibi başlarını kaldırmışlar. Hayatları üzüntülerle dolu. Kıyafetleri mezar ve mağara kokuyor. İçlerindeki bir kadına kulak ver, 'Ezgiler sun Rabb'e, çünkü yüceldikçe yüceldi!'[1] Alnını önlerinde yere koy! Onlar Tanrı'nın dili, onun hizmetkârlarıydılar, gökyüzüne bakıp geleceği görmüşler ve gördüklerini yazıya dökmüşler, yazdıklarının kanıtını zamana bırakmışlardı. Onlar yaklaştıkça kralların yüzü sararıyordu, uluslar onların sesiyle ürperiyordu. Ellerinde cömertliği ve felaketi taşıyorlardı. Tişbeli'ye ve hizmetkârı Elişa'ya bak! Çebar Nehri kıyısındaki kâhin Hilkiya ve üzgün oğluna bak! Ve Yahuda'nın Babillinin resmini reddeden ve bin kişilik şölende müneccimleri şaşkınlığa uğratan oğluna bak. Tekrar tozların, üzerine yere kapan oğlum! Amoz'un bütün dünyaya Mesih'in geleceğini vaden nazik oğlu orada!"

Bu sırada bütün hızını koruyan yelpaze durdu, kadının sesi alçaldı.

"Sen yoruldun." dedi.

"Hayır." dedi oğlu. "Yeni bir İsrail şarkısı dinliyorum."

Anne hâlâ kendi amacına dalmış hâldeydi ve güzel konuşmasına devam etti.

"Büyük adamlarımızı, başpapazları, yasa koyucuları, savaşçıları, şarkıcıları, peygamberleri olabildiğince önüne serdim Yahuda'm. Şimdi de Roma'nın en iyilerine dönelim. Musa'nın yerine Sezar'ı koy, Davut'un yerine Tarquin'i, Makkabilerin her birinin yerine Silla'yı, hâkimlerin yerine konsüllerin en iyilerini, Sülayman'ın yerine Augustus'u, tamamdır. Karşılaştırma burada bitiyor. Şimdi de büyüklerin büyüğü peygamberleri düşün."

---

1) Kutsal Kitap: Mısır'dan Çıkış: 15: 1'e gönderme. (ç.n.)

Küçümseyerek güldü.

"Bağışla beni. 15 Mart konusunda Sezar'ı uyaran ve efendisinin bir tavuğun iç organlarına yerleştirdiği uğursuzluğu aramasını isteyen kâhin aklıma geldi. Şimdi Samiriye yolu üzerindeki bir tepede, bedenleri tüten subaylar ve elli askerinin arasında oturup, Ahab'ın oğlunu Tanrı'mızın gazabı konusunda uyaran Elişa'ya dön. Hizmetkârlarının onlar adına yaptıkları olmadan Yehova ve Jüpiter'i nasıl yargılayabiliriz? Yapman gereken şey..."

Son sözleri ağır ağır ve huzursuz bir şekilde söylemişti.

"Yapman gereken şey, oğlum, Tanrı'ya, İsrail Tanrı'sına hizmet etmektir, Roma'ya değil. İbrahim'in çocuğu için Tanrı'nın yolundan başka bir onur yoktur. Bütün onur oradadır."

"O hâlde bir asker olabilirim?" diye sordu Yahuda.

"Neden olmasın? Musa Tanrı'nın bir savaş adamı olduğunu söylememiş miydi?"

Yaz odasında uzun bir sessizlik oldu.

"Eğer Sezar yerine sadece Tanrı'ya hizmet edeceksen iznim senindir." dedi sonunda.

Bu şartı kabullenen genç uykuya daldı. Kadın yerinden kalkıp yastığı oğlunun başının altına koydu, üzerine bir şal örtüp şefkatle öperek oradan ayrıldı.

VI

KAZA

Tıpkı kötüler gibi iyiler de ölecektir, ama inancımızdan aldığımız dersi hatırlayarak, "Önemli değil, o cennette gözlerini açacak." deriz. Hayatta buna en yakın şey, sağlıklı bir uykudan mutlu görüntülere ve seslere uyanmaktır.

Yahuda uyandığında güneş dağların üzerindeydi ve güvercinler sürüler hâlinde, gökyüzünü beyaz kanatlarının ışıltısıyla doluruyordu. Güneydoğuya, gökyüzünün maviliğinde altın bir görün-

tü sunan tapınağa baktı. Bunlar bir bakışta görülebilen tanıdık şeylerdi. Yahuda'nın hemen yanında, sedirin ucunda, henüz on beşinde bir kız oturmuş, kucağına koyduğu *nebel*[1] eşliğinde bir şarkı söylüyordu. Yahuda ona dönüp dinledi.

Uyanmadan dinle beni, sevgilim!

Sürüklen uyku denizinde, sürüklen,

Ruhun beni dinlemeye çağırıyor seni.

Uyanmadan dinle beni, sevgilim!

Mutlu rüyalar hediye ediyorum sana,

Uyku âleminden.

Uyanmadan dinle beni, sevgilim!

En ulvisini seçiyorum rüyaların.

Seç birini ve uyu, sevgilim!

Beni gör rüyanda.

Kız çalgıyı bir kenara bıraktı ve ellerini kucağına koyup Yahuda'nın konuşmasını bekledi. Kız hakkında bir şeyler söylemek gerektiğinden, bu fırsatı değerlendirip mahremine girdiğimiz bu ailenin,okurun bilmek isteyeceği bazı özelliklerinden söz edeceğiz.

Herod'un yardımlarıyla büyük bir mal mülk sahibi olan pek çok kişi vardı. Bu servet kabilelerden birinin ün salmış oğlunun soyuyla birleşince, o mutlu kişi Kudüs Prensi olarak anılırdı. Bu ayrıcalık, daha az kayırılan hemşehrilerinin takdirini, ticaret ve sosyal şartların bir araya getirdiği Yahudi olmayanların ise saygısını kazanması için yeterliydi. Bu sınıftan hiç kimse, özel ve sosyal yaşamında, takip ettiğimiz bu gencin babası kadar yüksek bir itibar kazanmamıştı. Onu hiç yüzüstü bırakmayan uyruğunu hiçbir zaman unutmayıp krala hep sadık kalmış, yurtta ve dışarıda

---

1) Tevrat'ta yer alan, ahşaptan telli bir çalgı. (ç.n.)

ona bağlılıkla hizmet etmişti. Bazı vazifeler nedeniyle Roma'da bulunmuş, oradaki hizmetlerini dikkatle izleyen Augustus onun arkadaşlığını kazanmaya çalışmıştı. Evi, kralların gururlarını okşayacak nitelikte ve onları bahşeden elin imparatora ait olması nedeniyle daha da değer kazanan hediyelerle doluydu: mor ihramlar, fil dişi sandalyeler, altın tepsiler. Böyle bir adamın zengin olmaması söz konusu değildi, ama zenginliği hamisinin bağışlarından kaynaklanmıyordu. Ona pek çok iş fırsatı kazandıran kanunu başının üstünde tutuyordu. Eski Lübnan'a kadar ovalarda ve dağ eteklerinde sürülerini güden pek çok çoban ona bağlıydı; deniz kıyısındaki ve içerlerdeki şehirlerde ticarethaneler kurdu; gemileri o zamanlar madenleri çok zengin olan İspanya'dan gümüş getiriyor; ipek ve baharat yüklü kervanları yılda iki kere Doğu'dan geliyordu. İnanç olarak bir Yahudi'ydi, yasaya ve her dinî törene harfiyen uyardı. Sinagogda ve tapınakta sık sık görülürdü. Kutsal metinleri baştan sona öğrenmişti; okul hocalarıyla zaman geçirmekten zevk alır, neredeyse tapınma derecesinde Hillel'e saygı duyardı. Ama hiçbir anlamda bir Ayrılıkçı değildi; konukseverliği her yöreden yabancıyı kabul ederdi. Her şeyde bir kusur arayan Ferisiler onu Samiriyelileri bile sofrasında ağırlamakla suçluyordu. Bir Yahudi olmasaydı, bütün dünya onun Herodes Attikus'un rakibi olduğunu duyabilirdi. Attikus hikâyemizin bu ikinci döneminden on yıl önce, hayatının en güzel çağında denizde ölmüş, Yahudiye'nin her yerinde yası tutulmuştu. Ailesinin iki üyesini, dul karısını ve oğlunu zaten tanımıştık; bir de ağabeyine şarkı söylerken gördüğümüz kızı vardı.

Adı Tirzah'tı ve iki kardeş birbirlerine çok benziyorlardı. Ağabeyininki gibi düzgün olan yüz hatları tam bir Yahudi özelliklerini taşıyordu; aynı zamanda çocuksu bir saflığın cazibesine sahipti. Aile yaşamı ve onun getirdiği güven dolu sevgiyle kıyafetlerine pek özen göstermemişti. Sağ omzunun üzerinde düğmeyle tutturulan bir pelerin göğsünün üzerine inip sol kolunun altından arkaya dolanıyordu, belden yukarısını tam örtmeyen pelerin kollarını da açıkta bırakıyordu. Bir kemer eteğinin başladığı yerde pelerinini çevreliyordu. Gayet sade olan, Tyre boyalı[1] ipekten

---

1) Tyre şehrinde ezilmiş deniz salyangozu kabuklarından kırmızımsı mor bir boya elde ediliyordu. Çok az bir miktar boya elde etmek için çok fazla deniz hayvanı toplandığından, bunun maliyeti mor giyinmeyi zenginler ve Roma'da imparatorluk yöneticileriyle sınırlamıştı.

şapkasının üzerine, yine ipekten, güzel işlemeli, çizgili bir eşarp başının biçimini ortaya koyacak şekilde ince katlar hâlinde sarılmıştı. Şapkasının tepesinden püsküller dökülüyordu. Kulağında küpeleri, parmaklarında yüzükleri, ayağında halhal, bileğinde bilezikleri vardı, hepsi de altındı. Zarif zincirlerle süslenmiş, ucunda incileri olan bir kolye boynunu çevreliyordu. Göz kapaklarının kenarları ve tırnakları boyalıydı. Saçları iki uzun örgü hâlinde sırtına iniyordu. Kulaklarının önündeki iki kıvırcık lüle yanaklarının üzerinde duruyordu. Bütün bunlar ona inkâr edilemez bir zarafet, incelik ve güzellik katıyordu.

"Çok güzel, Tirzah, çok güzel!" dedi Yahuda, canlılıkla.

"Şarkı mı?" diye sordu kız.

"Evet, tabii şarkıcı da. Bir Yunanlı kibrini taşıyor. Nereden buldun?"

"Geçen ay tiyatroda bu şarkıyı söyleyen Yunanlıyı hatırlamıyor musun? Eskiden sarayda Herod ve kız kardeşi Salome için şarkılar söylediğinden söz ediyorlardı. Güreşçilerin gösterisinden sonraki hengâme içinde çıkmıştı da daha başlamasıyla herkes sus pus olmuştu. Onun şarkısı."

"Ama o Yunanca söylüyordu."

"Ben de İbranice söyledim."

"Evet. Küçük kardeşimle gurur duyuyorum. Başka şarkıların da var mı?"

"Çok var. Ama bırak şimdi bunları. Amrah kahvaltını buraya getireceğini söylemem için gönderdi beni, aşağıya inmene gerek yokmuş. Neredeyse gelmek üzeredir. Hasta olduğunu düşünüyor, dün başına korkunç şeyler gelmiş. Ne oldu? Anlat bana, Amrah'ın seni iyileştirmesine yardımcı olayım. Aptal Mısırlıların tedavisini bilir o, ama bende bir sürü Arap tarifi var, onlar..."

"Mısırlılardan da aptallar." dedi, başını sallayarak.

"Öyle mi düşünüyorsun? Peki o hâlde." dedi kız, ellerini sol kulağına götürerek. "İkisini de boş verelim. Burada daha emin ve iyi bir şeyim var, İranlı bir büyücünün kim bilir ne zaman bizimkilere verdiği bir muska. Baksana, yazıları neredeyse silinmiş bile."

Kız ona küpesini uzattı, delikanlı eline alıp baktıktan sonra gülerek geri verdi.

"Ölüyor olsam bile büyüyle işim olmaz. Putperestlik bu, İbrahim'in inançlı oğullarına ve kızlarına yasaktır. Al bunu, artık takma sakın."

"Yasak mı? Hiç de değil!" dedi kız. "Babamızın annesi, ömrü boyunca kim bilir kaç sebt günü takmış bunları. Kim bilir kaç kişiyi tedavi etmiş, belki üçten fazladır. Bak burada hahamların onayı var."

"Ben muskalara inanmam."

Kız şaşkınlık içinde ağabeyine baktı.

"Amrah olsaydı ne derdi?"

"Amrah'ın annesiyle babası Nil üzerindeki bir bahçeye *saki-yeh*[1] yapıyorlardı."

"Peki ya Gamaliel!"

"Dinsizlerin icadı olduğunu söylüyor."

Tirzah küpesine kuşkuyla baktı.

"Ne yapayım bunu?"

"Tak, benim küçük kardeşim. Sana yakışıyor. Gerçi pek ihtiyacın yok ama seni güzelleştiriyor."

Memnun bir şekilde muskayı kulağına takarken Amrah elinde tepsiyle yaz odasına girdi. El yıkama tası, su ve peçeteler vardı tepside.

Yahuda Ferisi olmadığı için yıkanması kısa ve basitti. Ağabeyinin saçlarını düzeltme işini Tirzah'a bırakıp çıktı hizmetkâr. Saçının lülesini istediği gibi düzelten Tirzah, yörenin diğer kadınları gibi kemerinde taşıdığı küçük, metal bir aynayı çıkarıp ne kadar yakışıklı olduğunu görmesi için ağabeyine verdi. Bu arada sohbetlerine devam ediyorlardı.

"Ne diyorsun, Tirzah? Ben gidiyorum."

---

1) Orta Doğululara özgü bir su çarkı. (ç.n.)

Şaşkınlık içinde elleri iki yanına düştü kızın.

"Gitmek mi! Ne zaman? Nereye? Ne için?"

Delikanlı güldü.

"Bir solukta üç soru birden! Nasıl bir şeysin sen!" Delikanlı bir anda ciddileşti. "Biliyorsun yasalar bir meslekle uğraşmamı gerektiriyor. Babamız bana iyi bir örnek teşkil ediyor. Onun çabalarıyla ve bilgisiyle kazandıklarını aylakça çar çur etmemi sen bile istemezdin. Roma'ya gidiyorum."

"Ben de seninle geleceğim."

"Annemle kalmalısın. İkimiz de onu bırakırsak ölür kadın."

Kızın yüzündeki ışıltı söndü.

"Evet, evet! Ama gitmek zorunda mısın? Eğer düşündüğün buysa, tüccar olmak için ihtiyaç duyacağın her şeyi burada, Kudüs'te de öğrenebilirsin."

"Ama aklımdaki bu değil. Yasalar bir oğlun babasının mesleğini yapmasını şart koşmuyor."

"Başka ne olacaksın peki?"

"Asker." diye cevap verdi, sesinde bir gurur tonuyla.

Kızın gözleri doldu.

"Ölürsün."

"Tanrı öyle istiyorsa, olsun. Ama Tirzah, askerlerin hepsi ölmüyor ya."

Kız sanki onu gitmekten alıkoyuyormuş gibi kollarını ağabeyinin boynuna doladı.

"Burada ne kadar da mutluyuz! Evde kal, ağabey."

"Ev her zaman olduğu gibi kalmaz ki. Sen de çok geçmeden gideceksin."

"Asla!"

Yahuda onun ciddiyetine güldü.

"Bir Yahuda prensi ya da kavimlerden birinin oğlu yakında

gelip Tirzahcığımı isteyecek ve başka bir evin ışığı olsun diye onu alıp götürecek. O zaman bana ne olacak?"

Kız hıçkırıklarla cevap verdi.

"Savaş da bir meslektir." diye devam etti delikanlı, daha büyük bir ciddiyetle. "İyice öğrenmek için insan okula gitmeli, Roma kampından iyi bir okul bulunmaz."

"Roma için savaşmayacaksın ya?" diye sordu kız, soluğunu tutarak.

"Sen bile ondan nefret ediyorsun. Bütün dünya ediyor. İşte cevabım da tam burada saklı. Evet, onun için savaşacağım, o da karşılığında bir gün kendisine karşı savaşmayı öğretecek bana."

"Ne zaman gidiyorsun?"

Geri dönen Amrah'ın ayak sesleri duyuldu.

"Şişt!" dedi Yahuda. "Ne düşündüğümü bilmesin."

Sadık hizmetkâr kahvaltıyla içeri girdi ve tepsiyi önlerindeki sandalyeye yerleştirdi. Sonra kolunda beyaz peçeteyle onlara servis yapmak üzere bekledi. Parmaklarını su kâsesine batırıp yıkarlarken bir ses dikkatlerini çekti. Durup dinlediler ve evin kuzey tarafında, sokaktan gelen savaş şarkılarını duydular.

"Pratorium'un[1] askerleri! Onları görmem lazım." diye bağırdı Yahuda, sedirden fırlayıp giderken.

Kuzeydoğu duvarının siperlerine dayanıp bakarken öylesine dalmıştı ki yanına gelen Tirzah'ın elini omzuna koyduğunu bile fark etmedi.

Çevredekilerin en yükseği olan damdaki pozisyonları, daha önce valinin garnizonu ve askerî karargâhı olarak sözü edilen dev Antonia Kulesi'ne kadar bütün evlerin damlarına hâkimdi. Yer yer açık ve kapalı köprülerle bölünen ve genişliği üç metreyi geçmeyen sokak tıpkı diğer damlar gibi müziğin sesiyle toplanan çoluk çocuk, kadınlı erkekli bir kalabalıkla dolmuştu. Aslında buna pek müzik denemezdi; toplaşan insanların duyduğu şey daha ziyade,

---

1) Romalı bir generalin kamp içindeki çadırı. (ç.n.)

askerlerin kulaklarına hoş gelen borazanların ve *lituilerin*[1] gürültüsüydü.

Kısa bir süre sonra askerler Hurların evinin damındaki iki gencin görüş alanına girdiler. İlk önce, geniş aralıklarla dizilip yürüyen hafif silahlı -çoğunluğu sapancı ve okçular- bir öncü birlik, sonra da Truva'daki düellolarda kullanılanlara benzer mızrakları ve büyük kalkanlarıyla ağır silahlı piyadeler geldiler. Arkalarında müzisyenler, at üstünde tek başına bir subay, onu yakından takip eden bir süvari birliği, onların arkasında birbirine yakın düzende ilerleyen yine ağır silahlı piyadeler sonu gelmez bir şekilde dar sokağı doldurdular.

Askerlerin kaslı kol ve bacakları, kalkanların sağa sola doğru uyumlu hareketleri, kemerlerin, zırhların ve miğferlerin parıl parıl yanan ışıltıları, uzun başlıkların üzerinde sallanan tüyler, flamaların ve demir başlı mızrakların salınışıyla aynı anda atılan cesur ve güvenli adımlar, ciddi ve tetikte tavırlar, görülen değil de daha ziyade hissedilen bir etki bıraktı Yahuda'nın üzerinde. Özellikle iki şey dikkatini çekmişti, uzun bir direğin üzerine yerleştirilen, açık kanatları tepesinde birleşmiş, yaldızlı kartal tasviri. Bu kartalın, kuledeki odasından çıkarıldığı zaman şerefle karşılandığını biliyordu.

Dikkatini çeken diğer bir şey de resmigeçidin ortasında tek başına ata binen subaydı. Başının çıplak oluşunun dışında tamamen zırhlara bürünmüştü. Sol kalçasına kısa bir hançer takmış, elinde rulo yapılmış beyaz bir kâğıda benzer bir asa taşıyordu. Eyer yerine mor bir örtü üzerinde oturuyordu, altın gem ve sarı ipekten, alt tarafı püsküllü dizginler atın süsünü tamamlıyordu.

Subay henüz uzakta olmasına rağmen, Yahuda onun varlığının ona bakan insanları öfkeli bir heyecana sürüklemeye yettiğini gördü. Siperlere abanıp ya da cesaretle doğrulup yumruklarını sallıyorlar, subay köprünün altından geçerken yüksek sesle bağırarak ona tükürüyorlardı; hatta sandaletlerini fırlatan kadınlar bazen isabet bile ettiriyorlardı. Subay yaklaştıkça bağırtılar daha da belirginleşti: "Zalim hırsız, Romalı köpeği! İsmail'i de alıp defol! Bize Hannas'ımızı geri ver!"

---

1) Romalıların kullandıkları büyük ve kıvrımlı, nefesli bir çalgı. (ç.n.)

İyice yaklaşınca Yahuda onun askerlere özgü o muhteşem aldırmazlığı taşımadığını gördü. Kasvetli yüzü asıktı, ara sıra ona tepki gösterenlere yönelttiği tehdit dolu bakışları ürkekleri titretecek türdendi.

Delikanlı, Birinci Sezar'dan gelen bir âdet olduğu üzere, başkomutanların rütbelerini göstermek için başlarına defne dalından bir taç taktıklarını duymuştu. Bu işaretle subayın yeni Yahuda valisi Valerius Gratus olduğunu anladı.

Doğruyu söylemek gerekirse, Romalı, genç Yahudi'nin sempatisini kazanmıştı; adam evin tam köşesine yaklaştığı anda delikanlı onu görmek için duvara iyice abandı ve eli uzun zaman önce yerinden oynadığı hiç fark edilmeyen bir kiremide değdi. Elinin baskısı bu parçayı yerinden koparıp aşağıya düşürmeye yetti. Delikanlı dehşet içinde ürperdi. Kiremidi yakalamak için uzandı. Ama bu hareketi daha ziyade bir şey fırlatıyormuş görüntüsü veriyordu. Çabası boşa çıktı, düşen kiremidi daha fazla itmekten başka bir işe yaramadı. Avazı çıktığı kadar bağırdı. Askerler yukarı baktılar, vali de öyle; o anda düşen parça valiye çarpıp onu ölü gibi yere serdi.

Aşağıdaki alay durdu; muhafızlar aceleyle atlarından inip valiyi kalkanlarının altına sakladılar. Olaya tanık olan insanlar, bu darbenin isteyerek yapıldığından hiç kuşku duymaksızın, duvarın üzerinde durup gördüklerinden dolayı donakalmış bir hâlde başına gelecekleri bekleyen delikanlıyı alkışlamaya başladılar.

Kötü niyet, geçit töreni boyunca çatıdan çatıya inanılmaz bir hızla yayılıp insanları etkisi altına alarak benzer şekilde davranmaya yöneltti. Ellerini siperlere doğru uzatıp çatıların çoğunu oluşturan kiremitleri ve güneşte kuruyan çamur topaklarını yerlerinden kopardılar. Körü körüne bir öfkeyle bunları aşağıda duraklamış olan lejyonerlerin üzerine yağdırdılar. Bir çatışma koptu. Tabii ki disiplin sağlandı. Bir tarafın becerisi olan mücadele ve kıyım ile diğer tarafın çaresizliği bizim hikâyemiz için gerekli olan konular değil. Biz her şeyin faili olan zavallıya bakalım.

Siperlerden doğrularak kalkan delikanlının yüzü sapsarıydı.

"Ah Tirzah, Tirzah! Şimdi ne olacak?"

Tirzah aşağıda olanları görmemişti, sadece bağırtıları duyuyor, etraftaki evlerin çatılarındaki insanların yaptıklarını izliyordu. Korkunç bir şeyler olduğunun farkındaydı ama bunun neden kaynaklandığını, kendisinin ve sevdiklerinin tehlikede olduğunu bilmiyordu.

"Ne oldu? Bütün bunlar ne demek oluyor?" diye sordu, dehşet içinde.

"Romalı valiyi öldürdüm. Kiremit üzerine düştü."

Sanki görünmez bir el kül serpmiş gibi bembeyaz oldu kızın yüzü. Koluyla sardı ağabeyini ve tek kelime etmeden dalgın bir şekilde gözlerine baktı. Delikanlının korkusu kıza da geçmişti, bunu gören genç daha da güçlendi.

"İsteyerek yapmadım, Tirzah, kazayla oldu." dedi biraz daha sükûnetle.

"Şimdi ne yapacaklar?" diye sordu kız.

Delikanlı sokakta ve çatıların üstünde iyiden iyiye artan kargaşaya bakıp Gratus'un somurtan yüzünü düşündü. Eğer ölmediyse intikamının sınırları ne olacaktı? Eğer öldüyse lejyonerleri taşlayan insanların şiddetleri nasıl bir zirveye ulaşacaktı? Bunun cevabından kaçınmak için tekrar siperlerin arasından bakarken muhafızların Romalıyı ata bindirdiklerini gördü.

"Yaşıyor, Tirzah, yaşıyor! Atalarımızın Tanrı'sına şükür!"

Bu haykırışla beraber, yüzü aydınlanmış bir hâlde geri çekilerek kızın sorusuna cevap verdi.

"Korkma, Tirzah. Nasıl olduğunu onlara açıklayacağım, babamızı ve hizmetlerini hatırlayıp bizi incitmeyecekler."

Tam kızı yaz evine doğru götürürken, ayaklarının altındaki zemin zangırdadı, aşağıdaki avludan çatırdayan güçlü kirişlerin sesi ve arkasından bir şaşkınlık ve acı çığlığı yükseldi. Yahuda durup sesleri dinledi. Çığlık tekrarlandı, hızla gelen ayak sesleri ve öfkeli bağırışlar dua seslerine ve kadınların dehşet dolu haykırışlarına karıştı. Askerler kuzey kapısını kırıp eve girmişlerdi. Yakalanmış olmanın verdiği korkunç bir duyguya kapıldı. İlk dürtüsü kaçmaktı. Ama nereye? Kanatlanması lazımdı. Gözleri korkuyla açılan Tirzah onu kolundan tuttu.

"Bu da ne demek, Yahuda?"

Hizmetkârlar boğazlanıyordu, annesi de! Duyduğu bu ses onun değil miydi? Bütün iradesini toplayıp, "Sen burada kal, beni bekle, Tirzah. Aşağıya inip ne olduğuna bakayım, geri döneceğim." dedi.

Sesi arzu ettiği kadar sakin değildi. Kız ona iyice sarıldı.

Annesinin sesi daha belirgin ve daha keskin bir şekilde yükseldi. Hiç tereddüt etmedi.

"Gel öyleyse, gidelim."

Merdivenlerin aşağısındaki taraça askerlerle dolmuştu. Kılıçlarını çekmiş diğer askerler de odalara girip çıkıyorlardı. Bir köşede bir grup kadın diz çöküp birbirlerine yapışmış dua ediyordu. Onların ilerisinde üstü başı yırtılmış, uzun saçları yüzüne dökülen bir kadın kendisini sımsıkı kavrayan bir askerden kurtulmaya çalışıyordu. Bütün feryatlardan daha keskin olan çığlıkları ta çatıya kadar yükseliyordu. Yahuda sanki kanat takmış gibi uzun ve hızlı adımlarıyla ona doğru fırladı. "Anne, anne!" diye bağırdı. Kadın ellerini uzattı, tam Yahuda'ya dokunacakken delikanlı yakalanıp zorla uzaklaştırıldı. Sonra birisinin yüksek sesle, "Bu o!" diye bağırdığını duydu.

Yahuda kafasını kaldırınca Messala'yı gördü.

"Suikastçi bu mu?" dedi lejyoner zırhları içindeki, uzun boylu bir adam. "Ama bu bir çocuk."

"Tanrılar!" dedi Messala, yine ağır ağır. "Bu da yeni bir fikir mi! Seneca olsa insanın öldürecek kadar nefret etmesi için yaşlanması mı gerekiyor, derdi. Yakalayın onu, bu annesi, şuradaki de kardeşi. Bütün aileyi yakalayın."

Yahuda ailesine duyduğu sevgiyle münakaşalarını unuttu.

"Onlara yardım et, Messala! Çocukluğumuzun hatırı için yardım et. Sana yalvarıyorum."

Messala hiç duymamış gibi yaptı.

"Sana daha fazla yardımcı olamayacağım." dedi subaya. "Sokaktaki eğlence daha zengin. Aşağıda Eros, yukarıda Mars!"

Bu sözlerle ortadan kayboldu. Yahuda onu anladı ve içinde bir acılık hissederek dua etti.

"İntikam saati geldiğinde, Tanrı'm," dedi. "Onu cezalandırmam için bana el ver!"

Büyük bir çabayla subaya doğru yanaştı.

"Sesini duyduğunuz o kadın benim annem, efendim. Onu bırakın, şuradaki kardeşimi de bırakın. Tanrı adildir, O size merhamet gösterir."

Subay etkilenmiş gibiydi.

"Kadınlar kuleye!" diye bağırdı. "Ama canlarını yakmayın. Gelip bakacağım." Sonra Yahuda'yı tutan askerlere dönüp, "İp getirip ellerini bağlayın, dışarı çıkarın. Onun cezası belli."

Anneyi götürdüler. Ev kıyafetleri içindeki küçük Tirzah korkudan şaşkına dönmüş bir hâlde, onu tutan askerlerle birlikte dışarı çıktı. Onlara son bir kez bakan Yahuda kendine hâkim olmak istermiş gibi elleriyle yüzünü kapattı. Gözyaşı dökmüş olabilirdi ama onu gören olmadı.

O anda içinde olanlara hayatın mucizesi denebilirdi. Akıllı bir okur bu genç Yahudi'nin doğuştan bir kadın inceliğine sahip olduğunu anlar, bu sevmenin ve sevilmenin yanılmaz bir sonucudur. İçinden geçtiği koşullar, eğer varsa bile, doğasının sert taraflarını ortaya çıkarmamıştı henüz. Zaman zaman içinde bir hırs kıpırtısı hissettiği oluyordu ama bunlar deniz kıyısına yürüyüp görkemli gemilerin geliş gidişlerini izleyen bir çocuğun dağınık rüyalarından başka bir şey değildi. Şimdi kendisine tapınılmaya alışmış bir idolün birdenbire mihrabından fırlayıp küçük sevgi dünyasının enkazı içine uzandığını düşünürsek, genç Ben-Hur'un başına gelenler ve üzerinde yarattığı etki de böyle bir şeydi. Ama değiştiğini gösteren herhangi bir belirti yoktu, sadece başını kaldırıp bağlanmak üzere kollarını uzattığında dudaklarının kıvrımları yok olmuştu. O anda çocukluktan çıkıp bir erkek oldu.

Avluda bir borazan sesi duyuldu. Çağrının kesilmesiyle avlu askerlerden temizlendi. Ortalıkta ellerinde ganimetlerle görülmeye cesaret edemeyen pek çoğu aldıkları her şeyi yere fırlatmış,

her yere zengin sanat eserleri saçılmıştı. Yahuda dışarı çıkarıldığında düzen yeniden sağlanmıştı, subay son emrinin yerine getirilmesini bekliyordu.

Anne, kızı ve bütün ev halkı, dökünтüleri girişi tıkayan kuzey kapısından dışarı çıkarılmıştı. En acıklı olan da, bazıları bu evde doğmuş olan hizmetkârların çığlıklarıydı. Sonunda atlar ve bütün hayvanlar da götürülünce Yahuda, valinin intikamının boyutlarını anladı. Emrin yerine getirilmiş olması için bu duvarların içinde yaşayan hiçbir şeyin kalmaması gerekiyordu. Eğer Yahudiye'de Romalı bir valiye suikast düzenleyecek kadar gözü kara başkaları da varsa, soylu Hur ailesinin başına gelenler onlar için bir uyarı olacak, enkaz hâlindeki ev de bu hikâyeyi canlı tutacaktı.

Bir müfreze kapıyı geçici olarak tamir ederken subay dışarıda bekledi.

Sokaktaki arbede neredeyse bitmişti. Yer yer evlerin üzerindeki toz bulutları mücadelenin nerelerde devam ettiğini gösteriyordu. Dışarıdaki, görkemi hiç eksilmemiş olan güruhun büyük bir kısmı rahatta bekliyordu. Kendisini hiç düşünmeyen Yahuda aralarında annesini ve Tirzah'ı boş yere aradığı mahkûmlardan başka bir şeyle ilgilenmiyordu.

Birdenbire bir kadın yattığı yerden kalkıp hızla kapıya doğru yürüdü. Birkaç muhafız onu yakalamaya kalkıştı ama başaramadılar. Kadın Yahuda'ya doğru koşup yere çökerek delikanlının dizlerine yapıştı, toz içindeki, dağınık siyah saçları gözlerini örtüyordu.

"Ah Amrah, iyi yürekli Amrah!" dedi Yahuda kadına. "Tanrı yardımcın olsun, ben olamıyorum."

Kadın konuşamıyordu.

Delikanlı kadına doğru eğilip fısıltıyla, "Annem ve Tirzah için hayatta kal. Onlar geri gelecekler ve..." dedi.

Bir asker kadını çekip uzaklaştırdı; kadın birden ayağa fırlayıp girişten geçerek boş avluya daldı.

"Bırakın gitsin." diye bağırdı subay. "Evi mühürleyeceğiz, orada açlıktan ölür."

Askerler çalışmalarına devam ettiler, orada işlerini bitirince batı tarafına döndüler. Bu kapı da mühürlendikten sonra Hurla-rın sarayı artık kullanıma kapatılmış oldu.

Sonunda askerler Kule'ye döndüler, vali de orada yaralarını iyileştiriyor ve mahkûmları yerleştiriyordu. Bu olaylardan sonraki onuncu gün vali pazar yerini ziyaret etti.

VII

MAHKÛM

Ertesi gün bir askerî müfreze terk edilen saraya gitti; tüm köşelerine bal mumu sıvayarak kapıları kalıcı bir şekilde kapattı. Üzerlerine de Latince bir ilan çiviledi:

Burası imparatorun mülküdür.

Mağrur Romalı düşüncesine göre bu kısa ve öz duyuru amacına gayet uygundu.

Ondan sonraki gün öğle vakti, on kişilik bir atlı birliğine komuta eden bir kumandan güneyden, yani Kudüs tarafından Nasıra'ya doğru yaklaştı. Burası o zamanlar dağ eteklerinde kurulmuş, dağınık bir köydü ve tek sokağı sürülerin gidiş gelişleriyle ezilmiş bir patikadan pek de farklı değildi. Büyük Esdraelon Ovası güney taraftan köye doğru tırmanıyor; batı tarafındaki yükseltiden Akdeniz kıyıları, Ürdün'ün ötesindeki bölge ve Hermon görünüyordu. Aşağıdaki vadi ve çevredeki topraklarda meyve bahçeleri, üzüm bağları ve çayırlar hâkimdi. Hurma ağacı öbekleri manzaraya bir Doğu havası katıyordu. Düzensiz topluluklar hâlindeki evler, tek katlı, kare, düz damlı ve parlak yeşil asmayla kaplı hâlleriyle düşük bir sınıfı temsil ediyordu. Yahudiye tepelerini kavuran ve cansızlaştıran kuraklık Celile sınırında durmuştu.

Bir süvari alayı köye yaklaşırken duyulan borazan sesi köyün sakinleri üzerinde büyülü bir etki bıraktı. Bu alışılmadık ziyaretin anlamını ilk olarak öğrenmeye hevesli gruplar bütün kapılardan dışarı fırladılar.

Unutulmamalıdır ki, Nasıra herhangi bir ana yoldan uzakta ve Gamalalı Judas'ın[1] etki alanı içindeydi, dolayısıyla lejyonerlerin gelişini nasıl bir hisle karşıladıklarını hayal etmek zor olmasa gerek. Süvari alayı yukarı çıkıp da sokaktan geçerken geliş nedenleri anlaşıldı, sonra korku ve nefret meraka dönüştü, bu duygu içindeki halk alayın, köyün kuzeydoğu tarafındaki kuyuda durakalayacağını bilerek kapı önlerinden ayrılıp onların peşine düştü.

Atlıların koruması altındaki bir mahkûm merak konusu oldu. Yayaydı, yarı çıplak hâldeydi ve elleri arkadan bağlıydı. Bileklerini sabitleyen ip bir atın boynuna bağlanmıştı. Hareket halindeki alayın ayağa kaldırdığı tozlar sarı bir sis, bazen de yoğun bir bulut hâlinde mahkûmu sarıyordu. Ayaklarının acısıyla bayılacak gibi öne doğru eğiliyordu. Köylüler onun genç olduğunu görebiliyorlardı.

Komutan kuyuda durdu ve birçok askeriyle beraber attan indi. Mahkûm sersemlemiş bir hâlde yolun tozu içine yığılıp kaldı. Belli ki bitkinliğinin son safhasındaydı. Yanına yaklaşınca onun henüz bir çocuk olduğunu gören köylüler cesaret edebilseler yardım ederlerdi.

Böylesi bir şaşkınlığın içinde, testiler askerler arasında elden ele dolaşırken, Sepphoris yolundan aşağıya doğru inmekte olan bir adam dikkatleri çekti. Onu gören bir kadın, "Bakın! Marangoz geliyor. Şimdi bir şeyler öğreniriz." diye bağırdı.

Sözü edilen bu kişi çok muhterem bir görünüme sahipti. Başını tamamen kapatan örtünün altından ince, beyaz lüleler dökülüyor, yine bembeyaz olan sakalı gri elbisesinin önüne düşüyordu. Yaşının yanı sıra, hepsi de ağır olan bir balta, bir testere ve bir bıçaktan oluşan yükünden dolayı yavaş yavaş geliyordu. Belli ki hiç dinlenmeden uzun yollar katetmişti.

Kalabalığı incelemek için yakınlarda durdu.

"Ah haham, iyi yürekli Haham Yusuf!" diye bağırdı bir kadın, ona doğru koşarak. "Burada bir mahkûm var, askerlere sorsana, kimmiş, ne yapmış, ona ne yapacaklarmış."

---

1) Yahuda'da, Quirinius tarafından vergi amaçlı uygulanan nüfus sayımına karşı direnişe neden olan bir Yahudi lideri. (ç.n.)

Hahamın yüzü hissizliğini koruyordu. Mahkûma şöyle bir bakıp subaya doğru ilerledi.

"Tanrı'nın huzuru üzerinde olsun!" dedi, kararlı bir ağırbaşlılıkla.

"Tanrılarınki de seninle olsun." diye cevap verdi komutan.

"Kudüslü müsün?"

"Evet."

"Mahkûmun çok genç."

"Evet, yaşı küçük."

"Ne yaptığını sorabilir miyim?"

"O bir suikastçı."

İnsanlar şaşkınlık içinde bu kelimeyi tekrar ettiler, ama Haham Yusuf soruşturmasına devam etti.

"İsrailoğlu mu?"

"Yahudi." dedi Romalı, soğuk bir şekilde.

Seyircileri bir acıma duygusu sardı yine.

"Sizin kabileniz hakkında hiçbir şey bilmiyorum, ama onun ailesini tanıyorum." diye devam etti komutan. "Kudüs Prensi Hur'u duymuş olabilirsin, Ben-Hur derler. Herod zamanında yaşamıştı."

"Onu görmüştüm." dedi Yusuf.

"İşte bu onun oğlu."

Genel bir bağrışma oldu, komutan onları susturdu.

"Önceki gün Kudüs sokaklarında, evinin damından başına kiremit fırlatarak soylu Gratus'u az kalsın öldürüyordu. Babasının eviydi sanırım."

Sohbette bir duraklama oldu, Nasıralılar vahşi bir hayvana bakıyormuş gibi baktılar Ben-Hur'a.

"Öldürdü mü peki?"

"Hayır."

"Mahkûm mu?"

"Evet, kürek mahkûmu."

"Tanrı yardımcısı olsun!" dedi Yusuf, ilk kez duyarsızlığından sıyrılarak.

Bu arada, Yusuf ile beraber gelmiş olan, ama hiç fark edilmeden arkasında duran bir genç elindeki baltayı yere bırakıp kuyunun yanındaki büyük taşa doğru gitti, bir testi su aldı. Bu hareketi o kadar sessiz sedasızdı ki, muhafızların müdahale etmesine fırsat kalmadan mahkûma sokulup suyu uzattı.

Omzuna nazikçe konulan el, talihsiz Yahuda'yı kendine getirdi, başını kaldırıp bakınca asla unutmayacağı bir yüz gördü. Bu, kendi yaşlarında bir gencin, sarıya çalan parlak kestane lülelerle gölgelenen ve koyu mavi gözlerle aydınlanan yüzüydü; sevgi ve kutsal bir amaçla dolu gözleri öyle yumuşak, öyle tatlı bakıyordu ki, bir iradenin gücünü taşıyorlardı. Yahudi'nin günler ve geceler boyu çekilen işkenceyle sertleşen ve alacağı intikamın hülyasıyla hırçınlaşan ruhu bu yabancının bakışları altında yumuşayıp çocuklaştı. Dudaklarını testiye dayayıp uzun uzun içti. Ne ona bir söz edildi ne de o konuştu.

Susuzluk giderilince, mağdurun omzuna konan el başına dokundu ve hayır duasına yetecek kadar bir süre tozlu buklelerinin üzerinde durdu. Sonra yabancı testiyi tekrar taşın üzerine bıraktı, baltasını alıp Haham Yusuf'un yanına döndü. Hem komutanın hem de köylülerin gözleri onu izledi.

Kuyudaki sahne böylece sona erdi. Askerler ve atlar da su içtikten sonra yürüyüş kaldığı yerden devam etti. Ama komutan artık eskisi kadar öfkeli değildi. Mahkûmu tozun içinden kaldırıp bir askerin arkasına ata bindirdi. Nasıralılar evlerine döndüler, Haham Yusuf ve yardımcısı da aralarındaydı.

İşte Yahuda ile Meryem'in oğlu ilk kez böyle karşılaşıp ayrıldılar.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Kleopatra

... Kederimiz talihimize denk

Ve bunu veren kadar büyük olmalı.

Diomedes aşağıdan içeri girer.

Ne oldu? Öldü mü yoksa?

Diomedes

Henüz ölmedi ama ölümle pençeleşiyor.

(SHAKESPEARE, *Antony ve Kleopatra*, IV. XVI)

I

QUİNTUS ARRİUS

Misenum şehri, Napoli'nin birkaç kilometre güneybatısındaki, üstünde yer aldığı buruna adını vermişti. Şimdi ondan geriye harabeler kalmıştır, ama MS 24 yılında burası İtalya'nın batı sahilindeki en önemli yerlerden biriydi.[1]

Sözü edilen yıl, oradaki manzaranın keyfini sürmek için gelen bir yolcu bir duvarın üzerine çıkıp, şehri arkasında bırakarak o zaman da şimdiki gibi etkileyici olan Napoli Körfezi'ni seyre dalabilirdi. Sonra eşi benzeri olmayan sahili, dumanı tüten volkanı, gökyüzünü, yumuşacık, masmavi dalgaları, buradaki Ischi'yı,

---

1) Hatırlanacağı gibi, Roma hükûmeti büyük donanmaların sürekli olarak tutulduğu iki büyük limana sahipti: Ravenna ve Misenum. (ç.n.)

oradaki Kapri'yi görürdü; morumsu havada gözleri tekrar tekrar bir oraya bir buraya takılır, sonunda bakışları tıpkı şekerin tadına varan bir damak gibi güzelliklerin tadına varıp günümüz turistlerinin göremeyeceği bir manzarada dururdu: aşağıda, hareket hâlinde ya da demir atmış Roma donanması. Misenum üç efendinin dünyayı aralarında paylaşmak için geldikleri bir buluşma yeri olmaya uygundu.

Eski zamanlarda, bu duvarın üzerindeki denize nazır bir noktada bir geçit vardı; bu geçit dalgalara doğru geniş bir mendirek gibi uzanan bir sokağa açılıyordu.

Serin bir eylül sabahı, duvardaki geçidin üstünde nöbet tutan gözcü, gürültülü bir şekilde sohbet ederek yoldan aşağıya doğru gelen bir grup tarafından uyandırıldı. Onlara şöyle bir baktıktan sonra uyuklamasına devam etti.

Yirmi, otuz kişi kadardılar, büyük bir çoğunluğu, ellerinde havaya Hint sümbülü kokusu yayarak yanmaktan çok tütmekte olan meşaleleriyle kölelerdi. Efendiler kol kola önden yürüyorlardı. Bunlardan, elli yaşlarında, hafif kel, azalan lülelerinin üzerine defneden bir taç takmış olan bir tanesi kendisine gösterilen ilgiye bakılırsa, bir törenin odağı gibi görünüyordu. Hepsi de kenarları mor bordürlü, beyaz yünlü kumaştan bol ihramlar giymişti. Bunların, bir gece eğlencesinin ardından bir arkadaşlarını gemiye uğurlayan, üst sınıftan insanlar olduklarını anlaması için gözcüye bir bakış yetmişti. Kendi aralarındaki sohbetleri daha fazla bilgi verecektir.

"Hayır, Quintus." dedi içlerinden biri, taçlı olana. "Kötü kader hemen seni bizden aldı. Sütunların arkasındaki denizlerden daha dün gelmiştin. Topraklarına ayak bile basmadın henüz."

"Kastor[1] aşkına! Bir adam ant içmişse, hiç sızlanmayalım." dedi bir başkası. "Quintus dün gece kaybettiğini bulmaya gidiyor. Giden bir gemideki zarlarla karadakiler bir değildir, ha Quintus?"

"Talihe sövmeyin!" diye bağırdı üçüncüsü. "Kör ya da kalleş değildir o. Arrius Antium'da talihi sorguladığında onu başıyla

---

1) Yunan mitolojisinde Zeus ve Leda'nın ikiz çocuklarından her biri. (ç.n.)

onaylamıştı, şimdi de denizde dümeni tutmuş onu bekliyor. Onu bizden alıyor, ama hep yeni bir zaferle geri göndermiyor mu?"

"Onu bizden alanlar Yunanlılar." diye araya girdi bir başkası. "Onlara sövelim, tanrılara değil. Ticareti öğrenince savaşmayı unuttular."

Bu sözlerle geçitten geçip mendireğe geldiklerinde körfez sabah ışığında bütün güzelliğiyle önlerinde uzanıyordu. Emektar bir denizci için dalgaların şırıltısı bir selamlama gibiydi. Denizin parfümü Hint sümbülününkinden bile tatlıymış gibi derin bir soluk alarak, elini yukarı kaldırdı.

"Benim ödüllerim Antium'da değil, Praeneste'de. Bakın batı rüzgârı esiyor. Talih anaya şükürler olsun!" dedi hevesle.

Arkadaşları da aynen tekrar ettiler, köleler meşaleleri salladılar.

"İşte geliyor!" diye devam etti, mendireğin ilerisindeki bir kalyonu işaret ederek. "Bir denizci bundan başka bir metrese ihtiyaç duyar mı hiç? Senin Lucrece'n bundan daha zarif olabilir mi, Caius?"

Gelen gemiye bakıp gururlandı. Alçaktaki direkte beyaz bir yelken asılıydı, kürekler tıpkı bir kanat gibi, mükemmel bir zamanlamayla bir batıyor, bir çıkıyor, bir an için havada durup tekrar batıyordu.

"Evet, tanrıları bağışlayın." dedi ciddiyetle, gözleri kalyona sabitlenmiş bir şekilde. "Onlar bize fırsat sundular. Başaramazsak kabahat bizim. Yunanlılara gelince, unutma ki sevgili Lentulus, hesabını göreceğim korsanlar da Yunanlı. Onlara karşı kazanılacak bir zafer Afrikalılara karşı kazanılacak yüz zaferden daha kıymetlidir."

"O zaman yolun Ege'ye doğru?"

Denizcinin gözleri gemisinden başka bir şey görmüyordu.

"Bu ne zarafet, bu ne özgürlük! Bir kuş bile dalgaları bu kadar sevemez. Bakın!" dedi ve hemen ardından ekledi. "Beni bağışla, Lentulus. Evet, Ege'ye gidiyorum. Gidişim yaklaştığına göre artık

nedenini de söyleyeceğim, ama bu sırrı iyi sakla. Duumvirle[1] karşılaştığında ona kötü davranmanı istemem. Benim dostumdur. Duymuş olabileceğin gibi, Yunanistan'ile İskenderiye arasındaki ticaret İskenderiye ile Roma arasında olandan aşağı kalmaz. O bölgedeki insanlar Cerelia[2]'yı kutlamadıkları için Triptolemus onları toplamaya değmeyecek bir hasatla cezalandırdı. Bu ticaret öyle bir gelişti ki bir günlük bir kesintiyi bile kaldıramaz. Karadeniz üzerinde yuvalanan cesur Chersonesan korsanlarını duymuşsundur. Dün Roma'ya gelen bir habere göre bir donanmayla Boğaz'ı geçip Bizans ve Kalkedon kalyonlarını batırmışlar, Marmara'yı geçip doymak bilmeden Ege'ye girmişler. Doğu Akdeniz'de gemileri olan mısır tüccarları korkuya kapılmışlar. İmparatorun huzuruna kabul edilmişler, bugün Ravenna'dan yüz, Misenum'dan da..." Tam burada sanki arkadaşlarının merakını uyandırmak istiyormuş gibi duraklayıp vurgulu bir şekilde bitirdi. "Bir kalyon yola çıkıyor."

"Ne mutlu sana Quintus! Seni kutluyoruz!"

"Bu terfinin gerisi de gelecek. Seni selamlıyoruz, duumvir!"

"Duumvir Quintus Arrius, tribun[3] Quintus Arrius'tan daha hoş geliyor kulağa."

Ona bu şekilde tebriklerini sundular.

"Ben de çok memnun oldum." dedi içkici bir dostu. "Çok memnun oldum, ama gerçekçi olmam gerekirse, sevgili duumvir, bu terfinin sana bir çift zar getirip getirmeyeceğini öğrenene kadar tanrıların bu işte sana iyilik mi yoksa kötülük mü sundukları konusundaki fikrimi söylemeyeceğim."

"Teşekkürler, çok teşekkürler!" diye cevap verdi Arrius, hepsine birden. "Lambalarınız olsaydı kâhin olduğunuzu söylerdim. Ama daha da ileri gidip sizin birer usta kâhin olduğunuzu söyleyeceğim! Bakın, okuyun."

---

1) Roma deniz kuvvetleri yönetimi, Roma Senatosu'nun belli bir dönem için atadığı iki general tarafından birlikte yürütülürdü. Her birine duumvir denirdi.

2) Eski Roma'da tahıl tanrıçası Ceres onuruna her yıl nisan ayında kutlanan festival. (ç.n.)

3) Roma İmparatorluğu'nda yüksek rütbeli subay. (ç.n.)

İhramının katlarının arasından rulo yapılmış bir kâğıt çıkarıp onlara uzattı, "Dün gece masadayken Sejanus'tan geldi." dedi.

Bu isim Roma dünyasında çok büyük bir isimdi, o zamanlar sonradan olduğu gibi kötü bir şöhreti yoktu.

"Sejanus!" diye bağırdılar, hep bir ağızdan ve nazırın yazdıklarını okumak için yanaştılar.

Sejanus'tan Duumvir C. Caecilius Rufus'a.

Roma, 14 Ağustos

Sezar tribun Quintus Arrius hakkında iyi bir haber almıştır. Özellikle de Batı denizlerindeki kahramanlıklarını duymuştur. Quintus'un derhâl Doğu'ya gönderilmesi bizzat kendisinin arzusudur.

Sezar'ın arzusuna göre, Ege'de ortaya çıkan korsanlara karşı hiç gecikmeksizin yüz tane birinci sınıf kadırga göndermen istenmektedir, Quintus da bu donanmaya kumanda etmek üzere görevlendirilecektir.

Bu konudaki ayrıntıları sana bırakıyorum, Caecilius.

Okuman için ilişikte Quintus hakkında bilgiler ve bu işin aciliyetini ifade eden raporlar gönderilmiştir.

Sejanus.

Arrius mektuba pek dikkatini vermiyordu. Gemi yaklaştıkça giderek daha çok ilgisini çekmeye başlamıştı. Bakışları hayranlık doluydu. Sonunda ihramının eteklerini havada şöyle bir salladı; geminin kıç tarafındaki yelpazeye benzer düzenekte kırmızı bir bayrak göründü. Küpeştede beliren birkaç denizci, seren üzerindeki iplere tırmanıp yelkeni topladı. Geminin baş kısmı döndürüldü ve küreklerin hızı yarı yarıya artırıldı; gemi artan hızıyla doğruca Arrius ve arkadaşlarına yaklaştı. Bu manevrayı gözlerindeki belirgin bir ışıltıyla izliyordu. Geminin dümene ani karşılık verişi ve rotasında istikrarlı gidişi güven duyulacak derecede dikkate değer niteliklerdi.

"Nemf[1] aşkına!" dedi arkadaşlarından biri, kâğıdı geri verirken, dostumuzun büyük biri olacağını söylememize gerek yokmuş, o zaten büyükmüş. Bizim için başka nelerin var bakalım?"

"Başka bir şey yok." dedi Arrius. "Sizin duyduklarınız artık Roma için eski bir haber oldu bile, özelliklede sarayla Forum arasında. Ama duumvir ketumdur; şimdi ne yapacağımı, filomu nerede bulacağımı gemide beni bekleyen mühürlü paketten öğreneceğim. Bugün bir sunakta kurban verecek olursanız, Sicilya'ya doğru yelken açan bir arkadaşınız için de tanrılara dua edin. İşte geliyor." dedi tekrar gemiye dönerek. "Benimle beraber yelken açıp savaşacak olan kaptanı merak ediyorum. Gemiyi böyle bir sahile yanaştırmak kolay bir şey değil; eğitimlerini ve yeteneklerini bir değerlendirelim bakalım."

"Senin için yeni mi bu gemi?"

"Onu daha önce hiç görmedim, bana bir tanıdık getiriyor mu, onu da bilmiyorum."

"Bu iyi bir şey mi?"

"Çok önemli bir mesele değil. Denizde birbirimizi çabuk tanırız; sevgimiz de tıpkı nefretimiz gibi ani tehlikelerden doğar."

Uzun, dar ve alçak olan gemi *naves liburnica* denilen bir sınıftandı, hız ve çabuk manevra için tasarlanmıştı. Pruvası çok güzeldi. Yol alırken fışkırttığı sular, güverteden iki adam boyunda, zarif bir kavis çizerek yükselen pruvayı ıslatıyordu. Tam kıvrılan iki kenarda deniz kabuklarını üfleyen Triton[2] figürleri vardı. Pruvanın altında, geminin omurgasına sabitlenmiş şekilde, su hizasının aşağısından ileri doğru gaga biçiminde bir çıkıntı uzanıyordu, ahşaptan yapılan ve demirle güçlendirilen bu çıkıntı savaş hâlindeyken mahmuz olarak kullanılıyordu. Siperlerle donatılmış küpeştenin sınırında, geminin iki yanı boyunca büyükçe bir pervaz uzanıyordu. Bu pervazın altında, üç sıra hâlinde, her biri boğa derisinden siperlerle kapatılmış, sağda altmış, solda altmış tane

---

1) Yunan mitolojisinde yeri ve denizi dolduran sayısız dişi, tanrısal varlıklardır. (ç.n.)

2) Amfitrite ve Poseidon'un birlikteliğinden doğan, belden yukarısı insan, belden aşağısı balık şeklinde, ayakları at ayağına benzeyen, denizlerin bekçisi. (ç.n.)

kürek deliği vardı. Yüksek pruvayı *caducei*[1] süslüyordu. İki kalın ip ön güvertedeki çapaların sayısını gösteriyordu.

Geminin üst kısmının sadeliği, mürettebatın asıl güvencesinin kürekler olduğunu ortaya koyuyordu. Geminin ortasına doğru dikilmiş olan direk, ön ve arka taraftan, küpeştenin iç kısmındaki halkalara tutturulmuş payandalarla destekleniyordu. Gemi bir büyük, kare yelkeni ve onun bağlı olduğu sereni idare edebilecek tüm donanıma sahipti. Küpeştenin üzerinden güverte görünüyordu.

Mendirek üzerindeki grup, seren üzerinde salınan yelkeni mayna eden denizcilerin haricinde, pruvada duran miğferli ve kalkanlı bir adam gördü. Süngertaşıyla ve dalgaların vuruşuyla ağartılıp parlayan yüz yirmi tane meşe kürek palası sanki tek elden yönetiliyormuş gibi bir yükselip, bir inerek kalyonu modern bir buharlı gemiyle yarışacak bir hızda ilerletiyordu.

Gemi öyle büyük bir hızla geliyordu ki subayın karadaki arkadaşları dehşet içinde kalakaldılar. Pruvadaki adam birdenbire elini tuhaf bir hareketle kaldırınca bütün kürekler havaya yükseldi ve bir an için orada durup tekrar aşağıya indiler. Küreklerin etrafındaki su köpükler saçıyordu. Kalyon sanki korkmuş gibi titreyerek durdu. Bir başka el hareketiyle kürekler yine havaya kalkıp aşağı indiler; ama bu sefer sağdakiler kıç tarafa doğru inip ileri itilirken, sol taraftakiler pruvaya doğru inip geriye çekildiler. Kürekler bu şekilde üç kere itilip çekildi. Gemi sanki bir milin üzerindeymiş gibi sağa doğru dönüp rüzgârın da etkisiyle yanlamasına yavaşça mendireğe yanaştı.

Bu hareketle birlikte geminin kıç kısmı, pruvadakinin aynısı oları Tritonları, büyük harflerle yazılmış adı, kenarındaki dümeni ve üzerinde dümencinin oturduğu yüksek platformuyla gözler önüne serildi. Yüksek, yaldızlı ve oymalı bir süsleme kocaman bir yaprak gibi, bir eli dümende olan, zırhlar içindeki heybetli dümencinin üzerine doğru eğiliyordu.

Geminin dönüşü esnasında bir borazanın kısa ve tiz bir şe-

---

1) Haberci Tanrı Mercury'nin sembolleri. Her bir sembol, tepesinde açılmış kanatlar olan bir asanın etrafına sarılmış bir çift yılandır.

kilde ötmesiyle, hepsi pirinç miğferler, parlak kalkanlar ve mızraklarla donanmış askerler ambar ağızlarından dışarı akın ettiler. Savaşçılar bu şekilde savaş pozisyonu alırken, denizciler iplere tırmanıp serene yerleştiler. Subaylar ve müzisyenler de yerlerini aldılar. Ne bir bağırış çağırış ne de gereksiz bir ses vardı. Kürekler mendireğe değer değmez, güverteden bir köprü uzatıldı. Sonra Arrius arkadaşlarına dönüp daha önce hiç sergilemediği bir vakarla, "Şimdi görev zamanı, dostlarım." dedi.

Başındaki çiçekten tacı alıp kumar meraklısı bir arkadaşına uzattı.

"Al bu mersini, sevgili zar tutkunu!" dedi. "Eğer dönersem, tekrar paraların peşine düşerim, eğer zafer kazanamazsam, geri dörımem. Kemeraltına as bu tacı."

Arkadaşlarına kollarını açtı, teker teker gelip onu kucakladılar.

"Tanrılar yardımcın olsun, sevgili Quintus!" dediler.

"Elveda." diye cevap verdi.

Meşaleleri sallayan kölelere el salladı; miğferleri, kalkanları ve mızraklarıyla düzenli sıralar hâlinde dizilmiş askerlerin güzelleştirdiği gemiye doğru döndü. Köprüye ayak bastığı anda borazanların sesi duyuldu ve filo komutanı flaması yukarı doğru yükseldi.

II

ROMA KALYONU

Tribun, elinde duumvirin görev emriyle dümenci güvertesinde durup *hortator* denilen baş kürekçiyle konuşuyordu.

"Ne kadar gücün var?"

"İki yüz elli iki kürekçi, on da ekstra."

"Ya nöbetçiler?"

"Seksen dört."

"İşleyiş nasıl?"

"Her iki saatte bir değişim yapılıyor."

Tribun bir an düşündü.

"Zor bir taksim, ben düzelteceğim, ama şimdi değil. Kürekler gece gündüz dinlenemezler."

Sonra seyir subayına döndü.

"Rüzgâr iyi. Yelken küreklere destek olsun."

İki adam da gidince *rektor* denilen kaptana döndü.

"Ne kadar zamandır bu görevdesin?"

"Otuz iki yıldır."

"Hangi denizlerde?"

"Roma ile Doğu arasında."

"Tam istediğim adamsın."

Tribun tekrar emre baktı.

"Camponellan Burnu'nu geçtikten sonra rota Messina'ya doğru olacak. Solunda Melito'ya gelene kadar Calabrian kıyısını takip et. İyonya Denizi'nde yol gösteren yıldızları biliyor musun?"

"Çok iyi bilirim."

"O hâlde Melito'dan doğuya, Kithira'ya doğru rotayı izle. Tanrıların izniyle, Antemona Körfezi'ne kadar demirlemeyeceğiz. Bu görev çok acil. Sana güveniyorum."

Arrius sağduyulu bir adamdı; sağduyulu ve bir yandan Praeneste ve Antium'daki sunaklarını zenginleştirirken, bir yandan da kör tanrıçanın lütfunun daha ziyade kendini adayanların sevgisine ve yargısının da onların hediyelerine ve adaklarına bağlı olduğuna inananlardandı. Bütün gece masada ziyafetin baş konuğu olarak oturmuş, içip oyun oynamıştı. Ama şimdi deniz kokusu onu bir denizci ruh hâline geri döndürmüştü. Gemisini iyice öğrenene kadar dinlenmeyecekti. Bilgi şansa yer bırakmazdı. Baş kürekçi, seyir subayı ve kaptanla başlayıp denizcilerin komutanı, ambar görevlisi, baş makinist, mutfak sorumlusu ve ateşçiler gibi diğer görevlilerin eşliğinde birkaç bölümü dolaştı. Hiçbir şeyi gözden kaçırmadı. Teftişini tamamladığında, bu dar

duvarların arasında toplanan kalabalık içinde yolculuk ve çıkacak olası olaylar için gerekli tüm hazırlıkları bir tek kendisi biliyordu. Hazırlıkların tamamlandığını gördüğünde ona yapılacak tek bir şey kalmıştı, emrindeki personeli tanımak. Bu, görevinin çok zaman gerektiren, en nazik ve zorlu kısmı olduğundan bunu kendi tarzında yapmaya koyuldu.

O gün öğle vakti kalyon Paestum kıyılarından geçiyordu. Batıdan esen rüzgâr seyir subayını memnun edecek şekilde yelkeni şişiriyordu. Gözcüler yerlerine yerleştirilmişti. Ön güvertede sunak kurulmuş, üzerine tuz ve arpa serpilmişti, önünde duran Arrius Jüpiter, Neptün ve bütün okyanus tanrılarına dua etti. Yeminler eşliğinde şarap döküp tütsü yaktı. Sonunda adamlarını daha iyi tanıyabilmek için büyük kabindeki yerini aldı.

Kabin on sekize dokuz metre boyutuyla kalyonun tam ortasında yer alıyor, üç geniş lombardan ışık alıyordu. Tavanı destekleyen bir dizi kolon bir uçtan bir uca uzanıyor, ortada üzerinde baltaların ve mızrakların asılı olduğu bir direk bulunuyordu. Her bir kolonun üzerinde, solda ve sağda, alt kısmından tavana tutturulmuş iki sıra merdiven vardı. Şimdi bu merdivenler yukarı kaldırılmış olduğundan kabin çatı pencereli bir salon gibi görünüyordu.

Okurun da anlayacağı gibi, burası geminin kalbi, gemideki herkesin evi, yemek salonu, uyku odası, egzersiz alanı, görevde olmayanların dinlenme yeriydi, bu kullanımlar oradaki hayatı ince ayrıntılara ve ölüm gibi acımasız bir rutine indirgeyen kurallarla saptanmıştı.

Kabinin bir ucunda birkaç basamakla çıkılan bir platform vardı. Burada baş kürekçi oturuyordu; önünde de bir tokmakla kürekçilere kürek çekme zamanlamasını bildirmek için vurduğu tabla duruyordu. Sağındaki su saati, mola ve nöbet saatlerini hesaplamak içindi. Onun da üzerinde, yaldızlı parmaklıklarla korunan yüksekçe bir platform tribunun yeriydi. Her yere hâkim konumdaki bu platform bir sedir, bir masa, minderli, kollu ve yüksek arkalıklı bir sandalyeyle döşeliydi. Bütün bu eşyalar imparatorluğa yaraşır bir şıklık içindeydi.

İşte Arrius, üzerinde elbisesini yarı yarıya örten askerî pele-

rini ve belinde kılıcıyla, geminin hareketlerine uyumla sallanan büyük koltuğa oturmuş gözünü ayırmadan kumandasındakilere bakıyordu, aynı şekilde onlar da Arrius'u yakından inceliyorlardı. Her şeyi görüyor, ama en çok kürekçilere dikkatini veriyordu. Okur da aynı şeyi yapardı, sadece belki biraz daha anlayışlı olabilirdi. Efendilerin alışkanlığı olduğu üzere tribunun da zihni gördüklerinin ilerisine geçip sonuçlar üzerinde yoğunlaşıyordu.

Manzara gayet basitti. Kabinin kenarları boyunca, geminin kalaslarına sabitlenmiş şekilde, ilk bakışta üç dizi hâlinde olduğu görülen sıralar vardı; daha dikkatli bakıldığında, bir sıranın arkasında ve üzerinde ikinci sıranın, onun da arkasında ve üzerinde üçüncü sıranın bulunduğu gittikçe yükselen bir dizilim ortaya çıkıyordu. Bir tarafa altmış kürekçiyi yerleştirmek için bir metrelik aralıklarla bölünen on dokuz sıralık bir yer tahsis edilmişti. Yirminci sıra önündeki sıranın biraz yukarısında duruyordu. Bu düzen, hareketlerini arkadaşınınkiyle uyumlu şekilde zamanlayan her kürekçiye bolca alan sağlıyordu, buradaki prensip yakın düzende uygun adım yürüyen askerlerinkiyle aynıydı. Yine bu düzen, kalyonun uzunluğuna göre sıraların çoğaltılmasına da imkân veriyordu.

Kürekçilere gelince, birinci ve ikinci sıradakiler otururken, daha uzun kürekleri idare eden üçüncü sıradakiler ayakta durmak zorundaydı. Tutulan kısımları kurşundan olan kürekler tam denge merkezinden yumuşak kayışlara asılıydı, bu da hassas dokunuşa olanak verirken, aynı zamanda ustalık gerektiriyordu; çünkü acayip bir dalga tedbirsiz bir adamı her an yakalayıp yerinden savurabilirdi. Her bir kürek deliği, karşısında çalışan kişinin taze havayı teneffüs etmesini sağlayan bir açıklıktı. Yukarıda, güverteyle küpeşte arasındaki alanın zeminini oluşturan ızgaradan kürekçinin üzerine ışık vuruyordu. Bu adamların durumu pek çok bakımdan daha beter olabilirdi. Ama yine de hayatlarında hoş bir taraf olduğu düşünülmemelidir. Birbirleriyle iletişim hâlinde olmalarına izin verilmiyordu. Günlerce hiç konuşmadan yerlerinde oturuyorlar; işbaşındayken saatlerce birbirlerinin yüzünü bile göremiyorlardı. Sadece uyumaları ve yemekleri kapışmaları için kısa molalar veriliyordu. Hiç yüzleri gülmüyordu, şarkı söylediklerini duyan olmamıştı. Mecburen sessizce düşünürlerken, bir iç

çekiş ya da inilti bütün duygularını ifade ediyorsa dile ne gerek vardır ki? Bu zavallıcıkların hayatı, yeraltından çıkış noktasına doğru ağır ağır ve zahmetli bir şekilde ilerleyen bir nehrinkine benziyordu.

Ey Meryem'in oğlu! Artık kılıcın bir yüreği var ve şan senindir! Sözünü ettiğimiz günlerde, duvarlar, sokaklar ve madenlerde köleler için ağır işler vardı. Hem savaş hem de ticaret gemileri de doymak bilmiyordu. Druilius[1] ülkesi adına ilk deniz savaşını kazandığında küreklerde Romalılar vardı ve kürekçilerin şanı deniz askerlerininkinden az değildi. Gözümüzde canlandırmaya çalıştığımız bu sıralar, fetihle birlikte gelen değişime tanıklık ediyor ve Roma'nın hem politikasını hem de hünerini sergiliyordu. Hemen hemen her milletten insan ve çoğunlukla da savaş mahkûmları vardı burada, kas güçleri ve dayanıklılıkları için seçilmişlerdi. Bir sırada bir Britanyalı, onun önünde bir Libyalı, onun arkasında bir Kırımlı. Başka bir yerde bir İskit, bir Galyalı, bir Thebasit. Romalı mahkûmlar Gothlar, Lombardlar, Yahudiler, Habeşler ve Maeotis kıyılarındaki barbarlarla arkadaşlık etmeye zorlanıyorlardı. Burada bir Atinalı, orada Hibernalı, kızıl saçlı bir vahşi, şurada Cimbri'nin mavi gözlü devleri.

Kürekçilerin işleri kaba ve basit zihinlerine meşguliyet verecek bir sanatsallık içermiyordu. Kürekleri ileri itmek, çekmek ve daldırmaktan ibaretti. Hareketler otomatik olarak yapıldığında mükemmelliğe ulaşıyordu. Dışarıdaki denizin gerektirdiği dikkat bile zamanla bir düşünce ürününden ziyade içgüdüsel bir şey hâline geliyordu. Uzun bir hizmetin sonucunda zavallıcıklar, güçlü kasları ve tükenmiş zihinleriyle, sabırlı, ruhsuz ve itaatkâr hayvanlara dönüşüyorlardı. Az sayıdaki güzel hatıralarla yaşıyorlar, sonunda sefaletin alışkanlık hâlini aldığı ve ruhun akıl almaz bir dayanıklılığa büründüğü, yarı bilinçli bir yaratığa dönüşüyorlardı.

Tribun saatler boyunca, önündeki sıralarda oturan kölelerin perişanlığından başka her şeyi düşünerek rahat koltuğunda bir sağa bir sola dönüp durdu. Kürekçilerin geminin her iki tarafında da tıpatıp aynı olan hareketleri bir süre sonra monoton bir hâl

---

1) MÖ 260'ta Konsül olan Gaius Druilius, saldıran gemiden düşman gemisinin güvertesine bir köprü uzatıp gemiye çıkma taktiğini geliştirmekle tanınırdı. Bu taktik Mylae Deniz Savaşı'nda Kartacalı donanmasını mağlup etmişti.

alınca tribun köleleri tek tek inceleyerek kendini oyalamaya başladı. Her şey yolunda gidecek olursa peşine düştüğü korsanlar arasında daha iyi adamlar bulacağını düşünerek kalemiyle kusurluları not etti.

Mezarlarına getirilir gibi kalyonlara getirilen köleleri isimlendirmeye hiç gerek yoktu. Bu yüzden, kolaylık olsun diye, genellikle yerleştirildikleri sıraların üzerine boyayla yazılan numaralarla tanımlanıyorlardı. Tribunun her iki taraftaki sıraları dolaşan keskin gözleri, sol tarafta, ilk sıranın ilk oturağının üst ucuna sabitlenmiş son sırada oturan altmış numarada durdu. Orada kaldı.

Altmış numaranın oturağı platformdan biraz daha yüksekte ve birkaç metre uzağındaydı. Kafasının üzerindeki ızgaradan gelen ışık kürekçiyi bütün açıklığıyla tribunun gözünün önüne seriyordu. Dimdik duran kürekçi, diğerleri gibi belini saran kuşak dışında çıplaktı. Ama bazı açılardan ötekilerden farklıydı. Çok gençti, yirmiden fazla değildi. Arrius sadece bir kumarbaz değil, aynı zamanda tam bir insan sarrafıydı. Karadayken pek çok ünlü sporcuyu hayranlıkla izlemek için spor sahasına gitmeyi alışkanlık hâline getirmişti. Bazı hocalardan gücün kas niceliğinden olduğu kadar niteliğinden de kaynaklandığını, performans üstünlüğünün güç kadar zihin de gerektirdiğini öğrenmişti. Bu fikri benimseyerek, hobisi olan pek çok kişi gibi o da bunu destekleyen örnekleri incelerdi.

Okurun da gayet iyi anlayacağı üzere, tribun mükemmeli ararken çok nadiren tatmin oluyordu ve hiç şimdi olduğu kadar takılıp kalmamıştı.

Küreğin ilk hareketinde platformun üzerinden kürekçinin profili görünüyordu. Sonra vücudunu döndürerek itme pozisyonu alıyordu. Bu hareketin zarafeti ve rahatlığı ilk bakışta harcanan kuvvet konusunda kuşku yaratıyordu, ama bu kuşku hızla son buldu. Küreğin sıkıca kavranışı, ileri doğru atılışı ve itilirken eğilişi uygulanan kuvvetin kanıtlarıydı. Dahası bunlar kürekçinin sanatını kesin olarak kanıtlarken, görkemli sandalyede oturan eleştirmeni de teorisinin özünü oluşturan güç ve akıllılık birleşimini aramaya itiyordu.

İncelemeleri sırasında Arrius kürekçinin ne kadar genç oldu-

ğunu görmüştü; bu konuda herhangi bir hassasiyet duymadan, oldukça uzun boylu görünen delikanlının kollarıyla bacaklarının mükemmel olduğunu fark etmişti. Belki kolları çok uzun olabilirdi, ama bu kusur bazı hareketleriyle şişip ip gibi düğümlenen kas kitlesinin altında yok olup gidiyordu. Yuvarlak vücudundaki her bir kaburga fark ediliyordu, ama böyle bir zayıflık palaestradaki[1] çalışmalardan sonra kazanılan sağlıklı bir zayıflıktı. Kürekçinin hareketlerindeki uyumluluk tribunun teorisini kanıtlamakla kalmayıp hem merakını hem de ilgisini uyandırıyordu.

Kısa süre içinde delikanlının yüzünü tam olarak görmeye çalışırken buldu kendini. Biçimli başı kalın ama fazlasıyla esnek ve zarif olan boynunun üzerinde dengeli bir şekilde duruyordu. Profilden yüz hatları Doğu'ya özgüydü, ifadesinde kanının ve hassas ruhunun bir işareti olarak görülebilecek bir incelik vardı. Bu gözlemlerle ilgisi daha da arttı.

"Vay canına!" dedi kendi kendine. "Ne kadar da etkiledi beni! İyi şeyler vadediyor. Onu daha yakından tanıyayım bakalım."

Tribun tam da istediği görüntüyü yakaladı, kürekçi dönüp ona bakmıştı.

"Yahudi bir çocuk!"

Üzerine sabitlenen bu bakışlar altında kölenin iri gözleri daha da büyüdü, yüzüne kan yükseldi, elindeki kürek titredi. Ama o anda hortatorun tokmağı öfkeyle indi. Kürekçi irkildi, sanki azarlanmış gibi yüzünü çevirip küreğini indirdi. Tekrar tribuna dönüp baktığında sevecen bir gülümsemeyle karşılaşıp büyük bir şaşkınlığa uğradı.

Bu arada kalyon Messina Boğazı'na girmişti, aynı isimdeki şehrin kıyısından geçip Etna'nın üzerindeki bulutları geride bırakarak doğuya döndü.

Arrius sık sık kabindeki platforma geri gelip kürekçiyi inceliyor ve kendi kendine, "Bu çocukta bir şey var. Bir Yahudi bir barbar değildir. Onun hakkında daha fazlasını öğreneceğim." diyordu.

---

1) Palaestra, hem bir egzersiz sahası hem de genç erkeklerin güreş, boks yeteneklerini geliştirecekleri, kılıç ve mızrak kullanmayı öğrenecekleri bir okuldu.

III

KALYON KÖLESİ

Dördüncü gün *Astroea* -kalyonun adı buydu- İyon Denizi'nde hızla seyrediyordu. Gökyüzü açıktı ve rüzgâr sanki bütün tanrıların iyi niyetini taşıyormuş gibi esiyordu.

Toplanma noktası olarak belirlenen Kithira Adası'nın doğusundaki körfeze varmadan önce filoya yetişmek mümkün olduğundan, Arrius sabırsız bir şekilde zamanının çoğunu güvertede geçiriyordu. Gemisini ilgilendiren meseleler konusunda sebatla notlar alıyordu, genellikle gidişattan memnundu. Kabindeki görkemli sandalyesinde oturup sallanırken aklı sürekli olarak altmış numaradaki kürekçideydi.

"Şurada sırasından kalkan adamı tanıyor musun?" diye sordu sonunda, hortatora.

O anda nöbet değişimi yapılıyordu.

"Altmış numaradan mı?" diye sordu adam.

"Evet."

Baş kürekçi o anda yerinden ayrılmakta olan kürekçiye dikkatle baktı.

"Bildiğiniz gibi..." diye cevap verdi. "Gemi yapılalı daha bir ay oluyor, gemi kadar adamlar da benim için yeniler."

"Bir Yahudi." dedi Arrius düşünceli bir şekilde.

"Soylu Quintus çok zeki."

"Daha çok genç." diye devam etti Arrius.

"Ama en iyi kürekçimiz." dedi öteki. "Küreğinin kırılacak kadar eğildiğini gördüm."

"Nasıl biri?"

"İtaatkâr, başka bir şey bilmiyorum. Bir keresinde benden bir istekte bulundu."

"Neydi?"

"Kendisini dönüşümlü olarak sağdan sola geçirmemi istedi."

"Nedenini söyledi mi?"

"Hep aynı tarafta duran adamların deforme olduklarını fark etmiş. Fırtına ya da savaş anında ani bir değişiklik yapılması gerektiğinde işe yaramaz bir hâlde olabilirmiş."

"Vay canına! Bu yeni bir fikir. Başka neler gözlemledin?"

"Arkadaşlarından çok üstün."

"Bu bakımdan bir Romalı gibi." dedi Arrius onaylarcasına. "Geçmişi konusunda bir şey biliyor musun?"

"Hiçbir şey."

Tribun bir süre düşündü ve kendi koltuğuna gitmek üzere döndü.

"Molası bittiğinde ben güvertedeysem..." diyerek durakladı. "Onu bana gönder. Yalnız gelsin."

Yaklaşık iki saat sonra Arrius yaldızlı süslemenin altında duruyordu. Büyük önem arz eden bir olaya doğru hızla ilerlediğini gören ve beklemekten başka yapacak bir şeyi olmayan birinin ruh hâli içindeydi. Bir eliyle dümen ipini tutan dümenci de yerinde oturuyordu. Bazı denizciler yelkenin gölgesinde yatmış uyuyordu, serenin üzerinde bir gözcü vardı. Rotayı izlemek için kafasını kaldıran Arrius kürekçinin yaklaştığını gördü.

"Baş kürekçi sizin soylu Arrius olduğunuzu ve sizi burada bulmam gerektiğini söyledi. Ben de geldim."

Arrius arenayı düşünerek delikanlının uzun boylu, adaleli, güneşte parıldayan, içindeki kanın rengine boyanan bedenini hayranlıkla inceledi, tavırları da etkileyiciydi. Sesi, en azından bir kısmı iyi şartlar altında geçen bir ömrü akla getiriyordu; parlak gözlerinde cüretten çok merak vardı. Kendisine yöneltilen sert, ısrarcı ve hükmeden bakışlara karşılık yüzünde gençlik cazibesini bozacak hiçbir değişiklik olmamıştı, ne bir suçlama ne somurtma ne de gözdağı; sadece uzun süre katlanılan büyük üzüntülerin nakşettiği izler vardı, tıpkı zamanın resimlerin yüzeyini boz-

ması gibi. Romalı, kölesiyle konuşan bir efendi gibi değil de bir gençle konuşan yaşlı bir adam gibi hitap etti ona.

"Hortator bana senin en iyi kürekçisi olduğunu söyledi."

"Hortator çok nazik." diye cevap verdi kürekçi.

"Uzun zamandır mı bu iştesin?"

"Yaklaşık üç yıldır."

"Kürekte mi?"

"Onsuz geçen bir günü bile hatırlamıyorum."

"Zorlu bir iş; çok az insan ara vermeden bir yıl bile zor katlanır. Üstelik sen henüz bir çocuksun."

"Soylu Arrius unutmasın ki, dayanıklılık maneviyattan gelir. Onun sayesinde güçlüler yok olurken zayıflar başarı kazanır."

"Konuşmana bakılırsa Yahudi'sin sen."

"İlk Romalıdan da gerilere dayanan atalarım Yahudi'ydi."

"Irkının inatçı gururu sende de var." dedi Arrius, kürekçinin yüzünün kızardığını görünce.

"Zincirlere vurulunca gurur daha yüksek sesle haykırıyor."

"Bu gurura sebep olan nedir?"

"Yahudi olmam."

Arrius gülümsedi.

"Hiç Kudüs'e gitmedim." dedi. "Ama prenslerini duydum. Bir tanesiyle tanışmıştım. Tüccardı ve denizlere açılıyordu. Kral olacak biriydi. Sen hangi sınıftansın?"

"Kalyonun altındaki sıralarda oturan biri olarak cevap vermem gerekirse köle sınıfındanım. Babam bir Kudüs prensiydi, o da bir tüccar olarak denizlere açılırdı. Büyük Augustus'un konuk odasında ağırlanırdı."

"Adı ne?"

"Hur ailesinden Ithamar."

Tribun şaşkınlık içinde elini kaldırdı.

"Bir Hur oğlusun yani?"

Kısa bir sessizlikten sonra, "Seni buraya getiren sebep nedir?" diye sordu.

Yahuda başını eğdi, yüreği sıkışır gibi oldu. Duygularına yeterince hâkim olunca, tribunun yüzüne baktı.

"Vali Valerius Gratus'a karşı suikastla suçlandım."

"Sen mi!" diye bağırdı Arrius, daha büyük bir şaşkınlıkla bir adım gerileyerek. "O suikastçı sen misin? Bütün Roma bu hikâyeyle çalkalandı. Lodinum'da nehirde seyrederken gemime geldi bu haber."

İkisi sessizce birbirlerine baktılar.

"Hur ailesinin ortadan kaldırıldığını sanıyordum." dedi, önce konuşan Arrius.

Tatlı hatıralar delikanlının gururunu alıp götürdü, yanaklarında yaşlar parıldadı.

"Anne, anne! Küçük Tirzah'ım! Neredeler acaba? Soylu tribun, eğer onlar hakkında bir şey biliyorsanız..." Ellerini yalvarır gibi kenetledi, "Bana söyleyin. Yaşıyorlar mı, söyleyin bana. Yaşıyorlarsa neredeler? Ne hâldeler? Yalvarırım söyleyin bana!"

Arrius'a o kadar yaklaşmıştı ki, elinin değdiği pelerini kolundan aşağıya kaydı.

"O korkunç günün üzerinden üç yıl geçti." diye devam etti. "Üç yıl, soylu tribun, her saati sefaletle geçen bir ömür gibi, dipsiz bir kuyuda geçen bir ömür, kimseyle tek kelime konuşmadan, hiç durmaksızın çalışma. Keşke unutulduğumuzda biz de unutabilseydik! Keşke kardeşimin benden koparılışını ve annemin son bakışını unutabilseydim! Salgın hastalığın nefesini ensemde hissettim, savaşan gemilerin sarsıntılarını duydum. Fırtınanın denizleri kamçıladığını gördüm, diğerleri dua ederken ben güldüm. Ölüm kurtuluş olurdu. O gün olanların görüntüsünden kaçmak için bütün gücümle küreklere saldırıyorum. Bana yararı dokunacak en küçük bir şeyi bile düşünün. Öldüler mi söyleyin,

ben yokken onlar mutlu olamazlar. Geceleri beni çağırdıklarını duyuyor, suyun üzerinde yürüdüklerini görüyorum. Ah annemin sevgisi kadar gerçek başka bir şey olamaz! Ya Tirzah, onun soluğu beyaz zambakların soluğu gibidir. Palmiyenin en genç dalıdır o, öylesine taze, öylesine kırılgan, öylesine zarif, öylesine güzel! Sabah boyunca beni mutlu ederdi. Gelip müzik çalardı. Benim yüzümden oldu! Ben..."

"Yani suçunu kabul ediyor musun?" diye sordu Arrius, sert bir şekilde.

Ben-Hur'daki değişim görülecek şeydi, aniden ve aşırı bir şekilde oluverdi. Sesi keskinleşti, elleri sımsıkı kenetlenmiş olarak yukarı kalktı, her bir hücresi titriyor, gözleri alev alev yanıyordu.

"Atalarımın Tanrı'sını duymuşsunuzdur." dedi. "Sonsuz Yahuda'yı. Onun doğrusu ve sınırsız gücü, ta en başından beri İsrail'in peşine düşmesini sağlayan sevgi adına yemin ederim ki ben masumum!"

Tribun duygulandı.

"Ey soylu Romalı!" diye devam etti Ben-Hur. "Bana küçük bir inanç verin, her gün daha da derinleşen karanlığıma ışık gönderin!"

Arrius arkasını dönüp güverteye yürüdü.

"Mahkemeye çıkmadın mı?" diye sordu, birden durarak.

"Hayır!"

Romalı şaşkınlık içinde başını kaldırdı.

"Mahkeme yok, tanık yok! Hakkında kim hüküm verdi?"

Romalıların hiçbir zaman çöküş yıllarında olduğu kadar yasa âşığı olmadıkları unutulmamalıdır.

"Beni iplerle bağlayıp kuledeki mahzene sürüklediler. Hiç kimseyi görmedim. Kimse benimle konuşmadı. Ertesi gün askerler beni deniz kıyısına götürdüler. O zamandan beri kalyon kölesiyim."

"Masumiyetini nasıl kanıtlayabilirdin?"

"Ben daha bir çocuktum, bir suikastçı olamayacak kadar gençtim. Gratus'u hiç tanımıyordum. Eğer onu öldürecek olsam yeri ve zamanı bu olmazdı. Bir lejyonun ortasında atla gidiyordu, çok berrak bir gündü. Kaçacak yerim yoktu. Ben Roma'nın dostu olan bir sınıfa mensuptum. Babam imparatora olan hizmetleriyle tanınmıştı. Sarayımızı kaybedebilirdik. Benim, annemin ve kız kardeşimin mahvolacağı kesindi. Kin gütmek için bir nedenim yoktu, üstelik bir İsrailoğlu için burun deliklerindeki hava gibi olan mülk, aile, hayat, şuur ve yasa elimi kolumu bağlıyordu. Aklımı kaçırmamıştım ya. Utanç yaşamaktansa ölümü yeğlerdim. İnanın bana hâlâ öyle."

"Olay esnasında yanında kim vardı?"

"Babamın evinin damındaydım. Zarif Tirzah yanımdaydı. Lejyonun geçişini izlemek için duvara dayanmıştık. Elimin altından bir kiremit kayıp Gratus'un üstüne düştü. Onu öldürdüğümü sandım. Ne büyük korkuydu!"

"Annen neredeydi?"

"Aşağıdaki odasında."

"Ona ne oldu?"

Ben-Hur ellerini kenetledi, derin bir soluk aldı.

"Bilmiyorum. Onu sürükleyip götürdüklerini gördüm, bu kadar biliyorum. Evdeki her canlıyı dışarı çıkardılar, ağzı dili olmayan sığırları bile. Annem bir daha dönmesin diye kapıları mühürlediler. Onu sordum. Tek kelime alamadım! O masumdu. Affınıza sığınıyorum, soylu tribun! Benim gibi bir köle bağışlanmaktan ya da intikamdan söz etmemelidir. Ömür boyu küreğe mahkûm edildim."

Arrius dikkatle dinliyordu. Kölelerle ilgili bütün deneyimlerini göz önünde bulundurdu. Eğer bu duygular sahteyse delikanlı mükemmel bir oyunculuk sergiliyordu. Öte yandan eğer bunlar gerçekse Yahudi'nin masumiyetinde hiç kuşku yoktu. Eğer masumsa, nasıl bir kör öfkeyle üzerinde güç uygulanmıştı! Bir kaza yüzünden bütün aile ortadan silinmişti! Bu düşünce onu çok sarstı.

Meşguliyetlerimiz ne kadar zorlu ve kanlı olursa olsun bizi ahlaki açıdan çökertemezler; eğer gerçekten sahipsek adalet ve merhamet gibi nitelikler yaşamaya devam eder, tıpkı kar altındaki çiçekler gibi. Tribun insafsız olabilirdi, yoksa mesleğinin gereklerine uygun olmazdı; ama adil de olabilirdi. Hizmet verdiği gemilerin mürettebatı bir süre sonra ondan iyi bir tribun diye söz ederlerdi. Akıllı bir okur onun karakteri konusunda daha iyi bir tanımlamaya ihtiyaç duymayacaktır.

Bu olayda delikanlının lehine olan pek çok durum vardı, başkaları da bulunabilirdi. Muhtemelen Arrius Valerius Gratus'u tanıyor ve sevmiyordu. Yaşlı Hur'u da tanıyor olabilirdi. Yahuda konuşması sırasında ona bunu sormuş, ama fark edileceği üzere bir cevap alamamıştı.

Tribun ne diyeceğini bilemez bir tereddüt içindeydi. Çok güçlüydü. Geminin reisiydi. Merhamet duyacak kadar etkilenmişti. Delikanlı güvenini kazanmıştı. Ama acelesi yok, dedi kendi kendine, hemen Kithira'ya gitmeleri gerekiyordu. En iyi kürekçiden vazgeçilemezdi, bekleyecekti, dahasını da öğrenecekti, en azından onun Prens Ben-Hur olduğundan ve doğruyu söylediğinden emin olacaktı. Genellikle köleler yalancı olurdu.

"Bu kadar yeter." dedi yüksek sesle. "Yerine geri dön."

Ben-Hur başını eğerek selam verdi, bir kere daha efendisinin yüzüne baktı, ama hiçbir ümit ışığı görmedi. Yavaş yavaş döndü ve arkasına bakıp, "Eğer tekrar aklınıza gelecek olursam, ey tribun, size sadece annem ve kardeşim adına yalvardığımı unutmayın." dedi.

Yoluna devam etti.

Arrius hayranlıkla onu izledi.

"Vay canına!" diye düşündü. "Eğitim alsa tam arenalık bir adam! Ne koşar ama! Ey tanrılar! Tam kılıçlık kollar! Dur!" dedi yüksek sesle.

Ben-Hur durdu, tribun yanına gitti.

"Eğer özgür olsaydın ne yapardın?"

"Soylu Arrius benimle dalga geçiyor!" dedi Yahuda, titreyen dudaklarla.

"Hayır, tanrılar aşkına, hayır!"

"O hâlde memnuniyetle cevaplayayım. Kendimi hayati bir göreve adardım. Başka bir şey düşünmezdim. Annemle Tirzah eve dönene kadar durup dinlenmek nedir bilmezdim. Her günümü ve saatimi onların mutluluğuna adardım. Sadık bir köle gibi hizmet ederdim onlara. Çok şey kaybettiler, ama atalarımın Tanrı'sının yardımıyla daha fazlasını bulurdum!"

Romalı bu cevabı beklemiyordu. Bir an için amacını unuttu.

"Tutkularından söz ediyorum." dedi, kendini toparlayarak. "Annen ve kardeşin öldülerse ya da bulunamazlarsa, ne yapardın?"

Ben-Hur'un yüzü sarardı, denize baktı. Güçlü bir duyguyla mücadele ediyordu. Bu duyguyu yenince tribuna döndü.

"Yani amacım ne olurdu?"

"Evet."

"Size doğruyu söyleyeceğim. Bahsettiğim o korkunç günden önceki gece asker olmak için annemden izin almıştım. Hâlâ aynı şeyi düşünüyorum. Dünyada bir tane savaş okulu olduğuna göre, oraya giderdim."

"Palaestra!" diye bağırdı Arrius.

"Hayır, Roma kampına."

"Ama önce silah kullanmayı öğrenmen lazım."

Bir efendi kölesine öğüt vermez. Arrius da bu düşüncesizliğini anlayıp sesini ve tavrını sertleştirdi.

"Şimdi git." dedi. "Aramızda geçenlere bel bağlama. Belki de seninle dalga geçmişimdir. Ya da..." Düşünceli bir şekilde bakışlarını uzaklaştırdı, "Eğer düşünüp de umutlanacak olursan, bir gladyatörün şöhretiyle bir askerin hizmeti arasında bir seçim yap. İlki imparatorun takdirini kazanabilir, ama ikincisinin bir ödülü yoktur. Sen Romalı değilsin. Git!"

Kısa bir süre sonra Ben-Hur tekrar sırasına yerleşmişti.

Bir insanın yüreği ferahsa işi ağır değildir. Küreği eline almak

artık Yahuda'ya ağır gelmiyordu. İçine bir umut dolmuştu, tıpkı şakıyan bir kuş gibi. Onu görmüyor, şakımasını duymuyordu ama orada olduğunu biliyor, hissediyordu. Tribunun uyarısını "Belki de seninle dalga geçmişimdir." hatırladıkça aklından kovuyordu. Yüce adamın kendisini çağırıp hikâyesini dinlemesi ruhunun açlığını doyuran ekmek gibiydi. Kuşkusuz bundan iyi bir şeyler çıkacaktı. Sırasının üstünden gelen ışık umut saçıyordu. Dua etti.

"Tanrı'm! Senin sevgini kazanmış İsraillilerin oğluyum ben! Bana yardım et, sana yalvarıyorum!"

IV

UMUT IŞIĞI

Antemona Körfezi'nde, Kithira Adası'nın doğusunda yüz kalyon bir araya geldi. Tribun incelemeler için bir gün ayırdı. Sonra Yunan kıyıları ile Asya arasında, ana yolun ortasına yerleştirilmiş dev bir kaya gibi duran ve Kiklad adalarının en büyüğü olan Naxos'a gitti. Orada olup biten her şeye hâkimdi, aynı zamanda ister Ege'de, ister Akdeniz'de olsunlar, korsanların derhâl peşine düşebileceği bir pozisyondaydı.

Bir düzen içindeki filo adanın dağlık kıyılarına doğru ilerlerken, kuzeyden gelen bir kalyon fark edildi. Arrius onu karşılamaya gitti. Bizans'tan gelen bir nakliye gemisi olduğu anlaşıldı ve kumandanından öğrenmek istediği her şeyi öğrendi.

Karadeniz'in uzak kıyılarından korsanlar geliyorlardı. Azak Denizi'ni besleyen nehrin ağzındaki Tanais bile ellerindeydi. Büyük bir gizlilik içinde hazırlanmışlardı. İlk bilinen hareketleri Trakya Boğazı'nda görünmeleriydi, oradaki bir filoyu imha etmişlerdi. Hellespont'a kadar yüzen her şey onların avı hâline gelmişti. Filolarında hepsi güçlendirilmiş ve tedarikli altmış kalyon vardı. Birkaçı iki dizi kürekli, geri kalanı üç dizi kürekli kalyonlardı. Komutasında bir Yunanlı vardı ve bütün doğu denizlerine aşina oldukları söylenen kılavuzları da Yunanlıydı. Yağmalarının haddi hesabı yoktu. Panik sadece denizler için geçerli değildi, kapılarını

kapatan şehirler de geceleri duvarlarına adamlarını dikiyorlardı. Trafik neredeyse durmuştu.

Peki, şimdi neredeydi bu korsanlar?

Arrius kendisini en çok ilgilendiren bu soruya cevabını aldı.

Lemnos adasındaki Hephaestia şehrini yağmaladıktan sonra düşman Thessalia'ya doğru ilerlemiş, son bilgiye göre, Euboea ile Hellas arasındaki körfezlerde ortadan kaybolmuşlardı.

Havadisler böyleydi.

Tek bir filo hâlinde toplanmış hızla ilerleyen yüz geminin en iyi görülebileceği tepeye çıkan ada sakinleri, önde ilerleyen grubun birdenbire kuzeye döndüğünü gördüler, bir süvari birliğindeki askerler gibi diğerleri de aynı noktadan dönerek onları izliyordu. Korsanların baskınına ilişkin haberler onların da kulağına gelmişti, şimdi beyaz yelkenler Rhene ve Siros arasında gözden kaybolana kadar onları izlerlerken, iç rahatlığıyla minnet duyuyorlardı. Roma güçlü eliyle kavradığı her şeyi himayesine alırdı. Vergilerinin karşılığında onların güvenliğini sağlıyordu.

Tribun düşmanın hareketinden memnuniyet duyarak kadere şükretti. Kendisine hızlı çalışan bir akıl vermiş ve düşmanlarını da yok etmenin en garanti olduğu sulara çekmişti. Akdeniz gibi engin bir denizde bir kalyonun yaratabileceği hasarı ve onu bulup tamir etmenin ne kadar güç olduğunu biliyordu. Aynı zamanda, bütün korsan hareketine tek bir darbeyle son verebilirse bu şartların nasıl bir şöhret ve hizmet getireceğini de biliyordu.

Eğer okur, eline bir Yunan ve Ege haritası alacak olursa, Euboea Adası'nın karayla arasında iki yüz kilometre uzunluğunda ve on iki kilometre genişliğinde bir kanal bırakarak sahil boyunca, Asya'ya karşı bir kale gibi uzandığını görecektir. Bir zamanlar Dairus'un oğlunun filosunu kabul eden bu koy şimdi de Karadeniz'den gelen cüretkâr yağmacıları içine alıyordu. Pelags ve Meliak körfezleri boyunca yer alan kasabaların zenginliği baştan çıkarıcı bir ganimet vadediyordu. Bütün bunları göz önünde bulunduran Arrius yağmacıların Thermopylae'nin aşağılarında bir yerlerde bulunabileceğine hüküm verdi. Bu şansı kullanarak onları bir saat bile kaybetmeden, kuzeyden ve güneyden kuşat-

maya karar verdi. Naxos'un meyveleri, şarapları ve kadınları bile akla getirilmemeliydi. Böylece daha akşam olmadan, gökyüzüne doğru yükselen Ocha Dağı görünene kadar hiç durmadan seyrine devam etti, sonra dümenci Euboea sahiline gelindiğini bildirdi.

Bir işaretle kürekler durduruldu. Tekrar harekete geçildiğinde Arrius elli kalyonluk bir filonun başına geçip onları kanalın yukarısına yönlendirdi, aynı güçteki bir başka filo da hızla yukarıdaki koya gitme emriyle burnunu dışarıya, açık denize çevirdi.

Sayıca her iki filo da korsanlarınkine denk değildi, ama her birinin bunu telafi edecek avantajları vardı, aralarında ne kadar cesur olursa olsun kuralsız bir güruhta asla bulunmayan bir disiplin söz konusuydu. Ayrıca, tribun kurnazca düşünmüştü, olur da bir filo bozguna uğratılacak olursa, diğeri zaferiyle bitkin düşen düşmanı kolaylıkla alt edebilirdi.

Bu arada Ben-Hur altı saatte bir nöbet değiştirerek görev başındaydı. Antemona Körfezi'nde aldığı mola onu yeniden kendine getirdiğinden artık kürekler onun için sıkıntı değildi, platform üzerindeki baş kürekçi onda hiçbir hata bulamıyordu.

İnsanlar genellikle nerede olduklarını ve nereye gittiklerini bilmenin verdiği rahatlığın farkında olmazlar. Kaybolmuşluk duygusu keskin bir acı verir. Hele bilinmeyen yerlere doğru körlemesine bir gidiş daha da beter bir duygudur. Alışkanlık Ben-Hur'un bu duygusunu bir ölçüde uyuşturmuştu. Kalyonun engin denizdeki pek çok rotada hızla ilerlediğini bilerek saatlerce, bazen günlerce ve gecelerce kürek çekerken, nerede olduğunu ve nereye gittiğini öğrenme arzusu hep içinde duruyordu, ama şimdi bu arzu tribunla konuştuğundan beri göğsünde filizlenen ümitle daha da hızlanmıştı. İçinde bulunduğu yer ne kadar daralırsa arzunun o kadar yoğunlaştığını görüyordu. Çalışma hâlinde olan gemideki bütün sesleri duyuyor, her bir sesi sanki kendisine bir şey söylemeye gelmiş gibi dinliyordu. Ne bekleyeceğini bilmeden başının tepesindeki ızgaraya ve arasından ancak küçük bir parçası üstüne düşen ışığa bakıyordu. Pek çok kez platformdaki baş kürekçiyle konuşma dürtüsüne kapılırken yakalamıştı kendini, herhâlde başka hiçbir şey adamı bu kadar şaşırtmazdı.

Uzun hizmeti esnasında, gemi seyir hâlindeyken kabinin zemininde yer değiştiren zayıf güneş ışıklarını izleyerek genellikle geminin nerede olduğunu anlamayı öğrenmişti. Tabii bu bulutsuz günlerde oluyordu, tıpkı talihin tribunu kendisine gönderdiği gün olduğu gibi. Bu deneyim Kithira'dan ayrıldıklarından beri onu hiç yanıltmamıştı. Eski Yahuda bölgesine doğru yol aldıklarını düşünerek rotadan her sapmaya karşı duyarlıydı. Naxos yakınlarında kuzeye doğru ani bir yön değişimini büyük bir sancı içinde fark etti. Sebebini tahmin bile edemiyordu. Unutulmamalıdır ki, diğer köle arkadaşları gibi, o da durum hakkında hiçbir şey bilmiyor, seferle ilgilenmiyordu. Onun yeri kürek başındaydı, ister demirlemiş ister seyir hâlinde olsunlar acımasızca orada tutuluyordu. Üç yıl içinde sadece bir kere güverteyi görmesine izin verilmişti. O da tanık olduğumuz andı. İlerlemesine yardımcı olduğu kalyonun hemen arkasında, şahane bir düzen içinde gelen büyük bir filo olduğundan haberi bile yoktu. Amaçlarının ne olduğunu da bilmiyordu.

Batmakta olan güneş son ışınlarını kabinden çektiğinde, kalyon hâlâ kuzeye doğru ilerliyordu. Gece olunca da Ben-Hur bir farklılık hissetmedi. Tam o sıralarda bir tütsü kokusu lombar ağızlarından içeriye yayıldı.

"Tribun sunakta." diye düşündü. "Savaşa giriyor olabilir miyiz?"

Dikkat kesildi.

Hiç gözleriyle tanık olmadan pek çok savaşta bulunmuştu. Oturduğu yerden yukarıdaki sesleri duymuş, tıpkı şarkısını bilen bir şarkıcı gibi her türlü sese aşina olmuştu. Bir savaşın ön hazırlıklarını da biliyordu, bir Yunanlı için olduğu kadar bir Romalı için de değişmez olan şey tanrılara kurban adamaktı. Dinî törenler seferin başlangıcında yapılanların aynısıydı ve onun için bir uyarı niteliği taşıyordu.

Gözlemlenebileceği gibi, bir savaş hâli kendisi ve kürekleri başındaki arkadaşları için denizcilerin ve askerlerinkine hiç benzemeyen bir ilgi konusuydu. Bu ilgi, karşılaşılan tehlikeden değil de, yenilgi yaşanması durumunda sağ kurtulunursa şartların değişme ihtimalinden kaynaklanıyordu; muhtemelen bir özgürlük

getirebilir ya da en azından efendilerin daha iyileriyle yer değiştirmesini sağlayabilirdi.

Zamanı gelince lambalar yakılıp merdiven kenarlarına asıldı ve tribun güverteden aşağıya indi. Onun emri üzerine askerler zırhlarını kuşandılar. Yine onun emri üzerine makineler kontrol edildi, şişeler dolusu yanıcı yağ ve mum fitili gibi sarılmış sepetler dolusu pamuk, mızraklar ve oklarla beraber büyük yığınlar hâlinde getirilip yere kondu. Ve son olarak Ben-Hur, platformuna çıkan tribunun zırhını kuşandığını, miğferini ve kalkanını çıkardığını görünce, artık bu hazırlıkların anlamı konusunda bir kuşkusu kalmadı, görevine kendisini hazırladı.

Her bir sıraya ucunda ağır bileklikler olan zincirler tutturulmuştu. Hortator bu bileklikleri kürekçilere takmak için sıraları dolaşmaya başladı. Kürekçiler için itaat etmekten başka bir seçenek olmadığı gibi, bir felaket anında kaçmanın da imkânı yoktu.

Kabinde, sadece deriden yuvalarında dönen küreklerin uğultusuyla bozulan büyük bir sessizlik oldu. Sıralarında oturan bütün adamlar utanç içindeydiler, en çok da Ben-Hur utanıyordu. Bundan kurtulmak için her şeyini verirdi. Kısa süre içinde prangaların şakırtısı baş kürekçinin kendisine doğru ilerlemekte olduğu haberini verdi. Yanına geliyordu, acaba tribun kendisi için müdahale eder miydi?

Okur isterse bu düşünceyi kibre ya da bencilliğe atfedebilir; ama o anda Ben-Hur'u ele geçirmişti. Romalının araya gireceğine inanıyordu, her halükârda adamın duygularını ortaya çıkaracaktı. Tam bir savaşa niyetlenmişken kendisini düşünecek olursa, bu, fikrinin yani gizli bir şekilde arkadaşlarından daha üstün tutulduğunun kanıtı olacak, bu kanıt da ümidini haklı çıkaracaktı.

Ben-Hur gerginlik içinde bekliyordu. Saniyeler yıl gibi geliyordu. Küreğin her dönüşünde, basit hazırlıklarını tamamlayıp sedire uzanmış dinlenen tribuna bakıyordu. Onun bu hâlini görünce altmış numara kendisini kınayarak acı acı gülümsedi ve bir daha o tarafa bakmamaya karar verdi.

Hortator yaklaşıyordu. Bir numaraya gelmişti, demir zincirler

korkunç bir takırtı çıkarıyordu. İşte altmış numaradaydı! Ben-Hur umutsuzluğun verdiği bir sükûnetle küreğini dengede tutarak ayağını adama uzattı. Sonra tribun kıpırdandı, doğrulup oturdu, el işaretiyle baş kürekçiye seslendi.

Güçlü bir mide bulantısı kapladı Yahudi'yi. Tribun bakışlarını hortatordan kendisine çevirdi. Küreği elinden düşerken sanki kendi bulunduğu taraf ışıklar içindeymiş gibi geldi ona. Söylenenlerin hiçbirini duymadı, pranga sıraya tutturulduğu kancada boş boş sallanıyordu. Yerine dönen baş kürekçi tekrar tokmağını vurmaya koyuldu. Tokmağın sesi hiç bu kadar melodik gelmemişti. Ben-Hur göğsünü küreğin kurşundan ucuna dayayıp bütün gücüyle çekti ve gövdesi neredeyse kırılacak kadar eğilene dek itti.

Baş kürekçi tribunun yanına gidip gülümseyerek altmış numarayı işaret etti.

"Ne kuvvet ama!" dedi.

"Ve ne maneviyat!" dedi tribun. "Vay canına! Prangalar olmadan daha iyi çalışıyor. Artık ona takma."

Bunları söyledikten sonra tekrar sedire uzandı.

Gemi, nadiren rüzgârla dalgalanan suların üzerinde küreklerle saatler boyu ilerlemeye devam etti. Görevde olmayan insanlar uyuyordu; Arrius kendi yerinde, askerler yerde yatıyorlardı.

İki kere nöbeti devreden Ben-Hur uyuyamadı. Üç yıllık geceden sonra, karanlığın arasından nihayet güneş ışığı görünmüştü! Denizde sürüklenip kaybolduktan sonra karayı görmüştü! O kadar uzun süren ölümün ardından titreyip canlanmıştı. Böyle bir zamanda uyunmazdı. Ümit gelecekle ilgilidir; şu an ve geçmiş ona hizmet eden hizmetkârlardır. Tribunun lütfuyla başlayan bu ümit onu ilerilere taşımıştı. Asıl mucize, ümidin bize sonucunu işaret ettiği hayal mahsulü şeylerin bizi mutlu etmesi değil, bizim onları gerçek gibi kabul edişimizdir. Üzüntüleri hafifledi, evi ve zenginlikleri geri geldi; annesiyle kız kardeşi yine kollarındaydı. Onu o anda hiç olmadığı kadar mutlu eden bu düşüncelerdi. Sanki kanatlanmış gibi korkunç bir savaşın içine koştuğunu hiç düşünmüyordu bile. Ümit taşıyan şeyler kuşkulardan uzaktı. Se-

vinci öylesine tam, öylesine mükemmeldi ki, kalbinde intikama yer yoktu. Messala, Gratus, Roma ve onlarla bağlantılı bütün acı dolu hatıralar, yukarılarda güvenli bir şekilde dolaşarak yıldızların şarkılarını dinlediği zehirli bir hava gibiydi.

Şafaktan önceki koyu karanlık suların üzerini kapladığında, *Astroea*'da her şey yolunda giderken, bir adam güverteden aşağıya inip tribunun uyuduğu platforma doğru hızla yürüdü ve onu uyandırdı. Arrius kalktı, miğferini, kılıcını ve kalkanını kuşandı, komutana gitti.

"Korsanlar yakındalar. Hazır olun!" deyip merdivenlere doğru yöneldi, öylesine sakin ve kendinden emindi ki, onu gören biri, "Ne mutlu bir adam! Apicius[1] şerefine yemek veriyor!" diye düşünürdü.

V

DENİZ SAVAŞI

Gemideki herkes, hatta geminin kendisi bile uyanmıştı. Subaylar kendi yerlerine geçtiler. Silahlarını kuşanıp dışarı çıkan askerler her yönden lejyonerlere benziyorlardı. Demetler hâlindeki oklar ve kucak dolusu mızraklar güverteye taşındı. Orta merdivenlerin yanına yağ fıçıları ve ateş topları kullanıma hazır bir şekilde yerleştirildi. İlave lambalar yakıldı. Kovalar suyla doldurulduu. Molada olan kürekçiler baş kürekçinin önünde toplandılar. Tanrı'nın inayetiyle Ben-Hur da onların arasındaydı. Başının üzerinden son hazırlıkların boğuk seslerini duymuştu, denizciler yelkeni sarıyor, ağları yayıyor, makineleri hazırlıyor, boğa derisinden zırhları kenarlara asıyorlardı. Kalyona tekrar bir sessizlik hâkim olmuştu, belli belirsiz bir korku ve beklentiyle dolu bir sessizlikti bu, hazır olunduğu anlamına geliyordu.

Merdivenlerin başında duran bir deniz subayının aşağıdaki hortatora verdiği işaretle birdenbire kürekler durduruldu.

---

1) Efsanevi bir oburdu ve bu isim yemeğe aşırı düşkün olanlara verilirdi, bunların en ünlüsü de İmparator Tiberius dönemindeki Marcus Gavius'tu. Yemek üzerine Roma kitaplarının yazarının Apicius olduğuna inanılırdı.

Bu da ne demek oluyordu?

Sıralarına zincirlenmiş haldeki yüz yirmi köleden hiçbiri kendisine bu soruyu sormadı. Teşvik edici hiçbir şeyleri yoktu. Vatanseverlik, şeref, görev bilinci onlar için bir şey ifade etmiyordu. Çaresizce ve körü körüne tehlikeye atılan insanlara özgü bir korku duyuyorlardı. İçlerindeki en ruhsuzun bile küreğini dengede tutarken olabilecekleri düşünüp hiçbir umut beslemediği tahmin edilebilirdi; çünkü zafer zincirlerinin daha sıkı bağlanmasından başka bir şey olmayacaktı, bunun dışında ya batacak ya da yanacaktı, onun kaderi geminin kaderine bağlıydı.

Olan biteni soramazlardı. Kimdi bu düşman? Ya dostlar, kardeşler, hemşehrilerse? Varsayımları daha ileriye taşıyan okur, böyle acil durumlar karşısında talihsiz zavallıları oturaklarına zincirleyen Romalının hissettiği gerekliliği anlayacaktır.

Bu tür düşünceler için hiç zamanları yoktu. Kıç taraftaki kalyonlardan gelen kürek sesleri Ben-Hur'un dikkatini çekti ve *Astroea* sanki dalgaların ortasında kalmış gibi sallandı. Yakınlardaki bir filonun manevra yaparak saldırı için hazırlandığı fikrine kapıldı. Bu düşünceyle kanı hareketlendi.

Güverteden bir başka işaret daha geldi. Kürekler suya batırıldı ve kalyon belli belirsiz harekete geçti. Çıt çıkmıyordu, kabindeki herkes içgüdüsel olarak kendisini bir darbeye hazırlıyordu. Sanki gemi bile durumu hissetmiş de soluğunu tutarak bir kaplan gibi çömelmişti.

Böyle bir durumda zaman hakkında bir yorum yapmak zordur; Ben-Hur da ne kadar zaman geçtiği konusunda bir yargıda bulunamıyordu. Sonunda güvertede uzun uzun borazanlar çalındı. Baş kürekçi tokmağını çınlatacak şekilde vuruyor; kürekçiler ileriye doğru atılıp kürek lerini daha derine batırıyor ve tek bir güç hâlinde geri çekiyorlardı. Her bir kalası titreşen kalyon bir sıçrama yaparak tepki verdi. Arka taraftan diğer borazanlar da gürültüye katıldılar, ön taraftansa sadece hengâme içindeki insan sesleri geliyordu. Güçlü bir sarsıntı oldu; baş kürekçinin platformunun önündeki kürekçiler yalpaladılar, bazıları düştü. Gemi geriye doğru savruldu, sonra toparlanıp öncekinden daha kuvvetli bir şekilde ileri atıldı. Dehşet içindeki insanların tiz çığ-

lıkları yükselerek borazanların sesini ve çarpışmanın gürültüsünü bastırdı. Ben-Hur ayaklarının altında bir darbe, bir gümbürtü ve parçalanma hissetti. Etrafındaki adamlar korku içinde birbirlerine baktılar. Güverteden zafer çığlıkları yükseldi, Romalılar kazanmıştı! Peki ama denizin yuttukları kimlerdi? Hangi dilden, hangi millettendiler?

Dur durak yoktu. *Astroea* yine ileri atıldı. O giderken, bazı denizciler aşağıya koşup yağ fıçılarına batırdıkları pamuk toplarını merdivenlerin başında bekleyen arkadaşlarına atıyorlardı. Savaşın dehşetine bir de ateş ekleniecekti.

Kalyon o kadar yana yattı ki en üstte oturan kürekçiler yerlerinde zor durdular. Yine sevinç çığlıkları duyuldu. Büyük maçunanın[1] kancasıyla yakalanıp havaya kaldırılan bir düşman gemisi denize düşüp batmıştı.

Sağdan ve soldan yükselen bağırtılar tarifsiz bir velveleye dönüştü. Arada bir çatırtı oluyor, ardından gelen korku dolu bağırtılar öteki gemilerin batırıldığını ve mürettebatının boğulduğunu bildiriyordu.

Savaş tek taraflı değildi. Zaman zaman zırhlı bir Romalı lombardan aşağıya indiriliyor, kanlar içinde yere uzatılıyor, bazıları da ölüyordu.

Bazen buhara karışan duman ve kavrulan insan eti kokusu kabine doluyor, aşağının loşluğuna sarı bir kasvet getiriyordu. Güçlükle soluk alan Ben-Hur yanan bir geminin dumanı içiriden geçtiklerini ve sıralarına zincirlenen kürekçilerin yanıp kül olduklarını anlıyordu.

Bu esnada hareket halinde olan *Astroea* birdenbire durdu. Kürekler kürekçilerin ellerinden, kürekçiler de yerlerinden fırladılar. Güvertede şiddetli bir ezilme, yanlarda da birbirine çarpan iki geminin gıcırtısı duyuldu. İlk kez tokmağın sesi hengâme içinde kaybolup gitti. Adamlar korkuyla yere düşüp saklanacak bir yer aradılar. Bütün bu dehşetin ortasında, lombozdan aşağıya tepe üstü inen bir beden Ben-Hur'un yanına düştü. Delikanlı yarı çıplak hâldeki bedene ve yüzünü karartan saçlarına baktı, altında

---

1) Buharla çalışan ağırlık kaldırma makası. (ç.n.)

boğa derisinden ve hasır işi kalkanı vardı. Kuzey'in beyaz tenli uluslarından bir barbardı. Buraya nasıl gelmişti? Demir bir el onu karşı güverteden getirmişti, hayır, düşman *Astroea*'ya çıkmıştı! Romalılar kendi güvertelerinde mi savaşıyorlardı? Genç Yahudi tepeden tırnağa ürperdi. Arrius zor durumdaydı, canını kurtarmaya çalışıyor olabilirdi. Ya ölürse! Tanrı korusun! Daha yeni gelen umutlar ve hayaller sadece bir hayal ve umut olarak mı kalacaktı? Annesini, kız kardeşini, evini, kutsal topraklarını bir daha göremeyecek miydi? Yukarıdaki hengâme bütün gümbürtüsüyle devam ediyordu. Etrafına bakındı, kabindeki her şey karmakarışıktı; sıralarına çakılı kürekçiler felce uğramış gibiydiler, insanlar oradan oraya körlemesine koşuşup duruyorlardı; sadece yerinde oturan baş kürekçi soğukkanlılığını koruyor, tokmağını vurmaya devam ederek tribunun emirlerini bekliyordu, eşsiz bir disiplin örneğiydi bu.

Onu örnek alan Ben-Hur kendisine hâkim olarak düşünmeye başladı. Romalıyı platformda tutan şey onur ve görev bilinciydi, ama bunların kendisiyle ne ilgisi vardı? Oturduğu sıra kaçınılması gereken bir yerdi, bir köle olarak ölmesi kurban edilmek demekti. Yaşamaktı onun görevi. Hayatı ailesine aitti. Bütün gerçekliğiyle gözünün önüne geldiler: Ellerini uzattıklarını gördü, kendisine yalvardıklarını duydu. Onlara gidecekti. Birden hareketle geçip durdu. Ne yazık ki Romalı yargısıyla hüküm giymişti! Bu devam ettiği sürece kaçmak faydasızdı. Koskoca dünyada imparatorluk emrinden kurtulabileceği hiçbir yer yoktu, ne karada ne de denizde. Yasalar çerçevesinde özgürlüğe ihtiyacı vardı, ancak o zaman Yahuda'da yaşayıp kendisini adayacağı evlatlık vazifesini yerine getirebilirdi; başka bir yerde yaşayamazdı. Ah Tanrı'm! Böyle bir özgürlüğü nasıl beklemiş, bunun için nasıl da dua etmişti! Ve ne kadar gecikmişti! Ama sonunda tribunun vaadinde görmüştü bunu. Bu büyük adam başka neyi kastediyor olabilirdi ki? Peki ya öldüyse! Ölüler canlılara verdikleri sözü tutmak için geri gelemezlerdi ki. Hayır, Arrius ölmemeliydi! Bir kalyon kölesi olarak hayatta kalmaktansa onunla beraber ölmek daha iyiydi.

Ben-Hur bir kez daha etrafına baktı. Kabinin yukarısında savaş devam ediyor, düşman gemileri yanlardan vuruyor ve sıyırıyorlardı. Sıralarında oturan köleler zincirlerinden kurtulmaya

çalışıyorlar, çabalarının boşuna olduğunu görüp deli gibi böğürüyorlardı. Muhafızlar yukarı çıkmışlardı, disiplin bozulmuş, panik başlamıştı. Ama hayır, elinde tokmağından başka bir silahı olmayan baş kürekçi hiç değişmeden, her zamanki gibi soğukkanlı bir şekilde yerinde oturuyor, velvelenin arasındaki boşlukları tokmağının gürültüsüyle dolduruyordu. Ben-Hur ona son kez bakıp firar etmek için değil de, tribunu bulmak için yerinden kalktı.

Kıç taraftaki lombar merdivenleriyle arasında çok kısa bir mesafe vardı. Bir sıçrayışta bu mesafeyi aşıp birkaç basamak çıktı. Artık ateşten kan kırmızısına bürünen gökyüzünü, yan taraftaki gemileri, enkazla dolu denizi, dümenin etrafını kuşatan mücadeleyi ve çok sayıdaki saldırganla az sayıdaki savunmacıyı görebiliyordu. O anda birdenbire ayakları yerden kesildi ve geriye doğru düştü. Zemin sanki yükselip parçalanıyordu. Kaşla göz arasında geminin kıç tarafı parçalara bölündü ve o ana kadar orada uzanıp bekleyen deniz tıslayarak ve köpürerek içeri atıldı, her yer karardı, sular akın hâlinde Ben-Hur'a doğru ilerledi.

Böyle bir sıkıntı içinde kalan genç Yahudi'nin çabalamadığı söylenemez. Her zamanki kuvvetinin yanı sıra, hayatın bu tür tehlikeleri için doğanın yedekte beklettiği bir güç de vardı; ama karanlık, girdap ve suyun gürlemesi onu sersemletmişti. İstemsiz bir şekilde nefesini tutuyordu.

Suyun istilasıyla bir kütük gibi kabinin dibine sürüklendi, batma hareketinin hızıyla yeniden su yüzüne çıkmasa boğulabilirdi. Moloz parçalarının arasında kulaç atarak su üstünde kalmayı başardı. Bu arada yakaladığı bir şeye tutundu. Suyun altında kaldığı süre ona bir yıl gibi gelmişti. Sonunda yüzeydeydi, derin bir solukla ciğerlerini doldurdu, saçlarındaki ve gözlerindeki suyu silkinerek attı, tutunduğu kalasın üzerine çıkıp etrafına bakındı.

Dalgaların altındayken ölüm onun peşine düşmüştü; yukarı çıkınca da çok çeşitli şekillerde kendisini beklediğini gördü.

Yarı şeffaf bir sis gibi denizin üzerinde asılı duran dumanın içinde yer yer parlak parçacıklar ışıldıyordu. Bunların yanan gemiler olduğunu anladı hemen. Savaş devam ediyordu, kimin kazandığını bilmiyordu. Ara sıra görüş alanı içinden gölgeler hâlinde gemiler geçiyordu. İlerideki kara bulutların arasında çar-

pışan gemilerin seslerini duyuyordu. Tehlike sürüyordu. Hatırlanacağı gibi, *Astroea* battığı zaman güvertesinde bulunan hem kendi mürettebatı hem de ona saldıran iki geminin mürettebatı onunla beraber batmıştı. Pek çoğu beraber su yüzeyine çıkmış, aynı kalasın ya da buldukları benzer bir şeyin üzerinde, muhtemelen aşağıda başlattıkları dövüşe devam ediyordu. Ölümcül sarılmalarla kıvrılıp bükülerek, bazen kılıç ya da mızrak saplayarak etraflarını çevreleyen, yer yer mürekkep karası, yer yer alevler içindeki denizde çalkantı yaratıyorlardı. Ben-Hur'un onların bu mücadeleleriyle hiç ilgisi yoktu, hepsi onun düşmanıydı. Üzerinde durduğu kalas için bile onu öldürebilirlerdi. Kaçmak için acele etti.

Tam o sırada hızla çekilen küreklerin sesini duydu ve bir kalyonun kendisine doğru geldiğini gördü. Yüksek pruvası iki kat daha yüksek görünüyordu. Yaldızlı ve oymalı süslerinin üzerinde yanan kırmızı ışık ona yılansı bir görüntü veriyordu. Altındaki suyu köpüklendiriyordu.

İdare edilmesi güç olan geniş kalası kulaçlarıyla itmeye çalıştı. Saniyeler bile çok değerliydi, yarım saniye onu kurtarabilirdi de, batırabilirdi de. Bu çabalarının arasında, denizin üzerinde kolunun uzanacağı bir mesafede altın gibi parıldayan bir miğfer gördü. Sonra tuttuğunu bırakmayacak güçte, kocaman iki el uzandı. Dehşete kapılan Ben-Hur onlardan kaçmaya çalıştı. Önce miğfer ve üstünü örttüğü kafa, sonra da sulara çılgınca vuran iki kol yukarı yükseldi. Kafanın dönmesiyle yüz açığa çıktı. Boğulmakta olan adamın geniş ağzı, açıkgözleri ve solgun yüzünden daha korkunç bir şey olamazdı! Ben-Hur bir sevinç çığlığı attı ve adam tekrar suya batarken miğferin çene altındaki zincirini yakalayıp mağduru kalasa doğru çekti.

Adam, Tribun Arrius'tu.

Etrafındaki su köpüklenip girdaplar oluşturarak hem kalas üzerinde dengesini koruma hem de Romalının kafasını su yüzünde tutma çabasını zorlaştırıyordu. Kalyon, kürekleri onlara çarpmadan ikisinin yanından süzülüp gitti. Su üzerindeki adamların arasından, miğferli ve çıplak başların üzerinden geçerek alevlerle parıldayan denizi ardında bıraktı. Boğuk bir çatırtı ve ona eşlik

eden gürültü Ben-Hur'un bakışlarını kendine çekti. Yüreğini vahşi bir haz kapladı. *Astroea* batmıştı.

Savaş devam ediyordu. Direniş kaçışa dönüştü. Peki, kazanan kimdi? Ben-Hur kendi özgürlüğünün ve tribunun hayatının bu olaya bağlı olduğunun farkındaydı. Tribunu kalasın üzerine çekti, artık bütün amacı onu orada tutmaktı. Yavaş yavaş şafak söktü. Umutla, ama bazen de korkarak günün doğuşunu izledi. Romalılar mı yoksa korsanlar mı gelecekti? Eğer korsanlar gelirse, çabası boşa çıkacaktı.

Sonunda sabah oldu, havada hiçbir esinti yoktu. Sol tarafında kara görünüyordu, ama ulaşmaya kalkışılamayacak kadar uzaktaydı. Orada burada kendisi gibi suda sürüklenen adamlar vardı. Deniz yer yer yanmış ve dumanı tüten parçacıklarla kararmıştı. Uzaklarda bir kalyon direğinin üzerinden sarkan yırtık yelkeniyle yana yatmış duruyordu, kürekler etrafa saçılmıştı. Daha da ileride hareketli küçük noktacıklar gördü, kaçan ya da takipte olan gemiler olabileceklerini düşündü, belki de beyaz kuşlardı.

Böylece bir saat geçti. Endişesi artmıştı. Çabuk kurtarılmazlarsa Arrius ölecekti. Bazen öyle hareketsiz yatıyordu ki çoktan ölmüş gibi görünüyordu. Miğferini ve sonra da büyük bir güçlükle göğüs zırhını çıkardı. Kalbi atıyordu. Bunun üzerine tekrar umutlandı. Bekleyip dua etmekten başka yapabileceği bir şey yoktu.

VI

ÖZGÜRLÜK VE EVLAT EDİNME

Boğulmaktan kurtulma sancısı boğulmaktan daha acılıdır. Arrius bunu yaşıyordu, sonunda konuşacak hâle gelmesi Ben-Hur'u memnun etti.

Yavaş yavaş nerede olduğu, kendisini kimin nasıl kurtardığına ilişkin tutarsız sorulardan savaş konusuna geçti. Zafere ilişkin kuşkusu duyularını tamamen canlandırdı, kırılgan kalaslarının üzerindeki uzun bir dinlenmenin yaratamadığı bir sonuçtu bu. Bir süre sonra dili çözüldü.

"Görüyorum ki kurtuluşumuz savaşın sonucuna bağlı. Benim için yaptıklarının da farkındayım. Doğruyu söylemek gerekirse kendi hayatını tehlikeye atarak benimkini kurtardın. Çok teşekkür ediyorum, ne olursa olsun sana şükran duyacağım. Bunun da ötesinde eğer talihim yaver giderse ve bu tehlikeyi atlatırsak, minnetini kanıtlama gücüne ve imkânına sahip bir Romalı olarak sana iyilikte bulunacağım. Bana gerçekten iyi niyetle mi insanlık yaptığını göreceğiz, bu iyi niyetine dayanarak..." Burada biraz tereddüt etti, "Belli bir konuda bir insanın bir başkası için yapabileceği en büyük iyiliği yapmanı isteyeceğim senden, bunun için şimdi yemin etmelisin."

"Eğer yasak bir şey değilse yaparım." dedi Ben-Hur.

Arrius yine biraz dinlendi.

"Sen gerçekten Yahudi Hur'un oğlu musun?" diye sordu, sonra.

"Aynen söylediğim gibi."

"Babanı tanırdım."

Tribunun sesi çok zayıf çıktığı için Yahuda ona yaklaştı ve sonunda eviyle ilgili bir şeyler duyacağını düşünerek ilgiyle dinledi.

"Onu tanır ve severdim." diye devam etti Arrius.

Bir duraklama daha oldu ve Arrius'un dikkati dağıldı.

"Onun oğlu olarak..." diye devam etti sonra. "Cato ve Brütüs'ü duymamış olamazsın. Büyük adamlardı. Ölürlerken şu yasayı bıraktılar: Bir Romalı talihinden kurtulamaz. Dinliyor musun?"

"Dinliyorum."

"Roma'da beyefendilerin yüzük takması âdettir. Benim parmağımda da bir tane var. Al bunu."

Elini Yahuda'ya uzattı, o da dediğini yaptı.

"Şimdi kendi parmağına tak onu."

Ben-Hur yüzüğü taktı.

"Bu yüzüğün bazı faydaları vardır." dedi Arrius sonra. "Benim

malım mülküm ve param var. Roma'da zengin olarak görülüyorum. Ailem yok. Bu yüzüğü yokluğumda kontrolü sağlayan adamıma göster. Misenum yakınlarındaki bir konakta bulursun onu. Nasıl senin eline geçtiğini anlat, ondan dilediğin her şeyi isteyebilirsin, hiçbir isteği geri çevirmez. Eğer ben yaşarsam senin için daha iyilerini yapacağım. Özgürlüğünü vereceğim sana, evine ve ailene kavuşturacağım, seni memnun edecek her şeyi yapabilirsin. Duyuyor musun?"

"Duyuyorum tabii."

"O zaman tanrılar adına yemin et."

"Olmaz, iyi kalpli tribun, ben Yahudi'yim."

"O zaman Tanrı ya da inancına göre en kutsal şey üzerine yemin et, sana şimdi söyleyeceğim şeyi yapacağına yemin et. Söz vermeni bekliyorum."

"Soylu Arrius, tavırlarınızdan çok önemli bir şey olduğunu anlıyorum. Önce siz bana dileğinizi söyleyin."

"O zaman söz verecek misin?"

"İşte bu sözüm olsun, atalarımın Tanrı'sı sizi kutsasın! Şuradan bir gemi geliyor!"

"Hangi yönden?"

"Kuzeyden."

"Bayrağından ulusunu anlayabiliyor musun?"

"Hayır. Ben kürek başında hizmet veriyordum."

"Bayrağı var mı peki?"

"Göremiyorum."

Arrius bir süre sessiz kaldı, belli ki düşünüyordu.

"Gemi bu tarafa mı geliyor?" diye sordu sonunda.

"Hâlâ bu tarafa geliyor."

"Şimdi bayrağına bak."

"Bayrağı yok."

"Herhangi bir işaret de mi yok?"

"Bir yelkeni ve üç sıra küreği var, hızla geliyor, bütün söyleyebileceklerim bu kadar."

"Zafer kazanmış bir Romalının bir sürü bayrağı olur. Düşman gemisi olmalı. Dinle şimdi." dedi Arrius. Tekrar ciddileşerek, "Hâlâ konuşabiliyorken dinle. Eğer gemi korsan gemisiyse senin hayatın güvende, özgürlüğünü vermeyebilirler, ama seni tekrar kürek başına oturturlar. Seni öldürmezler. Bana gelince..."

Tribun bocaladı.

"Vay canına!" diye devam etti. "Bir utanca boyun eğemeyecek kadar yaşlıyım. Roma'da Quintus Arrius'un, Romalı bir tribun olarak gemisiyle düşmanın ortasına nasıl daldığını anlat insanlara. Senden yapmanı istediğim şey bu. Eğer kalyon korsanlarınsa beni kalastan aşağıya it, bırak boğulayım. Beni duyuyor musun? Yapacağına yemin et."

"Yemin edemem." dedi Ben-Hur, kesin bir ifadeyle. "Dediklerinizi yapamam. Benim için bağlayıcı olan yasa beni sizin hayatınızdan sorumlu kılıyor. Yüzüğünüzü geri alın." Yüzüğü parmağından çıkardı. "Bu tehlikeden kurtulmamız hâlinde vaat ettiğiniz bütün sözleri de geri alın. Beni küreğe mahkûm eden hüküm yüzünden köle oldum, ama köle değilim ben, sizin özgürlüğüne kavuşturduğunuz bir köle de değilim. Ben İsrailoğluyum, en azından şu anda kendimin efendisiyim. Yüzüğünüzü geri alın."

Arrius sessiz kaldı.

"Almıyor musunuz?" diye devam etti Yahuda. "Öfkeden ya da kinden dolayı değil, kendimi korkunç bir mecburiyetten azat etmek için yüzüğünüzü denize atacağım. Görüyor musunuz, ey tribun!"

Yüzüğü fırlattı. Arrius yüzüğün suya değdiğinde çıkardığı sesi duydu, ama bakmadı.

"Çok aptalca bir şey yaptın." dedi. "Senin durumunda olan biri için çok aptalca. Ölmek için sana muhtaç değilim. Hayat senin yardımın olmadan da koparıp atabileceğim bir ip. Yaparsam sen ne olacaksın? Ölmeye karar veren insanlar bunun başkaları

tarafından yapılmasını tercih ederler, çünkü Platon'un bize verdiği ruh kendini öldürme düşüncesine karşıdır. Hepsi bu. Eğer gemi korsanlarınsa, bu dünyadan gideceğim. Kararım kesin. Ben bir Romalıyım. Başarı ve şeref birbirine bağlıdır. Sana bir hizmette bulunacaktım, istemedin. Yüzük bu şartlar altında arzumun tek kanıtıydı. İkimiz de bittik. Ben elimden zorla alınan zafer ve şan için pişmanlık duyarak öleceğim, sen de aptallığın yüzünden yapmadığın kutsal görevler için yas tutarak biraz daha yaşayacaksın. Sana acıyorum."

Ben-Hur hareketinin sonuçlarını öncekinden daha açık bir şekilde gördü, ama hiç tereddüt etmedi.

"Üç yıllık hizmetim boyunca, ey tribun, bana iyi davranan tek kişi sizdiniz. Yo, yo! Bir kişi daha vardı." Sesi alçaldı, gözleri yaşardı, Nasıra'daki eski kuyunun yanında ona su veren çocuğun yüzünü sanki önünde duruyormuş gibi gördü. "En azından..." diye devam etti. "Bana kim olduğumu ilk soran kişi sizdiniz, elimi uzatıp sizi yakaladığımda, ben de sefaletimi giderebileceğiniz pek çok şeyi düşünmüştüm, ama bunu bencillikten yapmadığıma inanın, yalvarırım. Tanrı'nın bana öğrettiği gibi, hayalini kurduğum amaçlara sadece adil yollardan ulaşılır. Vicdani olarak, sizin katiliniz olacağıma sizinle birlikte ölürüm. Benim de kararım kesin. Bana bütün Roma'yı verseniz sizi öldürmem. Bir Yahudi'nin itaat etmesi gereken Musevi yasası karşısında Cato ile Brütüs küçük çocuk gibi kalırlar."

"Ama rica etmiştim. Acaba..."

"Emrinizin daha büyük bir ağırlığı olurdu, ama o da beni etkilemezdi. Diyeceğimi dedim."

İkisi de susup bekledi.

Ben-Hur sık sık gelen gemiye bakıyordu. Arrius kayıtsız bir şekilde gözlerini kapatmış dinleniyordu.

"Düşman gemisi olduğundan emin misiniz?" diye sordu Ben-Hur.

"Öyle sanıyorum." cevabı geldi.

"Durdu, denize bir tekne indiriyor."

"Bayrağını görüyor musun?"

"Romalı olduğunu belirten başka hiçbir işaret yok mu?"

"Eğer Romalıysa bayrak direğinin tepesinde bir miğfer olmalı."

"O zaman sevinebilirsiniz. Miğferi görüyorum."

Arrius hâlâ emin olamıyordu.

"Teknedekiler suyun üzerindeki insanları alıyorlar. Korsanlar insanca davranmazlar."

"Kürekçiye ihtiyaçları olabilir." diye cevap verdi Arrius, muhtemelen bu amaçla yaptığı kurtarma çalışmalarını hatırlayarak.

Ben-Hur yabancıların hareketlerini dikkatle izliyordu.

"Gemi hareket ediyor." dedi.

"Nereye?"

"Sağımızdaki terk edilmiş olduğunu sandığım kalyona doğru. O tarafa yöneldi. Şimdi tam yanında. Adamlarını gemiye çıkarıyor."

Sonra Arrius gözlerini açıp sakinliğinden sıyrıldı.

"Tanrı'na şükret." dedi Ben-Hur'a, gemilere baktıktan sonra. "Tıpkı benim tanrılarıma şükrettiğim gibi sen de Tanrı'na şükret. Korsan gemisi olsa onu kurtarmaz batırırdı. Bu hareketinden ve direkteki miğferden dolayı Romalı olduğunu anladım. Zafer benimdir. Talih beni bırakmadı. Kurtulduk. Elini salla da buraya çağır onları, çabuk gelsinler. Duumvir olacağım. Babanı tanır ve severdim. Tam bir prensti gerçekten. Bana bir Yahudi'nin asla barbar olmayacağını öğretmişti. Seni yanıma alacağım. Benim oğlum olacaksın. Tanrı'na şükret ve denizcilere seslen. Çabuk! Takip devam etmeli. Tek bir soyguncu bile kaçamayacak. Acele etsinler!"

Yahuda kalas üzerinde ayağa kalkıp elini salladı ve avazı çıktığı kadar bağırdı. Sonunda küçük teknedeki denizcilerin dikkatini çekti. Büyük bir hızla kurtarıldılar.

Arrius gemide bir kahraman gibi şerefle karşılandı. Güvertedeki bir sedirin üzerinde savaşın sonucunun ayrıntılarını dinledi. Deniz-

dekilerin hepsi kurtarıldıktan sonra komutan bayrağını astırdı ve filoya katılarak zaferi tamamlamak için kuzeye doğru hızla harekete geçti. Bu arada elli kadar gemi kanaldan geçip kaçak korsanlara yaklaşmış ve onları bastırmıştı, hiç kurtulan olmamıştı. Tribunun şanına şan katmak için yirmi düşman kalyonuna el kondu.

Deniz seferinden dönen Arrius Misenum'daki mendirekte sıcak bir şekilde karşılandı. Ona eşlik eden delikanlı arkadaşlarının dikkatini çekti. Kim olduğu konusundaki sorularına karşılık olarak, en sevecen hâliyle kurtarılış hikâyesini anlatıp genci onlarla tanıştırdı, ama geçmişine dair hiçbir şey söylemedi. Açıklamaları bitince Ben-Hur'u yanına çağırdı, elini sevgiyle omzuna koyup, "Sevgili dostlar, bu benim oğlum ve varisim, tanrıların izniyle geride bırakacağım mülkümün sahibi olacak ve benim adımı alacak. Hepinizin onu beni sevdiğiniz gibi sevmenizi rica ediyorum."

Olabildiğince hızla evlatlık edinme işlemleri resmî bir şekilde yerine getirildi. Böylelikle cesur Romalı Ben-Hur'u imparatorluk dünyasına sokarak ona verdiği sözü tutmuş oldu. Arrius döndükten bir ay sonra Scaurus tiyatrosunda[1] büyük bir görkemle *armilustrium*[2] kutlandı. Tiyatronun bir köşesinde askerî ganimetler sergileniyordu, bunların içinde en göze çarpan ve hayranlık uyandıran, üzerlerindeki süsleriyle yirmi gemi pruvasıydı. Onların üzerinde de yerlerinde oturan seksen bin seyircinin okuyabileceği şekilde şu ibare yazıyordu:

Duumvir Quintus Arrius

Tarafından

Euripus Körfezi'ndeki Korsanlardan Alınmıştır.

---

1) Marcus Aemilius Scarus tarafından MÖ 58'de yapıldığı bildirilen, abartısıyla ünlü, 80.000 kişilik ahşap bir tiyatroydu. Pliny'ye göre en alt kademesi mermer, orta kademesi cam ve üst kademesi varaklı ahşaptandı.

2) Roma'da silahların arındırılması için her yıl ekim ayında kutlanan bir bayramdı.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

Alva

Kral haksız bulursa...

Bu sefer...

Kraliçe

O zaman gelene dek adaleti beklemeliyim.

En mutlular, vicdanları haklarına kavuşmayı sükûnetle bekleyenlerdir..

(SCHİLLER, Don Carlos, IV. XV)

I

ANTAKYA'DA

İçinde bulunduğumuz ay Temmuz, yıl da MS 23, yer ise dünyanın en kalabalık şehri olmasa da Roma'dan sonraki en güçlü şehir olan, Doğu'nun kraliçesi Antakya.

O dönemin savurganlığının ve ahlaksızlığının Roma'dan başlayıp imparatorluğa yayıldığına, büyük şehirlerin Tiber Nehri üzerindeki şehri taklit ettiklerine dair bir inanç vardır. Bu kuşku götürür. Fetihin tepkisi fatihin ahlakına dayandırılıyor gibi görünüyordu. Bozulmanın kaynağı Yunanistan ve Mısır'dı. Bu konuyu incelemekten bitkin düşen bir öğrenci, ahlak bozucu akıntının Doğu'dan Batı'ya doğru ilerlediğinden ve Asur gücü ile görkeminin en eski mekânı olan Antakya şehrinin de bu ölümcül akıntının başlıca kaynağı olduğundan emin bir şekilde kitapları kapatacaktır.

Bir nakliye gemisi denizin mavi sularından Orontes Nehri'nin ağzına doğru giriş yaptı. Öğleden sonraydı. Çok sıcaktı, gemideki ayrıcalığı olan herkes güvertedeydi, Ben-Hur da onların arasındaydı.

Geçen beş yıl genç Yahudi'yi tam bir erkek yapmıştı. Üzerindeki beyaz ketenden elbise bedenini gizlese de, alışılmadık derecede çekici bir görünümü vardı. Bir saati aşkın bir süre yelkenin gölgesinde oturmuş, bu süre boyunca kendi ulusundan birkaç yolcu onunla sohbet açmaya çalışmış, ama olmamıştı. Sorularına Latince, kısa ve nazik cevaplar vermişti. Konuşmasındaki nezaket, terbiyeli tavırları ve suskunluğu diğerlerinin daha çok merakını uyandırıyordu. Onu yakından gözlemleyenler, bir aristokratın rahatlığına ve nezaketine sahip tavırlarıyla bedeni arasındaki uyumsuzluğa şaşırıp kalıyorlardı. Kolları orantısız bir şekilde uzundu; geminin hareketine karşı dengesini korumak için bir şeylere tutunduğunda ellerinin büyüklüğü ve bariz gücü dikkatleri çekiyor; kim ve ne olduğu konusundaki merak, hayatının ayrıntılarını öğrenme arzusuyla birleşiyordu. Diğer bir deyişle, bu adamın havasını şu deyişten daha iyi hiçbir şey anlatamaz: Bu adamın anlatacak bir hikâyesi var.

Seyir hâlindeki kalyon Kıbrıs'ın limanlarından birinde durup çok saygıdeğer görünüşlü, sakin, vakur ve babacan bir Yahudi'yi almıştı. Ben-Hur ona bazı sorular sormaya cüret etti; aldığı cevaplar ona güven kazandırdı ve sonunda sohbetin daha da ileriye taşınmasına neden oldu.

Kıbrıs'tan gelen kalyon Orontes'ten içeri girerken, denizde beliren diğer iki gemi ona yetişip aynı anda nehre giriş yaptı. Bu esnada her ikisi de havaya parlak sarı, küçük bayraklar fırlatmışlardı. Bu işaretlerin anlamına dair pek çok varsayım vardı. Bir yolcu konuya ilişkin bilgi almak için saygıdeğer Yahudi'ye yöneldi.

"Evet, bayrakların anlamını biliyorum." diye cevap verdi adam. "Ulusu ifade etmiyorlar, sadece sahibinin bir işareti."

"Sahibinin başka gemileri de var mı?"

"Var."

"Onu tanıyor musunuz?"

"Onunla çalışmıştım."

Yolcular sanki devam etmesini ister gibi konuşmacıya bakıyorlardı. Ben-Hur da dikkatle dinliyordu.

"Antakya'da yaşıyor." diye devam etti Yahudi, bütün sakinliğiyle. "Çok zengin oluşu dikkatleri üzerine çekti. Ama her zaman hakkında iyi şeyler söylenmez. Bir zamanlar Kudüs'te Hur isimli çok eski bir aileden bir prens vardı."

Yahuda kendine hâkim olmaya çalıştı, ama kalbi deli gibi atıyordu.

"Bu prens ticaret dehası olan bir tüccardı. Bazıları Uzak Doğu'ya, bazıları Batı'ya uzanan pek çok girişimde bulunmuştu. Büyük şehirlerde şubeler açmıştı. Antakya'daki şubeyi bir aile hizmetkârı olduğu söylenen Simonides idare ediyordu, Yunan ismi olsa da aslında İsrailliydi. Ama prens denizde boğuldu. Yine de işleri gayet başarıyla devam etti. Bir süre sonra ailenin başına bir talihsizlik geldi. Prensin henüz bir delikanlı olan tek oğlu Kudüs sokaklarından birinde Vali Gratus'u öldürmeye teşebbüs etti. Şans eseri başarısız oldu, o zamandan beri ondan haber alınamıyor. Aslında Romalı, bütün ev halkına karşı öfke duydu, hiçbiri sağ kurtulamadı. Sarayları mühürlendi, artık güvercinlerin uğrak yeri oldu. Bu mülke ve Hurların sahip oldukları her şeye el kondu. Vali yarasını altın bir merhemle tedavi etmiş oldu."

Yolcular güldüler.

"Yani mülkü elinde mi tutuyor?" dedi içlerinden biri.

"Öyle diyorlar." diye cevap verdi Yahudi. "Ben duyduklarımı anlatıyorum. Prensin burada, Antakya'daki temsilcisi kendi adına ticaret yapmaya başladı ve inanılmaz derecede kısa bir süre içinde şehrin en önemli tüccarı oldu. Efendisinin izinden giderek Hindistan'a kervanlar gönderdi; denizlerde bir filo kuracak kadar kalyonu var. İşlerinde hiçbir terslik olmadığını söylüyorlar. Yaşlananlar hariç hiçbir devesi ölmüyor; gemileri batmıyor; nehre taş atsa altın olarak geri dönüyor."

"Ne kadar zamandır böyle devam ediyor?"

"On yıl olmadı."

"İyi bir başlangıç yapmış olmalı."

"Evet, valinin sadece prensin elindeki mal varlığına, atlarına, sığırlarına, evlerine, arazilerine ve gemilerine el koyduğu söyleniyor. Büyük miktarlarda olması gereken parası bulunamamış. Ne olduğu çözülmemiş bir gizem olarak kaldı."

"Benim için değil." dedi bir yolcu, alaycılıkla.

"Seni anlıyorum." dedi Yahudi. "Senin gibi düşünen başkaları da vardı. Yaşlı Simonides'in bununla iş kurduğu düşünülüyor. Vali de aynı fikirde ya da öyleydi, çünkü beş yıl içinde iki kere tüccarı yakalatıp işkence ettirdi."

Yahuda tuttuğu ipi ezici bir kuvvetle sıktı.

"Dediklerine göre..." diye devam etti Yahudi. "Adamın vücudunda tek sağlam kemik kalmamış. Onu son gördüğümde, eciş bücüş bedeni yastıklarla desteklenmiş bir hâlde koltukta oturuyordu."

"O kadar işkence görmüş demek!" diye bağırdı, birkaç dinleyici hep bir ağızdan.

"Hiçbir hastalık böyle bir sakatlığa neden olamaz. Yine de bu işkenceler onun üzerinde bir etki bırakmamıştı. Elindeki her şey yasaldı ve yasalara uygun bir şekilde kullanıyordu. Ona ancak bu kadarını yapabildiler. Şimdi işkenceler geride kaldı. Bizzat Tiberius tarafından imzalanan bir ticaret lisansı var."

"Garanti ederim ki karşılığını ödemiştir."

"Bu gemiler onun." diye devam etti Yahudi, bu söze aldırmadan. "Karşılaştıkları zaman sarı bayraklar fırlatarak birbirlerini selamlamaları denizcileri arasında bir gelenek hâlini almış, 'Seferimiz kısmetliydi.' demek oluyor."

Hikâye burada bitiyordu.

Nakliye gemisi nehrin kanalına girdiğinde Ben-Hur, Yahudi'yle konuşmaya başladı.

"Bu tüccarın efendisinin adı neydi?"

"Kudüs Prensi Ben-Hur."

"Prensin ailesine ne oldu?"

"Oğlu kalyonlara gönderildi. Öldüğünü söyleyebilirim. Böyle bir cezaya ancak bir yıl katlanılır. Dul eşinden ve kızından hiçbir haber alınamadı. Onlara ne olduğunu bilenler de konuşmuyorlar. Hiç kuşkusuz Yahudiye kıyısındaki kalelerden birinin mahzeninde ölmüşlerdir."

Yahuda dümenciye doğru yürüdü. Düşüncelere öylesine dalmıştı ki, denizden şehre kadar Suriye'ye özgü meyveler ve asmalarla dolu bahçelerin süslediği ve Neapolis'inkiler kadar zengin konakların serpiştirildiği güzelim kıyıları fark etmiyordu bile. Ne ucu bucağı görünmez filolar hâlinde geçen gemileri görüyor ne de kimisi iş başında, kimisi eğlencede olan denizcilerin şarkılarını ve bağırtılarını duyuyordu. Güneş içindeki gökyüzü karanın ve denizin üzerinde puslu bir sıcaklık hâlinde uzanıyordu; kendi hayatından başka hiçbir şey gölgeli değildi.

Sadece bir kere, birisi nehrin kıvrımında görülen Daphne[1] Koruluğu'nu işaret ettiğinde anlık bir ilgiyle kendine gelmişti.

II

ARAŞTIRMA

Şehir görüntüye girince, hiçbir manzarayı kaçırmak istemeyen yolcular güverteye toplandılar. Okurla tanıştırılan saygıdeğer Yahudi başlıca konuşmacıydı.

"Nehir buradan batıya doğru akıyor." dedi genel bir soruyu cevaplar gibi. "Hatırlıyorum da bir zamanlar sular duvarlara vururdu, Roma vatandaşı olarak huzur içinde yaşıyorduk, günümüzde hep olduğu gibi ticaret kendi yolunu yaratmış; artık bütün nehir kıyısı rıhtımlarla dolmuş. Şuradaki..." güneyi işaret ediyordu. "Casius Dağı'dır ya da buradaki insanların dedikleri şekliyle Orontes Dağları. Kuzeydeki kardeşi Amanos Dağı'na bakıyor. İkisinin arasında da Antakya Ovası uzanıyor. İleridekiler Kara

---

1) Zeus'un oğlu Işık Tanrısı Apollon'un ırmak kenarında görüp âşık olduğu genç ve güzel kız. (ç.n.)

Dağlar, Kral'ın su kanalları sokakların ve halkının susuzluğunu gidermek için oradan en saf suları getiriyor. Bakir doğanın içindeki sık ormanlıklar kuşlar ve hayvanlarla dolu."

"Göl nerede?" diye sordu birisi.

"Orada kuzeyde. Görmek istersen atla gidebilirsin ya da en iyisi tekneyle gitmek, nehrin bir kolu onu nehre bağlıyor."

"Daphne Koruluğu!" dedi, üçüncü meraklıya. "Kimse onu tarif edemez. Bak! Apollon tarafından başlatılıp bitirildi. Onu Olimpos'a tercih ediyordu. İnsanlar onu bir kez görmek için gidip geri dönmüyorlar. Bir deyiş vardır: 'Daphne'nin meyveleriyle beslenen bir kurt olmak kralın konuğu olmaktan bile iyidir.' "

"O hâlde oradan uzak durmamı tavsiye ediyorsun?"

"Yo! İstersen git. Kötümserler, filozoflar, yiğitler, kadınlar, rahipler, herkes gidiyor. Sana yapacağından çok emin olduğum bir konuda bir tavsiyede bulunayım. Şehirde kalma, zaman kaybı olur; onun yerine koruluğun kıyısındaki köye git. Oraya giden yol pınar serpintilerinin altında bir bahçeden geçer. Köyü Tanrı'ya ve onun Penaealı kızına tapanlar kurmuşlar. Köyün her yerinde başka yerde bulamayacağın kişilikler, alışkanlıklar ve güzellikler bulursun. Hele şehir duvarı! Usta duvar mimarı Xeraeus'un şaheseri!"

Bütün gözler parmağının gösterdiği tarafa çevrildi.

"Şu bölüm I. Seleukos'un[1] emriyle yapılmıştı. Geçen üç yüz yıl içinde üzerinde durduğu kayanın bir uzantısı hâline geldi."

Görüntü övgüleri doğruluyordu. Yüksek ve sağlam yapı pek çok açıyla güneye doğru kıvrılarak gözden kayboluyordu.

"Tepede her biri su deposu olan dört yüz kule var." diye devam etti Yahudi. "Bakın! Duvarın üzerinden uzaktaki iki tepe görünüyor, siz onları Sulpius tepeleri olarak biliyor olabilirsiniz. En uzaktakinin üzerindeki yapı, bütün yıl boyunca Romalı bir lejyonun garnizon kurduğu bir kaledir. Onun karşısında Jüpiter tapı-

---

1) Seleukos Nicator, Büyük İskender'in hizmetinde bir generalken MÖ 301'de Suriye'yi fethetmiş ve o ülkenin kralı olarak ödüllendirilmişti. I. Seleukos olarak bir Suriye şehri olan Antakya'yı kurmuştu.

nağı yükseliyor, tam altında da elçinin bürolarla dolu bir saray olan evi var, bir de halkın ayaklanmasına karşı bir kale."

Tam o anda denizciler yelkeni toplamaya başladılar. Bunun üzerine Yahudi bütün içtenliğiyle, "Bakın! Siz denizden nefret edenler ve yemini olanlar, sövmeye ve dua etmeye hazır olun. Üzerinden Seleucia yolunun geçtiği şuradaki köprü seferin sonunu işaret ediyor. Nakliyenin devam etmesi için geminin boşalttığı mallar orada develere yüklenir. Köprünün yukarı kısmında, Calinicus'un yeni şehrini kurduğu ada başlar, sellerin de depremlerin de yıkamadığı beş büyük köprüyle karaya bağlanmıştır. Şehir hakkında size söyleyebileceğim tek şey, onu görmenin ömrünüz boyunca sizi mutlu edeceğidir."

O sözlerini tamamladığında gemi dönüp duvarın altındaki rıhtıma ağır ağır yanaştı ve nehrin o noktasındaki hareketliliği gözler önüne serdi. Halatlar atıldı, kürekler içeri alındı, sefer sona erdi. Ben-Hur saygıdeğer Yahudi'yi aradı.

"Vedalaşmadan önce sizi biraz rahatsız edebilir miyim?"

Adam başını eğerek onayladı.

"Tüccar hakkındaki hikâyeniz bende onu görme arzusu uyandırdı. Simonides mi demiştiniz?"

"Evet. Yunan isimli bir Yahudi."

"Onu nerede bulabilirim?"

Yahudi sert bir bakış attı.

"Küçümsemek istemem ama borç para veren biri değildir."

"Ben de borç istemeyeceğim zaten." dedi Ben-Hur, adamın açıkgözlülüğüne gülerek.

Yahudi başını kaldırıp bir süre düşündü.

"İnsan..." diye başladı sonra. "Antakya'nın en zengin tüccarının servetiyle uyumlu bir evde oturmasını bekler, ama onu gündüz bulmak istiyorsan, şuradaki köprüye kadar nehri takip et, aşağıda duvardan destek alıyormuş gibi görünen bir evde oturuyor. Kapısının önündeki alan gelip gidecek olan mallarla doludur. Orada demir atan gemi onun. Mutlaka bulursun."

"Teşekkür ederim."

"Babalarımızın huzuru seninle olsun."

"Seninle de."

Böylece ayrıldılar.

Ben-Hur'un eşyalarını yüklenen iki hamal onun emirlerini beklediler.

"Kaleye." dedi Ben-Hur, bu yön askerî bir bağlantıyı akla getiriyordu.

Dik açıyla birbirini kesen iki büyük cadde, şehri parçalara ayırıyordu. Nymphaeum denilen ilginç ve dev bir yapı kuzeyden güneye doğru giden caddenin bir kenarında yükseliyordu. Hamallar tam buradan güneye dönünce, Ben-Hur Roma'dan yeni gelmiş olmasına rağmen meydanın muhteşemliğine şaşıp kaldı. Sağda ve solda saraylar diziliydi, aralarında dikilen mermerden çok sayıdaki çifte kolon yayaların, hayvanların ve arabaların yollarını ayırıyordu, gölgelik olan bu yollar suları hiç durmadan akan fıskiyelerle serinliyordu.

Ben-Hur manzaranın keyfini çıkaracak bir hâlde değildi. Simonides'in hikâyesi aklından çıkmıyordu. Omphalus'a -sekizinci Seleukos Kralı Epiphanes'in kendisi adına diktirdiği ve muhteşem bir şekilde resmedildiği, sokak genişliğinde dört kemerli anıt- gelince birdenbire fikrini değiştirdi.

"Kaleye bu gece gitmeyeceğim." dedi hamallara. "Seleucia yolu üzerindeki köprüye en yakın hana götürün beni."

Hamallar ters yöne döndüler ve kısa süre sonra altında yaşlı Simonides'in evinin bulunduğu köprüye çok yakın bir mesafedeki ilkel ama heybetli bir hana geldiler. Ben-Hur gece boyunca hanın damında uzandı. Aklında hep, "İşte şimdi evden, annemden ve sevgili Tirzah'tan haber alacağım. Eğer yaşıyorlarsa onları bulacağım." düşüncesi vardı.

III

HAYAL KIRIKLIĞI

Ben-Hur ertesi gün şehirle hiç ilgilenmeksizin erkenden Simonides'in evini bulmaya gitti. Mazgallı bir kapıdan rıhtımın uzantısı olan bir alana geçti; nehir boyunca harıl harıl çalışan bir kalabalığın ortasından yukarı doğru yürüyüp Seleucia Köprüsü'ne geldi, köprünün altında durup manzaraya baktı.

Tüccarın evi orada, tam köprünün altındaydı. Yontulmamış gri taşlardan yapılan ve herhangi bir stili olmayan ev aynen seyyahın anlattığı gibi, sırtını duvara dayamıştı. Ön tarafındaki iki kocaman kapı rıhtıma açılıyordu. Üst taraftaki demirli delikler pencere görevi görüyordu. Duvardaki yarıkları ot bürümüş, taşlar yer yer yosun lekeleriyle kararmıştı.

Kapılar açıktı. Mallar bir kapıdan giriyor, diğerinden çıkıyordu, her iki tarafta da bir telaş vardı.

Rıhtımda çeşit çeşit mallar yığınlar hâlinde duruyor, bellerine kadar çıplak olan bir grup köle kendilerini işlerine kaptırmış gidip geliyordu.

Köprünün altındaki gemi filosunun bir kısmı mal indiriyor, bir kısmı yüklüyordu. Direk başlarında sarı bayraklar dalgalanıyordu. Filodan rıhtıma ve gemiden gemiye gürültülü bir köle trafiği vardı.

Köprünün yukarısında, suyun kenarından bir duvar yükseliyor, duvarın üzerinde de Yahudi'nin tarif ettiği gibi adanın her yerini kaplayan bir sarayın pervazları ve kulecikleri yer alıyordu. Ama Ben-Hur bunların hiç farkında değildi. Eğer bu Simonides gerçekten de babasının kölesi olduysa sonunda ailesinden haber alacağını düşünüyordu. Acaba adam bu ilişkiyi kabul edecek miydi? Bunu kabul etmek, rıhtımda ve nehirde gayet aşikâr bir biçimde tanık olunan ticaret hâkimiyetinden ve zenginliğinden vazgeçmek olurdu. Tüccar için daha büyük bir önem arz edecek şey de, şaşırtıcı bir başarının ortasında yer alan meslek hayatını bırakmak ve bir kere daha gönüllü olarak köleliğe dönmekti.

Basit bir istek korkunç bir küstahlık gibi görünüyordu. Bu, sen benim kölemsin, bütün sahip olduklarını ve kendini bana ver demekti.

Ama bu görüşme için Ben-Hur haklarına olan inancından ve yüreğindeki umuttan güç aldı. Eğer kendisine anlatılan hikâye doğruysa, Simonides bütün sahip olduklarıyla beraber ona aitti. Dürüstçe söylemek gerekirse zenginlik umurunda bile değildi. Kararlı bir şekilde kapıya yöneldiğinde, kendine şu sözü vermişti: "Bana annem ve Tirzah hakkında bilgi versin, ben ona özgürlüğünü vereyim."

Cesaretle eve girdi.

İçerisi, her türlü malın düzenli boşluklar bırakılarak dikkatli bir şekilde yerleştirildiği bir depo gibiydi. Işık kasvetli ve hava boğucu olmasına rağmen adamlar büyük bir canlılıkla çalışıyorlardı. Sevkiyat için testereler ve çekiçlerle paketleme yapan ustalar gördü. Dehasının kanıtları burada çokça görünen bu adamın babasının kölesi olup olmadığını merak ederek yığınlar arasındaki geçiş yolundan ağır ağır yürüdü. Eğer öyleyse, hangi sınıfa mensuptu? Eğer Yahudi'yse bir hizmetkârın oğlu muydu? Bir borçlu muydu, yoksa borçlunun oğlu muydu? Hırsızlıktan hüküm mü giymişti? Aklından geçen bu düşünceler tüccar için duyduğu, gittikçe artan saygıyı hiç etkilemedi. Bizim bir başkasına olan hayranlığımızın tuhaf tarafı, daima bunu doğrulayacak şartlar aranmasındadır.

Sonunda bir adam yanına yaklaşıp onunla konuştu.

"Ne vardı?"

"Tüccar Simonides'i görecektim."

"Gelin benimle"

Yığınların arasında kalan yollardan geçip bir merdivene geldiler. Yukarı çıkınca kendisini deponun çatısında, evin üzerine inşa edilen daha küçük bir ev olarak tanımlanabilecek bir yapının önünde buldu, aşağıdaki merdiven boşluğundan ve dışarıda köprünün üzerinden görünmeyen bir yerdi burası. Alçak bir duvarla çevrelenerek teras görünümü alan çatının çiçeklerle dolu olması onu çok şaşırttı. Bu küçük ev, zengin bir ortamın içinde

sadece ön tarafında bir giriş yeri olan, kare bir blok gibi duruyordu. Tamamen açmış İran gülü ağaççıklarıyla sınırlanan pürüzsüz bir yol kapıya doğru uzanıyordu. Tatlı ıtırını içine çekerek yol göstericisini takip etti.

Karanlık bir girişin sonunda yarı aralık bir perdenin önünde durdular. Adam yüksek bir sesle bağırdı:

"Bir yabancı patronu görmek istiyor."

"Tanrı adına, içeri girsin." diye cevap verdi duru bir ses.

Ziyaretçinin içine alındığı odayı bir Romalı avlu olarak adlandırabilirdi. Duvarlarda paneller vardı, her bir panel modern bir büro masası gibi parçalara bölünmüştü ve her bir parça da zaman içinde kullanılmaktan pürtüklenmiş damgalı kâğıtlarla doluydu. Panellerin arasında, üstünde ve altında bir zamanlar beyaz olup şimdi krem rengine dönen, muhteşem oymalı ahşap kenarlıklar vardı. Yaldızlı toplardan oluşan bir pervazın üstünde çardak tarzındaki tavan duruyordu, yüzlerce eflatun mika levhayla bir kubbe hâline getirilmiş bu tavandan içeriye dinlendirici bir ışık akıyordu. Zemin, basıldığında ayağın yarı yarıya gömüleceği kadar kalın, gri bir halıyla kaplıydı.

Odada iki kişi vardı, bir adam yüksek arkalıklı, geniş kollu, yumuşak yastıkların dizildiği bir koltukta dinleniyordu; onun solunda, bir kız adamın sandalyesinin arkasına yaslanmış duruyordu. Onları gören Ben-Hur yüzünün kızardığını hissetti. Hem saygıdan hem de kendisini toparlamak için eğilince ellerini kaldırarak onu selamladıklarını görmedi. Adam bir an ürpererek ona bakmıştı, ama bu duygu geldiği gibi hızla gitti. Ben-Hur başını kaldırıp baktığında her ikisi de aynı pozisyonda durmuş ona bakıyordu, sadece kızın eli adamın omzundaydı.

"Eğer sen Yahudi tüccar Simonides'sen..." Ben-Hur bir an durakladı, "Tanrı'nın huzuru seninle olsun ve sevdiklerinle."

Son sözü kıza bakarak söylemişti.

"Sözünü ettiğin Simonides benim, doğuştan Yahudi'yim." diye cevap verdi adam, duru bir sesle. "Ben Simonides'im ve Yahudi'yim. Selamına aynı şekilde karşılık veriyor ve kim olduğunu öğrenmek istiyorum."

Ben-Hur onu dinlerken inceliyordu. Adamın sağlıklı bir yuvarlaklık içinde olması gereken bedeni, yastıkların derinliklerine gömülmüş ve koyu renk ipek bir elbiseyle örtülmüş şekilsiz bir yığın hâlindeydi. Bu yığının üzerinde, altı geniş, ön tarafı kubbe gibi, Angelo'nun Sezar için biçimlendireceği türden, gayet orantılı bir kafa parlıyordu, tam bir devlet adamı ve fatih kafasıydı. Kır saçlar ince lüleler hâlinde beyaz kaşlarının üzerine düşüyor, kasvetli bir ışık gibi parlayan gözlerinin karalığını derinleştiriyordu. Yüzü solgundu, özellikle çenesinin altı kat kat kabarmıştı. Diğer bir deyişle, dünyanın yerinden oynatabileceğinden çok dünyayı yerinden oynatabilen, şekilsiz bir sakat hâline sokulana kadar işkence görse de, itiraf şöyle dursun gıkını bile çıkarmayan, amaçsız ya da hedefsiz hayatını teslim edebilen, zırhlar içinde doğan ve sadece sevdikleri konusunda hassas olan bir adamın kafası ve yüzüydü bunlar. Kendisi için dilediği huzuru karşısındakine sunarken, avuçları açık ellerini Ben-Hur'a doğru uzattı.

"Ben İthamar'ın oğlu Yahuda, Hur ailesinin son reisi, Kudüs prensi."

Tüccarın, uzun, ince ve işkenceden şekilsizleşen sağ eli elbisesinin üzerinde duruyordu. Onu sıkıca yumruk yaptı, bunun dışında yüzünde herhangi bir duyguyu ortaya koyan en ufak bir işaret olmadı; ne bir şaşkınlık ne de bir ilgi ifadesi. Sadece sakin bir şekilde cevap verdi.

"Saf kan Kudüs prensleri her zaman evime şeref verir. Hoş geldin. Genç adama bir sandalye ver, Esther."

Kız yakınındaki bir koltuğu alıp Ben-Hur'un yanına taşıdı. Koltuğu bırakıp doğrulurken gözleri karşılaştı.

"Tanrı'nın huzuru seninle olsun." dedi tevazuyla. "Rahatça otur."

Tekrar sandalyenin yanındaki yerine geçerken henüz delikanlının amacını anlamamıştı. Bir kadının kudreti o kadar ileri gidemez; eğer mesele acıma, merhamet, anlayış gibi ince duygularsa o zaman bunu hisseder; bir erkekle kadın arasında, doğası gereği kadın bu tür duygulara karşı hassasiyetini koruduğu sürece baki kalacak bir fark vardır. O da delikanlının iyileştirilecek bir yara getirdiğinden emindi.

Ben-Hur verilen koltuğa oturmadı, sadece saygılı bir şekilde, "Sayın Simonides'in beni mütecaviz biri olarak görmemesini diliyorum. Dün nehirden yukarı doğru çıkarken babamı tanıdığını duydum."

"Prens Hur'u tanırdım. Denizin ve çölün ötesindeki diyarlarda kâr olduğunu gören tüccarlar için yasal olan bazı girişimlerde bulunduk beraber. Rica ederim otur. Esther genç adama şarap getir. Nehemya bir zamanlar Kudüs'un yarısına hükmeden bir Hur oğlundan söz ediyordu; çok eski bir evdi, çok eski! Musa ve Yuşa döneminde bazıları Tanrı'nın inayetine nail olmuşlar ve bu prenslerle aynı şerefi paylaşmışlardı. Onların torununun evimize gelip, Hebron'un dağ eteklerinde yetişen gerçek Sorek üzümlerinin şarabını reddetmesi olacak şey değil."

Konuşması daha sona ermeden Esther, biraz ilerideki masanın üzerinde duran şişeden doldurduğu gümüş bir kadehle Ben-Hur'un önüne gelmişti. Mahzun bir yüzle içkiyi ikram etti. Ben-Hur kadehi iterken kızın eline dokundu. Yine gözleri karşılaştı; delikanlı kızın ancak omzuna gelecek kadar ufak tefek olduğunu fark etti, ama zarif, açık tenli, anlatılmaz derecede yumuşak, kara gözleriyle çok güzel yüzlüydü. Nazik ve hoş olduğunu düşündü, yaşıyorsa Tirzah da aynı ona benzerdi. Zavallı Tirzah! Sonra yüksek sesle konuşmaya başladı.

"Hayır, baban, eğer babansa tabii..." durakladı.

"Ben Simonides'in kızı Esther." dedi, vakarla.

"O hâlde sevgili Esther, baban anlatacaklarımı duyduğu zaman, hakkımda öyle kötü düşünecek ki ünlü şarabını içmeyi ağırdan alışıma aldırmayacak. Senin gözünde saygınlığımı kaybetmemeyi umuyorum. Biraz benim yanımda durur musun?"

İkisi de sanki aynı amaçla tüccara döndü.

"Simonides!" dedi Ben-Hur, ciddiyetle. "Babam öldüğünde senin adında sadık bir hizmetkârı vardı, senin o adam olduğunu söylediler bana!"

Elbisenin altında bükülü duran bacaklarda ani bir kıpırdanma oldu ve zayıf eli yumruk yapıldı.

"Esther, Esther!" diye bağırdı adam, sert bir şekilde. "Sen annenle benim çocuğumuzsun, orada değil, burada dur. Burada diyorum!"

Kız bakışlarını babasından ziyaretçiye çevirdi; sonra kadehi masanın üzerine bırakıp babasının koltuğuna döndü. Yüz ifadesi merak ve telaşını yeterince ortaya koyuyordu.

Simonides sol elini kaldırıp, kızının şefkatle omzuna koyduğu elini tuttu ve serinkanlılıkla, "İnsanlarla uğraşmaktan zamanından önce ihtiyarladım. Eğer sana bunu söyleyen kişi benim hikâyemi biliyor ve dürüstçe konuşuyorsa, kendi sınıfına güven duymayan bir adam olduğumu da söylemiş olmalı. İsrail Tanrı'sı, hayatının sonunda bunu kabul etmek zorunda bırakılan adamın yardımcısı olsun! Çok az kişiyi sevdim. Bir tanesi..." Elini tutan eli dudaklarına götürdü, "Bu zamana kadar hep cömertçe bana adanmış bir ruhtur, bu öyle tatlı bir huzurdur ki elimden alınırsa ölürüm."

Esther başını eğip yanağını babasının yanağına dayadı.

"Öteki aşkımsa bütün bir aileyi içine alan bir anıdır." Burada titreyen sesi alçaldı, "Keşke nerede olduklarını bilseydim."

Ben-Hur'un yüzü kızardı, ileriye doğru bir adım atıp birdenbire bağırdı, "Annemle kız kardeşim! Onlardan söz ediyorsun!"

Esther sanki kendisine söylenmiş gibi başını kaldırdı, ama Simonides sükûnetine geri dönüp soğuk bir şekilde cevap verdi, "Beni sonuna kadar dinle. Prens Hur ile olan ilişkim konusundaki isteğine cevap vermeden önce bana kim olduğunu kanıtlamalısın. Yazılı bir kanıtın var mı? Yoksa birini mi getirdin?"

Talep gayet açık ve tartışılmaz derecede haklıydı. Ben-Hur kıpkırmızı oldu, ellerini kenetledi, ne yapacağını bilemez bir hâlde kekeleyerek başını çevirdi.

"Kanıt diyorum, kanıt! Bana kanıtlarını ver!"

Ama Ben-Hur cevap vermedi. Bunu hiç beklemiyordu, ama olmuştu işte. Daha önce hiç düşünmediği korkunç bir gerçekle yüz yüze geldi, kalyonlarda geçen üç yıl kimliğinin bütün kanıtlarını alıp götürmüştü; annesi ve kız kardeşi gitmişti; hiç kimseden haberi olmadan yaşamıştı. Onu tanıyanlar vardı, ama hepsi

bu kadardı. Quintus Arrius burada olsaydı bile, kendisini nerede bulduğundan ve Hur'un oğlu olduğuna inandığından başka ne söyleyebilirdi? Zaten cesur Romalı denizci ölüp gitmişti. Yahuda daha önce yalnızlık hissetmişti, şimdi de bu duygu ilikleri-ne kadar işliyordu. Elleri kenetlenmiş bir hâlde, şaşkınlık içinde duruyordu. Simonides onun ızdırabına saygı duyarak sessizce bekliyordu.

"Sayın Simonides!" dedi sonunda. "Sana sadece hikâyemi anlatabilirim; eğer iyi niyetle dinleme lütfunda bulunur da yargı-lamayı sonraya bırakırsan bunu yapayım."

"Anlat." dedi Simonides, artık durumun hâkimi oydu. "Anlat bakalım, seni memnuniyetle dinleyeceğim, iddia ettiğin kişi ol-duğunu inkâr etmemiştim zaten."

Bunun üzerine Ben-Hur duygularının getirdiği güzel bir ifadey-le hayatını çabucak anlattı. Ege'den zafer kazanmış olarak dönen Arrius'la birlikte Misenum'da karaya çıkışına kadar olanları bildi-ğimizden, tam bu noktadan itibaren anlattıklarını dinleyeceğiz.

"İmparator velinimetimi seviyor ve ona itimat ediyordu; onu ödüllere boğmuştu. Doğu'nun tüccarları da muhteşem hediye-lerle katkıda bulundular, böylece Roma'daki zenginler arasında iki kat zenginleşti. Bir Yahudi dinini unutur mu? Peki ya ataları-mızın kutsal toprakları olan doğum yerini? İyi yürekli adam beni kanuna uygun bir şekilde evlat edindi, ben de ona hak ettiği şe-kilde karşılık vermeye çalıştım. Hiçbir çocuk babasına karşı be-nim ona olduğum kadar saygılı olamazdı. Benim için bilginler getirebilir, sanat, felsefe ve hitabet konularında en ünlü hocaları bulabilirdi. Israrlarını geri çevirdim, çünkü ben bir Yahudi'ydim ve Tanrı'yı, peygamberleri ya da Davut ve Süleyman tarafından tepelerin üzerine kurulan şehri nasıl unutabilirdim? Bir Romalının iyiliklerini neden kabul ettiğimi sorabilirsin. Onu sevdim ve bir gün annemle kardeşimin kaderlerinin mührünü onun yardımıyla açabileceğimi düşündüm. Bunlara ek olarak, kendimi silahlara ve savaş sanatını baştan sona öğrenmem için gereken her şeye adamamı sağlayan bir başka güdü daha vardı. Palaestra'da, şehrin arenalarında ve kamplarda ter döktüm. Hepsinde nam yaptım, ama atalarımın adıyla değil. Misenum'daki konağın du-

varlarında asılı olan ödüllerin hepsini Duumvir Arrius'un oğlu olarak kazandım. Romalılar arasında sadece bu isimle tanınıyorum... Gizli amacımın peşine düşüp Antakya'ya gitmek üzere Roma'dan ayrıldım, niyetim o sıralar Parthialılara karşı bir seferberlik yürüten Konsül[1] Maxentius'a eşlik etmekti. Bütün silahlar konusunda kişisel bir yetenek ustası olan konsülden savaş sahasında askerlerin idaresine ilişkin yüce bilgiler alma peşindeyim. Konsül askerî ailesinden biri olarak kabul etti beni. Ama dün gemimiz Orontes'e girerken, sarı bayraklar asmış iki gemi daha bizimle birlikte geldi. Kıbrıslı bir yolcu gemilerin Antakyalı tüccar Simonides'e ait olduğunu söyledi; ayrıca tüccarın kim olduğunu, ticaretteki başarılarını, gelip giden filolarını ve kervanlarını da anlattı; benim konuyla diğer dinleyicilerin ötesinde bir ilgim olduğunu bilmeden bir Yahudi olan Simonides'in bir zamanlar Prens Hur'un hizmetkârı olduğunu söyledi; Gratus'un zalimliklerini ve nedenlerini de saklamadı."

Bu sözler üzerine Simonides başını eğdi; kızı da hem babasının duygularını saklamasına yardımcı olmak için hem de derin şefkatiyle yüzünü babasının arkasına gizledi. Simonides başını kaldırıp duru bir sesle, "Dinliyorum." dedi.

"Ey iyi kalpli Simonides!" dedi Ben-Hur, bir adım atarak, bütün ruhuyla bir ifade tarzı arıyordu. "İkna olmadığını görüyorum, güvensizliğinin karanlığında duruyorum."

Tüccar mermer gibi bir yüz ifadesiyle susuyordu.

"Durumumun ne kadar zor olduğunu bütün açıklığıyla görüyorum." diye devam etti Ben-Hur. "Roma bağlantılarımı kanıtlayabilirim, şimdilerde valinin konuğu olan konsülü çağırmam yeter, ama benden istediğin şeyi kanıtlayamam. Babamın oğlu olduğuma dair bir kanıtım yok. Bana bu konuda yardım edebilecek olanlar ne yazık ki ya öldüler ya da kayboldular."

Elleriyle yüzünü kapadı; Esther ayağa kalkıp Ben-Hur'un geri çevirdiği kadehi alarak, "Bu şarap hepimizin çok sevdiği topraklara ait. Rica ediyorum iç!"

Sesi, Nahor yakınlarındaki kuyudan su veren Rebeka'nınki ka-

---

1) Antik Roma'da her yıl seçilen iki devlet başkanından biri. (ç.n.)

dar tatlıydı. Ben-Hur gözlerindeki yaşları gördü ve "Simonides'in kızı, yüreğin iyilikle dolu ve bir yabancının babanın şarabını paylaşmasına izin verecek kadar merhametlisin. Tanrı seni kutsasın! Teşekkür edenim!" diyerek şarabı içti.

Sonra tekrar tüccara döndü.

"Babamın oğlu olduğumu kanıtlayamadığıma göre, senden talebimi geri çekiyorum ve seni artık daha fazla rahatsız etmemek için gidiyorum, ey Simonides. Yalnız şu kadarını söyleyeyim, senden tekrar köleliğine geri dönmeni ya da servetini istemiyordum. Hepsi senin çalışmalarının ve dehanın bir ürünü, güle güle kullan. Hiçbirine ihtiyacım yok. İkinci babam iyi yürekli Quintus son yolculuğuna çıkarken beni mirasçısı tayin etti ve çok zengin oldum. Eğer tekrar ben aklına gelecek olursam, peygamberler, Yehova, senin ve benim Tanrı'm adına yemin ederim ki, buraya geliş amacımın şu soru olduğunu unutma: Annem ve hayatın kadar sevdiğin kızın gibi güzel ve zarif Tirzah hakkında ne biliyorsun? Bana ne söyleyebilirsin?"

Esther'in yanaklarından yaşlar süzüldü, ama adam inat ediyordu.

"Prens Ben-Hur'u tanıdığımı söylemiştim." diye cevap verdi, duru bir sesle. Ailesinin başına gelen talihsizlikleri de duydum. Ne kadar üzüldüğümü hatırlıyorum. Dostumun dul karısını sefalete sürükleyen kişi, aynı şekilde beni de üzdü. Hatta dahasını da söyleyeyim, aileyle ilgili dikkatli bir araştırma bile yaptım, ama onlar hakkında sana söyleyebileceğim hiçbir şey yok. Kayboldular."

Ben-Hur inledi.

"O hâlde, bir ümit daha kırıldı!" dedi, duygularıyla mücadele ederek. "Ben hayal kırıklıklarına alıştım artık. Rahatsız ettiğim için beni bağışlayın. Bir sıkıntıya neden olduysam üzüntüme verin. Şimdi intikamdan başka uğrunda yaşayacağım bir şeyim yok. Elveda!"

Perdeye doğru dönünce, "İkinize de teşekkür ederim." dedi.

"Huzur seninle olsun." dedi tüccar.

Esther hıçkırmaktan konuşamıyordu.

Ben-Hur böylece oradan ayrıldı.

IV

SİMONİDES'İN HİKÂYESİ

Ben-Hur'un ardından Simonides sanki uykudan uyanmış gibi oldu. Yüzü kızardı, gözlerindeki solgun ışık parladı ve Esther'e neşeyle, "Esther, çabuk zili çal!" dedi.

Kız masaya gidip servis zilini çaldı.

Duvardaki panellerden biri geriye doğru açıldı, ortaya çıkan açıklıktan içeriye giren bir adam tüccarın önüne gelip onu selamladı.

"Malluch, daha yakına gel." dedi efendisi, buyurucasına. "Dünya yıkılsa başarılması gereken bir görev var. Dinle! Şu anda İsrail giysileri giymiş, uzun boylu, yakışıklı bir genç merdivenlerden depoya iniyor. Onu gölgesi gibi takip et, nerede olduğunu, ne yaptığını, kimlerle beraber olduğunu her akşam bana rapor et. Eğer huyunu suyunu, amacını, hayatını ortaya koyacak konuşmalarına kulak misafiri olursan kelimesi kelimesine bana bildir. Anladın mı? Çabuk git! Dur, Malluch. Eğer şehirden ayrılacak olursa sen de peşinden git, dikkat et, onunla dost ol. Seninle konuşursa duruma en uygun şekilde konuş, benim hizmetimde olduğunu sakın söyleme. Haydi, acele et!"

Adam önceki gibi selam verdi ve gitti.

Sonra Simonides gülerek ellerini ovuşturdu.

"Bugün günlerden nedir, kızım?" dedi, düşüncelerinin arasından. "Hangi gündeyiz? Mutluluğun geldiği gün olarak hatırlamak istiyorum. Gel bir bak, Esther, sen de gül."

Bu sevinç kıza pek doğal gelmedi ve babasını bu durumdan çıkarmak istermiş gibi, hüzünle cevap verdi: "Bugünü asla unutmam, baba!"

Adamın elleri kucağına düştü, göğsüne doğru inen çenesi boynunun katları arasında kayboldu.

"Doğru, kızım, doğru!" dedi, başını kaldırmadan. "Dördüncü ayın yirminci günü bugün. Beş yıl önce annen Rachel'in öldüğü

gün. Böyle kırık çıkık içinde beni eve getirdiklerinde üzüntüden ölmüştü. Ah, o benim için Engedi bağlarındaki kına ağaçları gibiydi! Neye uğradığımı şaşırdım. Onu dağdaki ıssız bir yere gömdük, yanında yöresinde kimseler yok. Bana karanlığın içinde bir ışık bıraktı, yıllar onu sabah parıltısına dönüştürdü." Elini kaldırıp kızının başına koydu. "Şükürler olsun sana Tanrı'm, kaybettiğim Rachel'im artık Esther'imde yaşıyor!"

Başını kaldırdı, aniden aklına gelmiş gibi, "Ne berrak bir gün, değil mi?" dedi.

"Genç adam geldiğinde öyleydi."

"O hâlde söyle de Abimelech gelip beni bahçeye çıkarsın. Nehri ve gemileri seyredeyim. Şimdi neden ağzımda gülücük, dilimde şarkı olduğunu sana anlatacağım, Esther. Dağlardaki bir karaca gibi keyifliyim."

Zilin çalınması üzerine bir hizmetkâr geldi, kızın emriyle küçük tekerlekler üzerindeki koltuğu iterek, Simonides'i bahçe dediği çatıya çıkardı. İyi bir bakımın zaferi olan güllerin ve çiçek yataklarının arasından geçip, karşısındaki adanın üzerinde yer alan konakların çatılarını, kıyıya doğru uzanan köprüyü, onun altında kıpırtılı denize vuran sabah güneşinin parıltıları arasında yüzen gemilerin doldurduğu nehri görebileceği bir yere götürüldü. Hizmetkâr onu Esther'le yalnız bıraktı.

Kulaklarının ve gözlerinin aşina olduğu işçi gürültüleri ve çalışmaları onu köprünün üzerinde aylak aylak dolaşan insanlar kadar rahatsız etmiyordu artık; bunların çağrıştırdığı kârdan başka bir şey umurunda değildi.

Esther babasının koltuğunun koluna oturup elini okşayarak konuşmasını bekledi. Güçlü iradesiyle tekrar kendine gelen adam sonunda sakin bir sesle konuşmaya başladı.

"Genç adam konuşurken, seni izledim, Esther, ondan etkilendiğini gördüm."

Kız gözlerini yere çevirip cevap verdi.

"Doğrusunu söylemek gerekirse, babacığım, ona inandım."

"Demek senin gözünde o Prens Hur'un kaybolan oğlu."

"Değil mi..." Kız tereddüt etti.

"Ya değilse, Esther?"

"Annem Tanrı'nın çağrısıyla gittiğinden beri senin hizmetkârınım, baba. Senin yanında, çıkar peşinde olan çeşit çeşit insanın her türlü tavrıyla bilgece başa çıktığına tanık oldum. Eğer bu genç adam iddia ettiği gibi bir prens değilse, o zaman bir yalanın bu kadar iyi bir şekilde doğruyu oynadığını hiç görmedim."

"Süleyman aşkına, dürüstçe söyle, kızım. Babanın onun babasının hizmetkârı olduğuna inanıyor musun?"

"Duymuş olduğu bir şeyi sordu, bence."

Simonides'in zihni değil ama gözleri bir süre yüzmekte olan gemilerine takıldı.

"Hüzünlü bir hikâyeyi dinleyecek güçte, tam bir Yahudi zekâsına sahip, iyi bir kızsın sen, Esther. Şimdi bana kulak ver, sana kendimden, annenden ve hiç bilmediğin geçmiş olaylardan söz edeceğim; bunlar zulmeden Romalılardan ve tıpkı güneşe dönen çiçekler gibi Tanrı'ya yönelesin diye senden saklanan şeyler... Sion'un güneyindeki Hinnom vadisinde bir mezarda doğdum. Babam ve annem Siloam yakınlarındaki kral bahçesinde yetişen incir ve zeytin ağaçlarıyla asmaların bakımını yapan Yahudi hizmetkârlardı. Çocukluğumda ben de onlara yardım ederdim. Ebediyen hizmet etmeye mahkûm bir sınıfa mensuptular. Sonra beni Kral Herod'un yanındaki, Kudüs'ün en zengin adamı olan Prens Hur'a sattılar. Bahçeden onun İskenderiye'deki deposuna gönderildim, orada reşit oldum. Ona altı yıl hizmet ettim, yedinci yıl Musa'nın yasasıyla özgürlüğüme kavuştum."

Esther hafifçe ellerini çırptı.

"Ah, o hâlde babasının hizmetkârı değilsin!"

"Dur, kızım dinle. O günlerde tapınaktaki hukukçular, ebediyen hizmetkârlığa mahkûm olan insanların çocuklarının da anne babalarıyla aynı durumda olduklarını hararetli bir şekilde savunuyorlardı, ama Prens Hur her konuda dürüst bir adamdı ve yasayı kendince yorumladı. Büyük yasa koyucunun kurallarına

göre, hâlâ elimde olan mühürlü belgelerle satın alınmış Yahudi bir hizmetkâr olduğumu söyleyerek bana özgürlüğümü verdi."

"Ya annem?" diye sordu Esther.

"Her şeyi öğreneceksin, Esther, sabırlı ol. Kendimi unuturum da anneni unutmam, bunu daha sözlerim bitmeden görecek-sin... Hizmetim sona erince, Hamursuz Bayramı[1] için Kudüs'e geldim. Efendim beni konuk etti. Onu çok seviyordum ve hizmetine devam etmek istediğimi söyledim. Kabul etti, bu sefer işe alınmış bir İsrailoğlu olarak yedi yıl daha ona hizmet ettim. Onun adına denizdeki gemilerin ve karadaki kervanların sorumluluğunu üstlendim, bu kervanlar doğuya, Susa, Persepolis ve ötelerindeki ipek topraklarına kadar gidiyordu. Çok tehlikeli yolculuklardı, kızım, ama Tanrı üstlendiğim her konuda bana yardım etti. Prens için büyük bir kazanç, kendim için de zengin bilgiler edindim, bu bilgiler olmasa üzerime düşen sorumlulukların üstesinden gelemezdim... Bir gün Kudüs'teki evinde misafirdim. Elinde bir tepsi dolusu dilimlenmiş ekmekle bir hizmetkâr içeri girdi. Önce bana geldi. İşte o zaman anneni görüp sevdim, onu gizlice yüreğimde taşıdım. Bir süre sonra zamanı gelince, karım olması için onu prensten istedim. Prens onun ebedî bir hizmetkâr olduğunu, ama eğer isterse özgürlüğünü verebileceğini söyledi. Annen aşkıma karşılık verdi, ama bulunduğu yerde mutlu olduğu için özgürlüğü reddetti. Uzun aralarla tekrar tekrar gidip gelerek ona yalvardım. Sürekli olarak, ancak ben de orada onun gibi hizmetkârlık edersem karım olacağını söyleyip duruyordu. Babamız Yakup kendi Rachel'i içirı yedi yıl daha hizmet vermişti. Ben de kerıdi Rachel'im için yapamaz mıydım? Ama annen kendisi gibi sonsuza kadar hizmet etmemi istedi. Yanından ayrıldım, ama tekrar geri dörıdüm. Bak, Esther, bak."

Sol kulak memesini dışarı doğru çekti.

"Çivi yarasını görüyor musun?"

"Görüyorum." dedi kız. "Annemi ne kadar sevdiğini de görüyorum."

---

1) Mısır'da kölelikten kurtarılan Antik İsraillilerin göç hikâyesini anmak için düzenlenen bir Yahudi bayramı ve festivalidir. (ç.n.)

"Hem de nasıl, Esther! O benim için, Shulamite'in[1] kral için olduğundan daha kıymetli, daha güzel ve daha kusursuzdu; bahçelerini su pınarı, taze suların kuyusu, Lübnan nehirleri gibiydi. İsteğim üzerine eferidim beni önce hâkimlere götürdü, sonra evine getirip kulağımdan kapısına çiviledi, sonsuza kadar onun hizmetkârı oldum. Böylelikle Rachel'ime kavuştum. Benimki gibi bir aşk var mıdır?"

Esther eğilip babasını öptü, ölen kadını düşünerek bir süre sessiz kaldılar.

"Efendim denizde boğuldu, bu yaşadığım ilk üzüntüydü." diye devam etti tüccar. "Hem onun evinde hem de Antakya'da benim evimde matem vardı. Şimdi dikkatini ver, Esther! İyi kalpli prensi kaybedince, onun baş hizmetkârı oldum, ona ait olan tüm mülkün idaresi ve kontrolü bendeydi. Beni ne kadar sevip güvendiğini sen düşün! Dul karısına hesap vermek için Kudüs'e gittim. Görevime devam etmemi istedi. Daha büyük şevkle kendimi işime verdim. Yıldan yıla işler gelişip büyüdü. On yıl geçti; sonra işte o delikanlının anlattığı olay oldu, kendi deyimiyle Vali Gratus'un başına gelen kaza. Romalılar bunun bir suikast girişimi olduğunu söylediler. Bu bahaneyle, Roma'nın da iznini alarak dul kadının ve çocuklarının büyük servetine el koydu. O kadarla da kalmadı. Karardan dönüş olmasın diye konuyla ilgili herkesi uzaklaştırdı. O korkunç günden beri Hur ailesi kayıp. Benim çocukken gördüğüm oğulları küreğe mahkûm edildi. Dul kadın ve kızının Yahuda'daki pek çok zindandan birine gömüldükleri sanılıyor, bunlar bir kere mahkûmun üzerine kapandı mı artık mühürlenmiş mezar gibidirler. İnsanların haberi bile olmadan sanki deniz onları gizlice yutmuştu. Nasıl öldüklerini hiç duymadık, hatta ölüp ölmediklerini bile."

Esther'in gözleri nemlendi.

"Annen kadar iyi kalplisin, Esther; dilerim ki iyi kalplilerin kaderi duygusuz ve merhametsizler tarafından ezilmek olmasın. Dahasını da dinle. Velinimetime yardım eli uzatmak için Kudüs'e gittim ve şehrin kapısında yakalanıp Antonia Kulesi'nin yeraltın-

---

1) İbranice İncil'deki Şarkılar Şarkısı'nda kadın kahramana verilen isimdir. (ç.n.)

daki hücrelerine kapatıldım. Gratus bizzat gelip de, Yahudi geleneğine göre, dünyanın farklı pazarlarında benim denetimimde olduğunu bildiği Hur parasını isteyene kadar bunun nedenini bilmiyordum. Emrini imzalamamı istedi, reddettim. Hizmet verdiğim insanların evlerine, arazilerine, mallarına, gemilerine ve bütün taşınabilir eşyalarına el koydu, ama parasını alamadı. Eğer Tanrı izin verirse onların bozulan talihlerini düzeltebileceğimi anladım. Zorbanın taleplerini reddettim. Bana işkence etti, ama vazgeçmedim, hiçbir şey elde edemeden beni serbest bıraktı. Eve geldim ve Kudüslü Prens Hur adına değil de Antakyalı Simonides adına tekrar işe koyuldum. Nasıl başarılı olduğumu sen biliyorsun, Esther; prensin milyonlarının benim ellerimde daha da artması mucizevi bir şeydi. Üç yılın sonunda, bir gün Kayserya'ya giderken yakalanıp Gratus tarafından ikinci kere işkenceye maruz bırakıldığımı da biliyorsun; mallarımın ve paramın onun haciz emri kapsamında olduğunu itiraf etmeye zorladı beni, ama yine başarılı olamadı. Kırık çıkık içinde eve geldiğimde, Rachel'imin benim için korku ve acı içinde öldüğünü gördüm. Tanrı'nın izniyle yaşadım. Dünyanın her yerinde ticaret yapabilmek için bizzat imparatorun kendisinden ayrıcalık ve izin aldım. Bugün Esther, hizmetkâr olarak elimde olanları, Sezar'ı bile zengin edecek bir servete çevirdim."

Gururla başını kaldırdı, gözleri karşılaştı, birbirlerinin düşüncelerini okudular. "Bu serveti ne yapacağım, Esther?" diye sordu, bakışlarını kaçırmadan.

"Babacığım!" diye cevap verdi Esther, alçak sesle. "Onun gerçek sahibi şimdi gelip istemedi mi?"

Hâlâ kızına bakmaya devam ediyordu.

"Ya sen çocuğum, seni dilenci mi yapayım?"

"Hayır, baba, ben senin çocuğun olduğum için onun hizmetkârı değil miyim? 'Güç ve şeref onun örtüsüdür, gelecekte çok mutlu olacak.' diye yazılmamış mıydı benim için?"

Tarifsiz bir sevgi ışıltısı adamın yüzünü aydınlattı. "Tanrı pek çok yönden bana iyilik yaptı, ama sen Esther, Onun inayetinin en yüce armağanısın."

Kızını göğsüne doğru çekip defalarca öptü.

"Şimdi dinle." dedi duru bir sesle. "Bu sabah neden güldüğümü dinle. Delikanlı tıpkı babasının gençliği gibi önümde duruyordu. Ruhum onu selamladı. Sıkıntılı günlerin bittiğini, çalışmalarımın sona erdiğini hissettim. Bağırmamak için kendimi zor tuttum. Onun elinden tutup yaptığım serveti göstermek ve 'İşte hepsi senin! Hizmetkârınım ve artık işleri devretmeye hazırım.' demek istedim. Öyle yapacaktım Esther, yapacaktım, ama o anda üç düşünce bana engel oldu. Efendimin oğlu olduğundan emin olacaktım, ilk düşüncem buydu; eğer onun oğluysa karakterini öğrenecektim. Servet içinde doğanların arasında, ellerinde bu servetin lanete dönüştüğü kaç kişi olduğunu bir düşün." Burada durakladı, ellerini kenetledi, sesi tizleşti. "Esther, Romalının elinden çektiğim acıları hatırla, sadece Gratus değil, onun emirlerini yerine getiren acımasız Romalılar çığlıklarıma güldüler. Kırık içinde kalan bedenimi ve ayağa kalkamadığım yılları düşün; tıpkı benim bedenim gibi ruhu ezilen annenin mezarında yapayalnız yattığını düşün; eğer yaşıyorlarsa efendimin ailesinin kederini, eğer ölmüşlerse zalimce alınıp götürülüşlerini düşün, bütün bunları düşün ve Tanrı aşkına söyle bana, bunun cezasını çekmesinler mi? Sen de vaizler gibi "intikam Tanrı'ya aittir" deme sakın. O, isteklerini vekilleri aracılığıyla sevgiyle olduğu kadar zararla da yerine getirmiyor mu? Peygamberinden çok savaşçısı yok mu? Göze göz, dişe diş kanunu ona ait değil mi? Bütün bu yıllar boyunca, intikam almayı düşledim, bunun için dua ettim, çalıştım; bir gün haksızlık edenlerin cezalandırılmasını sağlayacağını düşünerek sabırla servetimi artırdım. Genç adam amacını dile getirmeden silahlar üzerine aldığı eğitimi arılatırken ben bu amacı anladım: İntikam! İşte o konuşurken sükûnetimi ve sertliğimi koruyan, o gittikten sonra da beni güldüren üçüncü şey buydu, Esther."

Esther babasının solgun elini okşadı ve ikisinin de ruhu aynı sonuca doğru ilerliyormuş gibi sordu: "O gitti. Tekrar gelecek mi?"

"Sadık Malluch da peşinden gitti, ben hazır olduğumda onu getirecek."

"Bu ne zaman olacak, baba?"

"Uzun sürmez, uzuru sürmez. Bütün şahitlerin öldüğünü düşünüyor. Onun gerçekten de efendimin oğlu olup olmadığını bilen biri yaşıyor."

"Annesi mi?"

"Hayır, kızım. Bu şahidi önüne çıkaracağım; o zamana kadar işi Tanrı'ya bırakalım. Çok yorgunum. Abimelech'i çağır bana."

Esther hizmetkârı çağırdı ve eve döndüler.

V

KEŞİF

Ben-Hur, büyük depodan çıktığında ailesini ararken karşılaştığı pek çok başarısızlığa birinin daha eklendiğini düşünüyordu; duyduğu sıkıntı aradıklarına olan sevgisi kadar büyüktü. Bu sıkıntı yeryüzünde yapayalnız olduğu duygusuyla onu sarıyor ve hayata karşı kalan ilgisinin de azalmasına neden oluyordu.

İnsanların ve mal yığınlarının arasından geçip iskelenin kenarına geldi, nehri karartan serin gölgenin büyüsüne kapıldı. Ağır ağır akan su sanki durmuş onu bekliyordu. Bu büyüye karşı seyyahın söyledikleri aklına geldi: "Daphne'nin meyveleriyle beslenen bir kurt olmak kralın konuğu olmaktan bile iyidir." Döndü, hızla iskeleden aşağıya yürüyüp hana geri geldi.

"Daphne yolu mu?" dedi, Ben-Hur'un sorusuna şaşıran hizmetkâr. "Daha önce buraya gelmiş miydin? Bugünü hayatının en mutlu günü olarak kabul et. Yolu mutlaka bulursun. Solda, güneye doğru giden bir sonraki sokak seni doğruca Sulpius Dağı'na götürür, tepesinde Jüpiter sunağını ve amfi tiyatroyu görürsün; Herod Süturları olarak bilinen üçüncü sokağa kadar ilerle; oradan sağa dön; Seleucus eski şehrinin içinden geçip Epiphanes'in bronz kapısına kadar yürü. Daphne yolu oradan başlar. Tanrı seni korusun!"

Ben-Hur eşyalarına ilişkin birkaç talimattan sonra yola koyuldu.

Herod Sütunlan'nı kolayca buldu; dünyanın her yerinden gelen bir tüccar kalabalığıyla beraber uzun mermer bir revakın altından geçip bronz kapıya geldi.

Kapıdan geçtiğinde saat neredeyse dört olmuştu; kendisini koruluğa doğru ilerleyen sonu gelmez bir kafilenin içinde buldu. Sokak yayalar, atlılar ve arabalılar için bölümlere ayrılmıştı, onlar da tekrar gidiş geliş olarak bölünmüştü. Her bir bölüm üzerlerinde kaidelerin bulunduğu parmaklıklarla korunuyordu, bazılarında heykeller vardı. Yolun sağında ve solunda uzanan bakımlı çimenler aralıklı olarak meşe ve Frenk inciri ağaçlarıyla, özellikle dönüş yolunda kalabalık hâlde bulunan yorgunların dinlenmesi için asma kaplı çardaklarla süslüydü. Yayaların yolu kırmızı taş döşeliydi, atlılarınki sıkılaştırılmış beyaz kumla kaplıydı, ama toynak ve tekerlek seslerini yansıtacak kadar sert bir zemin değildi. Hepsi de ziyaretçi kralların hediyesi olan ve onların adıyla anılan fıskiyelerin sayısı ve çeşitliliği şaşırtıcıydı. Koruluk kapılarının güneybatısında şehirden gelen yaklaşık altı buçuk kilometrelik muhteşem bir yol uzanıyordu.

Duygularının perişanlığı içindeki Ben-Hur yolun yapısına damgasını vuran kraliyet cömertliğini görecek durumda değildi. İlk önce kendisiyle birlikte ilerleyen kalabalığın bile farkına varmadı. Etrafında olanlara karşı ilgisizdi. Doğruyu söylemek gerekirse, kendi içine kapanışının yanı sıra, Augustus'un dünyanın merkezi olarak diktirdiği altın sütunun etrafında her gün döne döne yapılan törenlerden yeni gelip taşrayı ziyaret eden bir Romalının memnuniyetini taşımıyordu. Taşranın sunacağı yeni ve üstün bir şey yoktu. Kendi sabrının kaldıramayacağı kadar ağır ilerleyen kalabalığın arasından yol açıp geçmek için her fırsattan yararlandı. Şehirle koruluk arasındaki Herakleia köyüne vardığında, yürümekten yorgun düşmüştü ve etrafında olanlara ilgi göstermeye başladı. Bir ara güzel bir kadının götürdüğü iki keçi dikkatini çekti, üçü de parlak kurdelelere ve çiçeklere bürünmüşlerdi. Sonra durup yeni kesilmiş asma dallarıyla kaplı, güçlü kuvvetli beyaz bir boğaya baktı; geniş sırtında, genç Baküs[1] gibi, bir kadehe olgun meyvelerin suyunu sıkıp içen çıplak bir çocuk bir sepetin

---

1) Roma mitolojisinde şarap ve eğlence tanrısıdır. Aynı zamanda bağbozumu tanrısı diye de bilinir. (ç.n.)

içinde oturuyordu. Ben-Hur yürüyüşüne devam ederken, kimlerin sunaklarının kurbanlarla yüceltileceğini merak etti. Zamanın modasına uygun olarak yeleleri kesilmiş bir at ve muhteşem bir şekilde giyinmiş binicisi yanından geçti. Adamla hayvanı arasındaki gurur uyumunu görerek gülümsedi. Sonra tekerlek gürültüsü ve boğuk toynak sesleri duyunca kafasını çevirdi; farkında olmadan yanından gürültüyle gelip geçen arabalar ve arabacılarla ilgilenmeye başladı. Çok geçmeden etrafındaki insanların da farkına vardı. Hepsi bayramlık kıyafetlerinin içinde, her yaştan, cinsiyetten ve mevkiden insan gördü. Bir kısmı beyaz üniformalıydı, bir kısmı siyah; bazıları bayrak taşıyor, bazıları tütsü tüttürüyordu; bazıları ilahiler söyleyerek ağır ağır yürüyor; diğerleri flütlerin ve davulların müziğine uyumlu adımlar atıyordu. Yılın her günü gidiş yolu böyleyse Daphne'nin görüntüsü kim bilir nasıl muhteşemdi! Sonunda alkışlar ve sevinç çığlıkları arasında pek çok parmağın işareti üzerine bakınca bir tepenin üzerinde kutsal koruluğun mabetli kapısını gördü. İlahiler daha yüksek şarkılara dönüştü; müzik hızlandı ve atılgan akıntıya kapılıp onların şevkini paylaşarak kapıdan geçti ve tapınmak üzere diz çöktü.

Giriş yolunu tam bir Yunan tarzıyla süsleyen yapının arka tarafında cilalı taşlarla döşenmiş geniş bir meydana geldi. Etrafındaki parlak renkler içinde nidalarda bulunan hareketli kalabalık fıskiyelerden serpilen kristal beyazı sularla sakinleşiyordu. Önünde, güneybatıya doğru pürüzsüz patikalar bir bahçeye, onun da ötesinde, soluk mavi bir buğunun üzerinde dinlendiği bir ormana doğru yayılıyordu. Ben-Hur nereye gideceği konusunda kararsız bir şekilde dalgın dalgın bakıyordu. O anda bir kadın bağırdı.

"Çok güzel! Peki ama şimdi ne tarafa?"

Defneden bir taç takan arkadaşı gülerek cevap verdi.

"Git, güzel yabancı! Bu soru eski bir dünyevi korkuyu akla getiriyor; bu tür şeyleri Antakya'da arkamızda bırakacağımızı kararlaştırmamış mıydık? Burada esen rüzgârlar tanrıların soluğudur. Kendimizi rüzgârlara bırakalım."

"Ama ya kaybolursak?"

"Seni korkak seni! Daphne'de, kapısı ebediyen üstlerine kapananlardan başka kimse kaybolmadı."

"Onlar kimdi peki?" diye sordu kadın, hâlâ korku içinde.

"Yerin büyüsüne kendilerini kaptırıp yaşam ve ölüm için onu seçenler. Dur! Yanımda kalırsan sana kimden söz ettiğimi gösteririm."

Mermer zeminde sandalet sesleri duyuldu, kalabalık açıldı, ellerinde davullarla dans edip şarkı söyleyen bir grup kız, konuşan adam ve güzel arkadaşına doğru geldi. Korku içindeki kadın adama tutundu, adam da elini kadının omzuna koydu, havaya kaldırdığı diğer eliyle de müziğe tempo tutuyordu. Dans eden kızların saçları özgürce dalgalanıyor, üstlerini pek de örtmeyen bürümcük pelerinlerinin arasından kolları ve bacakları görünüyordu. Danslarının şehvetini anlatmaya kelimeler yetmeyebilir. Kısa bir dönüş yapıp kalabalığın arasından geldikleri gibi hızla gittiler.

"Evet, ne diyorsun?" diye bağırdı adam kadına.

"Bunlar kim?" diye sordu kadın.

"Devadasi,[1] Apollon Tapınağı'na adanmış rahibeler. Çok kalabalıklar. Törenlerde koroyu oluşturuyorlar. Burası onların evi. Bazen diğer şehirlere de gidiyorlar, ama tek yaptıkları kutsal müzisyenlerin evini zenginleştirmek. Artık gidelim mi?"

Hemen oradan uzaklaştılar.

Ben-Hur Daphne'de kimsenin kaybolmadığı garantisiyle teselli buldu ve o da nereye olduğunu bilmeden yola koyuldu.

İlk olarak bahçede güzel bir kaide üzerinde yükselen bir heykel dikkatini çekti. İnsan başlı bir at heykeliydi. Altındaki yazı konu hakkında bilgisi olmayan bir ziyaretçiye bunun Apollon ve Diana'dan avcılık, tıp, müzik ve kehanet dersi alan Şiron olduğunu açıklıyordu. Yazı aynı zamanda yabancıya berrak bir gecenin belli bir saatinde, gökyüzünün belli bir yerine bakmasını da öneriyordu, orada Jüpiter'in dehasını naklettiği yıldızları görecekti.

İnsan başlı atların en bilgesi insanlığa hizmet etmeye devam ediyordu. Elinde tuttuğu panoda oyularak yazılmış Yunanca bir duyuru vardı:

---

1) Aslında Hindu bir tanrının hizmetindeki kadın dansçıdır, ama burada Daphne Koruluğu'nun kadın tapınak dansçılarını da içerecek şekilde genişletilmiştir.

Ey Yolcu!

Sen bir yabancı mısın?

I. Derelerin şarkısına kulak ver, fıskiyelerin serpintilerinden korkma; böylelikle Naiadlar[1] seni sevmeyi öğreniyorlar.

II. Zefirus ve Auster Daphne'nin davetli meltemleri, hayatın tatlı vekilleridir, senin için güzellik getirirler; Eurus üflediğinde Diana başka bir yerde avlanıyordur, Boreas fırtına gibi estiğinde hemen saklan, çünkü Apollon öfkelidir.

III. Gündüzleri koruluğun gölgeleri senindir; geceleri Pan'a ve Dryades'e aittir. Onları rahatsız etme.

IV. Eğer hafıza kaybın yoksa dere kenarlarındaki nilüferi ye, çünkü hafızan Daphne'nin çocuğu olacak.

V. Ağ ören örümceğin etrafında yürü; bu Minerva için çalışan Arakne'dir.

VI. Daphne'nin gözyaşlarını gördün mü, defne dalından bir filiz kopar ve öl.

Dikkat et!

Burada kal ve mutlu ol.

Ben-Hur bu gizemli notun yorumlanmasını yanına hızla yaklaşmakta olan diğerlerine bırakıp oradan ayrıldı. Beyaz boğa da geliyordu. Çocuk sepetin içinde oturuyor, bir kafile onu izliyordu, arkalarında keçili kadın, onun arkasında da flüt ve davul çalanlar ve hediyeler getiren bir başka kafile vardı.

"Nereye gidiyorlar?" diye sordu, bir seyirci.

Bir başkası ona cevap verdi, "Boğa Jüpiter'e, keçiler de..."

"Apollon bir zamanlar Admetus'un sürülerine bakmıyor muydu?"

"Evet, keçiler de Apollon'a!"

Okura yine bir açıklama yapmak gerekiyor. Farklı inançlardan insanlarla ilişkilerin sonucunda din konusunda bir uzlaşma söz

---

1) Çeşmelerin, nehirlerin ve kaynakların perileri. (ç.n.)

konusu olmuştur; her inancın saygımıza hak kazanan, ama inancına hürmet etmeden saygı duyamayacağımız iyi insanlar tarafından anlatıldığı gerçeğine yavaş yavaş erişiyoruz. Ben-Hur da bu noktaya gelmişti. Ne Roma'da ne de kalyonlarda geçirdiği yıllar dinî inancı üzerinde bir değişiklik yaratmıştı. O bir Yahudi'ydi. Onun görüşüne göre, Daphne Koruluğu'nda güzeli aramak dinsizlik değildi.

Şunu da söylemek gerekir ki, eğer aşırı kaygılı olsaydı, büyük ihtimalle şimdiye kadar yatışmış olurdu. Öfkeliydi; önemsiz bir şeyin yarattığı bir sinirlilik gibi değildi; bir azar ya da küfürle yok olacak aptalca bir öfke değildi onunki; en güzel mutlulukların ulaşılır mesafede olduğuna ilişkin bir umudun aniden ortadan kalkmasıyla uyandırılan coşkulu mizaçlara özgü bir öfkeydi. Böyle bir durumda hiçbir şey tutkuyu öldüremez. Kavga kadere karşıdır.

Bu felsefeyi biraz daha ileri taşıyalım ve kendimize diyelim ki, eğer kader bir bakışla ya da vuruşla gönderilebilecek elle tutulur bir şey veya yüce kelimelerin söylenebileceği konuşan bir kişilik olsaydı o zaman mutsuz ölümlüler her zaman meseleyi kendilerini cezalandırarak sonlandırmazlardı.

Sıradan bir ruh hâlinde olsa Ben-Hur koruluğa yalnız başına gelmezdi, gelse bile konsülün ailesindeki pozisyonundan yararlanır, bilmeden ve bilinmeden aylak aylak dolaşmaya karşı önlemini alır, bütün ilgi noktalarını aklında tutar ve bir rehber eşliğinde oralara giderdi ya da boş günlerini güzel bir yerde geçirme arzusuyla her kimse, hepsinin efendisi için bir mektup getirirdi. Bu da onu yanında bağıran güruh gibi turist yapardı. Koruluğun tanrılarına karşı ne saygı ne de merak duyuyordu. Acı bir hayal kırıklığının körlüğü içindeki bir adam gibi sürükleniyor, kaderi beklemiyor, umutsuz bir meydan okuyan olarak onu arıyordu.

Belki aynı derecede olmasa da herkes zihnin bu hâlini iyi bilir. Cesurca şeyleri bariz bir sakinlik içinde yaptığı zamanlardan tanır onu. Okuyan herkes, şimdi onu yakalayan budalalık, sivri uçlu acımasız kılıcıyla bir şiddet değil de, ıslık çalan, renkli şapkalı dost bir soytarıysa, Ben-Hur'un şanslı olduğunu söyleyecektir.

VI

HATIRLAMA

Ben-Hur kafilelerle birlikte girdi ormana. Başlangıçta nereye gittiklerini soracak kadar ilgili değildi, ama kendisini tam bir aldırmazlıktan kurtarmak için, koruluğun en ilgi çekici merkez noktaları olan tapınaklara doğru gittiklerine dair muallak bir izlenime kapıldı.

Şarkıcıların koroya eşlik etmesi gibi, kendi kendine tekrarlayıp duruyordu: "Daphne'nin meyveleriyle beslenen bir kurt olmak kralın konuğu olmaktan bile iyidir." Bunun sık sık tekrarlanması ısrarla cevap bekleyen sorular doğurdu. Koruluktaki hayat bu kadar tatlı mıydı? Cazibesi neresindeydi? Felsefenin karmaşık derinliklerinde mi yatıyordu? Yoksa uyanık algılar için her gün görünür olan yüzeydeki bir şey miydi? Her yıl dünyadan elini eteğini çekmeye yemin eden binlerce kişi burada hizmet etmeye geliyordu. Onlar cazibeyi bulmuşlar mıydı? Bulunduğunda, hayatı tatlılaştıran ve acılaştıran sonsuz çeşitlilikteki ögeleri zihinden çıkarmaya yetecek kadar unutkanlık veriyor muydu? Ya yakın geleceğe ilişkin umutlar ve geçmişten gelen hüzünler? Eğer Koruluk onlar için bu kadar iyiyse neden kendisi için olmasındı? O bir Yahudi'ydi; mükemmellikler İbrahim'in çocukları dışında herkes için olabilir miydi? Birdenbire hediye getirenlerin şarkılarına ve yakınındakilerin şakalarına hiç aldırmaksızın bütün duyularını keşfetme görevine vakfetti.

Bu arayış içinde gökyüzü ona hiçbir şey söylemiyordu; maviydi, masmavi ve kırlangıçlarla doluydu; şehrin üzerindeki gökyüzü bu hâldeydi.

İleride, sağ tarafındaki ormandan gelen esinti, gül ve baharat karışımı tatlı bir koku dalgasıyla yüzüne çarptı. Ötekiler gibi o da durup esintinin geldiği yöne baktı.

"Orada bir bahçe var." dedi dirseğinin dibindeki adama.

"Daha ziyade bir papaz töreni olabilir, Diana, Pan ya da bir orman tanrısı için."

Ana dilinde verilmiş bir cevaptı. Ben-Hur hayretle konuşana baktı.

"Yahudi misin?" diye sordu.

Adam saygılı bir gülümsemeyle cevap verdi.

"Kudüs'teki pazar yerinin çok yakınında doğdum."

Ben-Hur konuşmayı sürdürecekti, ama tam o sırada kalabalık ileri doğru akın edip onu iterek yoldan çıkardı, yabancıyı da uzaklaştırdı. Adamın geleneksel elbisesi, sopası, başına sarı bir iple bağlanmış kahverengi örtüsü ve güçlü Yahudiyeli yüzü kalmıştı delikanlının aklında.

Ormanın içine doğru giden bir patikanın başlangıç yeriydi burası ve gürültülü kafilelerden mutlu bir kaçış sunuyordu. Ben-Hur da bu kaçıştan yararlandı.

Yoldan bakınca doğal, kapalı, içine girilmez ve yabani kuşlar için bir yuva gibi görünen bir çalılığa doğru yürüdü önce. Attığı birkaç adım oraya bile usta elinin değdiğini gösterdi ona. Çalılık çiçekler ve meyvelerle doluydu, dalların eğildiği yerdeki toprak parlak çiçeklerle süslüydü, yaseminler onların üzerine narin dallarını uzatmıştı. Leylaktan, gülden, zambaktan, laleden, zakkumdan, çilek ağacından, Davut'un şehrindeki vadilerin bahçelerini süsleyen bütün eski dostlardan gelen koku gece gündüz havayı dolduruyordu. Su perilerinin mutluluğuna diyecek yoktu, aşağılardaki çiçekli gölgeliklerin arasından bir dere kendi güzergâhında dolambaçlı bir şekilde zarafetle akıyordu.

Ben-Hur çalılığın dışına doğru ilerledikçe sağından solundan güvercin çığlıkları ve üveyik şakımaları gelmeye başladı; karatavuklar yaklaşmasını bekliyor, bir bülbül bir kol boyu uzaktan geçmesine rağmen hiç korkusuzca yerini koruyordu. Bir bıldırcın arkasından gelen yavrularına ıslık çalarak Ben-Hur'un ayağının dibinden geçiyordu. Onların yolundan çekilmeleri için durduğunda, parlak altın rengi toplar hâlindeki çiçeklerin arasından bir şey sürünerek dışarı çıktı. Ben-Hur irkildi. Mahluk ona baktı ve dişlerinin arasındaki kancalı budama bıçağını gösterdi. Delikanlı kendi korkusuna güldü, işte büyü ortaya çıkıyordu! Korkusuz bir huzurdu bu!

Gri köklerini dereye kadar yayan bir turunç ağacının altında oturdu. Bir baştankara yuvası köpükler çıkararak akan suya yakın bir yerde asılı duruyordu; minicik bir yaratık yuvanın kapısından başını uzatıp gözlerinin içine baktı. "Kuş benimle konuşuyor." diye düşündü. "'Senden korkmuyorum, çünkü bu mutlu yerin yasası sevgidir.' diyor."

Koruluğun cazibesi çok yalın gelmişti ona. Hâlinden çok hoşnuttu, Daphne'de kaybolanlardan biri olmaya karar verdi. Çiçeklerin ve çalıların arasında, her yerde görülen bütün sessiz mükemmelliği seyrederek o da ağzında bıçak olan yaratık gibi sıkıntılı hayatından vazgeçip onu unutamaz mıydı?

Ama giderek içindeki Yahudi mizaç kıpırdanmaya başladı.

Bu cazibe bazı insanlar için yeterli olabilirdi. Onlar nasıl insanlardı?

Sevmek çok hoştur! Ah, onunki gibi bir perişanlığın mirasçısı olan biri için ne kadar da güzeldir! Peki ama oradaki her şey yaşama mı aitti? Hepsi?

Kendilerini memnuniyetle buraya adayanlarla arasında bir fark vardı. Onların bir görevleri yoktu, olamazdı, ama kendisinin...

"İsrail Tanrı'sı!" diye bağırdı, yanakları alev alev, ayağa fırlayarak. "Anne! Tirzah! Siz olmadan kendimi mutluluğa teslim ettiğim bu yere de, şu ana da lanet olsun!"

Hızla çalılıkların arasından geçti, taş yığınlarının içinden bir nehir yoğunluğunda akan ve yer yer kapaklarla bölünmüş bir dereye geldi. Bir köprü, üzerinde yürüdüğü patikayı derenin karşısına götürüyordu. Üzerinde durunca birbirine hiç benzemeyen diğer köprüleri gördü. Altındaki su bütün berraklığıyla derin bir havuzda duruyor, biraz aşağıda kayaların üzerinden gürleyerek akıyordu; sonra tekrar bir havuz ve bir başka şelale daha vardı, gözden kaybolana dek böyle devam ediyordu. Konuşmadan hikâye anlatabilen köprüler, havuzlar, gürleyen şelaleler nehrin bir efendinin izniyle akarak tanrıların uysal bir hizmetkârı hâline geldiğini söylüyordu.

Köprünün üzerinden ilerideki manzarayı seyretti: Geniş vadiler, inişli çıkışlı yükseltiler, beyaz patikalar ve ışıldayan derelerle

birbirine bağlanan korular, göller ve düşsel evler. Vadiler aşağıda boylu boyunca uzanıyordu, kuraklık günlerinde nehir üzerlerine akarak onları serinletiyor olmalıydı. Çiçek yatakları ve tarlalarıyla şekillenen, kar beyazı koyunlarla beneklenen yeşil halılar gibiydiler. Sürüleri güden çobanların sesleri geliyordu uzaktan. Sanki gördüğü şeylerin dinî bir kitabesini anlatıyorlardı ona; açık gökyüzünün altındaki sunaklar yanlarındaki beyaz elbiseli figürlerle uçsuz bucaksız görünüyorlardı, beyazlar içindeki kafileler aralarında yavaş yavaş oraya buraya gidip geliyorlardı. Sunaklardan yükselen duman yer yer soluk bulutlar hâlinde asılı duruyordu.

Orada burada mutlu mutlu uçmak, sarhoş bir hâlde durakla-mak, bir nesneden ötekine, bir noktadan diğerine bakmak, kâh çayırlarda, kâh yükseltilerde olmak, kâh koruluğun içine sızmak, kafileleri izlemek, bulanık görüntülere doğru akıp giden patikaların ve derelerin peşinde kaybolmak, bu güzel manzaraya daha yaraşır bir şey olabilir miydi? Bu müthiş girişin ardında ne gizemler saklıydı? Orada burada konuşmalar başlamıştı, bakışları etrafta dolaştı; görüntünün getirdiği ve her şeyin özeti olan bir kanaate kapılmamak elinde değildi, havada ve yerde bir huzur, her tarafta uzanıp dinlenmeye bir davet vardı.

Birdenbire bir ilhama kapıldı. Aslında koruluk bir tapınaktı, uçsuz bucaksız ve duvarsız bir tapınak!

Bir benzeri yoktu!

Buranın mimarı sütunlarla ya da revaklarla, boyutlarla ya da iç mekânlarla uğraşmamış, gerçekleştirmeye çalıştığı destana sınır getirmemiş, sadece doğadan yararlanmıştı. Sanat artık bundan daha öteye gidemezdi. Jüpiter ve Calliston'un akıllı oğlu eski Arkadia'yı inşa etmişti, onda olduğu gibi bunda da Yunan dehası söz konusuydu.

Ben-Hur köprüden en uzaktaki vadiye doğru gitti.

Bir koyun sürüsüne geldi. Çoban bir kızdı ve işaret ederek onu yanına çağırdı.

İleride patika bir sunakla ikiye ayrılıyordu. Bu sunak, üstü yaprak oymalı beyaz mermer bir levhayla örtülü, siyah taştan bir kaideydi, kaidenin üzerindeki bronz bir mangalda ateş yanıyordu.

Yakınında duran bir kadın onu görünce elindeki söğüt dalını salladı, Ben-Hur yanından geçerken, "Dur!" dedi. Gülüşünde ateşli bir çekicilik vardı.

Biraz ileride bir kafileyle karşılaştı. Üstlerini örten çelenkler haricinde çıplak olan küçük kızlar kafileye başkanlık ediyordu. Tiz seslerle şarkı söylüyorlardı, sonra yine çıplak olan, yanık tenli erkek çocuklar kızların şarkısı eşliğinde dans ederek geldi. Onların arkasında, hepsi kadın olan bir kafile sunaklar için baharat ve şeker dolu sepetler taşıyordu. Kendilerini sergilemeye hiç aldırmadan giyinmişlerdi. Ben-Hur yanlarından geçerken ellerini uzatıp, "Bizimle gel." dediler. Bir Yunanlı Anekrion'dan[1] bir dörtlük söylüyordu:

Bugün alır veririm;

Bugün içer yaşarım;

Bugün dilenir borç alırım;

Suskun yarın ne getirir kim bilir?

Ama o kayıtsızlıkla yoluna devam edip, tam vadinin ortasında, bütün çekiciliğini gözler önüne seren bir noktadaki gür bir koruluğa geldi. Üzerinde yürüdüğü patikaya yakın bir yerde, yaprakların arasından, gölgeler içinde duran gösterişli bir heykelin ışıltısını gördü. Yoldan ayrılıp serinliğe daldı.

Çimenler taptaze ve tertemizdi. Doğu'ya özgü her türden ağaç sere serpe yayılmış, uzaklardan gelen yabancılarla uyum içinde kaynaşmıştı. Burada bir arkadaş grubu gibi toplanan palmiye ağaçları kraliçeler gibi tüylerle süslüydü; şurada çınarlar koyu yapraklı defnelerin tepesinden aşıyordu; her daim yeşil olan meşeler kral olacak kadar muazzam sedirlerle beraber yükseliyordu. Dutlar ve menengiçler o kadar güzeldi ki cennet bahçelerinden uçup geldiklerini söylemek abartı olmazdı.

Heykel şaşılacak güzellikte bir Daphne'ydi. Onun yüzüne bakacak zamanı zor buldu, kaidenin dibinde bir kızla bir genç bir kaplan derisinin üzerinde birbirlerine sarılmış uyuyorlardı. Yanlarında işlerinin göstergesi olan bir balta, bir orak ve bir sepet solmuş bir gül yığının üzerine atılmış duruyordu.

---

1) Aşk ve şarap üzerine şiirler yazan bir Yunan lirik şairi. (ç.n.)

Gördükleriyle irkildi. Parfümlü çalılıkların sükûnunda, tıpkı düşündüğü gibi, büyük koruluğun büyüsünün korkusuz bir huzur olduğunu keşfetti, günün ışıltısı altında, Daphne'nin ayağının dibindeki bu uykuda sadece muğlak bir imanın çağrıştırdığı bir sonraki bölümü görüyordu. Bu yerin kanunu aşktı, ama kanunu olmayan bir aşk.

Daphne'nin tatlı huzuru buydu!

Krallar ve prensler bunun için servetlerini verirdi!

Kurnaz rahipler bunun için doğayı -kuşları, dereleri, zambakları, nehri, pek çok elin emeğini, sunakların kutsallığını ve güneşin verimli gücünü- ikinci plana koyarlardı!

Ben-Hur bu tür düşüncelere dalmış bir şekilde yoluna devam ederken, büyük tapınağa kendini adayanlar için üzüntü duydu, özellikle de kişisel hizmetleriyle onun bu kadar güzel hâlini koruyanlar için. Bu düzeye erişmeleri artık bir sır değildi; güdüsü, etkisi, teşviki önünde duruyordu. Hiç kuşkusuz bazıları, sıkıntılı ruhları için kutsal bir yerde vadedilen sonsuz huzurla büyülenmişti; paraları olmasa da bu güzelliğe emekleriyle katkıda bulunuyorlardı. Bu sınıf özellikle umut ve korkuya maruz kalan insanları akla getiriyordu, ama büyük inançlılar grubu bunlarla aynı sınıfa konamazdı. Apollon'un ağları geniş, onlarınki küçüktü; bütün balıkçılarının ne avladığını kimse bilemezdi, tanımlanamayacaklarından değil, tanımlanmamaları gerektiğinden böyleydi. Zevk düşkünü bir kitle ve sayıca daha fazla, derece olarak daha aşağıda olan halis bir tensel arzu düşkünleri topluluğu vardı. Övgülerin hiçbirine, ne şarkı söyleyen tanrıya, ne onun mutlu gözdesine, ne haz için inzivanın sükûnetine ihtiyaç duyma felsefesine, ne dinin huzuru için yapılan hizmete, ne de kutsal manadaki aşka yemin ediyorlardı. Burada iyi kalpli okura doğrunun söylenmesi gerekir. Bu çağda yeryüzünde sözü edilen övgülere haiz iki tür halk vardı: Musa'nın kanununa göre yaşayanlar ve Brahma'nın kanununa göre yaşayanlar. Sadece onlar sana, aşksız bir yasanın yasasız bir aşktan daha iyi olduğunu söyleyebilirlerdi.

Ayrıca şu anda içinde bulunduğumuz ruh hâlinin büyük ölçüde sonucu anlayıştır: Öfke bu duyguyu men eder. Öte yandan, kendimizden en memnun olduğumuz durumdayken bunu

benimsemek daha kolaydır. Ben-Hur başını daha yükseğe kaldırıp hızlı adımlarla yürüdü, etrafındaki güzelliklere karşı daha duyarlıydı, bazen dudak bükse de araştırmasını daha sakin bir ruh hâliyle yapıyordu; kendisine yüklenen şeyleri bu kadar çabuk unutamazdı ki.

VII

YENİ BİR YOLDAŞ

Ben-Hur'un önünde her bir ağacı gemi direği gibi uzun ve dimdik bir servi ormanı vardı. Bir cesaretle gölgeli bölgeye girince neşeyle çalınan borazan sesleri duydu, hemen ardından tapınaklara giden yolda karşılaştığı adamın çimenlerde uzandığını gördü. Adam ayağa kalkıp yanına geldi.

"Tekrar merhaba." dedi adam memnun bir şekilde.

"Merhaba." diye cevap verdi Ben-Hur. "Aynı yöne mi gidiyoruz?"

"Stadyuma doğru gidiyorum, sen de mi oraya gidiyorsun?"

"Stadyum mu!"

"Evet. Duyduğun borazan sesleri yarışmacılar için bir çağrı."

"Sevgili dost." dedi Ben-Hur samimiyetle. "Koruluğu hiç bilmediğimi itiraf ediyorum. Eğer peşinden gelmeme izin verirsen memnun olurum."

"Zevkle. Dinle! Arabaların sesini duyuyorum. Yola çıkıyorlar."

Ben-Hur bir süre dinledi, sonra elini adamın koluna koyarak kendini tanıttı, "Ben Duumvir Arrius'un oğluyum, ya sen?"

"Ben Antakyalı Tüccar Malluch."

"Pekâlâ, iyi kalpli Malluch, borazanlar, arabaların sesi ve eğlence fikri beni heyecanlandırıyor. Benim de bu konuda yeteneğim var. Roma'daki palaestrada beni tanırlar. O tarafa gidelim biz de."

Malluch durup, "Duumvir Romalıydı, ama görüyorum ki oğlu Yahudi kıyafetleri giyiyor." dedi aceleyle.

"Soylu Arrius beni evlat edindi." diye cevap verdi Ben-Hur.

"Ah anlıyorum, beni bağışla."

Ormandan geçip aynen stadyumlardaki gibi geniş bir pisti olan bir alana geldiler. Ezilmiş yumuşak topraktan yapılan pistin iki tarafı direklere gerilmiş iplerle çevriliydi. Seyircilerin ve ilgileri sadece pratik yapmanın ötesine taşan insanların oturması için büyük tentelerin gölgelediği tribünler vardı. Yeni gelen ikili sıralardan birinde oturacak yer buldular.

Ben-Hur geçen arabaları saydı, dokuz taneydi.

"Bu adamları takdir ediyorum." dedi, iyi niyetle. "Burada Doğu'da, iki atlıya düşkün olduklarını sanırdım, ama bunlar çok hırslı, dört atlıyı kullanıyorlar. Performanslarına bir bakalım."

Sekiz araba, bazıları yavaş, bazıları hızla tribünlerin önünden geçti, hepsi de kusursuz idare ediliyordu. Dokuzuncusu dörtnala koşarak geldi. Ben-Hur birden haykırdı.

"İmparator'un ahırlarında da bulundum, Malluch, ama İbrahim babamızın aşkına, bunlar gibisini daha önce hiç görmedim."

O anda sonuncu dört atlı geçiyordu. Birdenbire bir karmaşa oldu. Tribündeki biri keskin bir çığlık attı. Ben-Hur dönüp bakınca üst sıralarda yaşlı bir adamın yumruk yaptığı ellerini yukarı kaldırarak yerinde doğrulduğunu gördü, gözleri alev alevdi, uzun sakalları titriyordu. Adamın yakınında oturan seyircilerden bazıları güldü.

"Bari sakalına hürmet etselerdi. Kim bu?" diye sordu Ben-Hur.

"Moab'ın ötelerinde, çölden gelen güçlü bir adam, bir deve sürüsü ve ilk Firavun'un yarışlarından geldiği söylenen atları var. Şeyh İlderim derler."

Malluch böyle cevap verdi.

Bu arada sürücü atlarını yatıştırmaya çalışıyor, ama işe yaramıyordu. Etkisiz çabalar şeyhi daha da heyecanlandırdı.

"Şeytanlar götürsün seni!" diye bağırdı adam, tiz bir sesle. "Koşun çabuk, duyuyor musunuz çocuklar?" Bu soru görünüşe göre kendi ekibinden yardımcılarına yöneltilmişti. "Duyuyor musunuz? Onlar da sizin gibi çölde doğdular. Yakalayın çabuk!"

Atlar daha da huysuzlaştı.

"Lanet olası Romalı!" Şeyh yumruğunu sürücüye doğru sallıyordu. "Atları idare edeceğine dair alçak Latin tanrıları adına yeminler etmemiş miydi? Dokunmayın bana! Kartallar kadar hızlı koşacaklarına ve koyunlar kadar sakin olacaklarına yemin etmişti. Ona da lanet olsun, onun gibi bir yalancıya oğlum diyen anneye de! Bakın şunlara, paha biçilmezler! Hele bir kırbacını dokundursun..." Cümlesinin devamı dişlerinin öfkeli gıcırtısı arasında kaybolup gitti. "Onlarla konuşun, annelerinizin size söylediği şarkılardan tek kelime bile yeter. Bir Romalıya güvenmekle ne büyük aptallık etmişim!"

Yaşlı adamın akıllı arkadaşlarından bazıları atlarla arasına girdiler. Tam zamanında soluğunun kesilmesi de bu taktiğe yardımcı oldu.

Şeyhi gayet iyi anlayan Ben-Hur onunla aynı duyguları paylaşıyordu. Bu hayvanlara sahip olmanın gururu ve yarışın sonucu için duyulan kaygının çok ötesinde, düşünce alışkanlıkları ve değerli fikirleri gereği yaşlı adamın hayvanları hassas bir tutkuya varan bir şefkatle sevdiğini düşünüyordu.

Lekesiz, uyumlu ve son derece orantılı doru atlardı bunlar. Küçük kafalarının iki kenarındaki kulakları narin; gözlerinin arası genişti, açık burun deliklerinden alevleri hatırlatan koyu kırmızı zarları görünüyordu; kemer gibi kıvrılan boyunlarını omuzlarına ve göğüslerine dökülecek kadar gür olan güzel yeleleri örtüyordu; uyum içindeki kâkülleri ipekten peçeler gibiydi; dizleriyle topukları arasında kalan bacakları açık bir el gibi dümdüz, dizlerinin üst kısmı ise biçimli bedenlerini taşıyacak kadar güçlü kaslarla yuvarlaktı; toynakları cilalı akik gibiydi; şahlanırken ve ileri atılırken parlak siyah, kalın ve uzun kuyrukları havayı, bazen de yeri kamçılıyordu. Şeyh onlardan paha biçilmez olarak söz ediyordu ve haklıydı.

Ben-Hur atlara yakından ikinci kere bakınca, efendileriyle olan ilişkilerinin hikâyesini gördü. Çölün gölgesiz bağrında, kara bir çadırın içindeki ailesiyle birlikte, gündüzleri özel ilgisi, geceleri de gururlu bakışlarıyla onun gözetimi altında, sanki çocuklarıymış gibi yetişmişlerdi. Yaşlı adam nefret duyduğu kibirli Romalılara karşı kendisine bir zafer kazandırmaları için sevgililerini şehre getirmişti; onları ele alacak güvenilir bir usta bulabilse kazanacaklarından hiç kuşkusu yoktu. Sadece yetenekli biri değil, atların da kabullenebileceği ruhta biri olmalıydı. Batı'nın soğukkanlı insanları gibi sürücünün yeteneksizliğini öne sürerek nazik bir şekilde işine son veremezdi, bir Arap ve bir şeyh olarak köpürüp velvele koparması gerekirdi.

Adam daha küfürlerini bitirmeden bir düzine el atların dizginlerini tutmuş ve sükûnet sağlanmıştı. O anda bir başka araba belirdi pistte. Diğerlerinin tersine, sürücü, araba ve yarışçı atlar yarışmanın son günü arenada boy gösterecek olanlardandı. Nedeninin birazdan daha açık görüleceği gibi, şimdi okura bu arabayı iyice anlatmak gerekir.

Bunun hepimizin bildiği klasik arabalardan biri olduğu kolayca anlaşılacaktır. Alçak tekerlekler ve geniş bir aks üzerine oturtulmuş, arkası açık bir kutu olarak resmedilebilir. Temel yapısı aynen böyleydi. Arabaya dokunan sanatsal bir el onu zamanla güzel bir şeye dönüştürmüştü. Aurora'nın şafaktan önce sürdüğü araba hayal gücümüze bir örnek olarak verilebilir.

Şimdiki halefleri gibi zeki ve tutkulu olan eski devirlerin sürücüleri mütevazı arabalarını çiftli, en iyilerini de *dörtlü* olarak adlandırıyorlardı. Dörtlüyle olimpiyatlarda, diğeriyle de olimpiyatların taklidi olarak düzenlenen festival gösterilerinde yarışıyorlardı.

Akıllı at sahipleri atlarını arabaya aynı hizada bağlamayı tercih ediyorlardı. Ayırt etmek için aksın yanındakilere *boyunduruk atları*, sağ ve sol dışta olanlara da *koşum arkadaşları* diyorlardı. Tam bir hareket özgürlüğü tanıyarak en yüksek hızın elde edileceğini düşünüyorlardı; dolayısıyla bağlanan koşumlar özellikle basitti; aslında hayvanın boynuna dolanan bir boyunluk ve buna tutturulan kayıştan başka bir şey yoktu; tabii yular ve ipleri saymazsak. Atların koşmasını isteyen sahipleri ahşaptan dar bir

çatalı aksın bir ucuna tutturuyor, çatalın ucundaki halkalardan geçen ipler boyunluğa bağlanıyordu. Boyunduruk atlarının iplerini aksa, koşum arkadaşlarının iplerini de arabanın tabanına tutturuyorlardı. Artık sadece iplerin ayarlanması kalıyordu, bu da işin en kolay yanı sayılmazdı. Bunun için aksın en ucunda büyükçe bir halka vardı, uçlan bu halkaya bağlanan iplerin her biri bir ata, oradan da yularların iç kısmındaki halkalardan geçip sürücüye ulaşıyordu.

Bu genellemeyi akılda tutarak, konuya ilişkin daha fazla bilgi, meydana gelen olaylar izlenerek elde edilebilir.

Diğer yarışmacılar sessizlik içinde karşılandı; son gelen en şanslı olandı. Manzarayı izlemekte olduğumuz tribünlere doğru ilerleyişine yüksek sesle bağırtılar, alkışlar ve sevinç çığlıkları eşlik ediyordu, bunlar da onu ilgi odağı hâline getirdi. Boyunduruk atları siyah, koşum arkadaşları kar beyazdı. Romalı zevkinin kesin kurallarıyla uyumlu olarak dördü de değiştirilmişti, yani bu demek oluyordu ki kuyrukları kırpılmış; kesik yeleleri parçalara bölünüp parlak kırmızı ve sarı kurdelelerle bağlanarak barbarlık tamamlanmıştı.

İlerleyen yabancı sonunda arabanın tribünlerden tam olarak izlenebileceği bir noktaya geldi ve görüntüsü bağırtıları haklı çıkardı. Tekerlekleri tam bir yapım harikasıydı. Parlak bronzdan bantlar zayıf olan tekerlek göbeğini güçlendiriyordu. Dışarı doğru kıvrılarak harika bir çanak oluşturan fil dişinden tekerlek parmaklıkları şimdi olduğu gibi o zaman da çok önemli görülüyordu. Bronz bantlar ışıl ışıl abanozdan yapılan tekerlek çemberini sanyordu. Tekerleklerle uyumlu aksın uçlarında pirinçten kükreyen kaplan başları vardı. Arabanın gövde kısmı altın yaldızlı söğüt dallarıyla örülmüştü.

Güzelim atların ve göz alıcı arabanın gelişi Ben-Hur'un artan bir ilgiyle sürücüye bakmasına neden oldu.

Kimdi bu adam?

Ben-Hur kendisine bu soruyu ilk sorduğunda adamın yüzünü ve bütün vücudunu göremiyordu. Ama tanıdık gelen havası ve tavrı ona çoktan geçip gitmiş bir dönemi hatırlatarak canını yaktı.

Kim olabilirdi?

Atlar hızlı adımlarla yaklaştılar. Bağırtılar ve arabanın görkemi onun sevilen biri ya da ünlü bir prens olabileceğini düşündürüyordu. Böyle bir görüntü soylu bir sınıfla bağdaşıyordu. Krallar sıklıkla başarının ödülü olan tacı almak için mücadele ederlerdi. Nero ve Commodus'un hayatlarını arabalarına adadıkları unutulmamalıdır. Ben-Hur ayağa kalkıp tribünün alt sırasının önündeki parmaklıklara kadar zorlanarak ilerledi. Yüzü ciddi, tavırları sabırsızdı.

Ve işte sürücü olduğu gibi karşısındaydı. Mirtilus gibi biri ona eşlik ediyordu, yarış pistine olan tutkularını gidermek için katılımlarına izin verilen yüksek tabakadan insanlardandı. Ben-Hur arabada dimdik duran sürücüyü görüyordu sadece, dizginler vücuduna birkaç kez dolanan, açık kırmızı gömlekli, sağ elinde bir kırbaç, havaya kaldırarak hafifçe ileri doğru uzattığı sol elinde de dört dizgin olan, yakışıklı bir adamdı. Duruşu fazlasıyla zarif ve canlıydı. Sevinç çığlıkları ve alkışlar karşısında heykel gibi bir kayıtsızlıkla duruyordu. Ben-Hur donakaldı. İçgüdüleri ve hafızası ona sadık bir şekilde hizmet ediyordu. Sürücü Messala'ydı!

Atların seçimi, arabanın muhteşemliği, adamın tavrı ve görünüşü, hepsinin ötesinde nesillerdir hemşehrilerinde de bulunan kartallara özgü soğuk ve sert ifadesinden Messala'nın hiç değişmediğini anladı; eskisi gibi kibirli, kendinden emin ve gözü pekti, yine aynı hırs, alaycılık ve aldırmazlık içindeydi.

VIII

ÇEŞME

Ben-Hur, tribünün merdivenlerinden inerken son sırada oturan bir Arap ayağa kalkıp bağırdı:

"Doğu'nun ve Batı'nın insanları, dinleyin! İyi kalpli Şeyh İlderim size selam söylüyor. Bilge Süleyman'ın gözdelerinin oğulları olan dört atıyla en iyisine karşı yarışmaya geldi. Onları idare edecek çok güçlü bir adama ihtiyacı var. Kendisini memnun edecek

kişiye ebedî bir servet vadediyor. Şehirde, arenalarda, güçlü insanların toplandığı her yerde onun bu teklifinden söz edin. Efendim cömert Şeyh İlderim böyle söylüyor."

Bu duyuru tentenin altındaki insanlar arasında büyük bir uğultu yarattı. Akşama kadar Antakya'nın bütün spor alanlarında tekrarlanıp konuşulacaktı. Bunu duyan Ben-Hur durup tereddüt içinde önce haberciye, sonra şeyhe baktı. Malluch teklifi kabul etmek üzere olduğunu düşündü, ama Ben-Hur kendisine dönüp de, "İyi yürekli Malluch, şimdi nereye?" diye sorunca rahatladı.

"Sen de koruluğu ilk kez ziyarete gelenler gibi, doğruca gidip falına baktırmak ister misin?" dedi gülerek.

"Fal mı dedin? Gerçi bunda inanılacak bir şey yok ama haydi gidip tanrıçayı bir görelim."

"Hayır, Arrius'un oğlu, Apollon'a inananların daha iyi bir numaraları var. Pythia ve Sibyl[1] ile konuşmak yerine sana bir papirus yaprağı verecekler ve bir çeşmenin suyuna batırmanı isteyecekler, işte o zaman geleceğine dair bir yazı belirecek."

Ben-Hur'un yüzündeki ilgi ışıltısı kayboldu.

"Gelecekleriyle ilgilenmeye ihtiyaç duymayan insanlar da vardır." dedi kasvetle.

"O zaman tapınaklara gitmeyi tercih ediyorsun?"

"Yunan tapınakları onlar, değil mi?"

"Öyle diyorlar."

"Yunanlılar sanattaki güzelliğin ustasıdırlar, ama mimaride çeşitliliği güzelliğe feda ederler. Bütün tapınakları aynıdır. Fıskiyenin adı ne?"

"Kastalia."

"Ah! Dünyaca ünlü. Haydi, oraya gidelim."

Yürürlerken Malluch arkadaşını gözlemliyordu ve bir an için de olsa neşesinin kaybolduğunu gördü. Geçip giden insanlara hiç dikkat göstermiyor, yanlarından geçtikleri şaheserlere hiç tepkide bulunmuyor, sessizce, hatta asık suratla ağır ağır yürüyordu.

---

1) Delphi Tapınağı'nda Apollon'un gaipten haber veren rahibeleri. (ç.n.)

Açıkçası Messala'yı görmek Ben-Hur'u düşüncelere sevk etmişti. Sanki daha bir saat önce güçlü eller annesini ondan almış, sanki daha bir saat önce Romalılar babasının evinin kapısına mührü vurmuştu. Tabir yerindeyse kalyonlarda hayatın umutsuz sefaleti içindeyken, çalışmanın dışında intikam hayalleri kurmaktan başka yapacak bir şeyi olmadığını hatırladı, hepsinde de Messala vardı. Kendi kendine Gratus için bir kaçış yolu olabileceğini ama Messala için asla olmadığını söylerdi! Kararlılığını daha da güçlendirmek için, zorbalara bizi gösteren kimdi diye defalarca tekrarlayıp dururdu. *Yardım dilediğimde -kendim için değil- benimle alay edip gülerek giden kimdi? Hayallerinin sonu hep aynıydı. Onunla karşılaştığım gün bana yardım et ey Tanrı'm! İyi bir intikam için bana yardım et!*

İşte artık karşılaşma yakındı.

Belki de Messala'yı fakir ve acı içinde bulsaydı, Ben-Hur'un duyguları farklı olabilirdi, ama öyle olmadı. Onu daha büyük bir refah içinde bulmuştu, bu refahta bir gösteriş, bir parıltı vardı, tıpkı altının üzerine vuran güneş ışığı gibi.

İşte Malluch onun neşesinin kaçtığını gördüğü zaman, Ben-Hur bu karşılaşmanın ne zaman olacağını ve bunu nasıl unutulmaz kılacağını düşünüyordu.

Bir süre sonra meşelik bir meydana döndüler, yaya ve atlı insanlar gruplar hâlinde gidip geliyorlardı, tahtırevanlarda kölelerin taşıdığı kadınlar, ara sıra gümbürtülü bir şekilde geçen arabalar.

Meydanın sonunda bir yol hafif bir eğimle düz bir araziye doğru iniyordu, sağda gri bir kayanın sarp yüzeyi, solda bahar tazeliğinde, açık bir çayırlık vardı. Sonra ünlü Kastalia Çeşmesi'ne geldiler.

Orada toplanan bir grubun arasından geçen Ben-Hur bir taşın tepesinden fışkırarak siyah mermerden bir havuza akan tatlı su kaynağını gördü; kaynayıp köpürdükten sonra bir deliğin içinde gözden kayboluyordu.

Havuzun kenarındaki küçük bir revakın altında, başlıklı cüppesiyle yaşlı, sakallı ve kırışıklar içinde bir rahip oturuyordu; tam bir münzevi gibiydi. Oradaki insanların tavırlarından, sonsuza kadar

köpükler saçan çeşmenin mi, yoksa sonsuza kadar orada olan rahibin mi daha çok ilgi çektiği anlaşılmıyordu. Duyuyor, görüyor, izleniyor, ama konuşmuyordu. Zaman zaman bir ziyaretçi ona para uzatıyordu. Rahip gözlerindeki kurnaz bir ışıltıyla parayı alıyor, karşılığında bir papirus yaprağı veriyordu.

Papirusu alan hemen havuzun içine daldırıyor, sonra üzerinden sular damlayan kâğıdı güneşe tutuyor ve yüzeyinde beliren bir şiirle ödüllendiriliyordu. Çeşmenin şiirin hünerini göstermediği çok nadirdi. Ben-Hur daha kâhini denemeye kalkmadan çayırlıktan gelmekte olan diğer ziyaretçiler göründü, onların ortaya çıkışı grupta bir merak uyandırdı, Ben-Hur da meraklanmıştı.

Önce at sırtında bir adamın yönlendirdiği iri beyaz bir deve gördü. Hayvanın üzerindeki mahfe alışılmadık derecede büyük olmasının yanı sıra kırmızı ve altın rengiydi. Ellerinde uzun mızraklar olan iki atlı deveyi takip ediyordu.

"Ne muhteşem bir deve!" dedi gruptan biri.

"Uzaklardan gelen bir prens." dedi bir diğeri.

"Daha ziyade bir krala benziyor."

"Eğer fil üstünde olsaydı kraldır derdim."

Üçüncü kişi bambaşka bir fikir ileri sürdü.

"Bir deve, hem de beyaz!" dedi, otoriter bir şekilde. "Apollon aşkına, dostlar, şurada iki kişi daha görüyorsunuz ya, onlar ne prens ne de kral, sadece kadınlar!"

Bu tartışmaların arasında yabancılar yaklaştılar.

Deve uzaktan görünüşünü doğruladı. Türünün en uzun ve haşmetlisi olan hayvan çeşmeye ta uzaklardan gelen yolcuların bile hiç görmediği gibiydi. Kocaman kara gözler! Son derece güzel, beyaz tüyler! Kaldırıldığında kasılan ve sessizce yere indirilen, geniş ayaklar! Bu devenin eşini benzerini gören olmamıştı. Ya ipek örtüsündeki altın püsküller! Gümüş çanlarının sesi kendisinden önce geliyor ve hayvan sanki yükünden habersizmiş gibi süzülerek hareket ediyordu.

Peki mahfedeki adamla kadın kimdi?

Bütün gözler onlan merakla selamladıl.

Eğer adam bir prens ya da kralsa kalabalık içindeki filozoflar zamanlamanın uygunluğunu inkâr edemezlerdi. Milliyeti hakkında hiçbir fikir vermeyecek şekilde kocaman bir örtünün altına saklanan ince yüzünü ve teninin mumyaya benzer rengini görünce, hayatın büyük ya da küçük herkes için bir sınırı olduğunu düşünerek memnuniyet duydular. Onu saran şaldan başka kıskanılacak bir tarafını göremediler.

Kadın emsalsiz incelikteki dantel örtülerin arasında bir Doğulu gibi oturuyordu. Dirseklerinin yukarısında yılan gibi kıvrılmış ve altın kordonlarla bileklerindeki halkalara bağlanmış kolluklar vardı; bunlar dışında çıplak olan kollarının sahip olduğu doğal zarafet çocuksu ellerinin inceliğiyle tamamlanıyordu. Yüzüklerle ışıldayan ve parmak uçları sedef pembeliğinde olan elini mahfenin kenarına koymuştu. Kafasında, üzerine mercanların serpiştirildiği ve kenarına madenî paraların dizildiği fileden bir başlık vardı; madenî paraların bir kısmı alnına, bir kısmı da sırtına doğru inerek, zaten kendisi eşsiz bir süs gibi olduğundan güneşe ve toza karşı korumanın dışında bir örtüye ihtiyaç duymayan dümdüz mavi-siyah saçlarını kısmen örtüyordu. Yüksekteki koltuğundan sakin, hoş ve belli ki kendi yarattığı meraktan habersiz bir ilgiyle insanları inceliyordu. Halkın arasına karışmış üst sınıftan kadınlar arasındaki geleneği ihlal edecek şekilde yüzü açıktaydı.

Çok güzel bir yüzdü bu; oldukça genç, oval; teni ne Yunanlı gibi beyaz ne Romalı gibi esmer ne de Galyalı gibi sarışındı; Yukarı Nil'e özgü güneşin hafifçe renklendirdiği cildi öylesine şeffaftı ki, yanaklarında ve alnında bir lamba ışığı kızıllığında dolaşan kanın ışıltısı görünüyordu. İri gözlerine Doğu'ya özgü siyah sürme çekilmişti. Hafif aralık olan kırmızı dudaklarının arasından bembeyaz parlayan dişleri ortaya çıkıyordu. Çehresinin bütün bu mükemmelliğine, okurun, uzun, eğimli ve zarif boynunun üzerinde yükselen klasik biçimli küçük kafasından yayılan bir havayı da ilave etmesini rica ediyoruz; rahatlıkla kraliçelere özgü diye tanımlayabileceğimiz bir havayı.

Bu zarif yaratık insanları ve çevreyi araştırmasından tatmin olmuş bir şekilde sürücüyle konuştu. Beline kadar çıplak ve kaslı

olan Habeş sürücü deveyi çeşmeye doğru yaklaştırıp diz çöktürdü. Sonra kadının elindeki kadehi alıp havuzdan su doldurdu. O anda hızla yaklaşan tekerleklerin gürültüsü ve at sesleri kadının güzelliğinin yarattığı sükûnu bozdu. Seyirciler çığlık atarak her yöne kaçıştılar.

"Romalı bizi ezmeye niyetli. Dikkat et!" diye bağırdı Malluch Ben-Hur'a, hızla kenara atılırken.

Ben-Hur sesin geldiği yöne dönünce, dört atlı arabasını kalabalığa doğru süren Messala'yı gördü. Bu seferki görüntü yakın ve belirgindi.

Kalabalığın kaçışmasıyla, genel olarak kendi türünden daha çevik olması gereken deve açıkta kaldı. Belki de yetiştirilirken kayırılmış olmanın verdiği güven duygusuyla gözlerini kapatıp geviş getiren hayvan az kalsın toynakların altında kalıyordu. Habeş sürücü korku içinde ellerini ovuşturdu. Mahfedeki adam kaçmaya kalkıştı, ama yaşlılıktan dolayı başaramadı; tehlikeyle yüz yüze kalınca doğuştan gelen vakarını kaybetti. Kadının da kendisini kurtarmasına zaman kalmamıştı. Onların yakınında duran Ben-Hur, Messala'ya seslendi.

"Dur! Nereye gittiğini sanıyorsun! Geri, geri!"

Asilzade neşeyle gülüyordu, tek kurtulma şansı olduğunu gören Ben-Hur bir adım atıp soldaki boyunduruk atının ve arkadaşının gemlerini yakaladı. "Romalı köpek! Senin için yaşamın bir önemi yok mu?" diye bağırdı, bütün gücünü ortaya koyarak. İki at gerileyip diğer ikisini de çekti. Yana doğru eğilen aks arabayı da yan yatırdı. Messala düşmekten zor kurtulurken ona eşlik eden Mirtilus topaç gibi yere yuvarlandı. Tehlikenin geçtiğini gören izleyiciler kahkahayı koyuverdiler.

Romalının eşsiz cüreti kendini gösterdi. Vücuduna dolanmış olan dizginleri gevşetip bir tarafa fırlattı ve arabadan inip devenin etrafından dolaştı, Ben-Hur'a bakarak yaşlı adam ve kadına seslendi.

"Affedersiniz, ikinizden de özür diliyorum. Ben Messala." dedi. "Yemin ederim sizi de devenizi de görmedim! Bu insanlara gelince belki de yeteneğime fazla güvendim. Biraz eğlenmek istedim, ama eğlenen onlar oldu. Varsın olsun!"

Konuşmasına uyan, sevecen ve aldırmaz bir tavırla baktı seyircilere. Onlar da acaba başka neler söyleyecek diye bekleyerek sessiz duruyorlardı. Messala hakarete uğrayanların üzerindeki zaferinden emin bir şekilde arkadaşına arabayı güvenli bir yere çekmesini söyledikten sonra cüretle kadına döndü.

"Affına sığındığım şu iyi yürekli beyefendinin kızısınız sanırım."

Kadın cevap vermedi.

"Pallas[1] aşkına, ne kadar da güzelsiniz! Dikkat edin de Apollon sizi kayıp sevgilisiyle karıştırmasın. Annenizle övünen topraklar hangisidir acaba? Başınızı çevirmeyin. Gözlerinizde Hint güneşi var, Mısır dudaklarınıza sevgi işaretlerini yerleştirmiş. Vay canına! Bana merhametinizi göstermeden o köleye dönmeyin. En azından bağışlandığımı söyleyin."

O anda kız onun lafını kesti.

"Buraya gelir misiniz?" diye sordu, gülümseyerek ve başını zarafetle Ben-Hur'a doğru eğerek.

"Şu kadehi alıp su doldurur musunuz, lütfen. Babam susadı da." dedi.

"Memnuniyetle hizmetinizdeyim!"

Ben-Hur isteği yerine getirmek için dönünce Messala'yla burun buruna geldi. Yahudi'nin meydan okuyan, Romalının ise neşe saçan bakışları karşılaştı.

"Ey güzel olduğu kadar zalim de olan yabancı!" dedi Messala, elini kıza doğru sallayarak. "Eğer Apollon sizi almazsa tekrar görüşeceğiz. Memleketinizi bilmediğimden sizi hangi tanrıya emanet edeceğimi söyleyemiyorum, bütün tanrılar adına kendime emanet ediyorum!"

Mirtilus'un dört atı da toparlayıp hazırladığını görünce arabaya döndü. Kadın o giderken arkasından baktı, bu bakışında hoşnutsuzluk haricinde her şey vardı. Suyu aldı, babasına içirdi, sonra kadehi kendi dudaklarına götürdü, eğilip Ben-Hur'a verdi. Bundan daha zarif ve hoş bir hareket olamazdı.

---

1) Roma mitolojisinde zekâ tanrıçasının bir diğer adı. (ç.n.)

"Sizde kalsın, hayır dualarımızı sunuyoruz!"

Ardından deve ayağa kalktı ve tam gitmek üzereyken yaşlı adam seslendi.

"Buraya gelin."

Ben-Hur saygıyla yanına gitti.

"Bugün yabancılara çok iyilik ettiniz. Sadece tek bir Tanrı vardır. Onun adına teşekkür ederim. Ben Mısırlı Baltazar. Daphne köyünün ilerisindeki Büyük Hurma Bahçesi'nde, hurma ağaçlarının gölgesindeki çadırlarında cömert Şeyh İlderim'in misafirleriyiz. Bizi orada bulabilirsiniz. Sizi minnettarlığımızın bir ifadesi olarak misafir edebiliriz."

Ben-Hur yaşlı adamın duru sesi ve saygıdeğer tavırları karşısında hayrete düştü. Arkalarından bakarken, geldiği gibi neşeli, kayıtsız ve alaycı gülüşüyle giden Messala'yı gördü.

IX

İNTİKAM PLANI

Bir kural olarak, insanların nefretini kazanmak için, kötü davrandıkları zaman onlara iyi davranmaktan daha güvenilir bir yol yoktur. Yaşanan örnekte Malluch bu kurala bir istisna oluşturuyordu. Tanık olduğu olay onun gözünde Ben-Hur'u daha da yüceltmişti, cesaretini ve maharetini inkâr edemezdi. Şimdi genç adamın geçmişine dair bir şeyler de öğrenebilirse, efendisi iyi kalpli Simonides için hiç de verimsiz bir gün olmayacaktı.

Şimdiye kadar öğrendiklerinin içinde iki şey öne çıkıyordu: Araştırmakta olduğu kişinin bir Yahudi olduğu ve ünlü bir Romalı tarafından evlat edinildiği. Önemli olabilecek bir başka sonuç da, hafiyenin zeki zihninde şekillenmeye başlıyordu. Messala ile duumvirin oğlu arasında bir tür bağlantı vardı. Ama neydi bu? Bundan nasıl emin olabilirdi? Bunu çözmek o kadar kolay değildi. Tam böyle tereddüt içindeyken Ben-Hur yardımına yetişti. Elini Malluch'un koluna koyup çoktan rahiple ve gizemli çeşmeyle ilgilenmeye başlamış olan kalabalığın içinden onu çekip çıkardı.

"İyi kalpli Malluch." dedi duraklayarak. "Bir insan annesini unutabilir mi?"

Çok ani ve yersiz olan bu soru yöneltildiği kişinin kafasını karıştıracak türdendi. Malluch bir ipucu yakalamak için Ben-Hur'un yüzüne baktı, ama bunun yerine yanaklarda birer kırmızı noktа ve gözlerde gözyaşının belirtilerini gördü. Sonra mekanik bir şekilde cevap verdi, "Hayır!" ve coşkuyla ekledi, "Asla." Hemen ardından kendisini biraz toparlayarak, "Eğer bir İsrailliyse asla!" dedi. Sonunda tamamen kendine gelince, "Sinagogdaki ilk dersim şemaydı; ikincisi de Sirak'ın oğlunun bir deyişiydi: 'Bütün ruhunla babanı onurlandır ve annenin acılarını sakın unutma.' "

Ben-Hur'un yüzündeki kırmızı noktalar daha da koyulaştı.

"Bu sözler çocukluğumu geri getirdi, senin de tam bir Yahudi olduğunu gösteriyor, Malluch. Sana güvenebileceğime inanıyorum."

Ben-Hur Malluch'un kolunu bıraktı ve sanki keskin bir acıyı yatıştırmak istercesine kendi göğsünü örten pelerinin katlarına elini bastırdı.

"Babamın..." dedi. "İyi bir adı vardı, yaşadığı yer olan Kudüs'te şeref sahibiydi. O öldüğü zaman annem daha hayatının baharındaydı. Tabii ne kadar iyi ve güzel olduğunu söylemeye gerek yok. Dilinden iyilik eksik olmazdı, yaptıkları övgüyle karşılanırdı, geleceğe gülümseyerek bakardı. Küçük bir kız kardeşim vardı, annemin ailesi ikimizdik, o kadar mutluyduk ki, yaşlı hahamın şu sözlerini çok doğru bulurdum: 'Tanrı her yerde olamayacağından anneleri yaratmıştır.' Bir gün yetki sahibi bir Romalı bir topluluğun başında bizim evin önünden geçerken bir kaza oldu. Lejyonerler kapımızı kırıp içeri girdiler ve bizi yakaladılar. O zamandan beri ne annemi ne de kız kardeşimi gördüm. Öldüler mi, yaşıyorlar mı haberim yok. Başlarına ne geldiğini hiç bilmiyorum. Ama Malluch, biraz önceki arabalı adam o anda yanımızdaydı; bizi askerlere teslim etti. Annemin çocukları için yalvardığını duydu, onu sürükleyip götürürlerken gülüyordu. Hafızalarda hangisi daha derine kazınır sevgi mi, yoksa nefret mi, bunu kimse bilemez. Bugün onu uzaktan tanıdım ve Malluch..."

Yine kolunu tuttu.

"Ve Malluch, uğrunda hayatımı vereceğim sırrı o biliyor: Annemin yaşayıp yaşamadığını, nerede ve ne hâlde olduğunu anlatabilir. Eğer öldülerse nerede ve neden öldüklerini, kemiklerini nerede bulabileceğimi söyleyebilir."

"Söylemez mi?"

"Hayır."

"Neden peki?"

"Ben bir Yahudi'yim, o ise bir Romalı."

"Ama Romalıların da dilleri var ve Yahudiler, ne kadar hor görülmüş olsalar da, onları konuşturacak yöntemlere sahipler."

"Onun gibi birini mi? Hayır, hem ayrıca bu bir devlet sırrı. Babamın bütün malına mülküne el kondu ve pay edildi."

Malluch sanki kabullenmiş gibi başını ağır ağır salladı. Sonra yeni bir soru sordu, "Seni tanımadı mı?"

"Tanıyamadı. Ben ölüme gönderildim ve uzun zamandır öldüğüm düşünülüyor."

"Neden onun hakkından gelmediğini merak ediyorum." dedi Malluch, hırsa kapılarak.

"Bu bana ebediyen hizmet etmekten kurtarırdı onu. Öldürebilirdim ama biliyorsun ölüm suçlu bir Romalıdan daha iyi sır saklar."

Bu derece intikamla dolu bir adamın böyle bir fırsatı bu kadar sakin bir şekilde bir kenara koyması için gelecekten emin olması ya da daha iyi bir plan için hazırlanması gerekirdi. Bu düşünceyle Malluch'un ilgisi yön değiştirdi. Bir başkasına karşı sorumluluğu olan bir hafiyenin ilgisi sona erdi. Ben-Hur kendi adına onun üzerine bir sorumluluk yüklüyordu. Başka bir deyişle, Malluch iyi yürekle ve ona duyduğu hayranlıkla yardım etmeye hazırdı.

Kısa bir duraklamadan sonra Ben-Hur sözlerine devam etti.

"Onun canını alamazdım, iyi yürekli Malluch, bu sırra sahip olması şimdilik onun güvencesi, ama onu cezalandırabilirim, bana yardım edersen denerim."

"O bir Romalı." dedi Malluch, hiç tereddütsüz. "Bense Yahuda kabilesindenim. Sana yardım edeceğim. İstersen yemin bile ederim, hem de en kutsal şey üzerine."

"Elini ver bana, bu yeterli."

Elleri ayrılırken Ben-Hur gayet hafiflemiş bir şekilde, "Sana verdiğim sorumluluk çok zor bir şey değil dostum, vicdanını da rahatsız etmeyecek. Haydi gidelim."

Çeşmeye gelirken tarif edilen çayırlığa giden yola çıktılar. Sessizliği ilk bozan Ben-Hur oldu.

"Cömert Şeyh İlderim'i tanıyor musun?"

"Evet."

"Hurma Bahçesi nerede? Daha doğrusu Daphne köyüne ne kadar uzakta?"

Malluch bir kuşkuya kapıldı. Çeşmedeki kadının ona gösterdiği hoş ilgiyi hatırladı ve acaba aklında annesinin acıları olan delikanlı aşkın cazibesine kapılıp bunu unuttu mu diye merak etti. Yine de cevap verdi. "Hurma Bahçesi köyün ilerisinde, atla iki, hızlı bir deveyle bir saatlik mesafede."

"Teşekkür ederim. Bir kez daha bilgine başvuracağım. Bana söylediğin yarışmalar geniş çapta duyuruldu mu? Ne zaman gerçekleştirilecekler?"

Sorular çok anlamlıydı ve Malluch'un kuşkularını gidermediyse de en azından merakını uyandırdı.

"Ah evet, çok görkemli olacaklar. Belediye başkanı çok zengindir. Bütün başarılı adamlarda olduğu gibi, onun zenginlik aşkı da asla azalmaz. En azından saraydan bir dost edinmek için, Parthialılara karşı seferberliğin son hazırlıklarını yapmak üzere buraya gelen Konsül Maxentius'a yaranması gerekecek. Hazırlıklar için para lazım olduğunu Antakya halkı tecrübelerinden dolayı biliyor; bu önemli adamın ağırlanmasında onlara da başkana katılma izni verildi. Bir ay önce arenanın açılışını duyurmak için her tarafa haberciler gönderildi. Bizzat başkanın adı bile, özellikle bütün Doğu'da, bu yarışmaların görkeminin garantisi olacaktı, ama onun vaatlerine Antakya da kendisininkileri ekleyince, bü-

tün adalar ve deniz kıyısındaki şehirlerden insanlar ya kendileri gelecekler ya da en ünlü profesyonellerini gönderecekler. Verilecek ödüller muhteşem."

"Ya arerıa, Maximus'tan sonra ikinci sırada olduğunu duydum."

"Roma'dakini diyorsurı. Bizimkinde iki yüz bin kişi oturabiliyor, sizinkirıde yetmiş beş bin kişi daha fazla. Sizinki mermerden, bizimki de öyle. Düzen bakımından ikisi de aynı."

"Kurallar da aynı mı?"

Malluch gülümsedi.

"Eğer Antakya orijinal olmaya cesaret edebilseydi, Roma gözde olmazdı. Maximus Arenası'ndaki kurallar, biri hariç burada da geçerlidir: Orada dört araba aynı anda çıkış yapabilir, burada sayıya bakılmaksızın hepsi birden."

"Bu Yunanlıların uygulaması." dedi Ben-Hur.

"Evet. Zaten Antakya Romalıdan çok Yunanlı."

"Öyleyse, Malluch, ben kendi arabamı seçebilir miyim?"

"Kendi arabanı ve atlarını. İkisinde de bir sırırlama yok."

Malluch cevap verirkerı Ben-Hur'un yüzündeki düşünceli bakışların yerini memnuniyete bıraktığını gördü.

"Bir şey daha var, ey Malluch. Kutlamalar ne zaman olacak?"

"Ah! Bağışla." dedi öteki. "Yarın ve öbür gün." Sonra yüksek sesle saymaya başladı. "Romalıların dediği gibi, derıiz tanrıları izin verirse, konsül gelecek. Evet, altı gün sonra yarışmalar yapılacak."

"Zaman kısa, ama yeterli, Malluch." Son sözler kararlılıkla söylenmişti. "İsrail peygamberlerinin izniyle! Tekrar dizginleri elime alacağım. Dur bir dakika! Messala'nın yarışlara katılacağı kesin mi?"

Malluch işte şimdi planı ve Romalının küçük düşürülmesi için bütün fırsatları görmüştü. Yakup'un gerçek torurıu olmasaydı, bu imkânları düşünmeye kalkışmazdı. Titreyen bir sesle, "Hiç tecrüben var mı?" diye sordu.

"Korkma, dostum. Maximus Arenası'ndaki galipler son üç yıl-

dır taçlarını benim sayemde ellerinde tutuyorlar. Sor onlara, en iyilerine sor, sana öyle söylerler. Son büyük yarışmada imparator, dünyanın her yerinden gelen yarışmacılara karşı kendi atlarıyla yarışmam karşılığında bana hamilik teklif etti."

"Ama yarışmadın?" dedi Malluch hevesle.

"Ben, ben bir Yahudi'yim." Ben-Hur konuşurken sanki eziliyor gibiydi. "Her ne kadar Romalı ismi taşısam da, profesyonel bir iş yaparak babamın tapınağın revaklarında ve meydanlarındaki adına leke düşürmeyi göze alamadım. Palaestraeda yarışabilirdim ama bunu arenaya taşımak nefrete dönüşebilirdi. Eğer burada yarışa katılırsam yemin ederim ödül ya da para için olmayacak."

"Dur, yemin etme!" diye bağırdı Malluch. "Ödül on bin sesterti,[1] bu bir servet demektir!"

"Benim için değil, belediye başkanı üç katına çıkarsa bile. Birinci Sezar'dan itibaren bütün imparatorluk servetinden bile daha önemlisi, bu yarışa düşmanımın gururunu kırmak için katılacağım. Yasalar nezdinde bir intikam."

Malluch gülümsedi ve sanki, "Tamam, tamam, bana güven, bir Yahudi bir Yahudi'yi gayet iyi anlar." der gibi başını salladı.

"Messala da katılacak." dedi doğrudan konuya girerek. "Pek çok şekilde yarışta adı geçiyor, sokaklardaki, hamam ve tiyatrolardaki ilanlarda, sarayda ve kışlada. Vazgeçmesin diye Antakya'daki her mirasyedi onun adına oynadı."

"Bahislerde mi, Malluch?"

---

1) *Ben-Hur*'da para önemlidir, Yahuda'nın zenginliğini ve önce Hur ailesine, daha sonraları da Simonides'e ekonomik üstünlük kazandıran ticaret sisteminin gücünü ortaya koymaktadır. Ayrıca Yahudiye'nin genç Romalı sakinlerinin çok daha kısıtlı olan servetini belirtmekte, kısmen İlderim'in çöl reisi olarak duruşunu da açıklamaktadır. Romanda tanımlanan serveti olmayan tek kişi İsa'dır. Wallace'ın para anlayışı kavramsal olmakla beraber *Ben-Hur*'un amacı için yeterince gerçekçidir.

Romanda sözü edilen para birimleri: Yahudiler için *şekel*; Romalılar için denari ve sesterti; her ikisi için de talenttir. Bunlar kesin miktarlar olmayıp ağırlığa göre ölçülürler. Bu yüzden her bir birimin değeri hangi maddeden basıldıklarına bağlıdır. Şekel gümüş ya da altından; denari altın, gümüş ya da gümüşe batırılmış bronzdan; sesterti gümüş, pirinç ve bronzdan basılır; talent ise basılmaz, ama altın ya da gümüş olarak ölçülür. Altın gümüşten yaklaşık 4-5 kat daha değerlidir. Bir şekel aşağı yukarı yarım ons ağırlığındadır. Denari bu miktarın yarısı, bir sesterti ise çeyreği kadar eder. Bir talent 26-27 kg ağırlığındadır. (ç.n.)

"Evet, bahislerde. Gördüğün gibi her gün gösterişli bir şekilde alıştırma yapmaya geliyor."

"Ah! O araba ve atlarla mı yarışa katılacak? Teşekkürler, teşekkürler, Malluch! Bana şimdiden çok yardımın dokundu. Tatmin oldum. Şimdi Hurma Bahçesi için yol göstericim ol, beni cömert Şeyh Ilderim ile tanıştır."

"Ne zaman?"

"Bugün. Belki yarın atlarını almak için geç olabilir."

"Demek onları beğendin?"

Ben-Hur heyecanla cevap verdi.

"Onları tribünden sadece kısa bir an gördüm, çünkü o sırada Messala geldi, ondan başka bir şeyi gözüm görmedi. Ama çöllerin mucizesini ve şaşaasını taşıyan bir kandarı geldiklerini hatırlıyorum. Sezar'ın ahırları dışında hiçbir yerde onlar gibisini görmedim. Bir kere görüldüler mi hemen anlaşılırlar. Yarın karşılaşsak bana hiç selam vermesen bile seni tanırım, yüzünden, endamından, tavırlarından tanırım, aynı şekilde ve kesin olarak onları da bilirim. Eğer haklarında söylenenler doğruysa, onların ruhlarını kontrolüm altına alabilirim, sonra da..."

"Ödülü kazanırsın!" dedi Malluch, gülerek.

"Hayır." diye cevap verdi Ben-Hur hızla. "Yakup'un mirasına doğan bir adama yaraşır bir şey yapacağım. Herkesin önünde düşmanımın gururunu kıracağım. Ama..." sabırsızlıkla ekledi. "Zaman kaybediyoruz. Şeyhin çadırlarına en çabuk nasıl gideriz?"

Malluch bir süre düşündü.

"En iyisi doğru köye gidelim, neyse ki yakında. İki hızlı deve kiralayabilirsek bir saat içinde yola çıkmış oluruz."

"Haydi o zaman."

Köy güzel bahçeler içindeki saraylarla doluydu, yer yer gösterişli hanlar serpiştirilmişti. Hecin develeri bulundu ve ünlü Hurma Bahçesi'ne doğru yolculuk başladı.

X

PALMİYE BAHÇESİ

Köyün ilerisindeki arazi inişli çıkışlı ve ekiliydi. Aslında burası Antakya'nın, her santimetresi harcanan emeği ortaya koyan bahçesi gibiydi. Tepelerin sarp yamaçları taraçalıydı, asmaların sarıldığı çitler bile gölge sağlamanın yanı sıra oradan geçenlere tatlı bir şarap vaadi ve mor salkımlar hâlinde olgun üzümler sunuyordu. Kavun tarlalarının üzerinden, kayısı, incir, portakal ve limon ağaçlıklarının arasında çiftçilerin beyaz badanalı evleri görünüyordu. Her yerde barışın gülümseyen kızı bolluk, binlerce işaretiyle orada olduğunu bildirerek seyyahları mutlu ediyordu. Zaman zaman, uysal bir şekilde yatağında akan Orontes'in gümüş hattının böldüğü Toros ve Lübnan manzaraları görünüyordu.

İki dost yolları üzerindeki nehre vardılar, kâh çarpıcı kayalıkların üzerinden kâh ovaların içinden kıvrımlı bir şekilde geçen yolu takip ettiler, bütün buralar yerleşim yerleriydi. Arazi meşe, Frenk inciri, mersin, defne, kocayemiş ve parfüm saçan yasemin yapraklarıyla doluydu. Eğik güneş ışınlarıyla parıldayan nehir, akıntıyla sürüklenip giden, rüzgârla yön değiştiren ya da küreklerin darbesiyle sıçrayan gemiler olmasa döküldüğü yerde uykuya dalardı. Kimisi giden, kimisi gelen gemiler denizi, uzak diyarlardaki insanları, ünlü yerleri, nadir oldukları için gıpta ile bakılan malları akla getiriyordu. Eve, mutlu yolculuğunun sonuna gelen değil de, denize doğru açılan beyaz bir yelkenliden daha sevimli bir şey yoktur herhâlde. Kıyıya inen iki dost nehrin beslediği, berrak, derin ve kıpırtısız bir göle gelene kadar yollarına devam ettiler. Nehrin ağzına hâkim yaşlı hurma ağacından sola dönerlerken Malluch ellerini çırpıp bağırdı.

"Bak, bak! Hurma Bahçesi orada!"

Arabistan vahaları ya da Nil boyunca uzanan Ptoleman çiftlikleri haricinde hiçbir yerde bulunmayacak bir manzaraydı. Görünüşte ucu bucağı olmayan, dümdüz bir arazi Ben-Hur'u yeni olduğu kadar çok da güzel olan bir duyguyla karşıladı. Suriye'deki toprağın en nadir ve en güzel ürünü olan taze çimenler ayaklar altına seriliyordu. Kafasını kaldırıp baksaydı, kendi türünün kralı

olan, güçlü, uzun, sık, geniş dallı, her bir dalı tüylü, bal mumu gibi parlak yapraklarla kaplı, sayısız, yaşlı hurma ağaçlarının arasından soluk mavi gökyüzünü görürdü. Burada çimenler atmosfere renk katıyor, orada serin ve berrak göl, yaşlı ağaçların ömrünü uzatıyordu. Daphne Koruluğu bundan daha güzel olabilir miydi? Hurma ağaçları sanki Ben-Hur'un düşüncelerini okumuş ve kendi yöntemleriyle onun görülünü kazanmak istermiş gibi, altlarından geçerken kıpırdanıp üstüne serin çiylerini yağdırıyorlardı.

Gölün kıyısına paralel olarak kıvrılan yol, seyyahları suyun kenarına yönelttiğinde, orada karşı kıyıyla sınırlanan ışıl ışıl bir alan gördüler, karşıda olduğu gibi burada da hurmalardan başka bir ağaca izin verilmemişti.

"Şuna bak." dedi Malluch, dev gibi bir ağacı işaret ederek. "Gövdesindeki her bir halka ömrünün bir yılını ifade ediyor. Kökünden dalına kadar sayabilirsin. Şeyh sana bu ağaçların daha Seleukialılar Antakya'ya gelmeden önce dikildiğini söylerse hiç kuşku duyma."

Belki mükemmel bir hurma ağacı değildi ama kendine özgü inceliğiyle varlığını ortaya koyuyor ve seyredeni bir şaire dönüştürüyordu. Sarayların ve tapınakların sütunları için kentlilerine hiçbir yerde bundan daha iyi bir model bulamayan kraliyet sanatçılarıyla başlayan şöhretin açıklaması işte böyledir.

Aynı şekilde etkilenen Ben-Hur, "Tribünde ilk gördüğüm zaman Şeyh İlderim bana çok sıradan biri gibi gelmişti, sevgili Malluch. Kudüs hahamları onu Edom[1] köpeği diye aşağılayabilirlerdi. Bu bahçeye nasıl sahip oldu? Açgözlü Romalı valilere karşı nasıl koruyabildi?" diye sordu.

"Eğer kan zamanla mükemmelliğe erişiyorsa, o zaman sünnetsiz bir Edomlu olsa bile yaşlı İlderim de bir adamdır."

Malluch heyecanla konuşuyordu.

"Bütün ataları şeyhti. Ne zaman yaşadı ya da bu sevabı ne zaman işledi bilmem, ama bir tanesi bir zamanlar bir kralı kılıçların pençesinden kurtarmıştı. Krala bin atlı verdiği söyleniyor. Hepsi

---

1) Yahudi İncil'inde Esav'a ve onun soyundan gelen kavme verilen isimdir. (ç.n.)

de, sürüleriyle birlikte yaşadıkları tepeleri gayet iyi bilen çobanlar gibi, bakir bölgeleri ve saklanma yerlerini iyi tanıyan adamlarmış. Fırsatı yakalayana kadar onu diyar diyar gezdirmişler. Sonra da kılıçlarıyla düşmanı yenip ona tahtını geri kazandırmışlar. Söylendiğine göre kral onun bu yardımını unutmamış ve çölün oğlunu buraya getirmiş, çadırını kurmasını, ailesini ve sürülerini getirmesini önermiş; göl, ağaçlar ve nehirden dağlara kadar olan arazi sonsuza kadar onun ve çocuklarının olmuş. Hiçbir zaman onlara müdahale edilmemiş. Sonraki hükümdarlar da kabileyle iyi geçinmeyi faydalı bulmuşlar. Tanrı'nın izniyle adamlarının, atlarının ve develerinin sayısını artırdı; refahı gelişti, şehirlerarasındaki ana yolların hâkimi hâline geldiler. İsterlerse ticarete, 'Devam et!' ya da 'Dur!' demek onların elindedir. Dedikleri her şey yerine getirilir. Antakya'ya nazır kalesinde oturan belediye başkanı bile, herkese iyilikler yaptığı için cömert adını alan İlderim'in karısı, çocukları, develeri, atları ve şeyhe özgü mallarıyla, tıpkı İbrahim ve Yakup babalarımız gibi gelip, gördüğün bu güzelliklere yerleştiği günü bayram ilan ediyor."

"Ama nasıl olur?" dedi, develerin ağır ağır gidişlerine hiç aldırmadan dinleyen Beri-Hur. "Şeyhin bir Romalıya güvendiği için kendisine lanet okuyarak sakallarını yolduğunu gördüm. Sezar onu duysaydı, 'Böyle bir dost istemem, götürün şunu.' derdi."

"Bu sert bir yargı olurdu." dedi Malluch, gülerek. "İlderim Roma'yı sevmez, kini var. Üç yıl önce Parthialılar Basira yolundan Şam'a gelirken, diğer şeylerin yanı sıra o bölgelerden toplanan vergileri de taşıyan bir kervana rastlamışlar. Herkesi katletmişler. Eğer imparatorluk hazinesine dokunulmasaydı belki Roma'daki denetleyiciler onları bağışlayabilirdi. Bu kayıptan sorumlu tutulan vergi mükellefi çiftçiler Sezar'a şikâyette bulundular. Sezar ödeme içini Herod'u zorladı, Herod da hainice görevini ihmal etmekle suçladığı İlderim'ini mülküne el koydu. Şeyh, Sezar'a başvurdu, Sezar ancak bir sfenksten beklenebilecek bir şekilde cevap verdi ona. O zamandan beri yaşlı adamın yüreği acılar içinde, beslediği öfkesinin gün geçtikçe büyümesini zevkle izliyor."

"Hiçbir şey yapamaz ki, Malluch."

"O zaman." dedi Malluch. "Biraz daha yaklaştığımızda sana

bir başka açıklama yapmam gerekiyor. Bak, şeyhin misafirperverliği buradan başlıyor! Çocuklar sana sesleniyorlar."

Develer durdu, Ben-Hur Suriyeli köylü kıyafetleri içinde, hurma dolu sepetler uzatan küçük kızlara baktı. Meyveler yeni toplanmıştı, reddedilecek gibi değildiler. Eğilip aldı, yanında durdukları ağacın üzerinden bir adam, "Huzur sizinle olsun, hoş geldiniz!" diye bağırdı onlara.

Çocuklara teşekkür eden iki dost, develerin uygun gördükleri bir hızla yollarına devam ettiler.

"Biliyorsundur." diye devam etti Malluch, arada bir meyveyi yemek için duraklayarak. "Tüccar Simonides bana güven duyar ve bazen beni toplantılarına götürerek gururlandırır. Evine gittiğim zaman pek çok arkadaşıyla tanıştım, ev sahibiyle olan ilişkimi bildiklerinden benim yanımda gayet rahat konuşurlar. Bu sayede Şeyh İlderim'i daha yakından tanıdım."

Bir an için Ben-Hur'un ilgisi dağıldı. Tüccarın kızı Esther'in saf, narin ve çekici görüntüsü gözünde canlandı. Yahudilere özgü bir ışıkla parlayan kara gözleri mütevazı bir şekilde kendisininkilerle buluştu. Şarapla yanına yaklaşırken adımlarının çıkardığı sesi duydu. Kadehi ona uzatırken yaptığı konuşmayı işitti. Kendisine karşı kelimelere ihtiyaç duymadan açıkça sergilediği anlayışı hatırladı. Zaten kelimeler bu tatlılığı bozabilirdi. Gözünün önündeki görüntü çok hoştu, ama Malluch'a dönünce uçup gitti.

"Birkaç hafta önce..." diye devam etti Malluch. "Yaşlı Arap Simonides'e uğradı, ben de oradaydım. Bir şeylerden çok rahatsız olmuş gibi görünüyordu, saygı gösterip dışarı çıkmak istedim, ama bana engel oldu. 'Sen de İsrailli olduğuna göre kalabilirsin, çok tuhaf bir hikâye anlatacağım.' dedi. İsrailli deyişindeki vurgu merakımı çekti. Kaldım, hikâyesini özetleyerek anlatacağım, çünkü çadıra yaklaşıyoruz, ayrıntıları kendisine bırakacağım. Çok yıllar önce, İlderim'in çöldeki çadırına üç adam gelmiş. Hepsi yabancıymış, bir Hintli, bir Yunanlı, bir de Mısırlı. Üçü de şimdiye dek gördüğü en büyük, beyaz develere biniyorlarmış. Onları buyur etmiş, dinlenmelerini sağlamış. Ertesi sabah kalkınca şeyhin hiç duymadığı bir dua etmişler. Tarırı'ya ve oğluna hitaben edilen gizemli bir duaymış. Şeyhle beraber yemek yedikten sonra

Mısırlı kim olduklarını ve nereden geldiklerini anlatmış. Her biri bir yıldız görmüş ve bir ses duymuşlar. Ses, Kudüs'e gidip 'Yahudilerin kralı olarak doğan o, nerede?' diye sormalarını istemiş. İtaat etmişler. Kudüs'ten yine bir yıldız tarafından Beytüllahim'e yönlendirilmişler. Oradaki bir mağarada yeni doğmuş bir çocuk bulmuşlar, diz çöküp ona tapınmışlar. Pahalı hediyeler verip ona tanıklık ettikten sonra develerine binip hiç durmadan şeyhe gelmişler. Çünkü büyük diye adlandırdıkları Herod onları yakalarsa öldürürmüş. Doğası gereği şeyh onlara sahip çıkmış, bir yıl saklamış. Ayrılırlarken, şeyhe çok değerli hediyeler verip her biri başka yöne gitmiş."

"Gerçekten de çok güzel bir hikâye." diye bağırdı Ben-Hur sonunda. "Kudüs'te ne diye soracaklardı?"

"Yahudilerin kralı olarak doğan o, nerede?"

"Hepsi bu mu?"

"Dahası da vardı ama hatırlayamıyorum."

"Ve çocuğu bulmuşlar?"

"Evet, ona tapınmışlar."

"Bu bir mucize, Malluch."

"İlderim bütün Araplar gibi heyecanlı olsa da ciddi bir adamdır. Asla yalan söylemez."

Malluch emin bir şekilde konuşuyordu. Bu arada develer unutulmuştu, üstlerindeki sürücülerine aldırmadan yoldan çıkıp çimenliğe saptılar.

"İlderim üç adam hakkında başka bir şey söylemedi mi? Ne olmuş onlara?" diye sordu Ben-Hur.

"Ah evet, sözünü ettiğim gün Simonides'e gelme sebebi buymuş. Bir gece önce Mısırlı yine karşısına çıkmış."

"Nerede?"

"Şimdi gittiğimiz çadırın kapısında."

"O adam olduğunu nereden bilmiş?"

"Sen bugün atları nasıl bildiysen öyle, yüzünden ve hareketlerinden."

"Başka?"

"Aynı büyük, beyaz deveye biniyormuş. Aynı adı söylemiş, Mısırlı Baltazar."

"Tanrı'nın bir mucizesi!"

Ben-Hur heyecan içindeydi.

Malluch merakla sordu: "Neden?"

"Baltazar demedin mi?"

"Evet. Mısırlı Baltazar."

"Bugün çeşmedeki yaşlı adamın bize söylediği isim de oydu."

Bunu hatırlayan Malluch da heyecanlandı.

"Doğru." dedi. "Deve de aynıydı, sen onun hayatını kurtardın."

"Kadın da..." dedi Ben-Hur, sanki kendi kendine konuşur gibi. "Onun kızıydı."

Düşüncelere daldı, okur kadını gözünde canlandırdığını anlayacaktır. Biraz daha kalsa Esther'den bile daha güzel olan bir görüntüydü, ama hayır...

"Tekrar söylesene." dedi. "Üçlü ne soracaktı: 'Yahudilerin kralı olacak o, nerede?' miydi?"

"Tam olarak öyle değil. *Yahudilerin kralı olarak doğan.* Şeyh onları çölde ilk gördüğünde söyledikleri bunlarmış. O zamandan beridir şeyh kralın gelmesini bekliyor. Onun geleceğine dair inancını kimse sarsamıyor."

"Nasıl, kral olarak mı?"

"Evet, Roma'nın sonunu getirecekmiş, şeyh öyle diyor."

Ben-Hur bir süre sessiz kalarak düşündü ve duygularını kontrol altına almaya çalıştı.

"Yaşlı adam milyonlarcasından biri." dedi ağır ağır. "Yanlış intikama kapılan milyonlarcasından biri. Bu tuhaf inanç, Malluch, onun umudu olmuş. Roma var oldukça Herod'dan başka kim Yahudilerin kralı olabilir? Peki, Simonides'in ona ne cevap verdiğini duydun mu?"

"İlderim ciddi bir adamsa, Simonides de bilge biridir." dedi Malluch. "Duydum, dedi ki... Ama dinle! Birisi geliyor."

Sesler daha da yükseldi, tekerleklerin gürültüsüne karışan toynak seslerini duydular. Kısa bir süre sonra Şeyh İlderim at sırtında çıkageldi, arkasında da aralarında şarap kırmızısı dört Arap atının çektiği bir araba olan bir kafile vardı. Şeyhin uzun kır sakallarının sarmaladığı çenesi göğsüne dayanmıştı. Bizim dostlar onun önündeydiler, ama şeyh onları görünce başını kaldırıp nezaketle konuşmaya başladı.

"Huzur sizinle olsun! Ah, dostum Malluch! Hoş geldin! Gitmiyorsun değil mi, yeni geldiğini söyle bana. Bana iyi yürekli Simonides'ten haber mi getirdin? Babasının Tanrı'sı ona uzun ömür versin! Haydi ikiniz de beni takip edin. Ekmeğim ve kısrak sütüm var, isteyene arak[1] ve oğlak eti de mevcut. Gelin!"

Çadırın kapısına kadar onun peşinden gittiler. Develerden aşağıya indiklerinde, direkte asılı duman lekeli, büyük, deri bir şişeden yeni konmuş kremsi içkiyle dolu üç kadehin durduğu tepsiyle onları karşıladı.

"İçin." dedi içtenlikie. "İçin. Bu, çadırda yaşayanların koruyucusudur."

Her biri bir kadeh alıp geriye sadece köpük kalana dek içtiler.

"Şimdi Tanrı adına içeri girin."

İçeri girince Malluch şeyhi bir kenara çekip onunla baş başa konuştu. Sonra Ben-Hur'un yanına gidip özür diledi.

"Şeyhe senden söz ettim, sabah atlarını denemene izin verecek. Senin dostun o. Senin için elimden geleni yaptım, artık gerisi sana kalmış, şimdi izin verirsen Antakya'ya dönüyorum. Bu gece buluşmaya söz verdiğim biri var. Gitmek zorundayım. Her şey yolunda giderse yarın geri gelip yarışlar bitene kadar yanında kalacağım."

Karşılıklı iyi dileklerini sunduktan sonra Malluch yola koyuldu.

---

1) İlderim'in çöldeki ortamında, hurma suyundan yapılan sert bir içecek.

XI

MALLUCH'UN RAPORU

Yeni ayın alt ucunun Silpius Dağı'nın kertikli zirvesine değdiği saatte, Antakya halkının üçte ikisi evlerinin damına çıkmış esen gece rüzgârıyla, esmediğinde de yelpazelerle ferahlıyorlardı. Simonides artık bir parçası hâline gelen koltuğunda oturmuş terastan aşağıdaki nehre ve demirledikleri yerde salınan gemilerine bakıyordu. Arkasındaki duvarın gölgesi karşı kıyının sularına düşüyordu. Köprünün üzerindeki bitmek bilmez koşuşturma devam ediyordu. Esther elindeki tepside babasının mütevazı yemeğini getiriyordu, yufka kadar ince buğday ekmeği, biraz bal ve bir kâse süt. Yaşlı adam ekmeği önce bala sonra süte batırarak yiyordu.

"Malluch bu gece ağırdan alıyor." dedi, aklının nerede olduğunu ortaya koyarak.

"Geleceğini sanıyor musun?" diye sordu Esther.

"Denize ya da çöle götürülmediyse gelir."

Simonides kendinden gayet emin konuşuyordu.

"Belki de sana yazar." dedi kız.

"Hayır, Esther. Dönemeyeceğini düşündüğü zaman mektup göndereceğini söylemişti. Böyle bir mektup almadığıma göre gelecek."

"Umarım." dedi kız yumuşak bir tonda.

Bu ifadedeki bir şey yaşlı adamın dikkatini çekti, sesinin tonu da olabilirdi, dileği de. Ufacık bir kuş bile büyük bir ağaca konarken en uzaktaki dalını titretir. Her zihin zaman zaman en önemsiz kelimelere karşı bile hassasiyet duyabilir.

"Gelmesini mi diliyorsun, Esther?" diye sordu.

"Evet." dedi kız, babasına bakarak.

"Neden? Söyler misin?" diye ısrar etti adam.

"Çünkü..." Kız bir an tereddüt etti, sonra tekrar söze başladı, "Çünkü genç adam..." Bu sefer duraklaması uzun sürdü.

"Bizim efendimiz. Bunu mu diyecektin?"

"Evet."

"Sen hâlâ, istediği zaman gelip her şeyimizi, bütün malları, paraları, gemileri, köleleri ve insanların en büyük melekesi olan başarıyla benim için dokunan altın ve gümüş kumaşların güçlü şöhretini alsın diye geri dönmesini söylemeden gitmesine izin vermemem gerektiğini düşünüyorsun."

Kız cevap vermedi.

"Bu seni hiç üzmüyor mu? Hayır mı?" dedi, hafif bir acıyla. "Peki Esther, peki. İlk başta bulutların arasından belli belirsiz gördüğümüz zaman en korkunç gerçeğin dahi dayanılmaz olmadığını öğrendim ben, işkencenin bile. Sanırım ölüm de böyle olacak. Bu felsefeden yola çıkarsak, yaklaşmakta olduğumuz kölelik bir süre sonra tatlılaşacak. Şimdi bile efendimizin ne kadar ayrıcalıklı biri olduğunu düşünmek beni mutlu ediyor. Bu servetin ona bir düşünce kadar bile maliyeti olmayacak, ne bir kaygı ne de dökülen ter. Genç yaşında, hiç akla gelmedik şekilde sahip olacak. Pazara gidip bütün parasını verse alamayacağı bir şeyi elde ediyor, seni sevgili çocuğum, Rachel'imin mezarında açan çiçeği!"

Kızı kendisine doğru çekti ve iki kere öptü, biri kendisi, diğeri de annesi için.

"Öyle deme." dedi kız, babası elini boynundan çekince. "Onun için iyi düşünelim. Keder nedir biliyor, bizi özgür bırakacak."

"İçgüdülerin gayet iyidir, Esther, biliyorsun tıpkı bu sabah olduğu gibi önünde duran birinin iyi mi yoksa kötü mü olduğunun anlaşılması gereken kuşkulu durumlarda senin içgüdülerine güvenirim. Ama... Ama..." sesi yükselip sertleşti. "Üzerinde duramadığım bu bacaklar, insan şeklinden çıkarılmış bu beden ona kendimden sunabileceğim yegâne şey değil. Ah, yo, yo! İşkence ve ondan da şiddetli olan Romalı gazabına karşı zafer kazanmış olan ruhumu sunuyorum ona. Süleyman'ın gemilerinin ulaşabildiğinden daha uzak bir mesafeden altını görebilen gözlere ve

onu elime kadar getirecek güce sahip bir zihin veriyorum. Plan yapmakta usta olan bir zekâ sunuyorum." durup güldü. "Kutsal Tepe üzerindeki tapınağın avlularında şu anda bir sonraki evreye geçişini kutladıkları yeni ay daha gitmeden, Sezar'ı bile ürkütecek şekilde dünyayı kuşatabilirim. Çünkü biliyorsun, çocuğum, her tür duyudan, mükemmel bir vücuttan, cesaretten ve irade-den, deneyimden daha iyi bir yeteneğim var, uzun yaşayanların en iyi ürünü olan bir yetenek, en ulvi insanların, en ululârın bile yeterince değerlendiremedikleri bir yetenek." Yine durup bu sefer gerçek bir hazla güldü. "İnsanları kendi amacıma doğru çekme ve onların bu doğrultuda sadık kalmalarını sağlama yeteneği, böylelikle yapılması gereken işler karşısında kendimi yüzle, binle çarpmış oluyorum. Kaptanlanm böylelikle denizleri yanp bana dürüst kazanç getiriyorlar; Malluch böylelikle efendimiz olan genci takip ediyor." Tam o anda terasta ayak sesleri duyuldu. "Hıh, Esther, demedim mi ben? İşte geldi. Şimdi haberleri alırız. Senin hatırına, tatlı çocuğum, tomurcuk zambağım, Tanrı'ya yalvarıyorum, iyi ve rahatlatıcı haberler olsun. Bütün güzelliğinle senin, bütün yeteneklerimle de benim peşimizi bırakacak mı, öğreneceğiz."

Malluch koltuğa yaklaştı.

"Huzur seninle olsun, iyi yürekli efendim." dedi, eğilerek. "Seninle de Esther, evlatların en mükemmeli."

Önlerinde saygılı bir şekilde duruyordu; tavırlarından ve hitabından onlarla olan ilişkisini anlamak zordu; tavırları bir hizmetkârınki gibiydi, hitabı ise samimi dostluğu gösteriyordu. Öte yandan, Simonides, iş alışkanlığı olduğu üzere, selama karşılık verdikten sonra doğrudan konuya girdi.

"Genç adamdan bir şey çıktı mı, Malluch?"

O günün olayları sakinlikle ve basit kelimelerle dile getirildi; bitirene kadar sözü kesilmedi; koltuğunda oturan dinleyicisi o anlatırken elini bile kıpırdatmadı. Dört açılmış, ışıltılı gözleri ve arada bir uzun uzun iç çekişleri olmasa heykel zannedilebilirdi.

"Teşekkürler, Malluch, teşekkürler." dedi içtenlikle, Malluch'un konuşması bitince. "İyi iş çıkardın. Kimse daha iyisini yapamazdı. Şimdi genç adamın milliyeti konusunda ne diyorsun?"

"İsrailli, efendim, Yahuda kabilesinden."

"Emin misin?"

"Eminim."

"Kendi hayatından pek söz etmemiş gibi görünüyor."

"İhtiyatlı olmayı iyi öğrenmiş. Kuşkucu olduğunu söyleyebilirim. Daphne Köyü'ne gitmek üzere Kastalia Çeşmesi'nden yola çıktığımız ana kadar güvenini kazanma girişimlerimin hepsini engelledi."

"İğrenç bir yer! Orada ne işi varmış?"

"Giden büyük çoğunlukta olduğu gibi meraktan diyebilirdim, ama ne gariptir ki, gördüğü şeylere hiç ilgi göstermedi. Tapınak için sadece Yunan işi mi diye sordu. Zihninde kaçınmak istediği bir sıkıntısı var. Tıpkı bizim mezarlıklara gittiğimiz gibi o da koruluğa bu sıkıntısını gömmeye gitti."

"Öyleyse iyi." dedi Simonides, alçak sesle. Sonra sesini yükseltti. "Malluch, zamanın en büyük laneti savurganlıktır. Yoksullar zenginleri taklit ederek daha da yoksullaşırlar; zenginler de prensler gibi davranırlar. Gençte bir zayıflık belirtisi gördün mü? Parasını gösterdi mi hiç? Roma parası mı, yoksa İsrail mi?"

"Hayır, efendim."

"Kuşkusuz, Malluch, insanı budalalığa teşvik eden bu kadar çok şeyin olduğu bir yerde, yani içilecek ve yenilecek şeyleri kastediyorum, sana cömert bir teklifte bulunmuştur. Başka hiçbir şey olmasa da, yaşı bunun garantisi."

"Benim yanımdayken ne yedi ne de içti."

"Dediklerinden ya da yaptıklarından bir şekilde esas amacının ne olduğunu sezebildin mi, Malluch? Bilirsin bazen rüzgârın bile geçemeyeceği çatlaklardan görünüverirler."

"Ne demek istiyorsun?" dedi Malluch, kuşkuyla.

"Şey, bilirsin bir amacımız olmadığı sürece kendimizle ilgili ciddi konularda ne konuşur ne de harekete geçeriz. Bu anlamda ondan ne öğrendin?"

"Bu konuda daha emin bir cevap verebilirim, Efendi Simonides. Öncelikle kendini annesini ve kız kardeşini bulmaya adamış. Sonra Roma'ya karşı bir hıncı var. Sana sözünü ettiğim Messala'nın bununla bir ilgisi var, onu küçük düşürmek en büyük amacı. Çeşmedeki karşılaşmamız bunun için bir fırsat yaratmıştı, ama yeterince insan tanık olmayacağı için ertelendi."

"Messala nüfuzlu biri." dedi Simonides, düşünceli bir şekilde.

"Evet, ama bir sonraki karşılaşma arenada olacak."

"Peki sonra?"

"Arrius'un oğlu kazanacak."

"Nereden biliyorsun?"

Malluch gülümsedi.

"Söylediklerinden anlıyorum."

"Hepsi bu mu?"

"Hayır, çok daha iyi bir işaret var, maneviyatı."

"Peki Malluch, intikam düşüncesinin kapsamı nedir? Kendisine yanlış yapan birkaç kişiyle mi sınırlı, daha mı kalabalık? Ayrıca duyguları sadece hassas bir çocuğun saçmalamaları mı, yoksa acı çeken bir adama tahammül gücü verecek nitelikte mi? Bilirsin Malluch, sadece zihinde köklenen bir intikam düşüncesi berrak bir günde dağılıp gidecek türden asılsız bir rüyadır; ama tutkulu bir intikam kalpte bulunan ve beyne kadar tırmanıp ikisiyle kendini besleyen bir hastalıktır."

Bu sorusuyla Simonides ilk defa bir duygu belirtisi gösterdi; ellerini kenetlemiş hızlı hızlı konuşuyor, tarifini yaptığı hastalığı büyük bir hevesle resmediyordu.

"Efendim," dedi Malluch. "Genç adamın Yahudi olduğuna inanmamın nedenlerinden biri de nefretinin yoğunluğu. Ne kadar uzun süre Romalı hasedi içinde yaşadığını görünce doğal olarak kendisini kontrol altında tuttuğunu anladım. Bir kere İlderim'in Roma hakkındaki hislerini sorduğunda, bir kere de ona şeyh ve bilgenin hikâyesini anlatıp, 'Yahudilerin kralı olarak doğan o, nerede?' sorusundan bahsettiğim zaman gördüm bunu."

Simonides ileri doğru eğildi.

"Ah Malluch, ya sözleri, bana onlardan bahset. Bu muammanın onu nasıl etkilediğini anlayayım."

"Kelimeleri tam olarak bilmek istedi. Kralı olacak mı, yoksa kralı olarak doğan mı? İki ifade arasındaki farktan etkilenmiş görünüyordu."

Simonides tekrar yargıç gibi dinleyen pozisyonuna döndü.

"Sonra..." dedi Malluch. "Ona bu muamma konusunda İlderim'in görüşlerini anlattım: Kralın Roma'nın sonunu getireceği düşüncesini. Genç adamın yüzünü kan bürüdü. 'Roma var oldukça Herod'dan başka kim Yahudilerin kralı olabilir?' dedi hırsla."

"Ne demek bu?"

"Yani bir başka yönetim gelmeden önce imparatorun ortadan kaldırılması gerekir."

Simonides bir süre nehirde gölgeleriyle beraber salınan gemilere baktı; kafasını kaldırdığında sohbet sona erdi.

"Yeter, Malluch." dedi. "Yemek ye ve Hurma Bahçesi'ne geri dönmek için hazırlan. Atları denerken genç adama yardımcı olmalısın. Sabah bana gel. İlderim'e bir mektup göndereceğim." Sonra alçak sesle, sanki kendi kendine söylüyormuş gibi ekledi, "Arenaya belki ben de gelirim."

Malluch bildik hayır dualarından sonra gidince, Simonides sütten bir yudum aldı, ferahlamış ve hafiflemiş görünüyordu.

"Yemeği kaldır, Esther." dedi. "Bitti."

Kız dediğini yaptı.

"Şimdi buraya gel."

Babasının koltuğunun kolundaki yerini aldı.

"Tanrı bana yardım ediyor, hem de çok." dedi tutkuyla. "O her zaman gizemli davranır, ama bazen onu görüp anlamamıza izin verir. Ben yaşlandım, artık gitmem lazım, ama şimdi bu on birinci saatte tam umutlarım ölmek üzereyken bana bunu gönderdi,

neşem yerine geldi. Dünyanın yeniden doğacağı büyük bir olaya giden yolu görüyorum. Bana armağan edilen büyük servetimin nedenini ve nasıl bir sonuç için tasarlandığını anlıyorum. Açıkçası, çocuğum, hayata yeniden sarılıyorum."

Esther sanki uzaktaki düşüncelerini yakınlaştırmak istermiş gibi babasına daha da sokuldu.

"Kral doğdu." diye devam etti, hâlâ onunla konuştuğunu sanarak. "Sıradan bir hayat sürüyor olmalı. Baltazar onu gördüğünde annesinin kucağında küçük bir çocuk olduğunu, ona tapındığını ve hediyeler verdiğini anlattı. İlderim, Baltazar ve arkadaşlarının yirmi yedi yıl önce aralık ayında çadırına gelip Herod'dan saklanmak istediklerini söylüyor. O hâlde gelişi daha fazla geciktirilemez. Bu gece ya da yarın olabilir. İsrail'in mübarek babaları, ne mutlu bir düşünce bu! Âdeta eski duvarların yıkılışını ve evrensel bir değişimin gürültüsünü duyuyorum. Ne mutlu insanlara ki yeryüzü açılıp Roma'yı içine alıyor, gülerek şarkı söylüyorlar." Sonra kendi kendine güldü. "Esther, sen de duydun mu? Bir şarkıcının hevesine sahibim, kanın sıcaklığına, Miriam ve Davut'un heyecanına da. Düşüncelerimde yüksek sesle çalınan zillerin ve arpın karmaşası, yeni tahtın etrafını saran kalabalığın sesleri var. Şimdilik bu düşünceyi bir kenara koyuyorum; ama canım, kral geldiği zaman paraya ve adama ihtiyaç duyacak. Bir kadından doğan bir çocuk olduğuna göre sonuçta sen, ben gibi insani şeylere bağımlı bir erkek olacak. Para konusunda onu toplayıp getiren insanlara, adam konusunda da liderlere ihtiyaç duyacak. Orada, orada! Benim yürümem ve genç efendimizin koşması için geniş yolu görüyor musun? Bu yolun sonunda ikimiz için şan ve intikam var." Kızının bir parçası olmadığı bu planın bencilliğinden etkilenerek durakladı. Sonra kızını öperek ekledi, "Annesinin kızı için de mutluluk."

Esther konuşmadan, hareketsiz oturuyordu. Sonra Simonides mizaçlar arasındaki farkı ve her zaman aynı nedenle sevinç duymamıza ya da aynı şeyden korkmamıza izin vermeyen kuralı hatırladı. Ne de olsa Esther bir kızdı.

"Sen ne düşünüyorsun, Esther?" dedi, her zamanki hâliyle. "Eğer bir dileğin varsa, hâlâ gücüm varken söyle bana. Bilirsin güç geçici bir şeydir, uçup gitmek için kanatları açık bekler."

Kız bir çocuk gibi basit cevap verdi.

"Onu çağırt, baba. Bu gece çağırt ve arenaya gitmesine izin verme."

"Ah!" dedi adam ve bakışlarını tekrar nehre çevirdi. Ay Silpius Dağı'nın ardına saklanıp şehri yıldızların etkisiz ışığına bıraktığından gölgeler daha da kararmıştı. Söyleyelim mi, okur? Simonides kıskançlık sancısı çekiyordu. Demek kızı genç efendiyi gerçekten seviyordu! Ah yo! Bu olamazdı; daha çok gençti. Ama bu düşünce onu hızla yakalayıp hareketsiz bıraktı. On altı yaşındaydı. Bunu çok iyi biliyordu. Son doğum gününde, geminin denize indirilme töreni yapılırken onunla beraber tersaneye gitmişlerdi; kalyonun taşıdığı sarı bayrakta "Esther" yazıyordu; o günü böyle beraber kutlamışlardı. Şimdi gerçek onu bir sürpriz etkisiyle vuruyordu. Acıyla üstümüze gelen, çoğunlukla kendimize dair farkındalıklar vardır. Örneğin, yaşlanıyor olduğumuz ve daha da beteri öleceğimiz gibi. İşte böyle karanlık bir şey yüreğine dolmuştu ve neredeyse bir inilti çıkarır gibi iç çekmesine neden oldu. Genç kadınlığa bir hizmetkâr olarak geçmesi yeterli değildi, babası olarak çok iyi bildiği sevgisini, dürüstlüğünü, sevecenliğini ve zarafetini de efendisine götürmeliydi; şu ana kadar bunlar aynı zamanda kendisine de ait olan niteliklerdi. Görevi korkular ve acı düşüncelerle bize işkence çektirmek olan canavar çok nadiren işini yarım yamalak yapar. O anın sancısıyla yaşlı adam yeni planını ve mucizevi kralı unuttu. Güçlü bir çabayla kendine hâkim oldu. "Arenaya gitmesine mi, Esther! Neden, çocuğum?" diye sordu, sakin bir şekilde.

"İsrail'in oğlu için uygun bir yer değil, baba."

"Ah Esther, ah! Hepsi bu mu?"

Bu soru araştıran bir tonda sorulmuştu ve kızın hızla çarpmaya başlayan yüreğine işledi, öyle hızlı çarpıyordu ki cevap veremedi. Yepyeni ve tuhaf bir şekilde hoş bir şaşkınlığa kapıldı.

"Genç adam servete sahip olacak." dedi babası daha yumuşak bir sesle ve elini tutarak. "Gemileri, paraları, her şeyi alacak, Esther. Ama sen ve merhum Rachel'inki gibi sevgin bana kaldığın sürece ben kendimi yoksul hissetmem. Söyle bana, bunları da benden alacak mı?"

Kız babasına doğru eğilip yanağını başına dayadı.

"Söyle, Esther. Bu bilgiyle güçleneceğim. Uyarıda bir kuvvet vardır."

Kız doğruldu ve dürüstçe konuştu.

"Rahat ol, baba. Seni asla terk etmeyeceğim, o benim sevgimi kazansa da, sonsuza kadar şimdi olduğu gibi senin hizmetinde olacağım."

Eğilip babasını öptü.

"Dahası..." diye devam etti. "Bana yakışıklı geliyor ve yalvaran sesi beni çekiyor. Onun tehlikede olduğunu düşününce ürperiyorum. Evet baba, onu tekrar görmekten çok memnuniyet duyarım. Ama karşılıksız bir aşk mükemmel bir aşk olamaz, bu nedenle senin ve annemin kızı olduğumu unutmayarak bir süre bekleyeceğim."

"Sen bana Tanrı'nın bir lütfusun, Esther! Diğer her şeyimi kaybetsem de zenginliğimi koruyacak bir lütuf. Onun kutsal adına yemin ederim ki hiç üzülmeyeceksin."

Kısa bir süre sonra isteği üzerine bir hizmetkâr gelip koltuğunu odaya getirdi, orada biraz oturup kralın gelişini düşündü, Esther de odasına çekilip masumca uykuya daldı.

XII

BİR ROMALI EĞLENCESİ

Simonides'in evinin karşısındaki sarayın ünlü Epiphanes tarafından tamamlandığı söylenir, bütün etrafının da böyle bir yerleşim yeri olduğu düşünülebilir. Zevki klasikten ziyade heybetliye doğru yönelen bir mimar olduğu hâlde Yunanlıları değil de Persleri taklit etmişti.

Suyun kenarına kadar bütün adayı çevreleyen ve hem nehre karşı bir siper hem de ayaktakımına karşı savunma olarak çift amaçlı inşa edilen duvarın sarayı sürekli kullanım için elverişsiz

bir hâle getirdiği söyleniyordu, bu nedenle mirasçılar orayı terk edip Silpius Dağı'nın batı kenarında, Jüpiter Tapınağı'nın altında kendileri için yapılan bir başka eve taşınmışlardı. İnsanlar, mirasçıların yer değiştirmelerinin asıl nedeninin daha sağlıklı bir bölgeye geçmeleri değil, dağın doğu kıyısında, yaygın olan tarz gereği bir kale gibi inşa edilen büyük yapıların yarattığı güven duygusu olduğunu söylüyorlardı. Bu fikrin makul bir göstergesi de vardı. Diğer geçerli şeylerin yanı sıra, sarayın sürekli olarak kullanıma hazır tutulduğundan söz ediliyordu. Bir konsül, general, kral ya da ziyarete gelen herhangi bir hükümdar Antakya'ya vardığında ada üzerindeki yerler hemen onlara tahsis ediliyordu.

Bu eski yığın içindeki tek bir daireyle ilgimiz olduğundan, kalan diğer yerler okurun hayal gücüne bırakılmaktadır. Eğer isterse, hepsi de evi şehirde üne kavuşturacak şekilde döşenmiş bahçelerini, hamamlarını, labirent şeklindeki odalarını, çatıdaki çardaklarına kadar her yerini gezebilir.

Bu dönemde daire diye bahsi geçen yer salon olarak adlandırılırdı. Çok ferahtı, yerleri cilalı mermer tabakalarla döşenmişti ve gündüzleri cam yerine renkli mikaların yer aldığı tepe pencereleriyle aydınlatılıyordu. Duvarlar birbirine benzemeyen insan şeklindeki sütunlarla bölünmüştü; hepsi de mavi, yeşil, mor ve altın renklerin eklenmesiyle daha zarif bir hâl alan girift bezemelerle süslenmiş bir pervazı destekliyordu. Hint ipeği ve kaşmir kaplı bir sedir odanın bütün duvarları boyunca uzanıyordu. Mobilyalar Mısırlı grotesk şekillerin oyulduğu masa ve sandalyelerden oluşuyordu. Simonides'i, gelmesinin yakın olduğuna karar verdiği mucizevi kral lehine planını geliştirerek koltuğunda otururken bırakmıştık. Esther de uyuyordu. Şimdi köprüden nehrin karşısına geçelim; aslanlı kapı, bir sürü Babil koridoru ve avlusundan yürüyüp yaldızlı salona girelim.

Bronz zincirlerle tavandan aşağıya asılan beş şamdan -köşelerde ve tam ortada birer tane- ve dev piramitler hâlindeki lambalar sütunların şeytani suratlarını ve pervazların bezemelerini bile aydınlatıyor. Masaların arasında, kimisi oturan, kimisi ayakta duran, kimisi de huzursuzca dolanan belki de yüz kadar insan var; en azından kısa bir süre bu insanları incelememiz gerekir.

Hepsi de genç bu insanların; hatta bazıları çocuk yaşın biraz üzerinde. Bazılarının İtalyan, çoğunun Romalı olduğu kuşku götürmez. Hepsi temiz bir Latince konuşuyorlar ve Tiber Nehri üzerindeki büyük başkentin ev kıyafetleri içindeler; yani Antakya'nın iklimiyle gayet güzel bir şekilde uyum sağlamış ve özellikle salonun kapalı atmosferi için oldukça rahat olan kısa kollu gömlek ve etek giymişler. Bazıları mor bordürlü olan pelerinler ve ihramlar sedirin üzerine özensizce atılmış duruyor. Sedirde ayrıca sıcaktan ya da bunaltıcı günün yorgunluğundan veya Baküs yüzünden bitap düşmüş uykucular da serilmiş yatıyorlar. Bu konunun üzerine gitmeyeceğiz.

Sürekli ve yüksek sesli bir uğultu var. Bazen bir kahkaha, bazen de bir öfke ya da sevinç patlaması oluyor, ama her tarafta ilk önce ne olduğu anlaşılmayacak derecede kafa karıştırıcı, keskin bir şıkırtı hâkim. Masalara yaklaştığımızda gizem kendiliğinden çözülüyor. Grup ayrı ayrı ya da hep beraber en sevilen oyunlarını oynuyor, dama ve zar. Şıkırtı hızla sallanan fil dişi zarlardan ve pulların damalı tablalar üzerindeki hareketinden kaynaklanıyor.

Peki kim bunlar?

"İyi yürekli Flavius." dedi oyunculardan biri, pulunu havada tutarak. "Şuradaki pelerini görüyor musun, sedirin üstünde tam önümüzde duruyor. Dükkândan yeni geldi, avuç içi genişliğinde altın bir omuz tokası var."

"E ne olmuş?" dedi oyununa dalmış olan Flavius. "Böylesini daha önce de gördüm. Seninki eski olmayabilir, ama yeni de değil! Ne olmuş?"

"Hiçbir şey. Her şeyi bilen bir adam bulmak için verirdim onu."

"Ha ha! Daha ucuz bir şey karşılığında teklifini kabul edecek birkaç kişi bulabilirim burada. Haydi oyna."

"İşte, kaybettin!"

"Jüpiter aşkına! Nasıl oldu? Bir daha?"

"Öyle olsun."

"Nesine?"

"Bin sesterti."

Sonra ikisi de tabletlerini ve stiluslarını[1] çıkarıp not aldılar. Pulları yeniden dizerlerken Flavius arkadaşının sözlerine geri döndü.

"Her şeyi bilen adam! Herkül aşkına! Kâhinler ölürlerdi o zaman. Böyle bir canavarı ne yapacaksın?"

"Bir sorumun cevabını isteyip sonra boğazını keserdim, sevgili Flavius."

"Hangi soru?"

"Yarın Maxentius'un hangi saatte -saat mi dedim ben?- hangi dakikada geleceğini söyletirdim."

"Güzel oyun, güzel oyun! İşte yakaladım seni! Neden dakika?"

"Sen hiç Suriye güneşinin altında onun ineceği iskelede başın çıplak durdun mu? Vesta ateşleri bile o kadar sıcak değildir. Öleceksem Roma'da ölmeliyim. Avernus[2] burada; Forum'un önündeki meydanda, elim havada, tanrıların zeminine dokunarak durabilirdim. Venüs aşkına, Flavius, dikkatimi dağıttın! Kaybettim. Ne şans be!"

"Tekrar?"

"Paramı geri almalıyım."

"Öyle olsun."

Tekrar tekrar oynadılar. Tepedeki pencereden süzülen yeni gün, lambaların ışığını sönükleştirirken, ikiliyi aynı masadaki aynı yerlerinde hâlâ oyun oynarken buldu. Grubun büyük çoğunluğu gibi onlar da konsülün askerî temsilcileriydiler, onun gelmesini beklerken kendilerini oyalıyorlardı.

Bu sohbet esnasında odaya bir grup girdi ve başlangıçta pek fark edilmeden ortadaki masaya doğru ilerlediler. Belirtiler yeni biten bir eğlenceden geldiklerini gösteriyordu. Bazıları ayaklarına zor hâkim oluyordu. Liderlerinin başındaki taç onun eğlenceyi

---

1) Eski Roma'da, balmumu tabletler üzerine yazı yazmak için kullanılan demir, fil dişi, kemik, bronz vb. maddeden yapılmış kalem. (ç.n.)

2) Cehennem, ölüler diyarı.

düzenleyen değilse de baş konuğu olduğunu ortaya koyuyordu. Şarap, onun Romalı tarzı erkeksi güzelliğini artırmaktan başka bir etki yaratmamıştı. Başını dimdik tutuyor, dudaklarından ve yanaklarından kan fışkırıyordu. Gözleri ışıl ışıldı. Bembeyaz ve bol katlı bir pelerine sarınmış haldeki yürüyüş tarzında imparatorlara yaraşır bir hava vardı. Masaya gidip küçük bir merasimle ve özür bile dilemeden kendine ve takipçilerine yer açtı. Sonunda durup masaya ve oyunculara baktığında, herkes ona dönüp sevinç çığlıkları attı.

"Messala! Messala!" diye bağırıyorlardı.

Uzakta kalanlar çığlıkları duyup oldukları yerden katıldılar. Hemen gruplar bozuldu, oyunlar yarıda bırakıldı, odanın ortasına doğru bir koşuşma başladı.

Messala bu gösteriyi kayıtsızlıkla karşıladı ve popülaritesinin nedenini göstermeye girişti.

"Sağlığına, dostum Drusus." dedi sağ tarafındaki oyuncuya. "Tabletlere bir bakayım."

Bal mumu tabletleri kaldırdı, bahisçilerin notlarına bakıp yere fırlattı.

"Denari, sadece denari, arabacıların ve kasapların parası!" dedi, küçümseyen bir kahkahayla. "Sarhoş Semele aşkına, Sezar sadaka gibi denari getirmesi için mi talihinin dönmesini bekliyor!"

Drusilerin oğlu saçına kadar kızardı, ama seyirciler onun sözünü keserek masaya daha da sokulup bağırmaya başladılar: "Messala! Messala!"

"Tiber'in erkekleri." diye devam etti Messala, yanında duran birinin elinden zar kutusunu çekip alarak. "Tanrıların en sevileni hangisi? Bir Romalı. Ulusların yasa koyucusu kim? Bir Romalı. Kılıç gücüyle evrenin efendisi olan kim?"

Topluluk kolayca heyecana kapılan türdendi. Bu düşüncenin içine doğmuşlardı zaten. Derhâl cevabı ağzından kaptılar.

"Bir Romalı, bir Romalı!" diye bağırdılar.

"Ama, ama..." kendini dinletmek için oyalandı. "Ama en iyi Romalıdan daha iyisi var."

Soylu başını şöyle bir silkti ve sanki alaylarıyla canlarını acıtmak istermiş gibi durakladı.

"Duyuyor musunuz?" diye sordu. "En iyi Romalıdan daha iyisi var."

"Herkül!" diye bağırdı biri.

"Baküs!" diye haykırdı, bir hicivci.

"Jüpiter, Jüpiter!" diye gürledi kalabalık.

"Hayır." dedi Messala. "İnsanların içinde."

"Adını söyle!" dediler.

"Söyleyeceğim." dedi, durakladı. "Roma'nın mükemmelliğine Doğu'nun mükemmelliğini ekleyen kişidir o. Batılı fetih sanatına, hâkimiyet için gerekli Doğulu sanatını katandır."

"Vay canına! En iyisi yine bir Romalı." diye bağırdı birisi. Kahkahalar atıldı, uzun uzun alkışlandı, Messala'nın avantajlı olduğunu kabul ettiler.

"Doğu'da." diye devam etti. "Sadece şarap, kadın ve talih tanrılarımız var, içlerinde en büyük olan da talih tanrısıdır. 'Benim cüret ettiğime kim cüret etmiş?' özdeyişimiz senatoya da uyar, savaşa da, en iyisini bulmak için en kötüsüne meydan okuyana da."

Sesi, elde ettiği hâkimiyeti bırakmadan, rahat ve tanıdık bir tona dönüştü.

"Kaledeki büyük bir sandıkta pazarda geçerli beş talent param var, işte belgesi burada."

Gömleğinden rulo bir kâğıt çıkardı, masanın üzerine savurup solukların bile tutulduğu bir sessizliğin ortasında sözlerine devam etti, her göz ona sabitlenmiş, her kulak onu dinliyordu.

"Cüret ettiğimin göstergesi olan para orada duruyor. Hanginiz bu kadarına cüret edersiniz? Sesiniz çıkmıyor. Çok mu fazla? Bir talent eksiltiyorum. Ne! Hâlâ mı sessizsiniz? Haydi o zaman, üç talent olsun, sadece üç. İki? Bir? Kıyısında doğduğunuz nehrin

şerefine sadece bir. Doğu'nun Roma'sına karşı Batı'nın Roma'sı! Kutsal Tiber'e karşı Barbar Orontes!"

Beklerken başının üstünde zarları salladı.

"Tiber'e karşı Orontes!" diye tekrarladı, artan alaycı bir vurguyla.

Hiç kimse kıpırdamıyordu; sonra kutuyu masaya fırlatıp güle-rek belgeleri çıkardı.

"Ha, ha, ha! Olimpiyalı Jüpiter aşkına, servet kazanma peşinde olduğunuzu biliyorum, bunun için Antakya'ya geldiniz. Hey, Cecilius!"

"Buradayım, Messala!" diye bağırdı arkasındaki bir adam. "Buradayım, denizcilerle anlaşma yapmak için kalabalığın içinde dirhem dileniyorum. Ama Plüton beni alsın ki, bu yenilerin içinde bir tek obolus[1] sahibi bile yok."

Bu söz salonu çınlatan bir kahkaha patlaması yarattı. Messala ciddiyetini koruyordu.

"Git." dedi Cecilius'a. "Geldiğimiz odaya git, hizmetkârlara söy-le, amforayı ve kadehleri getirsinler. Bakalım servet peşinde olan beş parasız hemşehrilerimizin mideleri var mı? Haydi, acele et!"

Sonra bütün salonda duyulan bir kahkahayla Drusus'a döndü.

"Ha, ha, dostum! Senin önünde Sezar'ı denari seviyesine in-dirdiğim için alınma. Eski Roma'nın bu acemi çaylaklarını de-nemek için bu ismi kullandığımı biliyorsun. Gel, Drusus, gel!" Kutuyu tekrar alıp neşeyle zarları salladı. "Elinde ne kaldıysa, şansımızı deneyelim."

Bu tavır içten, sıcak ve sevimliydi. Drusus hemen yumuşadı.

"Nemf aşkına, tamam!" dedi, gülerek. "Bir dinarına seninle zar atacağım."

Çocuksu görünen biri masayı izliyordu. Messala birdenbire ona döndü.

"Sen de kimsin?" diye sordu.

---

1) Yunan parası, gümüş metelik. (ç.n.)

Delikanlı geriledi.

"Castor aşkına! Seni korkutmak istemedim. Erkekler arasında bir kural vardır, bahis küçük olduğunda kayıt tutmak gerekir. Bir yardımcıya ihtiyacım var. Sen bana yardım eder misin?"

Delikanlı tabletini çıkarıp skoru tutmak için hazırlandı.

"Dur, Messala, dur!" diye bağırdı Drusus. "Atılmak üzere olan zarları bir soruyla durdurmak uğursuzluk mu getirir bilmem, ama aklıma geldi. Venüs kemeriyle vursa yine de soracağım."

"Sevgili Drusus, kemeri olmayan Venüs âşık Venüs'tür. Soruna gelince, uğursuzluk olmasın diye atışı yapıp bekleyeceğim. Böylece..."

Masanın üzerindeki kutuyu alıp zarların üzerine tuttu.

"Sen hiç Quintus Arrius'u gördün mü?"

"Duumviri mi?"

"Hayır, oğlunu?"

"Oğlu yok diye biliyorum."

"Bu da bir şey mi?" diye ekledi Drusus, kayıtsızlıkla. "Sevgili Messala, Pollux bile Castor'a[1] senin Arrius'a benzediğin kadar benzemiyor."

Bu sözler bir sinyal etkisi yarattı, yirmi ses birden yükseldi.

"Doğru, doğru! Gözleri, yüzü..." diye bağırdılar.

"Ne!" dedi biri, iğrenmiş gibi. "Messala bir Romalı, Arrius ise Yahudi."

"Doğru söylüyorsun." diye bağırdı üçüncü kişi. "O bir Yahudi ya da Momus annesine yanlış bir maske takmış"

Tartışma çıkmak üzereydi, bunu gören Messala araya girdi. "Şarap gelmedi hâlâ, Drusus, görüyorsun çilli Pythiaları tasmalı köpekler gibi tutuyorum. Arrius'a gelince, onun hakkındaki düşüncelerini kabul ediyorum, daha fazlasını anlat bana."

"İster Yahudi olsun, ister Romalı, büyük Tanrı Pan aşkına, sana

---

1) Pollux ve Castor, ikizler takımyıldızı içinde yer alan yıldızlardır. (ç.n.)

saygısızlık etmek istemedim, Messala! Bu Arrius yakışıklı, cesur ve akıllı. İmparator ona lütfunu ve hamiliğini teklif etti, ama kabul etmedi. Gizemli bir gelişi var, sanki kendisini üstün görüyormuş ya da hepimizden daha aşağıda olduğunu biliyormuş gibi mesafeli duruyor. Palaestrada emsalsizmiş. Ren'in mavi gözlü devleri ve Sarmatia'nın boynuzsuz boğalarıyla sanki söğüt dalıymış gibi oynuyormuş. Duumvir ona bir servet bırakmış. Silaha tutkusu varmış ve savaştan başka bir şey düşünmüyormuş. Maxentius onu ailesine kabul etmiş. Bizimle aynı gemiye binecekti, ama Ravenna'da kaybettik onu. Neyse sağ salim gelmiş. Bu sabah haber aldık. Saraya gelmek ya da kaleye gitmek yerine eşyalarını hana bırakıp yine ortadan kaybolmuş."

Konuşmanın başında Messala kibar bir kayıtsızlıkla dinliyordu, ama devam ettikçe ilgisi arttı, sonunda zar kutusunu elinden bırakıp, "Hey, Caius! Duyuyor musun?" diye bağırdı.

Dirseğinin dibindeki bir genç -arabayla çalıştıkları günlerde onun Mirtilus'u ve dostu olan- cevap verdi, ilgiden memnuniyet duyarak. "Duymasaydım dostun olur muydum, Messala?"

"Bugün seni düşüren adamı hatırlıyor musun?"

"Baküs aşkına, morarmış omzum bana unutturur mu?" Omzunu kulağına kadar kaldırarak sözlerini destekledi.

"Kadere şükret, düşmanını buldum. Dinle."

Bunun üzerine Messala Drusus'a döndü.

"Bize ondan söz et. Vay canına! Hem bir Yahudi hem de Romalı, insan başlı at gibi! Nasıl giyiniyor, Drusus?"

"Yahudi gibi."

"Duydun mu, Caius?" dedi Messala. "Genç bir adam, bu bir; yüzü Romalıya benziyor, bu iki; Yahudi gibi giyinmeyi seviyor, bu üç; palaestrada bir atı fırlatıp arabayı deviren kollarla ün kazanmış, bu da dört. Drusus dostuna yine yardım et. Hiç kuşkusuz bu Arrius'un dile yeteneği var, yoksa bugün Yahudi, yarın Romalı olamazdı; zengin Atina dilinde de iyi mi, söylesene."

"Hem de nasıl, Messala, Isthmia'da yarışmacı bile olabilir."

"Duyuyor musun, Caius?" dedi Messala. "Bu adam bir kadını Yunanca selamlayabilecek nitelikteymiş. Bu da beş etti. Ne diyorsun?"

"Onu buldun, Messala." diye cevap verdi Caius. "Yoksa ben de Caius değilim."

"Bağışla, Drusus, hepiniz bağışlayın, bilmece gibi konuştuk." dedi Messala, bütün sevimliliğiyle. "Bütün iyi tanrılar adına, nezaketinizi zorlamak istemem, ama bana yardım edin. Bakın!" Gülerek elini yine zar kutusunun üzerine koydu. "Görüyorsun Pythiaları ve sırlarını nasıl saklıyorum! Arrius'un oğlunun gelişiyle bağlantılı bir gizemden söz etmiştin sanırım. Bana onu anlat."

"Bu bir şey değil, Messala hiçbir şey değil." dedi Drusus. "Çocuk masalı gibi. Babası Arrius gemiyle korsanların peşine düşmüş, hiç ailesi yokken bir çocukla dönmüş -sözünü ettiğimiz çocuk- ve ertesi gün onu evlat edinmiş."

"Evlat mı edinmiş?" diye tekrarladı Messala. "Tanrılar aşkına, Drusus, çok ilgimi çektin! Duumvir bu çocuğu nereden bulmuş? Kimmiş?"

"Bunu genç Arrius'tan başka kim bilir, Messala? O zaman tribun olan duumvir kalyonunu kaybetmiş. Seferden dönen bir gemi onu ve diğerini aynı kalasın üzerinde bulmuş, tek hayatta kalan onlarmış. İşte bu kurtarıcıların söylediklerini anlatıyorum sana, onları yalanlayan olmadı. Duumvirin kalas üzerindeki arkadaşının bir Yahudi olduğunu söylüyorlar."

"Yahudi mi!" dedi Messala.

"Ve bir köle."

"Nasıl, Drusus? Köle mi?"

"İkisi gemiye çıkarıldıkları zaman, duumvir tribun zırhı içindeymiş, öteki de kürekçi kıyafeti giyiyormuş."

Masaya dayanmış olan Messala doğruldu.

"Bir kalyon." dedi, hayatında ilk kez ne yapacağını bilemeden etrafına bakındı. Tam o anda kimisi büyük şarap testileri, kimisi meyve ve şeker sepetleri, kimisi de çoğu gümüşten sürahiler ve kadehler taşıyan bir grup köle odaya doluştu. Görüntüden ilham alan Messala bir sandalyenin üstüne çıktı.

"Tiber halkı!" dedi duru bir sesle. "Başkanı bekleyişimizi bir Baküs bayramına çevirelim. Efendiniz olarak kimi seçiyorsunuz?"

Drusus ayağa kalktı.

"Bize bu bayramı verenden başka kim olabilir ki?" dedi. "Cevap verin, Romalılar."

Bağırarak cevap verdiler.

Messala başındaki tacı alıp Drusus'a verdi. O da masanın üzerine çıkıp hepsinin gözü önünde tacı gecenin efendisi olarak tekrar Messala'nın başına taktı.

"Beraber masadan kalktığımız bazı dostlar benimle beraber buraya geldiler." dedi. Bayramımız kutsal geleneğin bir kanıtı olsun diye içlerinde en sarhoş olanı buraya getirin."

Bir ses karmaşası cevap verdi, "İşte burada, burada!"

Bir genç düştüğü yerden kaldırılıp getirildi. Öyle kadınsı bir güzelliği vardı ki içki tanrısının ta kendisi olarak kabul edilebilirdi, sadece başındaki taç ve elindeki değnek düşmüştü.

"Masanın üstüne oturtun onu." dedi efendi.

Oturamadığı anlaşıldı.

"Yardım et, Drusus, güzel Nyone'ın sana yardım edeceği gibi."

Drusus sarhoşu kollarından tuttu.

Sonra Messala derin bir sessizlik içinde, yığılmış bir şekilde duran adama hitaben, "Ey Baküs! Tanrıların en büyüğü, bu akşam cömert ol. Kendim ve senin buradaki müritlerin için, bu tacı..." Başından çıkarıp saygıyla havaya kaldırdı. "Daphne Koruluğu'ndaki sunağına adıyorum."

Başıyla selamladı ve tacı lülelerinin üzerine yerleştirip eğilerek zarların üzerinden kutuyu kaldırdı. "Bak, Drusus, Silenus'un[1] eşeği adına, dinar benimdir!"

Yeri göğü titreten, asık suratlı heykellere dans ettiren bir bağırtı oldu ve eğlence başladı.

---

1) Dionysos/Baküs'ün grubunda olan bir eğlence düşkünüdür, öylesine şişman ve sarhoştur ki bir eşeğin sırtında taşınmak zorunda kalmıştır.

XIII

BİR ARAP EVİNDE

Şeyh İlderim küçük bir evde oturamayacak kadar önemli bir adamdı. Kabilesinde, Suriye'nin doğusundaki bütün çölde bir prens ve reis olacak üne sahipti. Şehirdeki insanlar arasında da, Doğu'daki en zengin şahsiyetlere özgü bir ünü vardı. Gerçekten çok zengin biri olarak -para bakımından olduğu kadar hizmetkâr, deve, at ve her türlü sürü bakımından- yabancılar karşısındaki itibarını yükseltmenin yanı sıra şahsi gururuna ve rahatlığına da katkıda bulunan bir durumun keyfini sürüyordu. Hurma Bahçesi'ndeki çadırı için sıklıkla yapılan göndermeler okuru yanlış yönlendirmesin. Orada gerçekten hatırı sayılır bir *dowara*[1] sahipti, yani biri kendisi, biri misafirleri, biri de gözde karısı ve diğer kadınları için olmak üzere üç büyük çadırı vardı. Daha küçük olan yedi-sekiz tanesinde de hizmetkârları ve koruma olarak yanında getirdiği, cesaretleri kanıtlanmış, yay, ok ve at konusunda yetenekli, güçlü adamlar kalıyordu.

Şüphesiz, bahçe içindeki ne türden olursa olsun hiçbir malı mülkü tehlikede değildi. Ama bir adamın alışkanlıkları, kırsal bölge bir yana kente bile kendisiyle beraber gittiğinden ve disiplinin iplerini elden bırakmak pek akıllıca olmadığından, dowarın iç kesimleri ineklerine, develerine, keçilerine ve bir aslanı ya da hırsızı ayartabilecek türden diğer şeylere ayrılmıştı.

Hakkını tam olarak vermek adına, İlderim en önemsizi bile dâhil olmak üzere halkının tüm geleneklerini sıkı sıkıya sürdürüyordu. Bunun sonucunda bahçedeki yaşamı çöldekinin bir devamı gibiydi; sadece bu da değil, aynı zamanda ataerkil tarzın, eski İsrail'in pastoral hayatının da bir benzeriydi.

Bir sabah kervan bahçeye gelmiş, şeyh atını durdurup yere bir mızrağı saplayarak, "Çadırı buraya kurun." demişti. "Kapısı güneye baksın; göl şöyle ön kısmında kalsın; çölün çocukları güneş batarken şunların altında otursun."

---

1) Bir alan içindeki Arap çadırları topluluğu. (ç.n.)

Son sözlerini söylerken üç tane dev gibi hurma ağacının yanına gidip, atının boynunu ya da bir çocuğun yanağını sever gibi okşamıştı birinin gövdesini.

Şeyhten başka kim kervana "Dur!" diyebilir ya da çadırın nereye kurulacağını söyleyebilirdi? Mızrak saplandığı yerden çıkarılmış, çimenin içinde açtığı deliğin üzerine çadırın ilk direği dikilmişti; burası kapısı olacaktı. Sonra diğer sekiz tanesi de kuruldu, her biri üçer direkten oluşan üç sıra hâlindeydi. Sonra çağrı üzerine kadınlar ve çocuklar geldiler, develerin üzerindeki yüklerin brandalarını açtılar. Bunu kadınlardan başka kim yapabilirdi? Sürüdeki kahverengi keçilerin yününü kırkıp eğirdikten sonra kumaş dokumuş, bu kumaşları dikip Kedar çadırları gibi uzaktan siyah görünse de aslında kahverengi olan çatı örtülerini yapmamışlar mıydı? Son olarak, şeyhin bir araya toplanan adamları şakalar ve gülüşmeler eşliğinde, brandaları direkten direğe gerip iplerle kazıklara bağlamışlardı. Hasır örgü duvarlar da yerlerine konunca -çöl tarzındaki son rötuşlar- kaygılı bir sessizlik içinde iyi yürekli adamın yargısını beklemişlerdi! İçeri dışarı gidip gelerek, evin güneşle, ağaçlarla ve gölle olan bağlantısına baktıktan sonra içtenlikle ellerini ovuşturup, "Aferin! Şimdi dowarı bildiğiniz gibi kurun. Bu gece ekmeği arakla, sütü balla tatlandıracağız, her ateşte bir oğlak pişecek. Tanrı sizinle! Tatlı su ihtiyacınız olmayacak, çünkü göl bizim kuyumuzdur. Yük taşıyanlar ya da sürü açlık çekmeyecek, işte yemyeşil çayırlar. Tanrı sizinle, çocuklarım! Gidin haydi."

Büyük çoğunluk mutlulukla bağırarak kendi çadırlarını kurmak için dağıldı. Birkaç kişi şeyhin çadırının içini düzenlemek için kaldı. Bunların içinden erkek hizmetkârlar ortadaki direk dizisine perde asarak çadırı iki odaya böldüler. Sağdaki İlderim'in kendisine tahsis edilmişti, soldaki de Süleyman'ın mücevherleri dediği atlarına. Onları öperek ve okşayarak içeri sokmuştu. Sonra ortadaki direğe silahlık asıp içini mızraklar, yaylar, oklar ve kalkanlarla doldurdular; dış tarafına da efendinin yeni aya benzer kılıcı asılmıştı. Ağız kısmının ışıltısı kabzasındaki mücevherlerin parıltısıyla yarışıyordu. Silahlığın bir ucuna, bazıları bir kral hizmetkârının üniforması kadar parlak olan at örtülerini astılar, diğer ucunda da efendinin kıyafetlerini -yünlü ve keten elbiseler,

gömlekler, pantolonlar, başı için rengârenk örtüler- sergilediler. Şeyh iyi olduğunu söyleyene kadar işlerine devam ettiler.

Bu arada kadınlar, şeyh için göğsüne inen, Harun'unki kadar beyaz sakalından daha vazgeçilmez olan sediri çıkarıp kurdular. İskeletini, açık kısmı kapıya gelecek şekilde karenin üç kenarı gibi yerleştirdiler, üstüne zemin örtüsünü serip minderleri dizdiler. Kılıfları değiştirilebilen minderler kahverengi-san çizgiliydi. Köşelere mavi ve kırmızı kaplı yastıklar yerleştirdiler. Sedirin etrafını halıyla çevreleyip ortadaki boşluğa da kapıya kadar uzanan bir halı serdikten sonra işleri bitmişti. Yine efendilerinin iyi olduğunu söylemesini beklediler. Artık sürahileri getirip suyla doldurmak ve deri arak şişelerini asmaktan başka bir iş kalmamıştı. Hiçbir Arap İlderim'in tatlı su gölünün kıyısında, hurma ağaçlarının altındaki çadırında mutlu ve cömert olmaması için herhangi bir neden bulamazdı.

Ben-Hur'u kapısında bıraktığımız çadır işte buydu.

Hizmetkârlar efendilerinin talimatlarını bekliyorlardı. Bir tanesi Ben-Hur'un sandaletlerini çıkarırken, bir başkası Roma tarzı ayakkabılarının bağlarını çözüyordu, sonra ikisi tozlu elbiselerini beyaz ketenden yenileriyle değiştirdiler.

"Gir içeri, Tanrı adına, gir de dinlen." dedi ev sahibi içtenlikle, Kudüs'ün pazar yeri ağzıyla ve hemen sedire yönlendirdi onu.

"Ben buraya oturacağım." dedi sonra yerini işaret ederek. "Yabancı da şuraya."

Eski zamanlarda halayık diye adlandırılabilecek bir kadın gelip becerikli bir şekilde yastıkları dayanmaları için arkalarına yerleştirdi. Sedir üzerinde yerlerini almalarının ardından gölden yeni doldurulan su getirilip ayakları yıkandı ve havlularla kurulandı.

"Çölde bir deyişimiz vardır." diye söze başladı İlderim, sakalını sıvazlayıp ince parmaklarıyla tarayarak. "İyi bir iştah uzun bir ömür vadeder. Senin iştahın nasıl?"

"Bu deyişe göre ben yüz yıl yaşarım. Kapınızdaki bir aç kurt gibiyim." dedi Ben-Hur.

"Kurt gibi geri çevrilmeyeceksin. Sana sürünün en iyilerini ikram edeceğim."

İlderim ellerini çırptı.

"Misafir çadırındaki yabancıya git, İlderim'in kendisine sular kadar kesintisiz bir huzur dilediğimi söyle."

Adam başını eğerek selamladı.

"Ayrıca..." diye devam etti İlderim. "Ekmeğimizi bölüşeceğimiz bir başkasıyla beraber geldiğimi de söyle. Eğer Bilge Baltazar da isterse üçümüz paylaşabiliriz."

İkinci hizmetkâr gitti.

"Şimdi dinlenelim artık."

Bunun üzerine İlderim, bu dönemin tüccarlarının Şam pazarlarındaki kilimlerinde oturdukları gibi sedire iyice yerleşti. Rahata kavuşunca sakalını taramayı bıraktı ve ciddiyetle, "Misafirim olarak sütümü içmen ve tuzumu tatmak üzere olman, sana bir soru sormamı engellemez herhâlde: Kimsin sen?" diye sordu.

"Şeyh İlderim!" dedi Ben-Hur, bakışlarına sükûnetle katlanarak. "Sorunu ciddiye almadığımı düşünme sakın, ama hayatında hiç böyle bir soruya cevap vermenin kendine karşı işlenmiş bir suç sayılacağı bir an oldu mu?"

"Süleyman'ın ihtişamı aşkına, evet!" diye cevap verdi İlderim. "Kendine ihanet etmek bazen bir kavme ihanet etmek kadar aşağılıktır."

"Teşekkür ederim, iyi yürekli şeyh, çok teşekkür ederim!" diye bağırdı Ben-Hur. "Bundan daha iyi bir cevap olamazdı. Senden istediğim güveni hak etmem için teminat aradığını biliyorum. Bu teminat seni benim zavallı hayatımdan daha çok ilgilendiriyor."

Şeyh başını eğerek onayladı, Ben-Hur da çabucak bu avantajını kullanmaya koyuldu.

"O zaman..." dedi. "Öncelikle adımın akla getirdiği gibi bir Romalı olmamam seni memnun edecektir."

İlderim göğsüne inen sakalını tuttu ve çatılmış kaşlarının gölgesinde hafifçe parıldayan gözleriyle ona baktı.

"İkinci olarak, Yahuda kabilesinden bir İsrailliyim." diye devam etti Ben-Hur.

Şeyh kaşlarını hafifçe kaldırdı.

"Bu kadar da değil. Roma'ya kini olan bir Yahudi'yim, şeyh, benimkiyle karşılaştırılınca seninki çocuksu bir sıkıntı gibi kalır."

Yaşlı adam gergin bir aceleyle sakalını taramaya başladı ve gözlerindeki ışıltı sönene dek kaşlarını aşağı indirdi.

"Dahası da var. Sana yemin ederim, Şeyh İlderim -Tanrı'nın atalarımla yaptığı sözleşme üzerine yemin ederim- sen bana istediğim intikamı ver, yarışın parası ve şanı senin olsun."

İlderim'in kaşları gevşedi. Başını kaldırdı, yüzü parladı; onu etkisi altına alan memnuniyeti görmek mümkündü.

"Yeter!" dedi. "Eğer dilinin altında yalan varsa, Süleyman bile karşında güvende olmazdı. Romalı olmadığına, bir Yahudi olarak Roma'ya karşı kinin ve alınacak öcün olduğuna inanıyorum, buraya kadar tamam. Peki ya yeteneğin? Araba yarışlarındaki tecrüben nedir? Ya atlar, onları istediğin şekle sokabilir misin? Seni tanımalarını, gel deyince gelmelerini, nefeslerinin ve güçlerinin son haddine kadar koşmalarını sağlayabilir, hepsinin ötesinde bir kuvvetle çabalayacakları kadar heyecanlandırabilir misin? Bu yetenek herkese verilmemiştir, oğlum. Tanrı'nın görkemi aşkına! Milyonları idare eden, onlara mükemmel bir efendi olan bir Kral tanıdım, ama bir atın saygısını kazanamamıştı. Dikkat et! Görevleri kölelere kölelik etmek olan, kanı bozuk, ruhsuz, sıradan hayvanlardan söz etmiyorum ben. Benimkiler gibi türlerinin kralla-rından, soyu ilk Firavun'un atlarına kadar uzanan dostlarımdan, arkadaşlarımdan söz ediyorum; çadırımın müdavimleri, benimle uzun süre birlikte olmaları sonucu aynı seviyeye yükselen, içgüdülerine duygularımızı ekleyen, ruhumuzu hisseden, hırs, sevgi, nefret ve kibirden ne anladığımızı bilen, savaşta kahraman, güvende kadın kadar sadık olan hayvanlardan. Hey, bakın buraya!"

Bir hizmetkâr yanına geldi.

"Araplarımı getirin!"

Adam çadırdaki bölmenin perdesini kenara çekti, sanki davetten emin olmak istermiş gibi bir an oldukları yerde kalan bir grup at görüntüye girdi.

"Gelin!" dedi İlderim onlara. "Neden orada duruyorsunuz? Benim olan her şey sizindir. Gelin dedim!"

Yavaş yavaş içeri doğru yürüdüler.

"İsrail'in oğlu!" dedi efendi. "Musa'n kudretli bir adamdı, ama ha, ha, ha! Onun atalarına hantal öküzler ve duygusuz, ağır mizaçlı eşekler için izin verip at sahibi olmalarını yasakladığını düşündüğüm zaman gülüyorum. Ha, ha, ha! Bunu, şunu ve oradakini görmüş olsaydı böyle yapar mıydı, bir düşün." Bu sözü söylerken elini yanına ilk gelen atın yüzüne koyup sonsuz bir gurur ve şefkatle okşadı.

"Bu yanlış bir hüküm, şeyh, çok yanlış bir hüküm." dedi Ben-Hur sıcak bir şekilde. "Musa bir savaşçı ve aynı zamanda Tanrı'nın sevdiği bir kanun koyucuydu. Savaşı sürdürmek bütün yaratıklarını sevmekten başka ne olabilir ki? Bunlar da dâhil."

Gür kâküllerin yarı yarıya gizlediği, bir geyiğinki kadar yumuşak bakan iri gözleri, sivri uçlu, eğimli, küçük kulaklarıyla muhteşem bir baş, burun delikleri açık ve üst dudağı kıpırdar bir halde göğsüne kadar sokuldu. "Sen kimsin?" diye soruyordu, bir insan gibi. Ben-Hur pistte gördüğü dört attan biri olduğunu fark etti ve açık elini güzel hayvana doğru uzattı.

"Ömürleri kısalasıca o kâfirler!" Şeyh kendisine yapılan hakareti iade eden bir adamın hisleriyle konuşuyordu. "Bizim atlarımızın İran Nesaesn otlaklarının en iyi ırkından geldiğini söyleyecekler sana. Tanrı ilk Arap'a ağaçsız dağları ve orada burada acı su kuyularıyla uçsuz bucaksız kum bir alan verdi ve dedi ki: 'Ülkene iyi bak!' Zavallı adam yakınınca Kudretli Tanrı ona acıdı ve 'Neşelen! Seni diğer insanlardan iki kat fazla kutsayacağım.' dedi. Bunu duyan Arap teşekkür etti ve güvenle bu lütfu aramaya koyuldu. Önce bütün sınırlarda dolaştı ama bulamadı. Sonra çölde bir yol açtı, yürüdü de yürüdü; çölün tam ortasında çok güzel, yemyeşil bir ada gördü. Adanın ortasında da bir deve, bir de at sürüsü vardı! Onları neşeyle alıp Tanrı'nın en iyi armağanı olarak özenle korudu. Yeryüzünün bütün atları o yeşil adadan çıktı; Nesaesn otlaklarına ve kuzeye, Soğuk Rüzgârlar Denizi'nin şiddetli esintileri tarafından durmadan dövülen diyarlara bile gittiler. Bu

hikâyeden hiç kuşku duyma, duyarsan hiçbir muska bir daha bir Arap'ı büyülemesin. Sana kanıtlayacağım."

Ellerini çırptı.

"Kabile kayıtlarını getir bana." dedi gelen hizmetkâra.

Şeyh beklerken atlarıyla oynadı, yanaklarını okşadı, parmaklarıyla kâküllerini taradı, onlara ödüller verdi. O anda altı adam ellerinde, pirinç bantlarla sağlamlaştırılmış, yine pirinçten menteşeli ve sürgülü, sedir ağacından sandıklarla içeri girdi.

"Hayır." dedi İlderim, sandıkların hepsini divanın yanına koyduklarında. "Hepsini demedim, sadece atların kayıtlarını, şunu açın. Diğerlerini geri götürün."

Sandık açıldı, gümüş telden halkalarla bağlanmış bir sürü fil dişi tablet ortaya çıktı. Tabletler yufkadan bile ince olduğundan, her bir halka yüzlerce tableti bir arada tutuyordu.

"Biliyorum." dedi İlderim, tomarlardan bazılarını eline alarak. "Her bir İsrailoğlu başhahamların bile öncesine kadar atalarının izlerini sürebilsin diye, Kutsal Şehir'deki tapınağın yazıcılarının ne kadar itina ve çabayla yeni doğanların isimlerini tuttuklarını biliyorum. Benim atalarım da -hatıraları daima yaşasın!- bu fikri benimseyip dilsiz hizmetkârlarına uyguladılar. Şu tabletlere bak!"

Ben-Hur halkaları eline aldı, bağlarını çözüp tabletlere bakınca pürüzsüz yüzeylerine keskin uçlu sıcak metalle yakılarak yazılan Arapça hiyeroglifleri gördü.

"Okuyabiliyor musun, ey İsrailoğlu?"

"Hayır. Anlamlarını senin söylemen lazım."

"O zaman her birinde geçen yüzyıllar boyunca atalarımın ellerine doğan saf kan tayların ve anne babalarının isimlerinin kayıtlı olduğunu bil. Yaşlarına bir bak, daha kolay inanırsın."

Tabletlerin bazıları aşınmıştı. Yıllar içinde sararmıştı.

"Bu sandıkta mükemmel bir tarih yattığını söyleyebilirim, tarih çok nadiren böyle mükemmel bir şekilde belgelenmiştir, bunun ve okşamanı, ilgi göstermeni bekleyen şuradakinin nereden

geldiğini gösterir. Bunlar nasıl bize geliyorlarsa, onların ta geçmişteki ataları da benim atalarıma gelip benimki gibi bir çadırın altında, kendilerine uzatılan ellerden arpalarını yiyip, konuşmaların muhatabı oldular ve teşekkürlerini ifade edecek dilleri olmadığından o elleri öptüler. Şimdi, ey İsrailoğlu, eğer ben çölün efendisiysem söylediklerime inan, temsilcilerime dikkatle bak! Onları benden alırsan kervanda ölüme terk edilmiş bir hastaya dönerim. Onların sayesinde, yaşlılığımda bile şehirler arasındaki yollarda yarattığım korku azalmadı, onlarla birlikte gitmeye gücüm olduğu sürece de hiç azalmayacak. Ha, ha, ha! Atalarının mucizelerini anlatabilirim sana. Zaman içinde yaparım bunu, ama şimdilik bu atların asla geçilemediğini, bir şeyin peşine düştüler mi asla başarısız olmadıklarını bilmen yeterli! Ama dikkatini çekerim kumda ve eyer altındayken böyleydi, şimdi ilk defa boyunduruk altında olacakları için korkuyorum, başarının çok fazla koşulu var. Gururlu, hızlı ve dayanıklılar. Eğer onlara bir efendi bulabilirsem kazanırlar. Ey İsrailoğlu! Eğer sen o kişiysen, yemin ederim seni buraya getiren gün en mutlu gün olacak. Şimdi sen kendinden söz et."

"Bir Arap için atının sevgisinin neden çocuğundan hemen sonra geldiğini şimdi anlıyorum." dedi Ben-Hur. "Arap atlarının dünyanın en iyisi olduklarını da görüyorum, ama iyi yürekli şeyh, sadece kelimelerimle hakkımda bir yargıya varmanı istemem; çünkü bildiğin gibi, insanların vaatleri bazen yerine gelmeyebilir. Önce buralarda bir düzlükte bir deneme yapmama izin ver, yarın da dörtlünü bana emanet edersin."

İlderim'in yüzü ışıldadı yine, tam söze başlayacaktı ki Ben-Hur lafını kesti.

"Bir dakika, şeyh, bir dakika! Bir şey daha söyleyeyim. Roma'daki hocalardan pek çok şey öğrendim, ama böyle bir zamanda bunların bana faydasının dokunacağını pek düşünmemiştim. Çölün oğulları teker teker kartallar kadar hızlı, aslanlar kadar dayanıklı olsalar da, boyunduruk altında beraber koşmak üzere eğitilmedikleri sürece başarılı olamazlar. Unutma ki, her dörtlü içinde bir en yavaşı, bir de en hızlısı vardır. Yarışın hızı en yavaş olana göre ayarlandığından, en hızlısı daima problem olur.

Dün de böyle oldu; sürücü en iyinin hızını en zayıf olanınkiyle uyumlu hâle getiremedi. Benim denememem de daha iyi bir sonuç getirmeyebilir. Eğer öyle olursa yemin ederim bunu sana söylerim. Aynı duygular içinde diyorum ki, eğer azmimle dördünü tek bir bedenmiş gibi koşturabilirsem, sen ödülü ve tacı, ben de öcümü alırım. Ne diyorsun?"

İlderim sakalını tarayarak dinliyordu. Sonunda gülerek, "Senin hakkında bir karara vardım, ey İsrailoğlu. Çölde bir deyişimiz vardır: 'Eğer kelimelerle yemek yapacaksan, sana bir okyanus yağ vadediyorum.' Sabah atlar senindir."

O anda çadırın arka girişinde bir hareketlenme oldu.

"Yemek hazır! Tanışacağın arkadaşım Baltazar da orada. Bir İsraillinin dinlemekten hiç bıkmayacağı bir hikâyesi var."

Sonra hizmetkârlara dönüp ekledi, "Kayıtları kaldırın, mücevherlerimi de yerlerine götürün."

Emrini yerine getirdiler.

XIV

İLDERİM'İN SOFRASI

Şimdi okur bilge adamın çölde karşılaştıkları zamanki yemeğini hatırlayacak olursa, İlderim'in sofra hazırlıklarını tahmin edecektir. Tek fark bolluk ve daha iyi servisti.

Sedirin hemen yanındaki alana, halının üzerine üç tane kilim serildi. Yirmi beş santimden daha yüksek olmayan bir masa getirilip aynı yere kondu, üzerine de bir örtü serildi. Görevi ekmek, daha doğrusu yan çadırda sürekli bir ses çıkararak öğütülen undan sıcak çörek yapmak olan bir kadın masanın bir ucuna topraktan portatif bir fırın yerleştirdi.

Bu arada Baltazar, İlderim ve Ben-Hur tarafından ayakta karşılanarak sedire oturtuldu. Siyah, bol bir elbise vardı üzerinde. Adımları dermansız, hareketleri yavaş ve tedbirliydi. Uzun bir bastona ve bir hizmetkârın koluna tutunuyordu.

"Huzur seninle olsun, dostum." dedi İlderim, saygıyla. "Hoş geldin."

"Seninle de olsun, iyi yürekli şeyh, seven ve gerçek olan tek Tanrı'nın lütfu ve huzuru seninle ve yanındakilerle olsun." diye cevap verdi Mısırlı, başını kaldırarak.

Tavırları nazik ve samimiydi, Ben-Hur'da bir huşu duygusu yarattı. Ayrıca, selamındaki kutsama kısmen kendisini de kapsıyordu ve bunu söylerken yaşlı konuğun çukura kaçmış, ışıltılı gözleri, yepyeni ve gizemli bir duygu yaratacak kadar uzun bir süre yüzünde dolaşmıştı. Bu öyle güçlü bir duyguydu ki, Ben-Hur yemek boyunca defalarca kırışık ve kanı çekilmiş yüzü inceleyip bunun anlamını aradı, ama orada hep bir çocuğunki kadar mülayim, durgun ve güvenilir bir ifade buldu. Daha sonra bu ifadenin alışıldık bir şey olduğunu gördü.

"İşte, ey Baltazar!" dedi şeyh, elini Ben-Hur'un koluna koyarak. "Bu akşam bizimle ekmeğimizi paylaşacak olan delikanlı bu."

Mısırlı, genç adama baktı. Şeyhin, "Yarın atlarımı denemesi için ona söz verdim, her şey yolunda giderse arenada arabayı sürecek." dediğini duyunca kuşkulu ve şaşırmış göründü.

Baltazar hâlâ ona bakıyordu.

"Hakkında iyi tavsiyelerde bulundular." diye devam etti İlderim, şaşkın bir hâlde. "Onu soylu Romalı bir denizci olan Arrius'un oğlu olarak tanıyorsundur." Şeyh bir süre tereddüt ettikten sonra kahkaha atarak devam etti, "Gerçi kendisi Yahuda kabilesinden bir İsrailli olduğunu söylüyor. Ben de Tanrı adına ona inanıyorum!"

Baltazar daha fazla konuşmadan duramadı.

"Bugün, ey cömert şeyh, bir tehlike atlattım. Eğer herkes kaçışırken, bu gencin yaşlarında bir delikanlı -tabii ta kendisi değilse- araya girip beni kurtarmasaydı, ölmüştüm." Sonra Ben-Hur'a dönüp, "Sen o delikanlı mısın?" diye sordu.

"Pek aynı şeyi söyleyemem." diye cevap verdi Ben-Hur, mütevazı bir saygıyla. "Kastalia Çeşmesi'nde küstah Romalının devenize doğru hızla sürdüğü atlarını durduran benim. Kızınız bana bir kadeh verdi."

Gömleğinin göğüs kısmından kadehi çıkarıp Baltazar'a uzattı.

Mısırlının solgun yüzünde bir ışık parladı.

"Bugün çeşmede seni bana Tanrı gönderdi." dedi, titrek bir sesle ve elini Ben-Hur'a doğru uzatarak. "Şimdi de o gönderdi seni. Şükürler olsun, sen de şükret, çünkü onun lütfuyla sana büyük bir ödül vereceğim. Kadeh sende kalsın."

Ben-Hur hediyeyi geri aldı. Baltazar İlderim'in yüzündeki merakı görünce çeşmede geçen olayı anlattı.

"Ne!" dedi şeyh, Ben-Hur'a. "Bana bundan hiç söz etmedin, hâlbuki bundan daha iyi bir tavsiye olamazdı. Ben bir Arap ve on binlerce kişilik bir kabilenin şeyhi değil miyim? O da benim misafirim değil mi? Misafirlik anlayışıma göre, misafirime yapılan iyi ya da kötü bir şey bana yapılmış demektir. Buradan başka bir yerde ödülünü arama. Benimkinden başka hangi el sana bunu verebilir?"

Konuşmasının sonunda sesi keskin bir çığlığa dönüştü.

"İyi yürekli şeyh, lütfen beni bağışla. Ben buraya büyük ya da küçük bir ödül için gelmedim. Bu düşünceden vazgeçmen için şu kadarını söyleyeyim, bu muhterem insana yaptığım yardımı en aciz hizmetkârına da yapardım."

"Ama o benim dostum, misafirim, hizmetkârım değil. Aradaki farkta talihin lütfunu görmüyor musun?" Sonra şeyh, Baltazar'a dönüp ekledi, "Ah, Tanrı'nın görkemi aşkına! Onun Romalı olmadığını bir kere daha söyleyeyim."

Bunu söyledikten sonra başını çevirip yemek hazırlıklarını tamamlamak üzere olan hizmetkârlarına dikkatini verdi.

Baltazar'ın çöldeki buluşmaya ilişkin anlattığı hikâyeyi hatırlayan okur, Ben-Hur'un bu muhteremden hiçbir şey beklemesinin anlamını kavrayacaktır. Onun hiçbir fark gözetmeden kendisini insanlara adadığı hatırlanacaktır. Baltazar'ın Ben-Hur'a ödül şeklinde vadettiği karşılık evrensel bir şeydi. Bu yüzden Ben-Hur'un cevabı onda kendi düşünceleriymiş gibi yankı buldu. Delikanlıya doğru bir adım attı ve çocuksu bir havayla konuştu.

"Şeyh sana nasıl hitap etmem gerektiğini söylemişti? Sanırım bir Romalı adıydı."

"Arrius'un oğlu, Arrius."

"Ama bir Romalı değilsin?"

"Bütün ailem Yahudi'ydi."

"Yahudi'ydi dedin. Hayatta değiller mi?"

Soru basit olduğu kadar ustacaydı da, ama İlderim Ben-Hur'u cevap vermekten kurtardı.

"Haydi, gelin." dedi. "Yemek hazır."

Ben-Hur kolunu Baltazar'a uzatıp onu masaya götürdü, Doğulu tarzı kilimlerin üzerine oturdular. Büyük taslar getirildi, ellerini yıkayıp kuruladılar. Sonra şeyhin işareti üzerine hizmetkârlar durdular. Mısırlının kutsal bir duyguyla titreyen sesi yükseldi.

"Hepimizin babası, Tanrı! Sahip olduğumuz her şey senin, şükranlarımızı kabul et ve bizi kutsa ki senin dileklerini yerine getirmeye devam edebilelim."

Yıllar önce ilahi mevcudiyetin onayıyla çöldeki yemekte buluşan Yunanlı Gaspar, Hintli Melchior ve kendisinin aynı anda farklı dillerde söyledikleri şükür duasıydı bu.

Tahmin edilebileceği gibi, Doğu'da sevilen besleyici ve nefis yiyeceklerle zenginleşmiş bir sofraya oturdular. Fırından yeni çıkmış çörekler, bahçelerden alınan taze sebzeler, etler, et ve sebze karışımları, inek sütü, bal, tereyağı. Hepsinin modern araç gereçler -bıçak, çatal, kaşık, kadeh ya da tabak- olmadan yenilip içildiğini belirtmek gerekir. Çok acıkmış olduklarından bu aşamada pek fazla konuşulmadı. Ama tatlı geldiğinde durum değişti. Tekrar ellerini yıkadılar, kucak örtüleri silkelendi, yenilenen masayla birlikte karınları da doyunca sohbete koyuldular.

Benzer şekilde tek Tanrı'ya inanan, bir Arap, bir Yahudi ve bir Mısırlıdan oluşan böyle bir grup için o anda tek bir sohbet konusu olabilirdi. Üçünün içinde, kendisi için Tanrı'nın bu kadar yakinen kişiliğe büründüğü, onu bir yıldızın içinde gören, emir veren sesini duyan, onun ruhu tarafından buraya kadar, mucizevi bir şekilde yönlendirilen kişiden başka kim konuşmacı olabilirdi? Ve tanıklık etmeye çağrıldığı şeyden başka hangi konuda konuşabilirdi?

XV

BEN-HUR'UN MERAKI

Güneşin batışıyla dağlardan Hurma Bahçesi'nin üzerine yayılan karanlık, geceyle gündüz arasında, eflatun bir gökyüzü ve uyuklayan yeryüzü için tatlı bir mesafe bırakmıyordu. Gece erkenden ve hızla geliyordu. Bu akşam çadırın kasvetine karşı hizmetkârlar dört pirinç şamdan getirip masanın köşelerine koydular. Her şamdanın dört kolu vardı ve her kolda yanan gümüş bir lambayla bir yağ kabı bulunuyordu. Çöldeki grup bol, hatta parlak ışık altında sohbetine devam etti.

Mısırlı üçlünün çölde karşılaşmalarını anlattı ve Herod'dan kaçarken sığınak arayan kendisinin ve arkadaşlarının yirmi yedi yıl önce aralık ayında çadıra geldikleri konusunda şeyhle mutabık kaldı. Baltazar büyük bir ilgiyle dinleniyordu; hizmetkârlar bile ayrıntıları duymak için olabildiğince oyalanıyorlardı. Ben-Hur, en çok İsrail halkını ilgilendiren önemli bir konunun bütün insanlığa ifşasını dinleyen biri gibi ilgiyle takip ediyordu. Şimdi göreceğimiz gibi, zihninde tam olarak içine alıp yutmasa da, hayatının akışını değiştirecek bir fikir şekilleniyordu.

Hikâye devam ederken Baltazar'ın genç Yahudi üzerinde yarattığı etki derinleşti. Bittiğinde duyguları gerçekliğini kuşkuya düşürmeyecek kadar yoğundu. Özellikle şaşırtıcı bu olayın sonuçları konusunda emin olmaktan başka istediği bir şey yoktu.

Şimdi en zekilerin bile talep edebileceği bir açıklama yapmak gerekiyor; kesinlikle daha fazla geciktirilemez. Hikâyemiz, aynı Baltazar'ın Beytüllahim'deki bir mağarada annesinin kucağında bıraktığından beri bir kere gördüğümüz Meryem'in oğlunun mağarasına gidişle başlar. Buradan sonuna kadar gizemli çocuk sürekli bir başvuru konusu olacaktır; ilgilendiğimiz olayların ağır ama emin bir şekilde akışı bizi ona gittikçe daha çok yaklaştırıyor, sonunda onu dünyanın onsuz olamayacağı bir adam olarak göreceğiz. Görünüşte bu kadar basit olan bu açıklamadan, inançlı ve zeki bir zihin çok şey çıkaracaktır. Onun öncesinde ve ondan bu yana belli insanlar ve dönemler için çok zaruri olan

bazı erkekler çıkmıştır; ama onun zaruriyeti bütün bir ırk ve tüm zamanlar için söz konusudur, eşsiz, yalnız ve ilahi bir saygıdır.

Şeyh İlderim için bu hikâye yeni değildi. Hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde üç bilgeden dinlemişti. Çok büyük bir ciddiyetle hareket etmişti, çünkü birinci Herod'un öfkesinden kaçan birine yardım etmek tehlikeliydi. Şimdi bu üçlüden biri yine memnuniyetle karşılanan bir konuk ve muhterem bir dost olarak sedirinde oturuyordu. Şeyh İlderim bu hikâyeye kesinlikle inanıyordu, ama meselenin özü onu Ben-Hur kadar güçlü bir şekilde etkilememişti. O bir Arap olduğundan bu olayın sonuçlarına duyduğu ilgi çok geneldi. Öte yandan, Ben-Hur bir İsrailli ve Yahudi olarak olayın doğruluğuna özel bir ilgi duyuyor, meseleye katıksız bir Yahudi kafasıyla sarılıyordu.

Hatırlanacağı gibi, daha beşikten itibaren Mesih'i duymuş, okulda onun hakkında bilinen her şeye, seçilmiş insanların umutlarına, korkularına ve mutluluklarına aşina olmuştu. İlk peygamberden sonuncusuna kadar hepsi ondan haberler veriyordu. Gelişi sinagoglarda, okullarda, tapınakta, oruç günlerinde ve bayramlarda, herkesin önünde ya da özel sohbetlerde hahamların sonsuz yorum teması olmuş; öğretmenler, İbrahim'in çocukları kısmetlerinin dağıtıldığı her yerde Mesih'i bir beklenti içinde özümseyip hayatlarını buna göre şekillendirene kadar açıklamalarına devam etmişlerdi.

Hiç kuşkusuz bundan anlaşılacağı üzere, Yahudiler arasında Mesih'e ilişkin çok fazla tartışma vardı, ama hepsi sadece bir noktada kesişiyordu: Ne zaman gelecekti?

Araştırması vaize kalmış; yazar sadece bir hikâye anlatıyor ve karakterini kaybetmemek için yaptığı açıklama Mesih ile ilgili tek bir noktaya dikkat gerektiriyor, seçilmiş insanların aralarında mutabık kaldıkları bu nokta büyük bir şaşkınlık konusudur: O geldiğinde Yahudilerin kralı olacaktı, kralı ve Sezar'ı. Onların yardımıyla yeryüzünü zor kullanarak fethedecek, onların lehine ve Tanrı'nın adına sonsuza dek elinde tutacaktı. Bu inançla, sevgili okur, Ferisiler ya da Ayrılıkçılar -bu daha ziyade siyasi bir terimdir- manastırlarda ve tapınaktaki sunakların etrafında, Makedon-

yalının[1] rüyasının çok üzerinde bir umut inşa etmişlerdi. Onunki yeryüzünü kaplıyor, onlarınki hem yeryüzünü kaplıyor, hem de gökyüzünü dolduruyordu; yani kâfir bencilliklerinin sınırsız hayal gücüne göre, Yüce Tanrı onu ebedî köleliğin bir işareti olarak kulaklarından kapıya çivilemelerine izin vermişti.

Doğrudan Ben-Hur'a dönecek olursak, hayatında onun Ayrılıkçı hemşehrilerinin korkusuz inançlarının sert etkilerinden nispeten uzakta kalmasını sağlayan iki olay olduğu görülebilir.

İlk olarak, babası, genel anlamda o dönemin liberalleri olarak adlandırılabilecek Sadukilerin inancına sahipti. Musa'nın kitaplarındaki yasanın sert yorumcuları ve dikkatli gözlemcileriydiler. Hahamların bu kitaplara yaptıkları eklemeleri küçümsüyorlardı. Hiç tartışmasız bir şekilde tarikattılar, ama onların dinî bir inançtan ziyade bir felsefeydi. Hayatın zevklerinden kendilerini mahrum bırakmıyor ve Yahudi olmayanların arasında da hayranlık duyulacak pek çok şey buluyorlardı. Siyasette Ayrılıkçıların aktif muhalifleriydiler. Olayların normal seyrinde, bu şartlar ve koşullar, fikirler ve özellikler tıpkı babasının herhangi bir mülkü gibi oğluna kalabilirdi; ama tanık olduğumuz gibi, tam bunları edinme sürecindeyken ikinci olay başına geldi.

O zamanlar Roma'nın milletlerin buluşma noktası -siyasi ve ticari buluşma noktası olduğu kadar hiç sınırsız bir haz merkezi- olduğu hatırlanırsa, orada geçen refah dolu beş yılın Ben-Hur gibi bir gencin zihni ve mizacı üzerinde yarattığı etki daha iyi anlaşılabilir. İnsanlığın bütün fikir akımları Forum'un önündeki altın mil taşının etrafında kâh bir kasvet kâh eşsiz bir görkem içinde akıp duruyordu. Seçkin tavırlar, toplumun inceliği, akıllı insanların hünerleri ve başarının ihtişamı onu hiç etkilememiş olsaydı, Arrius'un oğlu olarak, o kadar uzun bir dönem boyunca günbegün Misenum yakınlarındaki güzel konaktan Sezar'ın kabul törenlerine nasıl katılabilir, orada, bilinen her ülkeden gelen krallar, prensler, büyükelçiler, tutsaklar, delegeler ve davacıların aciz bir şekilde bir evet ya da hayır beklemelerine tanık oluşundan nasıl hiç etkilenmeden kalabilirdi? Bunlar sadece bir topluluk anlamında, Kudüs'te Hamursuz Bayramı'nı kutlamak için bir

---

1) Büyük İskender.

araya gelen kalabalıklarla karşılaştırılmazdı bile. Üç yüz elli bin izleyiciden biri olarak Maximus Arenası'ndaki mor tentenin altında otururken, hüzünleri ya da daha beteri bu hüzünlerinin içindeki umutsuzluklarıyla Musevi olmasalar bile kutsal olarak görülmeyi hak eden ve hemşehrilerine olan vaatlerinde kendisine kardeşlik edecek birileri olduğunu düşünüyor olmalıydı.

Bu şartlar altında böyle bir düşünceye sahip olması gayet doğaldı, ama buna kendini kaptırdığında bir farkı da göz ardı edemezdi. Kitlelerin sefaletinin ve umutsuz durumlarının dinle bir ilgisi yoktu; onların yakınmaları ve inlemeleri tanrılarına karşı değildi. Britanya'nın meşe ormanlarında Druidlerin[1] kendi taraftarları vardı; Odin ve Freya, Gaul ve Almanya'da ya da Hyperboreanlılar[2] arasında kutsallıklarını koruyorlardı; Mısır kendi timsahlarından ve Anubis'ten[3] hoşnuttu; Persler eşit şekilde şerefli gördükleri Ormuzd ve Ahriman'a[4] kendilerini adıyorlardı; Hintliler Nirvana umudu içinde eskisi gibi Brahm'ın kasvetli yollarında yürümeye devam ediyorlardı; güzelim Yunan zihni felsefe molalarında hâlâ Homeros'un kahraman tanrılarına şarkılar söylüyorlardı; Roma'daysa hiçbir şey tanrılar kadar sıradan ve bayağı değildi. Dünyanın efendileri, her şeyin hâkimi olduklarından, kendi hevesleri doğrultusunda ibadetlerini ve adaklarını sunaktan sunağa taşıyıp duruyorlardı. Hoşnutsuzlukları varsa, bu tanrıların sayısı konusundaydı; çünkü dünyanın bütün ilahlarını kendilerine aldıktan sonra Sezarlarını tanrılaştırmaya yönelmişler, onlara sunaklar ve kutsal hizmetler sunmuşlardı. Hayır, mutsuzluk dinden değil, kötü yönetimden, gasplardan ve sayısız zorbalıktan kaynaklanıyordu. İnsanların içine atıldıkları ve kurtarılmak için dua ettikleri Avernus berbat bir şekilde siyasiydi. Lodinum'da, İskenderiye'de, Atina'da, Kudüs'te yakarışlar tapılacak bir tanrı için değil, zafer kazanacak bir kral içindi.

---

1) Genellikle Alplerin kuzeyinde ve Britanya Adalarında var olan çok tanrılı antik Kelt topluluklarındaki rahip sınıfı. (ç.n.)

2) Mit. Kuzey dağlarının ötesinde ebedî ışık ve bolluk ülkesinde yaşadığı düşünülen bir toplumun insanları. (ç.n.)

3) Antik Mısır mitolojisine göre ölüm ve cenaze tanrısı. (ç.n.)

4) Zerdüşt dininde Ormuzd iyiyi, temizi ve aydınlığı temsil eden, Ahriman ise kötüyü ve karanlığı simgeleyen tanrılar. (ç.n.)

İki bin yıl sonra durumu inceleyince, bir Tanrı çıkıp da gerçek Tanrı olduğunu ve onları kurtarmaya geldiğini kanıtlamadığı sürece dinî bakımdan evrensel bir kafa karışıklığından kurtuluş olmadığını söyleyebiliriz; ama o zamanın insanları, akıllı ve düşünceli olanlar bile, Roma'yı yıkmaktan başka bir umut görmüyorlardı. Bu yapıldıktan sonra kurtuluşu iyileştirmeler ve yeniden düzenlemeler takip edecekti. İşte bu yüzden insanlar bugün kanla, yarın gözyaşıyla toprağı ıslatarak yakarıyor, komplo kuruyor, başkaldırıyor, savaşıyor ve ölüyordu, sonuç hep aynıydı.

Şimdi sadece geriye Ben-Hur'un Romalı olmayan insanlarla iyi anlaştığını söylemek kalıyor. Başkentte beş yıl yaşamak zapt edilmiş dünyanın gizemini görme ve inceleme fırsatı vermişti ona. Dünyanın başına gelen kötülüklerin siyasi olduğu ve ancak kılıçla halledileceğine olan inancıyla kahramanca bir çözümde çareyi arayarak kendini hazırlıyordu. Silah kullanımı bakımından tam bir askerdi, ama savaşın kendine özgü başka alanları vardı, bu alanlardan başarıyla geçmek için kalkanla savunmak ve mızrakla saldırmaktan daha fazlasını bilmesi gerekiyordu. Bir generalin en büyük görevi askerlerini tek bir kişiye indirgemektir, mükemmel bir lider bir orduyu üstlenen savaşçı bir adamdır. Bu kavrayış, uğradığı bireysel haksızlıklarla ilgili hayalini kurduğu intikamın, barışın peşine düşerek değil de savaşta bulunacağı düşüncesiyle onu harekete geçirip bir hayat planına dönüştü.

Baltazar'ı dinlerken hissettikleri şimdi daha iyi anlaşılabilir. Bu hikâye varlığının en hassas iki noktasına dokunmuş ve içini titretmişti. Zaten hızla çarpan kalbi, şöyle bir kendini dinlediğinde, hikâyenin bütün ayrıntılarıyla doğruluğu ve mucizevi bir şekilde bulunan çocuğun Mesih olduğu konusunda hiçbir kuşku duymadığı zaman daha da hızlandı. İsrail'in bu keşfe karşı bu kadar kör kalışına ve daha önce nasıl olup da kendisinin bunu hiç duymamış olduğuna şaşarak o anda cevabını öğrenmek istediği iki soru her şeyin merkezine gelip oturdu:

Peki bu çocuk neredeydi?

Misyonu neydi?

Araya girdiği için özür dileyerek Baltazar'ın düşüncelerini öğrenmek istedi, zaten adam da konuşma konusunda pek gönülsüz sayılmazdı.

XVI

BALTAZAR'IN DERSİ

"Soruna cevap verebilseydim keşke." dedi Baltazar, basit, ağırbaşlı ve samimi tavrıyla. "Eğer nerede olduğunu bilseydim hiç durmaz hemen ona giderdim! Ne denizler durdurabilirdi beni ne de dağlar."

"O zaman onu bulmayı denedin?" diye sordu Ben-Hur.

Mısırlının yüzünde bir gülümseme belirdi.

"Çölde bana sağlanan barınaktan." Tam bu anda İlderim'e minnet dolu bir bakış attı. "Ayrıldıktan sonra üstlendiğim ilk görev çocuğa ne olduğunu öğrenmekti. Ama bir yıl geçmiş olmasına rağmen Yahuda'ya gitmeye cesaret edemiyordum, çünkü Herod hâlâ her zamanki gaddarlığıyla tahtını koruyordu. Mısır'a döndüğüm zaman, gördüklerime ve duyduklarıma dair anlattığım mucizevi şeylere inanan ve dinlemekten hiç bıkmayan, kurtarıcının doğduğuna benimle birlikte sevinen birkaç arkadaşım vardı. Bazıları benim için çocuğu aramaya koyuldu. Önce Beytüllahim'e gidip oradaki hanı ve mağarayı buldular. Doğumun olduğu ve bizim yıldızın peşinde oraya gittiğimiz gece görevde olan kapı muhafızı yerinde değilmiş. Kral onu görevden aldığından ortalarda görünmüyormuş."

"Herhâlde bazı kanıtlar bulmuşlardır." dedi Ben-Hur hevesle.

"Evet, kanla yazılan kanıtlar, yas tutan bir köy, küçük çocuklarının arkasından ağlayan anneler. Biliyorsundur, Herod bizim kaçtığımızı duyunca gidip Beytüllahim'de yeni doğan tüm çocukları katletmişti. Kimse kurtulamamıştı. Habercilerimin inançları doğrulanmıştı, ama bana gelip çocuğun diğer masumlarla birlikte katledilerek öldüğünü söylediler."

"Öldü mü!" diye bağırdı Ben-Hur, dehşet içinde. "Öldü mü dedin?"

"Hayır, oğlum. Ben demedim. Habercilerimin dediklerini söyledim. Onların anlattıklarına inanmadım; hâlâ da inanmıyorum."

"Anlıyorum, demek başka bir şeyler biliyorsun."

"Yok, öyle değil." dedi Baltazar, bakışlarını yere indirerek. "Ruh bizi sadece çocuğa kadar götürdü. Mağaradan çıktığımız zaman ilk iş olarak yıldızı aradık, ama yoktu, kendi hâlimize bırakıldığımızı anladık. İlahi varlıktan edindiğimiz son esinlenme güvenliğimiz için İlderim'e gönderilmemizdi."

"Evet." dedi şeyh, gergin bir şekilde sakallarını tarayarak. "Hatırlıyorum, bir ruhun sizi bana gönderdiğini söylemiştiniz."

"Başka bir bilgim yok." diye devam etti Baltazar, Ben-Hur'un moralini bozduğunu fark ederek. "Ama oğlum, bu meseleye daha çok kafa yordum, inançtan ilham alıp yıllarca düşünmeye devam ettim ve seni temin ederim, Tanrı'nın tanıklığa çağrısı, gölün kıyısında ruhun bana seslenişini duyduğum an olduğu kadar kuvvetle duruyor içimde. Eğer dinlersen sana neden çocuğun yaşadığına inandığımı anlatayım."

Hem İlderim hem de Ben-Hur hazır görünüyordu, duyduklarını anlamak için bütün dikkatlerini toplamış gibiydiler. Bu merak sedire iyice sokulup dikilen hizmetkârlara kadar ulaşmıştı. Bütün çadırda derin bir sessizlik vardı.

"Üçümüz de Tanrı'ya inanıyoruz."

Baltazar konuşurken başını eğdi.

"O, gerçeğin ta kendisidir." diye devam etti. "Sözü Tanrı'dır. Dağlar toza dönebilir, güney rüzgârları denizleri kurutabilir, ama onun sözü daima baki kalacaktır, çünkü gerçektir."

Son derece ciddiyetle konuşuyordu.

"Gölün kıyısında benimle konuşan onun sesi, 'Kutsandın, ey Misrayim'in oğlu! Kurtuluş geldi. Dünyanın uzaklarındaki diğer iki kişiyle beraber kurtarıcıyı göreceksin.' demişti. Kurtarıcıyı gördüm ama vaadin ikinci kısmı olan kurtuluş yakında gelecek. Şimdi anlıyor musunuz? Eğer çocuk öldüyse, kurtuluşu getirecek başka kimse olmaz, o zaman da bu söz boşa çıkar ve Tanrı, ama yo, bunu söylemeye dilim varmaz!"

Korkuyla ellerini havaya kaldırdı.

"Çocuk kurtuluş göreviyle dünyaya geldi. Bu vaat baki kaldığı sürece ölüm bile onu işini yerine getirmekten alıkoyamaz, en azından yolunu açacaktır. Bunu inancımın nedeni olarak düşünün ve bana kulak verin."

Durakladı.

"Şarap içmez misin? Bak yanında duruyor." dedi İlderim, saygıyla.

Baltazar şaraptan içti, tazelenmiş bir hâlde devam etti.

"Gördüğüm kurtarıcı da aynı bizim gibi bir kadından doğdu ve bizim bütün hastalıklarımıza açık, ölüme bile. İlk olarak bunu aklımızda tutalım. Sonra ona verilen görevi bir düşünelim. Bu bir erkek için uygun olan bir iş değil miydi? Bilge, ciddi ve sağduyulu bir erkek, çocuk değil. Bunun için de tıpkı bizim gibi büyümesi gerekiyordu. Çocuklukla yetişkinlik arasındaki uzun süreç içinde tehlikelere maruz kalan hayatını düşünün. Var olan kudretler Onun düşmanlarıydı; Herod düşmanıydı, peki ya Roma ne olacaktı? İsrail'e gelince, onun tarafından kabul görmemek yok edilmesi için bir nedendi. Şimdi anlıyor musunuz? Bu savunmasız yetişme döneminde onun hayatını korumak için onu saklamaktan daha iyi bir çare var mıydı? Buradan yola çıkarak kendi kendime ve sevgi özlemiyle hareket eden inançlı dinleyicilerime onun ölmediğini, sadece kaybolduğunu söylüyorum. Görevi tamamlanmamış olarak beklediğinden geri gelecek. İşte inancımın nedenlerini öğrendiniz. Doğru değil mi?"

İlderim'in küçük Arap gözleri anlayışla ışıldadı ve Ben-Hur kederinden sıyrılıp hevesle, "En azından bunları reddedemem. Peki başka?" dedi.

"Yeterli değil mi, oğlum?" diye başladı, sakin bir sesle. "Bu nedenlerin makul olduğunu, daha doğrusu çocuğun bulunmamasının Tanrı'nın arzusu olduğunu görünce inancımı sabra çevirdim ve beklemeye başladım." Güven dolu gözlerini kaldırdı ve düşünceli bir şekilde durakladıktan sonra devam etti. "Şimdi bekliyorum. Büyük sırrını koruyarak yaşıyor o. Ama ne ona gidebilirim ne de yaşadığı tepenin ya da vadinin neresi olduğunu söy-

leyebilirim. Çiçek açan ya da olgunlaşan bir meyve gibi yaşıyor, Tanrı'nın vaadindeki kesinliğe dayanarak yaşadığını biliyorum."

Ben-Hur huşuyla titredi; küçücük kuşkusunun dağılmasından başka bir şey değildi bu titreme.

"Nerede olduğunu düşünüyorsun?" diye sordu, tereddütle ve alçak sesle, dudaklarında kutsal bir sessizliğin baskısını hissediyormuş gibi.

Baltazar şefkatle ona baktı, zihni düşüncelerden tamamen sıyrılmadan cevap verdi.

"Birkaç hafta önce, tekneyle geçenlerin suya yansımasını görecekleri kadar Nil'e yakın olan evimde oturmuş düşünüyordum. Otuz yaşındaki bir adamın hayatının bütün tarlalarının sürülmüş ve ekilmiş olması lazım, dedim kendi kendime, çünkü yaz gelince ektikleri olgunlaşır. Çocuk, dedim, şimdi yirmi yedi yaşında, ekim yapma zamanı yakındır. Senin burada sorduğun gibi sordum kendime, oğlum ve atalarının Tanrı'dan aldıkları topraklara yakın olan iyi bir dinlenme yeri diye buraya gelerek cevap verdim. Yahuda'dan başka nerede olabilirdi? Kudüs'ten başka nerede çalışmasına başlayabilirdi? İlk olarak İbrahim, İsak ve Yakup'un çocuklarından başka kim getirdiği nimetleri alabilirdi? Eğer gidip onu aramam istenseydi, Güney'e, Ürdün vadisine doğru inen Yahuda ve Celile dağlarının yamacındaki mezraları ve köyleri iyice araştırırdım. Şimdi orada. Daha bu akşam bir kapıda ya da bir tepede durup, kendisinin dünyanın ışığı olacağı ana onu bir gün daha yaklaştıran gün batımını seyretti."

Baltazar elini kaldırıp sanki parmağıyla Yahuda'yı gösteriyormuş gibi durdu. Bütün dinleyicileri, hatta sedirin etrafındaki sessiz hizmetkârlar bile onun coşkusundan etkilenip sanki çadırın içinde birdenbire görkemli bir varlık belirmiş gibi ürperdiler. Bu duygu hemen geçmedi. Masadakiler de düşüncelere dalmış bir hâlde oturuyorlardı. Sonunda büyüyü Ben-Hur bozdu.

"Oldukça ayrıcalıklı olduğunu görüyorum, iyi yürekli Baltazar." dedi. "Gerçekten bilge bir adam olduğunu da biliyorum. Bana anlattıkların için ne kadar minnettar olduğumu ifade edemem. Büyük olayların olacağı konusunda uyarılmış oldum ve senin inancından bir şeyler aldım. Yalvarırım, beklediğin ve Yahuda'nın

inançlı bir evladı olarak bu geceden itibaren benim de bekleyeceğim kişinin misyonunu anlatarak sorumluluğunu tamamlar mısın? Bir kurtarıcı olacağını söylemiştin, peki aynı zamanda Yahudilerin kralı da olmayacak mı?"

"Oğlum." dedi Baltazar, sevecen tarzıyla. "Misyon henüz Tanrı'nın bağrındaki bir amaçtır. Tek aklıma gelen bunun sesin söylediklerinden çıkarılacağıdır. Tekrar bunları konuşalım mı?"

"Öğretmen sensin."

"İskenderiye'de ve Nil'in köylerinde vaiz olmamı ve sonunda ruhun beni bulduğu ıssızlığa gelmemi sağlayan kaygımın nedeni, insanın Tanrı inancının kaybolmasıyla ortaya çıktığına inandığım günahkâr hâlidir. Kendi türümün, sadece bir sınıfın değil hepsinin hüzünleriyle kederlendim. O kadar günahkârlardı ki, Tanrı kendisi görev edinmedikçe kurtuluş mümkün olamazmış gibi geliyordu bana. Gelmesi ve onu görebilmem için dua ettim. 'İyi çalışmaların başarıya ulaştı. Kurtuluş geldi; kurtarıcıyı göreceksin.' dedi ses. Bu cevapla neşe içinde Kudüs'e gittim. Şimdi bu kurtuluş kimin için? Bütün dünya için. Peki nasıl olacak? İnancını güçlendir, oğlum! Biliyorum insanlar, Roma durduğu tepeden aşağıya indirilene kadar mutluluk olmayacak diyorlar. Bu demektir ki, zamanın kötülükleri, benim düşündüğüm gibi, Tanrı bilmezlikten değil hükümdarların yanlış yönetiminden kaynaklanıyor. İnsan yönetimlerinin din adına olmadığının söylenmesine ihtiyacımız var mı? Kaç tane kralın tebaasından daha iyi olduğunu duydun? Ah, hayır, hayır! Kurtuluş, hükümdarları ve yönetimleri başkaları gelip onların yerlerinden yararlansınlar diye indirmek için siyasi amaçla geliyor olamaz. Eğer bunun için olsaydı, Tanrı'nın hikmeti sona ererdi. Size söylüyorum, o ruhların kurtarıcısı olarak gelecek. Kurtuluş Tanrı'nın bir kere daha yeryüzünde olması anlamına geliyor."

Hayal kırıklığı Ben-Hur'un yüzünde açıkça kendini gösterdi, başı eğildi. İkna olmadıysa bile, o anda Mısırlının düşüncesini tartışacak güçte hissetmiyordu kendisini. İlderim öyle değildi.

"Tanrı'nın görkemi aşkına!" diye bağırdı şeyh, birdenbire. "Bu düşünce gelenekleri ortadan kaldırıyor. Dünyanın gidişatı belli, değiştirilemez ki. Her toplumda güce bürünmüş bir lider bulunmalı, yoksa reform olmaz."

Baltazar bu patlamayı olgunlukla karşıladı.

"Dünyayı iyi bilirsin, iyi yürekli şeyh, asıl kurtulmamız gereken şeyin dünyanın gidişatı olduğunu unutuyorsun. İnsanın tebaası olması bir kralın tutkusudur; insanın ruhunun kurtarılması ise Tanrı'nın arzusudur."

İlderim sesini çıkarmasa da, inanmaya hiç yanaşmadan başını salladı. Ben-Hur onun adına savunmayı ele aldı.

"Baba, izninle sana böyle diyeceğim." dedi. "Kudüs'ün kapısında kimi soracaksın?"

Şeyh minnettar bir bakış attı ona.

"İnsanlara şöyle soracağım..." dedi Baltazar, sükûnetle. "Yahudilerin kralı olarak doğan o, nerede?"

"Ve Beytüllahim'deki mağarada onu gördün?"

"Onu görüp tapındık, hediyeler verdik. Melchior altın, Gaspar tütsü, ben de mür verdim."

"Sen konuşurken dinlemek, baba, inanmak demektir." dedi Ben-Hur. "Ama çocuktan nasıl bir kral yaratacağını anlayamıyorum. Bir hükümdarı kudretinden ve görevlerinden ayrı düşünemiyorum."

"Oğlum." dedi Baltazar. "Ayağımızın dibindeki şeyleri yakından inceleme, ama uzaktaki daha büyük nesnelere şöyle bir bakma alışkanlığına sahibiz. Sen şimdi sadece *Yahudilerin kralı* unvanını görüyorsun, gözlerini kaldırıp onun ötesindeki sırra bak, o zaman engel ortadan kalkacak. İsrail daha iyi günler gördü, Tanrı'nın halkı sevgi dolu bir şekilde kulları olarak çağırdığı, onlarla peygamberleri aracılığıyla bağlantı kurduğu günler. Eğer o günlerde onlara benim gördüğüm kurtarıcıyı -*Yahudilerin kralı* olarak- vadettiyse, dünyanın yararına bu ortaya çıkış bu vaat doğrultusunda olmalıdır. Kapıdaki sorumun nedenini artık anlıyorsun, bir daha bundan söz etmeyeceğim. Belki çocuğun asaletini merak ediyor olabilirsin; eğer öyleyse bir düşün, dünyanın şeref standardına göre Herod'un halefi olmak ne demektir? Eğer Yüce Tanrı'nın bir unvana ihtiyaç duyduğunu düşünüyorsan, o zaman neden benim bir Sezar'ı sormam istenmedi? Konuştuğu-

muz şeyin ana fikri için daha yukarıya bak, rica ederim! Beklediğimiz kişinin ne kralı olacağını sor, çünkü oğlum, gizemin anahtarı budur ve hiç kimse bu anahtar olmadan gizemi anlayamaz."

Baltazar gözlerini yukarı kaldırdı.

"Yeryüzünde bir krallık var, yeryüzünün sınırlarından, denizden daha geniş bir krallık. Onun varlığı kalplerimizin varlığı kadar gerçek. Doğumdan ölüme kadar orıu görmeden içinden geçiyoruz; hiçbir insan önce kendi ruhunu tanımadan onu göremez; çünkü bu krallık onun için değil, ruhu içindir. Hayal gücünü aşan, orijinal ve karşılaştırılamaz bir şana sahiptir."

"Anlattıkların benim için bilmece gibi, baba." dedi Ben-Hur. "Hiç böyle bir krallık duymadım."

"Ben de." dedi İlderim.

"Daha fazla bir şey söyleyemem." dedi Baltazar, tevazuyla gözlerini yere indirerek. "Çocuk gelip de ona sahip olana kadar ne ve ne için olduğunu ve nasıl ulaşılacağını kimse bilemez. Kendisini sevenlerden oluşan sevdikleri için açacağı kapının anahtarını getirecek, kurtuluş sadece onlar için olacak."

Sonra uzun bir sessizlik oldu, bunun üzerine Baltazar konuşmanın bittiğine karar verdi.

"İyi yürekli şeyh." dedi sükûnetiyle. "Yarın ya da öbür gün bir süreliğine şehre gideceğim. Kızım yarışmanın hazırlıklarını görmek istiyor. Gidiş zamanımızı sonra söyleyeceğim. Oğlum, tekrar görüşeceğiz. İkinize de huzur dilerim, iyi geceler."

Hep beraber sedirden kalktılar. Şeyh ve Ben-Hur Mısırlı çadırdan çıkarılana kadar arkasından baktılar.

"Şeyh İlderim!" dedi Ben-Hur sonra. "Bu gece çok tuhaf şeyler duydum. İzin verirseniz, göl kıyısında yürüyüp bunları düşüneyim."

"Git, ben de arkandan geleceğim."

Tekrar ellerini yıkadılar, sonra efendisinin işareti üzerine bir hizmetkâr Ben-Hur'a ayakkabılarını getirdi. Delikanlı hemen dışarı çıktı.

XVII

DÜŞ

Dowarın biraz yukarısında, gölgesi yarı suya yarı toprağa düşen bir hurma ağacı kümesi vardı. Dalında bir bülbül bir davet şarkısı söylüyordu. Ben-Hur ağacın altında durup dinledi. Başka bir zaman olsa kuşun nameleri düşüncesini alıp götürürdü, ama Mısırlının hikâyesi mucize dolu bir yük, kendisi de diğerleri gibi onu taşıyacak bir işçiydi; zihniyle bedeni dinlenerek mutlu bir uyum içine girmediği sürece en tatlı nameler bile kendisi için bir şey ifade etmiyordu.

Gece sakindi. Kıyıda tek bir kıpırtı bile yoktu. Eski Doğu'nun eski yıldızları alışkın oldukları yerlerinde duruyordu; karada, gölde, gökyüzünde, her yerde yaz hâkimdi.

Ben-Hur'un hayal gücü hararetlenmiş, duyguları kabarmış, iradesi istikrarsız bir hâl almıştı.

Hurma ağaçları, gökyüzü ve hava, Baltazar'ın insanlar için umutsuzlukla sürüklendiği uzak güney bölgelerini hatırlattı ona; yüzeyi hareketsiz olan göl, ruh parlak bir şekilde kendisini gösterdiği zaman iyi yürekli adamın kıyısında durup dua ettiği Nil'e benziyordu. Bu mucizenin bütün unsurları Ben-Hur'a mı gelmişti? Yoksa kendisi mi onlara taşınmıştı? Ya mucize kendisi için de tekrarlansaydı? Korkmasına rağmen bunu diledi ve görüntüyü bekledi. Sonunda ateşli ruh hâli yatışıp tekrar kendisi olmasına izin verince, düşünmeye başlayabildi.

Hayatının planını zaten açıklamıştık. Bunu düşündüğünde, arasını dolduramadığı bir boşluk beliriyordu, karşı tarafını belli belirsiz görebildiği geniş bir boşluk. Sonunda asker olduğu zaman çabalarını hangi amaca yöneltecekti? Tabii ki devrim diye düşündü; ama devrimin süreci her zaman aynı olmuştu; insanları buna yöneltmek için önce taraftar toplayacak bir amaç ya da bahane, ikinci olarak da pratik bir kazanım, bir son gerekirdi. Düzeltilecek haksızlıkları olan biri iyi savaşır, kural budur; ama haksızlıkların dürtüsüne kapılan biri, sürekli olarak önünde ihtişamlı bir sonuç, yaralarını iyileştirebileceği bir merhem, bir kah-

ramanlık, ölüm hâlinde minnetle hatırlanma sağlayan bir sonuç görürse daha da iyi savaşır.

Amaç ya da sonucun yeterli olup olmadığına karar vermesi için Ben-Hur'un, eyleme geçmek üzere her şey hazır olduğunda arayıp bulacağı taraftarları incelemesi gerekiyordu. Doğal olarak hemşehrileri olacaktı bunlar. İsrail'e karşı yapılan haksızlıklar her bir İbrahim oğluna yapılmış demekti ve hepsi kutsal, hepsi harekete geçirici birer amaçtı.

İşte amaç oradaydı, peki ya sonuç?

Planının bu kısmına adadığı saatler ve günlerin haddi hesabı yoktu; hepsinin de sonu aynıydı, bulanık ve belli belirsiz bir ulusal özgürlük fikri. Bu yeterli miydi? Hayır diyemezdi, bu ümidinin ölmesi demek olurdu; evet demekten de kaçınıyordu, çünkü yargılarından çok şey öğrenmişti. İsrail'in tek başına Roma'ya karşı başarılı bir savaş verebileceğinden emin olamıyordu. Büyük düşmanın imkânlarını tanıyor, hele savaş sanatının imkânlarından da üstün olduğunu biliyordu. Evrensel bir ittifak yeterli olabilirdi, ama ne yazık ki, mağdur uluslardan savaşçılığı bakımından bütün dünyaya ün salacak bir kahraman çıkmadığı sürece bu imkânsızdı! Bu konuda ne kadar çok düşünmüştü. Yahuda da yeni İskender'in Makedonya'sı gibi olabilir miydi? Ne yazık! Hahamlarla kahramanlık mümkündü, ama disiplin değildi. Üstelik Herod'un bahçesinde Messala onunla alay etmişti: "Savaşta bile altı gün yenip yedinci gün hepsini kaybediyorsunuz."

Bu yüzden hiçbir zaman aşacağını düşünerek uçuruma yanaşamamış, hep geri çekilmişti. Hep amacında başarısız olmuştu. Şimdi bir kahraman çıkabilirdi de, çıkmayabilirdi de. Sadece Tanrı bilirdi. Bu ruh hâliyle Malluch'un Baltazar'la ilgili anlattığı hikâye üzerinde düşünmeye gerek yoktu. Şaşırtıcı bir memnuniyetle dinlemiş, sorunun çözümünün burada olduğunu hissetmişti, ihtiyaç duyulan kahraman sonunda bulunmuştu, Aslan kabilesinin oğlu, Yahudilerin kralıydı! Bu kahramanın ardında silahlanmış dünya vardı.

Kral kraliyeti akla getiriyordu; O Davut kadar şanlı bir savaşçı, Süleyman kadar bilge ve muhteşem bir hükümdar, krallığı da Roma'yı parçalara bölecek bir güç olacaktı. Muazzam bir savaş meydana gelecek; ölüm ve doğum sancıları yaşanacak, sonra

da tabii ki Yahuda'nın hâkimiyetinin sonsuz olduğu bir barış dönemi gelecekti.

Kudüs'ü dünyanın başkenti, Sion'u da evrensel efendinin tahtının bulunduğu bir yer olarak gözünde canlandıran Ben-Hur'un yüreği hızla çarpmaya başladı.

Kral'ı görmüş olan adamın şimdi gittiği çadırda olmasını nadir rastlanan bir şans olarak görüyordu coşkulu genç. Onu orada görebilir, dinleyebilir, meydana gelecek değişim ve özellikle de bu değişimin zamanlamasına ilişkin bütün bildiklerini öğrenebilirdi. Eğer yakınsa, Maxentius ile yürütülecek seferberliğin bir yana bırakılması gerekiyordu. Büyük yenilenme günü görünmeye başladığında İsrail'in hazır durumda olması için kabileleri organize etmeye ve silahlandırmaya gidecekti.

Gördüğümüz gibi, Ben-Hur muhteşem hikâyeyi bizzat Baltazar'ın ağzından dinlemişti. Peki tatmin olmuş muydu?

Üzerinde hurma ağaçlarınınkinden de karanlık bir gölge vardı, kraldan çok krallıkla ilgili, büyük bir belirsizlik gölgesi, ey okur.

"Neydi bu krallık? Nasıl bir şey olacaktı?" Ben-Hur düşünceli bir şekilde bunları soruyordu kendisine.

Çocuğun sonu gelene kadar peşinden gidilmesi ve onun yeryüzünde sağ kalmasının sağlanmasına ilişkin problemler ortaya çıkmıştı; her insanın bir ölümsüz ruh, bir de ölümlü bedenden meydana geldiğini anlamayanlar için bir muammaydı bu.

"Ne olacak?" diye sordu.

Çocuk bizim için cevabı vermişti, ey okur; ama Ben-Hur için sadece Baltazar'ın sözleri vardı: "Yeryüzünde, insanlar için değil, ruhları için hayal bile edilemez bir hâkimiyet."

Bahtsız delikanlı bu sözlerde bir bilmecenin karanlığından başka bir şey görmemişti.

"İşin içinde insan eli yok." dedi ümitsizlikle. "Böyle bir krallığın kralının insanlara ihtiyacı yok, ne harıl harıl çalışanlara ne meclis üyelerine ne de askerlere. Dünya yok olmalı ya da yeniden yapılmalı, yeni yönetim prensipleri keşfedilmeli, silahlı ellerin yanı sıra kuvvetin yerini alacak bir şey. Ama ne?"

İşte, ey okur!

Aşk'ın gücü henüz kimsenin aklına gelmemişti; hiç kimse yönetim ve amaçları -barış ve düzen- için aşkın kuvvetten daha iyi ve güçlü olduğunu söylememişti.

Tam düşlerinin ortasında bir el kondu omzuna.

"Sana bir diyeceğim var, ey Arrius'un oğlu." dedi İlderim, yanında durarak. "Sonra gideceğim, çünkü gece ilerliyor."

"Memnuniyetle, şeyh."

"Bütün duyduklarının içinde..." dedi İlderim, hiç duraklamadan. "Sadece çocuğun geldiği zaman kuracağı krallık haricinde her şeye inanabilirsin; burada Antakya'da seninle tanıştıracağım iyi yürekli tüccar Simonides'i dinleyene kadar zihninin etkilenmesine izin verme. Mısırlı sana dünya için fazlasıyla iyi olan kendi rüyalarını anlattı; Simonides bilge biridir; kitapları ve sayfaları göstererek sana peygamberlerinin deyişlerini aktaracak, böylelikle çocuğun Herod gibi, ama daha iyi ve çok daha muhteşem bir şekilde, Yahudilerin kralı olacağına hiç kuşkun kalmayacak. İşte o zaman intikamların en lezzetlisini tadacağız. Diyeceklerimi dedim. Huzur seninle olsun!"

"Dur, şeyh!"

İlderim bu çağrıyı duyduysa bile durmadı.

"Yine Simonides!" dedi Ben-Hur acı acı. "Her yerde Simonides! Âdeta babamın hizmetkârı tarafından yönetiliyor gibiyim, benim olan her şeye el koymasını iyi biliyor. Mısırlıdan daha bilge değilse bile, daha zengin olduğu kesin. İnsan imanını korumak için imansıza gitmez ya, ben de ona gitmeyeceğim. Biri şarkı söylüyor! Bir kadın sesi mi, yoksa bir melek mi? Bu tarafa doğru geliyor."

Bir kadın şarkı söyleyerek gölün oradan dowara doğru geliyordu. Sesi dingin suyun yüzeyinde bir flütünki gibi melodik bir şekilde geziniyor, giderek daha da yükseliyordu. Ağır ağır çekilen küreklerin sesi duyuldu, kısa bir süre sonra da Yunanca kelimeler seçilir oldu; yoğun bir keder ifadesi olarak bütün dillerin içinde en uygunu oydu.

AĞIT

(Mısırlı)

Suriye denizinin ötesindeki topraklar için
Şarkı söylerken iç çekerim.
Mis kokulu kumlardan gelen rüzgârlar
Soluk olur bana.
Fısıltılı palmiyelerin tüyleriyle oynaşırlar
Ah yazık, dahası yoktur benim için!
Durgun ay ışığında Nil
Vurur Memphis kıyılarına.
Ey Nilus, baygın ruhumun tanrısı!
Rüyalarımda geliyorsun bana;
Nilüferlerle oynuyor,
Eski şarkılar söylüyorum sana;
Uzaktan Memnon şarkısını duyuyorum;
Sevgili Simbel sesleniyor bana;
Keder ve acıyla uyanıyorum,
Sonsuza dek sesleniyorum: Elveda!

Şarkı bitince kadın hurma ağacı korusunun ötesine ilerledi. Ayrılığın tatlı hüznünü taşıyan son kelime -elveda- Ben-Hur'un etrafında süzüldü. Tekne karanlık bir gecenin içine dalan koyu bir gölge gibiydi.

Ben-Hur iç çekişten zor ayırt edilebilecek derin bir nefes aldı.

"Onu şarkısından tanıdım, Baltazar'ın kızı. Ne kadar güzel bir şarkıydı! Ne kadar güzel bir kız!"

Göz kapaklarının hafifçe perdelediği iri gözlerini, pespembe, oval yanaklarını, kenarları gamzeli, dolgun dudaklarını ve uzun, esnek bedeninin zarafetini hatırladı.

"Ne güzel bir kız!" diye tekrarladı.

Kalbi hızlanarak cevap verdi ona.

Sonra, neredeyse aynı anda, o kadar tutkulu olmasa da daha çocuksu ve yumuşak, daha genç ve oldukça güzel bir başka yüz, sanki gölden çıkıp ona gelmiş gibi beliriverdi.

"Esther!" dedi, gülümseyerek. "İşte tıpkı dilediğim gibi bir yıldız gönderildi bana."

Arkasını dönüp yavaş yavaş çadıra doğru yürüdü.

Hayatı keder ve intikam hazırlıklarıyla dolup taşmıştı, aşkın giremeyeceği kadar kalabalıktı. Acaba bu mutlu bir değişimin başlangıcı mıydı?

Kendisiyle birlikte çadıra kadar gelen bu etki kime aitti?

Esther ona bir kadeh vermişti.

Mısırlı da öyle.

Her ikisi de hurma ağaçlarının altında, aynı anda ona gelmişti.

Hangisi?

BEŞİNCİ KİTAP

Yalnızca adillerin davranışları
Tatlı tatlı kokar ve tozda bile çiçek açar.

(SHİRLEY)

Ve çatışmanın sıcağı içinde, yasayı sükûnetle korur,
Ve önceden sezdiklerine tanık olur.

(WORDSWORTH)

I

GRATUS'UN UYARILMASI

Sarayın salonundaki içki âleminden sonraki sabah sedir asilzadelerle doluydu. Maxentius gelebilirdi ve şehir onu karşılamak isteyenlerin akınına uğramıştı. Zırhları ve kılıçları kuşanmış lejyon Silpius Dağı'ndan aşağı inebilir; Nymphaeum'dan Omphalus'a kadar, görkemli Doğu'da daha önce görülmüş ve duyulmuş en ünlüleri bile gölgede bırakan şaşaalı bir tören olabilirdi; ama sedirin üzerine yığılıp kalan ya da umarsız köleler tarafından dikkatsiz bir şekilde bırakılan delikanlıların çoğu rezil uykularına devam edecekti. Onların o günkü karşılama töreninde yer almaları ancak modern bir ressamın stüdyosundaki modellerin şapkalı ve tüylü kafalarıyla yerlerinden kalkıp bir valse katılmaları kadar mümkündü.

Bununla birlikte cümbüşe katılanların tamamı utanç verici durumda değildi. Şafak salonun tepe pencerelerinden içeri süzülmeye başladığında, Messala kalktı ve başındaki tacı çıkardı, bu

eğlencenin sona erdiğini gösteriyordu. Sonra pelerinini toparladı ve manzaraya son bir kez bakıp hiçbir şey söylemeden kendi dairesine gitmek üzere oradan ayrıldı. Çiçero bile bütün gece süren meclis görüşmelerinden bu kadar ciddiyetle çıkamazdı.

Üç saat sonra iki haberci odasına girdi ve her biri bizzat onun elinden iki kopya hâlinde, mühürlü bir mektup aldı. Bu mektup hâlâ Kayserya'da oturan Vekil Valerius Gratus içindi. Kâğıdın hızla ve kesinlikle teslim edilmesine verilen önem ortadadır. Habercilerin biri karadan, diğeri deniz yoluyla gidecek; her ikisi de çok acele edecekti.

Şimdi okurun bu şekilde iletilen mektubun içeriği hakkında tam bilgiye sahip olması çok önemlidir.

ANTAKYA, 20 Haziran

Messala'dan Gratus'a.

Ey benim Midas'ım!

Lütfen hitabımdan alınmayın, bunun sevgi ve minnetimin bir ifadesi olduğunu ve sizi insanların en şanslısı olarak görmüş düğümü bilmenizi isterim; ayrıca kulaklarınızın da aynen annenizden aldığınız gibi, ama yetişkinliğine yaraşır bir oranda olduğunu biliyorum.

Ey benim Midas'ım!

Size henüz bir varsayım aşamasında olsa da, hiç kuşkusuz hemen ilginizi çekecek, şaşırtıcı bir olaydan söz etmem gerekiyor.

Öncelikle izin verirseniz bir hatırlatmada bulunayım. Hani uzun yıllar önce, bir Kudüs prensinin ailesi vardı; Ben-Hur adında, çok eskilere dayanan ve oldukça zengin bir aileydi. Eğer hatırlamakta güçlük çekerseniz, başınızdaki yara anıları tazelemeye yardımcı olacaktır.

İlginizi çekecek ikinci şey de şu. Hayatınıza kastedilmesinin cezası olarak -tanrılar esirgesin, bu olayın bir kaza olduğu

kanıtlanmasın- bu aile hemen yakalanıp ortadan kaldırıldı ve mülküne de el kondu. Bu eylem, bilge olduğu kadar adil de olan Sezar'ımızın -sonsuza kadar sunaklarından çiçek eksilmesin- onayını aldığına göre, o kaynaktan bize gelen meblağdan söz etmekte utanılacak bir şey yok. Zaten bu konuda size olan minnetimin son bulmasına imkân yok, hele de bana düşen kısmın verdiği sonsuz keyif hâlâ devam ediyorken.

Bilgeliğinizi doğrulamak adına hatırlatayım ki, Hur ailesini dağıtmıştınız ve o zaman bu plan ikimize de, susturma ve kaçınılmaz ama doğal bir ölüme gönderme amaçlarına en uygun çözüm gibi görünmüştü. Suçlunun annesine ve kız kardeşine ne yaptığınızı da hatırlarsınız. Şimdi onların yaşayıp yaşamadıklarını öğrenme arzusuna kapılsam, mizacınızın iyiliğinden biliyorum ki, sizin kadar iyi olamayan beni bağışlarsınız, Sayın Gratus.

Şimdiki konumuz için daha büyük bir önem arz ettiğinden, asıl suçlunun ömür boyu kürek mahkûmu olarak gönderildiğini, affınıza sığınarak hatırlamanızı rica ediyorum. Şimdi anlatacağım olayı daha şaşırtıcı bir hâle getireceğini düşündüğüm bir şey söyleyeyim, ben onu bir tribun kumandasındaki bir kalyona gönderen emri gördüm ve okudum.

Artık bana daha iyi kulak verebilirsiniz, ey benim mükemmel Frigyalım!

Kürek başındaki ömrün kısıtlılığını düşünürsek, suçlu ölmüş olabilir ya da en iyi ihtimalle üç bin Okeanid'den[1] biri en az beş yıl önce onu kendine koca olarak almıştır. Bir anlık zayıflığımı bağışlarsanız, ey insanların en erdemli ve şefkatli olanı, onu çocukluğunda çok sevdiğimden ve çok da yakışıklı olduğundan ailenin en güzel kızının kollarına düşmüş olabileceğini söyleyebilirim. Bununla birlikte kesinlikle ölmüş olabileceği fikrinden yola çıkarak beş yılı, bir anlamda ona borçlu olduğum servetin sakin ve masum keyfi içinde geçirdim. Size olan minnetimi hafifletme niyetiyle bunu söylemiş değilim.

---

1) Yunan mitolojisinde Tethys ile Okeanos'un çocuklarına verilen isimdir. Sayıları üç bin kadar olan okeanidlerin hepsi peri yani nemftir. Her okeanid belli bir nehir, göl, okyanus veya su kaynağının tanrısıdır. (ç.n.)

Şimdi asıl konuya geliyorum.

Dün akşam, Roma'dan yeni gelen bir grup için -gençlikleri ve deneyimsizlikleri bende merhamet uyandırdı- düzenlenen bir eğlencenin baş konuğu olarak ilginç bir hikâye duydum. Bildiğiniz gibi Konsül Maxentius Parthialılara karşı düzenlenen bir seferberliği yürütmek için bugün buraya geliyor. Ona eşlik edecek hevesliler arasında birisi var, merhum duumvir Quintus Arrius'un oğlu. Onu özel olarak araştırma fırsatım oldu. Arrius kendisine son unvanını kazandıran galibiyeti almak üzere korsanların peşine düştüğü zaman bir ailesi yoktu. Seferden döndüğünde, beraberinde bir de mirasçı getirdi. Sözünü ettiğim bu oğul ve mirasçı, sizin kalyonlara gönderdiğiniz ve beş yıl önce ölmüş olması gereken Ben-Hur'un ta kendisi. Şimdi bir servet ve unvanla, muhtemelen bir Roma vatandaşı olarak geri döndü. Siz yerinizde sağlam oturduğunuzdan korkmasanız da ben tehlikedeyim, ey Midas'ım, nedenini söylememe hiç gerek yok tabii. Siz bilmezseniz kim bilecek?

Bütün bunlara şaşırıyorsunuz, değil mi?

Okeanidlerin en güzelinin (yukarıda nasıl olduğu konusunda fikrimi belirtmiştim) kollarından onu alarak evlat edinen baba Arrius korsanlarla savaşa girdiğinde gemisi batmış ve mürettebatından sadece ikisi boğulmaktan kurtulmuş, Arrius'un kendisi ve mirasçısı.

Üzerinde durdukları kalastan onları alan subaylar, şanslı tribunun arkadaşı olan genç adamın gemiye alındığında üzerinde kalyon kölesi kıyafeti olduğunu söylüyorlar.

Bu yeterince ikna edici olacaktır, ama dün şans eseri -bunun için kadere adağım var- Arrius'un gizemli oğluyla karşı karşıya geldiğimi söylediğimde yine şaşıracaksınız. O zaman onu tanıyamamıştım ama şimdi onun yıllarca oyun arkadaşım olan Ben-Hur'un ta kendisi olduğunu iddia ediyorum. Bu Ben-Hur, en düşük sınıftan olmasına rağmen, bu mektubu yazdığım şu anda bir intikam planı yapıyor, yerinde olsam ben de öyle yapardım. Öldürmekle tatmin edilecek bir intikam değil; ülkesi, annesi, kız kardeşi, kendisi ve ilk sırada olması gerektiğini düşüneceğiniz gibi kaybettiği servetinin intikamı.

İyiliksever dostum Gratus, servetinizin tehlike altında oldu-

ğunu ve böyle bir kaybın sizin gibi yüksek mevkide birinin başına gelen en kötü şey olacağını göz önünde bulundurarak, şu ana kadar (yazdıklarımı okuduktan sonra) şaşırmayı bırakıp böyle acil bir durumda ne yapılması gerektiğini düşünmeye başladığınıza inanıyorum.

Ne yapılacağını size sormakla kabalık etmiş oldum. Ama sadece size danıştığımı söylememe izin verin, siz bana yön gösterecek Ulysses'imsiniz.[1]

Bu mektup elinize geçtiğinde sizi göreceğimi düşünerek memnun oluyorum. Hemen yüzünüzde bir ciddiyetle okuduğunuzu, sonra gülümseyerek tekrar okuyacağınızı gözümde canlandırıyorum. O zaman tereddüt sona erecek ve Merkür'ün bilgeliği, Sezar'ın hızıyla ne yapılacağı konusunda bir karara varacaksınız.

Şimdi güneş yükseliyor. Ellerinde iki mühürlü mektupla iki haberci evimden yola çıkacak; bir tanesi kara, diğeri deniz yoluyla gidecek. Düşmanımızın Roma dünyamızın bu bölgesinde ortaya çıktığı konusunda erkenden haberdar edilmenizi çok önemli buluyorum.

Cevabınızı burada bekliyorum.

Ben-Hur'un gidiş gelişleri efendisi konsül tarafından ayarlanacak, konsül gece gündüz hiç durmadan çabalasa da bir aydan önce yola çıkamaz. Issız bir bölgede faaliyet gösterecek bir ordunun toplanıp hazırlanması için nasıl bir çalışma gerektiğini iyi bilirsiniz.

Yahudi'yi dün Daphne Koruluğu'nda gördüm. Şimdi orada değilse bile kesinlikle yakınlarında bir yerde, bu yüzden onu göz önünde tutmam kolay oluyor. Aslında bana şimdi tam olarak nerede olduğunu soracak olursanız, gayet emin bir şekilde, Hurma Bahçesi'nde, hain Şeyh İlderim'in çadırında olduğunu söyleyebilirim. Uzun süre güçlü ellerimizden kaçamaz. Maxentius, ilk önlem olarak Arap'ı Roma'ya giden bir gemiye bindirirse hiç şaşırmayın.

---

1) Ulysses/Odysseus, Homeros'un İlyada'sında olduğu gibi, özellikle hile ve dalavere konularında yetenekli bir akıl hocası ve stratejisttir.(ç.n.)

Yahudi'nin nerede olduğu konusunda çok eminim, çünkü ne yapılması gerektiğini düşünmeye başladığınız zaman bu sizin için önem arz edecek. Bilgelikte ilerlediğimi bilmenin guruyla, insanın her eylem planında daima hesaba katılması gereken üç nokta olduğunu söyleyebilirim: Zaman, mekân ve vasıta.

Mekânın burası olduğunu söylüyorsanız, bu işi sizi en çok seven ve aynı zamanda akıllı bir öğrenciniz olan arkadaşınıza emanet etmekte hiç tereddüt duymayın.

MESSALA.

II

HAZIRLIK

Habercilerin mektuplarla Messala'nın kapısından çıktıkları saatte (hâlâ sabahın erken saatleriydi) Ben-Hur İlderim'in çadırına girdi. Göle girmiş, kahvaltısını yapmıştı, şimdi de ancak dizlerine kadar inen, kolsuz bir gömlekle içeri gelmişti.

Şeyh sedirden selamladı onu.

"Huzur diliyorum, Arrius'un oğlu." dedi hayranlıkla; çünkü doğrusu ondan daha canlı, güçlü ve kendinden emin bir erkek görmemişti. "Huzur ve iyilik diliyorum. Atlar hazır. Ben de hazırım. Ya sen?"

"Ben de sana huzur diliyorum, iyi yürekli şeyh. Yaptığın iyilikler için çok teşekkür ederim. Hazırım."

İlderim ellerini çırptı.

"Atları getirteceğim. Otur."

"Boyunduruktalar mı?"

"Hayır."

"Öyleyse benim halletmeme izin ver." dedi Ben-Hur. "Araplarınla tanışayım. Onlarla tek tek konuşmam için isimlerini öğrenmem lazım; onlar da tıpkı insanlar gibi olduklarından huylarını da

bilmeliyim. Küstahsa azar, ürkekse övgü ve pohpohlama gerekir. Hizmetkârların koşum takımlarını getirsinler."

"Ya araba?" diye sordu şeyh.

"Bugün arabayı bir kenara bırakacağım. Onun yerine eğer varsa bana beşinci atı getirsinler. Eyersiz ve diğerleri kadar hızlı olmalı."

İlderim daha da meraklandı, hemen bir hizmetkâr çağırdı.

"Dört at için koşum takımlarını getirmelerini söyle." dedi. "Dört koşum takımı ve Sirius için de dizginler."

İlderim ayağa kalktı.

"Sirius'u çok severim, o da beni sever, Arrius'un oğlu. Yirmi yıldır, çadırda, savaşta, çölün her aşamasında beraberiz. Sana onu göstereyim."

Bölmenin yanına giderek perdesini tuttu, Ben-Hur altından geçti. Atlar hep beraber yanına geldiler. Küçük kafalı, parlak gözlü, yay gibi boyunlu, sağlam göğsü kız saçı gibi yumuşak ve dalgalı yeleyle kaplı olan bir tanesi onu görünce memnuniyetle, hafifçe kişnedi.

"İyi at." dedi şeyh, koyu kahverengi yanağını okşayarak. "Günaydın, iyi at." Sonra Ben-Hur'a dönüp ekledi. "Bu Sirius, diğer dördünün babası. Mira da anneleri, bizim dönmemizi bekliyor, benden daha kuvvetlilerin bölgesinde riske atılmayacak kadar değerlidir. Hem zaten..." Konuşurken güldü. "Kabilenin onun yokluğuna dayanabileceğini hiç sanmıyorum. Onların şerefidir, ona taparlar, dörtnala üstlerine gitse bile gülerler. Çölün oğulları olan on bin atlı bugün, 'Mira nasıl?' diye sorsa, 'Çok iyi.' cevabına karşı, 'Tanrı'ya şükür!' derler."

"Mira ve Sirius yıldız isimleri, değil mi, ey şeyh?" diye sordu Ben-Hur, dört ata ve babalarına tek tek gidip elini uzatarak.

"Neden olmasın?" dedi İlderim. "Gece çöle çıktın mı hiç?"

"Hayır."

"O zaman biz Arapların yıldızlara ne kadar bağlı olduğumuzu bilemezsin. Minnet içinde isimlerini alır, sevgiyle veririz. Ataları-

mın da Miraları vardı, tıpkı benim gibi. Çocukları da yıldızlardan geri kalmazlar. Şurada gördüğün Rigel, şuradaki de Antares. O Atair, şimdi yanına gittiğin de Aldebaran, en gençleri o, ama hiçbirinden geri kalmaz! Rüzgâra karşı öyle bir koşar ki kulakların uğuldar. Süleyman'ın görkemi aşkına, nereye istersen oraya gider, Arrius'un oğlu! Cüret edebilirsen aslanın ağzına bile götürür seni."

Koşum takımları getirildi. Ben-Hur kendi elleriyle atları hazırladı ve çadırdan dışarı çıkardı, orada dizginleri taktı.

"Sirius'u da getirin." dedi.

Bir Arap bile atın sırtına ondan daha iyi zıplayamazdı.

"Şimdi dizginler."

Dikkatle birbirinden ayrılan dizginleri ona verdiler.

"İyi yürekli şeyh." dedi. "Ben hazırım. Yol gösterecek bir adamını önümden sahaya gönder, birileri de su getirsin."

Hiçbir sorun olmadan başladılar. Atlar korkmadı. Sükûnetle ve kendine güvenle işini yapan yeni biniciyle aralarında sessiz bir anlayış oluşmuş gibi görünüyordu. Gidiş düzeni araba sürerken olduğu gibiydi, sadece Ben-Hur arabada değil Sirius'un sırtındaydı. İlderim'in keyfi yerine geldi. Memnuniyetle gülümseyerek sakalını tararken, "Tanrı'ya şükür ki o bir Romalı değil." diye mırıldandı. Peşinde güvenini değilse de yalnızlığını paylaşan bütün çadır halkıyla -erkekler, kadınlar, çocuklar- birlikte yürüyerek onları izledi.

Geldikleri saha gayet geniş ve eğitime uygundu. Ben-Hur dörtlüyü düz bir çizgide, sonra da geniş daireler hâlinde önce yavaş yavaş yürütmeye başladı. Tırıs gitmelerinin ardından dörtnala koşturdu onları. Sonunda daireleri küçülttü ve hiç ara vermeden ileri geri, sağa sola gidip gelmeye başladılar. Bir saat böyle geçti. Yürüyüş adımına geçerek İlderim'in yanına geldiler.

"İş tamamdır, artık alıştırma yapmaktan başka bir şey kalmadı." dedi. "Böyle hayvanların olduğu için ne kadar sevinsen azdır, Şeyh İlderim." Attan inip yanlarına giderken devam etti, "Lekesiz kırmızı derilerinin parlaklığına baksana. Başlangıçta olduğu gibi

hafif hafif soluk alıyorlar." Işıl ışıl yanan gözlerini yaşlı şeyhin yüzüne çevirdi, "Eğer zafer ve..."

Durdu, kızararak başını eğdi. Şeyhin yanında bastonuna yaslanmış duran Baltazar'ı ve iyice örtünmüş iki kadını ilk kez fark etti. Kadınlardan birine ikinci kez bakıp kalbi pır pır ederek kendi kendine, "Bu o. Mısırlı!" dedi. Ilderim onun cümlesini tamamladı.

"Zafer ve intikam!" Sonra yüksek sesle, "Hiç korkmuyorum. Çok memnunum. Arrius'un oğlu sen aradığım adamsın. Sonu da başlangıç gibi olursa, bir Arap'ın neler verebileceğini göreceksin."

"Teşekkür ederim, iyi yürekli şeyh." dedi Ben-Hur, alçak gönüllülükle. "Hizmetkârlar atlara su getirsin."

Kendi elleriyle atlara su verdi.

Yeniden Sirius'a binip önceki gibi yürüyüşten tırısa, tırıstan dörtnala geçerek eğitimi tekrarladı. Sonunda sebatkâr yarışçıların hızını yavaş yavaş artırarak son hızla koşturdu. Gösteri çok heyecan verici bir hâl almıştı. Dizginlerin tutuluşundaki zarafet için bir alkış koptu; ileri atılırken de, çeşitli açılardan dönerlerken de hiç değişmeyen atlar hayranlık uyandırdı. Hiç zorlanmadan yaptıkları hareketlerinde bir bütünlük, kuvvet, zarafet ve keyif vardı.

Eğitimin tam ortasında, bütün izleyicilerin ilgisi üzerlerindeyken, Malluch şeyhi aramak için sahaya geldi.

"Sana bir mesaj getirdim, ey şeyh." dedi, konuşmak için en uygun olduğunu düşündüğü bir anı kollayarak. "Tüccar Simonides'ten."

"Simonides!" dedi Arap, birdenbire bağırarak. "Ah! Ne güzel. Abaddon[1] onu düşmanlarından korusun!"

"Önce sana Tanrı'nın huzurunu dilediğini söylememi istedi." diye devam etti Malluch. "Sonra da alır almaz okumanı istediği bu notu gönderdi."

İlderim yerinde durup verilen mektubun mührünü açtı, keten kılıfının içinden iki mektup çıkarıp okumaya başladı.

---

1) Cehennem.

Birinci Mektup

Simonides'ten Şeyh İlderim'e.

Ey dostum!

Öncelikle kalbimdeki yerinden emin olmanı isterim.

Sonra...

Dowarında evlat edinme yoluyla Arrius'un oğlu olduğunu söyleyen güzel bir delikanlı var.

O benim için çok değerlidir.

Sana anlatacağım çok harika bir geçmişi var. Bugün ya da yarın bana gel de anlatayım ve tavsiyeni alayım.

Bu arada şerefe aykırı olmadıkları sürece bütün dileklerine yardımcı ol. Tazmin edilmesi gereken bir şey olursa emrindeyim.

Bu delikanlıyla ilgilendiğim aramızda kalsın.

Diğer konuklarına da hatırlat. Baltazar, kızı, sen ve sana eşlik etmesini istediğin herkes yarış günü arenada benim misafirim olacaklar. Yerlerini ayırttım bile.

Sana ve bütün sevdiklerine huzur dilerim.

Her zaman dostunum.

SİMONİDES.

İkinci Mektup

Simonides'ten Şeyh İlderim'e.

Ey dostum!

Sahip olduğum engin tecrübeye dayanarak sana bir şey söyleyeceğim.

Romalı olmayan herkesin ve yağmalanacak parası ya da malı olanların bir uyarı olarak kabul edecekleri gibi, yetkiyle donatılmış yüksek rütbeli bir Romalının iktidara geleceğine dair bazı belirtiler var.

Bugün Konsül Maxentius geliyor.

Haberin olsun!

Bir tavsiyem daha var.

Sana karşı düzenlenecek olan bir komployа Herodlar da dâhil olacaklar, onların topraklarında çok sayıda malın mülkün var.

Bu yüzden dikkatli ol.

Antakya'dan güneye giden yol üzerindeki sadık muhafızlarına haber gönder, giden gelen her haberciyi aramalarını söyle. Eğer seninle ya da işlerinle ilgili özel mektuplar bulurlarsa onları sana getirsinler.

Bu mektubu dün almış olmalıydın, ama hemen harekete geçersen geç kalmış sayılmazsın.

Haberciler Antakya'dan bu sabah çıkmış olsalar da, kestirme yolları bilen adamların onlardan önce varabilirler.

Hiç tereddüdün olmasın.

Okuduktan sonra bu mektubu yak.

Ey sevgili dostum.

SIMONIDES.

İlderim mektupları ikinci kez okudu ve keten kılıfına tekrar sarıp kuşağının altına soktu.

Sahadaki alıştırmalar toplam iki saat kadar sürdü. Sonunda Ben-Hur dört atı yürüterek İlderim'in yanına getirdi.

"İzninle, şeyh." dedi. "Araplarını çadıra götürüyorum, bu öğleden sonra tekrar çıkaracağım."

İlderim Sirius'a binen Ben-Hur'a doğru ilerleyip, "Onları sana verdim, Arrius'un oğlu, yarışlar bitene kadar onlarla istediğini yapabilirsin. Romalının -çakallar etlerini koparsın- birkaç haftada yapamayacağını iki saat içinde yaptın. Tanrı'nın izniyle kazanacağız!"

Ben-Hur çadırdaki bakımları sırasında atların yanında kaldı.

Gölde yıkanıp şeyhle bir kadeh arak içtikten sonra tekrar Yahudi kıyafetlerini giyip Malluch'la beraber bahçede dolaşmaya çıktı.

İkisi arasında, hepsi büyük bir önem taşımayan çok şey konuşuldu. Ama özellikle bir tanesini gözden kaçırmak olmaz. Ben-Hur konuşuyordu.

"Nehrin üzerindeki Seleucia Köprüsü'nün bu tarafındaki handa duran eşyalarım için bir şey isteyeceğim senden." dedi. "Eğer yapabilirsen bugün onları bana getir. Umarım sana zahmet vermiyorum, iyi yürekli Malluch."

Malluch içtenlikle ona hizmet etme arzusunu dile getirdi.

"Teşekkürler, Malluch, teşekkürler." dedi Ben-Hur. "İkimizin de aynı kabileden kardeş olduğumuzu ve düşmanımızın bir Romalı olduğunu hep aklımda tutarak sana güveniyorum. Öncelikle, sen bir iş adamısın, ama Şeyh İlderim maalesef değil..."

"Araplar çok nadir iş adamı olurlar." dedi Malluch ciddiyetle.

"Akıllı olduklarına hiç kuşkum yok, Malluch. Onlarla beraber olmak güzel. Yarışlarla ilgili bir engel ya da sıkıntıyla karşılaşmamak için, arenanın görevlisine gidip bütün hazırlık kurallarını yerine getirmiş mi diye bir bakarak içimi rahatlatır mısın? Kuralların bir kopyasını getirebilirsen benim için büyük bir iyilik yapmış olursun. Ne renk giyinmem gerektiğini ve yarışın başında kaç numaradan çıkış yapacağımı öğrenmek istiyorum. Messala'nın sağında ya da solunda olursam çok iyi olur. Değilse, sen Romalının yanında olacağım şekilde değişiklik yaptırabilirsin. Hafızan iyi midir, Malluch?"

"Şimdi olduğu gibi yüreğim de yardım ettiğinde hiç beni yarı yolda bırakmadı, Arrius'un oğlu."

"O hâlde sana bir görev daha vermeye cüret edebilirim. Dün Messala'nın arabasıyla gururlandığını gördüm, Sezar'ın en iyi arabası bile onu geçemediğine göre haklı. Arabanın hafif mi, yoksa ağır mı olduğunu öğrenmek için bir bahane bulabilir misin? Tam ağırlığını ve ölçülerini bilmek istiyorum, Malluch, diğer hiçbir şeyi öğrenemesen de, aksının yerden ne kadar yüksekte olduğu bilgisini getir bana. Ne kadar görkemli olduğu umurumda bile değil. Onu yenersem düşüşü çok ağır olacak, o zaman

zaferim tamamlanacak. Gerçekten önemli avantajları varsa onları da bilmek istiyorum."

"Anlıyorum, anlıyorum!" dedi Malluch. "Aksın ortasından aşağıya inen mesafeyi istiyorsun."

"Tamam, anladın işte. Memnun olabilirsin, Malluch, bu son isteğimdi. Haydi, dowara dönelim."

Çadırın kapısında bir hizmetkârın duman lekeli süt şişelerini yeniden sütle doldurduğunu gördüler, durup içtiler. Kısa süre sonra Malluch şehre döndü.

Onların yokluğu esnasında atlı bir haberci Simonides'in önerdiği doğrultuda görevlendirilerek gönderilmişti. Bir Arap'tı ve yazılı bir şey taşımıyordu.

III

GÖLDE

"Baltazar'ın kızı İras, size bir mesaj ve selamlarını yolladı." dedi bir hizmetkâr, çadırda dinlenen Ben-Hur'a.

"Mesajı ver."

"Gölde kendisine eşlik etmek ister misiniz?"

"Cevabı ona bizzat ben vereceğim. Öyle söyle."

Sandaletleri getirildi ve birkaç dakika içinde Ben-Hur güzel Mısırlıyı bulmak üzere dışarı çıkmıştı bile. Akşam inerken dağların gölgeleri Hurma Bahçesi'nin üzerine doğru ilerliyordu. Ağaçların arasından, uzakta koyun çanlarının şıkırtıları, inek böğürmeleri ve hayvanlarını eve getiren çobanların sesleri geliyordu. Bahçede hayat, hatırlanabileceği gibi, her bakımdan çölün bereketsiz çayırlarındaki hayat kadar pastoraldi.

Şeyh İlderim, sabahkinin bir tekrarı olan öğleden sonraki çalışmalara da eşlik etmiş, ondan sonra Simonides'in davetine karşılık vermek için şehre gitmişti. Gece geri dönebilirdi, ama arkadaşıyla hakkında konuşulacak konunun büyüklüğü göz önünde

bulundurulunca bu mümkün olmadı. Böylece yalnız kalan Ben-Hur atlarıyla ilgilenildiğini gördükten sonra gölde serinleyip temizlenmiş, sahada giydiği kıyafetleri bembeyaz olan her zamanki ev elbisesiyle değiştirerek safkan bir Saduki olmuş, erkenden yemeğini yiyip, gençliğinin gücü sayesinde, o günün yoğun çalışmasının yorgunluğunu üzerinden atmıştı.

Bir nitelik olarak güzelliği bir yana bırakmak hem akıllıca hem de dürüstçe olmaz. Bunun etkisine duyarsız kalacak hiçbir ince ruh yoktur. Pygmalion[1] ve heykelinin hikâyesi doğal olduğu kadar şiirseldir de. Güzellik kendi başına bir güçtür ve şimdi Ben-Hur'u kendine doğru çekiyordu.

Mısırlı onun için, hem yüz hem de bir bütün olarak, çok güzel bir kadındı. Onu çeşmede gördüğü hâliyle kalmıştı düşüncelerinde. Kendisine gözü yaşlı bir şekilde minnetini ifade eden tatlı sesinin ve söylenecek sözlerin zenginliğinden daha fazlasını anlatan, iri, yumuşak, kara, ırkını ortaya koyan badem şeklindeki gözlerinin etkisini hissediyordu. Onu düşündüğü zaman, gözünün önüne sık sık ince, uzun, zarif, kibar ve zengin kumaşlara sarınmış bir suret beliriyordu. Diğer bir deyişle, hayalinde canlandırdığında, onun varlığından esinlenilen Süleyman'ın şarkısı da bütün tutkusuyla beraberinde geliyordu. Bu his ve düşüncelerle, onu görmeye gidiyordu, bakalım gerçekten de bunları haklı çıkaracak mıydı? Kendisini oraya götüren aşk değil, aşkın habercisi olan hayranlık ve meraktı.

İskele, iki kısa merdivenli ve lamba direkleriyle donatılmış, basit bir platformdu; gördüklerinden etkilenmiş bir hâlde merdivenlerin başında kalakaldı.

Berrak suyun üzerinde tıpkı bir yumurta kabuğu gibi bir kayık duruyordu. Kastalia Çeşmesi'ndeki deve sürücüsü Habeş kürek çekiyor, parlak beyaz üniforması siyahlığını daha da yoğunlaştırıyordu. Kayığın kıç tarafı minderler ve parlak kırmızı bir halıyla kaplıydı. Dümende oturan Mısırlı kadın Hint şallarına ve ince örtülerin buğusuna bürünmüştü. Omuzlarına kadar çıplak olan kolları sadece biçim olarak kusursuz olmakla kalmıyor, duruş, hareket ve ifadeleriyle de kendilerine çekiyorlardı. Güzel elleri-

---

1) Kendi yaptığı güzel kadın heykeline âşık olan heykeltıraş. (ç.n.)

ne ve parmaklarına zarafet ve anlam bahşedilmişti. Omuzları ve boynu akşam serinliğine karşı bol bir eşarpla korunuyorsa da bütünüyle örtülmüyordu.

Ben-Hur ona baktığında bu ayrıntılara dikkat etmedi. Üzerinde yoğun bir etki vardı, ama bu tıpkı güçlü bir ışık gibi görülen değil, hissedilen bir şeydi. Dudakların kırmızı bir çizgi ve şakakların buklelerinin arasında bir nar parçası gibi. Kalk ayağa, güzel aşkım, kalk da bana gel. Kış geçti, yağmurlar kesildi, toprakta çiçekler belirdi, kuşların şakıma zamanı geldi, kaplumbağanın sesi duyuluyor. Kadının Ben-Hur'un üzerinde yarattığı etki bu şekilde kelimelere dökülebilirdi.

"Gel." dedi kadın, Ben-Hur'un durakladığını görünce. "Gel, yoksa biçare bir denizci olduğunu düşüneceğim."

Ben-Hur'un yanakları kızardı. Denizde geçen hayatı hakkında bir şey mi biliyordu? Hemen platformun üzerine indi.

"Korktum." dedi, kadının önündeki boş yere otururken.

"Neden?"

"Kayığı batırmaktan." dedi gülerek.

"Derinlere gidene kadar bekle." dedi kadın, zenciye bir işaret yaparken. Adam kürekleri suya daldırdı, yola koyuldular.

Aşk ve Ben-Hur düşman olsalardı, delikanlı bundan daha fazla onun eline düşmüş olmazdı. Mısırlı tam gözünün önünde oturuyordu; onu ideal Shulamite'i olarak zihnine kazımıştı. Kadının gözleri öyle bir ışık saçıyordu ki Ben-Hur yıldızları bile göremiyordu. Gece sürekli bir karanlık hâlinde diğer her yere inebilirdi, ama kadının bakışları onu aydınlatıyordu. Herkesin bildiği gibi, gençlik ve böyle bir refakat göz önüne alınınca, yaz sıcağıyla ısınan sakin gecede gökyüzünün altındaki durgun sular kadar, hayal gücünün kontrolü ele aldığı bir durum olamaz. Böyle zamanlarda sıradan olandan sıyrılıp, fark etmeden ideal olana kayıvermek çok kolaydır.

"Dümeni bana ver." dedi Ben-Hur.

"Hayır." diye cevap verdi kadın. "Bu, durumu tersine çevirmek olur. Seni kayığa ben davet etmedim mi? Sana borçluyum ve

ödemeye başladım. Sen konuşacaksın, ben dinleyeceğim ya da ben konuşacağım, sen dinleyeceksin. Seçim senin, ama nereye gideceğimize ben karar vereceğim."

"Nereye olabilir?"

"Yine mi korktun?"

"Ah güzel Mısırlı, her tutsağın ilk sorusunu sordum."

"Bana Mısır de."

"En iyisi İras diyeyim."

"Beni bu isimle düşünebilirsin, ama Mısır diye çağır."

"Mısır bir ülke ve pek çok insanı kapsıyor."

"Evet, evet! Hem de ne ülke!"

"Anlıyorum; Mısır'a gidiyoruz öyleyse."

"Keşke öyle olsaydı; çok memnun olurdum."

Kadın konuşurken içini çekti.

"Demek benim için hiç endişelenmiyorsun."

"Bu sözlerinden oraya hiç gitmediğini anlıyorum."

"Hiç gitmedim."

"Orası hiç kimsenin mutsuz olmadığı ve dünyadaki diğer herkes tarafından arzu edilen bir yer; bütün tanrıların anası, dolayısıyla da çok kutsal. Orada, ey Arrius'un oğlu, mutluların mutluluğu artar, gidip kutsal nehrin tatlı suyundan bir kere içen mutsuzlar da çocuklar gibi sevinçle gülüp şarkı söylerler."

"Orada da her yerde olduğu gibi yoksullar yok mu?"

"Mısır'daki yoksulların çok basit ihtiyaçları vardır." diye cevap verdi kadın. "Yeterli olandan fazlasını istemezler, bunun ne kadar az olduğunu bir Yunanlı ya da Romalı asla anlayamaz."

"Ama ben ne Yunanlı ne de Romalıyım."

Kadın güldü.

"Benim bir gül bahçem var, tam ortasında da gülleri en bol olan bir ağaç. Nereden geldiğini tahmin edebilir misin?"

"Güllerin ülkesi İran'dan."

"Hayır."

"O zaman Hindistan'dan."

"Hayır."

"Ah! Yunan adalarının birinden."

"Ben söyleyeyim." dedi kadın. "Bir seyyah onu Rephaim ovasında bir yol kenarında kurur hâlde bulmuş."

"Ah Yahuda'da!"

"Onu geri çekilen Nil'in açıkta bıraktığı toprağa diktim, çöle doğru esen yumuşak güney rüzgârı onu besledi, güneş merhametle öptü; gelişip güzelleşmekten başka bir yolu kalmadı. Artık gölgesinde durduğum zaman bana güzel parfümüyle teşekkür ediyor. Güllerde olan şey İsraillilер için de geçerli. Mısır'dan başka nerede mükemmelliğe erişebilirler ki?"

"Musa milyonların içinden biriydi."

"Rüyaları okuyan biri vardı? Onu hatırlıyor musun?"

"Dost Firavunlar öldü."

"Ah evet! Yattıkları yerin yanındaki nehir, mezarlarında onlara şarkılar söylüyor, ama aynı güneş aynı insanlar için aynı havayı ısıtıyor."

"İskenderiye bir Roma kenti."

"Sadece saltanat değiş tokuşu yaptı. Sezar ondan kılıcın saltanatı aldı, onun yerine ilimin saltanatını verdi. Benimle Brucheium'a gelirsen sana ulusların okulunu gösteririm; Serapeion'a gel, mimarinin mükemmelliğini gör; kütüphaneye gel, ölümsüzleri oku; tiyatroya gel, Yunan ve Hintli kahramanları seyret; rıhtıma gel, ticaretin başarılarını say; sokaklara in, ey Arrius'un oğlu, filozoflar bütün sanatların ustalarını ve bütün tanrıları beraberlerinde götürdüğünde, keyiften başka hiçbir şey günden arta kalmadığı zaman, ta başlangıçtan beri insanları eğlendiren hikâyeleri ve asla ölmeyecek şarkıları dinle."

Ben-Hur onu dinlerken, Kudüs'teki yaz evinde annesinin aynı vatanseverlik şiirleriyle İsrail'in geçmişteki görkeminden söz ettiği geceye gitti.

"Şimdi neden Mısır diye çağrılmak istediğini anlıyorum. Seni bu isimle çağırırsam bana bir şarkı söyler misin? Dün gece seni duydum."

"O Nil'in ilahisiydi." dedi kadın. "Çölün nefesini kokladığımı ve sevgili nehrin dalgalarını dinlediğimi hayal ettiğim zaman söylediğim bir ağıttı. Ben en iyisi sana Hint ruhundan bir parça vereyim. İskenderiye'ye gittiğimiz zaman, onu Ganga'nın kızından dinleyebileceğin sokağa götüreceğim seni, bana da o öğretmişti zaten. En saygıdeğer Hintli bilgelerden biri olan Kapila'yı bilirsin."

Sonra doğal bir ifade tarzıymış gibi şarkıya başladı.

KAPILA

I

Kapila, Kapila, öylesine genç ve gerçek,
Senin şanının özlemini çekiyorum,
Sana bir soruyla sesleniyorum,
Senin yiğitliğine ben de erecek miyim?
Boz savaş atında oturuyor Kapila,
Hiçbir kahramanın olmadığı kadar vakur:
"Her şeyi seven korkmaz hiçbir şeyden,
Bu aşk beni de kılıyor cesur.
Bir kadın ruhunu verdi bana bir gün,
Sonsuza kadar benim olacak bir ruh;
O zaman o yiğitlik geldi bana,
Git dene onu, dene de gör."

II

Kapila, Kapila, öylesine yaşlı ve kurşuni,
Kraliçe çağırıyor beni;
Gitmeden önce söyle bana,
Bilgelik ilk nasıl geldi sana.
Kapila tapınağının kapısında duruyor,
Münzevi kılığında bir rahip gibi diyor:
"Bilgiye ulaşır gibi gelmedi bana,
Bu inançtır beni bilge yapan.
Bir kadın yüreğini verdi bana bir gün,
O zaman o bilgelik geldi bana,
Sonsuza kadar benim olacak bir yürek;
O zaman o bilgelik geldi bana,
Git dene onu, dene de gör."

Ben-Hur daha şarkı için teşekkür bile edemeden kayığın altı kumlara dayandı, ardından ön kısmı kıyıya vurdu.

"Hızlı bir seyahatti, ey Mısır!" diye bağırdı.

"Kalışımız da uzun olmadı!" diye cevap verdi kadın, zenci güçlü bir itişle tekrar onları açığa doğru götürürken.

"Şimdi dümeni bana ver."

"Oh yo!" dedi kadın, gülerek. "Araba sana, kayık bana. Neredeyse gölün sonuna geldik, bir daha şarkı söylememem gerekiyormuş demek ki. Mısır'a gittiğimize göre şimdi de Daphne Koruluğu'na gidelim."

"Yolda şarkı söylemeyecek misin?" dedi Ben-Hur, itiraz ederek.

"Bizi elinden kurtardığın Romalıdan söz etsene biraz." dedi kadın.

Bu istek Ben-Hur'un hiç hoşuna gitmedi.

"Keşke burası Nil olsaydı." diye kaçamak cevap verdi. "Bu kadar uzun süredir uyuyan krallar ve kraliçeler mezarlarından kalkıp bizimle gelebilirlerdi."

"Onlar dev gibilerdi, kayığımızı batırırlardı. Pigmeleri tercih ederdim. Romalıdan söz et. Çok kötü niyetli, değil mi?"

"Bilemem."

"Soylu bir aileden gelen, zengin biri mi?"

"Serveti hakkında bir şey söyleyemem."

"Atları ne kadar güzeldi! Arabası altın, tekerlekleri fil dişindendi. Hele cüreti! Ezilme tehlikesi atlatan seyirciler o giderken arkasından güldüler."

Hatırladıklarına güldü kadın.

"Hepsi ayaktakımıydı." dedi Ben-Hur, acı acı.

"Roma'da büyüdükleri söylenen canavarlardan biri olmalı. Kerberos[1] kadar yırtıcı Apollonlar. Antakya'da mı oturuyor?"

"Doğu'da bir yerlerde."

"Suriye'den daha çok Mısır yakışırdı ona."

"Yok." dedi Ben-Hur. "Kleopatra öldü."

O anda çadırın kapısının önünde yanan ışıklar görüntüye girdi.

"Dowar!" diye bağırdı kadın.

"Ah demek Mısır'da değilmişiz. Karnak, Filai ya da Abidos'u göremedim. Burası da Nil değil. Ama bir Hint şarkısı dinledim ve bir rüyada gezindim."

"Filai, Karnak. Asıl Ebu Simbel'de Ramses'i görmediğin için üzül, ona bakmak gökleri ve yeryüzünü yaratan Tanrı'yı düşün-

---

1) Yeraltı kapılarını koruyan vahşi köpek. Onu aşabilmek için bir parça yemek atmak gerekirdi.

meyi kolaylaştırıyor. Ya da neden üzülesin ki? Nehirdeki gezintimize devam edelim, şarkı söylemesem de..." Güldü. "Çünkü söylemeyeceğim dedim, sana Mısır hikâyeleri anlatabilirim."

"Devam et! Sabaha, akşama, hatta ertesi sabaha kadar!" dedi Ben-Hur, coşkuyla.

"Ne hakkında olsun hikâyelerim? Matematikçiler mi?"

"Ah, hayır."

"Filozoflar?"

"Yo, yo."

"Büyücüler ve cinler?"

"Nasıl istersen."

"Savaş?"

"Evet."

"Aşk?"

"Evet."

"Sana bir aşk ilacından söz edeceğim. Bir kraliçenin hikâyesi. Can kulağıyla dinle. Filai rahipleri aracılığıyla elde edilen papirus bizzat kahramanın kendi elinden zorla alınmış. Gerçek bir hikâye olmalı."

NE-NE-HOFRA

I

İnsan yaşamlarında paralellik yoktur.

Hiçbir yaşam dümdüz sürüp gitmez.

En mükemmel yaşam, "Burası başlangıç, şurası son." demeye imkân vermeden, başlangıç yerinde biterek daire çizendir.

Mükemmel yaşamlar Tanrı'nın hazineleridir; önemli günlerde Tanrı onları kalp elinin yüzük parmağına takar.

II

Ne-ne-hofra Asvan yakınlarındaki bir evde oturuyordu, ilk şelaleye öyle yakındı ki, nehir ile kayalar arasında çıkan savaşın ebedî sesi evinin bir parçası olmuştu.

Günbegün öylesine güzelleşiyordu ki, tıpkı babasının bahçesindeki gelincikler için söyledikleri gibi, "Çiçeklenme zamanında ne olacak acaba?" diyorlardı.

Hayatının her yılı bir öncekinden daha enfes olan, yeni bir şarkının başlangıcıydı.

Denizle sınırlanan Kuzey ile Luna dağlarının ötesinde çölle sınırlanan Güney'in evliliğinden doğan bir çocuktu; biri ona tutkusunu, diğeri dehasını vermişti. Bu yüzden her ikisi de ona bakıp gülerek, cimrilikle, "O benim." demek yerine, cömertlikle, "Ha, ha! O bizim." diyordu.

Doğanın bütün faziletleri onun mükemmelliğine katkıda bulunmuş ve onda toplanmıştı. O gidip geldikçe kuşlar kanatlarını açarak ona selam veriyor, en azılı rüzgârlar serinletici meltemlere dönüşüyor, beyaz nilüfer ona bakmak için suyun derinliklerinden çıkıyor, heybetli nehir kendi yolunda usul usul akıyor, hurma ağaçları bütün tüylerini sallıyor, sanki hepsi sırayla ona zarafetimi verdim, ona parlaklığımı verdim, ona saflığımı verdim diyordu; yani her birinin vereceği bir erdemi vardı.

Ne-ne-hofra on ikisindeyken Asvan'ın neşesiydi; on altısında güzelliğinin ünü dünyaya yayıldı; yirmisinde, hızlı develeri üzerinde çölün prenslerinin ve yaldızlı tekneleriyle Mısır beylerinin kapısına gelmediği bir gün bile olmadı; kederli bir şekilde geri dönerlerken, her yerde "Onu gördüm, o bir kadın değil, Athor'un[1] ta kendisi." diye anlatıyorlardı.

---

1) Athor, Horus'u yetiştiren ve onunla evlenen, Mısır aşk ve müzik tanrıçası.

III

İyi yürekli Kral Nemes'in üç yüz otuz halefinden on sekizi Habeş'ti; içlerinden Oraetes yüz on yaşındaydı ve yetmiş altı sene hüküm sürmüştü. Onun yönetimi altında insanlar zengin, topraklar bereketliydi. Bilge bir kişiydi, çünkü çok şey görüp geçirdiğinden neyin ne olduğunu iyi biliyordu. Memphis'te oturuyordu, sarayı, silah depoları ve hazine evi de oradaydı. Sık sık Butos'a Latona[1] ile konuşmaya giderdi.

İyi kalpli kralın karısı öldü. Mumyalanamayacak kadar yaşlıydı, ama kral onu çok sevmişti ve teselli edilemez bir şekilde yasını tutuyordu; bunu gören bir colchyte[2] bir gün onunla konuşmaya cüret etti.

"Ey Oraetes, bu kadar bilge ve büyük olan birinin böyle bir kedere çare bulamamasına çok şaşırıyorum."

"Sen bana bir çare söyle." dedi kral.

Colchyte yeri üç kere öptükten sonra, merhumun onu duyamayacağını bilerek, "Asvan'da Athor kadar güzel olan Ne-ne-hofra yaşıyor. Onu çağırt. Geri çevirdiği beylerin, prenslerin ve kralların sayısını bile bilmiyorum, ama Oraeteş'e kim hayır diyebilir ki?" dedi.

IV

Ne-ne-hofra, her biri şahane olan bir tekne ordusu eşliğinde, daha önce hiç görülmemiş zenginlikteki bir tekneyle Nil'de aşağıya doğru indi. Bütün Nubia ve Mısır, Libya'dan büyük bir kitle, Troglodytes'ten bir kalabalık ve Moon Dağları'nın ötesindeki Macrobiilerden de hatırı sayılır bir güruh, mis kokulu

---

1) Gök titanları Koios ile Phoibe'nin kızı, Artemis ve Apollon'un annesi, Roma tanrıçası. (ç.n.)

2) Karadeniz'in doğu kıyısında, eski bir krallık olan ve büyü işleriyle ilişkilendirilen Kolkis'ten biri.

rüzgârlar ve altın küreklerle taşınan kafilenin geçişini izlemek için çadır dolu kıyıya dizilmişlerdi.

Sfenksler ve çift kanatlı aslanlarla süslü bir yoldan geçirilip, oyulmuş bir sütun üstündeki tahtında oturan Oraetes'in önüne oturtuldu Ne-ne-hofra. Kral onu yerden kaldırıp yanında yer verdi, koluna uraeus[1] takıp onu öptü ve Ne-ne-hofra kraliçelerin kraliçesi oldu.

Bu Oraetes için yeterli değildi; o hem bir aşk hem de sevildiği için mutlu olan bir kraliçe istiyordu. Ne-ne-hofra'ya nazik davranıyordu, ona servetini, şehirlerini, saraylarını, halkını, ordularını, gemilerini göstermiş, bizzat kendi eliyle hazine evine götürüp, "Ey Ne-ne-hofra, beni aşkla öpersen bunların hepsi senin." demişti.

Ne-ne-hofra o zamana kadar değildiyse de, mutlu olabileceğini düşünerek kralı bir kere, iki kere, üç kere öptü.

İlk yıl mutluydu ve bu çok kısa sürdü. Üçüncü yıl perişan bir hâldeydi ve bu çok uzun sürdü; sonra Oraetes'e olan sevgisinin onun gücünün ışıltısından kaynaklandığını anladı. Bu ışıltı devam etseydi onun için iyi olurdu! Neşesini tamamen kaybetti, uzun ağlama nöbetleri geçirdi; hizmetkârları en son ne zaman güldüğünü hatırlamıyorlardı bile. Yanağındaki güllerden küller kaldı geriye. Canlılığını yitirip giderek sarardı soldu. Bazıları, seven bir adama karşı insafsızlık gösterdiği için Erinyelerin[2] ona musallat olduklarını; bazıları da, Oraetes'i kıskanan bir tanrının gazabına uğradığını söylediler. Çöküşünün nedeni her neydiyse, büyücülerin efsunları bir işe yaramadı, doktorların ilaçları da fayda sağlamadı. Ne-ne-hofra ölüme terk edildi.

Oraetes ona bir anıt mezar yaptırmak için kraliçelerin mezarlarının üzerinde bir yer seçti; usta heykeltıraşları ve ressamları Memphis'e çağırtıp, merhum krallarınkinden bile daha gösterişli tasarımlar üzerinde çalıştırdı.

"Ey benim Athor kadar güzel kraliçem!" dedi kral, yaşadığı

---

1) Mısır firavunlarını korumayı ifade eden bir yılan amblemi.

2) Yunan ve Roma mitolojisinde evrendeki düzenin ve doğa yasalarının bekçileri olarak görülen ve başkalarına zarar verecek şekilde haklarının dışına çıkan herkesi evrendeki düzenin korunması için, merhametsizce cezalandıran ilaheler. (ç.n.)

yüz on üç yıl bile bir âşık olarak şevkini azaltmamıştı. "Söyle bana lütfen, hangi hastalıktan dolayı gözümün önünde böyle yok olup gidiyorsun."

"Söylersem artık beni sevmezsin." dedi kadın, kuşku ve korku içinde.

"Seni sevmemek mi! Daha çok severim. Yemin ederim! Söyle!" diye bağırdı, bir âşık olarak tutkulu ve bir kral olarak otoriter bir şekilde.

"Dinle o zaman." dedi kadın. "Asvan yakınlarındaki bir mağarada kendi sınıfının en yaşlısı ve kutsalı olan bir münzevi var. Adı Menopha. O benim hocam ve koruyucumdur. Onu çağırt, ey Oraetes, sana öğrenmek istediklerini söyler. Kederimin ilacını bulmana da yardımcı olur."

Oraetes sevinçle yerinden kalktı. Geldiğinden yüz yıl gençleşmiş bir ruh hâliyle çıkıp gitti.

V

"Söyle!" dedi Oraetes Menopha'ya, Memphis'teki sarayda.

"Kudretli kral, eğer genç olsaydınız cevap vermezdim, çünkü yaşamaktan memnunum." dedi Menopha. "Diğer bütün ölümlüler gibi kraliçe de bir suçun cezasını çekiyor."

"Suç mu!" diye bağırdı Oraetes, öfkeyle.

Menopha yerlere kadar eğildi.

"Evet, kendisine karşı."

"Bilmece kaldıracak durumda değilim." dedi kral.

"Şimdi anlayacağınız gibi, söylediklerim bilmece değil. Ne-ne-hofra benim gözetimimde büyüdü, hayatındaki her şeyi bana anlatırdı. Babasının bahçıvanının oğlu Barbek'i sevdiğini de söylemişti."

Ne gariptir ki Oraetes'in çatılan kaşları gevşemeye başladı.

"Kalbinde bu aşkla size geldi, sayın kral, bu aşktan dolayı ölüyor."

"Bahçıvanın oğlu nerede şimdi?"

"Asvan'da."

Kral dışarı çıkıp iki emir verdi. Bir adamına, "Asvan'a git ve Barbek adındaki genci buraya getir. Kraliçenin babasının bahçesinde bulursun onu." dedi. Ötekine de, "İşçileri, hayvanları ve alet edevatı topla, Chemmis Gölü'nün[1] üzerinde benim için bir ada yapın, rüzgârlarla sürüklenmesin, üzerinde bir mabet, bir saray, bir bahçe ve onun içinde de her türden meyve ağacı ve asma olsun. Ay küçülmeye başlayana kadar adayı yapıp içini döşeyin."

Sonra da kraliçeye dönüp, "Neşelen. Her şeyi biliyorum, Barbek'i çağırttım." dedi.

Ne-ne-hofra ellerini öptü.

"O senin olacak, sen de onun. Bir yıl boyunca kimse sizi rahatsız etmeyecek."

Kadın onun ayaklarını öptü; kral kadını ayağa kaldırdı, öptü. Kadının yanaklarına güller, dudaklarına kırmızılık, kalbine gülücükler geldi tekrar.

VI

Bir yıl boyunca Ne-ne-hofra ve bahçıvan Barbek, dünyanın harikalarından biri hâline gelen Chemmis adasında rüzgârın peşine takılarak süzüldüler; hiçbir aşk yuvası bundan güzel olamazdı. Bir yıl sadece kendileri için var olarak, hiç kimseyi görmeden yaşadılar. Sonra Ne-ne-hofra Memphis'teki saraya geri döndü.

"Şimdi kimi daha çok seviyorsun?" diye sordu kral.

---

1) Nil Deltası'nda bir yer, İsis burada gizlice Osiris'in oğlu Horus'u doğurmuştur.

Kadın onu yanağından öptü ve "Beni geri al, ey kral, çünkü iyileştim." dedi.

Yüz on dört yaşındaki Oraetes güldü.

"Demek Menopha söylediklerinde haklıymış. Ha, ha, ha! Aşkın ilacı aşkmış gerçekten de."

"Öyleymiş." dedi kadın.

Birdenbire kralın tavırları değişti, bakışları korkunç bir hâl aldı.

"Ben öyle olmadığını gördüm." dedi.

Kadın korkuya kapıldı.

"Suçlusun sen!" diye devam etti. "Bir erkek olarak Oraetes kendisine hakaretini affediyor, ama Kral Oraetes'e yapılanın cezalandırılması gerekir."

Kadın ayaklarına kapandı.

"Sus!" diye bağırdı. "Öldün sen!"

Ellerini çırptı, korkunç sanatlarının malzemeleriyle birlikte mumyacılar içeri girdi.

Kral Ne-ne-hofra'yı işaret etti.

"O artık bir ölü. İşinizi iyi yapın."

VII

Güzel Ne-ne-hofra yetmiş iki gün sonra, önceki yıl kendisi için hazırlanan mabede götürüldü, önceki kraliçelerle beraber yatırıldı, ama onun onuruna kutsal gölde bir cenaze töreni yapılmadı.

Hikâyenin sonunda Ben-Hur Mısırlının ayağının dibinde oturuyor, kadının dümen üzerindeki elini tutuyordu.

"Menopha haksızdı." dedi.

"Nasıl yani?"

"Aşk sevgiyle yaşar."

"O zaman bir tedavisi yoktur?"

"Var. Oraetes ilacını bulmuş."

"Neymiş?"

"Ölüm."

"İyi bir dinleyicisin, ey Arrius'un oğlu."

Böyle sohbet ve hikâyelerle saatler geçirdiler. Karaya çıkarlarken, "Yarın şehre gidiyoruz." dedi kadın.

"Ama yarışlara geleceksiniz?"

"Ah evet."

"Ne renk giyeceğimi söylerim sana."

Böylece ayrıldılar.

IV

ALIKONULAN MEKTUP

Ertesi gün İlderim üçüncü saatte dowara geri döndü. Attan inerken kendi kabilesinden tanıdığı bir adam yanına geldi. "Ey şeyh, hemen okuman ricasıyla bu mektubu sana vermem istendi. Cevap vereceksen memnuniyetle beklerim." dedi.

İlderim mektupla hemen ilgilendi. Mühürü açılmıştı. Adreste *Valerius Gratus, Kayserya* yazıyordu.

"Cehenneme gidesice!" diye gürledi şeyh, mektubun Latince olduğunu görünce.

Yunanca ya da Arapça olsaydı okuyabilirdi; ama en fazla anlayabildiği kalın Romen harflerle yazılmış olan imzaydı: MESSALA. Gözleri ışıldadı.

"Genç Yahudi nerede?" diye sordu.

"Atlarla sahada." dedi bir hizmetkâr.

Şeyh mektubu zarfına koyup kuşağının altına soktuktan sonra tekrar atına bindi. Tam o anda, belli ki şehirden gelen bir yabancı çıktı ortaya.

"Ben Cömert Şeyh İlderim'i arıyorum." dedi yabancı.

Dili ve kıyafeti Romalı olduğunu gösteriyordu.

Şeyh Latince okuyamasa da konuşabiliyordu. Yaşlı Arap vakarla, "Şeyh İlderim benim." dedi.

Adam gözlerini yere indirdi, sonra tekrar kaldırıp zoraki bir sakinlikle, "Yarışlar için bir sürücüye ihtiyacın olduğunu duydum." dedi.

İlderim'in kır bıyığının altındaki dudakları kibirli bir şekilde kıvrıldı.

"Yoluna git." dedi. "Benim sürücüm var."

Tam dönüp gidiyordu ki, orada oyalanan adam konuşmaya başladı.

"Şeyh, ben atları çok severim, senin dünyanın en güzellerine sahip olduğunu söylüyorlar."

Yaşlı adam etkilendi, dizginleri çekti, sanki iltifata teslim oluyor gibiydi, ama sonunda, "Bugün olmaz, başka bir zaman sana onları gösteririm. Şimdi çok işim var." diye cevap verdi.

Sahaya doğru sürdü atını, yabancı da yüzünde bir gülümsemeyle tekrar şehrin yolunu tuttu. Görevini tamamlamıştı.

Ondan sonra yarışların olacağı o büyük güne kadar her gün bir adam -bazen iki ya da üç adam- sürücü olarak alınma bahanesiyle şeyhe geldi.

Messala Ben-Hur'u bu şekilde izliyordu.

V

BEN-HUR MEKTUBU OKUYOR

Şeyh, Ben-Hur'un öğleden sonra çalışmak üzere atları sahadan dışarı çıkarmasını gayet memnun bir hâlde bekledi. Memnundu çünkü bütün yöntemler denendikten sonra dördünün de tek vücut hâlinde son hızla koştuklarını görmüştü.

"Bu öğleden sonra, ey şeyh, Sirius'u sana geri vereceğim." Ben-Hur bunu söylerken yaşlı atın boynunu okşadı. "Onu verip arabayı alacağım."

"Bu kadar çabuk mu?" diye sordu İlderim.

"Bunlarla bir gün bile yeter, şeyh. Hiç korkuları yok; insan gibi zekiler ve çalışmayı seviyorlar. Bu..." dedi dizgini dördünün en gencinin üzerine atarak. "Sanırım adı Aldebaran demiştin, içlerindeki en hızlısı. Stadyumda bir tur döndükten sonra ötekileri üç boy geçeceğini düşünüyorum."

İlderim sakalını çekiştirdi ve ışıldayan gözlerle, "Aldebaran en hızlısıdır, peki ya en yavaşı?" dedi.

"Bu o." dedi Ben-Hur, Antares'in dizginini sallayarak. "Bu en yavaşı, ama kazanacak, çünkü gün boyunca bütün hızıyla koşup güneş batarken son hızına ulaşacak."

"Haklısın." dedi İlderim.

"Tek bir korkum var, şeyh."

Şeyh iki kat daha ciddileşti.

"Başarı hırsı içindeki bir Romalı dürüstlüğünü koruyamayabilir. Yarışlarda, hem de hepsinde, yaptıkları numaraların haddi hesabı yok. Araba yarışlarındaki düzenbazlıkları attan sürücüye, sürücüden efendisine kadar uzanıyor. Bu yüzden, iyi yürekli şeyh, bunlara çok iyi bakmalısın; bugünden yarışlar bitene kadar hiçbir yabancının atları görmesine izin verme. Hatta tamamen emin olmak için silahlı bir nöbetçi dik başlarına, işte o zaman sonuçtan hiçbir endişem olmaz."

Çadırın kapısında attan indiler.

"Söylediklerin dikkate alınacak. Tanrı'nın izniyle, güvenilir kişiler dışında hiç kimse yanlarına yaklaşamayacak. Bu gece başlarına bekçi koyacağım. Ama Arrius'un oğlu..." İlderim zarfı çıkardı, sedire doğru gidip oturana kadar yavaş yavaş açtı. "Buna bir bak, Latincenle yardımcı ol."

Mektubu Ben-Hur'a verdi.

"Yüksek sesle oku ve gördüklerini atalarının diline çevir. Latince iğrenç bir şey."

Ben-Hur'un keyfi yerindeydi ve önemsemeden okumaya başladı:

Messala'dan Gratus'a! Durakladı. Bir önseziyle kanı kalbine hücum etti. İlderim onun endişesini gördü.

"Evet, bekliyorum."

Ben-Hur özür dileyip tekrar kâğıda döndü. Mektubun saraydaki eğlenceden sonra Messala'nın Gratus'a gönderdiği kopyalardan biri olduğunu söylemek yeterli olacaktır.

Başlangıç paragrafları yazarın alaycılık alışkanlığını bırakmadığının kanıtı olarak dikkat çekiyordu. Bunları geçtikten sonra Ben-Hur, Gratus'a olayın hatırlatıldığı bölüme gelince sesi titredi ve kendini toparlamak için iki kere durakladı. Büyük bir çaba harcayarak devam etti. *Hatırlatayım ki, Hur ailesini dağıtmıştınız...* Burada tekrar duraklayıp derin bir nefes aldı. *O zaman bu plan ikimize de, susturma ve kaçınılmaz ama doğal bir ölüme gönderme amaçlarına en uygun çözüm gibi görünmüştü.*

Ben-Hur kendini kaybetti. Mektup elinden düştü, elleriyle yüzünü kapattı.

"Onlar öldüler, öldüler. Ben yapayalnız kaldım."

Şeyh genç adamın acısına sessiz ama anlayışlı bir şekilde tanıklık ediyordu. Ayağa kalkıp, "Arrius'un oğlu, affını rica ediyorum. Mektubu kendin oku. Bana anlatacak gücü topladığında haber ver, geri geleyim." dedi.

Çadırdan çıktı, bu ona iyi geldi.

Ben-Hur kendisini sedire atıp duygularını koyuverdi. Biraz toparlanınca, mektubun bir kısmını okumadığını hatırladı. Eline alıp kaldığı yerden devam etti. *Suçlunun annesine ve kız kardeşine ne yaptığınızı da hatırlarsınız. Şimdi onların yaşayıp yaşamadıklarını öğrenme arzusuna kapılsam...* diye başladı Ben-Hur ve tekrar tekrar okudu, sonunda bir çığlık attı. "Ölüp ölmediklerini bilmiyor, o da bilmiyor! Tanrı aşkına! Demek hâlâ bir umut var." Cümleyi bitirdi, bundan güç alarak cesaretle sonuna kadar okudu.

"Ölmemişler." dedi, biraz düşündükten sonra. "Ölmemişler, aksi takdirde mutlaka haberi olurdu."

İlkinden daha dikkatle bir kez daha okuyunca düşüncesinden emin oldu. Sonra şeyhi çağırdı.

"Konuksever çadırına geldiğim zaman, ey şeyh..." dedi sakin sakin, Arap yerine oturduktan sonra baş başa kaldıklarında. "Sana, atlarını emanet edebileceğin kadar eğitimli olduğumu kanıtlamanın ötesinde bir şey söylemeye niyetim yoktu. Şimdi hikâyemi anlatmaya karar verdim. Bu mektubu okumam için benim elime kadar getiren tuhaf şansa dayanarak her konuda sana güvenebileceğimi hissediyorum. Burada belirtildiği gibi, ikimiz de aynı düşman tarafından tehdit edildiğimiz için bunu yapmaya daha çok meylettim. Bu düşmana karşı ikimizin iş birliği yapması gerekiyor. Mektubu okuyup sana açıklama yapacağım. O zaman bu kadar etkilenmeme şaşırmayacaksın. Eğer zayıf ya da çocuksu olduğumu düşündüysen beni anlayacaksın."

Ben-Hur kendisinden söz edildiği paragrafa gelene kadar şeyh sükûnetini koruyarak dikkatle dinledi: *Yahudi'yi dün Daphne Koruluğu'nda gördüm. Şimdi orada değilse bile kesinlikle yakınlarında bir yerde, bu yüzden onu göz önünde tutmam kolay oluyor. Aslında bana şimdi tam olarak nerede olduğunu soracak olursanız, gayet emin bir şekilde, Hurma Bahçesi'nde olduğunu söyleyebilirim.*

"Ah!" diye bağırdı İlderim, öfkeden ziyade şaşkınlık mı duyuyordu, belli değildi. Aynı zamanda sakalını sıkıca kavradı.

Hurma Bahçesi'nde... diye tekrarladı Ben-Hur. *Hain şeyh İlderim'in çadırında.*

"Hain mi?" diye bağırdı yaşlı adam, en tiz sesiyle, dudakları ve sakalı öfkeyle kıvrıldı, alnındaki ve boynundaki damarlar şişti, patlayacakmış gibi atmaya başladı.

"Bir dakika, şeyh." dedi Ben-Hur, karşı çıkan bir hareketle. "Bu Messala'nın senin hakkındaki düşüncesi. Tehdidini de dinle." Okumaya devam etti. *Hain şeyh İlderim'in çadırında. Uzun süre güçlü ellerimizden kaçamaz. Maxentius, ilk önlem olarak Arap'ı Roma'ya giden bir gemiye bindirirse hiç şaşırmayın.*

"Roma'ya mı? Beni, İlderim'i, on bin atlı ve mızraklı adamın şeyhini, Roma'ya!"

Zıplarcasına ayağa kalktı, kollarını uzatıp parmaklarını pençe gibi kıvırdı, gözleri bir yılanınki gibi ışıl ışıldı.

"Ah Tanrı'm! Roma'nınkiler hariç diğer tanrılar aşkına! Bu küstahlık ne zaman bitecek? Ben özgür bir adamım, halkım da özgür. Köle olarak mı öleceğiz? Yoksa daha da beteri, efendisinin ayaklarında sürünen bir köpek olarak mı yaşayacağım? Bana vurmasın diye elini mi yalayacağım? Sahip olduklarım benim olmayacak, soluk almam bir Romalıya mı bağlı olacak? Ah, keşke tekrar genç olabilseydim! Ah, yirmi, on, hatta beş yaş daha genç olsaydım!"

Dişlerini gıcırdattı, ellerini başının üzerinde salladı. Sonra bir başka fikrin etkisine kapılıp yürüdü, tekrar hızla Ben-Hur'un yanına gelip sıkıca omzunu kavradı.

"Keşke senin gibi genç, güçlü ve silahlar konusunda deneyimli olsaydım, Arrius'un oğlu, keşke nefretimi kutsallaştıracak derecede büyük bir intikam güdüsü taşısaydım. Saklama artık! Hur'un oğlu, diyorum ki..."

Bu ismi duyan Ben-Hur'un kanı çekildi. Şaşkın ve sersemlemiş bir hâlde Arap'ın cayır cayır yanan gözlerine baktı.

"Hur'un oğlu, başına gelenlerin yarısı kadar haksızlığa uğramış olsaydım, seninki gibi anılarım olsaydı, yerimde duramazdım." Hiç durmaksızın, sağanak gibi devam etti sözlerine, yaşlı adam. "Bütün kinime bir de dünyanınkini ekler, kendimi intikama adardım. Bütün insanlığı ateşe vererek oradan oraya giderdim. Tüm özgürlük savaşlarına katılırdım, Roma'ya karşı içinde yer almayacağım bir savaş olmazdı. Daha iyisi elimden gelmezse Parthialı olurdum. Adamlarım beni bıraksalar da çabalamaktan vazgeçmezdim. Ha, ha, ha! Tanrı aşkına! Ortak düşmanımıza karşı harekete geçirme umuduyla kurtlarla birlik olur, aslanlarla ya da kaplanlarla arkadaşlık ederdim. Her tür silahtan yararlanırdım. Kurbanlarım Romalılar olduğu sürece katliamdan keyif alırdım. Aman dilemez, aman vermezdim. Romalı olan her şeyi ateşe verir, Romalı olarak doğan herkesi kılıçtan geçirirdim. Bana dehşetlerini, fırtınalarını, kurakiıklarını, sıcaklarını, soğuklarını ve havaya saldıkları bütün isimsiz zehirlerini, insanları denizde ve karada öldüren binlerce nedeni bahşetmeleri için geceleri hem iyi hem de kötü tanrılara yakarırdım. Gözümü uyku tutmazdı. Ben... Ben..."

Şeyh nefes nefese kalıp soluk almak için durakladı, ellerini kenetledi. Bütün bu hırslı patlamalardan Ben-Hur'un aklında sadece ateşli gözler, içe işleyen bir ses ve anlamlı ifadelere imkân vermeyecek kadar yoğun bir öfkenin belli belirsiz etkisi kaldı.

Bu kimsesiz genç yıllardır ilk defa gerçek adıyla çağrıldığını duyuyordu. En azından birisi onu tanıyor, kimliğini kanıtlamasını istemeden onu kabul ediyordu; hem de çölden yeni gelmiş bir Arap'tı bu.

Nasıl olmuş da bunu öğrenmişti? Mektuptan mı? Hayır. O ailesinin katlandığı zalimlikleri anlatıyor; kendi başına gelen talihsizliklerden söz ediyordu; zalim anlatıcının sözünü ettiği, kötü talihinden kaçan kurbanın kendisi olduğunu söylemiyordu ki. Şeyhin mektubu okuduktan sonra açıklayacağını söylediği nokta buydu. Mutluydu, yenilenen umutla ürperdi, ama sükûnetini korudu.

"İyi yürekli şeyh, bu mektup nasıl eline geçti, söylesene."

"Adamlarım şehirlerarası yolları tutuyorlar." diye cevap verdi İlderim, açık açık. "Bir habercinin elinden almışlar."

"Senin adamların olduğu biliniyor mu?"

"Hayır. Herkes onların benim yakalayıp öldürmem gereken hırsızlar olduklarını sanıyor."

"Peki, şeyh, sen bana babamın adıyla Hur'un oğlu diye hitap ettin. Yeryüzünde beni tanıyan biri olduğunu hiç düşünmemiştim. Bunu nereden öğrendin?"

İlderim tereddüt etti, ama toparlanarak cevap verdi. "Seni tanıyorum, ama daha fazlasını söyleme özgürlüğüne sahip değilim."

"Birisi sana engel mi oluyor?"

Şeyh ağzını kapattı ve yürüyüp gitti, ama Ben-Hur'un hayal kırıklığını fark edip geri geldi. "Şimdi bu konuda daha fazla bir şey söylemeyelim. Ben kente gidiyorum, geri döndüğümde seninle her şeyi konuşurum. Mektubu bana ver."

İlderim papirusu dikkatle rulo yaptı, tekrar zarfına koyup bir kere daha enerjisini topladı.

"Ne diyorsun?" diye sordu, atını ve maiyetini beklerken. "Senin yerinde olsam neler yapacağımı söyledim. Hiç cevap vermedin."

"Niyetlendim, şeyh, söyleyeceğim." İçinde uyanan duygularla Ben-Hur'un yüzü ve sesi değişti. "Bütün söylediklerini yapacağım, en azından bir insanın gücü dâhilinde olanları. Uzun zaman önce kendimi intikama adadım. Geçen beş yılın her saatini başka bir şey düşünmeden yaşadım. Hiç dinlenmedim. Gençlik hazlarına kapılmadım. Roma'nın iltifatlarına aldanmadım. Beni sadece intikam için eğitmesini istedim. En ünlü ustalarına ve profesörlerine başvurdum, ama hitabet ya da felsefe konusunda değil tabii. Onlar için hiç zamanım yoktu. Savaşçı biri için gereken sanatı istiyordum ben. Gladyatörler ve arenaların galipleriyle görüştüm. Onlar benim hocalarım oldular. Büyük kamptaki eğitim subayları beni öğrenci olarak kabul ettiler ve yeteneklerimle gurur duydular. Ey şeyh, ben bir askerim, ama hayalini kurduğum şeyler bir komutan olmamı gerektiriyor. Bu düşünceyle Parthialılara karşı yürütülen seferberliğe katıldım, o iş bittiğinde, eğer Tanrı canımı ve gücümü bağışlarsa..." Yumruk yaptığı ellerini kaldırıp hararetle konuşmasına devam etti. "O zaman Romalılardan ders almış bir düşman olacağım; sonra Roma kötülüklerinin bedelini Romalı canıyla ödeyecek. İşte sana cevabım, şeyh."

İlderim kolunu omzuna koyup onu öptü. "Eğer Tanrı'n sana yardımcı olmazsa, ölmüş demektir, Hur'un oğlu. Bunu yeminim olarak kabul et, eğer istersen, elim üstündedir, adamlarım, atlarım, develerim ve hazırlıklar için çöl senindir. Yemin ederim! Şimdilik bu kadar yeter. Gece olmadan benden haber alacaksın."

Şeyh birdenbire dönüp şehre gitmek üzere hızla yola koyuldu.

VI

BİR DAVET

Alıkonulan mektup Ben-Hur için büyük önem taşıyan birkaç konuyu kesinleştiriyordu. Ailenin öldürülme niyetiyle götürülmesinde Messala'nın payı olduğunu; bu niyetle uygulanan planı onayladığını; el konulan malların bir kısmını aldığını; hâlâ bu malların keyfini sürdüğünü; memnuniyetle baş suçlu olarak adlandırdığı kişinin hiç beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmasından korktuğunu; onu bir tehdit olarak gördüğünü; gelecekte kendisi-

ni korumak için böyle bir eylemi düşündüğünü ve Kayserya'daki suç ortağının tavsiye edeceği şeyi yapmaya hazır olduğunu itiraf niteliğindeydi.

Şimdi asıl muhatabı olan kişinin eline geçen bu mektup, suçun itirafı olduğu kadar gelecek tehlikenin de habercisiydi. Bu yüzden İlderim çadırdan çıktıktan sonra Ben-Hur hemen harekete geçilmesini gerektiren şeyler üzerinde düşünmeye başladı. Düşmanları kudretli ve becerikliydi. Her ne kadar kendisinden korkuyor olsalar da, onun korkmak için daha büyük sebepleri vardı. Durumu değerlendirmek için ciddi bir çaba harcadı, ama başaramadı; sürekli olarak duygularının etkisi altında kalıyordu. Annesiyle kız kardeşinin yaşadıklarından emin olmanın verdiği kesin bir memnuniyet vardı. Bu inanç sadece yazılanlardan çıkardığı sonuca dayandığından biraz sıkıntılıydı. Nerede olduklarını söyleyecek bir kişinin olması, uzun süredir ertelenen umudu için artık çok yakın olan bir keşif gibi görünüyordu. Duygularının nedenleri bunlardı ve itiraf etmek gerekir ki, altında Tanrı'nın kendisine yardım edeceğine dair hülyası yatıyor, inancı bile kıpırdamadan yerinde durmasını fısıldıyordu.

Arada bir İlderim'in sözlerini hatırlayarak, Arap'ın kendisi hakkındaki bilgileri nereden öğrendiğini merak ediyordu; kesinlikle Malluch olamazdı; çıkarları susmasını gerektiren Simonides de değildi. Haber kaynağı Messala olabilir miydi? Hayır, hayır! Bu yöndeki bir ifşa tehlikeli olabilirdi. Tahmin yürütmek boşunaydı; bir çözüme ulaşamadığına göre, her kimse bu bilgiye sahip olan kişinin bir dost olduğu ve tam zamanında kendini göstereceği düşüncesiyle teselli buldu. Biraz daha beklemek ve sabırlı olmak gerekiyordu. Muhtemelen bu mektup onun ortaya çıkmasını hızlandırabilirdi.

Annesinin ve Tirzah'ın da kendisi gibi umut vadeden bir durumda onu beklediklerine bir inanabilse, bir başka deyişle onlara karşı suçlu hissederek vicdanı sızlamasa o zaman sabırlı olurdu.

Bu suçluluktan kurtulmak için, Hurma Bahçesi'nde dolaştı, arada durup işleriyle meşgul hurma toplayan işçilerin ikram ettikleri meyveleri aldı, onlarla sohbet etti; büyük ağaçların altında yuva yapan kuşları seyretti, bal saçan meyvelerin başında toplanan ve bütün yeşillikleri kanatlarının müziğiyle dolduran arıları dinledi.

Gölün kıyısında daha uzun zaman geçirdi. Suya ve ışıltılı dalgalarına baktıkça Mısırlı kadını ve muhteşem güzelliğini, şarkıları ve hikâyeleriyle parlayan gecenin içinden beraber geçişlerini hatırlamaması mümkün değildi. Tavırlarının cazibesini, gülüşünün hafifliğini, pohpohlayan ilgisini, dümen üzerinde tuttuğu küçük elinin sıcaklığını unutamazdı. Düşüncelerinin kadından Baltazar'a geçmesi zor olmadı; doğa kanunuyla açıklanamayacak kadar garip olan bir olaya tanıklık etmişti. Sonra da iyi yürekli adamın kutsal bir vaat içinde sabırla koruduğu Yahudilerin kralını düşündü, artık zaman daha da yaklaşmıştı. Zihni burada takılıp kalırken, bu muhterem kişinin esrarında aradığı diğer her şeye cevap veren bir doygunluk buldu. Hiçbir şey arzularımıza uymayan bir fikrin reddedilmesi kadar kolay olmadığından, kralın kurmak için geldiği krallığa ilişkin Baltazar'ın anlattıklarını kabul etmedi. Saduki inancına aykırı olmasa da ruhların krallığı ona çok abartılı ve hayali bir dindarlığın derinliklerinden çıkarılan bir soyutlama gibi geliyordu. Öte yandan, Yahuda Krallığı çok daha anlaşılabilirdi. Böyle bir şey olmuştu, sırf bu nedenle bile tekrar olabilirdi. Toprak bakımından daha geniş, güç bakımından daha zengin ve eskisinden çok daha görkemli olan yeni bir krallık ve Süleyman'dan daha bilge ve daha güçlü olan yeni bir kral düşüncesi gururu için çok uygundu; özellikle böyle bir kralın yönetimi altında intikamını alabilirdi. Bu ruh hâli içinde dowara geri döndü.

Ben-Hur öğle yemeğinden sonra kendisini meşgul etmek için arabayı incelemek amacıyla güneş ışığına çıkarttırdı. Aracın geçirdiği titiz denetleme için inceleme kelimesi yetersiz kalır. Hiçbir noktası ya da parçası gözünden kaçmadı. Gelecekte daha iyi anlaşılacağı üzere, modelinin Yunan işi olmasını memnuniyetle karşıladı, ona göre pek çok bakımdan Roma işine tercih edilirdi. Tekerleklerinin arası daha genişti, daha alçak ve daha güçlüydü. Daha ağır olmasının dezavantajı Arap atlarının dayanıklılığıyla telafi edilebilirdi. Genel anlamda, Roma'nın araba yapımcıları neredeyse sadece yarışlar için üretim yapıyor, güvenliği güzelliğe, dayanıklılığı zarafete feda ediyorlardı. Yunan arabaları ise savaş ve onun aşırı zorlamaları için tasarlanıyor, Isthmia ve Olimpik yarışmalarda ödül almak için mücadele verenlerin tercihine hitap ediyordu.

Sonra atları getirdi, onları arabaya bağlayıp egzersiz sahasına sürdü, boyunduruk altındaki hareketleri üzerinde saatlerce çalıştı. Akşam çadıra keyifli bir hâlde ve Messala'yla olan meseledeki stratejisini yarış sonrasına erteleme kararıyla döndü. Rakibiyle Doğu'nun gözleri önünde karşılaşma zevkinden vazgeçemezdi. Başka rakiplerin de olabileceği hiç aklına gelmiyor gibi görünüyordu. Yarışın sonucuna duyduğu güven tamdı; kendi yeteneğinden hiç kuşkusu yoktu; atlara gelince, görkemli yarışta onun ortaklarıydılar.

"Şuna bir baksın, bir baksın! Hey, Antares, Aldebaran! Sana da baksın, dürüst Rigel. Ve sen, koşucuların kralı Atair. Bizim farkımıza varsın. Ha, ha! İyi kalpliler!"

Dinlenme aralarında bir attan diğerine gidip efendileri gibi değil de, birçok kardeşin büyüğü gibi onlarla konuştu.

Akşam olduktan sonra Ben-Hur çadırın kapısında oturup İlderim'i bekledi, henüz şehirden dönmemişti. Sabırsız değildi, üzgün ya da kuşkulu da. Nasıl olsa şeyhten haber alacaktı. Aslında, atlarla olan çalışmasının memnuniyetinden mi, alıştırmalar sonrasında girdiği soğuk suyun tazelemesinden mi, krallara yaraşır lezzetteki yemekten mi, yoksa doğanın iyi bir önlemi olarak daima üzüntüyü takip eden tepkiden mi bilinmez, genç adam mutluluğa varan bir neşe içindeydi. Artık düşmanının değil de Tanrı'nın ellerindeymiş gibi hissediyordu kendisini. Sonunda hızla gelmekte olan at seslerini duydu. Malluch yaklaştı.

"Arrius'un oğlu!" dedi neşeyle selamlayarak. "Şeyh İlderim'den selam getirdim, ata atlayıp şehre gitmeni rica ediyor. Seni bekliyor."

Ben-Hur hiçbir şey sormadan atların beslendikleri yere gitti. Aldebaran sanki hizmetindeyim der gibi yanına geldi. Onunla neşeyle oynadıktan sonra başka bir at seçti, ama dörtlüden biri değildi, onlar yarış için saklanıyordu. Kısa süre içinde ikili sessizlik içinde ve hızla yola koyuldu.

Seleucia Köprüsü'nün biraz uzağında, bir salla nehirden karşıya geçtiler, kıyıda biraz ilerledikten sonra başka bir salla tekrar karşıya geçip batıdan şehre girdiler. Yol dolambaçlı ve uzundu, ama Ben-Hur bunu iyi bir amacın uyarısı olarak kabullenmişti.

Simonides'in sahanlığına kadar geldiler, köprünün altında, büyük deponun önünde Malluch dizginleri çekti.

"Geldik." dedi. "İn."

Ben-Hur burayı hatırladı.

"Şeyh nerede?" diye sordu.

"Benimle gel. Sana göstereyim."

Bir bekçi atları aldı. Ben-Hur farkında bile olmadan bir kez daha büyük evin üstündeki küçük evin kapısında buldu kendini. İçeriden gelen, "Tanrı adına girin." cevabını duydu.

VII

KABUL EDİLİŞ

Malluch kapıda durdu; Ben-Hur yalnız başına girdi içeri.

Burası daha önce Simonides'le görüşme yaptığı odaydı; koltuğun yakınında duran geniş ahşap bir kaide üzerindeki bir adam boyundan daha yüksek cilalı pirinç sütundan başka hiçbir değişiklik yoktu. Sütunun kollarında hepsi yanan altı ya da daha fazla gümüş lamba vardı. Canlı ışık duvarlardaki panelleri, yaldızlı toplarıyla pervazı ve eflatun mikanın renklendirdiği kubbeyi gözler önüne seriyordu.

Birkaç adım atan Ben-Hur durakladı.

İçeride ona bakan üç kişi vardı: Simonides, İlderim ve Esther.

Sanki kafasında kısmen şekillenen bir soruya cevap arıyormuş gibi bakışları aceleyle tek tek her birini dolaştı: Bu insanların benimle ne işleri olabilir? Uyarılmış bütün duyuları sakinliğe kavuştu, bir başka soru daha geldi aklına: Dost mu, yoksa düşmanlar mı?

Sonunda gözleri Esther üzerinde durdu.

Erkekler bakışlarına nazikçe karşılık verdiler; Esther'in yüzünde şefkatten daha fazla bir şey vardı; bilincine işleyen ama tarif edilemeyecek kadar canlı bir şeydi bu.

Şunu söylemeliyiz ki, sevgili okur, Ben-Hur'un bakışlarının ardında Mısırlıyla narin Yahudi'nin bir karşılaştırması yapılıyordu; ama bu kısa bir an sürdü ve böylesi karşılaştırmaların doğası gereği bir sonuca varmadan yok olup gitti.

"Hur'un oğlu..."

Misafir konuşmacıya döndü.

"Hur'un oğlu." dedi Simonides, sanki anlamını tam olarak vurgulamak istiyormuş gibi ağır ağır tekrarlayarak. "Atalarımızın Tanrı'sının huzurunu diliyorum sana." Sonra durakladı ve ekledi: "Benden ve Tanrı'mdan sana gelsin."

Konuşmacı, ziyaretçilere kırık kollarını ve çarpık bedenini unutturan muhteşem başı, solgun yüzü ve buyurgan havasıyla koltuğunda oturuyordu. Kapkara gözleri kırlaşmış kaşlarının altından sabit ama yumuşak bir şekilde bakıyordu. Bir an böyle geçtikten sonra ellerini göğsünde kavuşturdu.

Bu hareket selamlamadan başka bir şekilde yorumlanamazdı, öyle de oldu.

"Simonides." dedi etkilenen Ben-Hur. "Verdiğin huzur kabulümdür. Oğlun babasına yaptığı gibi ben de sana iade ediyorum. Aramızda hiçbir anlaşmazlık kalmasın."

Böylelikle tüccarın teslimiyetini nazikçe bir kenara koyup efendi-hizmetkâr ilişkisini daha kutsal ve yüce bir şeyle değiştirmeye çalıştı.

Simonides ellerini kucağına koyup Esther'e döndü: "Efendi için bir sandalye getir, kızım."

Kız hemen bir tabure getirdi, kızarmış yüzüyle durup bir Simonides'e bir Ben-Hur'a bakıyordu. İkisi de taburenin belirleyeceği üstünlük konumunu reddederek bekliyordu. Duraklama sıkıntılı bir hâl alacak kadar uzayınca Ben-Hur ileri atılıp tabureyi kızın elinden aldı ve koltuğun yanına gidip tüccarın ayağının dibine koydu.

"Burada oturacağım." dedi.

Bir an için kızla bakışları karşılaştı, ama bunlar birbirini anlayan bakışlardı. Ben-Hur kızın minnetini fark etti, kız da onun yüce gönüllülüğünü ve hoşgörüsünü.

Simonides başını eğerek kabulünü bildirdi.

"Esther, çocuğum, bana kâğıtları getir." dedi, rahat bir soluk alarak.

Kız duvardaki panele gidip bir papirus rulosu aldı, getirip adama verdi.

"Doğru söylüyorsun, Hur'un oğlu." diye söze başladı Simonides, ruloyu açarken. "Birbirimizi anlayalım. Talebin beklentisine cevap olarak icap eden anlayış için gereken her şeyi kapsayacak bir açıklama hazırladım. Konuya dair iki nokta belirledim, birincisi mal mülk, ikincisi ilişkimiz. Bu açıklama ikisini de kapsıyor. Lütfen şimdi okur musun?"

Ben-Hur kâğıtları aldı ve İlderim'e baktı.

"Yo." dedi Simonides. "Şeyh okumana engel değil. Senin de göreceğin gibi anlaşma bir tanık gerektirecek nitelikte. Oraya geldiğinde sonundaki onay yerinde Şeyh İlderim'in adını göreceksin. O her şeyi biliyor. Senin dostun. Bana nasıl dost olduysa aynı şekilde sana da olacak."

Simonides memnuniyetle başını sallayarak Arap'a baktı, o da aynı şekilde başıyla onaylayıp, "Aynen söylediğin gibi." dedi.

"Onun mükemmel dostluğunu zaten biliyorum ve ona layık olmaya çalışıyorum." dedi Ben-Hur. Sonra hemen devam etti. "Ey Simonides, kâğıtları daha sonra dikkatle okurum. Şimdi bunları al ve eğer çok yorgun değilsen bana içeriklerinden söz et."

Simonides kâğıt rulosunu geri aldı.

"Esther, yanımda dur ve kâğıtları tut ki dağılmasınlar."

Kız koltuğun yanındaki yerini alıp sağ kolunu hafifçe babasının omzuna koydu, adam konuşurken sanki hesaplar ikisi tarafından ortaklaşa onaylanıyordu.

"Bu." dedi Simonides, ilk sayfayı alırken. "Babandan edindiğim, Romalılardan kurtarılan miktarı gösteriyor. Hiçbir mülk kurtarılamadı, sadece para var; Yahudi ticaret senedi âdetimiz olmasa hırsızlar onu da alırlardı. Roma, İskenderiye, Şam, Kartaca, Valencia ve ticaret çevresindeki diğer yerlerden aldığım kurtarılmış miktar yüz yirmi talent Yahudi parası."

Kâğıdı Esther'e verip başka bir tanesini aldı.

"Bu paranın sorumluluğunu aldım. Şimdi kredilerimi dinle. Göreceğin gibi bu kelimeyi bu paranın değerlendirilmesiyle elde edilen kazanç için kullanıyorum."

Ayrı ayrı kâğıtlardan, küsuratlar çıkarılmış olarak aşağıdaki hesaplamaları okudu:

Gemilerden..... 60 talent

Depodaki mallardan..... 110 talent

Nakledilen mallardan ..... 75 talent

Develer, atlar, vs..... 20 talent

Ambarlardan.....10 talent

Alacaklardan.....54 talent

Para ve poliçelerden..... 224 talent

Toplam..... 553 talent

"Şimdi bunlara ve kazanılan beş yüz elli üç talente babandan edindiğim ilk sermayeyi de ekleyince altı yüz yetmiş üç talent eder! Bu seni dünyanın en zengin kişisi yapar, ey Hur'un oğlu!"

Kâğıtları Esther'den aldı ve bir tanesini ayırıp diğerlerini rulo yaparak Ben-Hur'a verdi. Tavırlarında görülen gurur rahatsız edici değildi. Güzel bir şekilde yerine getirilmiş bir görev duygusundan kaynaklanıyor olabilirdi. Kendisine ilişkin değil daha ziyade Ben-Hur için duyulan bir gurur gibiydi.

"Ve artık." diye ekledi, sesini alçaltıp gözlerini kaçırmadan. "Yapamayacağın hiçbir şey yok."

O an hepsi için çok ilginç bir andı. Simonides tekrar ellerini göğsünde kavuşturdu; Esther endişeli, Ilderim gergindi. Bir insan hiçbir zaman aşırı talihli anında olduğu kadar sınanamaz.

Ruloyu alan Ben-Hur duygularıyla mücadele ederek ayağa kalktı.

"Bütün bunlar benim için uzun süredir asla bitmeyeceğinden korktuğum ve görme umudunu kaybedeceğim kadar karanlık

olan geceyi uzaklaştırmak için cennetten gönderilen bir ışık." dedi, boğuk bir sesle. "Öncelikle beni hiç terk etmeyen Tanrı'ya şükranlarımı sunuyorum, sonra da sana, ey Simonides. Senin sadakatin diğerlerinin zalimliğini bastırıp insan doğamızı açığa çıkarıyor. 'Yapamayacağım hiçbir şey yok.' Öyle olsun. Böyle güçlü bir ayrıcalık anındaki herhangi bir adam benden daha cömert olabilir mi? Şimdi şahidim ol, Şeyh İlderim. Söyleyeceklerimi dinle ve unutma. Ve sen, Esther, iyi yürekli adamın meleği! Sen de dinle."

Ruloyu tuttuğu elini Simonides'e doğru uzattı.

"Bu kâğıtların gösterdiği şeyleri -hepsi, gemiler, evler, mallar, develer, atlar, para, en azından en çoğuna kadar her şeyi- sana geri veriyorum, ey Simonides. Hepsini sonsuza kadar sana veriyorum."

Esther gözyaşları içinde gülümsedi. İlderim simsiyah ışıltılı gözleriyle, hızla sakalını çekiştirdi. Sadece Simonides sakinliğini koruyordu.

"Bir istisna ve bir şartla." diye devam etti Ben-Hur. "Bunları sonsuza dek sana veriyorum."

Dinleyiciler beklenti içinde nefeslerini tuttular.

"Babamın olan yüz yirmi beş talenti bana geri vereceksin."

İlderim'in yüzü aydınlandı.

"Annemi ve kardeşimi ararken bana katılacak ve masraflar için parayı hazır tutacaksın, tıpkı benim de kendi paramla yapacağım gibi."

Simonides çok etkilenmişti. Elini uzatarak, "Yüreğini görüyorum, ey Hur'un oğlu ve seni bana gönderdiği için Tanrı'ya şükrediyorum. Eğer hayattayken babana ve sonra da anısına hizmet ettiysem sana karşı da sorumluluklarımı yerine getirmeyeceğimden korkma sakın. Ama istisnanın geçerli olmadığını söylemeliyim."

Sonra bir kenara ayırdığı kâğıdı göstererek sözlerine devam etti.

"Hesabın hepsi bu kadar değil. Bunu al ve oku, yüksek sesle oku."

Ben-Hur kâğıdı alıp okudu.

Evin kâhyası Simonides tarafından hazırlanan, Hur hizmetkârlarının durumu.

1. *Amrah, Mısırlı, Kudüs'teki saraya bakıyor.*
2. *Simonides, kâhya, Antakya'da.*
3. *Esther, Simonides'in kızı.*

Ben-Hur Simonides'i düşündüğü zamanlar, yasaya göre ailesinin şartlarını kızının da devam ettirme durumu bir kez bile aklına gelmemişti. Kızı gözünün önüne getirdiği zamanlarsa tatlı yüzlü Esther, Mısırlı kızın rakibi ve muhtemel bir aşkın muhatabı olarak şekilleniyordu. Birdenbire önüne getirilen bu ifşadan kendini çekip kızararak kıza baktı, o da kızararak gözlerini kaçırdı. Kâğıt kendiliğinden kıvrılırken Ben-Hur konuşmaya başladı.

"Altı yüz talenti olan bir adam gerçekten zengin demektir ve istediğini yapabilir, ama paradan daha nadir ve mülkten daha paha biçilmez olan şey, zenginliği bir araya getiren bir akıl ve bu servetin bozamadığı bir yürektir. Ey Simonides ve sen güzel Esther, korkmayın. Şeyh İlderim şahidim olsun ki, hizmetkârım olarak beyan edildiğiniz aynı anda sizi özgür bırakıyorum. Bunu yazıya dökeceğim. Bu yetmez mi? Daha ne yapabilirim?"

"Hur'un oğlu." dedi Simonides. "Gerçekten de hizmetkârlığı hafif bir hâle getiriyorsun. Ben yanıldım, senin de yapamayacağın şeyler var; bizi yasal olarak özgür bırakamazsın. Ben sonsuza kadar senin hizmetkârınım, çünkü bir gün babanla kapıya gittim ve çivi izleri hâlen kulağımda duruyor."

"Bunu babam mı yaptı?"

"Babanı yargılama." diye bağırdı Simonides çabucak. "Ben ona yalvardığım için beni o sınıftan hizmetkâr olarak kabul etti. Bundan hiç pişmanlık duymadım. Bu benim çocuğumun annesi Rachel için ödediğim bir bedeldi; onun gibi olmazsam benim karım olmayı kabul etmeyen Rachel için."

"O ebedî bir hizmetkâr mıydı?"

"Öyleydi."

Ben-Hur aciz bir dileğin acısıyla odada dolandı.

"Daha önce zengindim." dedi birdenbire durarak. "Cömert Arrius'un hediyeleriyle zengin olmuştum; şimdi bu daha büyük servet ve onu elde eden akıl geldi. Bunların hepsinde Tanrı'nın arzusu yok mudur? Bana öğüt ver, ey Simonides! Doğruyu görüp yerine getirmeme yardım et. Adıma layık olmama yardımcı ol. Kanunen sen benim için neysen ben de hareketlerimde senin için oyum. Sonsuza kadar senin hizmetkârın olacağım."

Simonides'in yüzü ışıldadı.

"Ey ölen efendimin oğlu! Sana yardımdan da fazlasını yapacağım; bütün akıl ve yürek gücümle sana hizmet edeceğim. Bedenim yok; senin yolunda mahvolup gitti, ama aklımla ve yüreğimle hizmetindeyim. Tanrı adına yemin ederim! Sadece olmak istediğim gibi bırak beni."

"Nasıl istiyorsun söyle." dedi Ben-Hur hevesle.

"Kâhya olarak mülkün gözetimi bende olsun."

"Artık kendini kâhya olarak kabul et, yoksa yazılı mı istersin?"

"Sözün yeterli, babanla da öyleydi, oğlundan daha fazlasını istemem. Şimdi karşılıklı anlaştıysak..." Simonides durakladı.

"Benim için öyle." dedi Ben-Hur.

"Ve sen, Rachel'in kızı, sen konuş!" dedi Simonides, kızın kolunu omzundan kaldırarak.

Bu şekilde yalnız bırakılan Esther rengi değişerek bir süre mahcup kalakaldı; sonra Ben-Hur'un yanına gidip tatlı bir kadınsılıkla, "Ben annemin olduğundan daha iyi değilim, o gitti, sizden rica ediyorum, efendim, babama bakmamama izin verin." dedi.

Ben-Hur kızın elini tutup onu koltuğa doğru götürdü. "Sen iyi bir çocuksun. İstediğin gibi olsun." dedi.

Simonides kızın kolunu boynuna doladı, bir süre odada sessizlik oldu.

VIII

VADEDİLEN KRALLIK

Simonides bir efendi gibi kafasını kaldırıp baktı.

"Esther!" dedi sükûnetle. "Gece hızla ilerliyor, bizi bekleyen şeyler için fazla bitkin düşmeden yiyecek içecek bir şeyler getirt."

Kız zili çaldı. Bir hizmetkâr şarap ve ekmekle geldi, kız servis yaptı.

"Benim gözümde bu anlaşma mükemmel olmadı, iyi yürekli efendim." diye devam etti Simonides, servis işi bitince. "Bundan böyle hayatlarımız beraber devam edecek, tıpkı kesişip sularını birleştiren nehirler gibi. Üstlerindeki gökyüzünden her bir bulut gönderilirse akışları daha iyi olur diye düşünüyorum. Geçen gün, şimdi verdiklerimi o zaman reddettiğim düşüncesiyle evimden ayrılmıştın, ama öyle olmadı, gerçekten olmadı. Esther seni tanıdığımın şahididir. Malluch seni terk etmediğimi anlatsın."

"Malluch!" diye seslendi Ben-Hur.

"Benim gibi sandalyeye mahkûm birinin, zalimce engellendiği dünyayı yerinden oynatacak şekilde uzaklara erişen pek çok eli olmalıdır. Benim de var, Malluch en iyilerinden biri. Bazen de..."

Şeyhe minnet dolu bir bakış attı. "Cömert İlderim gibi iyi ve cesur kişilerden yardım alırım. Seni inkâr ettim mi, unuttum mu, sana söylesin."

Ben-Hur Arap'a baktı.

"Demek sana benden söz eden Simonides'miş, iyi kalpli İlderim."

Başıyla onaylarken İlderim'in gözleri ışıldadı.

"Ah efendim!," dedi Simonides. "Sınamadan bir adamın ne olduğunu nereden bilelim? Ben seni biliyorum; sende babanı gördüm, ama nasıl biri olduğunu bilmiyordum. Bazı insanlar vardır, servet onlar için kılık değiştirmiş bir lanettir. Acaba onlardan biri miydin sen de? Malluch'u seni tanıması için gönderdim, benim gözüm kulağım oldu. Ona kızma. Bana senin hakkında iyi bir rapor getirdi."

"Kızmıyorum." dedi Ben-Hur, içtenlikle. "İyiliğinde bir bilgelik var."

"Sözlerin çok hoş geliyor." dedi tüccar, duygulanarak, "Çok hoş. Yanlış anlama korkum geçti. Bırakalım da nehirler artık Tanrı'nın gösterdiği yönde aksın."

Kısa bir aradan sonra devam etti.

"Doğruyu söylemek zorundayım. Dokumacı oturup dokuyor, tezgâh çalışırken kumaş çoğalıyor, şekiller oluşuyor, bu arada hayaller kuruyor, böylelikle elimdeki servet çoğalıyor, bu artışa şaşırıp kalıyorum, kendime pek çok kereler sormuşumdur. Benim yürüttüğüm girişimlere eşlik eden, bana ait olmayan bir himaye görürdüm. Çölde diğerlerini vuran çöl rüzgârları benim mallarıma dokunmadan geçiyordu. Kıyılara enkazları yığan fırtına benim gemilerimi daha kısa sürede limana getiriyordu. Hepsinden daha tuhafı, başkalarına bağımlı olan ve ölü gibi bir yere çakılı duran ben bir temsilci tarafından hiçbir kayba uğratılmadım, asla. İşçilerim canla başla bana hizmet ettiler, hizmetkârlarım sadıklardı."

"Bu çok tuhaf." dedi Ben-Hur.

"Ben de öyle dedim, hâlen de diyorum. Sonunda, efendim, ben de senin fikrine kapıldım, bunda Tanrı'nın payı vardı, senin gibi ben de 'Amacı ne olabilir ki?' diye sordum. Akıl hiç boşa çıkmaz; Tanrı'nınki gibi bir akıl planı olmadan hareket etmez. Bütün bu yıllar boyunca cevap arayarak bu soruyu içimde sakladım. Eğer Tanrı işin içindeyse bir gün, iyi bir zamanında, kendi yöntemiyle, tepe üzerindeki beyaz bir ev gibi net bir şekilde bana amacını göstereceğini hissediyordum. Şimdi öyle yaptığına inanıyorum."

Ben-Hur can kulağıyla dinliyordu.

"Uzun yıllar önce, bizimkilerle Kudüs'ün kuzeyinde, Kral Mezarları'nın yakınlarında yol kenarında oturuyordum, Esther, sabah kadar güzel annen de yanımdaydı, Kutsal Şehir'de hiç görülmemiş türden kocaman, beyaz develerle üç adam geldi. Adamlar uzak ülkelerden gelen yabancılardı. Birincisi durup bana bir soru sordu. 'Yahudilerin kralı olarak doğan o nerede?'

Sanki şaşkınlığımı gidermek istermiş gibi, 'Doğuda onun yıldızını gördük ve ona tapınmaya geldik.' diye devam etti. Bir şey anlamamıştım, ama Şam Kapısı'na kadar onları izledim. Yolda karşılaştıkları herkese, hatta kapıdaki muhafıza bile bu soruyu sordular. Zaman içinde olayı unuttum, ama bundan bir Mesih alameti olarak söz edilmişti. Yazık, yazık! Çocuk gibiyizdir, en bilgemiz bile! Tanrı yeryüzünde yürüdüğü zaman adımları yüzyıllar kadardır. Baltazar'ı gördün mü?"

"Hikâyesini bile dinledim." dedi Ben-Hur.

"Bir mucize! Tam bir mucize!" diye bağırdı Simonides. "O bana anlatırken, iyi yürekli efendim, sanki uzun zamandır beklediğim cevabı duymuşum gibi gelmişti. Tanrı'nın amacı belirmişti. Kral geldiği zaman yoksul olacak, yoksul ve kimsesiz. Takipçisi, ordusu, şehri ya da kalesi olmayacak. Bir krallık kurulacak ve Roma ortadan kaldırılacak. Görüyor musun, efendim! Sen güçlüsün, silah eğitimin var, zenginsin; Tanrı'nın sana verdiği fırsata bak! Onun amacı da seninkiyle aynı değil mi? Bir adam bundan daha mükemmel bir ihtişama doğabilir mi?"

Simonides bütün gücünü sarf ediyordu.

"Peki ya krallık, krallık!" diye cevap verdi Ben-Hur hevesle. "Baltazar ruhların krallığı olacağını söylüyor."

Yahudi gururu Simonides'te çok güçlüydü, bu yüzden dudağını hafif bir küçümsemeyle kıvırarak cevap verdi.

"Baltazar muhteşem şeylere, mucizelere tanık olmuş, efendim. Onlardan söz ederken inançla boyun eğiyorum, çünkü ona görünmüşler ve bu çok kişisel bir şey gibi duruyor. Ama o Misrayim'in oğlu, dinini bile değiştirmemiş. Tanrı'nın İsrail'imizle ilgisi konusunda bir şey bilmesi beklenemez. Peygamberler ışıklarını doğrudan cennetten alıyorlardı. Yehova sonsuza kadar aynıdır. Peygamberlere inanıyorum. Bana Tevrat'ı getir, Esther."

Onu beklemeden konuşmasına devam etti.

"Bütün bir halkın şahitliği hafife alınabilir mi, efendim? Kuzeyde deniz kıyısındaki Tyre'den, güneyde çölün ortasındaki Edom başkentine kadar seyahat edersen, kralın biz akitin çocukları için kuracağı krallığın bu dünyadakinden başka bir şey olduğunu

söyleyecek kimseyi bulamazsın. Şimdi bu inancı nereden edindiklerini sorarsın. Onu da göreceğiz."

Esther, üzerinde altın harfler yazılı, koyu kahverengi kumaştan bir zarfa dikkatle konmuş birkaç tomarla geri geldi.

"Ben istedikçe vermek üzere tut onları, kızım." dedi babası, kızıyla konuşurken hep kullandığı yumuşak bir sesle ve söylemine devam etti.

"Peygamberlerden sonra gelen mübarek insanların, onlardan biraz daha az bilinen kâhinlerin ve esaretten beri öğretmenlik yapan vaizlerin, Malachi'nin ışığını ödünç alan bilgelerin, Hillel ve Shammai'nin okullarda bıkmadan usanmadan söyledikleri büyüklerin isimlerini tekrarlamam çok uzun sürerdi, efendim, gerçekten çok uzun. Onlara krallığı soracak mısın? Hanok'un kitabındaki kuzuların Tanrısı, kimdir o? Sözünü ettiğimiz kraldan başkası değildi. Onun için taht kurulur; o dünyayı yıkar ve diğer krallar tahtlarından indirilir, İsrail'in düşmanları ateşler içindeki mağaraya atılır. Süleyman'ın Mezmurları'nın şarkıcısı da 'Bak, ey Tanrı, istediğin zaman senin çocuklarını, İsrail'i yönetmek üzere onlara kralını, Davut'un oğlunu ver... O kâfir halkı kendisine hizmet etmek üzere boyunduruğu altına alacaktır... O Tanrı'nın öğrettiği doğru kral olacaktır... O sonsuza kadar sözleriyle yeryüzünü yönetecektir.' Sonuncusu ama en önemlisi, ikinci Musa olan Ezra'yı dinleyebilir, insan sesiyle kartala -ki o da Roma'dır- 'Sen yalancıları sevdin ve sana hiçbir zararı dokunmayan çalışkan insanların şehirlerini yerle bir ettin, duvarlarını yıktın. Bu yüzden git ki yeryüzü yenilenebilsin, kendini iyileştirsin, onu yaratan Tanrı'nın adaletine ve saygısına umut bağlasın.' diyen aslanın kim olduğunu sor. Artık kartal hiçbir yerde görülmüyordu. Bütün bunların şahitliği yeterli olacaktır, efendim! Ama asıl kaynağın yolu açıktır. Hemen ona gidelim. Önce biraz şarap ver, Esther, sonra da Tevrat'ı."

"Peygamberlere inanıyor musun, efendim?" diye sordu, şarabı içtikten sonra. "İnandığını biliyorum, çünkü bütün akrabalarının inancı da böyleydi. Yeşaya'nın gördüklerini yazan kitabı ver, Esther."

Kızının açtığı rulolardan birini alıp okumaya başladı. *Karanlıkta yürüyen halk büyük bir ışık gördü; ölümün gölgelediği*

diyarda yaşayanların üzerine ışık parladı... Çünkü bize bir çocuk doğdu, bize bir oğul verildi. Yönetim onun omuzlarında olacak... Egemenliğinin ve esenliğinin büyümesi son bulmayacak. Davut'un tahtı ve ülkesi üzerinde egemenlik sürecek. Egemenliğini adaletle, doğrulukla kuracak ve sonsuza dek sürdürecek.[1] "Peygamberlere inanıyor musun, efendim? Şimdi, Tanrı'nın Mika'ya söylediklerini ver, Esther."

Kız ona istediği ruloyu verdi.

Ama sen, Beytlehem Efrata, Yahuda boyları arasında önemsiz olsan da, İsrail'i benim adıma yönetecek olan senden çıkacak.[2] "İşte bu o, Baltazar'ın mağarada görüp tapındığı çocuğun ta kendisi. Peygamberlere inanıyor musun, efendim? Bana Yeremya'nın söylediklerini ver, Esther."

Ruloyu alınca yine okumaya başladı. *İşte Davut için doğru bir dal çıkaracağım günler geliyor, diyor Tanrı ve bu kral bilgece egemenlik sürecek, yeryüzünde adil ve doğru olanı yapacak. Onun döneminde Yahuda kurtulacak, İsrail güvenlik içinde yaşayacak.*[3] Kral olarak hüküm sürecek O, efendim! Peygamberlere inanıyor musun? Şimdi, kızım, hakkında hiçbir karalama olmayan Yahuda oğlunun söylediklerini ver."

Kız ona Daniel Kitabı'nı verdi.

"Dinle, efendim." dedi. *Gece görüntülerinde insanoğluna benzer birinin gökyüzünün bulutlarıyla geldiğini gördüm... Ona egemenlik, yücelik ve krallık verildi. Bütün halklar, uluslar ve her dilden insan ona hizmet edecektir. Egemenliği hiç bitmeyecek sonsuz bir egemenlik, krallığı hiç yıkılmayacak bir krallıktır.*[4] "Peygamberlere inanıyor musun, efendim?"

"Bu kadarı yeterli. İnanıyorum." diye bağırdı Ben-Hur.

"Peki ne o zaman?" diye sordu Simonides. "Eğer kral yoksul olursa, efendim zenginliğiyle ona yardım etmez mi?"

---

1) Kutsal Kitap: Yeşaya 9: 2, 9: 6, 9: 7. (ç.n.)

2) Kutsal Kitap: Mika 5: 2. (ç.n.)

3) Kutsal Kitap: Yeremya 23: 5 ve 6. (ç.n.)

4) Kutsal Kitap: Daniel 7: 13 ve 14. (ç.n.)

"Yardım etmek mi? Son nefesime kadar. Ama neden yoksullaşacağından söz ediyoruz ki?"

"Bana Tanrı'nın Zekeriya'ya gönderdiği sözleri ver, Esther." dedi Simonides.

Kız ona rulolardan birini verdi.

"Şimdi Kral'ın Kudüs'e nasıl girdiğini dinle." Sonra okumaya başladı. *Ey Sion kızı, sevinçle coş... İşte kralın! O adil kurtarıcı ve alçakgönüllüdür. Eşeğe, sıpaya, eşek yavrusuna binmiş sana geliyor.*[1]

Ben-Hur etrafına bakındı.

"Ne görüyorsun, ey efendim?"

"Roma'yı!" diye cevapladı kasvetle. "Roma'yı ve onun lejyonlarını. Kamplarında onlarla yaşadım. Onları tanıyorum."

"Ah!" dedi Simonides. "Sen kralın milyonluk lejyonlarının yöneticisi olacaksın."

"Milyonluk mu!" diye bağırdı Ben-Hur.

Simonides bir süre oturup düşündü.

"Güç meselesi canını sıkmasın." dedi sonra.

Ben-Hur sorgular bir şekilde baktı ona.

"Sen mütevazı kralın gelişini gördün." diye cevapladı Simonides. "Bir tarafta onu, diğer tarafta Sezar'ın pirinçler içindeki lejyonlarını görünce, o ne yapabilir ki, diye sordun."

"Tam da öyle."

"Ah efendim!" diye devam etti Simonides. "Bizim İsrail'imizin ne kadar güçlü olduğunu bilmiyorsun. Sen onun Babil nehirlerinin kıyısında ağlayan hüzünlü bir ihtiyar olduğunu sanıyorsun. Gelecek Hamursuz Bayramı'nda Kudüs'e git. Xystus'ta[2] ya da Barter caddesinde durup ona bak. Padan-Aram'dan gelen Yakup

---

1) Kutsal Kitap: Zekeriya 9: 9. (ç.n.)

2) Kudüs'te, Sanhedrin ya da Yahudilerin yüksek şurasının toplandığı sıra sütunlu bina.

babaya Tanrı'nın vaadi,[1] esirlikte bile halkımızın çoğalmayı bırakmamasıydı. Mısırlıların ayaklarının altında çoğaldılar. Romalıların sıkıca kavramalarından bile beslendiler; şimdi artık bir ulus ve ulusların birliği oldular. Sadece bu da değil, efendim. İsrail'in gücünü ölçmek, yani kralın ne yapabileceğini anlamak için sadece doğal çoğalmaya değil, seni bilinen dünyanın her yanına götürecek olan inancın yayılışına da bakman gerekir. Kudüs'ü İsrail'le bir tutma eğilimi olduğunu biliyorum, bu nakışlı bir kumaş parçası bulup Sezar'ın cüppesi sanmaya benzetilebilir. Kudüs tapınağın bir taşından başka bir şey değildir ya da bedendeki kalptir. Ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar lejyonlara bakmayı bırakıp, 'Ey İsrail halkı, haydi evimize dönelim!'[2] uyarısını bekleyen inançlıların sayısına bak; İran'da iadeyle geri dönmeyenlerin çocuklarının sayısına bak; Mısır ve uzak Afrika'nın pazarlarını dolduran kardeşlerimizin sayısına bak; Batı'da -Lodinum'da ve İspanya'nın ticarethanelerinde- kârlarını artıran Musevi sömürgecilerin sayısına bak; Yunanistan'da, denizdeki adalarda, Pontus'ta ve burada Antakya'da, Roma'nın kirli duvarlarının gölgesinde lanetlenmiş olarak uzanan şehirdeki safkanların ve din değiştirenlerin sayısına bak; yakınımızdaki ve Nil'in ötelerindeki çöllerde çadırlarda, Hazar'ın karşısındaki bölgelerde, Gog ve Magog topraklarında yaşayan, Tanrı'ya tapanların sayısına bak; Tanrı için Kutsal Tapınak'a her yıl hediyeler gönderenleri ayrı tut. Sayma işini yaptığında, efendim, kılıç tutan ellerin sayısı seni bekler; bütün yeryüzünde adaleti sağlayacak olan kişi için Roma'da bir krallık hazırdır. O zaman cevabını bulursun, İsrail'in yapabildiğini kral da yapabilir."

Coşkulu bir şekilde resmedilmişti.

İlderim için bir borazanın çalınması gibi bir etki yapmıştı. "Ah gençliğime geri döndüm!" diye bağırdı, ayağa fırlayarak.

Ben-Hur hareketsiz oturuyordu. Tanık olduğu konuşma Simonides için olduğu kadar dindar Mısırlı için de büyük bir umudun

---

1) Kutsal Kitap: Yaratılış: 3-4. "Her şeye gücü yeten Tanrı seni kutsasın, verimli kılsın, soyunu çoğaltsın; soyundan halklar türesin. İbrahim'i kutsadığı gibi seni ve soyunu da kutsasın. Öyle ki, Tanrı'nın İbrahim'e verdiği topraklara -üzerinde yabancı olarak yaşadığın bu topraklara- sahip olasın." Padan-Aram Mezopotamya'dır.

2) Kutsal Kitap: 1 Krallar 12: 16.

merkezi olan gizemli varlığa hayatını ve servetini adaması için bir davetti. Gördüğünüz gibi bu fikir yeni bir şey değildi, defalarca karşısına çıkmıştı. Bir kere Daphne Koruluğu'nda Malluch'u dinlerken; sonra daha belirgin bir şekilde Baltazar krallığın nasıl bir şey olacağı konusundaki düşüncesini söylediğinde; daha sonra Hurma Bahçesi'nde yürürken ortaya çıkmıştı. Böyle zamanlarda az çok şiddetli olan bazı duyguların eşlik ettiği bir fikir gidip geliyordu. Şimdi öyle değildi. Bir efendi onu görev edinmişti; bir efendi onu geliştiriyordu; kendisi de onu olasılıklarla parıldayan bir amaca yükseltmişti bile. Sanki o zamana kadar görülmeyen bir kapı birdenbire açılmış ve Ben-Hur'un üzerine ışık yağmış, mükemmel bir rüyası olan bir hizmete onu kabul etmişti; geleceğe uzanan, ödüllerle ve tutkusunu tatlandıran ve yatıştıran mükâfatlarla zenginleşmiş bir hizmetti bu. Bir dokunuşa daha ihtiyaç vardı.

"Bütün söylediklerini kabul edelim, Simonides." dedi Ben-Hur. "Kral gelecek, krallığı Süleyman'ınki gibi olacak ve diyelim ben de kendimi ve bütün sahip olduklarımı Ona ve amacına vermeye hazırım. Dahası diyelim hayatımın düzenlenmesinde ve senin hesapladığın şaşırtıcı servetimde Tanrı'nın amacına uygun davrandım; peki sonra ne olacak? İnşaat yapan kör adamlar gibi mi ilerleyeceğiz? Kral gelene kadar bekleyecek miyiz? Ya da beni çağırtana kadar? Senin yaşın ve deneyimin var. Cevap ver."

Simonides hemen cevap verdi.

"Seçeneğimiz yok; hem de hiç. Bu mektup..." Konuşurken Messala'nın notunu çıkardı. "Bu mektup harekete geçmek için bir işaret. Messala ile Gratus arasındaki ittifaka direnebilecek kadar güçlü değiliz; ne Roma'da bir etkimiz var ne de burada bir gücümüz. Bekleyecek olursak seni öldürürler. Ne kadar merhametli olduklarını bana bakarak anlayabilirsin."

Korkunç şeyleri hatırlayarak ürperdi.

"Ah benim iyi yürekli efendim!" diye devam etti, toparlanarak. "Ne kadar güçlüsün, yani amaç bakımından?"

Ben-Hur ne demek istediğini anlayamadı.

"Hatırlıyorum da, gençliğimde dünya benim için ne kadar da hoş bir yerdi." dedi Simonides.

"Ama..." dedi Ben-Hur. "Büyük bir fedakârlık yapmaya muktedirdin."

"Evet, aşk için."

"Hayatta onun kadar kuvvetli başka amaçlar yok mu?"

Simonides başını olumsuzlukla salladı.

"Tutku var."

"Tutku İsrailoğluna yasaktır."

"Peki ya intikam?"

Kolay tutuşan tutkunun üzerine bir kıvılcım düştü; adamın gözleri ışıldadı; elleri titredi; hemen cevap verdi. "İntikam Yahudi'nin hakkıdır, yasadır."

"Bir deve, hatta bir köpek bile yapılan bir kötülüğü unutmaz." diye bağırdı İlderim.

Simonides dağılan düşüncelerinin ipini yakaladı.

"Kral için bir işimiz var, onun gelişinden önce yapılması gerekiyor. İsrail'in onun sağ kolu olacağı konusunda hiçbir kuşkumuz olamaz; ama ne yazık ki bu savaş kurnazlığı olmayan bir barış elidir. Milyonların içinde eğitimli bir zümre, bir komutan bile yok. Herodların paralı askerlerini saymıyorum, onlar bizi ezmek için tutuluyor. Tıpkı Romalının istediği gibi; onun politikası zalimliği için iyi meyve verdi; ama çobanın zırhlara bürünüp mızrağı ve kılıcı eline alacağı, güdülen sürülerin savaşçı aslanlara dönüşeceği değişim zamanı yakındır. Birisinin kralın sağ tarafında yerini alması lazım, oğlum. Bu işi iyi yapan kişiden başka kim olabilir?"

Bu olasılıkla Ben-Hur'un yüzü kızardı. "Anlıyorum; ama daha açık konuş. Yapılacak eylem bir şey; nasıl yapılacağı başka bir şey." dedi.

Simonides Esther'in getirdiği şaraptan bir yudum alıp cevap verdi.

"Şeyh ve sen, efendim, her biriniz bir görevle başı çekeceksiniz. Ben burada kalıp şimdiki gibi devam edeceğim, kaynak kurumasın diye dikkatli olacağım. Sen Kudüs'ün yolunu tuta-

caksın, sonra da çöllerin ve İsrail'in dövüşçü adamlarını toplamaya başlayacaksın, onlar ve yüzler hâlinde bir araya getirecek, başlarına bir komutan seçecek ve onları eğiteceksin, gizli yerlere benim sağladığım silahları yığacaksın. Perea'dan başlayıp Celile'ye gideceksin, oradan Kudüs bir adımlık mesafe. Perea'da çöl arkanda olacak, İlderim de elini uzatabileceğin uzaklıkta. Yolları tutacak, böylelikle senin bilgin olmadan hiçbir şey geçemeyecek. Sana pek çok bakımdan yardımcı olacak. Olgunlaşma zamanına kadar burada kararlaştırılanlardan kimsenin haberi olmayacak. Benim görevim hizmetkârlık. İlderim'le konuştum. Sen ne diyorsun?"

Ben-Hur şeyhe baktı.

"Aynen dediği gibi, Hur'un oğlu." dedi Arap. "Ben söz verdim, o da bununla yetindi. Ama sana yemin edeceğim, kabilem ve yapabileceğim her şey emrine amadedir."

Üçlü -Simonides, İlderim, Esther- gözlerini dikmiş Ben-Hur'a bakıyordu.

"Her erkeğin..." diye başladı, önce üzgün bir şekilde. "Kendisine servis edilecek keyif için bir fincanı vardır, önünde sonunda eline gelir, o da tadıp bunu içer. Ben hariç herkesin. Anlıyorum, Simonides ve cömert şeyh, bu teklifin nereye meylettiğini anlıyorum. Eğer kabul eder ve bu yola girersem, elveda huzur ve onu çevreleyen umutlar. Girmem gereken kapılar ve sakin bir hayatın geçitleri arkamdan kapanacak, bir daha asla açılmayacak, çünkü hepsi Roma'nın elinde, onun sürgünü ve avcıları benim peşimde. Şehirlerin yakınlarındaki mezarlıklar ve uzak tepelerin kasvetli mağaralarında ekmeğimi yiyip dinlenmek zorunda kalacağım."

Konuşma bir hıçkırıkla bölündü. Hepsi birden Esther'e dönüler, kız başını babasının omzuna saklamıştı.

"Seni düşünmemiştim, Esther." dedi Simonides nazikçe, kendisi de duygulanmıştı.

"Bu iyi, Simonides." dedi Ben-Hur. "Bir insan kendisine acındığını bildiğinde kötü kadere daha iyi dayanır. Bırak da devam edeyim."

Tekrar ona kulak verdiler.

"Tam şunu söyleyecektim..." diye devam etti. "Bana verdiğiniz görevi yapmaktan başka seçeneğim yok. Burada kalmak aşağılık bir ölümle karşılaşmak demektir, hemen işe koyulacağım."

"Yazıya dökecek miyiz?" diye sordu Simonides, iş alışkanlığıyla.

"Ben sözüne güveniyorum." dedi Ben-Hur.

"Ben de." dedi İlderim.

Böylelikle Ben-Hur'un hayatını değiştirecek olan anlaşma gerçekleştirildi.

"Tamam o hâlde." dedi hemen.

"İbrahim'in Tanrı'sı yardımcımız olsun!" dedi Simonides.

"Bir şey daha var, dostlarım." dedi Ben-Hur neşeyle. "İzninizle yarışların sonuna kadar kendi başıma hareket edeceğim. Vekile cevap için verdiği süreye kadar Messala benim için tehlike arz etmeyecektir. Bu da mektubun gönderilmesinden itibaren yedi günden daha az olamaz. Arenada onunla karşılaşmam ne pahasına olursa olsun benim için bir zevk olacak."

Gayet memnun olan İlderim seve seve kabul etti ve kararlı olan Simonides, "Bu iyi oldu; çünkü bu süre sana yardım etmek için bana zaman tanıyacak. Arrius'tan kalan bir mirastan söz etmiştin. Mülk mü?"

"Misenum yakınlarında bir villa ve Roma'da evler."

"O zaman bunların satılmasını öneriyorum. Bana bunların bilgilerini ver, yetkilileri bulup bir vekil tayin edeyim. Hiç olmazsa bu sefer imparatorluk hırsızlarına engel olalım."

"Yarın elinde olacak."

"O zaman başka bir şey yoksa bu gecelik işimiz bitti." dedi Simonides.

İlderim sakin sakin sakalını tarayarak "Tamamdır." dedi.

"Yine ekmek ve şarap getirt, Esther. Şeyh İlderim isterse yarına kadar yanımızda kalarak bizi memnun eder. Ve sen, efendim..."

"Atlar getirilsin." dedi Ben-Hur. "Ben Hurma Bahçesi'ne döneceğim. Eğer şimdi gidersem düşmanım beni bulamaz." İlderim'e bir baktı. "Atlar da beni gördüklerine memnun olurlar."

Gün ağarırken o ve Malluch çadırın kapısında attan indiler.

IX

BEN-HUR'UN KARARI

Ertesi akşam dördüncü saatte Ben-Hur, Esther ile beraber büyük deponun terasında duruyordu. Aşağılarındaki sahanlıkta bir koşuşturma vardı, paketler ve kutular yer değiştiriyor, çıtırtıyla yanan meşalelerin ışığında, eğilip doğrulan ve yük taşıyan adamlar bağırıp duruyor, Doğu'ya ait etkileyici masallardaki çalışıp didinen cinlere benziyorlardı. Hemen kalkmaya hazırlanan bir kalyona mallar yükleniyordu. Simonides henüz bürosundan gelmemişti; son dakikada kalyonun kaptanına Roma'nın limanı olan Ostia'ya kadar hiç durmadan ilerleme, orada bir yolcuyu indirdikten sonra hiç acele etmeden İspanya kıyısındaki Valencia'ya devam etme talimatı verecekti.

Yolcu, Duumvir Arrius'tan kalan mülkü elden çıkarmaya giden bir vekildi. Gemi halatları çözülüp başını çevirerek yolculuğuna başladığında Ben-Hur artık geri dönülemeyecek bir şekilde önceki gece kararlaştırılan işe kalkışmış olacaktı. İlderim ile yaptığı anlaşmadan pişmanlık duyacak olursa, bunu bildirip bozması için çok az zamanı vardı. Efendi oydu, bir lafına bakardı.

O anda aklından geçenler bunlar olabilirdi. Kollarını kavuşturmuş duruyor, kendi içinde tartışan bir adamın tavrıyla manzaraya bakıyordu. Genç, yakışıklı, zengin, ama son zamanlarda Roma toplumunun soylu çevrelerinden olan birinin, sürgünün ve tehlikenin eşlik ettiği zahmetli görev ya da tutkuya daha fazla kapılmaması için yalvararak kendisini çevreleyen dünyayı düşünmesi kolaydır. Üzerinde baskı uygulayan argümanları da tahmin edebiliyoruz: Sezar ile tartışmanın umutsuzluğu; kral ve onun gelişiyle bağlantılı her şeyin üzerini örten belirsizlik; pazardaki mallar gibi satın alınabilen rahatlık, şeref ve mevki; hepsinden

daha da güçlüsü, arkadaşlarla keyifli bir hâle gelen, yeni edinilen bir ev hissiydi. Sadece uzun süre ıssızlıklarda gezinenler bunun kıymetini anlayabilirler.

Daima zayıfa, "Dur, keyfine bak.." diyen, hep hayatın güneşli taraflarını sunan dünyanın bu sefer Ben-Hur'a Esther'in eşliğiyle yardım ettiğini de ekleyelim.

"Hiç Roma'ya gittin mi?" diye sordu Ben-Hur.

"Hayır." diye cevap verdi Esther.

"Gitmek ister misin?"

"Sanmam."

"Neden?"

"Roma'dan korkuyorum." diye cevap verdi kız, sesinde bariz bir titremeyle.

Ben-Hur ona baktı, kız yanında bir çocuk kadar küçük görünüyordu. Loş ışıkta yüzünü net bir şekilde göremiyordu; bedeni bile seçilemiyordu. Yine Tirzah aklına geldi ve ani bir sevecenlik kapladı içini, kayıplara karışan kız kardeşi, Gratus'un başına gelen kazanın olduğu felaket sabahında evin çatısında yanında duruyordu. Zavallı Tirzah! Acaba şimdi nerelerdeydi? Esther, Ben-Hur'da uyanan duyguların faydasını görmüştü. Ona hizmetkârı gözüyle bakamıyordu. Hizmetkârı olduğu gerçeği ona karşı daha düşünceli ve nazik davranmasına neden oluyordu.

"Roma'yı..." diye devam etti kız, sesini toparlayarak, sakin kadınsı tarzıyla. "İnsanlarla dolu bir saraylar ve tapınaklar şehri olarak düşünemiyorum; o benim için güzelim topraklara sahip ve insanda yakıp yıkma arzusu uyandıran, karşı konulamaz bir canavar; kanla beslenen yırtıcı bir hayvan. Neden..."

Bocaladı, bakışlarını yere indirip sustu.

"Devam et." dedi Ben-Hur, rahatlatıcı bir şekilde.

Kız ona biraz daha yaklaştı, başını kaldırıp bakarak, "Neden ona düşmanlık duyuyorsun ki? Barış yapıp rahatlaman daha iyi olmaz mı? Zaten pek çok belaya dayandın; düşmanlarının kurduğu tuzakları atlattın. Üzüntülerle gençliğini tükettin; geri kalan günlerini ona vermek iyi bir şey mi?" dedi.

Ben-Hur'un bakışları altındaki çocuksu yüzü daha da yaklaşmış ve yakarışları devam ettikçe beyazlaşmış gibi görünüyordu. Ona doğru eğilip, yumuşak bir sesle, "Ne yapmamı isterdin Esther?" diye sordu.

Kız bir süre tereddüt ettikten sonra, "Roma yakınlarındaki mülkün ev mi?" diye sordu.

"Evet."

"Güzel mi peki?"

"Çok güzel, bahçelerin ve yürüyüş yollarının ortasında bir saray; içeride ve dışarıda çeşmeler; gölgelik kuytularda heykeller; etrafında asmalarla kaplı tepeler. O kadar yüksekte ki Neapolis ve Vezüv bile görünüyor, deniz de kıpır kıpır yelkenlerle benekllenen engin bir mavilik. Sezar'ın da yakınlarda kır evi var. Ama Roma'da en güzelinin eski Arrian villası olduğunu söylerler."

"Oradaki yaşam sakin mi?"

"Ziyaretçiler gelmediği zamanlarda, ondan daha sakin bir yaz günü ve mehtaplı gece yoktur. Şimdi eski sahibi gitti, ben de burada olduğumdan, hizmetkârların fısıltılarından, mutlu kuşların şakımalarından ya da oynaşan fıskiyelerin şırıltısından başka sessizliği bozacak hiçbir şey yoktur. Günbegün solup dökülen çiçekler ve yeniden açan tomurcuklardan, geçip giden bulutun gölgesine meydan veren güneşten başka hiçbir değişiklik olmaz. Hayat benim için fazla sakindir, Esther. O kadar çok yapılacak şeyi olan birinin aylaklığa düştüğü, kendini ipek zincirlerle bağladığı ve bir süre sonra hiçbir şey yapmadan sonunun geleceği düşüncesi beni huzursuz ediyordu."

Kız bakışlarını nehre doğru çevirdi.

"Neden sordun?" dedi Ben-Hur.

"İyi yürekli efendim..."

"Yo, yo, Esther, olmaz. Bana dostum de, hatta istersen kardeşim. Ben senin efendin değilim, olmayacağım. Bana kardeşim de."

Ben-Hur kızın yüzünü kızartan memnuniyeti ve nehrin üzerindeki boşlukta sönüp giden gözlerindeki parıltıyı göremedi.

"Anlayamıyorum." dedi kız. "Senin yaşayacağın hayatı tercih eden yaradılış, yani şeyle dolu bir yaşantıyı..."

"Şiddet, hatta kanla." dedi Ben-Hur, cümlesini tamamlayarak.

"Evet." diye ekledi. "Güzel bir villada geçebilecek bir hayatı tercih edebilirdin."

"Yanılıyorsun, Esther. Bu bir tercih meselesi değil. Ne yazık ki Romalılar o kadar nazik değiller. Zorunluluktan gidiyorum. Burada kalmak ölmek demektir; eğer oraya gidersem sonuç yine aynı olacak, zehirli bir fincan, bir eşkıyanın yumruğu ya da yalancı şahitlik ile sağlanan yargıç kararı. Messala ve Vali Gratus babamın mülkünü yağmalayarak zengin oldular. Şimdi onlar için kazançlarını korumak ilk elde edişlerinden çok daha önemli. Barışçıl bir anlaşma da mümkün değil, çünkü bu bir itirafı gerektiriyor. Ah Esther keşke onları satın alabilseydim. Eski villanın mermer verandasının durgun gölgesinde ve tatlı havasında bile benim için huzurun mümkün olduğuna inanmıyorum. Günlerin yükünü taşımama yardım edecek birinin olması ya da bir aşkın vereceği sabır bile işe yaramaz. Ailem kayıp olduğu sürece huzurlu olmam imkânsız, onları bulmak için tetikte olmalıyım. Eğer bulursam ve çok çekmişlerse bunun suçluları cezalarını çekmesinler mi? Eğer işkenceden öldülerse, katilleri kaçıp kurtulsunlar mı? Bu hayallerle uykularım kaçıyor! En kutsal aşk bile vicdan mücadelesi vermediğim bir huzura kavuşturamaz beni."

"Demek o kadar kötü?" diye sordu kız, duygularıyla sesi titriyordu. "Hiçbir şey yapılamaz mı?"

Ben-Hur kızın elini tuttu.

"Benim için bu kadar çok mu endişeleniyorsun?"

"Evet." dedi kız kısaca.

Sıcacık eli avucunun içinde kaybolmuştu. Titrediğini hissediyordu. Sonra bu miniciğinin tam tersi olan, uzun boylu, cüretkâr, kurnazca pohpohlayan, akıllı, güzeller güzeli ve büyüleyici tavırlarıyla Mısırlı geldi aklına. Kızın elini dudaklarına götürüp bıraktı.

"Sen benim için başka bir Tirzah oldun, Esther."

"Tirzah kim?"

"Romalıların benden aldıkları ve bulmadan huzura erip mutlu olamayacağım kardeşim."

Tam o anda terasın karşı tarafında bir ışık parıldayıp üzerlerine düştü. Etraflarına baktıklarında bir hizmetkârın Simonides'in koltuğunu kapıdan dışarı ittiğini gördüler. Tüccarın yanına gittiler, artık yaşlı adam konuşuyordu.

Halatları çözülen kalyon, yanan meşalelerin ve aceleyle denize açılan gemicilerin sevinç çığlıkları içinde, Ben-Hur'u gelecek kralın yoluna adanmış bir şekilde ardında bırakıp salınmaya başladı.

X

PROGRAM

Yarışlardan bir gün önce, öğleden sonra İlderim'in bütün yarış malzemeleri şehre götürülüp arenanın yanındaki alana yerleştirildi. Bunlarla birlikte iyi yürekli şeyhin sahip olduğu diğer pek çok şey de getirilmişti: hizmetkârlar, atlı ve silahlı adamlar, öncülük eden atlar, sığırlar, yükleri taşıyan develer. Hurma Bahçesi'nden çıkışı göç eden bir kavim gibiydi. Yollardaki insanlar onun rengârenk kafilesine gülmeden duramıyorlardı; öte yandan bütün asabiyetine rağmen onların bu kabalığı karşısında en ufak bir alınganlık göstermediği görülüyordu. Öyle inanmak için geçerli nedenleri olduğu üzere eğer gözetim altındaysa, muhbir onun yarışlara gelişini yarı barbar bir gösteri olarak tanımlardı. Romalılar gülecekler; şehir çok eğlenecekti; ama ne önemi vardı? Ertesi sabah kafile çöle giden yolda olacak, beraberinde atların başarısı için gereken şeyler haricinde bahçeye ait bütün taşınabilir değerli eşyalar da gidecekti. Şeyh eve gitmek üzere yola koyulmuştu; çadırları katlandı; artık dowar falan kalmamıştı; on iki saat içinde peşlerine düşenler için her şey erişilmez durumda olacaktı. Kendisine gülünen insanın daha güvende olduğunu biliyordu kurnaz Arap.

Ne o ne de Ben-Hur, Messala'nın gücünü hafife alıyordu. Arenada karşı karşıya gelene kadar Messala'nın onlara karşı aktif bir önlem almayacağını düşünüyorlardı. Orada, özellikle de Ben-

Hur'a yenilirse, elinden gelenin en kötüsünü bekleyebilirlerdi; Gratus'un tavsiyelerini bile beklemeyebilirdi. Bu görüş doğrultusunda izleyecekleri rotayı şekillendirdiler ve kendilerini tehlikeden uzak tutmaya hazırlandılar. Şimdi ertesi günün başarısından emin bir hâlde birlikte keyifle ilerliyorlardı.

Yolda kendilerini bekleyen Malluch'la karşılaştılar. Sadık adam, Ben-Hur'la Simonides arasında yeni oluşturulan ilişki ya da onlarla İlderim arasındaki anlaşma konusunda herhangi bir şey bildiğini gösteren hiçbir işaret vermiyordu. Her zamanki gibi selamlaştılar ve şeyh için, "Yarışların organizatörü[1] tarafından yeni yayınlanan bildiride atlarının yarış için ilan edildiğini göreceksin. Egzersizlerin sırası da burada yazılı. Şimdiden zaferini kutluyorum, iyi yürekli şeyh." yazan bir kâğıt çıkardı.

Kâğıdı verdi, saygıdeğer şeyhi notu incelemesi için rahat bırakıp Ben-Hur'a döndü.

"Seni de kutluyorum, Arrius'un oğlu. Artık Messala'yla karşılaşmanı engelleyecek hiçbir şey yok. Yarışa hazırlık için gereken her şey yerine getirildi. Organizatörün bizzat kendisinden teminat aldım."

"Teşekkür ederim, Malluch." dedi Ben-Hur.

Malluch sözlerine devam etti.

"Senin rengin beyaz, Messala'nınki kırmızı ve altın karışımı. Bu seçimin iyi etkileri şimdiden belli oldu. Çocuklar sokaklarda beyaz kurdeleler dağıtmaya başladılar. Yarın şehirdeki her bir Arap ve Yahudi onları takacak. Arenada balkonlarda kırmızı kadar beyaz da göreceksin."

"Balkonlarda, ama Büyük Kapı'nın üzerindeki tribünlerde değil."

"Hayır; orada kırmızı ve altın rengi hâkim olacak. Ama eğer kazanırsak..." Malluch bu düşüncenin verdiği keyifle güldü. "Eğer kazanırsak, bütün asiller tir tir titreyecekler! Romalı olmayan her şeye karşı duydukları küçümseme doğrultusunda bahse

---

1) Roma arenasında oyunların ve yarışların düzenlenmesinden sorumlu görevli. Yarışı başlatmak, faul yapan yarışmacıları diskalifiye etmek, tartışmalı olan bitişlerde galibin kim olduğuna karar vermek gibi görevleri vardı.

girecekler. Bire iki, üç, hatta beş Messala'ya oynayacaklar, çünkü o bir Romalı." Sesini daha da alçaltarak ekledi, "Tapınakta itibar sahibi bir Yahudi'nin böyle bir riske parasını yatırması doğru değildir, ama gizli bir şekilde konsülün arkasındaki koltukta oturacak bir arkadaşım bire üç, beş, hatta onluk bahisleri kabul edecek. Çılgınlık bu boyutlara tırmanabilir. Bu amaçla ona altı bin şekel verdim."

"Hayır, Malluch." dedi Ben-Hur. "Bir Romalı sadece Romen parasıyla bahse girer. Bu gece arkadaşını bulup ona dilediğin miktarda sesterti ver. Söyle ona Messala'ya oynayanları ve onun destekçilerini araştırsın. İlderim'in dörtlüsüne karşı Messala'nınkiler."

Malluch bir an için düşündü.

"İlgi sana yönelir."

"Ben de bunu istiyorum, Malluch."

"Anlıyorum."

"Şimdi Malluch, benim için iyi bir şey yapmak istiyorsan, dikkatleri Messala'yla benim yarışıma çekmeme yardımcı ol."

"Bu yapılabilir." diye cevap verdi hemen Malluch.

"Yap o zaman." dedi Ben-Hur.

"Büyük bir bahis olacak; eğer teklifler kabul edilirse çok daha iyi."

Malluch bakışlarını dikkatle Ben-Hur'a çevirdi.

"Yaptığı hırsızlığın karşılığını almayayım mı?" dedi Ben-Hur, kısmen kendine. "Bir fırsat daha çıkmayabilir. Hem gururunu hem de talihini kırmam lazım! Yakup babamız da rahat eder."

Kararlı bir irade ifadesi güzel yüzünü kaplayıp konuşmasına yansıdı.

"Evet, olacak. Dinle, Malluch! Sesterti teklifini sınırlama. Bu kadar yükseğine cesaret eden olursa talente kadar çıkar. Beş, on, yirmi talent; söz konusu Messala olunca elliye bile çıkabilirsin."

"Bu büyük bir miktar." dedi Malluch. "Güvenlik tutmam lazım."

"Öyle yap. Simonides'e git, meselenin halledilmesini istediğimi söyle. Düşmanımın mahvedilmesi üzerine yüreğimi koyduğumu, bu fırsat mükemmel bir umut olduğu için bu riski göze aldığımı anlat ona. Atalarımızın Tanrı'sı bizimle olsun! Git, Malluch. Bir aksilik olmasına izin verme."

Çok sevinen Malluch ayrılış selamını verip gitmeye davrandı, ama geri döndü.

"Affedersin." dedi Ben-Hur'a. "Bir mesele daha var. Messala'nın arabasına yaklaşamadım, ama başka birine ölçtürdüm; onun bildirdiğine göre, tekerlek göbeği seninkinden bir el boyu daha yüksekmiş."

"Bir el mi! O kadar mı?" diye bağırdı Ben-Hur neşeyle.

Sonra Malluch'a doğru abandı.

"Sen Yahuda'nın oğlusun, Malluch, soyuna sadıksın, Zafer Kapısı'nın üzerindeki tribünlerde sütunların önündeki balkonun yakınında bir yere otur, biz oradan dönüşümüzü yaparken iyi seyret, çünkü şansım yaver giderse... Neyse, Malluch, boş ver! Orada otur ve iyi seyret."

O anda İlderim bir çığlık kopardı.

"Hey! Tanrı aşkına! Bu nedir?"

Parmağıyla bildiride bir yeri işaret ederek Ben-Hur'un yanına geldi.

"Okusana." dedi Ben-Hur.

"Yo, en iyisi kendin oku."

Ben-Hur, bölge reisinin yarış organizatörü olarak imzaladığı kâğıdı aldı, bu olay için düzenlenen birkaç eğlencenin de yer aldığı bir program yazılıydı. Önce sıra dışı bir geçit töreni olacağını bildiriyordu; bunun ardından geleneksel olarak Tanrı Consus onurlandırılacak ve yarışlar başlayacaktı. Belirtilen sıralamada yarış, atlama, güreş ve boks olacaktı. Yarışmacıların isimleri, milliyetleri, eğitim aldıkları okullar, yaşadıkları deneyimler, kazandıkları ve şimdi verilecek ödüller yazılmıştı. Para miktarı parlak

harflerle belirtilmişti, günün sonunda paradan çok zafer peşinde olan galip için çam ya da defneden bir taç verileceği ifade ediliyordu.

Ben-Hur programın bu kısımlarını hızla geçti. Sonunda yarışın ilanına geldi. Yavaş yavaş okumaya devam etti. Destansı spor müsabakalarını seven katılımcılara Antakya'da eşi benzeri olmayan bir mücadeleyle memnun edileceklerinin garantisi veriliyordu. Şehir gösteriyi konsülün onuruna sunuyordu. Ödül yüz bin sesterti ve defneden bir taçtı. Sonra ayrıntılar veriliyordu. Altı kişi giriş yapacaktı, sadece dört atlı arabalara izin veriliyordu. Yarışmacılar hep beraber kulvarlara sokulacaklardı. Sonra dörtlünün tanımı yapılmıştı.

I. Korintli Lisippus'un dörtlüsü: iki gri, bir doru, bir siyah; geçen yıl İskenderiye'de ve Korint'te yarışlara katıldılar, kazandılar. Sürücü Lisippus. Rengi sarı.

II. Romalı Messala'nın dörtlüsü: iki beyaz, iki siyah; geçen yıl Maximus Arenası'ndaki yarışları kazandılar. Sürücü Messala. Renkleri kırmızı ve altın.

III. Atinalı Cleanthes'in dörtlüsü: üç gri, bir doru; geçen yıl Isthmian yarışlarını kazandılar. Sürücü Cleanthes. Rengi yeşil.

IV. Bizanslı Dicaeus'un dörtlüsü: iki siyah, bir gri, bir doru; bu yıl Bizans'ın galipleri. Sürücüsü Dicaeus. Rengi siyah.

V. Sidonlu Admetus'un dörtlüsü: hepsi gri; Kayserya'da üç yarışa katıldılar, üçünü de kazandılar. Sürücüsü Admetus. Rengi mavi.

VI. Çölün şeyhi İlderim'in dörtlüsü. Hepsi doru; ilk yarışları. Sürücüsü Yahudi Ben-Hur. Rengi beyaz.

Sürücüsü Yahudi Ben-Hur!

Neden Arrius yerine bu isim kullanılmıştı?

Ben-Hur başını kaldırıp İlderim'e baktı. Arap'ın çığlığının nedenini anlamıştı. İkisi de aynı sonuca vardılar.

Bu işte Messala'nın parmağı vardı.

XI

BAHİSLER

Akşam Antakya üzerine henüz çökmüştü ki, şehrin merkezindeki Omphalus'tan dört bir yana, özellikle de Nymphaeum, doğu ve Herod Sütunları boyunca batıya doğru insanlar akın akın gidiyorlardı, Baküs ve Apollon'a adanan bir zamandı bu.

Böyle bir düşkünlüğe, kilometrelerce uzanan cilalı mermer revaklar üzerine çatılarla kaplanan sokaklar ve masraftan kaçınmayan prenslerin kendilerini ebedileştirdiklerini düşünerek zevk düşkünü şehire verdikleri hediyelerden daha uygun bir şey hayal edilemez. Hiçbir yerde karanlığa meydan verilmemişti; şarkılar, kahkahalar ve bağırmaların sonu gelmiyor, sanki bir mağaradan fışkırarak akan suların gümbürtüsü yankılara karışıyordu.

Pek çok milletin temsilcileri bir yabancıyı şaşırtsa da Antakya için alışılmadık bir şey değildi. İnsanlar kaynaşıyor, yabancılar tanışıyorlardı; kostümlerini, geleneklerini ve tanrılarını alıp gidiyorlar, istedikleri yerde durup işe koyuluyor, evler kuruyor, sunaklar dikiyor, evde oldukları gibi davranıyorlardı.

Antakya'daki bu akşamı gören birinin dikkatinden kaçmayacak bir tuhaflık vardı. Hemen hemen herkes ertesi günün yarışları için sürücülerin ilan edilen renklerine bürünmüştü. Bazısı bir atkı, bazısı bir rozetti, daha sıklıkla da kurdele ya da tüydü. Ne şekilde olursa olsun bunlar takan kişinin taraftarlığını temsil ediyordu. Dolayısıyla yeşil Atinalı Cleanthes'in, siyah da Bizanslının yandaşlığını gösteriyordu. Bu, muhtemelen Orentes yarışı kadar eski, insanın çılgınlığının hangi boyutlara ulaştığını gösteren, incelemeye değer, tuhaf bir gelenekti.

Renklerin cazibesine kapılıp bu olayı dışarıdan izleyen bir gözlemci üç rengin ağır bastığını kısa süre içinde fark ederdi: yeşil, beyaz ve kırmızı-altın karışımı.

Şimdi sokaklardan ada üzerindeki saraya doğru gidelim.

Salonda beş büyük şamdan yakılmıştı. Topluluk da daha önce görülenle aşağı yukarı aynıydı. Sedir uyuyanların bedenle-

ri ve giysileriyle doluydu; masalarda zarların tıkırtıları çınlıyordu. Ama topluluğun büyük bir kısmı hiçbir şey yapmıyordu. Etrafta dolanıyor, esneyip duruyor ya da birbirlerinin yanlarından geçerken aylakça duraklayıp karşılıklı sorular soruyorlardı. Acaba yarın hava iyi olacak mıydı? Yarış hazırlıkları tamamlanmış mıydı? Antakya Arenası'ndaki kurallar Roma Arenası'ndakilerden farklı mıydı? Aslında genç delikanlılar can sıkıntısı içindeydiler. Zorlu görevleri tamamlanmıştı; yani tabletlerine bakacak olursak, araba yarışları hariç her müsabakaya, koşulara, güreşlere ve bokslara ait bahis hesaplamalarını görürdük.

Peki neden araba yarışları yoktu?

Çünkü, sevgili okur, Messala'ya karşı o kadar dinarı riske atacak kimseyi bulamamışlardı.

Salonda onunkinden başka bir renk yoktu.

Hiç kimse onun yenileceğini düşünmüyordu.

En mükemmel eğitimi almadı mı, diyorlardı. İmparatorluk lanistasından[1] mezun olmadı mı? Maximus Arenası'nda yarışları onun atları kazanmamış mıydı? Üstelik evet, o bir Romalıydı!

Sedirin bir köşesinde Messala dinleniyordu. Etrafını oturan ya da ayakta duran saygılı hayranları çevrelemiş, sorularıyla onu bunaltıyorlardı. Tabii ki tek bir konu vardı.

Drusus ve Cecilius içeri girdiler.

"Ah!" diye bağırdı genç prens, kendini sedirin üstüne, Messala'nın ayaklarının dibine atarken. "Ah, Baküs aşkına, çok yorgunum!"

"Nerelerdeydin?" diye sordu Messala.

"Sokakta; Omphalus ve ötesine kadar gittim, ne kadar uzakra kim bilir. Daha önce şehirde böyle bir kalabalık görülmemiştir. Yarın bütün dünyanın Arena'ya toplanacağını söylüyorlar."

Messala küçümseyerek güldü.

---

1) Hem halk arenası hem de kendileri için gladyatör yetiştirilen okul. Bu terim boksörler ve silahsız müsabakalarda yer alan diğerleri gibi silahla dövüşenleri de içermektedir.

"Aptallar! Sezar'ın düzenlediği bir yarışı hiç görmemişler ki. Peki, sevgili Drusus, ne buldun?"

"Hiçbir şey."

"Ah! Unutuyorsun." dedi Cecilius.

"Neyi?" diye sordu Drusus.

"Beyazlılar kafilesini."

"Aman be!" diye bağırdı Drusus, hafifçe yerinden doğrularak. "Beyazlar içinde bir grupla karşılaştık, ellerinde bir bayrak vardı. Ha ha ha!"

Tembelce uzandı tekrar.

"Zalim Drusus, anlatmayacak mısın?" dedi Messala.

"Çölün süprüntüleriydi onlar, sevgili Messala, Kudüs'teki Yakup Tapınağı'ndan gelen çöp karıştırıcılar. Onlarla ne işim olur?"

"Hayır." dedi Cecilius. "Drusus gülmenden korkuyor, ama ben korkmam, sevgili Messala."

"Sen söyle o zaman."

"Grubu durdurduk ve..."

"Bahis teklif ettik." dedi Drusus, pes edip onun ağzından lafı alarak. "Ha ha ha! Yüzünde bir kurdun bile ısıracak bir yer bulamayacağı bir adam ileri atılıp kabul etti. Ha ha ha! Tabletimi çıkardım. 'Kimden yanasın?' diye sordum. 'Yahudi Ben-Hur.' dedi. 'Ne olacak peki? Kaç para?' dedim. Dedi ki, 'Bir, bir...' Bağışla Messala, gülmeden duramıyorum! Ha ha ha!"

Dinleyiciler öne doğru eğildiler.

Messala Cecilius'a baktı.

"Bir şekel." dedi Cecilius.

"Bir şekel! Bir şekel!"

Bunun üzerinde alaylı bir kahkaha koptu.

"Peki Drusus ne yaptı?" diye sordu Messala.

Kapı tarafında bir velvele oldu. Sesler daha da yükselerek de-

vam ederken Cecilius durakḷayıp, "Asil Drusus, tabletini yerine koyup şekeli yok etti." dedikten sonra kapıya doğru gitti.

"Bir beyazlı! Bir beyazlı!"

"İçeri gelsin!"

"Bu tarafa, bu tarafa!"

Bu ve benzer bağırtılar salonu doldurdu, diğer konuşmaları kesti. Zar oyuncuları oyunlarını bıraktılar; uyuyanlar uyanıp gözlerini ovuşturdular, tabletlerini çıkarıp kalabalığa doğru gittiler.

"Benim teklifim..."

"Benimki..."

"Benimki de..."

Böyle sıcak bir şekilde karşılanan kişi Ben-Hur'un Kıbrıslı yolcu dostu olan saygıdeğer Yahudi'ydi. Vakur, sakin ve dikkatli bir şekilde içeri girdi. Bembeyaz bir pelerin giymişti; başının örtüsü de öyleydi. Karşılamaya eğilip gülümseyerek cevap verdikten sonra ortadaki masaya doğru ağır ağır ilerledi. Oraya geldiğinde azametle pelerinini çıkardı, oturdu ve elini salladı. Parmağındaki mücevherin ışıltısı ortaya çıkan sessizliği bozmadı.

"Romalılar, asil Romalılar, sizi selamlıyorum!" dedi.

"Bu da kim?" diye sordu Drusus.

"İsrail köpeği, adı Sanballat, ordu için erzak tedarikçisi; Roma'da oturuyor; çok zengin. Bir örümceğin ağlarından daha ince kötülük örer. Gel, Venüs aşkına, gidip yakalayalım şunu!"

O konuşurken Messala ayağa kalktı ve Drusus'la beraber tedarikçinin etrafında toplanan kalabalığa katıldı.

"Sokakta aklıma geldi." dedi adam, tabletlerini çıkarıp işin gerektirdiği etkileyici bir havayla masanın üzerine yaydı. "Messala üzerine bahse giren olmadığı için sarayda huzursuzluk vardır. Bilirsiniz, tanrılar kurban ister, işte buradayım. Rengimi görüyorsunuz; şimdi konuya gelelim. Önce bahisler, sonra para miktarı. Ne veriyorsunuz?"

Cesareti dinleyicilerini sersemletmişti.

"Acele edin!" dedi. "Konsülle randevum var."

Bu dürtü etkili oldu.

"Bire iki." diye bağırdı bir düzine ses hep bir ağızdan.

"Ne!" dedi tedarikçi, şaşkınlık içinde. "Sadece bire iki mi, oysa sizinki bir Romalı!"

"Üç o zaman."

"Üç mü, yalnızca üç, hâlbuki benimki bir Yahudi köpeği. Dört verin."

"Dört." dedi, iğnelemeden tahrik olan bir delikanlı.

"Beş, bana beş verin." diye bağırdı tedarikçi hemen.

Kalabalığın üzerine bir sessizlik çöktü.

"Tamam, beş olsun." dedi birisi cevap olarak.

Bir alkış ve velvele koptu, Messala ortaya çıkmıştı.

"Beş olsun." dedi.

Sanballat gülümseyerek yazmaya hazırlandı.

"Sezar yarın ölse bile..." dedi. "Roma'nın bir kaybı olmayacak. Onun yerini alacak kadar yürekli en az bir kişi var. Haydi, altı ver."

"Altı olsun." dedi Messala.

İlkinden daha yüksek bir bağırtı koptu.

"Altı olsun." diye tekrarladı Messala. "Bire altı, bir Romalı ile bir Yahudi arasındaki fark bu işte. Buna karar verdiğimize göre hemen miktarı konusunda konuşalım. Konsül seni çağırtabilir. O zaman ben kaybedebilirim."

Sanballat gülüşleri soğukkanlılıkla karşıladı ve yazdığını Messala'ya uzattı.

"Oku, oku!" diye bağırdı herkes.

Messala okumaya başladı.

Araba yarışı. Romalı Messala, Yahudi Ben-Hur'u yeneceğine dair Romalı Sanballat ile bahse giriyor. Bahis miktarı yirmi talent. Sanballat'la bire karşı altı bahse girmiştir.

Şahitler: Sanballat.

Çıt çıkmıyor, hiç kimse kıpırdamıyordu. Herkes olduğu yerde çakılıp kalmıştı. Messala yazıya bakıyor, onu izleyen gözlerse dört açılmış bekliyordu. Üzerindeki bakışları hissedip hızla düşündü. Daha geçenlerde aynı yerde etrafını saran adamları aynı şekilde sindirmişti. Bunu hatırlayacaklardı. İmzalamayı reddedecek olursa, kahramanlığı yok olup gidecekti. İmzalayamazdı, yüz talenti yoktu, bu miktarın beşte biri de. Birden zihni boşluğa düştü. Konuşmadan orada duruyordu, yüzünün rengi solmuştu. Sonunda bir fikir imdanına yetişti.

"Ya sen Yahudi!" dedi. "Senin yirmi talentin nerede? Göster bana."

Sanballat'ın kışkırtıcı gülümsemesi arttı.

"Burada." dedi Messala'ya bir kâğıt uzatarak.

"Oku, oku!" sesleri yükseldi etraftan.

Messala yine okumaya başladı.

Antakya, 16 Temmuz[1]

Bu kâğıdın sahibi Romalı Sanballat'ın bende elli talenti bulunmaktadır.

SIMONIDES.

"Elli talent, elli talent!" diye bağırdı kalabalık, şaşkınlık içinde.

Sonra Drusus imdada yetişti.

"Herkül aşkına!" diye bağırdı. "Bu kâğıtlar yalan söylüyor, Yahudi yalancının biri. Sezar'dan başka kimin elli talenti olabilir ki? Kahrolsun küstah beyazlı!"

Öfkeli bir çığlıktı bu ve yine öfkeli bir şekilde tekrar edildi; ama Sanballat yerinde oturmaya devam ediyordu ve o bekledikçe gülümsemesi daha çileden çıkarıcı bir hâl aldı. Sonunda Messala konuşmaya başladı.

"Susun! Teker teker, hemşehrilerim, eski Roma aşkına teker teker."

---

1) İbrani takviminin onuncu ayı, haziran-temmuza karşılık gelmektedir.

Tam yerinde yapılan hareket itibarını kurtarmıştı.

"Sen sünnetli köpek!" diye devam etti, Sanballat'a dönerek. "Sana bire altı verdim, değil mi?"

"Evet." dedi Yahudi sükûnetle.

"Şimdi miktarın belirlenmesini bana bırak."

"Bir şartla, önemsiz bir miktar olmayacaksa sen karar ver." diye cevapladı Sanballat.

"O zaman, yirmi yerine beş."

"Bu kadar paran var mı?"

"Sana belgelerini gösterebilirim."

"Hayır, cesur bir Romalının sözü geçerlidir. Sadece miktarı altı yapalım, öyle yazayım."

"Tamam, öyle olsun."

Böylelikle yazıları değiş tokuş ettiler.

Sanballat hemen yerinden kalktı ve gülümsemesinin yerine alayla etrafına baktı. Anlaşma yaptığı bu kişileri ondan daha iyi tanıyan kimse yoktu.

"Romalılar!" dedi. "Bir bahse daha cesaretiniz var mı? Beyazın kazanacağına dair beşe beş talent. Hepinize birden meydan okuyorum."

Yine şaşkınlık içinde kaldılar.

"Ne oldu!" diye bağırdı daha yüksek sesle. "Yarın Arena'da bir İsrail köpeğinin Romalılarla dolu bir sarayın salonuna girip beş talentle onlara meydan okuduğunu ve bunu karşılamaya cesaret edemediklerini söylemeyecekler mi?"

Hakaret dayanılır gibi değildi.

"Tamam, seni küstah şey!" dedi Drusus. "İddianı yazıp masaya bırak. Yarın gerçekten de böyle umutsuz bir şekilde riske atacak bu kadar paran olduğunu görürsek, Drusus olarak ben kabul edeceğime söz veriyorum."

Sanballat tekrar yazdı ve önceki gibi aldırmaz bir havayla yerinden kalkıp, "Bak, Drusus, teklifimi bırakıyorum. Yarışlar baş-

lamadan önce imzalayıp bana gönder. Beni Büyük Kapı'nın üzerindeki oturaklarda, konsülün yanında bulabilirsiniz. Size huzur diliyorum, hepinize."

Başıyla selam verip, kapıya kadar alaylı bağırtılarla peşinden gelmelerine hiç aldırmadan çıkıp gitti.

Gece büyük bahisin hikâyesi sokaklarda ve şehirde dolaşıp durdu. Dört atıyla birlikte yatan Ben-Hur da bu hikâyeyi ve Messala'nın bütün servetinin tehlikede olduğunu duydu.

Hiç bu kadar huzurlu bir uyku çekmemişti.

XII

ARENA

Antakya'daki arena nehrin kıyısında, adanın karşı tarafındaydı, genelde bu tür yapılardan pek bir farkı yoktu.

En sade anlamıyla yarışlar halk için bir armağan niteliğindeydi; arenanın kapasitesinin elverdiği ölçüde herkes katılmakta serbestti; bu sefer insanlar kendilerine yer kalmaz korkusuyla açılıştan bir gün önce erken saatte çevredeki bütün boş yerleri doldurmuşlardı, geçici barınakları bekleme halindeki bir orduya benziyordu.

Gece yarısı giriş kapıları ardına kadar açıldı. Güruh içeriye akın edip kendilerine ayrılan yerlere oturdular; artık deprem ya da mızraklı bir ordudan başka hiçbir şey onları kıpırdatamazdı. Geceyi banklarda uyuklayarak geçirdiler ve kahvaltılarını orada yaptılar. Oyunların kapanışında da açılışında olduğu kadar azimli ve hevesliydiler.

Yerlerini önceden garanti etmiş olan varlıklı insanlar sabahın ilk saatlerinde arenaya gelmeye başladılar; aralarındaki soylular ve çok zenginler kendilerine eşlik eden üniformalı hizmetkârlarıyla ayırt ediliyorlardı.

Sabahın ikinci saatinde şehirden gelen kalabalık kesintisiz ve sayısız bir akın hâlindeydi.

Kaledeki güneş saati yarım saat sonrasını gösterdiğinde, tam teçhizatlı lejyon Sulpius Dağı'ndan aşağıya indi. Son grup da köprüde gözden kaybolunca Antakya tamamen terk edilmiş oldu. Arena bütün bu kalabalığı kaldırmayacak olsa da herkes şehirden ayrılıp gelmişti.

Nehir kenarındaki büyük güruh konsülün adadan filikayla gelişine tanık oldu. Büyük adam karaya ayak basıp da lejyon tarafından karşılanınca, askerî gösteri bir an için de olsa arenanın çekim gücünü bastırdı.

Üçüncü saatte, tabir yerindeyse seyirciler toplandılar; sonunda borazanların sesleri herkesi sessizliğe çağırdı ve yüz bini aşkın kişinin bakışları binanın doğu tarafındaki gösterişli yapıya çevrildi.

Orta yerinde Büyük Kapı adı verilen geniş kemerli bir girişin yer aldığı zemin katın üzerinde, lejyoner bayraklarıyla görkemli bir şekilde süslenen bir yükseltideki şeref koltuğunda konsül oturuyordu. Girişin her iki tarafı *carcere* denilen stantlara bölünmüştü ve her bir stant önden dört köşeli sütunlara açılan kapılarla korunuyordu. Stantların üzerinde alçak parmaklılarla süslenen bir pervaz vardı, bunların arkasında da tiyatro düzeninde sıralanmış koltuklar yer alıyordu. Muhteşem kıyafetler içindeki kodamanlar işgal etmişti bu koltukları. Bu yapı arenanın genişliği boyunca uzuyor ve her iki tarafından, mimarların çalışmalarına incelik kazandırmalarına yardımcı olmanın yanı sıra aralarına gerilen tentelerle gölgelik olarak hizmet veren kulelerle destekleniyordu. Bulunduğu bölgeye günün ilerleyen saatlerinde fazlasıyla memnuniyet verici olan bir gölge sağlıyordu bu tenteler.

Bu yapı okurun arenanın iç düzenini anlamasına yardımcı olacaktır. Kendisini konsülle birlikte her şeyi gözlerinin önüne serecek şekilde yüzü batıya dönük olarak otururken hayal edebilir.

Eğer sağına ve soluna bakacak olursa, menteşelerle kulelere tutturulmuş olan çok sayıdaki kapıyla korunan girişleri de görecektir.

Tam altında oldukça geniş bir düzlem olarak, ince, beyaz kumla kaplı pist vardır. Koşular hariç bütün müsabakalar burada yapılacaktır.

Bu kumlu alanın karşısına, batıya doğru bakıldığında oymalı gri taştan alçak, konik sütunları destekleyen mermer bir kaide görülür. Gün sona ermeden pek çok göz bu sütunları gözleyecektir, çünkü bunlar ilk hedeflerdir ve yarış pistinin başını ve sonunu belirlerler. Kaidenin arkasında, bir geçiş ve sunak alanı bıraktıktan sonra, iki buçuk-üç metre genişliğinde, bir buçuk metre yüksekliğinde, yüz seksen metre boyunca uzanan bir duvar başlar. Batı tarafında, bu duvarın bitiminde üzerinde sütunların yükseldiği bir başka kaide vardır, bu da ikinci hedefi gösterir.

Yarışmacılar ilk hedefin sağından piste giriş yaparlar ve duvar sürekli olarak sol taraflarında kalır. Yarışmanın başlangıç ve bitiş noktaları konsülün tam önüne denk gelir. Bu nedenle kuşkusuz ki onun koltuğu arenadaki en arzu edilen yerdir.

Şimdi eğer, Büyük Kapı'nın üzerindeki konsüle ait yükseltide oturduğu varsayılan okur bakışlarını yerden yukarıya kaldırırsa, dikkatini ilk çekecek şey, pistin dış sınırını belirleyen duvar olacaktır. Dört buçuk-beş metre yükseklikteki, düz yüzeyli bu sağlam duvarın da üzerinde doğudaki stantlarda olduğu gibi parmaklıklar vardır. Bu duvar giriş çıkışa imkân vermek için ikisi kuzeyde, biri batıda olmak üzere üç yerden bölünmüştür. Zafer Kapısı olarak adlandırılan batıdaki giriş çok gösterişlidir. Her şey bittiğinde kazananlar başlarında taçlarıyla ve törenlerin eşliğinde buradan dışarı çıkarlar.

Batı tarafındaki duvar pisti yarım çember hâlinde çevreler ve iki büyük balkonu desteklemek için yapılmıştır.

Parmaklıklı duvarın tam arkasında ilk oturaklar başlar ve her biri güzel bir manzaranın görülmesine meydan vererek önündekinden daha yüksekte bulunan banklar yer alır. İnsan yüzleriyle kızaran ve parlayan, çeşit çeşit renklerdeki kıyafetlerle zenginleşen geniş bir alana aittir bu manzara.

Sıradan vatandaşların oturakları batı tarafında, özellikle varlıklı sınıfın oturması için gerilen tentelerin bittiği yerden başlar.

Borazanlar çaldığı anda arenanın içi bu şekilde resmedildikten sonra artık okur, oturan kalabalığın yoğun bir ilgiyle ani bir sessizliğe ve hareketsizliğe gömülüşünü hayal edebilir.

Doğudaki Büyük Kapı'dan enstrümanlarla uyumlu bir şekilde birleşen birtakım sesler yükseliyordu. Sonra tören korosunun çıkışıyla kutlamalar başladı. Organizatör ve yarışmaları finanse eden şehrin ileri gelenleri pelerinleri ve taçlarıyla arkalarından geldiler. Sonra bazıları erkeklerin taşıdığı platformlar üzerinde, diğerleri de muhteşem bir şekilde süslenmiş dört tekerlekli arabalardaki tanrılar göründüler. Onlardan sonra günün yarışmacıları, koşacakları, güreşecekleri, atlayacakları, boks yapacakları ya da araba sürecekleri kıyafetler içinde ortaya çıktılar.

Yavaş yavaş arenanın içinden geçen kafile pisti bir tur dönmek için ilerledi. Görüntü çok güzel ve etkileyiciydi. Hareket hâlindeki bir teknenin önünde yükselip kabaran sular gibi onay çığlıkları yükseliyordu.

Atletlerin karşılanması çok daha gösterişli oldu, çünkü kalabalık içinde çok az miktarda bile olsa onlar üzerine bahse girmeyen hiç kimse yoktu. Yarışmacılar geçerken içlerindeki favorilerin kimler olduğu hemen fark ediliyordu. Ya büyük bir curcunayla adları söyleniyor ya da tribünlerden atılan çiçek ve çelenk sağnağına tutuluyorlardı.

Birkaç oyunun halk nazarındaki popülaritesi konusunda bir sıkıntı varsa, şimdi bunu bir kenara koyma zamanıydı. Arabaların görkemi ve atların mükemmel güzelliğine, gösterilerinin cazibesini mükemmelleştirmek için gerekli olan arabacıların kişiliği de ekleniyordu. İnce yünden dokunmuş, kısa ve kolsuz tunikleri belirlenen renkteydi. Bir nedenle -muhtemelen güvensizlikten- yalnız başına olmayı tercih eden Ben-Hur dışında her birine bir binici eşlik ediyordu. Yine Ben-Hur hariç hepsinde miğfer vardı. Yaklaşırlarken seyirciler banklarm üzerine çıktılar; haykırışlarda hissedilir bir artış oldu, keskin kulaklı bir dinleyici kadınların ve çocukların tiz çığlıklarını ayırt edebilirdi. Aynı zamanda tribünlerden yoğun bir fırtına hâlinde atılan şeyler yarışmacılara çarptıktan sonra arabaların içine düşüyor, ağzına kadar doldurma tehdidi oluşturuyordu. Atlar da tezahüratlardan paylarını alıyorlardı. Onlann gördükleri saygıyı sahiplerinden daha az hissettikleri söylenemezdi.

Kısa süre içinde, diğer yarışmacılarda olduğu gibi, bazı sürücülerin ötekilerden daha gözde oldukları ortaya çıktı. Banklardaki kadın, erkek, çoluk, çocuk herkesin çoğunlukla göğüslerinde

ve saçlarında kurdele olarak kâh yeşil, kâh sarı, kâh mavi renkleri taşıdıkları keşfedildi; ama büyük çoğunluk dikkatle incelendiğinde beyaz ve kırmızı, altın renginin baskın olduğu aşikârdı.

Bunun gibi bir araya toplanan modern bir kalabalıkta, özellikle de yarış üzerine büyük paralar risk edildiğinde, tercihler atların kalitesi ya da performansına göre belirlenirdi, ama burada milliyet önemliydi. Eğer Bizanslı ve Sidonlu küçük bir destek almışsa, bunun nedeni şehirlerinin bu banklarda pek temsil edilmemesiydi. Yunanlılar sayıları çok olsa da, yeşil ve sarıya yetersiz yer bırakarak Korintli ve Atinalı olarak ikiye bölünmüştü. Bilindiği gibi saray mensubu olan Antakyalı vatandaşlar favorilerinin rengini benimsemekte Romalılara katılmamış olsalardı Messala'nın kırmızı ve altın rengi birazcık daha iyi olabilirdi. Geriye taşralılar ya da Suriyeliler, Yahudiler ve Araplar kalıyordu. Onlar şeyhin atlarının kanına olan inançlarının Romalılara duydukları nefretle birleşmesi sonucunda, her şeyden çok onların yenilmesini ve küçük düşmesini istiyorlar, beyazlara bürünerek muhtemelen en kalabalık grup olarak çok gürültü çıkarıyorlardı.

Arabacılar pistte tur atarlarken heyecan daha da arttı. İkinci hedefte, özellikle tribünlerde beyaz hâkim olan renkti ve insanlar çiçeklerini bitirmişler, çığlıklarıyla yeri göğü inletiyorlardı.

"Messala! Messala!"

"Ben-Hur! Ben-Hur!"

Bağırtılar bu şekildeydi.

Geçit töreninden sonra taraftarlar yerlerine oturup sohbetlerine devam ettiler.

"Ah Baküs aşkına! Çok yakışıklı değil mi?" diye bağırdı bir kadın, saçında uçuşan renkler Romalıdan yana olduğunu ortaya koyuyordu.

"Arabası da çok muhteşem!" diye cevap verdi, aynı eğilimde olan komşusu. "Fil dişi ve altından. Jüpiter'in izniyle o kazanacak!"

Arkalarındaki bankta durum tamamen farklıydı.

"Yahudi'ye yüz şekel!"

Ses çok yüksek ve tizdi.

"Dur, acele etme." diye fısıldadı, teskine çalışan arkadaşı. "Yakup'un çocukları, Tanrı huzurunda lanetlenen bu tür Yahudilere ait olmayan sporlarda pek iyi değildir."

"Doğru, ama ondan daha sakin ve emin birini gördün mü hiç? Şu kollara baksana!"

"Hele atlar!" dedi üçüncü kişi.

"Romalıların bütün numaralarını bildiğini söylüyorlar." dedi dördüncü kişi.

Bir kadın övgüleri tamamladı,

"Evet, hatta Romalı'dan daha yakışıklı."

Böyle yüreklendirilen coşkulu hayran tekrar bağırdı, "Yahudi'ye yüz şekel!"

"Seni aptal!" diye cevap verdi ona bir Antakyalı, ilerideki bir banktan. "Ona karşı Messala'ya bire altı oranında elli talent konduğunu bilmiyor musun? Şekellerini kaldır da İbrahim yerinden kalkıp seni mahvetmesin."

"Ha ha! Seni Antakya eşeği seni! Anırmayı kes. Messala'nın kendi üzerine bahis oynadığını bilmiyor musun?"

Cevap böyle gelmişti.

Tartışma bu şekilde sürüp gitti, her zaman güzel sözler sarf edilmiyordu.

Sonunda yürüyüş sona erdi. Büyük Kapı tören alayını içeri aldı. Ben-Hur dualarının kabul edildiğini anladı.

Doğu'nun gözleri Messala ile olan yarışının üzerine çevrilmişti.

XIII

BAŞLANGIÇ

Modern zamanlara göre söyleyecek olursak yaklaşık saat üçte araba yarışları haricindeki tüm program tamamlanmıştı. Organizatör halkın rahatlığını düşünerek bu saati mola zamanı olarak

seçmişti. Kapılar ardına kadar açılınca herkes dışarıda lokantacıların tezgâhlarını açtıkları revaka doğru hücum etti. İçeride kalanlar esniyor, konuşuyor, dedikodu ediyor, tabletlerine bakıyordu. Bütün farklılıklar unutulmuştu, sadece iki sınıf vardı: Mutlu olan kazananlar ile suratsız ve öfkeli kaybedenler.

Bununla birlikte şimdi üçüncü bir sınıf daha çıkmıştı, sadece araba yarışlarına tanıklık etmek isteyenlerden oluşan bir grup bu aradan yararlanıp içeri girmiş ve kendileri için ayrılan yerlere oturmuştu. Böyle yaparak pek dikkat çekmeyeceklerini ve kimseyi kırmayacaklarını düşünmüşlerdi. Bunların arasında Simonides ve ekibi de vardı, yerleri kuzey tarafında, ana girişin yakınlarında, konsülün tam karşısındaydı.

İri yarı dört hizmetkâr tüccarı koltuğunda ara yoldan yukarı taşırlarken merak daha da kızıştı. Birisi onun adını söyledi. Bunu duyanlar batıya doğru giden banklara ilettiler. Hakkında benzerinin hiç duyulup görülmediği bir iyi ve kötü talihin karışım hikâyesi yayılan adamı görmek için oturakların üzerine çıktılar.

İlderim de tanınmış ve selamlanmıştı; ama Baltazar'ı ya da onu takip eden peçeli kadınları hiç kimse tanımıyordu.

İnsanlar saygıyla kenara çekilip bu gruba yol verdiler. Yer göstericiler, parmaklıkların alt tarafındaki piste nazır oturaklara oturttular onları, birbirleriyle konuşabilecekleri bir uzaklıkta oturuyorlardı. Rahat etmeleri için altlarında minderleri ve ayaklarını dayayacakları tabureleri vardı.

Kadınlar İras ve Esther'di.

Oturduktan sonra Esther arenaya korku dolu bir bakış attı ve peçesini daha da kapattı. Mısırlı ise peçesini omuzlarına indirip yüzünü gözler önüne serdi. İzlendiğinden haberi yokmuş gibi görünerek manzarayı seyre daldı. Uzun süre toplum içinde yaşayan kadınlar için doğal bir şeydir bu.

Yeni gelenler, konsül ve ona eşlik edenlerden başlayarak genellikle önce muhteşem manzarayı inceliyorlardı. Sonra birkaç işçi piste koşup ilk hedefin sütunlarının önünde bir uçtan bir uca bir ip gerdi.

Yaklaşık aynı zamanda altı adam Büyük Kapı'dan girip her biri bir standın önünde pozisyon aldı. Her taraftan bir uğultu yükseldi.

"Bakın, bakın! Yeşil sağdaki dört numaraya yerleşiyor; demek Atinalı burada."

"Messala da iki numarada olacak."

"Korintli..."

"Beyazlıya bak! Şimdi geçiyor, durdu; bir numara, soldaki bir numarada."

"Hayır, siyahlı orada durdu, beyazlı iki numarada."

"Evet öyle."

Bu kapı görevlilerinin yarışan arabacılarla aynı renk tunikler giydikleri bilinmelidir. Bu yüzden yerlerini aldıkları zaman herkes kendi favorisinin hangi stantta olacağını anlıyordu.

"Messala'yı gördün mü?" diye sordu Mısırlı Esther'e.

Yahudi kız hayır derken ürperdi. Romalı babasının olmasa bile Ben-Hur'un düşmanıydı.

"Apollon gibi güzel."

İras konuşurken iri gözleri ışıldıyor, taşlı yelpazesini sallıyordu. Esther düşüncelere dalarak ona baktı, "Demek Ben-Hur'dan daha yakışıklı?" Biraz sonra İlderim'in babasına, "Evet, onun standı Büyük Kapı'nın solunda iki numara." dediğini duydu. Ben-Hur'dan söz edildiğini düşünerek bakışlarını o tarafa çevirdi. Kapının dallarla örülü yüzeyine kısa bir bakış atarak peçesini daha da yaklaştırıp bir dua mırıldandı.

O anda Sanballat grubun yanına geldi.

"Stantlardan geliyorum, ey şeyh." dedi, İlderim'e saygıyla selam vererek. Gözleri sorularla ışıldayan İlderim parmaklarıyla sakalını tarıyordu. "Atlar mükemmel durumdalar."

"Yenilecek olurlarsa, Messala'dan başka biri olsun." dedi İlderim sadece.

Sonra Sanballat Simonides'e dönüp bir tablet çıkardı. "Sana ilgini çekecek bir şey getirdim. Hatırlarsan, dün akşam Messala'yla bir bahse girildiğini bildirmiştim. Kabul edilirse bugün yarışlardan önce bana yazılı olarak getirilecek olan bir başka bahse daha girmiştim. İşte o da burada."

Simonides tableti aldı ve yazılanları dikkatle okudu.

"Evet." dedi. "Onların bir temsilcisi gelip bende bu kadar paran olup olmadığını sordu. Tableti sakla. Eğer kaybedersen nereye geleceğini biliyorsun; eğer kazanırsan bunu imzalayanların kaçmamasına dikkat et! Son şekelinini alana kadar tut onları. Onlar bize aynısını yaparlar."

"Bana güven." diye cevap verdi tedarikçi.

"Bizimle oturmayacak mısın?" diye sordu Simonides.

"Çok iyisiniz." dedi öteki. "Ama konsülün yanından ayrılırsam oradaki genç Romalı köpürür. Hepinize huzur diliyorum."

Sonunda mola bitti.

Borazanlar çağrı yapınca gidenler hızla yerlerine geri geldiler. Aynı anda pistte bazı görevliler belirdiler ve bölme duvarların üzerine tırmanıp batıdaki ikinci hedefin yakınında bulunan pervaza doğru gittiler; üzerine yedi tane tahta top yerleştirdiler; sonra ilk hedefe dönüp yunusları temsil eden yedi tahta parçası koydular.

"Toplarla yunuslar ne olacak, sevgili şeyh?" diye sordu Baltazar.

"Hiç yarışlara katılmadın mı sen?"

"Hayır, şimdi de neden burada olduğumu bilmiyorum zaten."

"Onlar hesap tutmak için. Her turun sonunda bir topun ve bir yunusun oradan indirildiğini göreceksin."

Artık hazırlıklar tamamlanmıştı. Gösterişli bir üniforma içindeki bir borazancı organizatörün yanında durup onun emriyle yarışları başlatmak üzere hazır bekliyordu. İnsanların kıpırdanmaları ve sohbet uğultuları hemen kesildi. Yakınlardaki ve uzaklardaki her yüz doğuya döndü, bütün gözler içlerinde yarışmacıların bulunduğu altı standın kapılarına yöneldi.

Yüzündeki alışılmadık kızarıklık Simonides'in bile genel heyecana kapıldığının kanıtıydı. İlderim hızla ve şiddetle sakalını çekiştiriyordu.

"Romalıya baksana." dedi güzel Mısırlı Esther'e. Ama peçesini iyice kendine çekmiş, kalbi gümbür gümbür atan Esther onu hiç duymuyor, Ben-Hur'u gözleyerek oturuyordu.

Stantların bulunduğu yapı bir daire parçası şeklindeydi; sağ tarafı geriye doğru uzarken, pistin ortasına doğru gelen merkez kısmı ilk hedefin başlangıç yerinde ileri çıkıntı yapıyordu. Her stant başlama çizgisi, yani daha önce sözü edilen ipten eşit uzaklıktaydı.

Borazan kısa ve keskin bir şekilde öttü. Bunun üzerine her biri bir arabadan sorumlu yarış başlatıcılar sütunların arkasından fırlayıp eğer atlar kontrol edilemez bir hâle gelirse yardımcı olmak için hazır beklediler.

Borazan tekrar çaldı, aynı anda görevliler stantların kapılarını açtılar.

Önce arabacıların at üstündeki yardımcıları göründü; Ben-Hur istemediği için beş kişiydiler. Geçmeleri için ip aşağıya indirildi, sonra tekrar kaldırıldı. Bu atlı yardımcılar ileri atılırlarken onlara bakan yoktu. Sürekli olarak hevesli atların ayak sesleri ve hevesleri onlardan aşağı kalmayan sürücülerin bağırtıları stantların arkasından duyuluyor; kimse bir an bile bakışlarını açık kapılardan çeviremiyordu.

İp tekrar kaldırıldı. Kapı görevlileri adamlarına seslendi, tribünlerdeki yer göstericiler ellerini sallayarak avazları çıktığı kadar, "Oturun! Oturun!" diye bağırmaya başladılar.

Silahlardan atılan kurşunlar gibi her stanttan altı tane dört atlı dışarı fırladı, koca seyirci topluluğu elektriğe tutulmuş gibi taşkın bir şekilde ayağa kalktı, bankların üzerinde zıplayarak arenayı ve üzerindeki havayı çığlıklarla doldurdular. Sabırla bekledikleri zaman gelmişti! Yarışlar duyurulduğundan beri konuşulan ve hayal edilen bir andı bu!

"Geliyor, işte orada bakın!" diye bağırdı İras, Messala'yı işaret ederek.

"Görüyorum." dedi Esther, Ben-Hur'a bakarak.

Peçe kenara çekilmişti. Ufak tefek Yahudi bir an için cesaretlendi. Kalabalıkların gözlerinin önünde kahramanca bir şey yapmanın sevincine kapıldı ve böyle zamanlarda etkinliğin çılgınlığı içinde insan ruhunun ölüme nasıl da gülüp geçtiğini ya da tamamen aklından çıkardığını anladı.

Yarışçılar arenanın hemen her yerinden görünüyorlardı, ama henüz yarış başlamamıştı. Önce ipin önüne gelmeleri gerekiyordu.

İp yarışın başlangıcını eşitlemek üzere gerilmişti. Bu geçilecek olursa sürücünün ve atların yenilgisi ilan edilirdi. Öte yandan ipe ürkekçe yaklaşılırsa da yarış başında geride kalma tehlikesi doğardı. Hep istenilen büyük avantajın, pistin iç kısmında duvarın hemen yanındaki pozisyonun kesin kaybı demekti.

Seyirciler bunun tehlikelerini ve sonuçlarını gayet iyi biliyorlardı. Dizginleri oğlunun eline verirken yaşlı Nestor'un söyledikleri doğruysa, bankların üzerindeki seyirciler sonucu soluksuz bir şekilde bekledikleri ilgiyi haklı çıkaracak şekilde hâlde galibin kim olacağını görebilirlerdi.

Ödülü kazanmak kuvvet değil sanat işidir;

Bilgelik hızdan daha önemlidir...

Arena göz kamaştırıcı bir güneş altındaydı; her bir sürücü önce ipi, sonra da çok istenilen iç hattı gözlüyordu. Altı kişi aynı noktayı hedefleyip çılgıncasına hızlanınca bir çarpışma kaçınılmaz görünüyordu. Ya organizatör son anda başlangıç şeklini beğenmeyip ipi indirtme işaretini vermezse? Ya da bunu tam zamanında yapamazsa?

Geçiş yeri yetmiş beş metre enindeydi. Hızlı bir göz, istikrarlı bir el ve mükemmel bir muhakeme gerekliydi. Ya şimdi bakışlarını kaçırırsa! Ya da zihni dağılırsa! Veya dizginler elinden kayarsa! Tribünlerde yer alan binlerce kişiye bakmak ne kadar da çekici bir şeydi! Merakın yatıştırılması için bir bakış atmanın doğal dürtüsü düşünüldüğünde kötülük orada tuzak kurabilirdi; aynı sonuca hizmet eden dostluk ve sevgi de kötülük kadar öldürücü olabilirdi.

Güzeli mükemmelleştirmek için son ilahi dokunuş canlılıktır. Eğlencesi sönük, sporu monoton olan son günlerin bu altı yarışmacının sunduğu muazzam gösteriyle kıyas bile edilemeyeceğini kabullenebilir miyiz? Okur bunu gözünde canlandırsın; önce bir piste bakıp etrafını çevreleyen soluk gri taş duvarlar arasındaki ışıltısını görsün; sonra da bu mükemmel alandaki boyanarak

ve cilalanarak süslenen, zarif arabalara -Messala'nınki fil dişi ve altındandı- baksın; arabaların hareketinden hiç etkilenmeden, heykel gibi dimdik duran, hamamların sağlıklı cilasıyla tazelenen kırmızı kolları ve bacakları çıplak -sağ ellerinde düşüncesi bile korkunç olan işkenceyi hatırlatan sopaları, sol ellerinde atların görüntüsü kapatmasın diye dikkatle yüksekte tutulan dizginler- sürücüleri görsün; hızları kadar güzellikleri için de seçilmiş olan atlara baksın; muhteşem hareketlerini, kafalarını sallayışlarını, bir açılıp bir kapanan burun deliklerini, tekmeleyecekleri kum için fazlasıyla ince olan, zayıf ama çekiç gibi ezici bacaklarını, yuvarlak bedenlerinin şişip inen kaslarını izlesin ve son olarak arabaların, sürücülerin, atların yanı sıra, onlara eşlik eden gölgeleri görsün. Manzaranın sunduğu bu çeşitliliklerle, kendileri için zayıf bir hayal değil, heyecan verici bir gerçek olan insanların tatminini ve derinleşen zevkini paylaşabilir. Her yaşın kendine özgü üzüntüleri vardır, ama hiçbir keyfi olmayanın da Tanrı yardımcısı olsun!

Duvarın yanındaki pozisyonları için en yakın çizgide durarak başlayan yarışmacıların geri çekilmeleri yarıştan vazgeçmek gibiydi, buna kim cüret edebilirdi? Birdenbire amaç değiştirmek alışılmış bir şey değildir. Tribünlerden gelen yüreklendirici çığlıklar ayırt edilemez ve tanımlanamaz hâldeydi; bütün sürücüler üzerinde aynı etkiyi bırakan bir gürlemeydi.

Dörtlüler hep beraber ipe yaklaştılar. Sonra organizatörün yanındaki borazancı kuvvetli bir şekilde işaret verdi. Altı metre öteden bile sesi duyulmadı. Ama hareketi gören hakemler tam zamanında ipi indirdiler, çünkü Messala'nın atlarından birinin ayağı tam düşerken ipe çarptı. Yılgınlığa düşmeyen Romalı uzun kırbacını sallayıp dizginleri gevşeterek öne doğru eğildi ve zafer çığlığıyla duvarın yanındaki yerini aldı.

"Jüpiter bizimle! Jüpiter bizimle!" diye bağırdı bütün Romalılar, zevkten çılgına dönmüş bir hâlde.

Messala içeri doğru dönerken, arabasının dingilinin ucundaki bronz aslan başı Atinalının sağ taraftaki koşum arkadaşının ön bacağına takılıp hayvanı boyunduruk atının üzerine doğru itti. Her ikisi de sendeledi, mücadele ederken hızlarını kaybettiler.

Binlerce kişi dehşet içinde soluğunu tutuyor; sadece konsülün oturduğu yerdekiler bağırıyordu.

"Jüpiter bizimle!" diye bağırdı Drusus, deli gibi.

"O kazanacak! Jüpiter bizimle!" diye cevap verdi arkadaşları, Messala'nın hızlandığını görünce.

Sanballat, elinde tabletiyle onlara döndü; aşağıdaki pistten gelen bir çatırtı konuşmasını engelledi, o tarafa doğru baktı.

Messala'nın yanından geçip gittiği Korintli, Atinalının sağındaki tek yarışmacıydı. Atinalı dörtlüsünü o tarafa döndürmeye çalıştı; ama kötü talih sonucu, solda giden Bizanslının tekerleği onun arabasının arkasına çarpıp Atinalının ayaklarını yerden kesti. Büyük bir çatırtıyla beraber bir öfke ve korku çığlığı oldu; talihsiz Cleanthes kendi atlarının ayaklarının altına düştü. Bu korkunç manzara karşısında Esther gözlerini kapattı.

Korintli, Bizanslı ve Sidonlu hızla geçip gittiler.

Sanballat Ben-Hur'u aradı ve tekrar Drusus ile grubuna döndü.

"Yahudi'ye yüz sesterti!" diye bağırdı.

"Tamam!" diye cevap verdi Drusus.

"Yahudi'ye yüz sesterti daha!" diye bağırdı Sanballat.

Kimse onu duymadı. Tekrar bağırdı, aşağıdaki durum çok ilgi çekiciydi ve onlar "Messala! Messala! Jüpiter bizimle!" diye bağırmakla meşguldüler.

Yahudi kız tekrar bakmaya cesaret ettiğinde bir grup işçi atları ve parçalanan arabayı kaldırıyor, bir başka grup da adamı götürüyordu. Yunanlıların olduğu her banktan küfür ve dua dolu intikam sesleri geliyordu. Kız birden ellerini kucağına bıraktı, zarar görmemiş olan Ben-Hur önde Romalı ile yarışıyordu. Onların arkasından bir grup hâlinde Sidonlu, Korintli ve Bizanslı geliyordu.

Yarışmacıların ruhlarını koydukları yarış devam ediyor, binlerce kişi onları izliyordu.

XIV

YARIŞ

Pozisyon almak için fırladıkları zaman, gördüğümüz gibi, Ben-Hur diğerlerinin solundaydı. Bir an için, o da ötekiler gibi arenadaki aydınlıktan yarı kör olmuştu, ama rakiplerini görmeyi başarıp amaçlarını tahmin etmişti. Kendisi için bir rakipten daha fazlası olan Messala'ya sorgulayan bir bakış atmıştı. Güzel, soylu yüzünün ruhsuz, azametli havası yine eskisi gibiydi; miğferin daha da artırdığı İtalyan güzelliği de öyle. Belki de kıskançlıktan ya da yüz hatlarına düşen soğuk gölgenin etkisiyle İsrailli adamın ruhunun sanki aynadaki silik görüntüsünü[1] gördüğünü düşündü: Zalim, kurnaz, gözü karaydı; uyanıklılık ve kötücül bir kararın gerilimini taşıyan bir ruhtu.

Tekrar kendi dörtlüsüne dönmesi için gereken kısa süre içinde Ben-Hur kendi kararlılığının da benzer bir ruh hâline doğru sertleştiğini hissetti. Ne pahasına olursa olsun, bütün riskleri alarak bu düşmanın kibrini kıracaktı! Ödül, dostlar, bahisler, şeref, yarışın muhtemel ilgi odağı gibi görülen her şey tek bir kasti amaç içinde kaybolup gitmişti. Hayatının tehlikeye girmesi bile onu durduramazdı. Ama hırsa kapılmamıştı; yüreğinden beynine kan sıçrayıp onu kör etmemişti; kendisini talihin ellerine bırakma dürtüsü de yoktu, zaten talihe inanmıyordu. Planını yapmış, kendisine güvenerek hiç olmadığı kadar gözlemci ve becerikli bir şekilde bu işe kalkışmıştı. Etrafındaki hava yenilenen ve mükemmel bir şeffaflıkla parlıyor gibiydi.

Daha pistin yarısına gelmeden, eğer bir çarpışma falan olmazsa ve ip düşerse, Messala'nın fırlayışının ona avantaj sağlayacağını gördü. İpin düşeceğine hiç kuşkusu yoktu. Sonra birden Messala'nın ipin son anda indirileceğini bildiği önsezisine kapıldı, organizatörle önceden yapılan bir ayarlama bunu sağlayabilirdi. Bir resmî görevli için popüler olmanın yanı sıra kaybedecek çok şeyi olan bir hemşehrisine yardım etmekten daha fazla Romalılara yakışır ne olabilirdi? Rakiplerinin engelin önünde kendi dörtlü-

---

1) Kutsal Kitap: 1. Korintliler 13: 12.

lerini kontrol ettikleri bir anda Messala'nın atlarını ileri sürmesini sağlayan güvenin başka bir açıklaması olamazdı. Delilikten başka bir şey değildi.

Bir gerekliliği görmek başka bir şey, buna göre hareket etmek başka şeydir.

İp indirildi, Ben-Hur'unkiler hariç diğer dörtlüler seslerin ve kırbaçların baskısı altında ileri atıldılar. Ben-Hur sağa yöneldi ve Arap atlarının bütün hızıyla rakiplerinin peşinden fırladı. Bu hareketin açısı hiç zaman kaybetmeden muhtemel en büyük ilerlemeyi sağlayacak şekildeydi. Seyirciler Atinalının başına gelenlerden dolayı korkudan titrerlerken, Sidonlu, Bizanslı ve Korintli aynı şekilde kötü bir duruma düşmekten kaçınmak için bütün yetenekleriyle çabalarlarken, Ben-Hur hızını artırıp dış taraftan Messala ile burun buruna yarışmaya başladı. En soldan sağa doğru geçişteki muhteşem becerisi banklardaki keskin gözlerden kaçmadı; arena uzun uzun alkışlarla âdeta sarsılıyordu. Sonra Esther memnuniyetle ellerini kenetledi; Sanballat gülümseyerek ikinci kere yüz sestertisini öne sürdü ama kabul edecek kimseyi bulamadı. Romalılar Messala'nın daha üstün değilse de kendi dengini bulduğunu düşünerek kuşkuya kapıldılar, hem de İsrailliydi bu kişi!

Şimdi aralarında kısa bir mesafe bırakarak yan yana yarışan ikili ikinci hedefe yaklaştı.

Oradaki üç sütunun kaidesi batı tarafından bakıldığında yarım daire şeklinde taş bir duvardı, kulvar ve karşı tribün bu duvara tam bir paralellikle kıvrılıyordu. Bu virajı almak bir arabayı her bakımdan test etmenin en etkileyici şekliydi. Aslına bakılırsa bu tam da Orestes'in başarısız olduğu beceriydi. Seyircilerin ilgisinin gayriihtiyari göstergesi olarak bütün arenayı bir sessizlik kaplamıştı, öyle ki yarışta ilk kez atların çektikleri arabaların tangırtıları açıkça duyuluyordu. Messala Ben-Hur'un varlığını fark etti ve cüretkârlığı hemen şaşırtıcı bir şekilde kendini ortaya koydu.

"Aşağıda Eros, yukarıda Mars!" diye bağırdı, tecrübeli eliyle kırbacını fırıl fırıl döndürerek. "Aşağıda Eros, yukarıda Mars!" diye tekrarladı ve Ben-Hur'un iyi durumdaki Arap atlarını daha önce hiç görmedikleri bir şekilde kırbaçladı.

Bu saldırı her taraftan görülmüş, herkes şaşkınlık içinde kalmıştı. Sessizlik daha da derinleşti. Konsülün arkasındaki banklarda oturan en cüretkârlar bile nefeslerini tutup olacakları beklediler. Bu sadece bir an sürdü ve tribünün aşağısından insanların öfke çığlıkları bir gökgürültüsü gibi patladı.

Korkuya kapılan dörtlü ileri fırladı. Sevgi okşamalarının dışında hiçbir el dokunmamıştı onlara, gayet yumuşak bir şekilde bakılmışlar ve büyürlerken insana olan güvenleri izlenecek bir ders niteliğindeydi. Böylesine narin mizaçlılar bu tür bir aşağılama karşısında sanki ölümden kalkar gibi sıçramaktan başka ne yapacaklardı?

Hepsi birden ileriye atılıp arabayı yerinden sıçrattılar. Her deneyim bizim için faydalıdır. Ben-Hur kendisine bu kadar büyük yardımı dokunan kocaman eli ve güçlü kavrayışı nereden edinmişti? Denizde onca zaman mücadele verdiği küreklerden başka nereden edinecekti ki? Eski zamanlarda sarsıcı dalgaların saldırısına maruz kalarak titreyen gemideki baş döndürücü yalpalamaların karşısında ayağının altındaki zeminin bu şekilde zıplaması neydi ki? Yerini korudu, atlarının dizginlerini gevşetti ve yatıştırıcı bir sesle onlara seslenip tehlikeli virajı dönerlerken rehberlik etmeye çalıştı. Daha insanların öfkesi bile dinmeden hâkimiyeti eline geçirdi. Sadece bu da değil; ilk hedefe yaklaşırken Romalı olmayan herkesin sempatisini ve hayranlığını toplayarak yine Messala ile yan yana geldi. Bu duygu o kadar net bir şekilde ortaya konuyor, öyle coşkulu bir şekilde gösteriliyordu ki, Messala bütün cesaretine rağmen bunu sürdürmeyi güvenli bulmadı.

Arabalar virajın etrafında dönerken Esther Ben-Hur'un yüzünü gördü, biraz solgundu, ama sakin, hatta durgundu.

Bölme duvarın batı ucunda bir adam pervazın üzerine tırmanıp tahta toplardan birini aşağıya indirdi. Batı pervazının üzerindeki bir yunus da aynı anda alındı.

Benzer biçimde ikinci top ve yunus da ortadan kayboldu.

Sonra üçüncü top ve yunus.

Üç tur tamamlanmıştı; Messala hâlâ iç kısımdaki yerini koruyor, Ben-Hur da onunla yan yana ilerliyordu. Diğer yarışmacılar önceki gibi onları izliyorlardı. Son Sezar döneminde Roma'da popüler olduğu gibi bu müsabaka da ikili yarış görüntüsünü al-

mıştı. İlkinde Messala ve Ben-Hur, ikincisinde Korintli, Sidonlu ve Bizanslı yarışıyordu. Bu arada görevliler kalabalığı yerlerine oturtmayı başarmışlardı, ama aşağıdaki kulvarda yarışan rakiplere ayak uydurur şekilde yaygara devam ediyordu.

Beşinci turda Sidonlu Ben-Hur'un dış tarafına yerleşmeyi başardı, ama yerini hemen kaybetti.

Altıncı tura mevcut pozisyonlar korunarak girildi.

Giderek hız arttı ve yarışmacıların kanları ısınmaya başladı. Adamlar da hayvanlar da, galibin kendisini ortaya koyacağı son badirenin yaklaştığını biliyorlardı.

Başlangıçtan gelen ilgi Romalı ile Yahudi arasındaki mücadelede toplandı, Yahudi'ye karşı yoğun ve genel bir sempati vardı ve bu hızla endişeye doğru gidiyordu. Bütün banklardaki seyirciler öne doğru eğilmiş kıpırdamadan duruyor, sadece yüzleri yarışmacılarla birlikte dönüyordu. İlderim sakallarını taramayı bırakmış, Esther korkularını unutmuştu.

"Yahudi'ye yüz şekel!" diye bağırdı Sanballat, konsülün tentesi altındaki Romalılara.

Cevap yoktu.

"Bir talent, beş ya da on olsun, siz seçin!"

Cüretkâr bir şekilde onlara tabletini salladı.

"Sestertilerini alacağım." diye cevap verdi genç bir Romalı, yazmaya hazırlanırken.

"Yapma." diye araya girdi bir arkadaşı.

"Neden?"

"Messala son hızına ulaştı. Baksana arabasının kenarına abandı, dizginler kurdele gibi uçuşuyor. Bir de Yahudi'ye bak."

Birinci adam baktı.

"Herkül aşkına!" dedi, suratı asılarak. Adam bütün yükünü gemlere vermiş. Görüyorum, görüyorum! Eğer tanrılar dostumuza yardımcı olmazsa İsrailli tarafından yenilgiye uğratılacak. Hayır, henüz değil. Bak! Jüpiter bizimle, Jüpiter bizimle!"

Bu çığlık bütün Latin ağızlarda tekrarlanarak konsülün başının üzerindeki tenteyi titretti.

Eğer Messala'nın son hızına ulaştığı doğruysa, bunun bir sonucu olmuştu; yavaş yavaş ama kesin olarak öne geçmeye başlamıştı. Atları başlarını aşağıya eğmiş koşuyorlardı; tribünlerden vücutları yerin üzerinden kayarak geçiyormuş gibi görünüyorlardı. Açılan burun delikleri kan kırmızısı; gözleri yuvalarından fırlayacak gibiydi. Kuşkusuz cins atlar ellerinden geleni yapıyorlardı! Bu hızı ne kadar koruyabilirlerdi? Altıncı tur başlıyordu. Ok gibi fırlamışlardı. İkinci hedefe yaklaşırlarken Ben-Hur Romalının arkasından virajı döndü.

Messala'nın taraftarlarının sevinci sınıra ulaşmıştı. Çığlıklar atıp uluyorlar, kırmızı-altın rengi kurdelelerini havaya fırlatıyorlardı. Sanballat da onların teklif ettikleri bahislerle tabletini dolduruyordu.

Zafer Kapısı'nın üzerindeki alt tribünde oturan Malluch'un neşesini koruması güçtü. Batı sütunlarını dönerken bir şeyler olacağına dair Ben-Hur'un yarattığı belli belirsiz bir umudu besliyordu. Beşinci tur geçmiş, ama bir şey olmamıştı. Altıncı turda olacağını söyledi kendi kendine. Ama yo! Ben-Hur düşmanının arabasının arkasındaki yerini zor bela muhafaza ediyordu.

Doğu tarafında Simonides'in ekibi sükûnetini koruyordu. Tüccarın başı öne eğilmişti. İlderim sakalını çekiştiriyor, arada sırada bir parıltıdan başka bir şey görülmeyecek şekilde kaşlarını indiriyordu. Esther zor nefes alıyordu. Sadece İras memnun görünüyordu.

Altıncı turdaki son düzlükte Messala öndeydi, arkasından Ben-Hur geliyordu. Eski bir hikâyedeki gibiydi.

Önce Eumelus uçup geçti Pheretian atları üzerinde;

Tros'unkilerle cesur Diomed kazandı;

Eumelus'un hemen ardından rüzgâr estirdi,

Sanki arabasında dimdik duruyordu;

Ensesinde hissetti sıcak esintiyi,

Göründü uzayan gölgeleri.

Böylece ilk hedefe gelip döndüler. Messala yerini kaybetme korkusuyla riskli bir şekilde taş duvara yanaştı. Bir adım daha sola yanaşsa paramparça olurdu, ama viraj dönülünce iki arabanın tekerlek izlerine bakan hiç kimse Messala'nın ve Yahudi'nin nereden geçtiğini anlayamazdı. Arkalarında tek bir iz bırakmışlardı.

Dönüp giderlerken Esther yine Ben-Hur'un yüzünü gördü, öncekinden daha beyazdı.

Esther'den daha dirayetli olan Simonides, rakipler dönüp kulvara girince, İlderim'e, "Eğer Ben-Hur bir plan peşinde değilse ben de bir şey bilmiyorum. Yüzünde böyle bir ifade var." dedi.

"Baksana ne kadar temiz ve canlılar. Tanrı'nın görkemi aşkına, daha koşmaya başlamadılar bile! Asıl şimdi seyret!"

Parmaklıkların üzerinde bir top ve bir yunus kalmıştı. Herkes derin bir nefes aldı, sonun başlangıcı yaklaşıyordu.

Önce Sidonlu atlarını kırbaçladı. Korku ve acıyla hızlanan atlar umutsuzca ileri atılıp kısa bir süre için önde gitmeyi vaat ettiler. Bu çaba sadece vaatte kaldı. Sonra Bizanslı ve Korintli aynı sonucu getiren bir denemeye giriştiler ve yarış dışı kaldılar. Bunun üzerine, gayet anlaşılır bir heveslilikle Romalılar hariç bütün gruplar umutlarını Ben-Hur'a bağladılar ve açıkça duygularını gösterdiler.

"Ben-Hur! Ben-Hur!" diye bağırıyorlardı, pek çok kişinin birbirine karışan sesleri konsülün tribününe kadar geliyordu.

Ben-Hur bankların önünden geçerken sevgi ateşli tavsiyelere dönüştü.

"Daha hızlı, Yahudi!"

"Duvara yanaş!"

"Devam et! Arapları serbest bırak! Dizginleri salıver, kırbaçla onları!"

"Senden önce virajı almasına izin verme. Ya şimdi ya hiç!"

Parmaklıkların üzerinden eğilip yalvarır gibi ellerini ona doğru uzatıyorlardı.

Ben-Hur ya onları duymamıştı ya da daha iyisi elinden gelmiyordu. Pistin yarısına vardıklarında hâlâ arkadan geliyordu. İkinci hedefte bile bir değişiklik olmamıştı!

Şimdi virajı dönmek için Messala sol taraftaki atlarını çekti, yavaşlamayı sağlamak için gereken bir hareketti. Keyfi yerindeydi. Roma yeteneği hâlâ öndeydi. İki yüz metre ilerideki üç sütunun orada ün, servet, mevki ve nefretle tatlandırılmış bir zafer onu bekliyordu! O anda Malluch tribünden Ben-Hur'un Araplarının üzerine eğilip dizginlerini serbest bıraktığını gördü. Elindeki uzun kırbaç korkmuş atlarının sırtlarının üzerinde vınlayarak tekrar tekrar döndü. Sırtlarına değmese de hızlı hareketinde bir gözdağı ve acı vardı. Sakinlikten karşı durulmaz bir duruma geçerken yüzü kızardı, gözleri ışıldadı, sanki dizginler iradesini yansıtıyor gibiydi. O anda biri değil, dördü birden Romalının arabasının yanına gelmelerini sağlayan bir sıçrayışla karşılık verdiler. Messala hedefin tehlikeli dönemecinde olduğundan, onların geldiklerini duyduysa da bu uyanışın ima ettiği şeye dönüp bakamadı. İnsanlardan da bir işaret alamadı. Yarışın gürültüsünü bastıran tek bir ses vardı, o da Ben-Hur'undu. O da şeyh gibi Eski Arami dilinde Arap atlarına bağırıyordu.

"Haydi Atair! Haydi Rigel! Ne oldu Antares! Oyalanıyor musun? Haydi, güzel Aldebaran! Çadırlarda şarkılar söylediklerini duyuyorum. Çocuklar ve kadınlar şarkı söylüyorlar, Atair, Antares, Rigel, Aldebaran yıldızlarına zafer şarkıları söylüyorlar! Asla bitmeyecek bu şarkı. Aferin! Yarın eve gideceğiz, siyah çadırın altına! Haydi Antares! Kabile bizi bekliyor, efendi de öyle! Oldu, oldu! Ha ha! Kibirliyi yendik. Bize vuran eller şimdi tozlara bulandı. Zafer bizim! Ha ha! Sakin olun! İş bitti! Dinlenin!"

Bundan daha basit bir şey görülmemişti; böyle anlık bir şey nadiren olurdu.

Messala hızlanmaya karar verdiği anda virajı dönüyordu. Ben-Hur'un onu geçmek için iyi bir stratejiyle ileri doğru bir hareket yapması gerekiyordu. Tribünlerdeki binlerce kişi bunu gayet iyi anladı. Verilen işareti gördüler, muhteşem bir cevaptı; dört at Messala'nın dışarıdaki tekerleklerine yanaştılar. Ben-Hur'un iç tekerlekleri ötekinin arabasının arkasındaydı. Bütün bunları gördüler. Sonra bütün arenayı ürperten bir çatırtı duydular. Dü-

şünceden bile daha hızlı bir şekilde kulvara ışıl ışıl beyaz ve sarı parçacıklar yayıldı. Romalının arabası sağ tarafına doğru devrildi. Sert zemine vuran dingil tekrar tekrar havaya sıçradı. Sonra araba parçalandı ve dizginlere dolanan Messala tepeüstü düştü.

Manzaranın dehşetini artırıp ölümü kesinleştirircesine Sidonlu durmayı ya da dönüp yön değiştirmeyi başaramamıştı. Bütün hızıyla enkazın, yani Romalının ve korkudan deliye dönmüş atlarının üstüne doğru sürdü arabasını. Kargaşanın, mücadele eden atların, kasvetli toz ve kum dumanının arasından, bir an bile duraklamayan Ben-Hur'un peşi sıra gelen Korintli ve Bizanslıyı görecek şekilde tam zamanında çıktı.

İnsanlar bankların üzerine çıkmış feryat ediyorlardı. O tarafa bakanlar kâh atların ayaklarının kâh terk edilmiş arabaların altında yatan Messala'yı gördüler. Hiç hareket etmiyordu; öldüğünü düşündüler. Ama pek çoğu da Ben-Hur'un ilerleyişini izledi. Hafifçe sola dönerek arabasının dingilinin sivri ucuyla Messala'nın tekerleğini nasıl yakaladığını görmediler. Ama Ben-Hur'daki değişimi görmüş, ruhunun ateşini, kahramanca kararlılığını ve bakışıyla, sözleriyle ve hareketleriyle birden Arap atlarına ilham veren çılgın enerjiyi hissetmişlerdi. Nasıl bir gidişti o! Av başındaki aslanların sıçrayışı gibiydi; sanki dörtlü uçuyordu. Bizanslı ve Korintli daha pistin yarısına geldiklerinde Ben-Hur ilk hedefi dönmüştü bile.

Ve yarış kazanıldı!

Konsül ayağa kalktı; insanlar bağırıyorlardı; organizatör yerinden kalkıp aşağıya indi ve galiplere ödüllerini verdi.

Boksörler arasındaki talihli kaşları düşük, sarışın bir Saksonyalıydı; Ben-Hur'un ikinci kez dönüp bakmasını sağlayan bu vahşi yüz ona Roma'da sevdiği bir öğretmenini hatırlattı. Genç Yahudi bakışlarını yukarı çevirince tribünde Simonides ve ekibini gördü. Ona el salladılar. Esther yerinde oturuyordu; ama İras ayağa kalkmış yelpazesini sallayarak ona gülmüştü; ama bu hareketleri onun için etkileyici değildi, çünkü Messala kazansa ona da aynısını yapacağını biliyoruz, sevgili okur.

Sonra bir tören alayı oluşturuldu ve kalabalığın tezahüratları arasında Zafer Kapısı'ndan çıkıp gittiler.

Gün sona ermişti.

XV

DAVET

Ben-Hur İlderim'le beraber nehrin kıyısında durdu; çünkü önceden kararlaştırıldığı gibi gece yarısı otuz saat önce yola çıkan kervanın ardından gideceklerdi.

Şeyh çok mutluydu; muhteşem hediyeler vermeyi önermişti; ama Ben-Hur düşmanını küçük düşürmesinin ona yettiğini söyleyerek her şeyi reddetti. Tartışma uzun uzadıya sürdü.

"Benim için yaptığını bir düşünsene." dedi şeyh. "Mira ve çocuklarının şöhreti Akabe, okyanus, Fırat Nehri'nin öteleri, İskitler denizinin ilerilerindeki her çadıra yayılacak; onları öven herkes beni de göklere çıkaracak ve hayatının sonlarına gelmiş biri olduğumu unutacaklar. Başları olmayan bütün okçular bana gelecekler, kılıç tutan sayısız adamım olacak. Şimdi sahip olacağım çöl hâkimiyetinin ne demek olduğunu bilmezsin sen. Bana ticarette haddi hesabı olmayan bir kazanç ve krallardan ayrıcalık getirecek. Süleyman'ın kılıcı aşkına! Sezar'ın lütfuna nail olacağım. Hiçbir şey istemiyor musun?"

"Hayır, şeyh, bana elini ve yüreğini vermedin mi? Artan gücünü ve etkini gelecek olan krala ada. Kim bilir belki de bunlar onun için bahşedilmiştir. Girişeceğim işte büyük bir ihtiyaç duyabilirim. Şimdi hayır demem daha sonra daha büyük bir iyilik isteme hakkımı saklı tutar."

Böyle tartışırlarken iki haberci çıkageldi, biri Malluch, diğeri tanımadık biriydi. Önce Malluch kabul edildi.

İyi yürekli Malluch günün olayına duyduğu sevinci saklamadı.

"Gönderilme nedenime gelecek olursak..." dedi. "Efendi Simonides, yarışların bitmesinin ardından bazı Romalı grupların para ödülünün verilmesini protesto ettiklerini size bildirmem için yolladı beni."

İlderim tiz sesiyle bağırarak ayağa fırladı.

"Tanrı aşkına! Yarışın dürüstçe kazanılıp kazanılmadığına Doğu karar verecek."

"Yok, sevgili şeyh." dedi Malluch. "Organizatör parayı ödedi bile."

"Bu iyi işte."

"Ben-Hur, Messala'nın tekerleğine dokunduğunda, editör gülüp virajda onun Arap atlarına nasıl vurduğunu hatırlattı insanlara."

"Peki ya Atinalı?"

"Öldü."

"Öldü ha!" diye bağırdı Ben-Hur.

"Öldü mü?" diye tekrarladı İlderim. "Bu Romalı canavarlarınki de ne talih! Messala kurtuldu mu?"

"Evet, hayatını kurtardı, sevgili şeyh; ama bu onun için bir yük olacak. Doktorlar yaşayacağını, ama bir daha yürüyemeyeceğini söylüyorlar."

Ben-Hur sessizce gökyüzüne baktı. Messala'nın Simonides gibi sandalyeye mahkûm oluşu geldi gözlerinin önüne, o da hizmetkârlarının omuzlarında dışarıya çıkacaktı. İyi yürekli ihtiyar buna alışmıştı, ama kibirli ve hırslı Messala ne yapacaktı?

"Simonides bir şey daha söylememi istedi." diye devam etti Malluch. "Sanballat sıkıntıdaymış. Drusus ve onunla bahse giren diğerleri, kaybettikleri beş talentin ödenme meselesini Konsül Maxentius'a iletmişler, o da Sezar'a söylemiş. Messala da bahsi kaybettiğini kabul etmiyormuş. Sanballat da Drusus gibi yapıp konsüle gitmiş, konu hâlâ görüşülüyormuş. İyi düşünen bazı Romalılar itirazcıların mazur görülmeyeceklerini söylüyorlar. Şehir bu skandalla çalkalanıyor."

"Simonides ne diyor peki?" diye sordu Ben-Hur.

"Efendim hâlinden memnun gülüyor. Romalı borcunu öderse mahvolacak. Ödemezse itibarını kaybedecek. Bu konudaki kararı imparatorluk politikası verecek. Doğu'yu kızdırmak Parthialılarla kötü bir başlangıç olur. Şeyh İlderim'i kızdırmak ise çölü düşman etmek demektir. Maxentius'un bütün operasyon yolları çölden geçiyor. Bu yüzden Simonides üzülmenize gerek olmadığını, Messala'nın parayı ödeceğini söylememi istedi."

İlderim tekrar eski neşesine döndü.

"Haydi, gidelim şimdi." dedi, ellerini ovuşturarak. "Simonides işin üstesinden gelir. Zafer bizimdir. Atları getirteyim."

"Dur." dedi Malluch. "Dışarıda bir haberci var. Onu da görür müsün?"

"Tanrı aşkına! Ben onu unutmuştum."

Malluch çıktı, arkasından nazik tavırlı ve güzel görünümlü bir genç gelip bir dizi üzerine çökerek, "Şeyh İlderim'in gayet iyi tanıdığı, Baltazar'ın kızı İras şeyh için bir mesaj gönderdi. Atlarının başarısı konusunda tebriklerini kabul etme lütfunda bulunur mu diye soruyor." dedi.

"Dostumun kızı çok nazik." dedi İlderim, ışıldayan gözlerle. "Mesajına çok memnun olduğumun bir işareti olarak ona bu mücevheri verir misin?"

Konuşurken parmağındaki yüzüğü çıkardı.

"Dediğiniz gibi yapacağım, ey şeyh." diye cevap verdi delikanlı. "Mısırlının kızı bir görev daha verdi bana. Şeyh İlderim'in genç Ben-Hur'a haber göndermesini, babası Baltazar'ın bir süreliğine İdernee Sarayı'nda kalacağını, yarın dördüncü saatten sonra kendisinin Ben-Hur'u misafir edeceğini söyledi. Şeyh İlderim tebrikleriyle beraber, kendisi için bu iyiliği yapmayı da kabul ederse çok memnun olurmuş."

Şeyh yüzü zevkten kıpkırmızı olan Ben-Hur'a baktı.

"Ne yapacaksın?" diye sordu.

"İzninle, sevgili şeyh, güzel Mısırlıyı göreceğim."

İlderim bir kahkaha atıp, "Bir erkek gençliğinin keyfini sürmesin mi?" dedi.

Sonra Ben-Hur haberciye cevabını verdi.

"Seni gönderen kişiye, ben Ben-Hur'un yarın öğlen kendisini İdernee Sarayı'nda görmeye geleceğimi söyle."

Delikanlı ayağa kalktı ve sessizce selam verip çıktı.

Gece yarısı İlderim, arkasından gelecek Ben-Hur için bir at ve bir rehber bırakarak yola koyuldu.

XVI

TUZAK

Ben-Hur ertesi gün İras'la olan randevusu için şehrin merkezindeki Omphalus'tan Herod Sütunları'na doğru ilerleyip İdernee Sarayı'na gitti.

Sokaktan iki tarafında üstü kapalı merdivenler olan bir geçide girdi, yanlarında kanatlı aslanların bulunduğu merdivenler bir revaka çıkıyordu. Tam orta yerde dev bir ibis kuşunun ağzından yere su fışkırıyordu. Aslanlar, ibis kuşu, duvarlar ve yer Mısırlıları hatırlatıyordu. Merdiven korkulukları bile kocaman gri taşlardan yapılmıştı.

Geçidin üzerinde merdiven sahanlığını da örten bir revak yükseliyordu; zarif oranlı, aydınlık sütünları olan revak o dönemde bir Yunanlıdan başka kimsenin eseri olamazdı. Kar beyazı mermerden revak büyük bir kaya üzerine düşmüş bir zambak gibiydi.

Ben-Hur mimarisine, cilasına ve mermerinin saflığına hayranlık duyarak revakın gölgesinde bir süre durduktan sonra saraya girdi. Katlanır heybetli kapılar onun girmesi için açık bırakılmıştı. İlk önce daracık bir geçide geldi. Zemin kırmızı tuğla döşeliydi, duvarlar da ona uygun renkteydi. Buranın sadeliği çok güzel bir şeyin gelmek üzere olduğunu haber veriyordu.

Ağır ağır ilerledi, bütün duyuları sükûnet hâlindeydi. Şimdi İras'ın huzurunda olacaktı; şarkısı, hikâyesi, şakaları ve fısıltısına şehvetli bir ifade veren gözlerini daha da güzelleştiren bir gülümsemeyle, ışıl ışıl, düşsel ve nazlı bir şekilde kendisini bekliyordu. Hurma Bahçesi'ndeki gölde tekneyle gezdikleri akşam davet etmişti onu. Şimdi yine çağırtmıştı ve güzelim İdernee Sarayı'nda onu görmeye gidiyordu. Çok mutluydu ve rüyalar âlemindeydi.

Geçit onu kapalı bir kapıya yöneltti, kapının önünde durdu. O dururken geniş kanatlar el değmeden ve herhangi bir gıcırtı ya da kilit sesi olmaksızın kendiliğinden açılmaya başladı. Önünde beliriveren manzarada bütün tuhaflıklar kaybolup gitti.

Kasvetli girişte durup kapı aralığından içeri bakınca Roma tar-

zı bir evin mükemmelik derecesinde zengin ve ferah avlusunu gördü.

Tam boyutları yanıltıcı olacağından bu avlunun büyüklüğü konusunda bir şey söylemek mümkün değil. Bir dehliz gibi derindi ve böyle bir iç mekân için başka bir şey denemezdi. Bir gözlem yapmak için durduğunda zemine baktı. Leda'nın[1] bir kuğunun okşayışıyla temsil edilen göğsünde duruyordu. Daha ileriye bakınca bütün zeminin benzer şekilde mitolojik olayların resimleriyle döşeli olduğunu gördü. Her biri sanatsal bir işçilikle yapılmış, farklı tasarımlarda sandalyeler ve koltuklar, oymalı masalar ve orada burada davetkâr sedirler vardı. Duvarlardan uzanan mobilyalar, sanki kıpırtısız bir su üzerinde yüzüyormuş gibi yerde yansıma yapıyordu. Duvar panelleri, üzerlerindeki resimler ve rölyefler, tavanın freskleri bile zemine yansıyordu. Tavan tam ortasından yukarı doğru kıvrılıyor, orada yer alan açıklıktan güneş ışığı engelsiz bir şekilde içeri süzülüyordu. Masmavi gökyüzü sanki elin uzanacağı bir uzaklıktaymış gibi görünüyordu. Açıklığın tam altındaki süs havuzu bronz parmaklıklarla çevriliydi. Açıklığın kenarlarından tavanı destekleyen yaldızlı sütunlar güneşin vurduğu kısımlarda alev gibi parlıyor, yansımaları sanki sonsuz bir derinliğe uzanıyor gibiydi. İlginç şamdanlar, heykeller ve vazolar vardı. Bütün içerisi, Çiçero'nun Crassus'tan satın aldığı Palatino Tepesi'ndeki eve ya da müsrifliği bakımından daha ünlü olan Scaurus'un Tusculan villasına yaraşırdı.

Hâlâ hülyalı bir ruh hâli içinde olan Ben-Hur gördüğü her şeyden büyülenerek beklerken etrafta dolaşıyordu. Ufak gecikmeye hiç aldırmıyordu. İras hazır olduğunda gelir ya da bir uşak gönderirdi. İyi düzenlenmiş her Roma evinde avlu konukların kabul odasıydı.

İki, üç kere içeride dolandı. Sık sık tavandaki açıklığın altında durup gökyüzünün mavi derinliğine baktı. Sonra bir sütuna dayanıp ışığın ve gölgenin dağılımını inceledi. Burada bir örtü nesneleri silikleştiriyor, şurada bir parlaklık diğerlerini daha da belirginleştiriyordu. Gelen giden yoktu. Zaman, daha doğrusu

---

1) Yunan mitolojisine göre Zeus'un eşlerinden biridir. Leda Aetolia Kralı Thestios'un kızı ve Sparta Kralı Tyndareos'un eşidir. Zeus kuğu şeklinde görünüp Sparta Kralı Tyndareos'un eşi Leda ile birlikte olmuştur. (ç.n.)

zamanın geçişi sonunda üzerinde bir baskı oluşturmaya başladı, İras'ın neden bu kadar geciktiğini merak etti. Yine yere yansıyan şekilleri inceledi, ama bu sefer ilk gördüğünde olduğu gibi bir tatmin vermedi ona. Sık sık durup seslere kulak kabartıyordu. Tahammülsüzlük ruhuna sıcak soluğunu üflüyordu; bu soluk gittikçe daha güçlü ve sıcak bir hâl aldı. Sonunda evi etkisine alan sessizliğin farkına vardı; bu düşünce kendisini huzursuz ve güvensiz hissetmesine neden oldu. Yine de gülümseme ve umutla bu duygudan sıyrıldı. "Göz kapaklarına son dokunuşu yapıyordur ya da benim için bir taç hazırlıyor olabilir. Şimdi gecikmenin getirdiği güzellikle gelir!" Oturup bir şamdanı hayranlıkla inceledi. Silindirlerin üzerinde bronz kaideler, kenarlarında tel işlemeler, bir ucunda bir sütun, karşı ucunda bir sunak ve bir rahibe vardı. Lamba yuvaları, sarkan palmiye dallarına asılı ince zincirlerin ucunda sallanıyordu; harika bir şeydi. Ama sessizlik zorlayıcı bir hâl almıştı. Güzel eşyalara bakarken bile seslere kulak kabartıyordu, ama hiç ses gelmiyordu. Saray bir mezar kadar hareketsizdi.

Bir hata olmalıydı. Hayır, Mısırlı haberci yollamıştı ve burası da İdernee Sarayı'ydı. Sonra kapının nasıl da gizemli bir şekilde, sessizce ve kendiliğinden açıldığını hatırladı. Bakacaktı!

Aynı kapıya gitti. Adımlarının hafifliğine rağmen çıkardığı ses yüksek ve sertti; bundan çekindi. Gerilmeye başladı. Ağır Roma kilidi ilk çabasına karşı direndi, ikinci kere denedi, yanaklarının kanı ürperdi; bütün gücüyle çekti, kapı titremiyordu bile. Bir tehlike duygusuna kapıldı ve bir an kararsız kaldı.

Antakya'da kim ona kötülük yapmak isterdi ki?

Messala!

Bu İdernee Sarayı'nda mı? Girişte Mısır'ı, kar beyazı revakta Atina'yı görmüştü; ama burası, bu avlu Roma'ydı. Etrafındaki her şey Romalı bir ev sahibini ortaya koyuyordu. Doğru, bölge şehrin ana caddesinin üzerindeydi, umuma açık bir yerde mi şiddet uygulanacaktı; zaten bu nedenle düşmanının gözü pek ruhuna daha uygundu. Avlu birden değişiverdi; bütün zarafeti ve güzelliğiyle bir tuzaktan başka bir şey değildi. Kaygı her şeyi siyaha boyardı.

Bu fikir Ben-Hur'u rahatsız etti.

Avlunun sağında ve solunda, hiç kuşkusuz yatak odalarına açılan bir sürü kapı vardı. Onları denedi, ama hepsi sıkı sıkı kapatılmıştı. Belki kapılara vurursa cevap alabilirdi. Bağırmaya utandığından bir sedire gidip uzanarak düşünmeye çalıştı.

Hapsedildiği gayet açıktı, ama neden? Ve kim tarafından?

Messala'nın işiydi bu! Doğrulup oturdu, etrafına baktı ve karşı çıkar gibi gülümsedi. Her masada silah vardı, ama altın kafeslerdeki kuşlar açlıktan ölmüşlerdi; aynı şey kendi başına gelmeyecekti. Sedirleri koçbaşı olarak kullanacaktı; gücü kuvveti yerindeydi, öfke ve umutsuzluk anında kuvvet daha da artardı!

Messala kendisi gelemezdi. Bir daha yürüyemeyecekti, Simonides gibi sakattı; yine de başkalarını gönderebilirdi. Peki gönderdiği kişiler neredeydi? Ben-Hur ayağa kalkıp kapıları tekrar zorladı. Bir kere seslendi, oda öyle bir yankı yaptı ki irkildi. Elinden gelen bütün sükûnetiyle, kapıyı kırıp dışarı çıkmaya yeltenmeden önce bir süre daha beklemeye karar verdi.

Böyle bir durumda zihinde zaman zaman sakinlikle bölünen bir kaygı gidip gelir. Ne kadar sürdüğünü bilemediği bir süre sonunda bu olayın bir kaza ya da yanlışlık olduğu sonucuna vardı. Saray kesinlikle birine aitti; özen ve bakım görüyor olmalıydı. Akşam ya da gece olunca sorumlusu gelecekti. Sabır gerekiyordu.

Bu sonuca varıp bekledi.

Ben-Hur'a daha uzunmuş gibi gelen bir yarım saat geçmişti ki, içeri girdiği kapı hiç dikkatini çekmeden, önceki gibi sessizce açılıp kapandı.

O anda odanın en uç noktasında oturuyordu. Bir ayak sesiyle irkildi.

"Sonunda geldi işte!" diye düşündü, rahatlama ve keyifle ayağa kalkarken.

Adımlar sertti ve kaba sandalet takırtıları onlara eşlik ediyordu. Kapıyla arasında yaldızlı sütunlar vardı. Sessizce ilerleyip sütunlardan birine dayandı. Şimdi birtakım erkek sesleri duyuyordu, bir tanesi kaba ve boğuktu. Ne dediğini anlayamıyordu, Doğu'ya ya da Avrupa'nın güneyine ait bir dil değildi.

Odayı şöyle bir araştıran yabancılar sol taraflarına dönünce Ben-Hur'un görüş alanına girdiler. Biri iri yarı, ikisi de uzun boylu ve kısa tunikli iki adamdı. Evin sahibi ya da sakiniymiş gibi bir havaları yoktu. Gördükleri her şey onlara muhteşem geliyor; durup inceledikleri her şeye dokunuyorlardı. Kaba sabaydılar. Sanki varlıklarıyla kirlenmişti avlu. Aynı zamanda acelesiz tavırları ve kendilerinden emin ilerleyişleri hakları ya da işleri olduğuna işaret ediyordu. Eğer işse kiminleydi?

Anlaşılmaz bir dille konuşarak bir o tarafa, bir bu tarafa dolanıp duruyorlardı, giderek Ben-Hur'un yanında durduğu sütuna yaklaşıyorlardı. Kısa bir mesafe ötede, eğimli güneş ışığının mozaik zemine parıltıyla düştüğü yerde duran bir heykel dikkatlerini çekti. Onu incelerken ışıkta duruyorlardı.

Sarayda etrafını saran gizem, gördüğümüz gibi, Ben-Hur'u germişti; şimdi uzun boylu, iri yabancının Roma'dan tanıdığı ve daha bir gün önce arenada boks dalında birinci olan Norveçli olduğunu hatırlayınca; adamın pek çok mücadelede aldığı yaraların iziyle dolu ve vahşi tutkularla hayvanlaşan yüzünü görünce; adamın egzersiz ve eğitim harikası olan çıplak kol ve bacaklarını, Herkül gibi omuzlarını inceleyince, tehlikede olduğu düşüncesi damarlarını ürpertti. Bir cinayet olasılığının şans eseri ortaya çıkmadığı sezgisi uyardı onu. İşte emir erleri buradaydı ve kendisiyle işleri vardı. Kaygılı gözlerini Norveçlinin arkadaşına çevirdi, genç, kara gözlü, siyah saçlı ve görünüş itibariyle bir Yahudi'ydi. İki adamın da kendi sınıflarından profesyonellerin arenada giydikleri kıyafetler içinde olduklarını gördü. Birkaç veriyi birleştiren Ben-Hur'un artık hiç kuşkusu kalmamıştı. Saraya bir planla getirilmişti. Bu muhteşem ıssızlıkta yardımdan uzak bir hâlde ölecekti!

Ne yapacağını şaşırmış bir hâlde adamlara baktı, hayatın en ufak ayrıntısına kadar gözlerimizin önünden geçtiği ve sanki bir başkasınınmış gibi izlediğimiz o zihin mucizesi harekete geçmişti. Sanki gizemli bir elle gizli bir derinlikten yukarı çıkarılmış ve eskisinden çok farklı yeni bir hayata girdiği gösterilmişti. Ama burada kendisine yapılan işkencenin kurbanı olmuştu, bu yüzden de artık saldırgan olacaktı. Daha dün ilk kurbanını bulmuştu! Halis bir Hristiyan için bu pişmanlık getirebilirdi. Ben-Hur için böyle olmadı; onun maneviyatı son ve en güçlü değil, ilk yasa

koyucunun öğretilerinden almıştı duygularını. Messala'ya kötülük yapmamış, onu cezalandırmıştı. Tanrı'nın izniyle zafer kazanmıştı. İnancını bu zaferden aldı, özellikle tehlike altındaki akılcı bir gücün kaynağı olan bir inançtı bu.

Bu kadarla da kalmamıştı. Yeni hayat ona şimdi başlayan bir görev getirmişti, gelecek olan kral kadar kutsal ve onun gelişi kadar kesin, kaçınılmaz olduğu için meşru olan bir gücü içinde taşıyan bir görevdi. Böyle bir görevin eşiğindeyken korkacak mıydı?

Belindeki kuşağı çözdü, beyaz Yahudi elbisesini çıkarıp düşmanınınkine benzeyen bir tunikle kaldı, bedenen ve zihnen hazırdı. Sırtını sütuna dayayıp kollarını kavuşturarak sakince bekledi.

Heykeli incelemeleri kısa sürdü. Norveçli dönüp bilinmeyen bir dilde bir şeyler söyledi; sonra ikisi de Ben-Hur'a baktılar. Birkaç kelime daha söyledikten sonra ona doğru ilerlediler.

"Siz de kimsiniz?" diye sordu Ben-Hur, Latince.

Norveçli yüzünün gaddarlığını hafifletmeyen bir gülümsemeyle cevap verdi.

"Barbarlar."

"Burası İdernee Sarayı. Kimi arıyorsunuz? Orada durup cevap verin."

Gayet ciddiyetle söylenmişti bu sözler. Yabancılar durdular, Norveçli, "Sen kimsin?" diye sordu.

"Bir Romalı."

Dev gibi adam başını arkaya attı.

"Ha ha ha! Tuzlu bir taşı yalayan bir inekten bir tanrının çıktığını duymuştum ama bir tanrı bile bir Yahudi'den Romalı yapamaz."

Gülmesi bitince tekrar arkadaşıyla konuştu ve Ben-Hur'a daha da yaklaştılar.

"Durun!" dedi Ben-Hur, sütundan uzaklaşarak. "Bir şey daha söyleyeceğim."

Tekrar durdular.

"Tek bir şey!" dedi Sakson, kocaman kollarını göğsünde birleştirip yüzünü karartmaya başlayan tehdidi hafifleterek. "Tek bir şey! Söyle!"

"Sen Norveçli Thord'sun."

Dev mavi gözlerini açtı.

"Roma'da lanistadaydın."

Thord başıyla onayladı.

"Ben senin öğrencindim."

"Hayır." dedi Thord, başını sallayarak. "Benim dövüşçü yaptığım Yahudi bir öğrencim olmadı hiç."

"Ama sözlerimi kanıtlayabilirim."

"Nasıl?"

"Buraya beni öldürmeye geldiniz."

"Bu doğru."

"O hâlde bu adam benimle tek başına dövüşsün, onun bedeninde bunu kanıtlayayım."

Bir gülümseme ışıltısı parladı Norveçlinin yüzünde. Arkadaşıyla konuştu, cevabını aldı ve bir çocuk saflığıyla karşılık verdi.

"Ben başla diyene kadar bekleyin."

Ayağıyla tekrar tekrar iterek bir sediri kenara çekti. Ağır ağır ilerleyerek iri kıyım bedenini üzerine bıraktı ve rahatını sağladıktan sonra, "Şimdi başlayın." dedi.

Ben-Hur hiç telaşa kapılmadan rakibine doğru yürüdü.

"Kendini kolla." dedi.

Adam memnuniyetle ellerini kaldırdı.

Takındıkları pozisyonda birbirleriyle karşı karşıya geldiklerinde, aralarında fark edilir bir eşitsizlik yoktu. Tam tersine âdeta kardeş gibiydiler. Yabancının gülümsemesine karşı Ben-Hur, eğer becerisi bilinseydi bir tehlike tehdidi olarak kabul edilebilecek bir

ciddiyetle cevap verdi. İkisi de dövüşün ölümle sonuçlanacağını biliyordu.

Ben-Hur sağ eliyle vuracakmış gibi yaptı. Yabancı kendini korumaya almak için hafifçe sol kolunu ileri attı. Daha gardını alamadan Ben-Hur yıllarca kürek çekmenin korkunç bir menge-neye çevirdiği kavrayışıyla adamın bileğini yakaladı. Hiç zaman tanımayan tam bir şaşkınlık söz konusuydu. Kendisini ileri attı, kolunu adamın gırtlağına dayadı, onu sol tarafından öne doğru çevirip sol eliyle kulağının tam altına bir yumruk indirdi; bunlar tek bir hareketin parçaları gibiydi. İkinci yumruğa gerek kalmamıştı. Emir eri ağır bir şekilde yere düştü ve çığlık bile atmadan hareketsiz uzandı.

Ben-Hur Thord'a döndü.

"Vay! O da ne!" diye bağırdı adam, hayretler içinde doğrulup otururken. Sonra güldü.

"Ha ha ha! Ben bile daha iyisini yapamazdım."

Ben-Hur'u soğukkanlı bir şekilde tepeden tırnağa inceledi ve ayağa kalkarak gizlemediği bir hayranlıkla karşısında durdu.

"Bu benim numaramdır. Roma okullarında on yıl üzerinde çalıştığım numaram. Sen Yahudi değilsin. Kimsin?"

"Duumvir Arrius'u bilirsin."

"Quintus Arrius mu? Evet, benim patronumdu."

"Onun bir oğlu vardı."

"Evet." dedi Thord, yumruk yemiş yüz hatları ışıldayarak. "Onu bilirim. Gladyatörlerin kralı olacaktı. Sezar onu himayesine almak istedi. Senin burada yaptığın numarayı öğretmiştim ona. Benimki gibi bir ele ve kola sahip olmayan kimsenin yapamayacağı bir numara. Bana bir sürü taç kazandırdı."

"İşte ben oyum, Arrius'un oğlu."

Thord ona yaklaşıp dikkatle inceledi; sonra gözleri samimi bir memnuniyetle ışıldadı, gülerek elini uzattı.

"Ha ha ha! Burada bir Yahudi bulacağımı söylemişti, öldürmenin tanrılara hizmet olacağı bir Yahudi köpeği."

"Kim söyledi bunu?" diye sordu Ben-Hur, elini tutarak.

"Messala, ha ha ha!"

"Ne zaman, Thord?"

"Dün gece."

"Onun sakatlandığını sanıyordum."

"Bir daha yürüyemeyecek. Yatağında inlerken söyledi bana."

Birkaç kelimede nefretin canlı ifadesi ortadaydı ve Ben-Hur Romalının yaşadığı sürece amansızca kendisini takip edecek bir tehlike unsuru olacağını gördü. Mahvolan hayatını tatlandıran bir intikam duygusu kalmıştı; servetini de Sanballat ile tutuştuğu bahiste kaybetmişti. Ben-Hur gelecek olan kral için üstüne aldığı işi düşmanının pek çok yolla engellemeye kalkışacağını bariz bir önseziyle gördü. Kendisi de Romalı yöntemlerine başvuramaz mıydı? Onu öldürmesi için tutulan adam karşı darbe için kullanılabilirdi. Daha yüksek bedeller ödeme gücüne sahipti. Dürtü çok güçlüydü. Buna yarı yarıya boyun eğerek, yerde bembeyaz suratıyla hareketsiz yatan düşmanına baktı. Birden zihninde bir ışık yandı.

"Thord, Messala beni öldürmen için sana ne kadar verecekti?" diye sordu.

"Bin sesterti."

"Bu parayı alacaksın, şimdi sana söylediğimi yapacaksın, ben bu miktara üç bin daha ekliyorum."

Dev adam sesli düşündü.

"Dün beş bin kazandım; bin de Romalıdan, eder altı bin. Bana dört bin ver, iyi kalpli Arrius, dört daha ver, adaşım Thor bana çekiciyle vursa da senin için her şeyi yaparım. Dört bine istersen yatalak asilzadeyi öldürürüm. Elimle ağzını böyle kapatmam yeter."

Elini kendi ağzına kapatarak nasıl olacağını gösterdi.

"Anlıyorum." dedi Ben-Hur. "On bin sesterti bir servet demektir. Roma'ya geri dönüp Büyük Arena yakınlarında bir meyhane açmanı sağlar; rahat içinde yaşarsın."

Dev adamın yüzündeki yara izleri kendisine resmedilen hayatın keyfiyle ışıldadı.

"Dört bin vereceğim." dedi Ben-Hur. "Bu para için elini kana bulamayacaksın, Thord. Şimdi beni dinle. Bu arkadaşın bana benzemiyor mu?"

"Bir elmanın iki yarısı gibi olduğunuzu söyleyebilirim."

"Ben onun tuniğini giysem, ona da benim kıyafetimi giydirsek, onu burada bırakıp ikimiz beraber gitsek, Messala'dan da paranı alabilirsin. Sadece ölenin ben olduğuma onu inandırman gerekir."

Thord gözünden yaş gelene kadar güldü.

"Ha ha ha! On bin sesterti hiç bu kadar kolay kazanılmamıştır. Büyük Arena yakınında bir meyhane! Hepsi bir yalan sayesinde, hem de kana bulanmadan! Ha ha ha! Bana elini ver, Arrius'un oğlu. Anlaştık, ha ha ha! Eğer Roma'ya yolun düşerse Norveçli Thord'un meyhanesini sormayı unutma. Senin için elimden gelenin en iyisini yapacağım."

Tekrar el sıkıştılar; sonra kıyafet değişimi yapıldı. Bir ulağın dört bin sesterti ile o gece Thord'un kaldığı yere gitmesini kararlaştırdılar. İşleri bitince dev adam ön kapıya vurdu; kapı açıldı; avludan çıkıp Ben-Hur'u yandaki odaya yöneltti, orada ölü boksörün kaba kıyafetleriyle giyim işini tamamladı. Omphalus'ta birbirlerinden ayrıldılar.

"Unutma, Arrius'un oğlu, Büyük Arena yakınındaki meyhaneyi sormayı unutma sakın! Ha ha ha! Servet hiç bu kadar kolay kazanılmamıştır. Tanrılar seni korusun!"

Avludan ayrılırken Ben-Hur Yahudi kıyafeti içindeki adama son bir kez bakıp tatmin oldu. Benzerlik çok çarpıcıydı. Eğer Thord sözüne sadık kalırsa bu numara sonsuza kadar sır olarak kalacaktı.

***

Gece, Simonides'in evinde Ben-Hur İdernee Sarayı'nda olup biten her şeyi anlattı. Birkaç gün sonra Arrius'un oğlunun nerelerde olduğunu bulmak için bir araştırma başlatma konusunda

anlaştılar. Sonunda bu mesele Maxentius'a kadar taşınacaktı; eğer sır ortaya çıkmayacak olursa, Messala ve Gratus rahata ve huzura ereceklerdi. Ben-Hur da özgürce Kudüs'e gidip kayıplarını arayacaktı.

Ayrılırlarken Simonides nehre nazır terasındaki koltuğunda oturuyordu; bir baba şefkatiyle Ben-Hur'la vedalaştı ve ona huzur diledi. Esther merdivenlerin başına kadar delikanlıya eşlik etti.

"Eğer annemi bulabilirsem, Esther, sen Kudüs'te onun yanına gidip Tirzah'a kardeşlik yaparsın."

Bunları söyleyerek kızı öptü.

Bu sadece bir veda öpücüğü müydü?

Sonra nehri geçip İlderim'in eski yerine geldi, kendisine rehberlik edecek Arap'ı buldu orada. Atlar dışarı çıkarıldı.

"Bu seninki." dedi Arap.

Ben-Hur bir baktı ki at Aldebaran'dı! Mira'nın oğullarının en hızlı ve ışıltılı olanı, şeyhin de Sirius'tan sonra en sevdiği attı. Hediyesiyle beraber yaşlı adamın yüreğinin de geldiğini biliyordu.

Avludaki ceset yerinden alınıp o gece gömüldü. Messala'nın planının bir parçası olarak bir haberci Ben-Hur'un ölümünü bildirip rahatlamasını sağlamak için Gratus'a gönderildi, bu sefer kesindi.

Çok geçmeden Maximus Arenası'nın yakınlarında bir meyhane açıldı, kapısının üzerinde şöyle yazıyordu: *Norveçli Thord*

ALTINCI KİTAP

Şu ölüm mü, oradaki? Iki tane mi yoksa?
Ölüm mü acaba o kadının eşi?

Cüzzamlı gibi bembeyazdı teni,
Yaşamda ölüm kâbusuydu o,
Kan dondurucu.

(COLERIDGE)

I

MAHKÛMLAR

Hikâyemiz Ben-Hur'un Şeyh İlderim ile çöle gitmek üzere Antakya'dan ayrıldığı akşamdan otuz gün sonrasına gidiyor.

Çok büyük bir değişiklik olmuştu; en azından kahramanımızın talihi açısından büyük bir değişiklikti bu. *Pontius Pilate Valerius Gratus'un yerine geçmişti!*

Bu uzaklaştırmanın Simonides'e tam olarak beş talent Roma parasına mal olduğu söylenebilir. Para o zamanlar sarayın gözdesi olan, gücünün zirvesindeki Sejanus'a ödenmişti. Kudüs'ün içinde ve civarında ailesini ararken görünme riskini azaltarak Ben-Hur'a yardımcı olmak amacıyla yapılmıştı. Böyle bir amaç için sadık hizmetkâr Drusus ve arkadaşlarından kazandığı paraları harcamıştı. Bahis paralarını ödeyen adamlar doğal olarak Messala'ya düşman olmuşlardı; onun borçlarını ödemeyi reddetmesi de Roma'da halledilmemiş bir meseleydi.

Kısa süre geçmiş olsa da Yahudiler yönetici değişiminin pek de iyiye yaramayacağını biliyorlardı.

Antonia garnizonunda görev almak üzere birlikler gece şehre giriş yaptılar; ertesi sabah civarda oturan sakinleri selamlayan ilk görüntü, eski kulenin imparatorun kartallar ve kürelerle bezeli büstleriyle süslenmiş duvarlarıydı. Heyecanlı bir kalabalık Pilate'ın oturduğu Kayserya'ya yürümüş ve bu iğrenç şeylerin kaldırılması için yalvarmıştı. Beş gün ve gece boyunca sarayının kapısını mesken tutmuşlardı; sonunda adam arenada onlarla bir toplantı kararlaştırdı. Orada toplandıkları zaman etraflarını askerlerle kuşattı; direnmek yerine ona canlarını önerdiler ve başardılar. Pilate bütün bu süslemeleri Kayserya'ya geri getirtti; oysaki Gratus on bir yıllık yönetimi boyunca böyle şeyleri hep içeride kapalı tutmuştu.

İnsanoğlunun en berbatı bile arada bir kötülüğünü iyi eylemlerle çeşitlendirir; Pilate da öyle yaptı. Yahuda'daki bütün hapishanelerin teftiş edilmesini ve mahkûmların isimleriyle ne suç işlediklerinin bildirilmesini emretti. Hiç kuşku yok ki amaç, yeni görev başına gelen bütün yetkililerde olduğu gibi, üstlerine yüklenen sorumluluk korkusuydu. Bu eylemden iyi bir sonuç çıkacağını düşünen halk onu takdir etmiş ve bir süreliğine huzur duymuştu. Sonuçlar çok şaşırtıcıydı. Haklarında hiçbir suçlama olmayan yüzlerce insan serbest bırakıldı; uzun zamandır ölü olarak kabul edilen pek çok kişi ortaya çıktı; ama daha da hayret verici olan, o zamanlar insanların hiç bilmedikleri ve hapishane yetkililerinin de çoktan unuttukları zindanların açılmasıydı. Şimdi bu tür bir örneği ele alacağız, ne gariptir ki Kudüs'te meydana gelen bir olaydı.

Hatırlanacağı gibi, Moriah tepesi üzerindeki kutsal alanın üçte ikisini kaplayan Antonia Kulesi aslında Makedonlar tarafından inşa edilmişti. Sonraları Yohanan Hurkanus[1] burayı tapınağın korunması için bir kale hâline çevirmişti ve onun zamanında zapte-

---

1) MÖ 2. yüzyılda Yahudilerin bağımsızlığı için mücadele eden bir lider. MÖ 137'de o ve kardeşi Judas, VII. Antiokhos'un kuvvetlerine saldırmış ve Kidron'da onları yenmişti. Yalnız başına İdumealılara karşı koymaya devam etmiş, MÖ 112'de onları mağlup etmişti. Hurkanus hem Yahuda için bir örnek hem de dövüşü İsa'nın öğretilerine aykırı olan askeri bir liderdir.

dilemez bir yer olarak görülüyordu. Ama daha cesur olan Herod başa geldiğinde kalenin duvarlarını güçlendirip genişletti; sonsuza kadar dayanması niyetiyle, bürolar, kışlalar, cephanelikler, su depoları ve her kademeden hapishaneler gibi gereken bütün ilavelerle büyük bir yapı hâline getirdi. Sağlam kayalığı düzleştirip üzerine bu binaları inşa ettirdi; bütün bu kocaman yapıyı, üzerinden kutsal alanın avlularının görülebileceği çok güzel bir revakla tapınağa bağladı. İşte kule sonunda bu hâliyle onun ellerinden Romalılara geçti; onlar da kulenin gücünü ve avantajlarını hemen görüp böyle ustalara yaraşır bir şekilde kullanmaya başlamışlardı. Gratus'un idaresi sırasında burası bir garnizon kalesi ve devrimciler için berbat bir yeraltı hapishanesi olmuştu. Birlikler çıkan bir kargaşayı bastırmak için kapılarından dışarı akın akın çıktıklarında orada olanların vay hâline! Aynı kapılardan tutuklanarak giren bir Yahudi'nin de vay hâline!

Bu açıklamadan sonra hızla hikâyemize dönelim.

***

Pontius Pilate'ın mahkûmlar konusundaki emri Antonia Kulesi'ne de ulaştı ve hemen yerine getirildi. Son talihsiz de incelenmek üzere çıkarıldığında iki gün geçmişti. Rapor iletilmeye hazır bir şekilde sorumlu tribunun masasında duruyordu. Beş dakika içinde Sion Dağı üzerindeki sarayda oturan Pilate'a teslim edilmek üzere yola çıkacaktı.

Tribunun bürosu ferah ve serindi. Her bakımdan önemli olan bir görevin başında bulunan yöneticinin itibarına uygun bir şekilde döşenmişti. Günün yedinci saatinde bakıldığında yönetici yorgun ve sabırsız görünüyordu. Rapor geldiğinde hava alıp egzersiz yapmak üzere revakın üstüne çıkacak, tapınağın avlularındaki Yahudileri izleyip eğlenecekti. Yardımcıları ve memurları da onun sabırsızlığını paylaşıyorlardı.

O beklerken, yan odaya açılan kapının eşiğinde bir adam belirdi. Her biri bir çekiç kadar ağır olan anahtar demetini şakırdatarak amirinin dikkatini çekti.

"Ah, Gesius! İçeri gel." dedi tribun.

Yeni gelen, arkasında amirinin rahat bir koltukta oturduğu

masaya yaklaştı. Orada bulunanların hepsi adama bakıp yüzünde bir korku ve acı ifadesi görerek söyleyeceklerini dinlemek üzere sus pus oldular.

"Ey tribun!" diye başladı adam, yerlere kadar eğilerek. "Getirdiğim haberi söylemeye çekiniyorum."

"Bir hata daha mı, Gesius?"

"Bir hata olduğuna ikna olabilseydim, korkmazdım."

"Bir suç o zaman ya da görev ihmali. Sezar'la alay edip tanrılara küfredebilir ve yine de yaşamaya devam edersin, ama kartallara hakaret, iyi bilirsin Gesius, neyse devam et!"

"Valerius Gratus beni bu kuledeki hapishanelerin başına getireli yaklaşık sekiz yıl oluyor." dedi adam. "Büroma girdiğim sabahı hatırlıyorum. Bir gün önce sokaklarda bir isyan ve karmaşa çıkmıştı. Pek çok Yahudi öldürmüş, bizim tarafta da kayıp vermiştik. Gratus'a bir çatıdan atılan kiremitle atından aşağı düşürülerek suikast girişiminde bulunulduğu söyleniyordu. Şimdi sizin oturduğunuz yerde, başında sargılarla otururken görmüştüm onu, sayın tribun. Görev için benim seçildiğimi bildirmiş ve bana hücrelerin sayısıyla eşit olan bu anahtarları vermişti. Benim görevimin nişanı olduklarını ve asla yanımdan ayırmamamı söylemişti. Masanın üzerinde bir kâğıt rulosu vardı. Beni yanına çağırıp ruloyu açtı. 'İşte hücrelerin krokileri.' dedi. Üç taneydi. 'Bu...' dedi. 'Üst katın düzenini gösteriyor, ikincisi ikinci katınkini, sonuncusu da alt katınkini. Bunları sana emanet ediyorum.' Kâğıtları ondan aldım. 'Artık anahtarlar ve krokiler sende; hemen git ve bütün düzeni iyice öğren; her bir hücreyi ziyaret edip durumunu gör. Bir mahkûmun güvenliği için herhangi bir şeye ihtiyaç duyulursa, bunun emrini ver; çünkü bu konuda benim emrim altındaki tek yetkili sensin, başkası değil.' dedi.

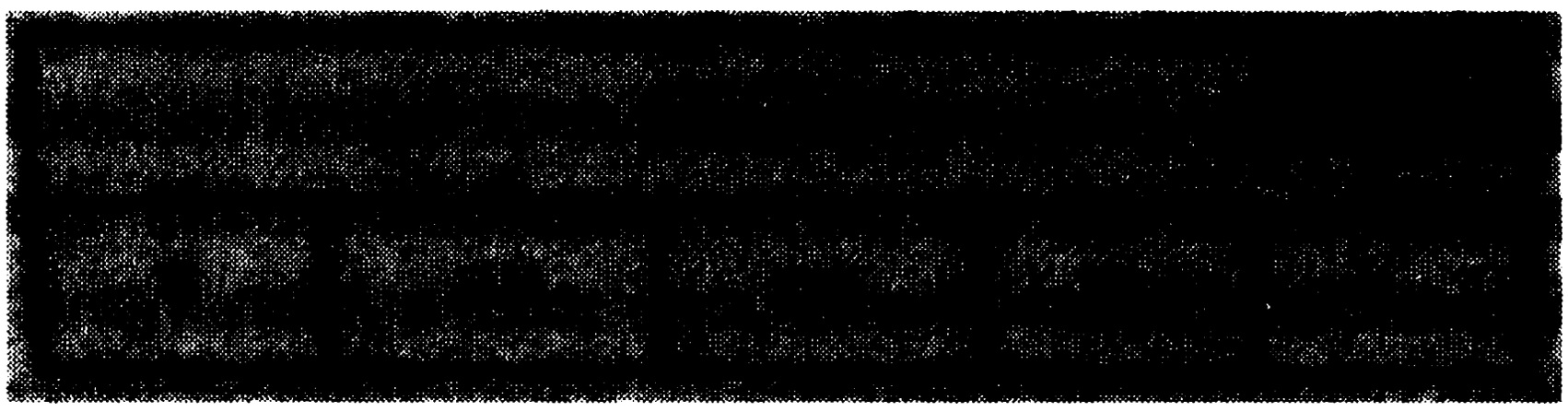
Onu selamladım ve tam çıkmak üzere dönerken beni çağırdı. 'Az kalsın unutuyordum.' dedi. 'Üçüncü katın krokisini bana ver.' Verdim. Masanın üzerine açtı. 'İşte, Gesius.' dedi. 'Bu hücreye bak.' V numaralı hücrenin üzerine parmağını koymuştu. 'Bu hücreye kapatılmış umutsuz durumda üç adam var. Bir şekilde bir devlet sırrını öğrenmişler. Böyle bir durumda...' Bana ciddi-

yetle baktı. 'Meraklarının cezası bir suçunkinden daha beterdir. Dolayısıyla gözleri oyuldu, dilleri kesildi, ömür boyu hapis cezası aldılar. Göreceğin gibi, sürgülü bir kapakla örtülmüş bir delikten verilecek yiyecek ve içecek dışında hiçbir şey almayacaklar. Duyuyor musun, Gesius?' Cevabımı verdim. 'Güzel.' diye devam etti. 'Unutmaman gereken bir şey daha var.' Tehdit edercesine baktı bana. 'V numaralı bu hücrenin kapısı, Gesius.' Hafızama iyice kazımak için parmağını hücrenin üzerine koymuştu. 'Hiçbir nedenle, birinin girmesi ya da çıkması için açılmayacak, senin için bile.' 'Peki ya ölürlerse?' diye sordum. 'Eğer ölürlerse bu hücre mezarları olacak. Orada ölüme terk edildiler. O hücre cüzzamlı. Anlıyor musun?' Böyle diyerek gönderdi beni."

Gesius durakladı ve tuniğinin göğüs kısmından, zamanla ve kullanılmaktan sararmış üç kâğıt çıkardı; içlerinden birini seçip tribunun masasına yaydı. "Alt kat planı bu." dedi.

Herkes krokiye baktı.

KROKİ

"Bu aynen Gratus'tan aldığım kroki, sayın tribun. Bakın, V numaralı hücre burada." dedi Gesius.

"Görüyorum." diye cevap verdi tribun. "Devam et. Hücrenin cüzzamlı olduğunu söyledi."

"Size bir soru sormak istiyorum." dedi gardiyan, ezilip büzülerek.

Tribun onayladı.

"Bu şartlar altında krokinin doğru olduğuna inanmam gerekiyordu, değil mi?"

"Başka ne yapabilirdin?"

"Ama doğru değildi."

Amir şaşkınlık içinde baktı.

"Doğru değildi." diye tekrarladı gardiyan. "O katta beş hücre gösteriyor, ama altı tane var."

"Altı mı dedin?"

"Size katı olduğu ya da öyle olduğunu düşündüğüm şekliyle göstereyim."

Gesius tabletinin bir sayfasına aşağıdaki planı çizip tribuna verdi.

"Güzel çizdin." dedi tribun, sonunda çizimi inceleyip hikâyeyi düşünerek. "Krokiyi düzelttireceğim ya da en iyisi yeni bir tane hazırlatıp sana vereyim. Sabah gelip al."

Böyle diyerek ayağa kalktı.

"Ama beni dinleyin, sayın tribun."

"Yarın, Gesius, yarın."

"Söyleyeceklerim bekleyemez."

Tribun uysal bir şekilde koltuğuna oturdu.

"Çabuk olacağım." dedi gardiyan, tevazuyla. "Bir soru daha sormama izin verin. V numaralı hücredeki mahkûmlar hakkında Gratus'un bana söylediklerine de inanmam gerekiyordu, değil mi?"

"Tabii, hücrede kör ve dilsiz üç devlet suçlusu olduğuna inanmak senin vazifen."

"Ama..." dedi gardiyan. "Bu da doğru değildi."

"Olamaz!" dedi tribun, geri gelen bir ilgiyle.

"Dinleyip kendiniz karar verin, sayın tribun. Gerektiği şekilde, birinci kattakilerden başlayıp alt kattakilerle bitirerek bütün hüc-

releri ziyaret ettim. V numaranın kapısının açılmaması emrine uyuldu. Yedi yıl boyunca üç adam için duvardaki bir aralıktan içeriye yiyecek ve içecek gönderilmişti. Dün bütün beklentilerin aksine bu kadar uzun süre yaşayan zavallıları görme merakıyla kapıya gittim. Anahtar kilide girmedi. Birazcık çekince menteşeleri paslanan kapı devrildi. İçeri girdiğimde sadece bir adam buldum; yaşlı, kör, dilsiz ve çıplaktı. Kaskatı kesilmiş keçe gibi saçları beline kadar geliyordu. Derisi parşömene dönmüştü. Ellerini uzattı, tırnakları kuş pençesi gibi bükülüp kıvrılmıştı. Arkadaşlarının nerede olduklarını sordum. İtiraz edercesine kafasını salladı. Diğerlerini bulmak için hücreye göz attım. Yerler kupkuruydu; duvarlar da öyle. Buraya üç kişi kapatılmış ve ikisi ölmüş olsa en azından kemikleri olurdu."

"Bu yüzden de düşündün ki..."

"Sekiz yıldır burada yalnızca bir mahkûm olduğunu düşünüyorum, sayın tribun."

Amir gardiyana sert bir şekilde baktı ve "Dikkat et, Valerius'u yalancılıkla itham ediyorsun." dedi.

Gesius başını eğdi, "Yanılmış olmalı." dedi.

"Hayır, doğru söylüyordu." dedi tribun, sıcak bir şekilde. "Senin sözlerin onun doğru söylediğini ortaya koyuyor. Sekiz yıl boyunca üç kişiye yiyecek içecek verildiğini şimdi kendin söylemedin mi?"

Orada bulunanlar amirlerinin zekâsını onayladılar, ama Gesius yenilmiş gibi görünmüyordu.

"Ama hikâyenin henüz yarısını dinlediniz, sayın tribun. Hepsini duyunca fikrime katılacaksınız. Adama ne yaptığımı tahmin edersiniz, onu hamama gönderdim, saçını ve tırnaklarını kestirdim, sonra onu kule kapısına getirip özgürlüğünü verdim. Ondan kurtuldum. Bugün geri geldi, yanıma getirdiler. İç çekip gözyaşı dökerek sonunda hücresine geri dönmek istediğini bana anlatmayı başardı. Ben de kabul ettim. Onu götürürlerken yanıma gelip ayaklarıma kapandı. Acınası bir sessiz yakarışla benim de onunla gitmem konusunda ısrar etti, gittim. Üç adamın gizemi

aklımdaydı. Bu konuda tatmin olmamıştım. Şimdi yakarışlarına boyun eğdiğim için çok memnunum."

O anda herkes sus pus oldu.

"Tekrar hücreye girdiğimizde, mahkûm şevkle elimden tutup ona yiyecek verdiğimiz boşluğun bir benzerine götürdü beni. Miğferli bir başın girebileceği kadar büyük olmasına rağmen dün benim gözümden kaçmıştı. Elimi bırakmadan yüzünü boşluğa dayayıp hayvan gibi bağırdı. Belli belirsiz bir karşılık geldi. Çok şaşırdım ve onu geri çekip ben bağırdım. 'Hey!' Önce cevap yoktu. Tekrar bağırdım ve şu karşılığı aldım: 'Şükürler olsun, ey Tanrı'm!' Sesin bir kadına ait olması daha da şaşırtıcıydı, sayın tribun. 'Kimsin sen?' diye sordum. 'Kızıyla buraya gömülen İsrailli bir kadın. Hemen yardım etmezseniz öleceğiz.' diye cevap aldım. Endişelenmemelerini söyleyip ne diyeceğinizi öğrenmek için hemen buraya geldim."

Tribun aceleyle ayağa fırladı.

"Haklıymışsın, Gesius." dedi. "Şimdi anlıyorum. Kroki yalanmış, üç adamın hikâyesi de öyle. Valerius Gratus'tan daha iyi Romalılar da var."

"Evet." dedi gardiyan. "Mahkûmdan aldığı yiyecekleri düzenli bir şekilde kadınlara verdiğini öğrendim."

"Öyle anlaşılıyor." dedi tribun ve arkadaşlarının yüzlerine bakıp, şahitlerin olmasının ne kadar iyi bir şey olacağını düşünerek, "Haydi kadınları kurtaralım. Hepiniz gelin." dedi.

Gesius çok memnundu.

"Duvarı yıkmak zorundayız." dedi. "Eskiden bir kapının bulunduğu yerin taş ve harçla sağlam bir şekilde doldurulduğunu anladım."

Tribun durup bir memuruna, "Arkamdan aletleriyle birlikte işçileri yollayın. Acele edin; ama raporu bekletin, onu düzelttireceğim." dedi.

Kısa bir süre içinde hepsi çıktı.

II

CÜZZAMLILAR

"Kızıyla buraya gömülen İsrailli bir kadın. Hemen yardım etmezseniz öleceğiz."

Gardiyan Gesius'un düzeltilen krokisinde VI numara olarak ortaya çıkan hücreden aldığı cevap buydu. Bu cevabı duyan okur bu talihsizlerin kim olduklarını anlayıp hiç kuşkusuz kendi kendine, "İşte sonunda Ben-Hur'un annesi ve kız kardeşi Tirzah!" demiştir.

Öyleydi.

Sekiz yıl önce yakalandıkları sabah Gratus onların gözden uzak olabilecekleri kuleye götürülmelerini istemişti. Kendi gözetiminde olduğu için kuleyi ve VI numaralı hücreyi seçmişti, çünkü birincisi diğerlerinden daha kolay gözden kaybolabilirdi, ikincisi buraya cüzzam bulaşmıştı. Bu insanlar güvenli olmamanın ötesinde, aynı zamanda ölecekleri bir yere konmuşlardı. Dolayısıyla gece vakti, şahitlik edecek kimsenin olmadığı bir zamanda köleler tarafından aşağıya indirilmişlerdi. Sonra bu barbarca işi tamamlamak için aynı köleler kapıya duvar örerek kapatmışlar ve kendileri de haber alınamayacak bir yere gönderilmişlerdi. Ortaya çıkması durumunda suçlanmaktan kurtulmak ve bir suçu cezalandırmak ile çifte cinayete neden olmak arasındaki farktan kendine bir gerekçe çıkarabilmek amacıyla Gratus kurbanları için yavaş yavaş ve doğal bir ölümün kesin olduğu bir yeri tercih etmişti. Hayatta kalırlarsa diye, onlara yiyecek ve içecek vermesi için kör ve dilsiz bir mahkûmu seçmiş, VI numarayla bağlantısı olan tek hücreye yerleştirmişti onu. Zavallı adam hiçbir durumda hikâyeyi anlatamaz, ne mahkûmların ne de yargıçlarının kim olduğunu söyleyebilirdi. Kısmen Romalı Messala'nın sayesindeki bir kurnazlıkla, suikastçileri cezalandırma bahanesiyle, Hurların hiçbir parçası imparatorluk hazinesine ulaşmayan mülküne el koyma yolunu açmıştı.

Bu entrikadaki son adım olarak Gratus, neler olduğunu bildiği için değil -çünkü bilmiyordu- yerin altındaki katları iyi ta-

nıdığından bu olayı ondan saklamak mümkün olmayabilir diye hapishanenin eski gardiyanını hiç gecikmeden görevden almıştı. Sonra büyük bir ustalıkla, yeni gardiyana verilmek üzere, aynen tanık olduğumuz gibi, VI numaralı hücreyi çıkararak yeni krokiler çizdirmişti. Krokideki değişiklikle beraber gardiyana verilen talimatlarla bu entrika başarılı bir şekilde sonuçlandırılmış, hücre ve içindeki zavallılar kayıplara karışmıştı.

Sekiz yıl boyunca anne ve kızının hayatının nasıl olacağı kültürleri ve önceki alışkanlıklarıyla bağlantılı olmalı. Şartlar, hassasiyetlerimize göre hoş ya da acı dolu olur. İnsanların birdenbire dünyadan ayrılmaları söz konusu olsa Hristiyan fikrine göre anlatılan cennet büyük çoğunluk için bir cennet olmazdı; öte yandan herkes cehennem denilen yerde eşit olarak acı çekmezdi. Kültürün kendi içinde dengesi vardır. Zihin geliştikçe, saf bir haz kapasitesi de aynı oranda artar. Tabii eğer kurtulabilirse! Eğer kayıplara karışırsa bir gelişme de söz konusu olmaz ne yazık ki! Bir durumdaki haz kapasitesi bir başka durumdaki acı çekme kapasitesinin ölçüsüdür. Pişmanlık günahlar için duyulan vicdan azabından daha fazlası olmalı; cennete yaraşır bir mizaç değişimini kapsamaktadır.

Ben-Hur'un annesinin katlandığı acı konusunda yeterli bir fikir oluşturmak için okurun hapis şartları kadar kadının maneviyatını ve hassasiyetlerini de göz önünde bulundurması gerektiğini tekrar edelim. Asıl soru şartların ne olduğu değil, kadının onlardan nasıl etkilendiğidir. Zaten bu düşüncenin beklentisiyle, İkinci Kitap'ın başında ailenin sarayının çatısındaki yazlık evin o kadar ayrıntıyla anlatıldığını söylememiz gerekir. Soruşturma yapıldığında yararı dokunsun diye Hurların sarayı ayrıntısıyla tanıtılmıştı.

Bir başka ifadeyle, prenslere yaraşır evdeki huzurlu, mutlu ve lüks yaşantıyı hatırlayıp onu Antonia Kulesi'nin bodrum zindanındaki bu hayatla karşılaştıralım. Eğer okur kadının sefaletini anlama çabası içinde sadece fiziki şartlar üzerinde ısrar edecek olursa işin içinden çıkamaz. Yumuşak ve şefkatli bir kalbe sahip olduğundan böyle bir kavrayışla eriyip yok olacaktır. Ama daha ileri gidip onu anlamanın ötesine geçerek zihninin ve ruhunun acılarını paylaşır, en azından ölçmeye çalışırsa, kadının kâh bir filozof, kâh bir öğretmen, ama hep bir anne olarak oğluna

Tanrı'dan, ulusundan ve kahramanlarından söz edişini hatırlamalıdır.

Bir adamı incitmek isterseniz onu kendisine olan sevgisinden vurun; bir kadını incitmek isterseniz onun düşkünlüklerini hedef alın.

Bu talihsizlerin eski durumlarını hızlıca hatırladıktan sonra artık aşağıya inip şimdiki durumlarını görelim.

VI numaralı hücre şeklen tıpkı Gesius'un krokisinde çizdiği gibiydi. Boyutları konusunda küçük bir fikir ediniliyordu; genişti, pürüzlü duvarları ve zeminiyle kırık dökük bir hâldeydi.

Başlangıçta, Makedon Kalesi'nin arazisi tapınak arazisinden, yarık şeklinde dar ama derin bir uçurumla ayrılıyordu. Bir dizi oda yapmak için uğraşan işçiler yarığın kuzey kısmına girip doğal bir kayayı tavan olarak bırakmış, V, IV, III, II, I ve ayrıca V numaradan başka hiçbiriyle bağlantısı olmayan VI numaralı hücreleri inşa etmişlerdi. Benzer şekilde yukarı kata çıkan geçidi ve merdivenleri yapmışlardı. Bu çalışma, Kudüs'ün kuzeyine kısa bir mesafede bulunan Kral Mezarları'nın oyulmasına benziyordu. Sadece oyma işlemi yapılırken VI numaralı hücre dış tarafından devasa taşlardan bir duvar ile kuşatılmış ve havalandırma için modern gemi lumbarları gibi eğimli delikler bırakılmıştı. Herod tapınak ve kuleyi ele geçirdiğinde, bu dış duvarın üzerine daha heybetli bir kaplama koydurmuş ve bir tanesi hariç bütün hava deliklerini kapattırmıştı; böylelikle çok az hava ve odayı karanlıktan kurtarmaya yetmeyecek bir ışık giriyordu içeri.

İşte böyleydi VI numaralı hücre.

Henüz korkmayın!

V numaralı hücreden çıkarılan kör ve dilsiz zavallının resmedilmesi belki gelecek olan şeylerin dehşetini hafifletebilir.

İki kadın deliğin etrafında toplanmıştı. Biri oturuyor, diğeri ona yaslanıyordu. Çıplak kaya ile aralarında hiçbir şey yoktu. Yukarıdan eğimle gelen ışık üzerlerine vurarak korkunç bir etki yaratıyordu. Elbiseleri ya da örtüleri olmadığını görmememiz mümkün değil. Aynı zamanda ortada bir sevgi olduğunu da biliyoruz, çünkü birbirlerinin kollarındaydılar. Zenginlik kanatlanır, konfor

ortadan kaybolur, umut zayıflayıp gider, ama sevgi her zaman bizimledir. Sevgi Tanrı'dır.

İkisinin durduğu yerdeki taş zemin pürüzsüz bir şekilde parlıyordu. Sekiz yılın ne kadarını bu deliğin önünde, zayıf ama dost ışık hüzmesinin verdiği kurtuluş umudunu besleyerek geçirmişlerdi kim bilir? İçeri bir parlaklık girdiği zaman şafak söktüğünü anlıyorlar; parlaklık solmaya başladığında dünyanın, hiçbir yerde burada olduğu kadar uzun ve karanlık olmayan gece için sakinleşmeye başladığını biliyorlardı. Dünya! Sanki bir kral kapısı kadar geniş ve yüksekmiş gibi, düşünceleriyle bu çatlaktan dünyaya gidiyor, tıpkı ruhlar gibi bir aşağı bir yukarı inip çıkarak ve biri oğlunu, diğeri ağabeyini merak ederek bezdirici zamanı geçiriyorlardı. Denizlerin üzerinde ve adalarda onu arayıp duruyorlardı; bugün bu şehirde, yarın bir başkasında oluyor, ama her yerde ve her zaman geçici misafirlik yapıyordu; çünkü tıpkı onu bekleyerek yaşadıkları gibi, o da kendilerini arayarak yaşıyordu. Onun gelişini, kendilerinin buradan gidişini nasıl da sıklıkla düşünüp duruyorlardı! Birbirlerine, "O yaşadıkça biz unutulmayacağız; o bizi hatırladığı sürece umut hep var!" demeleri ne tatlı bir komplimandı. İnsanoğlu bir denemeye tabi tutulana kadar kim bilir ufacık bir şeyden ne büyük güçler çıkarmıştır.

Eski günlerinden kalma anıları onlara karşı saygılı olmamızı gerektirir; hüzünleri onları kutsallıkla örter. Yakına sokulmadan, zindanın karşısından bakınca, görünümlerinde zamanla ya da uzun mahkûmiyetle açıklanamayacak bir değişim yaşadıklarını görüyoruz. Anne bir kadın olarak, kızı da bir çocuk olarak çok güzeldi; ama şimdi sevgi bile bunu söyletemezdi. Saçları uzun ve tarumar, tuhaf bir şekilde beyazdı. Bu etki hastalıklı bir karanlığın içinden kasvetle parıldayan ışığın aldatıcılığından kaynaklansa da, bizi tanımlanamaz bir tiksintiyle ürpertip geriletir. Belki de hizmetkârları olan mahkûm oradan alındığından beri, yani dünden bu yana hiçbir şey yiyip içmediklerinden, açlık ve susuzluk işkencesine maruz kaldıkları içindir.

Annesine dayanarak onu kucaklayan Tirzah dokunaklı bir şekilde inliyordu.

"Sakin ol, Tirzah. Gelecekler. Tanrı büyüktür. Onu aklımızdan

hiç çıkarmadık, tapınaktaki her borazan sesinde dua etmeyi de hiç unutmadık. Görüyorsun ışık hâlâ parlak; güneş güneyde duruyor, yedinci saati geçmiş olamaz. Birileri bizim için gelecek. İnancımızı koruyalım. Tanrı büyüktür."

Böyle söyledi anne. Son gördüğümüzden beri on üç yaşına sekiz yıl daha eklendiğinden Tirzah artık bir çocuk olmadığı hâlde, annesinin sözleri basit ve etkiliydi.

"Güçlü olmaya çalışıyorum, anne." dedi. "Senin acıların da benimki kadar büyük; ağabeyim ve senin için yaşamak istiyorum! Ama dilim damağım kurudu, dudaklarım yanıyor. Acaba şimdi nerede ve bizi bulabilecek mi, merak ediyorum!"

Seslerinde bizi tuhaf bir şekilde çarpan bir şeyler, beklenmedik, keskin, kuru, metalik ve doğal olmayan bir ton vardı.

Anne kızını göğsüne doğru çekti. "Dün gece onu rüyamda gördüm, aynen seni gördüğüm gibi net bir şekilde, Tirzah. Bilirsin rüyalara inanmak gerekir, çünkü atalarımız inanırlardı. Tanrı sık sık onlarla bu şekilde konuşurdu. Tam Güzel Kapı'nın önünde Kadınlar Avlusu'nda duruyorduk, bir sürü kadın vardı yanımızda. O gelip kapının gölgesinde durdu, tek tek kadınlara baktı. Kalbim güm güm atıyordu. Bizi aradığını biliyordum, ellerimi uzatıp ona seslenerek koştum. Beni duydu ve gördü, ama tanıyamadı. Bir süre sonra gitti."

"Gerçekten onunla karşılaşsak öyle olmaz, değil mi anne? Çok değiştik."

"Olabilir, ama..." Annenin başı önüne düştü, yüzü acıyla buruştu; ama hemen toparlanıp devam etti. "Ama biz kendimizi tanıtırız."

Tirzah kollarını uzatıp inledi yine.

"Su, anne bir damlacık olsa da su istiyorum."

Anne çaresizlik içinde etrafına bakındı. Tanrı'yı o kadar sık anıyor ve onun adına öyle çok söz veriyordu ki, bu tekrarlar artık üzerinde alaycı bir etki bırakmaya başlamıştı. Kasvetli ışığı daha da karartan bir gölge geçti önünden. İnancını kaybederken gelmesini beklediği ölümün artık yaklaştığını düşünerek yıkıldı. Ne

yapacağını bilemeden, konuşma mecburiyeti içinde amaçsız şeyler söylemeye başladı.

"Sabır, Tirzah. Geliyorlar, neredeyse burada olacaklar."

Dünyayla olan bütün bağlantılarını kurdukları ara duvarın üzerindeki delikten bir ses duyduğunu sandı. Yanılmıyordu. Biraz sonra mahkûmun sesi hücrede yankılandı. Tirzah da duymuştu. İkisi de birbirlerine sarılmış hâlde ayağa kalktılar.

"Şükürler olsun, ey Tanrı'm!" diye bağırdı anne, yeniden gelen inanç ve umut coşkusuyla.

"Hey!" sesi duydular sonra. "Kimsiniz?"

Ses yabancıydı. Ne önemi vardı ki? Sekiz yıl boyunca ilk kez anne Tirzah'ınkilerden başka sözcükler duyuyordu. Ölümden yaşama doğru geçiş çok güçlü ve aniydi.

"Kızıyla buraya gömülen İsrailli bir kadın. Hemen yardım etmezseniz öleceğiz."

"Endişelenmeyin. Geri geleceğiz."

Kadınlar hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladılar. Bulunmuşlardı; yardım geliyordu. Heyecana kapılan kırlangıçlar gibi umut bir dilekten diğerine uçup duruyordu. Bulunmuşlardı. Serbest bırakılacaklardı. Sonra kaybettikleri her şeye yeniden kavuşacaklardı, evlerine, topluma, mülklerine, oğula ve ağabeye! Yetersiz ışık günün zaferiyle onları örttü; acıları, susuzluğu, açlığı ve ölüm tehdidini unuttular, yere yığılıp birbirlerini sıkı sıkı tutarak ağladılar.

Bu sefer uzun süre beklemeleri gerekmedi. Gardiyan Gesius hikâyesini sırasıyla anlatmış ve sonunda bitirmişti, tribun da hemen harekete geçmişti.

"Oradalar!" diye bağırdı delikten.

"Buradayız!" dedi anne, ayağa kalkarak.

O anda başka bir yerden, sanki duvara vuruluyormuş gibi bir başka ses duydu. Hızlı bir şekilde çınlayan darbeler demir aletlerle yapılıyordu. Hiç sesini çıkarmadı, Tirzah da öyle. Sadece bunun anlamını bilerek kulak kesilmişlerdi; onları özgürlüğe götürecek bir yol açılıyordu. Madenlerin derinliklerinde uzun süre

gömülü kalan insanlar kurtarıcıların gelişini müjdeleyen kazma darbelerini duyarlar, seslerin geldiği noktaya gözlerini dikip kalplerinin gümbürtüsüyle karşılık verirler; çalışma durmasın ve tekrar umutsuzluğa dönmesinler diye gözlerini oradan hiç ayıramazlar.

Dışarıdaki kollar güçlü, eller maharetli, dilekler iyiydi.

Her saniye darbe sesleri daha da belirginleşti. Zaman zaman bir parça çatırtıyla düşüyor, özgürlük giderek daha da yaklaşıyordu. Sorıra işçilerin konuşmaları duyulur oldu. Derken bir delikte meşalelerin kırmızı ışığı parladı. Sabah ışığı kadar güzel bir şekilde karanlığı bir elmas parlaklığında kesiverdi.

"Bu o, anne, o! Sonunda bizi buldu!" diye bağırdı Tirzah, gençliğin aceleci hülyasıyla.

Ama annesi uysal bir şekilde, "Tanrı büyüktür!" diye cevap verdi.

Bir taş blok içeriye düştü, sonra bir tane daha, sonunda büyük bir kitle ve kapı açıldı. Harç ve taş tozuna bulanmış bir adam, başının üzerinde bir meşale tutarak içeri adımını atıp durdu. İki, üç kişi daha meşalelerle geldiler, tribunun girmesi için kenara çekildiler.

Kadınlara saygı duymak tamamen geleneksel bir şey değildir, düzgün mizaçların en iyi kanıtıdır. Tribun durdu, çünkü kadınlar korkudan değil ama utançtan geri çekilmişlerdi. Tabii sevgili okur, sadece utançtan da değil! Kısmen saklanmaya çalışan kadınların, insan dilinin en hüzünlü, en korkunç ve en umutsuz sözleriyle, "Yanımıza yaklaşmayın, pisiz biz." dediklerini duydu.

Adamlar birbirlerine bakarlarken meşaleleri titriyordu.

"Pisiz, pisiz!" kelimeleri geldi köşeden yine, çok acıklı bir ürkek feryattı. Böyle bir çığlıkla cennetin kapısında arkasına bakarak yok olan bir ruhu hayal edebiliriz.

Dul anne böylece görevini yerine getirmişti, dualarında dilediği ve hayalini kurduğu özgürlüğün Sodom elması[1] gibi olduğunu fark etti.

---

1) Mitolojide, gökten yağan ateşle yok edilen Sodom ve Gomore şehirlerinin olduğu bölgede yetiştiği varsayılan dev bir ağaçtır ve elmaları toplanınca küle ve dumana dönüşür. (ç.n.)

O ve Tirzah cüzzamlıydı.

Belki okur bu kelimenin tam olarak ne anlama geldiğini bilmiyordur. Küçük bir değişiklikle zamanın yasasına başvurarak açıklayalım.

"Şu dördü ölü olarak kabul edilir: Körler, cüzzamlılar, fakirler ve kısırlar." Talmud böyle der.

Yani cüzzamlılara, ceset gibi şehirden uzaklaştırılması gereken ölü muamelesi yapılıyordu; en sevilenler ve en sevdikleriyle sadece uzaktan konuşabilirlerdi; yalnızca cüzzamlılarla birlikte yaşayabilirlerdi; hiçbir imtiyazları yoktu; tapınak ve sinagogun törenlerine kabul edilmezlerdi; paçavralar içinde ve ağızlarını kapatarak "Pisiz, pisiz!" diye bağırıp çölde ya da terk edilmiş mezarlıklarda kalacak yer bulmak üzere dolaşabilirlerdi; başkaları için canlı bir suç, kendileri için soluk alan bir işkenceydiler; ölmekten korkan ama ölümden başka umudu olmayan insanlardı.

Lanetli bu cehennemde zaman bile kaybolduğundan, gününü ve yılını bilmediği bir vakitte anne sağ elinin avucunda kuru bir kabuk hissetmiş, yıkayıp yok etmeye çalışmıştı. Ama kabuk derisine azimle yapışmış ve Tirzah da aynı şeyden yakınana kadar bunu pek aklına takmamıştı. Çok kıt olan sularını içmeyip tedavi için kullanmışlardı. Sonunda bütün ele yayılmış, derileri çatlayıp açılmış, tırnakları ellerinden ayrılmıştı. Çok fazla acı olmamakla birlikte artan bir rahatsızlık söz konusuydu. Sonra dudakları kuruyup çatlamıştı. Bir gün anne temizlik imandan gelir diyerek bütün maharetiyle zindanın kirine karşı mücadele etmeye başlamıştı. Bu meretin Tirzah'ın yüzünü kapladığını düşünerek onu ışığa doğru getirip büyük bir korkuyla genç kızın kaşlarının kar gibi beyazladığını görmüştü.

Ah ne büyük bir acıydı bundan emin olmak!

Kadın bir süre konuşmadan, hareketsiz ve ruhu felce uğramış bir şekilde, tek bir şeyi düşünerek oturup kalmıştı: Cüzzam, cüzzam!

Anneye özgü bir şekilde kendisini değil kızını düşünmüş, doğal şefkati cesarete dönüşerek son kez kurban vermeye hazırlanmıştı. Bu bilgiyi kendine saklamış, umutsuz bir hâlde kendisini

Tirzah'a daha fazla adamış ve bitip tükenmeyen mükemmel bir ustalıkla, etraflarını kuşatan bu belayı kızından saklamaya devam etmiş, hatta hiçbir şey olmadığı konusunda umudunu korumuştu. Küçük oyunlarını tekrar etmiş, ona tekrar tekrar hikâyeler anlatmış, yenilerini uydurmuş, Tirzah'ın şarkılarını çok daha büyük bir keyifle dinlemişti. Kendi çatlak dudaklarından dökülen ilahiler de olanları unutturup onu yatıştırıyor, onları terk etmiş olan Tanrı'nın ve dünyanın anılarını canlı tutuyordu.

Hastalık, bir süre sonra saçlarını beyaza boyayarak, dudaklarında ve göz kapaklarında delikler açarak, bütün vücutlarını kabuklarla kaplayarak yavaş yavaş ve istikrarlı bir şekilde, korkunç bir kesinlikle yayılıyordu; sonra boğazlarına kadar gelip seslerini tizleştirmiş, eklemlerine inip dokularını ve kıkırdaklarını sertleştirmişti. Annenin gayet iyi bildiği gibi, yavaş yavaş ciğerlerini, damarlarını ve kemiklerini etkiliyor, her ilerlemede mağdurları daha da iğrenç bir hâle getiriyordu. Belki önlerindeki birkaç yıl içinde ölüm gelene dek böyle devam edecekti.

Sonunda korkunç gün geldi çattı ve anne görev dürtüsüyle Tirzah'a hastalıklarının adını söyledi. Umutsuzluk acısı içinde sonun çabuk gelmesi için beraber dua ettiler.

Yine de, böylesine hasta olan kadınlar alışkanlık gereği, zamanla hastalıklarından sakin bir şekilde söz eder oldular. Kuşkusuz bedenlerindeki korkunç değişimi görüyor ama hayata tutunuyorlardı. Dünyayla tek bir bağları kalmıştı; kendi yalnızlıklarına hiç aldırmadan Ben-Hur hakkında konuşup hayal kurarak neşelerini koruyorlardı. Onunla bir araya gelecekleri konusunda birbirlerine söz veriyorlar, kendilerine sadık olduğundan ve onun da karşılaşmaktan çok mutlu olacağından hiç kuşku duymuyorlardı. Bu zayıf ihtimale tekrar tekrar tutunmaktan zevk alıyor ve ölmenin motivasyonunu buluyorlardı. On iki saatlik bir açlık ve susuzluğun sonunda Gesius onlara seslendiği zaman işte bu şekilde kendilerini teselli ediyorlardı.

Zindanda meşaleler kırmızı ışık saçıyordu, özgürlük gelmişti. "Tanrı büyüktür." diye bağırdı dul kadın, geçmişte olanlar için değil, şimdi olanlar için, ey okur. O anki merhamete duyulan şükranla geçmişin kötülüklerini unutmaktan daha iyisi yoktur.

Tribun doğrudan içeri girmişti; sonra birden bir görev sorumluluğuna kapılan annenin kaçtığı köşeden o korkunç uyarı gelmişti.

"Pisiz, pisiz!"

Bu görevi yerine getirme çabası anneye pahalıya mal oldu! Ümidin getirdiği sevinç kadının eli kulağında olan özgürlüğün sonuçlarını görmesini engellememişti. Eski mutlu yaşam bir daha olamazdı. Yuva dediği evin yakınına gitse bile kapıda durup, "Pisim, pisim!" diye bağıracaktı. Göğsünde her zamankinden daha kuvvetli olan sevgi özlemiyle dolaşacaktı, çünkü aynı şekilde dönüş mümkün değildi. Annelerin en saf mutluluğu buldukları bütün tatlı vaatlerle sürekli düşünüp durduğu oğlu onunla karşılaştığında uzak durmak zorundaydı. Eğer ellerini ona uzatıp, "Anne, anne!" diye bağırırsa, ona duyduğu sevgiyle, "Pisim, pisim!" diye cevap vermesi gerekiyordu. Ve doğal olmayan şekilde beyazlamış, karmakarışık saçlarıyla gizlemeye çalıştığı öteki çocuğu geriye kalan lanetli hayatı boyunca onun tek arkadaşı olmaya devam edecekti. Ey okur, cesur kadın yazgısını kabul etti. Çok eskilere dayanan ve bundan böyle hiç değişmeksizin onun selamı halini alacak olan çığlığa başladı. "Pisiz, pisiz!"

Tribun bunu duyunca ürperdi, ama yerinde kaldı.

"Kimsiniz?" diye sordu.

"Açlıktan ve susuzluktan ölen iki kadın. Ama yanımıza yaklaşmayın, duvarlara ya da yere dokunmayın. Pisiz, pisiz!"

"Bana kendinden söz et, adını, buraya ne zaman, kim tarafından ve neden getirildiğinizi söyle."

"Kudüs şehrinde Prens Ben-Hur diye biri vardı, yüce gönüllü bütün Romalıların dostuydu ve Sezar da onu arkadaş olarak seçmişti. Ben onun dul eşiyim, yanımdaki de onun kızı. Zengin olduğumuz için değilse neden buraya tıkıldığımızı nasıl söyleyeyim, ben de bilmiyorum ki. Valerius Gratus düşmanımızın kim olduğunu ve mahkûmiyetimizin ne zaman başladığını size söyleyebilir. Ben diyemem. Bakın ne hâle geldik, bakın da acıyın!"

İçerinin havası haşerelerden ve meşale dumanlarından dolayı ağırlaşmıştı, Romalı meşale tutanlardan birini yanına çağırdı, ka-

dının cevabını kelimesi kelimesine not aldı. Kısa ve özdü, hem bir tarih hem bir suçlama hem de dilek içeriyordu. Sıradan bir insan bunu yapamazdı, acıdı ve inandı.

"Serbest bırakılacaksınız." dedi, tabletini kapatarak. "Size yiyecek ve içecek göndereceğim."

"Yalvarırız bir de kıyafet ve temizlenmek için su, ey cömert Romalı!"

"Tamam." diye cevap verdi.

"Tanrı büyüktür." dedi dul kadın, hıçkırarak. "Onun lütfu seninle olsun!"

"Ayrıca." dedi adam. "Ben bir daha sizi göremem. Hazırlıklarınızı yapın, bu gece sizi kulenin kapısına göndereceğim, serbest bırakılacaksınız. Yasayı biliyorsunuz. Hoşça kalın."

Adamlarıyla konuşup kapıdan çıktı.

Kısa süre sonra köleler büyük bir testi su, bir leğen, peçeteler, içinde ekmek ve et bulunan bir tepsi ve bazı kadın kıyafetleriyle hücreye geldiler. Mahkûmların erişebilecekleri bir yere koyup kaçarak uzaklaştılar.

İlk nöbetin ortasında iki kadın kapıya getirilip dışarı gönderildi. Böylelikle Romalı onlardan kurtulmuştu ve atalarının şehrinde yine özgürlerdi.

Eskisi gibi neşeyle göz kırpan yıldızlara baktılar; sonra, "Şimdi ne olacak? Nereye gideceğiz?" diye sordular kendi kendilerine.

III

ESKİ EV

Gardiyan Gesius'un Antonia Kulesi'nde tribunun karşısına çıktığı saatlerde bir uşak Olivet Dağı'nın doğu yüzünü tırmanıyordu. Yol iniş çıkışlı ve tozluydu, o taraftaki bitki örtüsü de kavrulup kahverengiye dönmüştü, çünkü Yahuda'da kurak mevsimdi. Neyseki yolcu genç ve güçlüydü, serin tutan bol kıyafetler giymişti.

Sık sık sağına soluna bakarak ağır ağır ilerliyordu; gittiği yoldan emin olmayan bir adamın yüzündeki gergin bir kaygı ifadesi değil, daha ziyade uzun bir ayrılıktan sonra bildik bir yere yaklaşan birinin yarı memnun, yarı meraklı ifadesi vardı; sanki, "Tekrar beraber olduğumuza sevindim, bakalım neler değişmiş." diyor gibiydi.

Yükseğe çıktıkça bazen durup arkasındaki giderek genişleyen Moab dağlarına kadar uzanan manzaraya bakıyordu. Sonunda zirveye yaklaştığında yorgunluğuna aldırmadan adımlarını hızlandırdı; hiç durmadan ve başını bile çevirmeden aceleyle yoluna devam etti. Ulaşmak için adımlarını yolun sağına doğru çevirdiği zirvede sanki güçlü bir el tarafından yakalanmış gibi durdu. Sonra önünde uzanan manzarayı tararken gözleri açıldı, yanakları kızardı, soluğu hızlandı.

Bu yolcu, sevgili okur, Ben-Hur, manzara da Kudüs'ten başkası değildi.

Günümüzün Kutsal Şehri değil, Herod'dan kalan Kutsal Şehir'di, İsa'nın Kutsal Şehri. Olivet'ten görüntüsü çok güzel olmalıydı.

Ben-Hur bir taşa gidip oturdu; başını örtmek için kullandığı beyaz mendili çıkarıp yavaş yavaş bir araştırma yaptı.

Son derece tuhaf şartlar altında pek çok insan aynı şeyi yapmıştı: Hepsi de fatih olan Vespasian'ın oğlu, Müslümanlar, Haçlılar; bizim hikâyemizin sonrasında yaklaşık bin beş yüz yıl keşfedilmeyi bekleyen büyük Yeni Dünya'dan gelen hacılar; ama bunların içinde muhtemelen hiçbiri manzaraya Ben-Hur'dan daha yakıcı bir şevk, tatlı bir hüzün ve acı dolu bir gururla bakmamıştı. Hemşehrilerini, zaferlerini ve değişimlerini, Tanrı'nın hikâyesi olan hikâyelerini hatırlayarak heyecanlandı. Şehir onların suçlarına ve fedakârlıklarına, zayıflıklarına ve yeteneklerine, dinlerine ve dinsizliklerine tanıklık etmek için kurulmuştu. Buraların artık hemşehrilerine ait olmadığı düşüncesi olmasaydı bu manzara onu gururdan sarhoş edebilirdi. Tapınak'ta ibadet yabancıların iznine tabiydi; Davut'un oturduğu tepe, Tanrı'nın seçilmişlerinin vergi vermeye zorlandıkları ve ölümsüz inançları için kırbaçlandıkları, mermer bir dalavere yuvasıydı. Ama bunlar o

dönemin Yahudilerine mahsus bir yurtseverliğin zevkleri ve acılarıydı; ayrıca Ben-Hur başka ne düşünülürse düşünülsün akıldan çıkmayacak ve manzaranın sadece tazeleyip canlandırdığı kişisel bir hikâyeyi de beraberinde getirmişti.

Tepelik bir arazi pek değişmez; hele kayalıklardan oluşan tepeler hiç değişmez. Şehir haricinde Ben-Hur'un bakmakta olduğu manzara şimdi de aynıdır. Değişim sadece insan eliyle yapılan işlerdeydi.

Güneş Olivet'in doğusundan ziyade batısını daha şefkatle aydınlattığı için insanlar o tarafa daha meyilliydiler. Kısmen üzerini kaplayan asmalar, çoğu incir ve yabani zeytin olan serpilmiş ağaçlar yamacı yeşile boyuyordu. Yeşillik aşağıdaki kuru Kidron yatağına kadar uzanıyor, manzaraya canlılık katıyordu. Orada Olivet bitiyor, Moriah başlıyordu. Üzerinde Süleyman tarafından başlatılıp Herod tarafından bitirilen cesaret abidesi, kar beyazı bir duvar yükseliyordu. Duvarı oluşturan taşlardan yukarıya doğru bakıldığında Süleyman'ın taraçası görülebilirdi; tepe taraçanın kaidesi gibiydi. Orada bir süre oyalanan gözler tırmanışa devam edince Musevi Olmayanlar Avlusu, İsrailliler Avlusu, sonra Kadınlar Avlusu, oradan da Rahipler Avlusu'na geçerdi; bunların hepsi de, biri diğerinin üzerine teras şeklinde inşa edilmiş, beyaz mermerden dizi dizi sütunlar hâlindeydi. Hepsinin tepesinde son derece kutsal, son derece güzel, dövülmüş altınla ışıl ışıl, haşmetli taçların tacı, Yücelerin Yücesi Mabet vardı. Sandık orada değildi, ama Tanrı orada, her İsrail evladının inancındaydı. Bir tapınak ve bir anıt olarak hiçbir yerde insanoğlunun yaptığı bu kadar eşsiz bir şey yoktu. Şimdi taş üstünde taş kalmamıştı. Bu yapıyı kim yeniden inşa edecek? İnşası ne zaman başlayacak? Ben-Hur'un olduğu yerde duran her hacı, cevabın Tanrı'nın sinesinde saklı olduğunu bilerek aynı soruyu sorar; sırrının mükemmelliği iyi saklanmasındadır. Bu yıkımın olacağını önceden haber veren kim? Tanrı mı? Yoksa papaz mı? Bu soru bizim cevaplamamızı bekliyor.

Ben-Hur'un gözleri yukarılara, tapınağın çatısının üstüne, kutsanan kralların aziz anılarına adanmış Sion Dağı'na yöneldi. Aşağıdaki derinliklerde, Moriah ile Sion arasında Tyropoeon Vadisi'nin olduğunu, vadinin içlerinde bahçeler ve saraylar bu-

lunduğunu biliyordu. Ama hepsinin de ötesinde bütün düşünceleri baktığı muhteşem tepenin üzerindeki büyük öbekte toplanmıştı: Caiaphas'ın evi, Merkez Sinagog, Praetor[1] Sarayı, Hippicus Kulesi, Phasaelus ve Mariamne'nin hüzünlü ama muazzam anıt mezarları. Hepsi de uzakta bir morluk olarak görünen Gareb Tepesi'ne karşı duruyordu. Bunların orta yerinde Herod sarayını fark ettiği zaman, kendini adadığı, yolunu açmayı görev edindiği, boş ellerini doldurmayı hayal ettiği gelmekte olan kraldan başka neyi düşünebilirdi? Sonra hayal gücü yeni kralın gelip kendisinin olanı -Moriah ile tapınağı, Sion ile kuleleri ve sarayları, tapınağın sağında kasvetle kaş çatan Antonia Kulesi, yeni Bezetha şehri, ellerinde palmiye dalları ve bayraklarla toplanıp Tanrı dünyayı fethedip onlara verdiği için sevinçle şarkı söyleyen milyonlarca İsrailliyi- talep ederek el koyacağı güne gitti.

İnsanoğlu rüyadan sanki gecenin ve uykunun bir olgusuymuş gibi söz eder. İşin aslını bilmeleri gerekir. Edindiğimiz bütün sonuçlar kendimize vadettiklerimizdir ve bütün vaatler uyanıkken gördüğümüz rüyalarımızda yapılır. Rüya çalışmaktan kurtuluş, bizi canlı tutan şaraptır. Bize rüya görme fırsatı verdiği için severiz çalışmayı, rüyalar gerçek yaşamın değişmezliği yüzünden duyulmamış ve fark edilmemiş olan mucizeleridir. Yaşamak rüya görmektir. Sadece mezarda rüya görülmez. Kimse bunu yaptığı için Ben-Hur'a gülmesin, çünkü o dönemde, aynı şartlar altında orada bulunan herkes aynı şeyi yapardı.

Güneş alçalıyordu. Göz kamaştırıcı yuvarlak bir süre, şehrin üzerindeki gökyüzünü pirinçle kaplayıp, duvarları ve kuleleri altın parlaklığıyla süsleyerek batıdaki dağların uzak zirvelerine tünemiş gibi göründü. Sonra suya dalarcasına ortadan kayboldu. Sükûnet Ben-Hur'un düşüncelerini evine yöneltti. Gözlerini diktiği Yücelerin Yücesi'nin biraz kuzeyinde gökyüzünde bir nokta vardı. Noktanın dosdoğru aşağısında, eğer hâlâ sağlam kalmışsa babasının evi duruyordu.

Akşamın dinlendirici etkisi duygularını yumuşattı ve hırslarını bir yana bırakıp kendisini Kudüs'e getiren görevi düşünmeye başladı.

---

1) Eski Roma'da Sezar'ın muhafızlarına verilen isim. (ç.n.)

Çölde İlderim'le birlikte bir akşam bir haberci gelip Gratus'un görevden alınıp yerine Pontius Pilate'ın getirildiğini bildirmişti.

Messala sakatlanmıştı ve kendisinin öldüğünü sanıyordu; Gratus yetkisi elinden alınıp gönderilmişti; o zaman neden Ben-Hur annesini ve kız kardeşini aramayı daha fazla erteleyecekti? Artık korkulacak bir şey kalmamıştı. Eğer Yahuda hapishanelerine bizzat kendisi bakamıyorsa başkalarının vasıtasıyla inceleyebilirdi. Kayıplar bulunursa Pilate'ın onları hapiste tutmak için bir nedeni olamazdı. En azından parayla halledilmeyecek bir şey değildi. Bulunduklarında onları güvenli bir yere götürecek, ilk görev yerine getirilmiş olarak sakin bir kafa ve huzurlu bir vicdanla kendisini tamamen gelecek olan krala adayabilirdi. Hemen kararını verdi. O gece İlderim'e danışıp onayını aldı. Üç Arap onunla birlikte Eriha'ya gelmiş, orada atlardan ve Araplardan ayrılıp tek başına, yayan olarak yoluna devam etmişti. Malluch onu Kudüs'te karşılayacaktı.

Görüldüğü gibi Ben-Hur'un planı henüz belli değildi.

Gelecek göz önüne alındığında, yetkililerden, özellikle de Romalı olanlardan kendini saklaması makul görünüyordu. Zeki ve güvenilir olan Malluch araştırmayı yürütmekle görevlendirilecek tek kişiydi.

İlk mesele nereden başlanacağıydı. Bu konuda net bir fikri yoktu. Antonia Kulesi'nden başlamak istiyordu. Labirent gibi olan hapishane hücrelerinin üzerine bu kasvetli yığın dikilmiş ve burası Yahudiler için en güçlü garnizondan bile daha dehşetli bir yer olmuştu. Kendi ailesi de oraya gömülmüş olabilirdi. Ayrıca böyle bir durumda doğal eğilim kaybın yaşandığı yerden araştırmaya başlamaktır. Sevdiklerini en son, muhafızlar onları sokakta kuleye doğru iterek götürürlerken gördüğünü unutamıyordu. Bir zamanlar orada olup da şimdi değillerse, olayın kayıtları, sonuna kadar izini süreceği bir ipucu duruyor olmalıydı.

Bu düşüncesinde asla vazgeçemeyeceği bir umut vardı. Mısırlı bakıcı Amrah'ın sağ olduğunu Simonides'ten öğrenmişti. Hiç kuşkusuz hatırlanacağı gibi, sadık hizmetkâr Hurların başına o felaketin geldiği sabah muhafızın elinden kurtulup sarayın içine kaçmış ve diğer kölelerle birlikte içeriye hapsedilmişti. Sonraki

yıllar boyunca Simonides ona erzak temin etmişti; kadın hâlâ oradaydı, Gratus'un bütün tekliflerine rağmen bir türlü satamadığı büyük evin içinde tek başına oturuyordu. Gerçek sahiplerinin başına gelenler, evi alıcı ya da kiracı olarak talip olacak yabancılardan korumaya yetiyordu. İnsanlar fısıldaşarak evin önünden geçip gidiyorlardı. Muhtemelen zavallı yaşlı Amrah'ın bazen çatıda, bazen kafesli pencerede bir an görünüp kaybolmasından dolayı ev lanetli olarak ünlenmişti. Kuşkusuz ondan daha sebatlı bir başka kimse olamaz ve bu kadar uzak durulan ve ancak hayaletlerin yaşamasına uygun başka bir ev bulunamazdı. Şimdi eğer Ben-Hur ona ulaşabilirse, zayıf da olsa işe yarayabilecek bir bilgiyle kendisine yardım edebileceğini hayal ediyordu. Anılarıyla sevilen bu yerde kadını görmek endişelendiği kişileri bulmaktan sonraki en büyük neşesi olacaktı.

Bu yüzden her şeyden önce eski eve gidip Amrah'ı arayacaktı.

Böyle karar vererek güneş battıktan kısa bir süre sonra ayağa kalktı ve zirveden biraz kuzeye doğru meyleden yolu kullanarak dağdan aşağıya inmeye başladı. Eteklerine yakın bir yerde, Kidron'un yatağında, güneye, Siloam köyüne ve aynı isimdeki gölete giden bir yol kavşağına geldi. Orada koyunlarını pazara götüren bir çobanla karşılaştı. Onunla konuştu ve beraber yürüyerek Gethsemane'yi geçip Balık Kapısı'ndan şehre girdiler.

IV

BİR SEVGİ SINAVI

Ben-Hur kapıdan girince çobandan ayrılıp güneye giden dar yola döndüğünde hava kararmıştı. Karşılaştığı kişilerden bazıları onu selamladılar. Kaldırım taşları inişli çıkışlıydı. İki tarafta sıralanan evler alçak, karanlık ve iç karartıcıydı. Kapıların hepsi kapalıydı. Zaman zaman çatılarda çocuklarına şarkı söyleyen kadınların seslerini duyuyordu. Yapayalnız oluşu, gece, gelme amacını kaplayan belirsizlik, hepsi neşesini kaçırıyordu. Gittikçe daha derine batan duygularıyla Bethesda Havuzu olarak bilinen derin su havzasına geldi, tepesinde asılı duran gökyüzü suya yansıyordu. Başını kaldırınca, çelik grisi loş gökyüzüne doğru so-

murtkan, kara bir yığın gibi yükselen Antonia Kulesi'nin kuzey duvarını gördü. Bir nöbetçi tarafından tehdit edilmiş gibi durdu.

Kule o kadar yükseğe çıkıyor, o kadar muazzam görünüyor ve temellerinin üzerinde öyle bir güvenle duruyordu ki, gücünü kabullenmek zorunda kaldı. Eğer annesi canlı canlı o mezara gömülmüşse, onun için ne yapabilirdi? Güç kullanarak hiçbir şey. Mancınık ve koçbaşıyla taş duvarını döven bir ordu bile vız gelirdi. Kule bir tepenin özgüveniyle yukarıdan ona bakıyordu. Her zaman çaresizlerin son sığınağı olan Tanrı'nın bazen çok geç harekete geçtiğini düşündü!

Kuşku ve endişe içinde kulenin önündeki sokağa döndü ve ağır ağır batıya doğru giden yolu izledi.

Bezetha'da bir han olduğunu biliyordu; şehirde olduğu süre boyunca kalacak bir yer bulma niyetindeydi; ama şu anda eve gitme dürtüsüne karşı direnç gösteremiyordu. Yüreği onu o tarafa çekiyordu.

Yanından geçen bazı insanların eski resmî selamlamaları hiç bu kadar hoş gelmemişti ona. O anda doğu tarafta gökyüzü gümüş gibi ışıl ışıldı ve daha önce batıda seçilemeyen şeyler -özellikle de Sion Dağı üzerindeki yüksek kuleler- sanki puslu bir derinlikten yükseliyor, hayali bir görüntüyle aşağıdaki geniş vadinin karanlığı üzerinde yüzüyor gibiydi.

Sonunda babasının evine geldi.

Bu sayfayı okuyan bazıları hiç ipucu vermeden onun duygularını tahmin edebilirler. Onlar, ne kadar eskilere dayanırsa dayansın gençliklerinde mutlu yuvaları olanlardır; bu yuvalar şimdi bütün anıların başlangıç noktalarıdır; gözyaşları içinde ayrıldıkları ve yapabilseler şimdi küçük çocuklar olarak geri dönecekleri cennetlerdir; kahkaha ve şarkı dolu yerlerdir onlar; sonraki yaşamın bütün zaferlerinden daha değerli mekânlardır.

Eski evin kuzey tarafındaki kapısında durdu Ben-Hur. Mühürlemek için kullanılan balmumu köşelerde hâlâ belirgin bir şekilde görünüyordu. Kapıdaki kapakların üzerinde bir ilan asılıydı: *Burası imparatorun mülküdür.*

O korkunç ayrılık gününden beri hiç kimse girip çıkmamıştı.

Eskiden olduğu gibi kapıya vursa mıydı? Bunun bir işe yarama-yacağını biliyordu; ama bu dürtüye karşı koyamadı. Belki Amrah duyup o taraftaki pencerelerden birinden bakabilirdi. Bir taş alıp geniş basamağın üzerine çıktı, kapıya üç kere vurdu. Boğuk bir eko cevap verdi. Öncekinden daha yüksek sesle tekrar denedi. Sonra durup kulak verdi. Alaycı bir sessizlik vardı. Sokakta geriye doğru çekilip pencerelere baktı; hiç hayat belirtisi yoktu. Çatıdaki korkuluklar parlak gökyüzüne doğru sivri bir şekilde uzanıyordu. Herhangi bir kıpırtı olsa gözünden kaçmazdı; hiçbir hareket olmadı.

Kuzeyden batı tarafa geçti; oradaki dört pencereyi uzun uzun, kaygıyla izledi, hiçbir sonuç çıkmadı. Bazen yüreği olmayacak isteklerle kabarıyor, bazen de kendi hayal gücünün aldatmacasıyla titriyordu. Amrah hiçbir işaret vermedi, bir gölge bile kıpırdamıyordu.

Sonra sessizce güney tarafa dolandı. Oradaki kapıda da mühür ve tabela vardı. Ağustos mehtabının tatlı pırıltısı Olivet Tepesi'nin üzerine yağıyor, harfleri cüretkâr bir şekilde açığa çıkarıyordu. Yazıyı okuyup öfkelendi. Tek yapabileceği şey tabelayı çivilerinden söküp çıkarmak ve bir çukura fırlatıp atmaktı. Sonra basamağa oturdu, Yeni Kral ve gelişinin hızlandırılması için dua etti. Kanı soğurken belli belirsiz bir şekilde yaz sıcağında uzun süre yolculuk yapmanın yorgunluğuna teslim oldu, oraya iyice yığılıp uykuya daldı.

Tam o sıralarda Antonia Kulesi tarafından gelen iki kadın Hurların sarayına doğru yaklaşıyordu. Ürkek adımlarla, gizlice ilerliyor, arada bir durup seslere kulak kabartıyorlardı. Bakımsız taş yığınının köşesine geldiklerinde biri diğerine alçak sesle, "İşte bu, Tirzah!" dedi.

Tirzah şöyle bir baktıktan sonra annesinin elini tuttu, sessizce hıçkırarak kadına dayandı.

"Haydi gidelim, çocuğum, çünkü..." Anne tereddütle titredi, sonra sakin olmaya çalışarak devam etti. "Sabah olunca bizi bir daha geri dönmemek üzere şehir kapılarından dışarı atacaklar."

Tirzah neredeyse taşların üzerine yığılıp kalacaktı.

"Ah, evet!" dedi, hıçkırıkların arasından. "Unutuyordum. Eve

gideceğimiz duygusuna kapıldım. Ama biz cüzzamlıyız, artık evimiz yok; ölüler âlemine yaraşırız."

Anne eğilip kızını şefkatle ayağa kaldırdı. "Korkacak hiçbir şeyimiz yok. Haydi, gidelim." dedi.

Ellerini kaldırıp bir lejyonun üzerine yürüseler onları kaçırırlardı.

Pürüzlü duvara iyice yanaşıp iki hayalet gibi süzülerek kapıya geldiler. Orada durdular. Tabelayı görünce hâlâ Ben-Hur'un sıcaklığını taşıyan taşın üzerine çıkıp yazıyı okudular. *Burası imparatorun mülküdür.*

Sonra anne kızının ellerini sımsıkı tutup bakışlarını yukarı kaldırarak anlatılmaz bir acıyla inledi.

"Şimdi ne olacak, anne? Beni korkutuyorsun!"

Cevap hemen geldi. "Ah, Tirzah, zavallıcık ölmüş! O ölmüş!"

"Kim, anne?"

"Ağabeyin! Ondan her şeyi almışlar, her şeyi, bu evi bile!"

"Zavallıcık!" dedi Tirzah, dalgın dalgın.

"Bir daha bize asla yardım edemeyecek."

"Ne olacak peki, anne?"

"Yarın, çocuğum, yarın, yol kenarında bir yer bulup cüzzamlıların yaptığı gibi dileneceğiz yoksa..."

Tirzah yine annesine yaslanıp fısıltıyla, "Bırak da ölelim!" dedi.

"Hayır!" dedi annesi ciddiyetle. "Ölüm zamanımıza Tanrı karar verir, biz Tanrı'ya inanıyoruz. Bu konuda da onu bekleyeceğiz. Gidelim!"

Konuşurken Tirzah'ın elini tuttu ve duvarın yakınından evin batısına doğru yürüdü. O tarafta da görünürde kimse yoktu, evin güney yüzüne ve sokağın bir kısmına vuran parlak ay ışığından kaçınarak sonraki köşeye kadar devam ettiler. Annenin iradesi çok güçlüydü. Arkaya ve batı yüzündeki pencerelere bir bakış atarak Tirzah'la beraber aydınlığa çıktı. Hastalıklarının boyutu dudaklarında ve yanaklarında, mahmur gözlerinde ve çatlak ellerinde, özellikle de uzun, kıvrımlı ve iğrenç şekilde irinle sert-

leşmiş kır saçlarında ve kaşlarında kendini gösteriyordu. Hangisinin anne, hangisinin kızı olduğunu söylemek imkânsızdı, ikisi de cadı gibi yaşlı görünüyordu.

"Şşş!" dedi anne. "Basamakta biri yatıyor, bir adam. Yanına gidelim."

Hızla sokağın karşısına geçtiler ve kapının önüne gelene dek gölgeden ilerleyip durdular.

"Uyuyor, Tirzah!"

Adam hareketsiz yatıyordu.

"Sen burada kal, ben kapıyı deneyeceğim."

Böyle diyerek sessizce karşıya geçti ve kapının üzerindeki küçük kapağa dokundu. Bir sonuç verip vermeyeceğini öğrenemedi, çünkü tam o anda adam iç geçirip kıpırdandı, başındaki mendil kayınca ay ışığında yüzü ortaya çıktı. Kadın onu görünce irkildi; sonra bir daha baktı, hafifçe eğilip tekrar doğruldu, ellerini kenetleyip sessiz bir yakarışla gözlerini gökyüzüne doğru kaldırdı. Kısa bir süre sonra Tirzah'ın yanına koştu.

"Tanrı'nın varlığı kadar kesin ki, bu adam benim oğlum, senin ağabeyin!" dedi, huşu uyandıran bir fısıltıyla.

"Ağabeyim mi! Yahuda mı?"

Annesi hevesle elinden tuttu.

"Gel!" dedi, aynı şekilde fısıldayarak. "Beraber bakalım, bir kere daha, sadece bir kerecik, sonra hizmetkârlarının yardımcısı ol Tanrı'm!"

Hayalet gibi sessiz ve sakince el ele karşıya geçtiler. Gölgeleri adamın üzerine düşünce durdular. Ben-Hur'un eli, avucu açık bir şekilde basamağın üzerinde duruyordu. Tirzah dizlerinin üzerine çöktü, tam bu eli öpecekken annesi onu geriye çekti.

"Sakın yapma, sakın! Pisiz, pisiz!" diye fısıldadı.

Tirzah sanki cüzzamlı olan ağabeyiymiş gibi geri çekildi.

Ben-Hur erkeksi bir yakışıklılığa sahipti. Çöl güneşine ve havasına maruz kalan yanakları ve alnı esmerleşmişti; hafif bıyık-

larının altında dudakları kıpkırmızıydı; dişleri bembeyaz parlıyor, yumuşak sakalı çenesinin yuvarlaklığını ve boğazını saklayamıyordu. Annesinin gözüne ne kadar da güzel görünüyordu! Mutlu çocukluk günlerinde alışkanlığı olduğu gibi onu kucaklayıp başını göğsüne bastırarak öpmeyi nasıl da özlemişti! Bu dürtüye direnecek gücü nereden buluyordu! Tabii ki sevgisinden, ey okur, eğer dikkatle gözlemleyecek olursanız, başka hiçbir sevgiye benzemediğini göreceğiniz anne sevgisinden, kendi içinde gaddarca olsa da muhatabına karşı yumuşacık olan bir fedakârlık gücüyle anne sevgisinden. Bir daha iyileşmeyecek, hatta ölecek bile olsa cüzzamlı öpücüğünü yanağına kondururdu! Ona dokunmak, tam bulduğu anda sonsuza kadar ondan vazgeçmek zorundaydı! Varsın başka bir anne bunun ne kadar acı bir şey olduğunu söylesin! Diz çöküp ayaklarına doğru süründü ve sokakların tozuyla sararan sandaletinin tabanına dudaklarını tekrar tekrar değdirdi, öpücüklerinde ruhu vardı.

Ben-Hur kıpırdandı, elini havaya uzattı. Anne kız geri çekildiler, ama rüyasında mırıldandığını duydular.

"Anne! Amrah! Nerede..."

Sonra derin bir uykuya daldı.

Tirzah özlemle bakıyordu. Anne yüzünü sokağın tozuna yaslayıp kalbinin derinliklerinden kuvvetle gelen hıçkırıklarını bastırmaya çalıştı. Neredeyse uyanmasını istiyor gibiydi.

Kendisini soruyordu, demek ki unutulmamıştı; uykusunda bile onu düşünüyordu. Bu yetmez miydi?

Eliyle Tirzah'a işaret etti, birlikte ayağa kalktılar, sanki solup gidecek görüntüsünü belleklerine kazımak istermiş gibi Ben-Hur'a bir kere daha bakıp el ele karşıya geçtiler. Duvarın gölgesine çekilip orada diz çökerek uyanmasını beklediler, ne olduğunu bilmedikleri bir ilham umuyorlardı. Şimdiye kadar hiç kimse onlarınki gibi bir sevgi sabrının ölçüsünü bize göstermemişti.

Çok geçmeden, Ben-Hur hâlâ uyurken sarayın köşesinde bir başka kadın belirdi. Gölgedeki iki kadın ay ışığında onu net bir şekilde gördüler. Ufak tefek, öne doğru bükük, koyu tenli, kır saçlı, hizmetkâr kılığı içinde ve elinde bir sepet dolusu sebze taşıyan bir kadındı.

Kadın basamakta yatan adamı görünce durdu; sonra kararlı bir şekilde yoluna devam ederek uyuyan adama yaklaştı. Yanından geçip kapıya gitti, sürgüyü kolayca kenara çekip elini açılan boşluğa dayadı. Kapının sol kanadı üzerindeki geniş kapaklardan biri sessizce açılmıştı. Sepeti boşluktan geçirdi, tam kendisi de geçecekken merakına yenilip aşağıda yüzü kendisine dönük yatan yabancıya bir kere bakmak istedi.

Yolun karşısındaki seyirciler alçak bir nida duydular ve kadının sanki görüşünü düzeltmek istermiş gibi gözlerini ovuşturup iyice eğildiğini, ellerini kenetleyip deli gibi etrafına bakındığını gördüler. Sonra kadın tekrar uyuyan adama baktı, biraz daha eğildi ve uzanan elini kaldırıp sevgiyle öptü. Onlar da bunu yapmayı şiddetle arzulayıp cesaret edememişlerdi.

Bu hareket üzerine uyanan Ben-Hur gayriihtiyari elini çekti; tam o anda kadınla göz göze geldi.

"Amrah! Ah Amrah, sen misin?" dedi.

Kadıncağız kelimelerle cevap vermeden sevinçle ağlayarak boynuna atıldı. Ben-Hur kadının kollarını boynundan alıp gözyaşları içindeki kara yüzünü kaldırdı ve öptü; onun sevinci de kadınınkinden pek aşağı sayılmazdı. Sonra karşıdakiler Ben-Hur'un sesini duydular.

"Annem, Tirzah, bana onlardan söz et, Amrah! Konuş, haydi konuş lütfen!"

Amrah yeniden ağlamaya başladı.

"Sen onları görmüşsündür, Amrah. Nerede olduklarını bilirsin; bana evde olduklarını söyle."

Tirzah harekete geçti ama annesi niyetini sezerek onu tuttu. "Sakın gitme. Pisiz, pisiz!" diye fısıldadı.

Sevgisi korkunç bir boyuttaydı. İkisinin de kalbi kırıktı ama onu da hasta etmemeleri gerekiyordu. Tirzah kendine hâkim oldu.

Bu arada Amrah daha da çok ağlıyordu.

"İçeri mi giriyordun?" diye sordu Ben-Hur, kapağın açık olduğunu görünce. "Gel öyleyse. Ben de seninle gireyim." Konuşur-

ken ayağa kalktı. "Lanet olası Romalılar yalan söylüyorlar. Bu ev benim. Kalk Amrah, içeri girelim."

Kısa bir süre sonra, gölgede oturan iki kadını kendilerine boş boş bakan kapıyı izlerken bırakıp içeri girdiler. Belki de o kapıdan bir daha asla giremeyeceklerdi. Tozun içinde birbirlerine sokuldular.

Görevlerini yerine getirmişlerdi.

Sevgileri kanıtlanmıştı.

Ertesi sabah insanlar onları bulup taşlayarak şehir dışına kovaladılar.

"Defolun! Siz ölüler dünyasına aitsiniz; oraya gidin!"

Lanetler kulaklarında çınlayarak yollarına devam ettiler.

V

AMRAH'IN SADAKATİ

Bugünlerde Kutsal Topraklar'da, Kral Bahçesi adındaki ünlü yeri arayan seyyahlar, Kidron yatağına ya da Gidon ve Hinnom kıvrımına inip eski kuyu En-Rogel'e kadar gelirler ve kuyunun tatlı suyundan içip bu yönde görülebilecek en ilginç noktaya erişince orada biraz duraklarlar. Kuyuyu çevreleyen büyük taşlara bakarlar, derinliğini sorgularlar, şarıldayan hazinenin ilkel şekilde yukarı çekilişine gülümseyip onu idare eden hırpani garibana acırlar. Sonra ters tarafa dönüp biri Ophel'de, diğeri eskiden Davut'un şehri olan bölgede sonlanarak kuzeyden aşağıya inen Moriah ve Sion dağlarının görüntüsüyle mest olurlar. Geri planda, ta uzak ufukta kutsal yerler görünür: Burada zarif kubbesiyle Haran; orada harabeleri bile başkaldıran Hippicus'un cesur kalıntıları. Bu manzaranın tadı çıkarılıp hafızaya yeterince kazındıktan sonra seyyahlar sağ taraflarında yalçın bir heybetle duran Zeytin Dağı'na ve sol taraflarındaki Kötü Nasihat Tepesi'ne bakarlar; eğer Kutsal Kitap ve hahamlık ile keşişlik gelenekleri konusunda iyi bir bilgiye sahiplerse batıl korkuların yenemeyeceği bir ilgiye kapılırlar.

Bu tepenin etrafında toplanan ilgi çekici şeyleri anlatmak çok uzun sürecektir; şimdilik eteklerinin modern çağın cehennem, eskilerinse Gehenna dedikleri bir yerde olduğunu söylemek yeterli olur. İsa döneminde olduğu gibi şimdi de güneyden ve güneydoğudan karşısına denk gelen şehre bakan kayalık yüzeyi tek tek değil toplu olarak cüzzamlıların meskeni hâline gelen mezarlarla doludur. Orada yönetimlerini kurup toplumlarını oluşturmuşlardı ve bir şehir inşa edip Tanrı'nın lanetlileri olarak yaşıyorlardı.

Önceki bölümde anlatılan olaylardan iki gün sonraki sabah Amrah En-Rogel kuyusunun yanına gidip bir taşa oturdu. Kudüs'e aşina olan biri onu görse varlıklı bir ailenin gözde bir hizmetkârı sanırdı. Beraberinde bir su testisi ve içindekilerin üstü kar beyazı bir peçeteyle örtülmüş bir sepet getirmişti. Onları yanında yere koyup başından aşağıya inen örtüsünü gevşetti, parmaklarını kucağında birbirlerine kenetleyip tepenin Akeldama ve Kimsesizler Mezarlığı'na dik bir şekilde inen zirvesine dalıp gitti.

Sabahın erken saatleriydi ve kuyuya ilk gelen oydu. Kısa süre sonra elinde bir ip ve deriden bir kovayla bir adam geldi. Ufak tefek, esmer yüzlü kadını selamlayıp ipi açtı, kovaya bağlayıp müşteri beklemeye başladı. Başkaları isterlerse suyu kendileri de çekebilirlerdi; o bu işte profesyoneldi ve güçlü kuvvetli bir kadının taşıyabileceği kadar büyük bir testiyi doldurabilirdi.

Amrah sessiz sedasız oturuyordu; söyleyecek bir şeyi yoktu. Testiyi gören adam bir süre sonra kadına doldurmasını isteyip istemediğini sordu. Kadın nazikçe, "Şimdi değil." diye cevap verdi. Bunun üzerine adam bir daha onunla ilgilenmedi. Şafak Olivet'in üzerinde iyiden iyiye sökerken adamın müşterileri gelmeye başladı, onlarla ilgilenmek için elinden geleni yaptı. Bütün bu zaman boyunca Amrah yerinde oturup tepeye dikkatle bakmaya devam etti.

Güneş ortaya çıktı, ama kadın hâlâ oturup bekliyordu; o böyle dururken biz de niyetine bir bakalım.

Gece karanlığı çöktükten sonra pazara gitmeyi alışkanlık hâline getirmişti kadın. Görünmeden evden çıkar, Tyropoeon ya da doğuda Balık Kapısı'ndaki dükkânlara gider, etini, sebzesini alır, eve dönüp yine kendisini içeri kapatırdı.

Bir kere daha Ben-Hur'un eski evde olmasının verdiği keyif kolayca tahmin edilebilir. Hanımı ya da Tirzah ile ilgili ona söyleyebileceği hiçbir şey yoktu. Ben-Hur onu bu kadar ıssız olmayan bir başka yere gönderebilirdi ama kadın istemedi. Kadın da Ben-Hur'u bıraktığı gibi duran eski odasına yerleştirebilirdi, ama keşfedilme tehlikesi çok büyüktü ve delikanlı soruşturulmaktan kaçınmayı her şeyden çok istiyordu. Mümkün olduğunca sık kadını görmeye gelecekti. Gece gelip gece gidecekti. Kadıncağız bununla yetinmek zorundaydı ve delikanlıyı mutlu etmenin yollarını aramaya başladı hemen. Artık onun bir erkek olduğunu düşünemiyor, çocukça zevklerini kaybettiğini hayal bile edemiyordu. Onu memnun etmek için eski hizmetlerine devam etmeyi düşündü. Eskiden şekerlemeleri çok severdi; kadın onu memnun eden bu tür şeyleri hatırlayıp onları yerine getirmeye karar verdi ve Ben-Hur her geldiğinde malzemeleri hazır etti. Bundan daha mutlu bir şey olabilir miydi? Ertesi gece, her zamankinden daha erken, sepetiyle evden gizlice çıktı ve Balık Kapısı Pazarı'na gitti. En iyi balı arayarak etrafta dolaşırken bir adamın hikâye anlattığını duydu.

Anlatıcı, VI numaralı hücrede Hurlar bulunduğu zaman Antonia Kulesi kumandanına meşale tutan adamlardan biri olduğu söylendiğinde, okur bu hikâyenin ne olduğunu kesin olarak anlayacaktır. Keşfin bütün ayrıntıları anlatılmıştı, Amrah mahkûmların adları ve dul kadının hikâyesiyle beraber hepsini duydu.

Amrah sadık bir hizmetkârın hisleriyle dinlemişti hikâyeyi. Alışverişini yapıp hülyalı bir şekilde eve döndü. Delikanlı için ne mutlu haberleri vardı! Annesini bulmuştu!

Kâh ağlayıp kâh gülerek sepeti bir yana kaldırdı. Birdenbire durup düşündü. Annesinin ve Tirzah'ın cüzzamlı olduğunu söylemek delikanlıyı öldürürdü. Kötü Nasihat Tepesi'ndeki o korkunç şehre gider, durup dinlenmeden hastalıklı her bir mezara girip çıkarak onları arar ve hastalık kapardı. Onların kaderi onun da kaderi olurdu. Ellerini sıktı. Ne yapmalıydı?

O da pek çokları gibi bilgeliğinden değilse de sevgisinden ilham alıp bir karara vardı.

Cüzzamlıların her sabah tepedeki mezarlıklarından aşağı inip

su almak için En-Rogel kuyusuna geldiklerini biliyordu. Testilerini getirip yere koyuyor ve doldurulana kadar uzakta bekliyorlardı. Amansız yasalar herhangi bir istisna kabul etmediğinden hanımı ve Tirzah da mutlaka kuyuya gidiyorlardı. Zengin bir cüzzamlının yoksul cüzzamlıdan farkı yoktu.

Böylece Amrah duyduğu hikâyeden Ben-Hur'a söz etmeyip kuyuya yalnız giderek beklemeye karar verdi. Açlık ve susuzluk talihsizleri oraya sürükleyecekti; görünce onları tanıyacağına inanıyordu; olmazsa onlar kendisini tanırlardı.

Bu arada Ben-Hur eve geldi, uzun uzun konuştular. Yarın Malluch gelecekti, sonra araştırma hemen başlayacaktı. Delikanlı sabırsızlanıyordu. Oyalanmak için civardaki kutsal yerleri dolaşacaktı. Bu sırrın kadının üzerinde ağır bir yük yarattığından emin olabiliriz, ama hiçbir şey söylemedi.

Ben-Hur gidince bütün becerisini toplayarak iyi yiyeceklerin hazırlığına girişti. Yıldızların işaret ettiği gibi gün yaklaşırken sepeti doldurdu, bir testi seçti ve En-Rogel yolunu tuttu. Gördüğümüz üzere, erkenden açılan Balık Kapısı'ndan çıkıp kuyuya vardı.

Güneş doğduktan kısa bir süre sonra, kuyudaki işler yoğunlaşıp su çeken adamın en meşgul olduğu zamanda, yani yarım düzine kova aynı anda doldurulurken ve herkes sabah serinliği yerini günün sıcağına bırakmadan gitme telaşına düşmüşken, tepenin sakinleri mezarlarının kapılarından çıkıp belirmeye başladılar. İçlerinde çok küçük çocukların da bulunduğu gruplar hâlindeydiler. Kalabalıklar -kadınlar omuzlarında testiler, yaşlı ve güçsüz erkekler bastonlara ve koltuk değneklerine dayanarak- hâlinde kayalıkların etrafından çıktılar. Bazıları diğerlerinin omuzlarına yaslanıyor; çok çaresiz birkaçı paçavra yığını gibi çerin çöpün üzerinde uzanıyordu. Son derece hüzünlü bu topluluk bile hayatı daha dayanılır ve çekici kılan sevgi ışığını taşıyordu. Aradaki uzak mesafe, toplumdan dışlanan bu insanların sefaletini tamamen örtmese de yumuşatıyordu.

Amrah kuyu yakınındaki yerinden bu hayalet görünümündeki grupları seyrediyordu. Neredeyse hiç kıpırdamıyordu. Birkaç kere aradıklarını gördüğünü sandı. Orada, tepede olduklarından hiç kuşkusu yoktu; aşağıya gelmek zorunda olduklarını biliyordu; kuyudaki insanların işi bitince geleceklerdi.

Kayalıkların dibinde, geniş açıklığıyla Amrah'ın birkaç kez dikkatini çeken bir mezar vardı. Ağzına yakın bir yerde devasa bir kaya duruyordu. Günün en sıcak saatlerinde güneş içeri vuruyor ve içinde bir ihtimal Gehenna'daki leş bulma görevinden dönen bazı vahşi köpekler haricinde hiçbir canlı yaşamıyormuş gibi görünüyordu. Sabırsız Mısırlı kadın işte tam oradan iki kadının geldiğini görüp hayretler içinde kaldı. Biri diğerini yarı destekliyor, yarı öncülük ediyordu. İkisi de kır saçlı ve yaşlı görünümlüydü; ama kıyafetleri yırtık değildi ve sanki civar kendileri için yeniymiş gibi bakınıyorlardı etraflarına. Kadın, onların kendilerini içinde buldukları çirkin kalabalığın ortaya koyduğu görüntüden korkarak büzüldüklerini düşündü. Bunlar yüreğini hoplatıp dikkatini sadece onların üzerine çekmek için çok hafif sebeplerdi ama öyle oldu.

İki kadın bir süre taşın yanında kalakaldılar; sonra acıyla ve daha büyük korkuyla, kuyuya doğru ağır ağır ilerlemeye başladılar; o arada onları durdurmak için bazı sesler yükseldi, ama yollarına devam ettiler. Su çeken adam yerden çakıl taşları alıp onları uzaklaştırmaya hazırlandı. İnsanlar lanet yağdırmaya başladılar. Tepenin üzerindeki büyük topluluk tiz seslerle bağırıyordu: "Pisiz, pisiz!"

"Kesinlikle." diye düşündü Amrah, iki kadın ilerlerken. "Kesinlikle cüzzamlı âdetlerine yabancılar."

Ayağa kalktı, sepeti ve testiyi alıp onları karşılamaya gitti. Kuyudaki korku hemen hafifledi.

"Ne aptal şey!" dedi biri gülerek. "Ölülere böyle iyi ekmek vermek ne aptalca!"

"Hem de o kadar uzaktan geliyor!" dedi bir başkası. "Ben en azından şehrin kapısında karşılardım onları."

Amrah daha büyük bir dürtüyle ilerledi. Ya yanılıyorsa! Yüreği ağzındaydı. İlerledikçe daha da kuşkulu ve karmaşık bir hâl aldı. Onu bekleyerek dikildikleri yere dört beş metre kala durdu.

Sevdiği hanımıydı bu! Minnetle elini sıkça öptüğü hanımı! Anne sevgisini hatıralarında sadakatle yaşattığı hanımı! Ve bebekliği boyunca besleyip büyüttüğü Tirzah! Acılarını dindirdiği, oyunlarını paylaştığı Tirzah! Büyük evin ışığı, yaşlılığının nimeti,

güler yüzlü, tatlı, neşe dolu Tirzah! Hanımı, sevdiceği, onlar mıydı? Gördükleriyle kadının ruhu bulandı.

"Bunlar çok yaşlılar." dedi kendi kerıdine. "Onları daha önce hiç görmedim. Geri döneyim."

Arkasını döndü.

"Amrah." dedi cüzzamlılardan biri.

Mısırlı kadın testiyi elinden düşürdü ve titreyerek arkasına baktı.

"Kim seslendi bana?" diye sordu.

"Amrah."

Hizmetkârın meraklı gözleri kendisine seslenen kadına yöneldi.

"Kimsiniz?" diye bağırdı.

"Aradığın kişileriz."

Amrah dizlerinin üzerine çöktü.

"Ah hanımım, ah! Beni size kavuşturarı Tanrı'ma şükürler olsurı!"

Şaşkına dönmüş zavallı yaratık dizlerinin üzerinde ilerlemeye başladı.

"Dur, Amrah! Yaklaşma. Pisiz, pisiz!"

Bu sözler yeterliydi. Amrah yüzüstü yere kapaklanıp öyle yüksek sesle hıçkırmaya başladı ki kuyu başındaki insanlar bile duydular. Birden tekrar dizlerinin üzerinde doğruldu.

"Ah hanımım, Tirzah nerede?"

"Buradayım, Amrah, buradayım! Bana biraz su vermeyecek misin?"

Hizmetkâr eski hâline döndü. Yüzüne düşen kalın saçlarını geriye itip ayağa kalktı, sepetine gidip örtüsünü kaldırdı.

"Bak!" dedi. "Burada ekmek ve et var."

Tam peçeteyi yere serecekken hanımı tekrar konuşmaya başladı.

"Yapma, Amrah. Şu insanlar seni taşa tutarlar, içmemize izin vermezler. Sepeti bana bırak. Testiyi alıp su doldur, buraya getir.

Onları mezara götürürüz. Bugün yasalara uygun olan her şeyi yerine getirmiş olacaksın. Acele et, Amrah."

Bütün bunlara tanık olan insanlar hizmetkâra yol verdiler, hatta testisini doldurmasına yardım ettiler. Yüzü kederinin ne kadar acınası olduğunu ortaya koyuyordu.

"Kim onlar?" diye sordu bir kadını.

"Bana çok iyilikleri dokundu." diye cevap verdi Amrah, süklüm püklüm bir hâlde.

Testisini omuzuna alıp hızla geri döndü. Bir anlık dalgınlıkla onların yanına gidiyordu ki, "Pisiz, pisiz! Dur!" çığlığı onu durdurdu. Suyu da sepetin yanına bırakıp geri çekildi, biraz uzakta durdu.

"Teşekkürler, Amrah." dedi hanımı, bıraktıklarını alırken. "Çok iyisin."

"Başka yapabileceğim bir şey yok mu?" diye sordu Amrah.

Annenin eli testinin üzerindeydi; susuzluktan yanıyordu. Durdu, ayağa kalkıp, "Var, Yahuda'nın eve geldiğini biliyorum. Geçen gece onu kapı eşiğinde uyurken gördüm. Sen de uyandırdın."

Amrah ellerini kenetledi.

"Ah, hanımım! Gördünüz demek, ama yanımıza gelmediniz!"

"Bu onu öldürmek demektir. Bir daha asla kollarıma alamayacağım. Bir daha onu öpemeyeceğim. Ah, Amrah, Amrah, biliyorum onu çok seviyorsun!"

"Evet." dedi sadık kadın, tekrar diz çöküp gözyaşlarına boğulurken. "Onun için ölürüm."

"Söylediklerini kanıtla o zaman, Amrah."

"Hazırım."

"Ona nerede olduğumuzu ya da bizi gördüğünü söylemeyeceksin, Amrah."

"Ama sizi arayıp duruyor. Ta uzaklardan sizi bulmak için geldi."

"Bizi bulmamalı. O da bizim gibi hasta olmayacak. Dinle, Amrah. Bugün olduğu gibi bize yardım edeceksin. İhtiyacımız olan

birkaç şeyi getirirsin. Her sabah ve akşam böyle gelirsin ve..." O anda sesi titredi, güçlü iradesi neredeyse çöküyordu. "Bize onu anlatırsın, Amrah, ama ona bizden söz etmeyeceksin. Duydun mu?"

"Onun sizden söz ettiğini duyup sizi aramaya gittiğini görmek çok zor olacak, size olan sevgisini görüp sağ olduğunuzu söylememek!"

"İyi olduğumuzu söyleyebilir misin, Amrah?"

Hizmetkâr başını önüne eğdi.

"Hayır." diye devam etti hanımı. "Öyleyse hep beraber susacağız. Şimdi git ve akşama gel. Seni bekleyeceğiz. O zamana kadar hoşça kal."

"Bu yük çok ağır olacak, hanımım, taşıması çok zor." dedi Amrah, yüzüstü düşerken.

"Onun da bizim gibi olduğunu görmek çok daha ağır olur!" dedi anne, sepeti Tirzah'a verirken. "Akşama gel." diye tekrarladı, suyu alırken ve mezara doğru yöneldi.

Amrah onlar gözden kaybolana kadar dizüstünde bekledi. Sonra kederli bir şekilde evin yolunu tuttu.

Akşam geri geldi, sonra da her sabah ve akşam onlara hizmet etmeyi alışkanlık hâline getirdi; böylece başka hiçbir şeye ihtiyaçları kalmamıştı. Mezar taşlık ve ıssız olsa da kuledeki hücre kadar iç karartıcı değildi. Gün ışığı kapısında parıldıyordu ve burası güzel dünyanın bir parçasıydı. Sonra insan açık bir gökyüzünün altında ölümü çok daha inançlı bekleyebilirdi.

VI

ŞAMPIYON

Yedinci ayın -İbranice tishri, İngilizce ekim- ilk gününün sabahı Ben-Hur bütün dünyaya karşı büyük bir hoşnutsuzlukla handaki yatağından kalktı.

Malluch'un gelişinden sonra müzakere için çok kısa bir süre

kaybetmişlerdi. Malluch araştırmasına Antonia Kulesi'nden, doğrudan görevdeki tribunu cüretkâr bir şekilde sorgulayarak başladı. Memura Hurların hikâyesini ve Gratus'un başına gelen kazanın bütün ayrıntılarını, hiçbir suç unsuru içermeden anlattı. Şimdi bu soruşturmanın amacının, eğer talihsiz aileden birileri sağ olarak bulundularsa, mülklerinin ve vatandaşlık haklarının iade edilmesi ricasıyla Sezar'a dilekçe vermek olduğunu söyledi. Böyle bir dilekçe, hiç kuşkusu yoktu ki, imparatorluk emriyle yürütülen bir soruşturmayla sonuçlanacak ve ailenin hiçbir dostu bundan bir korku duymayacaktı.

Buna cevaben tribun iki kadının Kule'de nasıl tesadüfen bulunduklarını anlattı ve bizzat kendilerinin ifadeleriyle yazılan raporu okumasına müsaade etti, hatta ayrılırken Malluch'un ricası üzerine bu raporun bir kopyası bile kendisine verildi.

Bunun üzerine Malluch hemen Ben-Hur'un yanına gitti.

Bu korkunç hikâyenin delikanlı üzerinde bıraktığı etkiyi tanımlamaya kalkışmanın bir yararı yoktu. Gözyaşları ya da hırslı çığlıklar acıyı hafifletmiyordu; ifade edilemeyecek kadar derin bir acıydı bu. Solgun bir yüz ve güm güm atan bir kalple uzun bir süre hareketsiz oturdu. Arada bir, sanki yakıcı düşüncelerini göstermek istermiş gibi, "Cüzzam, cüzzam! Annem ve Tirzah cüzzamlılar! Ne kadar süredir, Tanrı'm, ne kadar!" diye mırıldanıyordu.

Bir an geliyor erdemli bir hüzün nöbetiyle parçalanıyor, başka bir an geliyor, kabul edilmelidir ki, erdemi ondan daha aşağı kalmayan bir intikamın özlemine kapılıyordu.

Sonunda yerinden kalktı.

"Onları aramam lazım. Belki de ölüyorlar."

"Nereye bakacaksın?" diye sordu Malluch.

"Gidebilecekleri tek bir yer var."

Malluch itiraz etti ve sonunda bir sonraki girişimin idaresini üstüne alacak kadar ileri gitti. Beraberce Kötü Nasihat Tepesi'nin karşısında, eskiden beri cüzzamlıların dilenme bölgesi olan yerdeki kapıya gittiler. Bütün gün boyunca orada kalıp sadaka verdiler, iki kadını sordular ve bulunmaları hâlinde zengin ödüller

vadettiler. Beşinci ayın geri kalanında ve altıncı ayın tamamında her gün aynı şeyi tekrarladılar. Kendilerine güçlü teşvik ve mükâfatlar önerilen cüzzamlılar tepedeki iğrenç şehirde canla başla bir araştırma başlattılar, çünkü onlar sadece yasalarca ölü kabul ediliyorlardı. Kuyunun aşağısındaki ağzı açık mezar da defalarca istila edilip içindekiler sorguya çekilmişti, ama sırlarını sıkı sıkıya korumuşlardı. Soruşturma başarısızlıkla sonuçlanmış oldu. Şimdi yedinci ayın ilk sabahında, elde edilen ilave bilgilere göre, kısa bir süre önce iki cüzzamlı kadın Balık Kapısı'nda yetkililerce taşlanarak kovulmuşlardı. Bu ipucu değerlendirilip tarihler karşılaştırılınca bu mağdurların Hurlar olduğu hüzünlü sonucuna varıldı ve eski soruları daha da karanlığa gömdü. Neredeydiler? Ve onlara ne olmuştu?

"Ailemi cüzzamlı yapmak yetmedi mi?" deyip duruyordu delikanlı tekrar tekrar, tabii nasıl yoğun bir acı duyduğunu okur tahmin edebilir. "Bu yetmedi. Ah yo! Bir de kendi şehirlerinden taşlanarak kovuldular! Annem öldü! Çöllerde dolaşıp durdu ve öldü! Tirzah da öldü! Ben yapayalnız kaldım. Peki ne için? Ne kadar, atalarımın Tanrı'sı, Roma ne kadar dayanacak?"

Öfkeli, umutsuz ve hınçlı bir şekilde hanın avlusuna girdi ve gece gelen insanlarla dolu olduğunu gördü. Kahvaltısını yaparken bazılarının konuşmalarına kulak kabarttı. Özellikle bir grup ilgisini çekmişti. Çoğu genç, güçlü kuvvetli, hareketli ve cüretkârdı, tavırları ve konuşmaları taşralıydı. Görünüşlerinde, tanımlanamaz havalarında, başlarının duruşunda, gözlerinin bakışında, Kudüs'ün alçak tabakalarının dış görünüşüne benzemeyen bir ruh vardı. Bazıları bu ruh hâlinin dağlık bölgelerdeki yaşamın bir özelliği olduğunu düşünebilirdi, ama daha ziyade sağlıklı bir özgür yaşamın izleri sürülebilirdi. Kısa bir süre içinde Ben-Hur onların Galilealılar olduklarını anladı. Çeşitli nedenlerle şehre gelmişlerdi, ama asıl o gün düzenlenen Borazan Bayramı'na katılmak üzere oradaydılar. Kısa süre içinde işe koyulacağı görev için hazır destek bulmayı umut ettiği bir bölgeden geldikleri için hemen ilgisini çektiler.

Ciddi bir Romalı tarzında yetiştirilen bu tür insanların oluşturacağı bir lejyonun neler başarabileceğini aklından geçirerek onları incelerken, heyecandan yüzü kıpkırmızı, gözleri ışıl ışıl bir adam avluya girdi.

"Neden buradasınız?" dedi Galilealılara. "Hahamlar ve yaşlılar tapınaktan Pilate'ı görmeye gidiyorlar. Gelin haydi, acele edin, biz de onlarla gidelim."

Bir anda adamın etrafını sardılar.

"Pilate'ı görmeye mi? Ne için?"

"Bir komplo keşfettiler. Pilate'ın yeni su kemeri tapınağın parasıyla yapılacakmış."

"Ne, kutsal hazineyle mi?"

Parlayan gözlerle birbirlerine aynı soruyu sordular.

"Onlar bağış, Tanrı'nın parası. Tek şekeline dokunmaya hele bir cüret etsin!"

"Gelin." diye bağırdı haberci. "Şimdiye kadar kafile köprüyü geçmiştir bile. Bütün şehir arkalarından gidiyor. Bize ihtiyaçları olabilir. Acele edin!"

Düşünce hemen eyleme geçti ve gereksiz kıyafetleri üzerlerinden çıkaran grup başları çıplak, tarlalardaki orakçılar ve göldeki tekneciler olarak alışkın oldukları şekilde, gömleklerinin altındaki kolsuz, kısa elbiseleriyle ayaklandılar. Güneşe aldırmadan bu kılıkta sürülerinin ardından tepeleri tırmanıyor, olgunlaşan üzümleri topluyorlardı. Sadece kuşaklarını bağlamak için oyalandıktan sonra, "Hazırız." dediler.

Sonra Ben-Hur onlara seslendi.

"Galilealılar!" dedi. "Ben Yahuda'nın bir evladıyım. Beni de aranıza alır mısınız?"

"Dövüşmek zorunda kalabiliriz." diye cevap verdiler.

"Eh, öyleyse ilk kaçan kişi ben olmam."

Bu cevaba güldüler. Haberci, "Yeterince güçlü görünüyorsun. Sen de gel." dedi.

Ben-Hur da kıyafetlerini çıkardı.

"Bir dövüş olacağını düşünüyorsun demek." dedi sakince, kuşağını bağlarken.

"Evet."

"Kiminle?"

"Muhafızlarla."

"Lejyonerler mi?"

"Bir Romalı başka kime güvenebilir?"

"Neyle dövüşeceksiniz?"

Sessizce ona baktılar.

"Şey..." diye devam etti. "Elimizden gelenin en iyisini yapmak zorundayız; ama bir lider seçsek iyi olmaz mı? Lejyonerlerin her zaman bir lideri olur, böylece ortak bir akılla hareket edebilirler."

Galilealılar, sanki bu onlar için yeni bir fikirmiş gibi daha büyük bir merakla ona baktılar.

"En azından beraber hareket etme konusunda anlaşalım." dedi. "Siz hazırsanız ben de hazırım."

"Evet, gidelim."

Unutulmamalıdır ki bu han yeni bir kent olan Bezetha'daydı; grup, Romalıların Sion Dağı üzerindeki Herod sarayını örnek aldıkları Pratorium'a varmak için tapınağın kuzey ve batısındaki ovaları geçmek zorundaydı. Kuzeye ve güneye yönelen sokaklardan -tabii öyle denirse- hızla geçip Akra bölgesinden Mariamne Kulesi'ne döndüler; oradan duvarlı yükseltilerin büyük kapısına giden yol kısaydı. Kutsal şeylere saygısızlık edileceği haberiyle öfkelenen kendileri gibi insanların kimisini geçip kimisinin gerisinde kalarak ilerlediler. Sonunda Pratorium'un kapısına vardıklarında, yaşlılar ve hahamlar kafilesi, dışarıda bağırıp çağıran bir kalabalığı arkalarında bırakıp büyük bir taraftar grubuyla kapıdan girdiler.

Muhteşem mermer siperlerin altında, bir bölük komutanı tam teçhizatlı bir muhafızla birlikte girişi koruyordu. Güneş bütün hararetiyle askerlerin miğferlerine ve kalkanlarına vuruyordu; ama onlar güneşin parıltısına ve güruhun homurtusuna hiç aldırmadan düzenlerini koruyorlardı. Vatandaşlar akın hâlinde açık bronz kapılardan geçerlerken küçük bir grup da dışarı çıkıyordu.

"Neler oluyor?" diye sordu Galilealılardan biri dışarı çıkan birine.

"Hiçbir şey." cevabı geldi. "Hahamlar sarayın kapısında Pilate'ı soruyorlar. O dışarı çıkmıyor. Onlar da birini gönderip, kendilerini dinleyene kadar hiçbir yere gitmeyeceklerini söylediler. Şimdi bekliyorlar."

"İçeri girelim." dedi Ben-Hur sakin tavrıyla, grupla vali arasında sadece bir anlaşmazlık olmakla kalmayıp, onun isteklerini kimin öğreneceği konusunda da ciddi bir sorun olduğunu diğerlerinden daha iyi anlamıştı.

Kapının içinde bir dizi yapraklı ağaç, altlarında da oturacak yerler vardı. Gidip gelen insanlar beyaz, tertemiz kaldırımlara vuran gölgelerden dikkatle kaçınıyorlardı; çünkü ne kadar garip görünse de, hahamlık hükümlerine göre, sözüm ona yasadan kaynaklanan şekilde, Kudüs duvarları içinde hiçbir yeşil bitkinin yetiştirilmesine izin verilmiyordu. Mısırlı gelini için bir bahçe isteyen bilge kralın bile bunu En-Rogel'in yukarısındaki vadilerin kesişme noktasına kurdurmak zorunda kaldığı söyleniyordu.

Ağaçların tepelerinden sarayın ön yüzü parıldıyordu. Grup sağa dönüp biraz ilerideki geniş meydana geldi, batı tarafta valinin evi vardı. Heyecanlı kalabalık meydanı doldurdu. Bütün yüzler, şimdi kapalı olan geniş bir kapının üzerine yapılan revaka çevrilmişti. Revakın altında bir başka lejyoner topluluğu dizilmişti.

O kadar sıkışık duruyorlardı ki, dostlar isteseler de daha ileriye gidemezlerdi, geride kalıp neler olacağını gözlemlediler. Revakın etrafında hahamların yüksek sarıkları görünüyor, sabırsızlıkları zaman zaman arkalarındaki kitleye yansıyordu. Sık sık bir çığlık duyuluyordu. "Pilate, eğer sen valiysen, buraya gel!"

Yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuş bir adam kalabalığı yararak geldi.

"İsrail'in burada hiçbir önemi yok." dedi, yüksek sesle. "Bu kutsal topraklarda Roma'nın köpeklerinden bir farkımız yok."

"Sizce ortaya çıkmayacak mı?"

"Ortaya çıkmak mı? Üç kere reddetmedi mi?"

"Hahamlar ne yapacaklar?"

"Kayserya'da olduğu gibi, onlara kulak verene kadar burada kamp kuracaklar."

"Hazineye dokunmaya cesaret edemez, değil mi?" diye sordu Galilealılardan biri.

"Kim bilir? Bir Romalı Yücelerin Yücesi'ne saygısızlık etmemiş miydi? Romalıların kutsal saydığı bir şey var mı ki?"

Bir saat geçti ve Pilate onlara cevap vermeye tenezzül etmediği hâlde hahamlar ve kalabalık hiçbir yere ayrılmadı. Öğlen oldu, batıdan bir sağanak geldi, ama durumda hiçbir değişiklik olmadı, hatta kalabalık daha da arttı, daha gürültülü ve öfkeli bir hâl aldı. Bağırtılar neredeyse hiç kesilmiyordu, "Dışarı çık, dışarı çık!" Bazen saygısız çığlıklar yükseldiği de oluyordu. Bu arada Ben-Hur Galilealı arkadaşlarını bir araya topladı. Romalının gururunun sonunda ketumluğuna üstün geleceği ve sonucun çok uzak olmadığı kararına vardı. Pilate şiddete başvurmak için halkın kendisine bir bahane yaratmasını bekliyordu.

Sonunda beklenen oldu. Kalabalığın ortasında bir yumruklaşma duyuldu, ardından da acı ve öfke bağırtılarıyla kargaşa geldi. Revakın önündeki saygıdeğer insanlar büyük bir şaşkınlık içinde geriye döndüler. Arka taraftaki halk önce ileri doğru atıldı, dışarı çıkma çabası vardı. Kısa bir süre sonra karşı güçlerin baskısı korkunç bir hâl aldı. Hep bir ağızdan binlerce ses neler olduğunu sorguladı; kimse cevap vermeye fırsat bulamadan şaşkınlık hızla paniğe dönüştü.

Ben-Hur kendisine hâkimdi.

"Göremiyor musun?" diye sordu Galilealılardan birine.

"Hayır."

"Seni yukarı kaldırayım."

Adamı belinden tuttuğu gibi yukarı kaldırdı.

"Ne var?"

"Şimdi görüyorum." dedi adam. "Sopalı adamlar var, insanlara vuruyorlar. Yahudiler gibi giyinmişler."

"Kim onlar?"

"Kesinlikle Romalılar bunlar. Kılık değiştirmişler. Sopaları havada fır dönüyor! Orada yaşlı bir haham yere düştü! Kimseyi affetmiyorlar!"

Ben-Hur adamı aşağıya indirdi.

"Galilealılar!" dedi. "Bu Pilate'ın numarası. Şimdi dediklerimi yaparsanız sopalı adamların hakkından geliriz."

Galilealılar galeyana geldiler.

"Evet, evet." diye cevap verdiler.

"Kapının yanındaki ağaçların oraya gidelim. Kanuna aykırı da olsa Herod'un ağaçları işimize yarayacak. Gelin!"

Hepsi bütün hızlarıyla geriye doğru koştu. Kollarının tüm gücüyle ağaçları gövdelerinden söktüler. Kısa bir süre içinde onlar da silahlanmıştı. Meydanın köşesine geri döndüklerinde kapıya doğru deli gibi koşan bir kalabalıkla karşılaştılar. Arka tarafta, bir çığlık, inleme ve lanet okuma karmaşası devam ediyordu.

"Duvar tarafına!" diye bağırdı Ben-Hur. "Duvar tarafına! Bırakın güruh geçip gitsin!"

Sağ taraflarındaki duvara yapışıp kalabalığın linçinden kurtuldular. Yavaş yavaş ilerleyerek sonunda meydana vardılar.

"Bir arada kalıp beni takip edin!"

Bu arada Ben-Hur'un liderliği mükemmeldi. Kaynaşan kalabalığın içine daldığında ekibi de tek vücut hâlinde arkasından geldi. İnsanları sopalarla döven ve yere yıkılmalarından mutlu olan Romalılar, kıvrak, dövüşe hazır ve aynı şekilde silahlanmış Galilealılarla burun buruna gelince şaşkına döndüler. Sonra bağırtılar şiddetli bir hâl aldı; sopa darbeleri hızlı ve öldürücüydü. Kimse görevini iyi bir eğitim almış Ben-Hur gibi icra edemezdi; çünkü sadece vurmayı ve savunmayı iyi bilmekle kalmıyordu, uzun kolu, mükemmel hareketleri ve eşsiz gücü de her karşılaşmada başarılı olmasına yardım ediyordu. Aynı zamanda hem bir

dövüşçü hem de bir liderdi. Ustalıkla kullandığı sopa gayet uzun ve ağırdı, bu yüzden birisine bir kez vurması yeterliydi. Üstelik her arkadaşının mücadelesini izliyor gibi görünüyordu; tam zamanında en çok ihtiyaç duyulduğu yerde olma yeteneğine sahipti. Nara atması kendi ekibi için ilham verici, düşmanları için korkutucuydu. Böylelikle afallayan ve eşit bir şekilde karşı konulan Romalılar önce geri çekildiler, ama sonunda arkalarını dönüp revaka kaçtılar. Ateşli Galilealılar merdivenlere kadar peşlerinden gidebilirlerdi, ama Ben-Hur akıllıca engelledi onları.

"Durun, dostlar!" dedi. "Şuradaki bölük komutanı korumalarıyla beraber geliyor. Kılıçları ve kalkanları var; onlarla dövüşemeyiz. İyi iş çıkardık; hazır fırsatımız varken geri dönüp kapıdan çıkalım."

Ağır ağır ona itaat ettiler; çünkü düştükleri yerde kalan, kimisi kıvranan ve inleyen, kimisi yardım isteyen, kimisi de ölmüş gibi sessiz yatan yurttaşlarının üzerinden atlamak zorunda kalıyorlardı. Ama yerdekilerin hepsi Yahudi değildi. Bundan teselli buldular.

Onlar giderlerken bölük komutanı arkalarından bağırdı; Ben-Hur ona güldü ve kendi dilinde cevap verdi. "Biz İsrail köpeğiysek siz de Roma çakalısınız. Burada bekleyin, tekrar geleceğiz."

Galilealılar alkışladılar ve gülerek yollarına devam ettiler.

Kapının dışında Ben-Hur'un Antakya arenasında bile hiç görmediği bir kalabalık vardı. Evlerin damları, sokaklar, tepenin yamacı ağlayıp yakaran insanlarla doluydu. Hava onların çığlıkları ve lanetlemeleriyle çınlıyordu.

Grubun dışarıdaki muhafızların müdahalesi olmadan, gitmelerine izin verildi. Tam çıkmışlardı ki, revaktaki bölük komutanı göründü ve Ben-Hur'a seslendi.

"Hey, küstah! Sen Romalı mısın, yoksa Yahudi mi?"

"Yahuda'nın oğluyum ben, burada doğdum. Benimle ne işin var?" dedi Ben-Hur.

"Kal ve dövüş."

"Teke tek mi?"

"Nasıl istersen."

Ben-Hur alaylı alaylı güldü.

"Ah cesur Romalı! Romalı Jüpiter piçinin kıymetli oğlu! Benim hiç silahım yok."

"Benimkini al." diye cevap verdi bölük komutanı. "Ben muhafızınkini alırım."

Bu konuşmayı duyan insanlar sus pus oldular; uzaktakileri de susturdular. Ama geçenlerde Ben-Hur Antakyalılar ve Uzak Doğuluların gözleri önünde bir Romalıyı dövmüştü; şimdi Kudüslülerin gözleri önünde bir başkasını dövemez miydi? Hem de bu onur yeni kralın yoluna çok büyük bir fayda sağlardı. Hiç tereddüt etmedi. Bölük komutanının yanına gidip, "Ben hazırım. Kılıcını ve kalkanını ver." dedi.

"Ya miğfer ve zırh?" diye sordu Romalı.

"Onlar sende kalsın. Benim üstüme uymazlar."

Silahlar dürüstçe paylaşıldı ve bölük komutanı da hazır oldu. Bu zaman boyunca, kapının yanında sıraya dizilmiş olan askerler yerlerinden hiç kıpırdamadılar; sadece dinliyorlardı. Kalabalığa gelince, dövüşçüler mücadeleyi başlatmak için ilerlediklerinde bir soru ağızdan ağıza dolaştı. "Bu kim?" Hiç kimse cevabı bilmiyordu.

Romalıların silah konusundaki üstünlükleri üç şeyden oluşuyordu: disipline itaat, savaş düzeni almak ve kısa kılıçların özel kullanımı. Bir savaşta bu kılıcı asla kesmek için kullanmazlardı. Başından sonuna kadar herkese saplayarak ilerlerler ve genellikle düşmanın yüzünü hedef alırlardı. Ben-Hur bütün bunları gayet iyi biliyordu. Tam çarpışma başlamak üzereyken, "Sana Yahuda'nın oğlu olduğumu söylemiştim, ama lanistada eğitim aldığımı söylemedim. Kendini koru!"

Bu sözleri söyleyip düşmanına yaklaştı. Bir an karşılıklı durup kabartmalı kalkanlarının kenarından birbirlerine baktılar. Sonra Romalı ileri atılıp aşağıdan vuracak gibi yaptı. Yahudi ona güldü. Arkasından yüze bir darbe geldi. Yahuda hafifçe sola bir adım attı; bu adım kılıç darbesinden daha hızlıydı. Düşmanın havaya

kalkan kolunun altından kalkanını kaydırarak kılıç ve onu tutan kolu kalkanın üst kısmına dayanıp kaldı. Bu sefer ileri ve sola doğru bir adım atınca düşmanın sağ tarafı kılıcın tam hedefine oturdu. Bölük komutanı kaldırıma tangırtıyla çarparak göğsünün üzerine yığılıp kaldı. Ben-Hur dövüşü kazanmıştı. Ayağını düşmanının sırtına koyup gladyatör geleneğine uygun olarak kalkanını başının üzerine kaldırdı ve kapının yanında istiflerini hiç bozmayan askerleri selamladı.

İnsanlar zaferin farkına varınca deliye döndüler. Ta uzakta, Xystus'taki evlerin çatılarına haber ulaşınca insanlar şallarını ve mendillerini sallayıp bağırmaya başladılar. Kabul etseydi Galilealılar Ben-Hur'u omuzlarında taşıyacaklardı.

O anda kapıdan içeri gelen bir astsubaya, "Arkadaşınız bir asker gibi öldü. Onu böylece bırakacağım. Sadece kılıcı ve kalkanı artık benim." dedi.

Bunu dedikten sonra yürüyüp gitti. Biraz ileride Galilealılarla konuştu.

"Kardeşlerim, çok iyi davrandınız. Şimdi bizim peşimize düşmesinler diye ayrılalım. Bu akşam Bethany'deki handa buluşalım. Size İsrail için çok önemli olan bir teklifte bulunacağım."

"Kimsin sen?" diye sordular ona.

"Yahuda'nın oğlu." diye cevap verdi basitçe.

Onu görmek isteyen kalabalık grubun etrafını sardı.

"Bethany'ye gelecek misiniz?" diye sordu Ben-Hur.

"Evet, geleceğiz."

"O zaman bu kılıcı ve kalkanı da yanınızda getirin ki sizi tanıyabileyim."

Gitgide artan kalabalığı yararak hızla gözden kayboldu.

Pilate'ın emri üzerine insanlar şehirden gelip ölü ve yaralılarını aldılar; onlar için yas tuttular; ama keder, her yerde aranan ve övülen, bilinmeyen bir şampiyonun zaferiyle büyük ölçüde hafifledi. Halkın azalan neşesi bu cesur kahramanlıkla tekrar yerine geldi. Sokaklarda, hatta tapınakta bayram törenlerinin ortasında

Makkabilerin eski hikâyeleri tekrar anlatıldı. Binlerce insan kafalarını sallayıp, "Biraz daha, sadece birazcık daha sonra İsrail hak ettiği yere gelecek. Tanrı'ya inanın ve sabırlı olun." diye fısıldıyorlardı.

İşte böylece Ben-Hur Galilea'nın desteğini kazandı ve gelecek olan kralın davasına büyük hizmeti dokunacak bir yolu açmış oldu.

Nasıl bir sonuca varacağını göreceğiz.

YEDİNCİ KİTAP

Uyanınca, gördüm onu,
Toz uçuşan havada denizi düşlüyordu,
Kıvrak, güleryüzlü bir deniz kızı,
Yosunlardan bilezikleriyle,
Saçında parlayan kehribar boncuklar.

(THOMAS BAILEY ALDRICH)

I

HABERCİ

Kararlaştırıldığı gibi Bethany'deki handa buluşuldu. Ben-Hur Galilealılarla birlikte onların memleketine gitti; eski pazar yerindeki kahramanlıkları orada ona ün ve nüfuz kazandırmıştı. Kış bitmeden üç lejyon kurup onları Roma tarzında organize etti. Çok daha fazlasını yetiştirebilirdi, çünkü bu cesur insanların savaşçı ruhu hiç uyumuyordu. Bununla birlikte gidişat hem Roma hem de Herod Antipas'a karşı dikkatli bir korunmayı gerektiriyordu. Şimdilik üç lejyonla yetinip onları sistematik bir eylem için yetiştirmeye ve eğitmeye çalıştı. Bu amaçla subayları Trachonitis'in lav yataklarına götürüp onlara silah, özellikle de mızrak ve kılıç kullanmayı, lejyoner düzeninde manevra yapmayı öğretti; ondan sonra da onları eğitmen olarak evlerine gönderdi. Kısa süre içinde eğitim bu insanların meşgalesi hâline geldi.

Tahmin edileceği gibi, bu görev Ben-Hur için sabır, beceri, gayret, inanç ve kendini adama gerektiriyordu; bu nitelikler diğer insanlara zorlu meselelerde ilham kaynağı olma konusunda daima işe yarar; bunlara hiç kimse bu kadar büyük ölçüde sahip

olmamış ya da bu kadar etkili kullanmamıştır. Kendini hiçe sayıp nasıl da gayretle çalışmıştı! Kendisine silah ve para desteği sağlayan Simonides ile gözcülük eden ve erzak getiren İlderim olmasa başarı kazanamazdı. Ayrıca Galilealıların becerisi olmasa yine başarısız olurdu.

Bu isim altında dört kabile vardı: Asher, Zebulon, Issachar ve Naphtali; hepsi ayrı ayrı bölgelere sahipti. Tapınak nazarında Yahudi olarak doğanlar kuzeydeki kardeşlerini küçümserlerdi; ama Talmud, "Galilealılar onura, Yahudiler paraya düşkündür." diyordu.

Kendi memleketlerini sevdikleri kadar Roma'dan nefret eden bu insanlar her isyanda meydanda ilk yer alıp en son ayrılıyorlardı. Roma ile yapılan son savaşta yüz elli bin Galilealı genç öldü. Büyük bayram günlerinde ordular gibi yürüyüp kamp kurarak Kudüs'e giderlerdi. Fikren liberaldiler ve putperestlere karşı bile hoşgörülüydüler. Herod'un her bakımdan Romalı olan güzelim şehirleriyle, özellikle de Sepphoris ve Tiberias'la gurur duyuyorlardı ve kurulmalarına sadakatle destek vermişlerdi. Dünyanın her yerinden gelen insanlarla iyi geçinir, barış içinde yaşarlardı. Yahudi adının şanı için şarkıların şarkıcısı gibi şairler ve Hosea gibi peygamberler çıkarmışlardı.

Böylesine çevik, gururlu, cesur, sadık ve hayalperest insanlar için kralın geliş hikâyesi çok güçlü bir etkiye sahipti. Roma'yı yıkmaya geliyor olması Ben-Hur tarafından ileri sürülen plana dâhil olmaları için yeter de artardı bile; ama bir de dünyayı hâkimiyetine alacağına, Sezar'dan daha güçlü, Süleyman'dan daha muhteşem olacağına, hâkimiyetinin sonsuza dek süreceğine ikna edildikleri zaman, işin cazibesi daha da dayanılmaz olmuş, kendilerini ruhen ve bedenen davaya adamışlardı. Ben-Hur'a hangi yetkiye dayanarak bu söylemlerde bulunduğunu sorduklarında Ben-Hur onlara peygamberlerin sözlerini aktardı ve Antakya'da bekleyen Baltazar'dan söz etti. Bundan tatmin oldular, çünkü çok sevilen eski bir Mesih efsanesiydi ve onlar için Tanrı'nın adı kadar tanıdıktı. Uzun zamandır beklenen rüya böylelikle gerçekleşecekti. Kral çok yakında geliyordu.

Ben-Hur için kış ayları böyle geçip gitti ve batıda deniz esintilerinin getirdiği sevindirici sağanaklarla ilkbahar geldi. O süre

zarfında öyle ciddiyetle ve başarıyla didinip durmuştu ki, kendi kendine ve yandaşlarına, "İyi kalpli kral gelsin. Tahtını nerede kurmak istediğini bize söylemesi yeter. Kılıç tutan ellerimizle tahtını onun için koruruz."

Pek çok kişiyle ilişkisinde onu sadece Yahuda'nın oğlu olarak biliyor, öyle çağırıyorlardı.

***

Bir akşam, Ben-Hur Trachonitis'te yaşadığı mağaranın girişinde birkaç Galilealıyla otururken, Arap bir haberci atıyla gelip ona bir mektup verdi. Mektubun zarfını açıp okudu Ben-Hur.

KUDÜS, 4 Nisan

İnsanların İlyas olduğunu söyledikleri bir peygamber çıkageldi. Yıllarca çölde yaşamış, bizim gözümüzde o bir peygamberdir. Konuşmaları da böyledir, ağırlığı kendisininkinden çok daha büyük olan birinin gelmek üzere olduğunu ve Ürdün Nehri'nin doğu kıyısında onu beklediğini söylüyor. Bizzat onu görüp dinlemeye gittim. Beklediği kişi senin de beklediğin kralın ta kendisi. Gel de kendin karar ver.

Bütün Kudüs peygamberi görmeye gidiyor; beklediği kıyıdaki insan kalabalığı Hamursuz Bayramı'nın son günlerindeki Olivet Dağı gibi.

MALLUCH.

Ben-Hur'un yüzü sevinçle ışıldadı.

"Bu haberle, dostlarım..." dedi. "Bu haberle bekleyişimiz sona erdi. Kralın habercisi geldi ve onu ilan etti."

Mektubu dinleyen insanlar ortaya attığı vaade çok sevindiler.

"Şimdi hazırlanın." diye ekledi Ben-Hur. "Sabah yönünüzü evlerinize doğru çevireceksiniz; oraya vardığınızda maiyetinize haber gönderin ve benim yönlendireceğim şekilde toplanmak için hazır olmalarını söyleyin. Ben, kralın gelişi gerçekten de bu kadar yakın mı diye görmeye gidecek ve size haber yollayacağım. Bu esnada bu vaadin keyfini sürelim."

Mağaraya girip İlderim'e ve Simonides'e birer mektup yazdı,

aldığı haberleri aktardı ve hemen Kudüs'e gitme niyetinden söz etti. Süratli ulaklarla mektuplar gönderildi. Gece olup da yön gösterici yıldızlar çıkınca atına bindi ve Amman ile Şam arasındaki kervanların izini sürmek niyetiyle bir Arap rehberle Ürdün'e doğru yola koyuldu.

Rehber güvenilir, Aldebaran hızlıydı; böylelikle gece yarısı ikili lav bölgesinden çıkıp güneye doğru hızla yol almıştı.

II

SÜRPRİZ

Ben-Hur'un niyeti gün ağarırken rotadan çıkıp dinlenecek emin bir yer bulmaktı; ama çöldeyken şafağa yakalandı ve yolu-na devam etti. Rehber bir süre sonra onu büyük kayalarla çevrili bir vadiye getireceğini vadetmişti, orada bir su kaynağı, birkaç dut ağacı ve atlar için çokça yeşillik vardı.

Kısa zaman içinde olacak harika olayları, bunların insanların ve ulusların durumlarında yaratacakları değişiklikleri düşünerek atını sürerken, daima tetikte olan rehber arkalarında beliren bir-takım yabancılara dikkatini çekti. Çölün her yerinde, artan ışıkta yavaş yavaş sararan ve görünürde hiçbir yeşillik olmayan, dalga dalga kumlar uzanıyordu. Sol taraflarında, çok uzaklarda sonsuz gibi görünen bir dizi alçak dağ vardı. Böylesi engin bir boşlukta hareket hâlindeki bir şey uzun süre gizli kalamazdı.

"Üzerinde binicileri olan bir deve." dedi rehber doğrudan.

"Arkalarında başkaları da var mı?" dedi Ben-Hur.

"Yalnız. Yok yok, at sırtında bir de adam var. Muhtemelen sürücü olmalı."

Kısa bir süre sonra Ben-Hur da beyaz ve alışılmadık şekilde iri olan deveyi gördü; bu ona Baltazar'la İras'ı Daphne Koruluğu'ndaki çeşmeye getiren muhteşem hayvanı hatırlattı. Onun bir benzeri olamazdı. Güzel Mısırlıyı düşünürken elinde olmadan gidişi yavaşladı, sonunda perdeli bir mahfe ile içinde oturan iki kişiyi ayırt edene kadar salınarak ilerledi. Ya Baltazar ile İras'sa bunlar! Acaba onlara kendini göstermeli miydi? Ama olamazdı.

Burası çöldü ve onlar yalnızlardı. Bu soruyu düşünürken devenin salına salına atılan uzun adımları içindekileri yanına kadar getirdi. Minik çanların çınlamalarını duydu ve Kastalia Çeşmesi'ndeki insanların dikkatlerini çeken zengin mahfeyi gördü. Daima Mısırlılara eşlik eden Habeş sürücüyü de fark etti. İri yarı hayvan atının yanında durdu ve Ben-Hur kafasını kaldırıp bakınca, o da ne, İras perdeyi kaldırmış kendisine bakıyordu! Muhteşem gözleri şaşkınlık ve merak içinde parlıyordu!

"Tanrı'nın inayeti üzerinize olsun!" dedi Baltazar, titrek sesiyle.

"Sizin de." diye cevap verdi Ben-Hur.

"Gözlerim artık iyice zayıfladı." dedi Baltazar. "Ama geçenlerde cömert İlderim'in çadırındaki saygıdeğer konuk olan Hur'un oğlu olduğunu söylüyorlar bana."

"Ve sen de bilge Mısırlı Baltazar'sın; benim bu çölde bulunmama neden olan, beklenen bazı kutsal şeyler hakkında konuşmuştun. Burada ne işin var?"

"Tanrı'nın olduğu hiçbir yerde insan yalnız değildir ve Tanrı da her yerdedir." diye cevap verdi Baltazar ciddiyetle. "Ama senin soruna gelince, biraz ardımızda İskenderiye'ye giden bir kervan var, o da Kudüs'ten geçeceği için benim hedefimde olan Kutsal Şehir'e kadar onun refakatinden yararlanmayı uygun buldum. Romalı bir kafile onlara eşlik ettiği için yavaş ilerlemelerinden memnun kalmayıp bu sabah erkenden kalktık ve önden buraya kadar geldik. Yolda çıkabilecek soyguncular dan korkmadık, çünkü Şeyh İlderim'in bir mührü var bende; yırtıcı hayvanlara karşı da Tanrı bizi korur."

Ben-Hur başıyla onaylayarak, "İyi yürekli şeyhin mührü çölün her yerinde teminattır, aslana gelince kendi türünün kralı olan bu hayvanı geçmek için hızlı olması gerekir." dedi.

Konuşurken devenin boynunu okşadı.

"Yine de..." dedi İras, yaşlı adamla konuşurken birkaç kez bakışlarını ona çeviren delikanlının gözünden kaçmayan bir gülümsemeyle. "Açlığını gidermiş olması çok daha iyi olurdu. Aslanlar da acıkır ve baş ağrısı çekerler. Sen gerçekten de babamın sözünü ettiği ve benim de tanışma zevkine erdiğim Ben-Hur'san,

eminim ki bize çölde, ışıltısında sabah kahvaltımızı yapabileceğimiz bir tatlı suyun yolunu göstermekten memnuniyet duyarsın."

Ben-Hur seve seve cevap verdi.

"Güzel Mısırlı, seni anlıyorum. Birazcık daha sıkıntıya katlanırsan, aradığın su kaynağını bulacağız. Suyunun ünlü Kastalia kadar tatlı ve soğuk olacağına söz veriyorum. İzninle acele edelim."

"Susamışların şükranlarını gönderiyorum sana." diye cevap verdi kız. "Ayrıca bunun karşılığında, Şam'ın çiy düşmüş çayırlarından gelen taze tereyağı ile şehir fırınlarından bir parça ekmek öneriyorum."

"Nadir bulunan bir nimet! Haydi gidelim."

Ben-Hur böyle diyerek rehberle birlikte yola koyuldu. Develerle yolculuğun zorluklarından biri hoş bir sohbete imkân vermemesidir.

Bir süre sonra grup sığ bir dereye geldi, aşağıya doğru inen rehber sağa dönerek onlara yol gösterdi. Son yağmurlardan dere yatağı yumuşamıştı, iniş oldukça dikti. Yol bir an için genişledi, iki yanı aşağılara doğru akan sellerin getirdiği taşlarla doluydu. Sonunda dar bir geçitten geçip çok güzel bir vadiye geldiler; bitmek bilmeyen sapsarı ve kurak bir düzlükten birdenbire buraya gelmek yeni keşfedilen bir cennet etkisi yarattı. Beyaz çakıl taşlarıyla, yer yer kıvrılıp akan su kanalları, çimenlerle yeşillenen ve sazlarla püsküllenen adalar arasında dolaşan ipler gibi görünüyordu. Ürdün vadisinin derinliklerinden yukarıya cüretkâr zakkumlar tırmanıyor, iri çiçekleriyle çukurdaki yeri renklendiriyordu. Bir palmiye kral edasıyla yükseliyordu. Sınır oluşturan kayaların dipleri tırmanan asmalarla kaplıydı, sol taraftaki sarp kayalığın altında dut ağaçları kendiliklerinden çıkmış, grubun aradığı su kaynağını ilan ediyorlardı. Rehber, sazlıklardan havalanan keklikler ve parlak renkli küçük kuşların ıslıklarına aldırmadan onları o tarafa yönlendirdi.

Kayalıklarda kemerli bir çukura dönüşen bir çatlaktan çıkıyordu su. Üzerine İbranice harflerle *Tanrı* kelimesi oyulmuştu. Bunu yazan kişi hiç kuşkusuz bu sudan içmiş, birkaç gün orada kalmış ve bu tükenmez kaynağa şükranlarını sunmuştu. Kemerden çı-

kan su parlak yosunlarla beneklenen bir taşın üzerinden neşeyle akıyor, cam gibi parlak bir havuza dökülüyor, oradan da çimenlik iki kıyı arasından, önüne gelen ağaçları besleyerek susuz kumların içinde gözden kayboluyordu. Havuzun kenarlarında birkaç dar yol görünüyordu; onun dışında etraftaki yerler ayak basılmamış çimenlikti. Burayı gören rehber insanların müdahalesinden uzakta dinlenebileceklerinden emin oldu. Atlar salıverildi; Habeş, Baltazar ve İras'ın yere çöken deveden inmelerine yardım etti. Yaşlı adam yüzünü doğuya çevirip ellerini saygıyla göğsünde kavuşturarak dua etti.

"Bana bir bardak getir." dedi İras, sabırsızlıkla.

Köle mahfeden kristal bir kadeh getirdi. Sonra İras Ben-Hur'a dönüp, "Pınarda senin hizmetkârın olacağım." dedi.

Beraber havuza yürüdüler. Ben-Hur kadehi suya daldıracaktı, ama kız önerisini reddetti, diz çökerek kadehi akan sudan doldurdu; kadeh dolup taşınca önce içmesi için Ben-Hur'a uzattı.

"Hayır." dedi delikanlı, zarif elini iterek ve yukarı kalkmış kaşlarının kemeri altında yarı gizlenmiş iri gözlerine bakarak. "Ben hizmet edeyim, lütfen."

Kız kendi isteğinde diretti.

"Benim ülkemde bir deyiş vardır, Hur'un oğlu, 'Talihlinin sakisi olmak kralın vekili olmaktan iyidir.'"

"Talihli mi!" dedi Ben-Hur.

Sesinin tonunda ve bakışlarında hem şaşkınlık hem de merak vardı.

"Tanrılar, yanımızda olduklarının bir işareti olarak bize başarı nasip ederler. Sen arenada galip gelmedin mi?"

Delikanlının yanakları kızardı.

"Bu işaretlerden biriydi. Bir tane daha var. Kılıçlarla yapılan bir dövüşte bir Romalı öldürdün."

Sadece övgü olarak sözü edilen zaferlerden dolayı değil, kendisini ilgiyle izliyor olduğu düşüncesinden dolayı kızarıklık daha

da koyulaştı. Bir an sonra bu keyfin ardından bir başka düşünce geldi. Dövüşün bütün Doğu'da duyulduğunun farkındaydı; ama kazananın adını çok az kişi biliyordu: Malluch, İlderim ve Simonides. Onlar bu sırrı onunla paylaşmış olabilirler miydi? Hem merak hem de memnuniyetle kafası allak bullak oldu, bunu fark eden kız ayağa kalkıp kadehi havuzun üstünde tuttu.

"Ey Mısır'ın tanrıları! Bir kahramanı tanıdığım için şükranlarımı sunuyorum, İdernee Sarayı'ndaki kurban benim kralım olmadığı için de şükürler olsun. Ey kutsal tanrılar, buna içiyorum."

Kadehteki suyun bir kısmını havuza döküp kalanını içti. Kristal kadehi dudaklarından çekince delikanlıya güldü.

"Ey Hur'un oğlu, bir kadına bu kadar kolayca yenilmek her yiğidin âdeti midir? Şimdi kadehi al ve içinde benim için mutlu bir söz var mı diye bak."

Ben-Hur kadehi aldı ve doldurmak için eğildi.

"Bir İsrailoğlunun şerefine kadeh kaldıracağı tanrıları yoktur." dedi, öncekinden daha büyük olan şaşkınlığını gizlemek için suyla oynayarak. Mısırlı kendi hakkında başka neler biliyordu? Simonides ile olan ilişkisi ona anlatılmış mıydı? İlderim'le bir anlaşma yapmıştı, yoksa onu da mı biliyordu? Güvensizliğe kapıldı. Birisi onun sırlarını ele vermişti, ciddi sırlardı bunlar. Ayrıca Kudüs'e gidiyordu, o anda orası bütün dünyada bir düşmanın böyle sırları bilmesinin kendisi, arkadaşları ve dava için en tehlikeli olacağı yerdi. Peki o da düşmanı mıydı? Yazmak yavaş olsa bile, düşünmenin anlık olması bizim için iyi bir şeydir. Kadeh soğuyunca suyla doldurdu ve ayağa kalkıp gayet başarılı bir kayıtsızlıkla, "Güzeller güzeli, ben bir Mısırlı, Yunanlı ya da Romalı olsaydım..." Konuşurken kadehi başının üzerine kaldırdı. "Ey iyi tanrılar derdim! Bütün hatalarına ve acılarına rağmen dünyada hâlâ güzellik cazibesi ve sevgi tesellisi kaldığı için şükrediyorum. Onları en iyi temsil eden, Nil'in en güzel kızı İras'a içiyorum!"

Kız elini hafifçe delikanlının omuzuna koydu.

"Yasalara karşı geldin. Senin şerefine içtiğin tanrılar sahte. Seni hahamlara ihbar edeyim mi?"

"Ah!" dedi Ben-Hur gülerek, "Gerçekten çok önemli şeyler bilen biri için bunları söylemek hafif kalır." dedi.

"Daha da ileri gidebilirim. Antakya'daki büyük tüccarın evinde gül yetiştiren küçük Yahudi kızına gidebilirim. Hahamlara pişmanlık duymadığını söylerim; kıza da..."

"Evet, kıza?"

"Tanrıların tanıklığında kadeh kaldırıp bana söylediklerini tekrarlarım."

Ben-Hur sanki Mısırlının devam etmesini bekliyormuş gibi bir an için hareketsiz kaldı. Hızlı bir hayal gücüyle Esther'i babasının yanında, gönderdiği mektupları dinlerken, bazen de okurken gördü. Simonides'e İdernee Sarayı'nda olanları onun yanında anlatmıştı. İras'la tanışıyorlardı. İras kurnaz ve pişkin, Esther sade ve sevecendi, bu yüzden kolaylıkla kazanılırdı. Simonides güvenini yıkmış olamazdı, İlderim de öyle, çünkü ifşanın sonuçları kendisinden başka hiç kimse için ciddi ve kesin değildi. Esther Mısırlının bilgi kaynağı olabilir miydi? Onu suçlamadı, ama bu düşünceyle içine bir kuşku düştü. Hepimiz biliriz ki, kuşkular en az istendiğinde kendiliğinden en hızlı büyüyen zihin tohumlarıdır. Küçük Yahudi kız imasına daha cevap veremeden Baltazar havuza geldi.

"Sana çok minnettarız, Hur'un oğlu." dedi, vakur havasıyla. "Bu vadi çok güzel; çimenler, ağaçlar, gölgelik bizi kalıp dinlenmeye davet ediyor. Su kaynağı da elmas gibi ışıl ışıl, benim için sevecen bir Tanrı'nın işaretleri. Aldığımız keyif için teşekkür etmek yetmez. Gelip bizimle otur, ekmeğimizden tat."

"Önce sana hizmet etmeme izin ver."

Ben-Hur böyle söyleyerek kadehi doldurup Baltazar'a verdi, o da minnetle başını kaldırdı.

Köle hemen peçeteleri getirdi; ellerini yıkayıp kuruladıktan sonra üçü, yıllar önce çöldeki karşılaşmalarında bilge adamlara hizmet veren çadırın altında, Doğulu tarzında oturdular. Devenin torbasından aldıkları güzel şeyleri afiyetle yediler.

III

ÖLÜMSÜZLÜK

Çadır bir ağacın altına, derenin şırıltısının sürekli duyulduğu bir yere kurulmuştu. Yukarıda geniş yapraklar dallarında hareketsiz bir şekilde asılıydı. Narin sazlıklar sedefsi bir pus içinde ok gibi dimdik duruyordu. Arada bir kovanına dönen bir arı vızıldayarak gölgeye doğru atılıyor, sazlıklardan süzülen bir keklik eşine bir şeyler fısıldadıktan sonra uçup gidiyordu. Vadinin sükûneti, havanın tazeliği, bahçeye özgü güzelliği yaşlı Mısırlıya keyif vermiş gibi görünüyordu. Sesi, hareketleri ve bütün tavrı son derece nazikti. İras'la konuşan Ben-Hur'a her baktığında gözleri merhametle yumuşuyordu.

"Biz sana yetiştiğimizde, Hur'un oğlu..." dedi yemeğin sonunda. "Yönün sanki Kudüs'e doğru dönüktü. Kusura bakmazsan sorabilir miyim, oraya mı gidiyordun?"

"Kutsal Şehir'e gidiyorum."

"Uzun bir zahmete girmemek için sana bir şey daha soracağım, Amman'a bundan daha kısa bir yol var mı?"

"Gerasa ile Rabbath-Gilead arasında kısa ama daha engebeli bir yol var. Ben de o yoldan gitmeyi planlıyorum."

"Sabırsızlanıyorum." dedi Baltazar. "Son zamanlarda çok rüya görüyorum, daha ziyade aynı rüyayı tekrar tekrar görüyorum. Sadece bir ses gelip bana, 'Çabuk kalk! Uzun süredir beklediğin kişi gelmek üzere.' diyor."

"Yani Yahudilerin kralı olacak kişi mi diyorsun?" diye sordu Ben-Hur, merakla Mısırlıya bakarak.

"Öyle."

"O zaman onun hakkında bir şey duymadın?"

"Rüyamdaki sesin söyledikleri dışında hiçbir şey."

"Öyleyse beni ettiği kadar seni de memnun edecek haberlerim var."

Elbisesinin cebinden Malluch'tan gelen mektubu çıkardı. Mısırlı heyecanla titreyen elini uzattı. Mektubu yüksek sesle okudu, okurken duyguları daha da alevlendi; boynundaki pörsümüş damarlar şişip hızla atmaya başladı. Mektup bitince yaşlı gözlerini yukarı kaldırıp minnet içinde dua etti. Hiçbir soru sormadı, hiçbir kuşkusu yoktu.

"Bana karşı çok inayetli oldun, Tanrı'm." dedi. "Yalvarırım kurtarıcıyı görmemi ve ona tapınmamı nasip et; sonra bu kulun huzur içinde ölmeye hazır olacak."

Sözleri, tavrı, bu basit duanın eşsiz niteliği Ben-Hur'a yepyeni ve sonsuz bir hisle dokundu. Tanrı hiç bu kadar gerçek ve yakın görünmemişti; sanki üzerlerine doğru eğilmiş duruyor ya da yanlarında oturuyordu; en samimi bir şekilde kendisinden iyilik istenen bir dost, bütün evlatlarınca sevilen bir baba, Yahudiler kadar olmayanların da babası, aracıya, hahama, rahibe, öğretmene ihtiyaç duymayan bir baba gibiydi. İnsanlığa bir kral yerine bir kurtarıcı gönderecek bir Tanrı fikri Ben-Hur için sadece yeni değil, öyle sade bir ışıktı ki, böyle bir armağana duyulan büyük ihtiyacı ve Tanrı'nın doğasıyla büyük uyumunu fark etti. Dolayısıyla şunu sormadan duramadı:

"Şimdi artık geldiğine göre, ey Baltazar, onun bir kral değil de bir kurtarıcı olacağını düşünüyor musun hâlâ?"

Baltazar ona düşünceli ve mülayim bir şekilde baktı.

"Sana nasıl anlatayım?" dedi cevaben. "Bana eskiden beri rehberlik eden bir yıldız olan ruh, iyi yürekli şeyhin çadırında seninle karşılaştığımızdan beri hiç görünmedi. Bu demektir ki, onu eskisi gibi ne görüyor ne de duyuyorum. Rüyalarımda benimle konuşan sesin o olduğuna inanıyorum; ama bundan başka bir ifşa yok."

"Aramızdaki farkı sana hatırlatayım." dedi Ben-Hur, saygıyla. "Sen onun bir kral olacağını düşünüyordun, ama Sezar gibi değil. Hâkimiyetinin de manevi olacağına inanıyordun, dünyevi değil."

"Ah, evet." dedi Mısırlı. "Hâlâ aynı fikirdeyim. İnançlarımız arasındaki farkı görüyorum. Sen insanların kralını karşılayacaksın, bense ruhların kurtarıcısını."

Hızlıca bir anlayış için çok yüce, ama basitçe ifade etmek için çok incelikli olan bir düşünceyle içten içe mücadele eden insanlarda görülen bir bakışla durakladı.

"Bir deneyeyim, Hur'un oğlu." dedi. "İnancımı net bir şekilde anlamana yardımcı olmaya çalışayım. O zaman belki onun nasıl her bakımdan Sezar'ın görkeminden daha mükemmel olan manevi bir krallık kurmasını beklediğimi görerek karşılayacağımız gizemli kişiye olan ilgimin nedenini anlayacaksın.

Her insanda bir Ruh olduğu fikrinin ne zaman doğduğunu bilemiyorum. Muhtemelen ilk atalar ilk oturdukları evin bahçesinden beraberlerinde getirdiler bunu. Zihinlerde bütünüyle yok olmadığını hepimiz gayet iyi biliyoruz. Bazı insanlarda kayboldu ama hepsinde değil. Bazı dönemlerde körelip zayıfladı, bazılarında kuşkulara gark oldu; ama Tanrı tekrar inanmamız ve umutlanmamız için zaman zaman bize akıllı insanlar gönderdi.

Neden her insanda bir ruh olması gerekiyor? Bak, Hur'un oğlu, bir an için böyle bir vasıtanın gerekli olduğunu düşün. Uzanıp ölmek, insan hiçbir zaman kendi için böyle bir son dilemedi; kendisi için içten içe çok daha iyi şeyler vadetmeyen hiç kimse yoktur. Ulusların anıtları ölümden sonraki hiçliğe karşı bir protestodur; heykeller ve kitabeler de öyle; tarih de öyle. Mısır krallarımızın en büyüğünün[1] kocaman bir kayaya oyulmuş büstü vardı. Günbegün yanına birini alıp arabalarla çalışmayı görmeye giderdi. Sonunda çalışma tamamlandı, böyle azametli, böyle dayanıklı bir büst olmamıştı hiç. Tıpkı kendisine benziyordu. Yüz hatları aynıydı, hatta ifadesi bile. O gurur anında, 'Varsın ölüm gelsin; benim için ölümden sonra da hayat var!' dediğini düşünemez miyiz? Arzusu yerine gelmişti. Heykeli hâlâ oradadır.

Peki bu şekilde garanti ettiği ölümden sonraki yaşam nedir? Sadece insanoğlu tarafından bir hatırlanma, dev büstün üzerine düşen ay ışığı gibi geçici bir şan; taştan bir hikâye, başka bir şey değil. Bu arada krala ne oldu? Kraliyet mezarında mumyalanmış bedeni duruyor; büstü çöldeki diğeri kadar görülesi bir şey değil. Peki, Hur'un oğlu, kralın kendisi nerede? Hiçliğe mi düştü? Senle ben gibi capcanlı bir adam olduğundan bu yana iki bin yıl geçti. Son nefesi onun sonu mu oldu?

---

1) II. Ramses, Abu-Simbel'deki kayaya resmi oyulmuştur.

Buna evet demek Tanrı'yı suçlamaktır; ölümden sonra bizim için yaşam edinme planını kabul edelim, gerçek bir yaşamı kastediyorum; ölümlü bir hafızadaki bir yerden daha fazlası; gidilip gelinen, duyguları, bilgisi, gücü ve minnettarlığı olan bir yaşam; bazı değişimler olsa da ebedî bir yaşam.

Tanrı'nın planı ne diye sorabilirsin. Doğumda her birimize bir ruh armağanı, ama şu basit kuralla: Ruh dışında ölümsüzlük olmayacak. Bu kuralda sözünü ettiğim gerekliliği görebilirsin.

Şimdi gerekliliği bir tarafa bırakalım. Her birimizin içinde bir ruh olduğu düşüncesinde bir memnuniyetlik vardır. Öncelikle, ölümü daha iyi bir şey için bir değişim hâline getirerek onu dehşetinden arındırır; gömülme de yeni bir yaşamın yeşereceği bir tohum ekimidir. İkincisi, hâlime bir bak, zayıf, bitkin, yaşlı, vücudu çökmüş ve çirkin; kırışmış yüzüme bak, ölen duygularımı düşün, cırlak sesimi dinle. Ah! Mezar benim yıpranmış kabuğumu almak için açıldığında, Tanrı'nın sarayı olan evrenin manzarasız kapılarının özgürlüğe kavuşan ölümsüz ruhu içine almak için ardına kadar açılma vaadi benim için ne büyük mutluluk!"

"Gelecek o yaşamda büyük bir haz olmalı! Bu konuda hiçbir şey bilmediğimi söyleme sakın. Bu kadarını biliyorum, ama bu benim için yeterli, bir ruh olmak ilahi bir üstünlüğün şartlarını ifade ediyor. Böyle bir varlıkta hiçbir toz, hiçbir çirkinlik yoktur; havadan daha hoş, ışıktan daha elle tutulmaz, özden daha saf olmalı; mutlak bir saflık içindeki bir yaşamdır bu.

Ne o zaman, Hur'un oğlu? Bu kadarını bilerek, ruhumun şekli hakkındaki gereksizlikleri seninle mi, yoksa kendimle mi tartışayım? Ya da nerede olduğunu? Ya da bir şey yiyip içiyor mu diye? Ya da kanatlı mı, yoksa üstüne bir şey mi giyiyor diye? Hayır. Tanrı'ya güvenmek daha yerinde olur. Bu dünyadaki bütün güzellikler mükemmel bir zevki ortaya koyan onun ellerinden gelir. Her şeyin yaratıcısı odur. Zambağı o güzelleştirir, gülü o renklendirir, çiy damlacığını o biçimlendirir, doğanın müziğini o yapar; sözün kısası bizi bu yaşam için organize etmiş ve şartlarını hazırlamıştır. Bunlar benim için, daha küçücük bir çocukken ruhumun hazırlanmasını ve ölümden sonraki yaşam için her türlü düzenlemeyi güven içinde onun ellerine bırakmamı sağlayan teminatlardır. Onun beni sevdiğini biliyorum."

İyi yürekli adam susup suyunu içti, kadehi dudaklarına götüren eli titriyordu. Hem İras hem de Ben-Hur onun duygularını paylaşıp sessiz kaldılar. Delikanlının üzerine bir ışık yayıldı. Herhangi bir dünyevi imparatorluktan daha çok insan için önemli olan ruhani bir krallığın olabileceğini öncekinden çok daha iyi görmeye başlamıştı; ne de olsa bir kurtarıcı en muhteşem kraldan bile daha ilahi olacaktı.

"Şimdi sana soruyorum." dedi Baltazar, sözüne devam ederek. "Böylesine sıkıntılı ve kısa olan bu insan hayatı, ruh için tasarlanan mükemmel ve sonsuz hayattan daha tercih edilir bir şey midir? Ama bu soruyu kendi kendine şöyle formüle ederek düşün: Her ikisinin de eşit şekilde mutluluk verici olduğunu farz ederek, bir saat bir yıldan daha mı caziptir? Buradan da son soruya geçebilirsin, bu dünyadaki yetmiş yıl Tanrı'yla sonsuzluk karşısında nedir ki? Yavaş yavaş böyle düşünürken, Hur'un oğlu, sana anlatacağım, benim için her şeyden daha şaşırtıcı ve sonuçları en hüzünlü olan olgunun anlamıyla dolacaksın; bir ruh olarak yaşam fikri dünyada sönen bir ışıktır. Mutlaka orada burada ruhu bir ilkeye benzeterek sana anlatacak bir filozof bulunabilir; ama filozoflar inancı değerlendirmeye almadıklarından ruhu bir varlık olarak kabul edecek kadar ileri gitmezler; bu yüzden de bu amaç onlar için baskıcı bir karanlıktır.

Yaşayan her şey istekleriyle ölçülen bir zihne sahiptir. Gelecek üzerinde düşünme gücünün sadece insana verilmiş olmasının senin için hiçbir anlamı yok mu? Gördüğüm işaretlere göre, Tanrı bizim daha iyi olan bir başka yaşam için yaratıldığımızı bilmemizi istemiştir, bu da mizacımızın en büyük ihtiyacıdır. Ama ne yazık ki uluslar ne alışkanlıklar edindiler! Sanki şu an her şeymiş gibi sadece günü yaşıyorlar ve 'Ölümden sonra artık yarın falan yok veya olsa bile bu konuda hiçbir şey bilmediğimizden kendi hâline bırakalım.' diyerek dolaşıyorlar. Bu yüzden de ölüm onları çağırdığında, uygunsuzlukları nedeniyle ölümden sonraki yaşamın muhteşemliğinin keyfine varamıyorlar. İnsanın nihai mutluluğu Tanrı'nın huzurundaki sonsuz yaşamdır. Maalesef şu kadarını söylemeliyim ki, Hur'un oğlu, şurada uyuyan deve de bu toplumda, en şanlı tapınakların yüksek sunaklarında hizmet veren kutsal rahipler kadar daimidir. İnsanoğlu bu aşağılık dünyevi

hayata ne kadar da düşkün! Öteki hayatın geleceğini neredeyse unutuyorlar!

Rica ediyorum, şimdi hangisinin bizim için iyi olacağını gör.

Ben kendi adıma, gerçeğin kutsallığıyla konuşacak olursam, bir insan olarak bin yıl yaşamak için bir ruh olarak yaşamın bir saatini bile vermezdim."

Burada Mısırlı sanki arkadaşını unutup düşüncelere dalmış gibiydi.

"Bu yaşamın kendine özgü sıkıntıları vardır." dedi. "İnsanlar günlerce bunları çözmeye çalışırlar, ama bunlar öbür dünyanın problemleri karşısında nedir ki? Tanrı'yı bilmek gibisi var mıdır? O saatte gizemler önümde apaçık serilecekler, en içlerdeki ve en korkunç olanlar bile, boşlukları kıyılarla çevreleyenler, karanlığı aydınlatanlar, hiçlikten evreni yaratanlar. Bütün yerler açılacak. İlahi bilgiyle dolacağım; bütün ihtişamı görecek, bütün zevkleri tadacağım, var olmaktan keyif alacağım. Bir saatin sonunda Tanrı bana, 'Seni sonsuza kadar yanıma alıyorum.' derse, arzunun en ileri sınırları bile geçilmiş olacak; ondan sonra da bu hayatın elde edilebilir bütün hevesleri ve her türlü hazları ancak minik çanların çınlaması gibi olacak."

Baltazar duyguların coşkusunu atlatmak istiyormuş gibi durakladı. Ben-Hur'a bu konuşma sanki bir ruhun kendini ifade etmesi gibi geldi.

"Affını diliyorum, Hur'un oğlu." diye devam etti adam, arkasından gelen yumuşak bir bakışın hafiflettiği ciddi bir baş selamıyla. "Bir ruhun yaşamını, şartlarını, hazlarını, üstünlüğünü kendin bulman için sana bırakmak istedim. Bunları düşünmenin sevinci beni çok konuşmaya yöneltti. Hafif yollu da olsa inancımın nedenini sana göstermek istedim. Kelimelerin bu kadar zayıf olması bana acı veriyor. Doğruyu kendin bul. Önce ölümden sonra bizi bekleyen varoluşun mükemmelliğini bir düşün. Bu düşüncenin içinde uyandıracağı hislere ve dürtülere dikkatini ver, bunu söylüyorum, çünkü bunlar senin kendi ruhunun duygularıdır, bunu yapmak seni doğru yola yönlendirir. Ölümden sonraki hayatın onu kayıp ışık olarak adlandırmak için çok gizemli bir hâl aldığını

da düşün. Eğer bulursan, tıpkı benim gibi neşelen, Hur'un oğlu. Çünkü ondan sonra, bizim için saklanan büyük armağanın yanı sıra bir kral ihtiyacından çok daha büyük olan bir kurtarıcı ihtiyacını bulacaksın. Karşılayacağımız kişi artık umutlarında kılıçlı bir savaşçı ya da taçlı bir kral olarak yer almayacak.

Şimdi bir soru karşımıza çıkıyor: Onu görünce nasıl tanıyacağız? Eğer Herod gibi bir kral olduğuna inanmayı sürdürürsen, tabii ki morlar içinde, asalı bir adamla karşılaşana kadar yoluna devam edersin. Öte yandan, benim beklediğim kişi; yoksul, mütevazı, vasat ve herkes gibi görünen biri olacak. Onu tanıyacağım işaretler öyle basit olmayacak. Bana ve bütün insanlığa sonsuz bir yaşamın yolunu gösterecek, ruhun saf ve güzel yaşamının."

Bir an sessizlik içinde oturdular, bunu yine Baltazar bozdu.

"Şimdi kalkalım." dedi. "Kalkalım ve tekrar yola koyulalım. Anlattıklarım hep düşüncelerimde olan kişiyi görmek için sabırsızlanmama neden oldu yine. Eğer size acele ettiriyorsam, Hur'un oğlu ve kızım, beni bağışlayın."

İşareti üzerine köle deri bir şişede onlara şarap getirdi; birazını döküp gerisini içtiler. Kucak örtülerini silkeleyip kalktılar.

Köle çadırı söküp eşyaları mahfenin altındaki kutuya yerleştirirken Arap da atları getiriyordu. Üçü havuzda yıkandılar.

Kısa bir süre sonra, belki de onları geçip giden kervana yetişmek için vadide kendi izlerini takip ederek geri döndüler.

IV

KÖTÜ ETKİ

Çöl üzerinde uzanıp giden kervanın görüntüsü tablo gibiydi, hareket hâlindeyken ise tembel bir yılanı andırıyordu. Sebatla yavaş yavaş ilerleyişi, her ne kadar sabırlı biri olsa da Baltazar için dayanılmaz derecede sıkıcı bir hâl aldı. Bu yüzden onun önerisi üzerine grup kendi başına gitmeye karar verdi.

Eğer okur genç biriyse ya da gençliğinin romantizmini hatırlıyorsa, Ben-Hur'un Mısırlıların devesinin yanında giderken, titrek

düzlükte neredeyse gözden kaybolmak üzere olan avare kervana son kez bakışından ne büyük bir haz duyduğunu anlayacaktır.

Aslına bakılırsa, Ben-Hur İras'ın varlığından içten içe bir memnuniyet duyuyordu. Kız yüksekteki yerinden ona baktığında, delikanlı yanına yaklaşmak için hızlanıyor, hele de kendisiyle konuşacak olursa kalbi normal ritminden hızlı atmaya başlıyordu. Kıza karşı hoş görünme arzusu sürekli bir dürtü hâlini almıştı. Yol üstündeki sıradan şeyler bile kız onlara dikkat çektiğinde ilginçleşiyordu. Parmağının işaret ettiği havadaki siyah bir kırlangıç bir ışık halesi içinde uçuyor; güneş altında monoton kumda bir kuvars ya da mika parçası parlayacak olsa, Ben-Hur kızın bir sözüyle yoldan sapıp onu kıza getiriyor, ama kız onun nelere katlandığını hiç düşünmeden, hayal kırıklığıyla fırlatıp atacak olursa, Ben-Hur bunun değersiz bir şey olmasından üzüntü duyup yakut ya da şans eseri elmas gibi daha iyi bir şeylerin arayışına giriyordu. Eğer kız bir övgü nidasıyla işaret edecek olursa, uzak dağların morluğu daha da koyu ve zengin bir hâl alıyordu. Arada sırada mahfenin perdesi kapandığında, sanki gökten bir kasvet inip her yeri kaplıyordu. Böyle hevesli bir şekilde kendini bu tatlı etkiye teslim etmiş durumdayken, güzel Mısırlının refakatinde geçirecekleri bu yalnız seyahat günlerinde doğabilecek tehlikelerden onu ne kurtarabilirdi?

Aşkın mantığı da matematiği de olmadığından, kızın etkisini kullanması gayet doğaldır.

Sonucu hızlandırmak için, kızın delikanlıyı etkisi altına aldığını çok iyi bildiği konusunda bazı belirtiler vardı. Elinin altındaki bir yerlerden, ucundan altın paracıklar sarkan bir eşarp çıkarmış, bunlar alnına ve yanaklarına sarkıtıp mavi-siyah saçlarının üzerinden parıltılarla akacak şekilde ayarlayarak başına takmıştı. Aynı yerden yüzük, küpe, bilezik ve inci kolye gibi mücevherlerle bir de altın ipliklerle işlenmiş bir şal çıkarmıştı ve bütün bunların etkisini boynuna ve omuzlarına ustalıkla sardığı Hint dantelinden bir atkıyla yumuşatmıştı. Böyle süslenmiş hâliyle Ben-Hur'a gerek tavırları gerek konuşmalarıyla cilveler yapıyor, gülücükler gönderiyor, flüt titreşimini andıran kahkahalar atıyor ve bu arada kâh eriten kâh ışıl ışıl parlayan bakışlarla durmadan onu izliyordu. Antonius da böyle bir oyunla şanından vazgeçmişti, ama onun

felaketini getiren kadın bu hemşehrisinin yarısı kadar bile güzel değildi.

Böylece sabah ve ardından akşam oldu.

Eski Bashan'ın ardında batan güneş, grubu Abilene Çölü'ndeki yağmur sularının oluşturduğu berrak bir havuzun başında durken bıraktı. Çadır kuruldu, akşam yemeği yendi ve gece için hazırlıklar yapıldı.

İkinci nöbet Ben-Hur'undu; uyuklayan devenin bir kol boyu uzağında, elinde mızrak dikiliyor, bir süre yıldızlara, sonra da karalara bürünmüş alana bakıyordu. Yoğun bir durgunluk vardı; sadece uzun aralıklarla rüzgârın sıcak soluğu esiyor, ama onu hiç rahatsız etmiyordu; çünkü delikanlı düşüncelerinde Mısırlıyı ağırlıyor, güzelliklerini dile getiriyor, bazen de sırlarına nasıl vakıf olduğunu, bunlardan ne şekilde yararlanabileceğini ve onunla nasıl bir yol izleyeceğini düşünüyordu. Bütün bu düşünceler esnasında aşk, güçlü bir cezbedicilik ve ardında daha da güçlü bir politikayla biraz ötede duruyordu. Tam kendisini aşkın cazibesine bırakmak üzereyken, aysız akşam karanlığında zarif bir el yumuşakça omuzuna dokundu. Bu temasla heyecanlandı, irkilerek arkasına baktı, İras oradaydı.

"Uyuduğunu sanıyordum." dedi hemen.

"Uyku yaşlılar ve küçük çocuklar içindir. Ben dostlarıma bakmaya geldim, şimdi Nil'in üzerine gecenin perdelerini geren güneydeki şu yıldızlara. İtiraf et, şaşırdın!"

Ben-Hur omuzundan kalkan eli tutup, "Peki beni şaşırtan bir düşman mıydı?" dedi.

"Ah yo! Düşman olmak için nefret etmek gerekir ve nefret de İsis'in bana ulaşmasına izin vermeyeceği bir hastalıktır. Çocukken beni yüreğimden öpmüş."

"Konuşman babanınkine hiç benzemiyor. Onun inancını taşımıyor musun?"

"Taşıyabilirdim tabii." Alçak sesle güldü. "Eğer neye inandığını bilseydim. Belki yaşlandığımda onun gibi olurum. Gençler için din falan olmamalı, sadece şiir ve felsefe yeter. Şarap, neşe ve

aşkın ilhamı olan şiir; bir mevsimden fazla dayanmayan çılgınlıklar için bahane üretmeyen felsefe. Babamın Tanrı'sı benim için korkunç. Daphne Koruluğu'nda onu bulamadım. Roma'da da hiç duyulmamış. Ama Hur'un oğlu, benim bir dileğim var."

"Dilek mi! Buna karşı çıkacak biri var mıdır?"

"Bir de seni görelim."

"Söyle o zaman."

"Çok basit bir şey. Sana yardım etmek istiyorum."

Konuşurken Ben-Hur'a daha da yaklaştı.

Ben-Hur güldü ve kaygısızca cevap verdi, "Ey Mısır! Neredeyse sevgili Mısır diyecektim! Sfenks senin ülkende değil mi?"

"Yani?"

"Sen onun bilmecelerinden birisisin. Merhametli ol ve seni anlamam için bana ufacık bir ipucu ver. Hangi konuda yardıma ihtiyacım var? Bana nasıl yardımcı olacaksın?"

Kız elini geri çekti ve deveye dönüp sevimli bir şekilde onunla konuştu, sanki çok güzel bir şeymiş gibi kocaman başını okşadı.

"Ey Eyüp'ün sonuncu, en hızlı ve en haşmetli hayvanı! Bazen yol engebeli ve taşlı, yükün de ağır olduğundan giderken tökezliyorsun. İyi niyetle söylenen bir sözü nasıl da anlıyor ve bir kadının bile yardım teklifine minnetle karşılık veriyorsun. Asil hayvan, seni öpeceğim!" Kız öne doğru eğilip hayvanın geniş alnına dudaklarını dokundurdu. "Çünkü senin aklında şüpheye yer yok!"

Ben-Hur kendine hâkim olarak, sakin bir şekilde, "Serzeniş hedefini şaşırmadı, ey Mısır! Sana hayır demiş gibi görünebilirim. Bunun sebebi şeref sözü vermiş olmam ve sessizliğimin başkalarının hayatlarını ve kaderlerini örtmesi olamaz mı?" dedi.

"Olabilir!" diye cevap verdi kız, aceleyle. "Öyledir."

Ben-Hur bir adım gerileyip şaşkınlıktan keskinleşen sesiyle, "Neler biliyorsun?" diye sordu.

Kız bir kahkaha attıktan sonra cevap verdi.

"Neden erkekler kadınların hislerinin kendilerininkinden daha

keskin olduğunu kabul etmezler? Bütün gün yüzünü gördüm. Zihninde bir yük taşıdığını görmemem mümkün değildi. Bu yükün ne olduğunu bulmak için babamla yaptığın tartışmayı hatırlamaktan başka bir şey yapmama gerek yoktu. Hur'un oğlu!" Büyük bir beceriyle sesini alçalttı ve delikanlının yanına o kadar sokuldu ki konuşurken nefesi yanağını ısıtıyordu. "Hur'un oğlu! Senin bulmaya çalıştığın kişi Yahudilerin kralı olacak, değil mi?"

Ben-Hur'un kalbi hızla atmaya başladı.

"Herod gibi Yahudilerin kralı, ama ondan daha büyük." diye devam etti İras. Ben-Hur uzaklara, geceye ve yıldızlara bakıyordu; sonra gözleri kızılkilerle buluştu, orada durakladı; kız o kadar yakındaydı ki soluğu Ben-Hur'un dudaklarına değiyordu.

"Sabahtan beri..." diye devam etti kız. "Hayaller görüyoruz. Sana benimkileri anlatırsam bana hizmet eder misin? Ne yani! Sessiz mi kalacaksın?"

İras Ben-Hur'un elini itip sanki gidecekmiş gibi döndü; ama Ben-Hur onu yakaladı ve şevkle, "Dur! Gitme, konuş!" dedi.

Kız geri döndü, elini delikanlının omuzuna koyup ona dayandı. Ben-Hur da kolunu beline dolayıp onu yanına çekti. Bu kucaklamada İras'ın istediği vaat vardı.

"Konuş, bana hayallerini anlat, ey Mısır, sevgili Mısır! Bir peygamber -hayır, Tişbeli,[1] hatta Kanun Yapıcı[2] bile- senin ricanı reddedemezdi. Emrindeyim. Lütfen merhametli ol, yalvarırım."

Belli ki bu yakarışa kulak asılmadı, çünkü İras Ben-Hur'un kollarına iyice sokulup, yavaş yavaş, "Peşime düşen hayal muhteşem bir savaşa ait, sanki Sezar ve Pompey, Octavius ve Anthony geri dönmüş gibi, silahların patladığı, orduların çarpıştığı bir kara ve deniz savaşı. Bir toz ve kül bulutu yükselip dünyayı örtüyordu; artık Roma falan kalmıyordu. Bütün hâkimiyet Doğu'ya geçmişti; bulutun içinden bir başka kahraman ırkı çıkıyordu; valilikler daha büyük, taçlar çok daha parlaktı. Ve, Hur'un oğlu, hayal geçip giderken ve sonrasında kendi kendime, 'Kral'a en önce ve en iyi şekilde hizmet eden kişi neler kazanmaz ki?' diye sordum."

---

1) İlyas peygamber için kullanılan isimlerden biri.

2) Musa peygamber.

Ben-Hur yine geriledi. Bu, bütün gün kendisini de meşgul edip duran soruydu. O anda istediği ipucunu elde ettiğini düşündü.

"İşte!" dedi. "Şimdi seni anlıyorum. Bana yardım edeceğin şeyler valilikler ve taçlar. Anlıyorum, anlıyorum! Senin gibi zeki, güzel, asil bir kraliçe hiç görülmedi! Ama ne yazık, sevgili Mısır! Bana anlattığın hayaldeki ödüller hep savaşla kazanılıyor ve İsis seni kalbinden öpmüş olsa da sen bir kadınsın. Taçlar senin yardım gücünü çok aşan parlak hediyelerdir, tabii onlara giden kılıçlardan daha kesin bir yol bilmiyorsan. Eğer biliyorsan, ey Mısır, bana da göster, senin hatırın için o yolda yürüyeyim."

Kız, Ben-Hur'un kollarından uzaklaşıp, "Pelerinini kuma ser, ben de deveye yaslanıp dinleneyim. Oturup sana Nil'den İskenderiye'ye gelen bir hikâye anlatacağım, ben de orada duymuştum."

Ben-Hur önce mızrağını yakında bir yere saplayıp kızın dediğini yaptı.

"Peki ben ne yapacağım?" diye sordu, kız yere oturunca, acınası bir şekilde. "İskenderiye'de dinleyicilerin oturması mı, yoksa ayakta durması mı âdettir?"

Yaşlı hayvana dayanıp oturduğu rahat yerden gülerek cevap verdi kız, "Hikâyecilerin dinleyicileri serbesttirler, istedikleri gibi davranırlar."

Ben-Hur daha fazla uzatmadan kumun üzerine uzandı ve kızın kolunu boynuna doladı.

"Ben hazırım." dedi.

Kız doğrudan hikâyeye başladı.

Güzel Dünyaya Nasıl Geldi?

Öncelikle İsis'in tanrıların en güzeli olduğunu ve kocası Osiris'in de bilge ve güçlü olmasına rağmen bazen karısını kıskanmaktan kıvrandığını bilmen lazım. Aşkları söz konusu olduğunda tanrılar ölümlüler gibidirler.

Kutsal Eş'in aydaki en yüksek dağın tepesinde bulunan sarayı gümüştendi, oradan sık sık güneşe geçerdi, ebedî ışık

olan güneşin tam ortasında da Osiris'in altından göz kamaştıran sarayı vardı.

Tanrılar için gün kavramı olmadığından, bir zaman tanrıça altın sarayın çatısında tanrıyla otururken, şans eseri uzaklara bakıp evrenin kıyısında İndra'yı uçan kartalların sırtına binmiş bir maymunlar ordusuyla geçerken gördü. Canlıların dostu -İndra sevgiyle böyle anılıyordu- korkunç Rakşasa ile son savaşından zafer kazanmış olarak dönüyordu. Beraberinde kahraman Rama ile güzellikte İsis'ten sonra gelen karısı Sita vardı. İsis ayağa kalkıp yıldızlardan yapılma kuşağını çıkararak sevinçli bir selamlamayla Sita'ya salladı. O anda ev sahibi ile altın çatıdaki ikili arasına gece gibi bir şey düştü ve görüntüyü kapattı; ama bu gece değil Osiris'in asık suratıydı.

Konuşma konusu o anda düşündükleri şeyden başkası değildi. Ayağa kalktı ve görkemli bir şekilde, "Eve gidin. Kendi işimi kendim yaparım. Birisini mutlu etmek için yardımınıza ihtiyacım yok. Gidin." dedi.

Tapınakta dindarlar dua ederlerken bile ellerinden tatlı otlar yiyen beyaz ineğinki gibi kocaman açıldı İsis'in gözleri. Onun gözleri de ineğinkinin rengindeydi ve yumuşak bir şekilde bakıyordu. O da ayağa kalktı ve puslu hasat ayının ay ışığından biraz daha parlak bakışıyla gülümseyerek, "Elveda, efendim. Biliyorum, beni tekrar çağıracaksın; çünkü ben olmadan o düşündüğün yaratığı mutlu edemezsin." dedi. Söylediği şeyin doğru olduğunu bilerek bir kahkaha attı. "Zaten sen de bensiz tam olarak mutlu olamazsın, efendim."

"Göreceğiz bakalım." dedi Tanrı.

Sonra tanrıça şişlerini ve sandalyesini alıp kendi yoluna gitti; gümüş sarayın çatısında oturup seyrederek örgüsünü ördü.

Osiris'in iradesi güçlü göğsünde, diğer tanrıların hep beraber un öğüten değirmenleri gibi ses çıkararak çalışıyordu; bu o kadar yüksek bir sesti ki civardaki yıldızlar kupkuru bir kabuk içindeki tohumlar gibi çatırdadılar, hatta bazıları düşüp kayıplara karıştı. Ses devam ederken tanrıça tek bir ilmek bile kaçırmadan örgüsünü örerek bekliyordu.

Kısa bir süre sonra güneşe doğru havada bir nokta belirdi. Ay kadar kocaman olana dek büyüdü, sonra tanrıça dünyanın yaratıldığını anladı. Büyüdükçe büyüyüp tanrıçanın gezegenini gölgede bıraktı, sadece kendisinin aydınlattığı küçük bir nokta kalmıştı. Tanrının ne kadar öfkeli olduğunu biliyordu; ama sonucun kendi dediği gibi olacağından emin bir şekilde örgüsüne devam etti.

Böylelikle dünya, önce boşlukta cansız bir şekilde asılı duran soğuk, gri bir kütle olarak meydana geldi. Sonra tanrıça onun bölümlere ayrıldığını gördü; burada bir ova, orada bir dağ, şurada bir deniz; henüz hiçbirinde bir parıltı yoktu. Derken bir nehir kıyısında bir şeyler kıpırdadı; merakla örgüsünü bıraktı. Bir şey ayağa kalkıp varlığını neye borçlu olduğunu bildiğini göstererek ellerini güneşe doğru kaldırdı. Bu ilk erkek görülesi güzellikteydi. Etrafında bizim doğa diye adlandırdığımız şeyler vardı; çimenler, ağaçlar, kuşlar, hayvanlar, hatta böcekler ve sürüngenler.

Bir süre adam hayatından memnun bir şekilde dolaştı. Ne kadar mutlu olduğunu görmek çok kolaydı. İsis, tanrının çalışan iradesinin sesinin arasında alaycı bir kahkaha ve güneşten gelen kelimeleri duydu.

"Gerçekten de çok yardımın dokundu! Şu mutlu yaratığa bir baksana!"

İsis tekrar örgüsüne devam etti, çünkü Osiris ne kadar güçlüyse, kendisi de o kadar sabırlıydı. O çalışabilirse kendisi de bekleyebilirdi. Herhangi bir şeyi memnun etmek için sadece yaşamın yetmeyeceğini bilerek bekledi.

Beklendiği gibi, Kutsal Eş'in insandaki değişimi görmesi çok uzun sürmedi. Adam neşesiz bir hâl aldı, nehrin kıyısındaki bir eğimde oturup çok nadiren başını kaldırıyordu, yüzü hep karamsardı. İçindeki ilgi sönmüştü. Tanrıça bundan emin olunca, kendi kendine, "Yaratık kendi varlığından bıktı." derken, yine iş başında olan yaratıcı iradeden bir gürleme geldi; o zamana kadar soğuk, gri bir şey olan dünya çeşitli renklerle alevlendi; dağlar morlar içinde yüzüyor, çimenli ve ağaçlı ovalar yeşile, denizler maviye dönüyor, bulutlar çeşitleniyor-

du. Adam ayağa fırlayıp ellerini çırptı; çünkü iyileşmiş ve tekrar mutlu olmuştu.

İsis gülümsedi, örgüsüne devam ederek kendi kendine, "Bu iyi bir düşünce, bir süre idare eder, ama dünyadaki tek bir güzellik böyle bir yaratık için yeterli değil. Efendimin tekrar denemesi lazım." dedi.

Son sözüyle beraber iş başında olan iradenin gümbürtüsü ayı yerinden oynattı, İsis elinden örgüsünü düşürdü, o tarafa bakarak ellerini çırptı; o andan itibaren insan hariç dünyadaki her şey yerine sabitlendi; artık tüm canlılara hareket etme armağanı verildi. Kuşlar neşeyle kanatlandılar; büyük küçük tüm hayvanlar kendi yollarında dolaşmaya başladılar; ağaçlar hayranlık duyan rüzgârlara karşı yeşil dallarını salladılar; nehirler denizlere koştular; denizler yataklarında çalkalanarak dalgalarını yuvarladılar, bir kabarıp bir çekilerek kumsalı ışıltılı köpüklerle boyadılar; her yerde bulutlar demir almış yelkenliler gibi süzüldüler.

Adam bir çocuk gibi mutlu ayağa kalktı; Osiris öylesine memnundu ki, "Ha, ha! Bak sensiz nasıl başarıyorum!" diye bağırdı.

Eşi örgüsünü eline alıp sakin sakin cevap verdi, "Çok iyi bir düşünce, efendim, çok iyi, bir süre idare edecek."

Her şey yine eskiye döndü. Hareket halindeki şeyleri görmek adam için doğal bir hâl aldı. Uçan kuşlar, akan nehirler, hareket karmaşası içindeki denizler artık onu eğlendirmiyordu, öncekinden daha beter bir hüzne büründü.

İsis kendi kendine, "Zavallı yaratık! Öncekinden daha da acınası hâlde." diyerek bekledi.

Osiris sanki bu düşüncesini duymuş gibi kıpırdandı, iradesinin sesi evreni salladı; güneş orta yerdeki koltuğunda dimdik duruyordu. İsis etrafa baktı, ama hiçbir değişiklik görmedi; sonra efendisinin son buluşunun hızla tükendiğinden emin bir şekilde gülümserken, birdenbire yaratık ayağa kalktı, etrafa kulak kabartmış gibi görünüyordu; yüzü aydınlandı, neşeyle ellerini çırptı, çünkü yeryüzünde ilk kez ses duyuluyordu,

uyumsuz ve uyumlu sesler. Rüzgârlar ağaçlarda mırıldanıyor, kuşların her biri kendine özgü şarkılar söylüyor ya da gevezelik ediyor; nehirlere koşan dereler hep beraber çınlayan gümüş telli arpları çalıyorlar; denizlere koşan nehirler vakur bir uyum içinde kabarıyorlar ve denizler gürleyerek karayı dövüyorlardı. Her yerde sürekli bir müzik vardı. İnsan mutlu olmayıp da ne yapacaktı?

Sonra İsis, efendisinin ne kadar muhteşem bir iş çıkardığını düşünmeye başladı derin derin; ama o anda başını iki yana salladı: Renk, hareket, ses diye ağır ağır tekrarladı, şekil ve ışıktan başka bir güzellik unsuru yoktu, dünya bunların içine doğmuştu. Osiris gerçekten bunu başarmıştı, ama eğer yaratık tekrar perişanlık içine düşecek olursa, kendi yardımına başvurulacaktı; parmakları hızlanıp bir seferde iki, üç, beş, hatta on ilmek birden aldı.

Ve adam uzunca bir süre mutlu yaşadı, öncekinden daha uzun bir süre; sanki bir daha hiç sıkılmayacak gibi görünüyordu. Ama İsis gayet iyi biliyordu, güneşten kendisine doğru atılan kahkahalara hiç aldırmadan bekledi, bekledi. Nihayet sonun işaretlerini görmeye başladı. Adam seslere alışmıştı; güllerin altındaki cırcır böceklerinin cıvıltılarından denizlerin gürlemelerine, fırtınada bulutların feryatlarına kadar hiçbir şeyde sıra dışı bir durum yoktu. Adam yine hüzne bürünüp hastalandı; nehrin kıyısındaki sıkıcı yerine gelip orada hareketsiz kalakaldı.

Sonra İsis acıyarak konuşmaya başladı.

"Efendim!" dedi. "Yaratık ölüyor."

Ama Osiris her şeyi gördüğü hâlde sükûnetini korudu; daha fazla bir şey yapamazdı.

"Ona yardım edeyim mi?" diye sordu tanrıça.

Osiris konuşamayacak kadar gururluydu.

Sonra İsis son ilmeğini de atıp örgüsünü parlak bir rulo yaptı ve fırlattı, örgü adamın hemen yanına düştü. Yakınına düşen şeyin sesini duyan adam kafasını kaldırıp baktı. Vay canına bir kadın! İlk Kadın ona yardım etmek üzere eğilmişti! Kadın

ona elini uzattı; adam bu eli tuttu, ayağa kalktı, bir daha hiç üzülmedi, sonsuza kadar mutlu oldu.

"İşte Hur'un oğlu! Nil'de anlattıkları güzelin doğuş hikâyesi böyle."

Kız durakladı.

"Güzel bir icat, zekice." dedi Ben-Hur. "Ama eksik. Osiris sonra ne yapmış?"

"Ah, evet." diye cevap verdi İras. "Kutsal Eş'i güneşe geri çağırdı ve birbirlerine yardım ederek beraber mutlu yaşadılar."

"Ben de ilk erkek gibi yapamaz mıyım?"

Ben-Hur boynunda duran eli dudaklarına götürdü. "Aşk... Aşk!" dedi.

Başı yumuşak bir şekilde kızın kucağına düştü.

"Kralı bulacaksın." dedi kız, öteki elini sevecen bir şekilde Ben-Hur'un başına koyarak. "Yoluna devam edip kralı bulacak ve ona hizmet edeceksin. Kılıcınla onun en zengin hediyelerini kazanacaksın ve en iyi askeri benim kahramanım olacak."

Ben-Hur başını çevirdi, kızın hemen tepesinde duran yüzünü gördü. O anda her ne kadar gölgelenmiş olsalar da bütün gökyüzünde onun gözleri kadar parlak hiçbir şey yoktu. Ben-Hur doğruldu, kollarını kıza doladı ve tutkuyla öptü onu. "Ey Mısır, Mısır! Kralın hediye edeceği taçları olursa, bir tanesi de benim olacak. Onu getirip dudaklarımın işaretlediği yere koyacağım. Bir kraliçe olacaksın, benim kraliçem, senden daha güzeli yok! Ve sonsuza kadar mutlu olacağız!"

"Bana her şeyi anlatacaksın, ben de sana her konuda yardımcı olacağım." dedi kız onu öperek.

Bu cümle Ben-Hur'un coşkusunu söndürdü.

"Seni sevmem yeterli değil mi?" diye sordu.

"Mükemmel aşk mükemmel bir güven gerektirir." diye cevap verdi kız. "Ama boş ver, beni daha iyi tanıyacaksın."

Kız elini çekti ve ayağa kalktı.

"Çok zalimsin." dedi Ben-Hur.

Kız uzaklaşıp devenin yanında durdu, dudaklarını devenin yüzüne dokundurdu.

"Ey soyunun en asili! Sevginde hiçbir kuşkuya yer yok."

Bir saniye sonra kız gitti.

V

HABERCİ VE KRALI

Yolculuğun üçüncü günü grup Jabbok Nehri'nin kıyısına vardı. Orada hayvanlarıyla beraber dinlenen, çoğu Pereali yüzden fazla adam vardı. Hayvanların üzerinden henüz inmişlerdi ki elinde bir testi ve tas olan bir adam yanlarına gelip onlara su ikram etti. Onlar nezaketle bu ikramı kabul ederlerken, adam deveye bakarak, "Ürdün'den geliyorum ben, orada sizin gibi uzaklardan gelen pek çok kişi vadır, sevgili dostum, ama hiçbirinin böyle bir devesi yoktu. Çok asil bir hayvan. Hangi soydan geldiğini sorabilir miyim?" dedi.

Baltazar cevap verdi ve dinlenmeye çekildi; ama meraklanan Ben-Hur sözü aldı.

"Nehrin neresindeler?" diye sordu.

"Bethabara'da."

"Orası eskiden sığ bir geçitti." dedi Ben-Hur. "Nasıl böyle bir ilgi merkezi oldu anlamıyorum."

"Görüyorum ki..." dedi yabancı. "Siz de dışarıdan geliyorsunuz ve haberleri duymadınız."

"Hangi haberleri?"

"Çölden ağzı yabancı kelimelerle dolu çok mübarek bir adam çıkageldi, sözlerini dinleyen herkesi etkisi altına aldı. Zekeriya'nın oğlu Nasıralı Yahya olduğunu ve Mesih'ten önce haberci olarak gönderildiğini söylüyordu."

Adam konuşmasına devam ederken İras bile ilgiyle dinliyordu.

"Bu Yahya'nın çocukluğundan itibaren hayatını En-Gedi'deki bir mağarada, ibadet ederek ve Essenilerden daha sert bir yaşam sürerek geçirdiğini söylüyorlar. Kalabalıklar hâlinde vaazlarını dinlemeye gidiyorlar. Ben de diğerleriyle beraber gittim."

"Bütün bu arkadaşların gittiler mi?"

"Çoğu gidiyor; yalnızca birkaçı geri dönüyor."

"Neler söylüyor?"

"Daha önce İsrail'de hiç öğretilmemiş, yeni bir doktrin anlatıyor. Tövbe ve vaftiz diyor buna. Hahamlar ne anlam verecekle-rini bilemiyorlar, biz de öyle. Bazıları İsa, diğerleri de İlyas olup olmadığını sordular. Ama hepsine, 'Ben çölde bağıran sesim, Tanrı'nın yolunu açın!' diye cevap verdi."

O anda arkadaşları adamı çağırdılar; o giderken Baltazar konuşmaya başladı.

"İyi yürekli yabancı!" dedi, ürkekçe. "Söyler misin, bu vaizi bıraktığın yerde bulur muyuz?"

"Evet, Bethabara'da."

"Kralımızın habercisinden başka kim olabilir bu Nasıralı?" dedi Ben-Hur, İras'a.

Bu kadar kısa süre içinde İras'ın, aradığı bu insanla yaşlı babasından daha çok ilgilendiğini düşünmeye başladı Ben-Hur! Yaşlı adam çukura kaçmış gözlerinde bir pırıltıyla yerinden doğrulup, "Acele edelim. Ben yorgun değilim." dedi.

Köleye yardım etmek için döndüler.

Ramoth-Gilead'ın batısında geceyi geçirmek için durdukların-da çok az konuştular.

"Erken kalkalım, Hur'un oğlu." dedi yaşlı adam. "Kurtarıcı geldiğinde orada olamayabiliriz."

"Kral habercisinin çok gerisinde kalmış olamaz." diye fısıldadı İras, devenin üzerindeki yerini almaya hazırlanırken.

"Yarın göreceğiz!" diye cevap verdi Ben-Hur, kızın elini öperken.

Ertesi gün yaklaşık üçüncü saatte Ramoth'tan ayrıldıktan sonra içinden geçtikleri Gilead Dağı'nın eteklerindeki geçitten çıkıp kutsal nehrin doğusundaki çorak bozkıra geldiler. Karşılarında Eriha'nın palmiyelik alanının sınırını gördüler, dağlık Yahudiye'ye kadar uzanıyordu. Ben-Hur'un kanı hızlandı, çünkü nehir geçidinin yakınlarda olduğunu biliyordu.

"Merak etme, Baltazar." dedi. "Neredeyse geldik."

Sürücü devenin adımlarını hızlandırdı. Kısa süre içinde çadırları, tenteleri ve bağlı hayvanları, sonra da nehri ve kıyısında toplanmış kalabalığı gördüler, bir başka kalabalık da batı kıyısındaydı. Vaizin vaaz verdiğini anlayıp acele ettiler. Yaklaşırlarken kalabalıkta bir karmaşa oldu, ayrılıp dağılmaya başlamışlardı.

Çok geç kalmışlardı!

"Burada kalalım." dedi Ben-Hur çaresizlikle ellerini ovuşturan Baltazar'a. "Nasıralı bu tarafa gelebilir."

İnsanlar yeni gelenleri göremeyecek kadar duyduklarıyla ilgili ve tartışmakla meşguldüler. Yüzlerce insan geçip gidince, Nasıralıyı görme şansı kaybolmuş gibi görünürken, pek de uzaktan olmayan nehrin yukarısından garip görünümlü birisinin kendilerine doğru geldiğini fark ettiler ve diğer her şeyi unuttular.

Adam dışarıdan kaba saba ve tuhaf, hatta yabani görünüyordu. Kahverengi parşömen tonundaki ince ve zayıf yüzünün, omuzlarının ve sırtının üzerine cadı gibi lüleler hâlinde, güneşten kavrulmuş saçları dökülüyordu. Gözleri ışıl ışıl yanıyordu. Çıplak olan sağ tarafı yüzünün renginde ve zayıftı. En kaba deve tüyünden yapılmış, Bedevi çadırı kumaşından bir gömlek dizlerine kadar vücudunun geri kalanını örtüyor, tabaklanmamış deriden, genişçe bir kuşak gömleği belinde topluyordu. Ayakları çıplaktı. Yine tabaklanmamış deriden bir kese kuşağına tutturulmuştu. Budaklı bir sopa yardımıyla yürüyordu. Hareketleri hızlı, kararlı ve tuhaf bir şekilde dikkatliydi. İkide bir zapt edilmesi güç saçlarını gözlerinin önünden çekiyor ve sanki birini arıyormuş gibi etrafına bakınıyordu.

Güzel Mısırlı çölün oğlunu, tiksintiyle değil, şaşkınlıkla izliyordu. Houdahın perdesini kaldırıp yakınındaki atının üzerinde oturan Ben-Hur'la konuştu.

"Kralın habercisi o mu?"

"O Nasıralı." diye cevap verdi Ben-Hur, başını kaldırıp ona bakmadan.

Aslında kendisi daha çok hayal kırıklığına uğramıştı. En-Gedi'deki sofulara -kıyafetlerine, bütün dünyevi fikirlere karşı kayıtsızlıklarına, bedenlerini hayal edilebilir her türlü işkenceye maruz bırakan yeminlere sadakatlerine- aşina olmasına rağmen ve yolda basitçe çölün sesi olduğu söylenen bir Nasıralıyı aramak üzere uyarılmış olduğu hâlde, Ben-Hur'un çok muhteşem olan ve çok şeyler yapması beklenen kral hayali bütün düşüncelerini öylesine renklendirmişti ki, habercide bir tanrısallık ve krallık belirtisi bulacağından hiç kuşkusu yoktu. Önündeki yabani kişiye bakınca, Roma'nın kaplıcalarında ve saray koridorlarında görmeye alıştığı saray mensuplarının uzun bir dizisi gözünün önüne gelerek onu bir karşılaştırma yapmaya zorladı. Hayretler içinde, mahçup ve kafası karşık bir hâlde sadece, "O Nasıralı." diyebildi.

Baltazar'da durum çok farklıydı. O, Tanrı'nın yöntemlerinin insanların düşündükleri gibi olmadığını biliyordu. Kurtarıcıyı bir çocukken yem teknesinde görmüş ve inancına göre kutsal yeniden ortaya çıkışın kaba ve basit olacağına kendisini hazırlamıştı. Bu yüzden de ellerini göğsünde kavuşturmuş bir hâlde yerinde oturuyor, dudakları duayla kıpırdıyordu. Bir kral beklentisinde değildi.

Böyle bir ilgiyle karşılanan yeni gelenler farklı şekillerde etkilenmiş olarak dururlarken, nehir kıyısındaki bir taşın üzerinde yalnız başına oturan başka bir adam muhtemelen dinlediği vaazı düşünüyordu. Şimdi ayağa kalkıp kıyıdan yavaş yavaş uzaklaşarak kendisini Nasıralının izlediği yola çıkarıp devenin yanına kadar getirecek bir patikaya yöneldi.

Vaiz devenin yirmi metre, yabancı da üç metre uzağına gelene kadar yürümeye devam ettiler. Sonra vaiz durdu, saçlarını gözünden çekip yabancıya baktı, görünürdeki tüm insanlara işaret eder gibi kollarını havaya kaldırdı; onlar da durup kulak kabarttılar, tam bir sessizlik olunca, Nasıralının sağ elindeki sopa yavaş yavaş aşağıya indi ve yabancıyı işaret etti.

Bütün dinleyiciler izleyici hâlini aldılar.

Aynı anda ve aynı dürtüyle Baltazar ve Ben-Hur da bakışlarını işaret edilen yabancı üzerinde sabitlediler; farklı derecelerde olsa da, her ikisi de aynı izlenime kapılmıştı. Adam önlerindeki temiz bir açıklıkta kendilerine doğru ağır ağır ilerliyordu; boyu ortalamanın biraz üzerindeydi, zayıf, hatta narindi. Önemli konularda ciddiyetle düşünmeye meyilli insanlara özgü bir şekilde hareketleri sakin ve temkinliydi. Kıyafeti ayak bileklerine kadar inen, uzun kollu bir içlik ile talith[1] denilen bir şaldan ibaretti. Sol kolunda başına örtmek için kullanılan bir mendil taşıyordu, kırmızı bir şerit yan tarafından aşağıya doğru sallanıyordu. Bu şerit ve talithin dar, mavi kenarı dışında bütün kıyafeti yolun tozundan ve kirinden sararmış ketendendi. Hahamlar için kurallarla belirlendiği üzere şalının püsküllleri de mavi-beyazdı. Sandaletleri çok sadeydi. Kesesi, kuşağı ya da bastonu yoktu.

Üç izleyici bu dış görünüş ögelerini gözlemlediler ve gerçek bir efsun kaynağı olan yüzünü ve başını ona bakan diğer herkesle birlikte fark ettiler.

Bulutsuz aydınlığa maruz kalan örtüsüz başı uzun ve hafif dalgalı saçlarla kaplıydı; güneşin en kuvvetli dokunduğu yerler kırmızımsı altın rengine dönüşmüş, ortadan ayrık saçları kumraldı. Geniş alnının ve siyah kemerli kaşlarının altında koyu mavi, iri gözleri parlıyor ve bazen çocuklarda ama nadiren erkeklerde görülen upuzun kirpiklerle yumuşacık bir hâl alıyordu. Diğer özelliklerine gelince, Yunanlıya mı, yoksa Yahudi'ye mi özgü olduklarını söylemek zordu. Burun deliklerinin ve ağzının zarafeti Yahudi'ye pek benzemiyordu, gözlerinin güzelliği, teninin solgunluğu, saçının ince dokusu, boğazından göğsüne doğru dalgalar hâlinde inen sakalının yumuşaklığı hesaba katıldığında, karşılaştıklarında ona gülecek bir asker, görünce ona güvenmeyecek bir kadın, ani bir içgüdüyle elini uzatıp saf bir şekilde inanmayacak bir çocuk bulunmazdı; hiç kimse güzel olmadığını söyleyemezdi.

Yüz hatlarına, izleyene göre değişecek şekilde, zekâ, sevgi, acıma ya da hüzün etkisi taşıyan bir ifadenin hâkim olduğunu

---

1) Musevilik dininde Yahudi erkeklerinin sabah dualarında taktıkları, beyaz üzerine mavi çizgili şal. (ç.n.)

belirtmek gerekir. Daha doğrusu hepsinin bir karışımı olduğu söylenebilir; aralarında bulunduğu kişilerin günahlarını görmeye ve anlamaya mahkûm olan günahsız bir ruhun işareti olarak kolayca algılanabilecek bir görünümdü. Bununla birlikte hiç kimse bu yüze bakıp adamda herhangi bir zayıflık görmezdi; en azından sözü edilen özelliklerin -sevgi, hüzün, acıma- acılara katlanma gücünün bilincinde oluşun bir sonucu olduğunu bilenler böyle düşünmezdi; bunlar şehitlerin ve sofuların gücüydü, daha pek çoğu kutsal kayıtlarda yazıyordu. Bu adamın da hâli gerçekten böyleydi.

Yavaş yavaş üçlüye doğru yaklaşıyordu.

Şimdi elinde mızrağıyla atının üzerinde olan Ben-Hur bir kralın bakışlarını üzerinde toplayacak bir hedef durumundaydı. Ama yaklaşan adamın gözleri onun da ilerisine çevriliydi, güzelliği sık sık dikkatleri çeken İras'a değil, yaşlı ve işe yaramaz Baltazar'a.

Derin bir sessizlik vardı.

Hâlâ sopasıyla işaret eden Nasıralı yüksek sesle bağırdı.

"Dünyanın günahını ortadan kaldıran Tanrı'nın kuzusuna bakın!"

Konuşmacının hareketiyle kıpırtısız kalakalan ve arkasından ne geleceğini duymak için bekleyen pek çok kişi bu kadar tuhaf ve anlayışlarını aşan kelimeyle dehşete kapıldı; ama bu sözler Baltazar'ın üzerinde büyük bir etki yarattı. O insanın kurtarıcısını bir kere daha görmek için oradaydı. Çoktan geçip giden zamanın ayrıcalıklarını ona getiren inanç hâlâ kalbindeydi. Bu inanç ona yoldaşlarının daha üzerinde bir görüş gücü -aradığı kişiyi görüp tanıma gücü- verdiyse, bu gücü mucize diye adlandırmaktan daha iyisi, onu daha önceden kabullendiği kutsal ilişkilerden bütünüyle sıyrılmamış bir ruhun becerisi ya da kutsallık örnekleri olmayan bir dönemdeki yaşama uyan bir ödül olarak düşünmekti; kendisi mucize olan bir yaşam. İnancının ideali, yüz, şekil, kıyafet, eylem ve yaş olarak mükemmel bir hâlde önünde duruyordu; onun görüş alanındaydı. Ah keşke yabancıyı bütün kuşkuların ötesinde tespit edecek bir şey olsaydı!

İşte olanlar.

Tam zamanında, sanki titreyen Mısırlıyı inandırmak istermiş gibi, Nasıralı çığlığını tekrarladı.

"Dünyanın günahını ortadan kaldıran Tanrı'nın kuzusuna bakın!"

Baltazar dizlerinin üzerine çöktü. Onun için bir açıklama yapılmasına gerek yoktu; sanki Nasıralı bunu biliyormuş gibi etrafında kendisine merakla bakan diğerlerine dönüp konuşmasına devam etti.

"Benim önümde olduğundan benden önce tercih edilen bir adamın benden sonra geleceğini söylemiştim, işte o bu adam. Onu tanımıyordum, ama İsrail'e gösterilmesi gerektiğinden onu suyla vaftiz etmeye geldim. Ruhun bir güvercin gibi gökyüzünden indiğini gördüm, onun üzerinde durdu. Onu tanımıyordum, ama suyla vaftiz etmem için bana gönderilmişti. Ruhun üzerine inip orada kaldığını siz de göreceksiniz, kutsal ruhla beraber vaftiz edildi o. Onun..." Sanki hem kelimelerine hem de niyetlenen sonuçlara bir kesinlik katmak ister gibi, sopası hâlâ beyazlar içindeki yabancıyı işaret ederken durakladı. "Onun Tanrı'nın oğlu olduğunu söylüyorum!"

"Bu o, bu o!" diye bağırdı Baltazar, yaşlı gözlerini yukarı kaldırarak. Sonra bilinçsiz bir şekilde yere çöktü.

Hatırlanması gerekir ki, bu esnada Ben-Hur tamamen farklı bir ilgiyle yabancının yüzünü inceliyordu. Yüz hatlarının saflığına, düşünceliliğine, yumuşaklığına, alçak gönüllülüğüne ve kutsallığına karşı duyarsız değildi, ama tam o anda aklında bir düşünce vardı: Bu adam kim? Ve ne? Mesih mi, kral mı? Krallıktan bu kadar uzak bir görüntü olamazdı. Bu sakin ve sevecen yüze bakınca, savaş ve fetih fikri, egemenlik arzusu kutsal bir şeye saygısızlıkmış gibi geldi ona. Kendi yüreğiyle konuşuyormuş gibi Baltazar'ın haklı olduğunu, Simonides'inse yanıldığını söyledi. Bu adam Süleyman'ın tahtını yeniden kurmaya gelmemişti; Herod'un ne mizacına ne de dehasına sahipti. Kral olabilirdi, ama Roma'dan daha büyük bir başka şehrin kralı değildi.

Bunun Ben-Hur için bir karar değil, sadece bir izlenim olduğu anlaşılmalıdır. Bu şekillenirken ve hâlâ muhteşem yüze bakarken, hafızası sancılı bir şekilde mücadele etmeye başladı. "Kesinlikle." dedi kendi kendine. "Bu adamı daha önce gördüm; ama nerede ve ne zaman?" Böylesine sakin, acıklı ve sevecen bir bakışın tıpkı o anda Baltazar'ı etkilediği gibi geçmişte bir yerlerde de kendisini etkilediğinden emindi. İlk önce silik bir şekilde, sonundaysa

net bir ışıkla, bir güneş patlamasıyla, Nasıra'daki kuyuda Romalı muhafızın kendisini sürükleyerek kalyonlara götürdüğü sahne gözünün önüne geldi ve bütün vücudu titredi. Ölmek üzereyken o eller ona yardım etmişti. Yüzü o zamandan beri zihninde taşıdığı resimlerden biriydi. Uyanan duyguların coşkusunda vaizin tüm açıklamalarını duyamadı; sadece dünyayı çınlatacak kadar muhteşem olan söz sözleri yakaladı.

"Bu Tanrı'nın oğludur!"

Ben-Hur velinimetine saygılarını sunmak için atından indi; ama İras, "Yardım et, Hur'un oğlu, yardım et, yoksa babam ölecek!" diye seslendi ona.

Ben-Hur durdu, arkasına baktı ve hemen kızın yardımına koştu. Kız ona bir kadeh verdi, köleyi deveyi yere çöktürürken bırakıp nehre su almaya gitti. Geri geldiğinde yabancı gitmişti.

Sonunda Baltazar'ın bilinci yerine geldi. Ellerini ileri doğru uzatıp takatsiz bir şekilde, "Nerede?" diye sordu.

"Kim?" dedi İras.

Sanki son arzusu yerine getirilmiş gibi yaşlı adamın yüzünde yoğun bir ilgi ışıldadı.

"O, bir kere daha gördüğüm kurtarıcı, Tanrı'nın oğlu."

"Sen de buna inanıyor musun?" diye sordu İras alçak sesle, Ben-Hur'a.

"Zaman mucizelerle dolu; bekleyip görelim." dedi sadece.

Ertesi gün üçlü Nasıralıyı dinlerken, adam konuşmasını yarıda bırakıp saygıyla, "Tanrı'nın kuzusuna bakın!" dedi.

İşaret ettiği tarafa bakınca yine yabancıyı gördüler. Ben-Hur narin şahsiyeti ve hüzün derecesinde sevecen olan güzel çehreyi incelerken, aklına yeni bir fikir geldi.

"Baltazar haklı, Simonides de öyle. Kurtarıcı aynı zamanda bir kral da olamaz mı?"

Yanında duran birine, "Şurada yürüyen adam kim?" diye sordu.

Adam alaycılıkla güldü.

"Nasıra'da bir marangozun oğlu." diye cevap verdi.

SEKİZİNCİ KİTAP

Kim direnebilirdi? Bu evrende kim?
Güzel kokuları içine çekiyor,
Altın ülkedeki narin varlığım çok derin.
Meme emen bir çocuk gibi beni aldı,
Güller içinde yatırdı.
Böyle mahkûm edilince,
Hayatımın akışı durdu.
Esrimiş bir köle gibi,
Eğiliyorum bu zalim kraliçe önünde.

(KEATS, Endymion)

Ben diriliş ve hayatın ta kendisiyim.

I

BEKLENTİ

"Esther, Esther! Aşağıdaki hizmetkâra söyle de bana bir bardak su getirsin."

"Şarap istemez misin, baba?"

"İkisini de getirsin."

Bu olay Hurların Kudüs'teki eski sarayının çatısındaki yaz evinde geçiyordu. Esther avluya bakan parmaklıklardan, orada bekleyen bir adama seslendi. Aynı anda bir başka erkek hizmetkâr merdivenlerden çıkıp saygıyla selam verdi.

"Efendiye bir paket var." diyerek kıza keten kumaşa sarılıp mühürlenmiş bir mektup verdi.

Okura bilgi vermek için biraz durup, bunların İsa'nın Bethabara'da ortaya çıkışından yaklaşık üç yıl sonra martın yirmi birinde olduğunu söyleyelim.

Bu arada Malluch, babasının evinin boş kalıp çürümesine daha fazla dayanamayan Ben-Hur adına Pontius Pilate'dan evi satın almıştı. Tamir sürecinde kapılar, avlular, merdivenler, teraslar, odalar ve çatı temizlenip baştan aşağıya yenilenmişti. Ailenin mahvına neden olan trajik olayları hatırlatıcı hiçbir şey kalmadığı gibi, yenilenme eskisinden de zengin bir tarzda yapılmıştı. Bir ziyaretçi her noktada, genç mal sahibinin Misenum ve Roma'da yaşadığı yıllar boyunca edindiği üstün bir zevkin kanıtlarıyla karşılanıyordu.

Bu açıklamadan Ben-Hur'un mülkün resmen sahibi olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Onun fikrine göre henüz bunun zamanı gelmemişti. Zaten daha kendi adını da kullanmaya başlamamıştı. Celile'de hazırlık çalışmalarıyla zaman geçirirken, günbegün kendisi için daha gizemli bir hâl alan ve gözünün önünde gelişen mucizelerle karakteri ve görevi konusunda onu endişeli bir kuşku hâlinde tutan Nasıralının harekete geçmesini sabırla beklemişti. Arada sırada Kutsal Şehir'e gelip bir yabancı ve bir konuk gibi baba evine uğruyordu.

Ben-Hur'un bu ziyaretlerinin sadece işlerden biraz soluklanmak için olmadığı da bilinmelidir. Baltazar ve İras sarayda kalıyorlardı; kızın cazibesi Ben-Hur üzerindeki etkisini bütün tazeliğiyle koruyordu ve babası, bedenen zayıf olsa da, şaşırtıcı bir güçle yaptığı konuşmalarıyla bıktırmadan ona kendini dinletiyor, hepsinin beklediği gezgin mucize yaratıcısının ilahiliği konusunda ısrar ediyordu.

Şimonides ve Esther'e gelince, onlar Antakya'dan daha birkaç gün önce gelmişlerdi ve her zaman adımları birbirine uymayan iki deve arasına yerleştirilmiş bir tahtırevanda sallanarak gelen tüccar için bu yolculuk yorucu olmuştu. Bu şekilde getirilen adamcağız memleketini yeterince görememişti. Çatıya yerleşmişti ve Orontes'teki deponun üst katında kullandığı koltuğun aynısında

oturarak geçiriyordu zamanının çoğunu. Yaz evinin gölgesinde, bildik tepelerin üzerine yayılan ferahlatıcı havayı içine çekiyor; eskisi gibi kendi düzeninde yükselen ve batan güneşi izliyordu. Yanında Esther olunca, yukarıda, gökyüzüne yakın bir yerde, geçen yıllarla birlikte daha da kıymetlenen, gençliğinin aşkı, karısı, diğer Esther'i geri getirmek çok daha kolay oluyordu. Bu arada işlere karşı da kayıtsız değildi. Her gün bir haberci ona, büyük ticaretin başındaki Sanballat'tan bir mektup getiriyor ve her gün kendisininkiler hariç kimsenin yargılarına kulak asmadığı, ayrıntılı talimatlar içeren bir mektubu Sanballat'a gönderiyordu.

Esther yaz evine dönerken, güneş ışığı pürüzsüz çatıya yumuşak bir şekilde vuruyor, ufak tefek, zarif, yüz hatları düzgün, gençliğinin ve sağlığının etkisiyle gül yanaklı, zekâsıyla pırıltılı, sadık bir mizacın ışıltısıyla güzelleşen bir kadını; sevgi hayatının vazgeçilmez bir alışkanlığı olduğu için sevilesi bir kadını ortaya çıkarıyordu.

Geri gelince mektuba baktı, durakladı, öncekinden daha dikkatle ikinci kez baktı ve mührün Ben-Hur'a ait olduğunu görünce kanı yükselip yanaklarını kırmızıya boyadı. Hızlı adımlarla ilerledi.

Simonides bir süre mektubu elinde tutup mührü inceledi. Sonra açıp ruloyu kızına verdi.

"Oku." dedi.

Konuşurken gözleri kızının üzerindeydi ve birden yüzü sıkıntılı bir ifadeye büründü.

"Görüyorum ki kimden geldiğini anladın, Esther."

"Evet, efendimizden."

Tereddütlü bir tavrı olmasına rağmen babasının bakışlarını yalın bir içtenlikle karşıladı. Yaşlı adamın çenesi bir yastık gibi altında toplanan et yığınının içine gömüldü.

"Onu seviyorsun, Esther." dedi, sakince.

"Evet." diye cevap verdi kız.

"Bunu iyice düşündün mü?"

"Onu görev bağlılığı içinde olduğum bir efendiden başka biri olarak düşünmemeye çalıştım. Bu çabamın hiç yararı olmadı."

"Annen kadar iyi bir kızsın sen de." dedi adam, hayallere dalarak. Sonra kız kâğıt rulosunu açarak onu hayallerinden uyandırdı.

"Tanrı beni bağışlasın, ama bütün sahip olduklarımı elimde tutabilseydim sevgin boşa çıkmamış olacaktı. Parada böyle bir güç vardır!"

"Eğer öyle yapsaydın, benim için daha kötü olurdu, baba; çünkü o zaman o bana layık olduğum şekilde bakmazdı, sen de gurur duymazdın benimle. Artık okuyayım mı?"

"Bir dakika." dedi adam. "Senin adına, en kötüsünü sana göstereyim, çocuğum. Bunu benden öğrenmen senin için daha az korkutucu olur. Onun kalbi, Esther, bir başkasında."

"Biliyorum." dedi kız, sakince.

"Mısırlı onu ağlarına almış." diye devam etti yaşlı adam. "Irkına özgü kurnazlığa sahip, güzelliği de yardımcı oluyor; çok güzellik ve büyük kurnazlık. Ama yine ırkına özgü bir şekilde kalpsiz. Babasını küçümseyen bir kız kocasına keder verir."

"Öyle mi yapıyor?"

Simonides devam etti.

"Baltazar Yahudi olmayan birine mükemmel bir şekilde nasip olmuş, bilge bir insan, inançları onu oluşturuyor; ama kızı onun inançlarıyla alay ediyor. Dün kızının onun hakkında söylediklerini duydum, 'Gençlik çılgınlıkları hoş görülebilir; yaşlılıkta bilgelikten başka hayranlık duyulacak hiçbir şey yoktur, bu da bitince ölsünler daha iyi.' diyordu. Tam bir Romalıya yakışan zalimce bir konuşmaydı. Babasınınki gibi bir mecalsizliğin benim de yakında başıma geleceğini bildiğimden bunu üstüme alındım. Ama sen, Esther, asla benim için, 'Ölse daha iyi olur.' demezsin, asla. Senin annen Yahuda'nın kızıydı."

Kız gözleri yaşararak babasını öptü ve "Ben annemin kızıyım." dedi.

"Evet ve benim kızımsın; Süleyman için tapınak neyse, sen de benim için öylesin."

Kısa bir sessizlikten sonra yaşlı adam elini kızının omuzuna koyup sözlerine devam etti. "Ben-Hur Mısırlıyı eş olarak aldığında, pişmanlık içinde seni düşünecek, çünkü sonunda uyanıp kızın kötü hırslarının esiri olduğunu görecek. Onun bütün hayallerinin merkezinde Roma var. Onun için Ben-Hur, Kudüs Prensi Hur'un değil, Duumvir Arrius'un oğlu."

Esther bu sözlerin etkisini gizlemeye kalkışmadı.

"Kurtar onu baba! Henüz çok geç değil!" dedi, yalvararak.

Yaşlı adam kuşkulu bir gülümsemeyle cevap verdi. "Boğulan bir adam kurtarılabilir, âşık bir adam değil."

"Ama onun üzerinde bir etkin var. O, bu dünyada yapayalnız. İçinde bulunduğu tehlikeleri ona göster. Nasıl bir kadın olduğunu anlat ona."

"Bu onu o kızdan kurtarır. Peki, onu sana getirir mi, Esther? Hayır." Kaşları gözlerinin üzerine düştü. "Ben bir hizmetkârım, tıpkı kuşaklardır atalarımın olduğu gibi; ama ona, 'Kızıma bak, efendim! Mısırlıdan çok daha güzel ve seni daha çok seviyor!' diyemem. Özgürlük yıllarından çok fazla şey öğrendim. Bu sözler dilimi yakar. Şu eski tepelerdeki taşlar ben yanlarına gidince utançtan yerlerinde dönerler. Hayır, Esther, atalarımız aşkına, ikimizi tıpkı annen gibi onun yanında uyurken görsem daha iyi."

Bir kızarıklık Esther'in yüzünü kavurdu.

"Böyle söylemeni kastetmedim, baba. Ben sadece onu, onun mutluluğunu düşündüm, kendiminkini değil. Onu sevmeye cesaret ettiğim için onun saygısına layık olmaya çalışacağım; ancak bu şekilde aptallığımı bağışlatabilirim. Şimdi mektubu okuyayım mı?"

"Evet, oku."

Bu nahoş konuyu sonlandırma telaşıyla hemen okumaya başladı.

Nisanın sekizinci günü.

Celile-Kudüs yolu.

Nasıralı da yolda. Onun haberi yok, ama onunla beraber

lejyonumu da getiriyorum. İkinci lejyon da arkadan geliyor. Hamursuz Bayramı bu kalabalığın bahanesi olacaktır. Yola çıkarken, 'Kudüs'e gideceğiz ve peygamberlerin hakkımda yazdıkları her şey yerine getirilmiş olacak.' dedi.

Bekleyişimiz sonuna yaklaşıyor.

Huzur seninle olsun, Simonides.

Ben-Hur.

Esther mektubu babasına geri verdi. Boğazında bir tıkanma oldu. Mektupta kendisi için tek kelime yoktu, bir selam bile. "Huzur sizinle olsun." diye yazmak çok kolay bir şeydi. Hayatında ilk kez kıskançlık acısı duydu.

"Sekizinci gün." dedi Simonides. "Sekizinci gün, Esther, bugün..."

"Dokuzuncu gün." diye cevap verdi kız.

"Ah o zaman şimdi Bethany'de olabilirler."

"Belki de bu akşam onu görürüz." diye ekledi kız, bir anlık unutkanlığa kapılarak mutlu bir şekilde.

"Olabilir, olabilir! Yarın Hamursuz Bayramı, kutlamak isteyebilir; Nasıralı da öyle. İkisini de görebiliriz belki, Esther."

O anda şarap ve suyla hizmetkâr geldi. Esther babasına yardımcı oldu, servis yapılırken İras çatıda belirdi.

Mısırlı, Yahudi kıza hiç bu kadar güzel görünmemişti. Tiril tiril elbisesi küçük bir sis bulutu gibi uçuşuyordu; alnı, boynu ve kolları halkını çok etkileyen iri mücevherlerle ışıldıyordu. Yüzünden mutluluk okunuyordu. Hiçbir yapmacıklığı olmayan, canlı ve ne yaptığını bilen adımlarla yürüyordu. Esther onu görünce içine kapanıp babasına sokuldu.

"Huzur seninle olsun, Simonides, seninle de güzel Esther." dedi İras, başını Esther'e doğru eğerek. "Eğer kırılmazsan, efendim, İran'da akşamüstü tapınaklarına tırmanıp batan güneşin ardından dualarını eden rahipleri hatırlatıyorsun bana. İbadet konusunda bilmediğin bir şey varsa babamı çağırayım. O İran soyundandır."

"Güzel Mısırlı." diye cevap verdi tüccar, ağırbaşlı bir kibarlıkla başını sallayarak. "Baban, İran irfanının onun bilgeliğinin küçük bir parçası olduğunu söylediğimi bilse kırılmayacak kadar iyi bir insandır."

İras'ın dudakları hafifçe kıvrıldı.

"Başlattığın gibi filozofça konuşmak gerekirse..." dedi. "Küçük bir parça daima büyük bir şeye işaret eder. Ona ithaf ettiğin büyük nadir niteliğin ne olduğunu sormak isterim."

Simonides sert bir ifadeye büründü.

"Saf bir bilgelik daima kendisini Tanrı'ya yöneltir; en saf bilgelikse Tanrı'yı bilmektir. Baltazar'dan daha fazla buna sahip olan ya da konuşmalarında ve hareketlerinde bunu ondan daha çok ortaya koyan hiç kimseyi tanımıyorum."

Görüşmeye son vermek için kadehini kaldırıp içti.

Mısırlı hırçın bir şekilde Esther'e döndü.

"Elinde milyonları ve denizde filoları olan bir adam, bizim gibi sade kadınların neyle eğlendiklerini anlayamaz. Babanı bırakalım. Şurada, duvarın yanında konuşabiliriz."

Duvarın yanına gittiler, yıllar önce Ben-Hur'un kırık kiremiti Gratus'un kafasına düşürdüğü yerde durdular.

"Hiç Roma'ya gittin mi?" diye söze başladı İras, bileziklerinden biriyle oynayarak.

"Hayır." dedi Esther, çekingen bir şekilde.

"Gitmek istemedin mi?"

"Hayır."

"Hayatında ne kadar az şey var!"

Bu nidanın arkasından gelen iç çekiş, bu eksiklik Mısırlının olsa bu kadar dokunaklı olamazdı. Sonraki kahkahası sokaktan bile duyulabilirdi. "Ah benim güzel safım! Memphis kumlarındaki büyük büstün kulağında yuva yapan tüysüz kuşlar bile ancak senin kadar bilirler!"

Sonra Esther'in şaşkınlığını görünce tavrını değiştirdi ve güven

veren bir tonda, "Alınmana gerek yok. Ah yo! Eğleniyorum. Kırılganı bir öpeyim ve başka hiç kimseye söylemeyeceğim bir şeyi söyleyeyim, nilüfer içinde Nil suyunu ikram etse Simbel'e bile söylemeyeceğim bir şeyi!"

Yahudi kıza yönelttiği keskin bakışları mükemmel bir şekilde örten bir kahkahadan sonra, "Kral geliyor." dedi.

Esther masum bir şaşkınlıkla baktı ona.

"Nasıralı!" diye devam etti İras. "Babalarımızın çokça sözünü ettiği ve Ben-Hur'un uzun zamandır hizmet ettiği Nasıralı..." Sesini alçalttı. "Yarın burada olacak, Ben-Hur da bu akşam."

Esther soğukkanlılığını korumaya çalıştı, ama başaramadı. Gözlerini yere indirdi, onu ele veren kan yanaklarına ve alnına yükseldi; Mısırlının yüzünden bir parıltı gibi gelip geçen zafer gülümsemesini görmedi.

"Bak, burada söz vermiş."

Kuşağından bir rulo çıkardı.

"Benimle beraber sevin, ey dostum! Bu akşam burada olacak! Tiber'de bir ev var, bir kraliyet mülkü, bana onun sözünü verdi; onun hanımı olmak tıpkı..."

Aşağıdaki sokak boyunca hızla yürüyen birinin ayak sesi konuşmayı böldü, görmek için duvarın kenarına abandı. Sonra geri çekildi ve ellerini başının üzerinde çırparak bağırdı. "İsis'e şükür! Bu Ben-Hur'un ta kendisi! Tam onu düşünürken geldi! Bu iyiye işaret değilse, tanrılar da yok demektir. Bana sarılıp öp, Esther!"

Yahudi kız başını kaldırdı. Yanaklarında bir ışıltı vardı; gözleri daha önce mizacının hiç elvermediği bir öfke ışığıyla parıldadı. Nezaketi kaybolmuştu. Sevdiği adamı rüyalarında görmesinin yasaklanması yetmiyormuş gibi, bir de övünen rakibi kendi başarılarının ve bunların ödülü olan parlak vaatlerin sırrını ona açıyordu. Hizmetkârın da hizmetkârı olan kendisi içinse en ufak bir hatırlanma belirtisi yoktu. Diğeri, neler yazdığını hayal etmeyi kendisine bırakarak ona Ben-Hur'un mektubunu göstermişti.

"Onu mu daha çok seviyorsun, yoksa Roma'yı mı?" diye sordu.

Mısırlı bir adım geriledi; sonra mağrur başını kıza yaklaştırdı.

"O senin için ne ifade ediyor, Simonides'in kızı?"

Esther tepeden tırnağa titreyerek, "O benim..."

Şimşek gibi çakan bir düşünce sözünü kesti. Rengi sarardı, titredi, kendine geldi ve cevap verdi.

"O benim babamın arkadaşı."

Dili kölelik durumunu kabullenmeyi reddediyordu.

İras öncekinden daha neşeyle güldü.

"Daha fazlası değil mi yani?" dedi. "Ah, Mısır'ın aşk tanrıları adına, öpücüklerini sakla. Yahuda'da beni bekleyen bir sürü saygıdeğer kişiler olduğunu senden öğrendim." Arkasını döndü, omuzunun üzerinden geriye bakarak, "Onların yanına gidiyorum. Huzur seninle olsun." dedi.

Esther onun merdivenlerden inerek gözden kaybolduğunu gördü. Ellerini yüzüne kapatarak ağlamaya başladı, utanç ve boğucu bir hırsın gözyaşları parmaklarının arasından süzülüyordu. Sakin yaradılışında meydana gelen bu krizini daha da derinleştirecek şekilde babasının sözleri aklına geldi: "Bütün sahip olduklarımı elimde tutabilseydim sevgin boşa çıkmamış olacaktı."

Bütün yıldızlar ortaya çıkmış, şehrin ve onu duvar gibi çevreleyen karanlık dağların hemen üzerinde yanıyorlardı. Yaz evine geri dönecek kadar toparlandı ve babasının yanı başındaki yerini sessizce alıp mütevazı bir şekilde onun keyfini beklemeye başladı. Bütün ömrü değilse de gençliği bu göreve vakfedilmiş gibi görünüyordu. Doğruyu söylemek gerekirse, sancı bittiğine göre görevine dönüşü pek de gönülsüz olmamıştı.

II

BEN-HUR'UN AÇIKLAMALARI

Çatıdaki bu sahneden yaklaşık bir saat kadar sonra Baltazar ve Simonides ile yanında Esther, sarayın büyük odasında buluştular; onlar konuşurlarken Ben-Hur ve İras beraber geldiler.

Arkadaşının önünden gelen genç Yahudi önce Baltazar'a doğru ilerleyip onu selamladı, karşılığını aldı; sonra Simonides'e döndü, ama Esther'i görünce durakladı.

Kalplerimizde aynı anda birden fazla sürükleyici tutkuya yetecek yer olması pek sık rastlanan bir şey değildir; parıltısı içinde diğerleri de yaşamaya devam edebilirler, ama daha zayıf bir ışıkla. Ben-Hur'da da böyle oldu; olasılıkların incelenmesi, umutlara ve rüyalara kapılma, ülkesinin şartlarından doğan etkiler, daha doğrudan etkiler -mesela İras'ınki- onu en geniş dünyevi anlamda tutkulu bir hâle getirdi. Tutkuya yer açıp, onun bir kural ve sonunda otoriter bir idareci olmasına izin verirken, önceki günlerin kararları ve güdüleri belli belirsiz yok olup gitti, hatta anılardan bile silindi. Gençliğimizi unutmak kolaydır; onun durumunda ise ailesinin kaderini karartan acılarının ve gizemin, bütün hayallerini işgal eden hedeflerine gittikçe yaklaştığı bir zamanda, en azından umutlarında onu daha az etkilemesi doğaldı. Onu sert bir şekilde yargılamayalım.

Esther'i çok güzel bir kadın olarak görünce şaşkınlıkla kalakaldı; ona bakarken dingin bir ses bozulan yeminleri ve yerine getirilmemiş görevleri hatırlattı ona. Neredeyse eski hâli geri gelmişti.

Bir an için irkildi, ama hemen toparlanarak Esther'in yanına gitti ve "Huzur seninle olsun, tatlı Esther ve Simonides." Konuşurken tüccara baktı, "Tanrı seni kutsasın, çünkü sen babasızlara iyi bir baba oldun." dedi.

Esther mahzun bir yüzle dinledi onu.

"İyi yürekli Baltazar'ın selamlarını tekrarlıyorum ben de, Hur'un oğlu; babanın evine hoş geldin, otur da bize seyahatinden, işlerinden ve muhteşem Nasıralıdan söz et, kimdir, nedir onu anlat. Burada sen huzurlu olmazsan başka kim olabilir ki? Rica ederim, aramıza otur ki hepimiz seni duyabilelim." dedi Simonides.

Esther hemen ileri atılıp onun için bir sandalye getirdi.

"Teşekkürler." dedi kıza, minnetle.

Oturunca biraz sohbetten sonra erkeklere döndü.

"Size Nasıralıyı anlatmaya geldim."

Baltazar ve Simonides dikkat kesildiler.

"İnsanın hevesle beklediği birine göstereceği bir dikkatle günlerce onu izledim. Onu her türlü durumda gördüm. Benim gibi bir insan olduğuna emin olduğum kadar, ondan biraz daha faz-
lası olduğuna da eminim."

"Ne gibi?" diye sordu Simonides.

"Anlatayım..."

Odaya giren biri onun lafını yarıda kesti; dönüp bakınca ellerini uzatarak ayağa kalktı.

"Amrah! Sevgili Amrah!" diye bağırdı.

Kadın yaklaştı; yüzündeki sevinci görünce ne kadar kırışmış ve ve kararmış olduğunu gördüler. Kadın Ben-Hur'un ayaklarının dibinde diz çöktü, dizlerine kapanıp tekrar tekrar ellerini öptü. Ben-Hur kırlaşmış, cansız saçlarını kadının yüzünden çekip öptü, "İyi yürekli Amrah, onlardan hiç haber yok mu, bir kelime, bir işaret bile mi?"

Sonra Amrah'ın hıçkırıkları sözlerden daha iyi bir cevap oldu.

"Tanrı'nın arzusu yerine geldi." dedi Ben-Hur, ciddiyetle; sesinin tonu etrafındakilere artık ailesini bulma umudu kalmadığını anlatıyordu. Gözleri yaş doldu, ama onlara göstermedi, çünkü o bir erkekti.

Toparlandığında sandalyeye oturup, "Gel, yanıma otur, Amrah, buraya. Hayır mı? O zaman ayağımın dibine otur; çünkü iyi yürekli dostlarıma dünyaya gelen muhteşem bir insanla ilgili anlatacaklarım var." dedi.

Ama Amrah öteye gitti, sırtını duvara yaslayıp ellerini dizlerinde kavuşturarak çömeldi, hepsi Ben-Hur'u gördüğüne memnun olduğunu düşündüler. Sonra Ben-Hur yaşlı adamlara başıyla selam vererek tekrar konuşmaya başladı.

"Yaptığı bazı şeyleri size anlatmadan önce, Nasıralı hakkında sorduğunuz soruya cevap vermek istemiyorum; buna daha çok meylediyorum, çünkü yarın şehre gelecek ve baba evi olduğunu

söylediği Tapınak'a gidecek, orada kendisini ilan edeceğini söylüyorlar. Bu yüzden, ey Baltazar, senin mi, yoksa ey Simonides, senin mi haklı olduğunu biz ve İsrail yarın öğreneceğiz."

Baltazar huzursuzca ellerini ovuşturdu, "Onu nerede görebilirim?" diye sordu.

"Büyük bir kalabalık baskısı olacak. Sanırım hepinizin kemerlerin üstündeki çatıya, mesela Süleyman'ın revakına çıkmanız en iyisi olacak."

"Sen de bizimle olacak mısın?"

"Hayır." dedi Ben-Hur. "Belki dostlarımın kafilede bana ihtiyaçları olur."

"Kafile mi!" diye bağırdı Simonides. "Kafileyle mi seyahat ediyor?"

Ben-Hur ne demek istediğini anladı.

"Beraberinde on iki kişiyi getiriyor, balıkçılar, çiftçiler, bir de hancı; hepsi de mütevazı insanlar. Rüzgâra, soğuğa, yağmura ya da güneşe aldırmadan yayan seyahat ediyorlar. Akşam vakti yolun kıyısında ekmeklerini bölüşmek ya da uyumak için durduklarını görünce, asiller ya da kralları değil, pazardan sürülerinin yanına dönen çobanları hatırladım. Birine bakmak ya da başındaki tozu silkelemek için mendilinin köşelerini kaldırdığında, onun insanların hem öğretmeni hem yoldaşı hem üstü hem de dostu olduğunu anladım.

"Siz zeki insanlarsınız." diye devam etti Ben-Hur, kısa bir duraklamadan sonra. "Belli güdüleri olan yaratıklar olduğumuzu ve hayatımızı bazı şeyleri izleyerek geçirmenin doğamızın kuralı hâline geldiğini bilirsiniz. Şimdi kendimizi tanıyacağımız bir şey olarak bu kurala başvurup size soruyorum, ayağının altındaki taşları altına çevirip zengin olabilecekken fakir olmayı seçen bir adam için ne düşünürdünüz?"

"Yunanlılar ona filozof derlerdi." dedi İras.

"Hayır, kızım." dedi Baltazar. "Filozofların böyle bir şey yapma gücü yoktur."

"Bu adamın olduğunu nereden biliyorsun?"

"Ben onun suyu şaraba çevirdiğini gördüm." diye cevap verdi Ben-Hur, aceleyle.

"Çok tuhaf, çok." dedi Simonides. "Ama çok zengin olabilecekken fakir yaşamayı tercih etmesi bana tuhaf gelmiyor. O kadar fakir mi sahiden?"

"Hiçbir şeyi yok ve kimseyi kıskanmıyor. Zenginlere acıyor. Ama bunu bir yana bırakalım, tüm varlığı olan yedi somun ekmekle iki balığı beş bin kişiyi besleyip sepetleri dolduracak kadar çoğaltan bir adam görseydiniz ne derdiniz? Ben Nasıralının bunu yaptığını gördüm."

"Gördün ha?" diye bağırdı Simonides.

"Evet, ekmekle balığı yedim bile. Daha da harikası..." diye devam etti Ben-Hur. "İyileşmek için elbisesinin ucuna dokunan ya da uzaktan ona seslenen hastaları sağaltma meziyeti olan bir adam için ne derdiniz? Buna da tanık oldum, hem de bir kere değil, pek çok kez. Eriha'dan çıkarken yol kenarındaki iki kör adam Nasıralıya seslendi, onların gözlerine dokununca görmeye başladılar. Felçli bir adamı ona getirdiler, sadece 'Evine git.' dedi ve adam gayet sağlıklı bir hâlde gitti. Bunlara ne diyorsunuz?"

Tüccar hiç cevap vermedi.

"Başkalarının dediğini duyduğum gibi, siz de anlattıklarımın sihirbazlık numarası olduğunu mu düşünüyorsunuz? Yaptığını gördüğüm daha müthiş şeyleri hatırlayarak cevap vereyim. Ölümden başka kurtuluşu olmayan, Tanrı'nın laneti cüzzamı düşünün."

Bu sözler üzerine Amrah'ın elleri yanına düştü ve onu dinleme hevesiyle doğruldu.

"Şimdi size anlatacağım şeyi görmüş olsaydınız..." dedi Ben-Hur, artan bir gayretle. "Ne derdiniz? Celile'de onunla birlikteyken, Nasıralının yanına bir cüzzamlı geldi ve 'Eğer isterseniz beni temizleyebilirsiniz, efendim.' dedi. Onun ağladığını duydu ve eliyle cüzzamlıya dokunup, 'Temizlen.' dedi. Bunun üzerine adam, bu tedaviyi izleyen kalabalık kadar sağlıklı biri oldu yine."

O anda Amrah ayağa kalktı ve cılız parmaklarıyla saçlarını gözünden çekti. Zavallı yaratığın aklı uzun süredir yüreğindeydi ve konuşmayı takip etmekte zorlanıyordu.

"Sonra yine..." dedi Ben-Hur, durmadan. "Bir gün on cüzzamlı hep birlikte ona gelip ayaklarına kapandılar. 'Efendimiz, efendimiz, bize merhamet et!' diye bağırdılar, bizzat gördüm ve duydum. 'Yasaların gerektirdiği gibi gidin, kendinizi rahibe gösterin; daha oraya varmadan iyileşmiş olacaksınız.' dedi onlara."

"İyileştiler mi?"

"Evet. Yolda giderlerken hastalıkları geçti ve kirli kıyafetlerinden başka bize onları hatırlatacak hiçbir şey kalmadı."

"Böyle bir şey İsrail'de daha önce hiç duyulmamıştı!" dedi Simonides, alçak sesle.

Sonra o konuşurken Amrah arkasını dönüp sessizce kapıya yürüdü; dışarı çıktı, hiç kimse onun gittiğini görmedi.

"Gözlerimin önünde yapılan bu şeylerin yarattığı düşünceleri sizin hayal gücünüzé bırakıyorum." diye devam etti Ben-Hur. "Ama kuşkularım, kuruntularım ve şaşkınlığım henüz zirve noktasında değildi. Bildiğiniz gibi, Celile halkı aceleci ve ataktır; yıllarca bekleyişin sonunda kılıçları ellerini yakmaya başlamıştı. Harekete geçmekten başka hiçbir şey yetmezdi onlara. 'Kendisini ortaya koymakta çok ağır davranıyor; onu zorlayalım.' dediler bana. Ben de sabırsızlanmıştım. Eğer kral olacaksa neden şimdi olmuyordu? Lejyonlar hazırdı. Deniz kenarında bize ders verirken ona tacını takacaktık; ama ortadan kayboldu ve sonra kıyıdan uzaklaşan bir gemide görüldü. İyi yürekli Simonides, başka insanları deliye döndüren arzular -zenginlik, güç, hatta büyük insanların büyük sevgileriyle sunulan krallıklar- bu adamı hiç etkilemiyor. Buna ne diyorsun?"

Tüccarın çenesi göğsüne değiyordu, başını kaldırıp kararlılıkla cevap verdi. "Tanrı vardır, peygamberler öyle derler. Zaman henüz erken; bırakalım da yarın cevabı getirsin."

"Öyle olsun." dedi Baltazar, gülümseyerek.

"Öyle olsun." dedi Ben-Hur da ve devam etti. "Ama ben he-

nüz bitirmedim. Benim gibi bu şeylerin yapıldığını görmeyenler için bunlar kuşkuları ortadan kaldıracak kadar büyük şeyler değil. Şimdi sizi çok daha müthiş şeylere götüreceğim. Söylesenize siz hiç elini uzatıp ölüyü ölümün elinden alan birini biliyor musunuz? Kim kaybedilen bir yaşama tekrar soluk verebilir? Bunu ancak..."

"Tanrı!" dedi Baltazar, saygıyla.

Ben-Hur başıyla onayladı.

"Ey bilge Mısırlı! Bana söylediğin ismi reddedemem. Sen Baltazar ya da sen Simonides, siz de benim gördüğüm gibi, hiçbir merasim olmadan, sadece birkaç kelimeyle ve ancak bir annenin uyuyan çocuğunu uyandırırken harcadığı çabayla, bir adamın ölümün yaptığı işi bozduğunu görseydiniz ne derdiniz? Nain'de oldu bu olay. Tam kapıdan geçmek üzereydik ki, ölü bir adamı taşıyan bir grup insan dışarı çıktı. Nasıralı onların geçmesi için durup yol verdi. Aralarındaki bir kadın ağlıyordu. Nasıralının yüzünün merhametle yumuşadığını gördüm. Kadınla konuştu, sonra gidip tabuta dokundu, içinde cenaze töreni için giyinmiş yatan adama, 'Delikanlı, sana ayağa kalkmanı söylüyorum!' dedi. Ölü derhâl doğrulup konuşmaya başladı."

"Ancak Tanrı bunu yapacak kadar büyüktür." dedi Baltazar Simonides'e.

"Dikkatinizi çekerim." diye devam etti Ben-Hur. "Ben size bir grup insanla beraber bizzat tanık olduğum şeyleri anlatıyorum. Yolda çok daha güçlü bir başka eylem daha gördüm. Bethany'de Lazarus adında bir adam vardı, ölmüş ve gömülmüştü. Mezarda dört gün büyük bir taşın altında yattıktan sonra, Nasıralıyı oraya götürdüler. Taşı üstünden kaldırınca adamın mezarda kefene sarılı ve çürümekte olduğunu gördük. Orada bir sürü insan vardı, hepimiz Nasıralının ne dediğini duyduk, çünkü yüksek sesle konuşuyordu. 'Lazarus, çık oradan!' Adam bedenini saran kefeniyle kalkıp yanımıza geldiğinde neler hissettiğimi anlatamam. 'Çıkarın kefeni.' dedi Nasıralı. 'Bırakın gitsin.' Dirilen adamın yüzündeki örtü kaldırılınca, dostlarım, ölü bedeninde kan yeniden dolaşmaya başladı ve hastalık onu öldürmeden önce nasılsa aynen o adam oluverdi. Adam yaşıyor, insanlar sürekli onu görüp

konuşuyorlar. Yarın siz de gidip görebilirsiniz. Şimdi, artık bu konuda daha fazlasına gerek kalmamışken, size sormaya geldiğim, bana sorduğun şeyin tekrarı olan şeyi soruyorum, ey Simonides. Bu Nasıralı bir insandan başka nedir?"

Bu soru büyük bir ciddiyetle sorulmuştu ve gece yarısından çok sonra grup oturup bunu tartıştı. Simonides peygamberlerin sözlerini yorumlayışından vazgeçmiyor, Ben-Hur Nasıralının, Baltazar'ın iddia ettiği gibi kurtarıcı ve tüccarın dediği gibi gönderilmiş kral olduğu konusunda yaşlıların ikisinin de haklı olduğunu ileri sürüyordu.

"Yarın göreceğiz. Huzur sizinle olsun."

Böyle diyen Ben-Hur Bethany'ye geri dönmek üzere oradan ayrıldı.

III

GÜZEL HABERLER

Ertesi sabah, koyun kapısı açılır açılmaz şehirden dışarı ilk çıkan, kolunda sepetiyle Amrah'tı. Kapı görevlileri ona hiçbir soru sormadılar, çünkü sabah bile ondan daha düzenli gelmiyordu; onun birisinin sadık hizmetkârı olduğunu biliyorlardı ve bu onlar için yeterliydi.

Doğu vadisinden aşağıya doğru yoluna gitti. Olivet'in koyu yeşil kıyısı bayrama katılacak insanların geçenlerde kurdukları beyaz çadırlarla beneklenmişti. Yabancıların dışarıda olmaları için çok erken bir saatti; zaten öyle olsaydı da, kimse ona bulaşmazdı. Gethsemane'ti, Bethany yollarının keşistiği yerdeki mezarları ve kasvetli Siloam köyünü geçti. Arada sırada çökmüş bedeni seriyor, bazen soluklanmak için oturuyor, kısa süre içinde kalkıp tazelenen bir aceleyle mücadelesine devam ediyordu. Her iki taraftaki büyük kayaların kulakları olsa, onun kendi kendine mırıldandığını duyarlar; görebilseler, erken söktüğü için şafağı azarlayarak rıe kadar sıklıkla dağa geldiğini gözlemlerler; dedikodu yapabilseler, muhtemelen birbirlerine, "Dostumuzun bu sabah acelesi var; beslemeye gittiği boğazlar çok acıkmış olmalı." derlerdi.

Sonunda Kral Bahçesi'ne vardığında, yürüyüşünü yavaşlattı; çünkü artık cüzzamlıların nemrut şehri görüntüye girmiş, Hinnom'un oyuklar içindeki güney tepesine doğru uzanıyordu.

Okurun bu zamana kadar artık tahmin edebileceği gibi, kadın hatırlanacağı üzere mezar yeri En-Rogel kuyusuna tepeden bakan hanımına gidiyordu.

Vakit erken olduğundan bedbaht kadıncağız uyanmış, Tirzah'ı içeride uyurken bırakıp dışarı çıkmıştı. Üç yıl içinde hastalığın seyri korkunç derecede hızlı olmuştu. Görünüşünün farkında olan kadın mizacının zarif içgüdüsüyle her yerini iyice örtüyordu. Tirzah'ın bile mümkün olduğunca nadiren görmesine izin veriyordu.

Bu sabah etrafta gördüklerinden hayrete düşecek kimseler olmadığını bildiğinden başı açık bir şekilde hava alıyordu. Ortalık tam olarak aydınlanmamıştı, ama maruz kaldığı tahribatı ortaya koymak için yeterliydi. Saçları kar beyazı ve zapt edilemez bir şekilde dağınıktı; gümüş teller gibi sırtına ve omuzlarına dökülüyordu. Göz kapakları, dudakları, burun delikleri, yanaklarının etleri ya dökülmüş ya da pis kokan yaralara dönüşmüştü. Boynu âdeta kül rengi bir kabuk kitlesi hâline gelmişti. Örtülerinin kıvrımları arasından dışarı çıkmış eli iskeletinkine benziyordu; tırnakları aşınıp dökülmüş; parmak eklemleri eğer kemikleri görünecek bir hâle gelmemişse, kırmızı bir salgının kabuk bağladığı şiş düğümler şeklindeydi. Kafası, yüzü, boynu ve eli bütün vücudunun durumunu açıkça ortaya koyuyordu. Onu böyle görünce, Prens Hur'un güzel dul karısının bunca yıl kimliğini nasıl saklamayı başarabildiğini anlaması çok kolaydı.

Kadıncağız tam da güneş bu eski topraklarda Olivet Tepesi ve Zeytin Dağı'nı Batı'dakinden daha keskin ve parlak bir ışıkla parlatırken, Amrah'ın geleceğini biliyordu. Önce kuyuya, sonra kuyuyla tepenin eteği arasında kalan, kendisinin durduğu taşlık yola doğru ilerleyecek, iyi yürekli hizmetkâr taşıdığı sepetin içindeki yiyecekleri oraya bırakıp testiyi yeniden suyla dolduracaktı. Talihsiz hanım için eski mutluluğundan geriye ancak bu kısacık ziyaret kalmıştı. O zaman ona oğlunu sorar ve habercinin oğlu hakkında toplayabildiği ufak tefek haberlerle birlikte iyi olduğunu

öğrenirdi. Genellikle bilgiler yetersiz olsa da rahatlatıcıydı; bazen oğlunun evde olduğunu öğrenir, gün ağarırken kasvetli hücresinden çıkar, öğlene kadar, öğleden de gün batımına dek, beyazlara bürünmüş kıpırtısız bir figür olarak, bir heykel gibi oturup değişmez şekilde tek bir noktaya, tapınağın yukarısına bakardı. Orada, yuvarlak gökyüzünün tam altında, değerli hatıraları olan ve oğlu orada olduğu için şimdi daha da değer taşıyan eski evi vardı. Ona başka hiçbir şey kalmamıştı. Tirzah'a ölü gözüyle bakıyordu; kendisine gelince, hayatın her saatinin mutlu ve acısız bir ölüm saati olduğunu bilerek sonunu bekliyordu.

Tepenin etrafındaki doğada, dünyanın çekiciliklerine karşı duyarlı olmasını sağlayacak çok az şey vardı; hayvanlar ve kuşlar sanki geçmişini ve şimdiki kullanım amacını biliyorlarmış gibi oradan uzak duruyorlardı; yeşil olan her şey daha mevsimindeyken solup gidiyor; rüzgârlar kök salmalarını engelleyecek bir kuraklık getirerek çalıların ve çimenlerin üzerinde esiyorlardı. Baktığı her yerde manzara mezarlarla kasvetli bir hâle getirilmişti. Yukarısında, aşağısında, kendisininkinin karşısında, her yerde mezarlar vardı; seyyahları uyarmak için beyaza boyanmış mezarlar. İnsan berrak, açık, davetkâr gökyüzünde zihninin sancıları için bir rahatlama bulduğunu sanırdı, ama ne yazık ki, her yeri güzelleştiren güneş ona o kadar dostça davranmıyor, gittikçe artan çirkinliğini ortaya çıkarmaktan başka bir şey yapmıyordu. Güneş olmasaydı kendisini bu kadar korkunç görmez, Tirzah'ın rüyalarından bu kadar zalimce uyandırılmazdı. Görme armağanı bazen korkunç bir lanet hâlini alabiliyor.

Birisi çıkıp da, onun acılarına neden bir son vermediğini sorabilir.

Kanun yasaklıyordu!

Yahudi olmayan biri bu cevaba gülebilir, ama bir İsrail evladı gülmeyecektir.

Orada oturmuş, karanlık ıssızlığı daha da neşesiz düşüncelerle doldururken, birden bir kadın sendeleyerek ve bitkin bir hâlde tepede göründü.

Dul kadın aceleyle ayağa kalktı, başını kapatıp anormal derecede cırtlak bir sesle bağırdı: "Pisim, pisim!"

Uyarıyı önemsemeyen Amrah bir dakika içinde ayağının dibine kadar gelmişti. Zavallı kadıncağızın uzun süredir kapanmış olan sevgisi birden patlak verdi. Gözünde yaşlar ve tutkulu nidalarla hanımının giysilerini öptü; hanımı bir süre ondan kaçmaya çalıştı, sonra bunu başaramadığını görerek nöbetin şiddetinin geçmesini bekledi.

"Ne yaptın sen Amrah?" dedi. "Bize olan sevgini böyle bir itaatsizlikle mi kanıtlıyorsun? Kötü kadın seni! Mahvoldun sen, artık efendine geri dönemezsin."

Amrah hıçkırıklarla yere kapandı.

"Artık yasalar seni de engelliyor; Kudüs'e geri dönemezsin. Bize ne olacak peki? Kim ekmek getirecek? Ah kötü Amrah, ah! Hepimiz mahvolduk, hepimiz!"

"Acı bana, acı!" diye bağırdı Amrah, yerden.

"Önce sen kendine acımalıydın ve böyle yaparak da bize acımış olacaktın. Şimdi nereye gidebiliriz? Bize yardım edecek hiç kimse yok. Hain bir hizmetkâr! Zaten Tanrı'nın gazabı üzerimize çökmüştü."

Seslerden uyanan Tirzah mezarın kapısında belirdi. Kabuklarla yamalı, mor çiziklerle kaplı bedeni, neredeyse kör hâli, şişmiş kolları ve bacakları, ama sevgiyle alevlenen tanıdık gözleriyle onu ilk gördüğümüz zamanki çocuksu zarafetini ve saflığını hiç hatırlatmayan, yarı örtünmüş bir hayalet gibiydi.

"Amrah mı o, anne?"

Hizmetkâr ona doğru sürünmeye çalıştı.

"Dur, Amrah!" diye bağırdı dul kadın, emredercesine. "Ona dokunmanı yasaklıyorum. Ayağa kalk ve kuyudaki hiç kimse seni burada görmeden git. Hayır, neredeyse unutuyordum, artık çok geç! Burada kalıp bizim kaderimizi paylaşmak zorundasın. Ayağa kalk, diyorum!"

Amrah dizlerinin üzerinde doğruldu, ellerini kenetleyip, kesik kesik, "Ey iyi yürekli hanımım! Ben hain değilim, kötü de değilim. Size iyi haberler getirdim."

"Yahuda'dan mı?" Dul kadın konuşurken başındaki örtüyü hafifçe çekti.

"Muhteşem bir adam var." diye devam etti Amrah. "Sizi tedavi etme gücü varmış. Tek kelime ediyor ve hastalar iyileşiyormuş, ölüler bile diriliyormuş. Sizi ona götürmeye geldim."

"Zavallı Amrah!" dedi Tirzah, acıyarak.

"Hayır." diye bağırdı Amrah, bu ifadenin altında yatan kuşkuyu fark ederek. "Tanrı adına, İsrail'in, benim ve sizin Tanrı'nız adına doğruyu söylüyorum. Yalvarırım benimle gelin, zaman kaybetmeyelim. Bu sabah şehre giderken buradan geçecek. Bakın, gün doğmak üzere. Yiyecekleri yiyin de gidelim."

Anne ilgiyle dinliyordu. Bu muhteşem adamı duymuştu, çünkü onun ünü bölgedeki her kuytuya nüfuz etmişti.

"Kim o?" diye sordu.

"Bir Nasıralı."

"Sana bunu kim söyledi?"

"Yahuda."

"Yahuda söyledi? Evde mi o?"

"Dün gece geldi."

Dul kadın yüreğinin çarpıntısını sakinleştirmeye çalışarak bir süre sessiz kaldı.

"Bunu bize söylemen için seni Yahuda mı gönderdi?" diye sordu sonra.

"Hayır. O sizin öldüğünüzü sanıyor."

"Bir zamanlar bir cüzzamlıyı tedavi eden bir peygamber vardı." dedi anne Tirzah'a, düşünceli bir şekilde. "Ama o gücünü Tanrı'dan almıştı." Sonra Amrah'a dönüp, "Oğlum bu adamın böyle bir yeteneğe sahip olduğunu nereden biliyormuş?"

"Onunla beraber seyahat etmiş, cüzzamlıların çağrısını duymuş ve iyileşmiş olarak gittiklerini görmüş. Önce bir tek adammış, sonra on kişilermiş; hepsi iyileşmiş."

Dul kadın yine sessizleşti. İskelet gibi eli titriyordu. Bu hikâyeye inanmak için mücadele ettiğini düşünebiliriz. Zamanın bütün insanlarında olduğu gibi onun da İsa'nın yaptıklarını gören tanıklara ihtiyacı vardı. Bu performansı hiç sorgulamadı, çünkü hizmetkârın şahit olduğu gibi kendi oğlu bizzat görmüştü; ama bu kadar şaşırtıcı bir işin bir insan tarafından hangi güçle yapıla-bildiğini anlamaya çalışıyordu. Gerçeğe dair yeterince araştırma yapmak ve diğer yandan bu gücü anlamak için önce Tanrı'yı anlamak gerekir, bunu bekleyen insan da ölene kadar bekler. Ama onun tereddüdü uzun sürmedi.

"Bu Mesih olmalı!" dedi Tirzah'a dönerek.

Kuşkuyu kovalamak isteyen biri gibi değil de, Tanrı'nın ırkına bildirdiği vaatlere aşina olan, İsrailli bir kadın gibi konuşuyordu; bu vaatlerin gerçekleştiğinin en ufak bir belirtisine inanmaya hazır, anlayışlı bir kadın gibi.

"Bir zamanlar Kudüs ve bütün Yahudiye onun doğmuş olduğu hikâyesiyle çalkalanmıştı. Hatırlıyorum. Şimdiye dek kocaman bir adam olmuştur. Bu o olmalı. Evet." Sonra Amrah'a döndü, "Seninle geleceğiz. Mezarda göreceğin su testisini getir, yemeği hazırla. Yiyip gidelim." dedi.

Heyecan içinde hazırlanan kahvaltı yapıldıktan sonra üç kadın olağanüstü bir yolculuğa çıktılar. Tirzah da diğer iki kadının inancını taşırken, grubu endişelendiren tek bir korku vardı. Amrah bu adamın Bethany'den geldiğini söylüyordu; oradan Kudüs'e üç yol vardı: biri Olivet'in ilk zirvesinden, ikincisi eteklerinden, üçüncüsü de ikinci zirvesiyle Zeytin Dağı arasından geçiyordu. Üçü de çok uzak değildi, ama talihsiz kadınlar Nasıralının seçeceği yoldan gitmezlerse onu kaçırabilirlerdi.

Küçük bir sorgulamadan sonra anne Amrah'ın Kidron'un ötesini hiç bilmediğini ve eğer başarabilirlerse görmeye gittikleri adamın niyeti hakkında da pek az şey bildiğini anladı. Amrah'ın hizmetkârlık alışkanlığından, Tirzah'ın da doğal bağımlılıktan dolayı kendisinin yol göstermesini beklediklerini fark etti ve bu görevi üstlendi.

"Önce Bethphage'e gidelim." dedi onlara. "Eğer Tanrı yardımcımız olursa, orada ne yapmamız gerektiğini öğrenebiliriz."

Tepeden aşağıya, Tophet'e ve Kral Bahçesi'ne indiler ve yüzyıllarca yürünmekten derinlenmiş patikada durdular.

"Yol beni korkutuyor." dedi anne. "Kayaların ve ağaçların arasından gitsek daha iyi olur. Bugün bayram, oradaki tepelerin eteklerinde büyük bir kalabalığın işaretlerini görüyorum. Zeytin Dağı'nın karşısından giderek onlardan kaçabiliriz."

Tirzah zaten büyük bir güçlükle yürüyordu; bunu duyunca yüreği hopladı.

"Dağ çok dik, anne; ben tırmanamam."

"Sağlığımıza ve hayatımıza kavuşacağımızı unutma. Bak gün etrafımıza nasıl da ışıltılar saçıyor! Şuradaki kadınlar buraya, kuyuya doğru geliyorlar. Burada kalırsak bizi taşlarlar. Haydi, gücünü topla da gel."

Böylece kendisi de işkence çeken anne kızını yüreklendirmeye çalıştı, Amrah da onun yardımına koştu. O ana kadar Amrah hastalara, onlar da ona dokunmamıştı. Şimdi sonuçlarına ve hanımının emrine hiç aldırmadan sadık yaratık Tirzah'ın yanına gidip kızın kolunu omuzuna dolayarak, "Bana dayan. Yaşlı olsam da gücüm yerinde; çok az yolumuz var. Haydi, gidelim." diye fısıldadı.

Geçmeye kalkıştıkları tepenin yüzü çukurlarla ve eski yapıların kalıntılarıyla doluydu; ama sonunda dinlenmek için tepede durup kuzeybatı tarafında önlerine açılan manzaraya -tapınağa, onun azametli teraslarına, Sion'a, gökyüzüne yükselen dayanıklı, beyaz kulelere- baktıklarında, anne yaşam aşkıyla güçlendi.

"Bak, Tirzah." dedi. "Güzel Kapı'nın üzerindeki altın levhalara bak. Güneşin alevlerini nasıl da parlak bir şekilde yansıtıyorlar! Hatırlıyor musun, eskiden oraya giderdik? Yine aynı şeyi yapmak çok hoş olmaz mı? Düşünsene evimiz biraz ileride. Neredeyse Yücelerin Yücesi'nin yukarısında, çatısını görebiliyorum. Yahuda da orada bizi karşılayacak!"

Mersin ve zeytin ağaçlarıyla yeşillenen ortadaki zirvenin kenarından o tarafa bakınca, hareketsiz sabaha doğru hafifçe ve dimdik yükselen ince duman sütunlarını gördüler, her biri tedirgin yolcuları heyecanlandırıyor, acımasız saatlerin uçup gittiği ve acele etmeleri gerektiği konusunda uyarıyordu.

İyi yürekli hizmetkâr, tepeden aşağıya inerken kendisini hiç düşünmeden sadakatle yükünü hafifletmeye çabalasa da, Tirzah her adımında inliyor, bazen acısının aşırılığından çığlık atıyordu. Zeytin Dağı ile Olivet'in ikinci zirvesi arasındaki yola vardıklarında kız bitkin bir hâlde yere yığıldı.

"Amrah'la gidin, anne, beni burada bırakın." dedi, zayıf bir sesle.

"Hayır, Tirzah, hayır. Sen iyileşmedikten sonra benim iyileşmemin ne yararı var? Seni bırakacak olursam, Yahuda seni sorduğunda ona ne diyeceğim?"

"Onu sevdiğimi söyle."

Yığılan hastanın üzerine eğilmiş olan yaşlı cüzzamlı doğrulup, sanki biri ölmüş gibi kaybolan umuduyla etrafına bakındı. Tedavi edilecek olmanın büyük sevinci Tirzah'tan ayrı düşünülemezdi; gelecek sağlıklı yaşamın mutluluğuyla, onca yıl bedenini ve ruhunu zayıflatan sefaleti unutacak kadar yaşlı değildi. Cesur bir kadın olarak kendisi bile kalkıştıkları girişimi Tanrı'nın takdirine bırakmak üzereyken, bir adamın yaya olarak doğudan hızla geldiğini gördü.

"Cesaret, Tirzah! Merak etme." dedi. "Şuradaki adamın bize Nasıralı hakkında bilgi vereceğinden eminim."

Amrah kızın oturmasına yardım edip destek oldu, o sırada adam yaklaşıyordu.

"Sen çok iyi niyetli olduğun için bizim durumumuzu unutuyorsun, anne. Yabancı yanımızdan geçip gidecek. Taş atmazsa, en iyi hediyesi lanet okumak olacak."

"Göreceğiz."

Verilecek başka bir cevap yoktu, çünkü anne, ait olduğu sınıftan dışlananların hemşehrilerinin ellerinden neler çektiklerini gayet iyi ve hüzünlü bir şekilde öğrenmişti.

Söylendiği gibi, üçünün kıyısında durdukları yol yıpranmış bir patikadan biraz daha halliceydi ve kireçtaşı tepeciklerin arasından kıvrılarak ilerliyordu. Eğer yabancı bu yolu izlerse onunla burun buruna geleceklerdi. Adam aynen öyle yaptı ve dul kadının

söylemek zorunda olduğu şeyi duyana kadar yaklaştı. Sonra kadın yasaların gerektirdiği şekilde başını açıp tiz bir sesle bağırdı.

"Pisiz, pisiz!"

Ne şaşırtıcıdır ki, adam ilerlemeye devam etti.

"Ne oldu?" diye sordu adam, birkaç metre uzaklarında durarak.

"Bizi gördün. Kendine dikkat et." dedi anne, ciddiyetle.

"Kadın, ben bir keresinde sizin gibilerle konuşup onları iyileştiren adamın refakatçisiyim. Korkmuyorum."

"Nasıralının mı?"

"Mesih'in." dedi adam.

"Bugün şehre geleceği doğru mu?"

"Şimdi Bethphage'de."

"Hangi yoldan geliyor, efendim?"

"Bu yoldan."

Kadın ellerini çırpıp minnetle ona baktı.

"Kim olduğunu düşünüyorsunuz?" diye sordu adam, acıyarak.

"Tanrı'nın oğlu." diye cevap verdi kadın.

"Burada bekleyin o zaman ya da beraberinde bir kalabalık olduğundan, en iyisi şurada, ağacın altındaki beyaz kayanın yanında durun. Buradan geçerken ona seslenmeyi unutma, sakın korkma. İnancın da bilgin kadarsa, bütün gökyüzü gürlese bile seni duyar. Ben şehrin içinde ve etrafında toplananlara, karşılamaya hazır olsunlar diye, onun geldiğini söylemeye gidiyorum. Huzur hepinizle olsun, kadın."

Yabancı yoluna devam etti.

"Duydun mu, Tirzah? Duydun mu? Nasıralı yoldaymış, hem de bu yolda. Bizi duyacak. Bir kere daha çocuğum, sadece bir kere! Şu kayaya kadar gidelim. Yalnızca bir adım."

Bu şekilde cesaretlendirilen Tirzah Amrah'ın elinden tutup ayağa kalktı; ama yürürlerken Amrah, "Durun; adam geri geliyor." dedi. Onu beklediler.

"Sana bir şey diyeceğim, kadın." dedi yabancı, onlara yetişerek. "Nasıralı daha gelmeden güneşin çok yakıcı bir hâl alacağını hatırlayarak bu suyun benden daha çok size gerekli olduğunu düşündüm, zaten benim ihtiyacım olursa şehir çok yakında. Bunu alın ve müsterih olun. Geçerken ona seslenin."

Bu sözlerin ardından, tepelerde yolculuk eden yaya seyyahların yanlarında taşıdıkları cinsten, suyla dolu bir su kabağı çıkardı. Bu armağanı kendisi güvenli bir mesafede olduğu zaman gelip alması için yere koyacağına doğrudan kadının eline verdi.

"Sen Yahudi misin?" diye sordu kadın.

"Evet, hatta ondan da öte, benim sana yaptığım şeyi her gün sözle ve örnekle bana öğreten İsa'nın öğrencisiyim. Dünya uzun zamandır ne demek olduğunu anlamadan hayırseverlik kelimesini biliyor. Yine sana ve yanındakilere huzur diliyorum, içiniz rahat olsun."

Adam yoluna devam etti, kadınlar da adamın onlara işaret ettiği, başlarının yüksekliğinde ve sağdaki yoldan yaklaşık otuz metre uzaktaki kayaya doğru gittiler yavaş yavaş. Önünde durduklarında anne dikkatlerini çekmek istedikleri insanların onları görüp duyabileceklerine kanaat getirdi. Oradaki ağacın gölgesine yerleşip su kabağından su içtiler, ferahlayarak dinlendiler. Çok geçmeden Tirzah uyuyakaldı, diğerleri onu rahatsız etmemek için sessizliklerini korudular.

IV

İYİLEŞME

Günün üçüncü saatinde, cüzzamlıların dinlenme yerinin önündeki yol Bethphage ve Bethany'ye giden insanların artan kalabalığıyla doldu. Dördüncü saatin başlarında Olivet tepesinin üzerinde büyük bir kalabalık oluştu; binlerce kişi yoldan aşağıya doğru inerken, onları izleyen ikili her birinin elinde yeni kesilmiş bir hurma dalı olduğunu gördü, hayretler içinde. Bu tuhaflığa dalmış bir hâlde otururlarken, doğudan yaklaşan bir başka kalabalığın sesi bakışlarını o tarafa çevirdi. Sonra anne Tirzah'ı uyandırdı.

"Bütün bunlar ne demek oluyor?" diye sordu Tirzah.

"O geliyor." diye cevap verdi annesi. "Gördüğümüz bu insanlar onu karşılamak için şehirden geliyorlar. Doğuda seslerini duyduklarımız da ona eşlik eden arkadaşları; iki grup burada, bizim önümüzde karşılaşırsa hiç şaşırmamak lazım."

"Eğer bu olursa, bizi duymayacağından korkuyorum."

Aynı şey yaşlı kadının da aklına gelmişti.

"Amrah!" dedi. "Yahuda on kişiyi iyileştirdiğinden söz ettiğinde, Nasıralıya nasıl seslendiklerini söyledi?"

"Ya 'Efendimiz, bize merhamet et!' demişler ya da 'Bize acı.' "

"Sadece bu kadar mı?"

"Başka bir şey duymadım."

"Zaten bu yeterli." diye ekledi anne, kendi kendine.

"Evet." dedi Amrah. "Yahuda iyileşmiş olarak gittiklerini gördüğünü söyledi."

Bu arada doğudaki insanlar yavaş yavaş yaklaşıyordu. Sonunda ön saflardakiler görününce, cüzzamlıların bakışları, aşırı bir neşeyle şarkı söyleyip dans eden seçkin bir grubun tam ortasında yürüyen bir adama sabitlendi. Başı açıktı, beyazlara bürünmüştü. Daha net bir şekilde görülebilecek yakınlığa geldiğinde, onu merakla izleyen kadınlar, güneşten hafifçe yanmış ve ortadan ayrılmış, uzun, kestane rengi saçların gölgelediği zeytin rengi bir yüz gördüler. Ne sağa ne de sola bakıyordu. Takipçilerinin gürültülü coşkularına katılmıyor, teveccühlerinden rahatsız olmuyor ya da yüzünün içine daldığını gösterdiği melankoliden uyanmıyor gibiydi. Güneş başının arkasına vuruyor, dalgalı saçlarını aydınlatarak ona altın bir hale görüntüsü veriyordu. Arkasından, sürekli şarkılar söyleyip dans ederek akıp gelen düzensiz kafile göz alabildiğine uzanıp gidiyordu. Cüzzamlı kadınlara bunun muhteşem Nasıralının ta kendisi olduğunu kimsenin söylemesine gerek yoktu!

"İşte geldi, Tirzah." dedi anne. "Burada. Gel, çocuğum."

Bunu söylerken beyaz kayanın önüne doğru süzülüp diz çöktü.

Kızı ve hizmetkârı da yanına geldiler. Batıdaki kafile görününce, şehirden gelen binlerce kişi durdu, yeşil dalları sallayıp bağırmaya ya da daha ziyade hep bir ağızdan ilahi söylemeye başladılar.

"Tanrı adına gelen İsrail Kralı mübarek olsun!"

Yakından ve uzaktan ona eşlik eden binlerce insan, tepenin yamacını döven rüzgâr gibi havayı sarsan bir şekilde cevap verdi. Bu velvelenin içinde zavallı cüzzamlıların çığlıkları serçe cıvıltısından daha fazlası değildi.

Kalabalıkların buluşma anı ve beraberinde de mağdurların aradıkları fırsat geldi. Şimdi yararlanılmayacak olursa, bu fırsat sonsuza kadar kaybolacak, kendileri de yok olacaklardı.

"Daha yakına, çocuğum, daha yakına gidelim. Buradan bizi duyamaz." dedi anne.

Ayağa kalkıp sendeleyerek ilerledi. Sapsarı elleri havadaydı ve berbat bir şekilde çığlık atıyordu. İnsanlar onu, korkunç yüzünü görünce dehşet içinde kalakaldılar. Bu şekilde örneği görülen insan perişanlığı korkunç bir etki bırakıyordu. Biraz gerisinden gelen Tirzah daha fazla ilerleyemeyecek kadar bitkin ve korkmuş bir hâlde yere yığıldı. "Cüzzamlılar! Cüzzamlılar!"

"Taşlayın onları!"

"Tanrı'nın lanetledikleri! Öldürün!"

Bu ve benzer ifadelerle atılan çığlıklar, olanları görmeyecek ve sebebini duyamayacak kadar uzakta olan kalabalığın şükür dualarını bastırdı. Talihsiz insanların başvurdukları bu adamın mizacını bilen bazıları vardı yakınlarda; bazıları da onunla uzun zaman geçirdiklerinden ilahi merhametini öğrenmişlerdi. Adam yoluna devam edip kadının yanında dururken sessizlik içinde onu izlediler. Kadın da onun sakin, merhametli ve çok güzel olan yüzüne, iyi niyetle yumuşayan iri gözlerine baktı.

Şöyle bir konuşma geçti.

"Ey efendim, efendim! Neye ihtiyacımız olduğunu görüyorsun; bizi temizleyebilirsin. Bize merhamet et!"

"Bunu yapabileceğime inanıyor musun?" diye sordu.

"Sen peygamberlerin Mesih dedikleri kişisin!" diye cevap verdi kadın.

Adamın gözleri parladı, güvenle doldu.

"Kadın..." dedi. "İmanın büyük. İstediğin gibi olsun."

Kalabalığın varlığına hiç aldırmadan biraz durakladıktan sonra yoluna devam etti.

İnsanların en zalim ve en iğrenç bütün özelliklerini sezerek ölüme giden, o zaman bile bu korkunç olayın gölgesinde soluk almaya çalışan ve en başında olduğu gibi sevgiye ve inanca açlık duyan saf bir kalp için bu minnettar kadının veda nidaları ne kadar değerli ve yatıştırıcıydı.

"Ey Yüce Tanrı! Bize gönderdiğin oğul için üç kez şükürler olsun!"

O anda hem şehirden hem de Bethphage'den gelen gruplar sevinç çığlıkları ve şükür dualarıyla hurma dallarını sallayarak adamın etrafını kuşattılar, böylece cüzzamlılardan sonsuza dek uzaklaşmış oldu. Başını örten yaşlı kadıncağız hızla Tirzah'ın yanına gitti, kollarıyla onu sarmalayıp ağlayarak, "Kızım, kaldır başını! Ondan söz aldım; gerçekten Mesih o. Kurtulduk, kurtulduk!" dedi. Kafile ağır ağır ilerleyip dağın ötesinde kaybolurken ikisi böyle diz çökmüş bir hâlde kaldılar. Uzaktaki şarkıların sesleri artık pek duyulmaz olduğunda mucize başladı.

Önce cüzzamlıların kalplerindeki kan tazelendi; sonra harap olmuş bedenlerini acısız bir iyileşmenin tatlı hissiyle titreterek daha hızlı ve güçlü akmaya başladı. Belanın kendilerinden uzaklaştığını hissettiler; güçleri yerine geldi; tekrar eski hâllerine dönüyorlardı. Sanki temizlenme tamamlanıyormuş gibi, bedenlerinden ruhlarına, onlara bir coşku ateşi veren bir akış oldu. Onları bu iyi sona götüren güç hızlı ve mutlu bir etkiye sahipti; iyileştirmesi ve temizliği mutlaktı; bu olurken sadece tatlı bir farklılık yaşanmakla kalmıyordu, bir anının oluşturulması, büyütülmesi ve olgunlaştırılması o kadar benzersiz ve kutsaldi ki, sonraları bunu düşünmesi bile kendi içinde tam bir minnet ifadesiydi.

Bu değişime -böyle bir şey için tedavi kadar değişim demek de uygun olur- Amrah'tan başka biri daha tanık olmuştu. Okur, Ben-Hur'un Nasıralıyı bütün seyahati boyunca sebatla izlediğini hatırlayacaktır; şimdi de bir gece önceki sohbet hatırlanınca, cüzzamlı kadınlar seyyahların yoluna çıktığında, genç Yahudi'nin de orada olmasında pek şaşılacak bir şey yoktur. Kadının yalvarışını duymuş, biçimsiz yüzünü görmüştü; cevabı da işitmiş ve böyle olaylar sıklıkla yaşanmadığı için alışkın olmadığından bunlara duyduğu ilgiyi kaybetmemişti. Eğer böyle bir şey olsaydı bile, efendinin şifalı hediyesi basitçe sunulduğunda yapılan konuşmalar onun merakını canlı tutmaya yeterdi. Ayrıca, esrarengiz adamın misyonunun ne olduğuna ilişkin tartışmalı soru konusunda kendisini tatmin etme umudu hâlâ başlangıçta olduğu kadar güçlüydü; hatta daha güçlü olduğunu bile söyleyebiliriz, çünkü daha güneş batmadan adamın kendisini herkese bizzat açıklayacağına inanıyordu. Bu yaşananlardan sonra Ben-Hur kafileden ayrılıp bir taşa oturmuş ve kafilenin geçişini beklemişti.

Oturduğu yerden pek çok kişiye -uzun abalarının altında kısa kılıçlarını taşıyan Galilelilere- onaylayan bir selam verdi. Kısa bir süre sonra esmer bir Arap iki atı çekerek geldi ve Ben-Hur'un işareti üzerine o da kafileden ayrıldı.

"Burada kal." dedi genç efendi, diğerleri, hatta ağır ilerleyenler bile geçip giderlerken. "Erkenden şehirde olmak istiyorum, Aldebaran'ın çok faydası olur."

Gücünün ve güzelliğinin doruğunda olan atın geniş alnını okşadı ve yolun karşısındaki iki kadına doğru ilerledi.

Unutulmamalıdır ki, bu kadınlar onun için, insanüstü bir deneyime maruz kaldıklarında ilgisini çeken yabancılardı; bu olayın sonucu uzun zamandır onu meşgul eden gizemin çözülmesinde belki yardımcı olabilirdi. Onlara doğru giderken, beyaz kayanın yanında, ellerini yüzüne kapatarak duran ufak tefek kadına üstünkörü bir bakış attı.

"Aman Tanrı'm, bu Amrah!" dedi kendi kendine.

Hızlandı ve hiç tanımadan anneyle kızın yanından geçip hizmetkârın önünde durdu.

"Amrah!" dedi kadına. "Burada ne arıyorsun?"

Kadın, gözünde yaşlar, sevinç ve korkunun birleşmesinden dolayı konuşamaz bir hâlde, birden ileri atılıp delikanlının dizlerine kapandı.

"Ah, efendim, efendim! Senin ve benim Tanrı'mız adına, o ne kadar iyi bir insan!"

Sıkıntılardan geçen insanlara duyduğumuz empatiden edindiğimiz tecrübe pek net anlaşılmamaktadır. Gariptir ki, diğer şeylerin yanı sıra bu, sıklıkla bizim kişiliklerimizi onlarınkilerle öyle bütünüyle birleştirmemizi sağlar ki, onların hüzünleri ve memnuniyetleri âdeta bizim olur. Zavallı Amrah da, yüzünü kapatmış bir şekilde uzakta dururken, cüzzamlıların kendisine tek kelime etmeden bir değişimden geçtiklerini biliyor ve o da onlarla aynı duyguları paylaşıyordu. Yüzü, sözleri ve bütün tavrı durumunu ortaya koyuyordu. Ben-Hur hızlı bir önseziyle kadının bu hâlinin demin yanından geçtiği kadınlarla bağlantısı olduğunu anladı. O anda orada bulunuşunun bir şekilde bu kadınlarla ilgili olduğunu hissetti ve ayağa kalkmakta olan kadınlara döndü hızla. Kalbi duracaktı, dehşet içinde dili tutulup olduğu yere çakıldı.

Nasıralının önünde gördüğü kadın ellerini kenetlemiş, gözlerinde yaşlarla gökyüzüne bakıyordu. Yalnızca değişim bile şaşırtmaya yeterliyken, Ben-Hur'un duygulanmasının asıl nedeni bu değildi. Yanılıyor olabilir miydi? Dünyada annesine bu kadar benzeyen bir yabancı olamazdı, hem de aynı Romalının onu kendisinden çekip kopardığı günkü gibiydi. Benzerliği bozan tek bir farklılık vardı, bu kadının saçlarına kır düşmüştü; ama bunda anlaşılmayacak bir şey yoktu, çünkü mucizeyi gerçekleştiren zekâ geçip giden yılların doğal etkilerini hesaba katmış olabilirdi. Peki, yanında duran Tirzah'tan başka kim olabilirdi? Açık tenli, güzel, mükemmel ve daha olgundu, ama diğer her bakımdan, Gratus'un kazasının yaşandığı sabah korkulukların üzerinden kendisiyle birlikte bakan kızla tıpatıp aynıydı. Öldüklerini düşünerek onlardan vazgeçmiş ve geçen zaman onu yokluklarına alıştırmıştı. Onlar için yas tutmayı hiç bırakmamıştı, ama planlarından ve rüyalarından çıkmışlardı. Duyularına inanamaz bir hâlde, elini hizmetkârın başına koyup ürkekçe sordu.

"Amrah, Amrah, annem! Tirzah! Doğru mu görüyorum, söyle bana."

"Konuş onlarla, efendim, konuş!" dedi kadın.

Ben-Hur daha fazla dayanamadı, kollarını uzatıp koşarken, "Anne! Anne! Tirzah! Buradayım!" diye bağırıyordu.

Onun seslendiğini duydular ve bir sevgi çığlığıyla ona doğru atıldılar. Ama anne birdenbire durdu, geri çekildi ve eski uyarıyı tekrarladı.

"Dur orada, Yahuda, oğlum; daha fazla yaklaşma. Pisiz, pisiz!"

Bu ifade korkunç hastalığa yakalandıklarından itibaren gelişen bir alışkanlıktan değil, korkudandı; bu korku ebediyen düşünceli olmayı gerektiren anne sevgisinin bir başka şekliydi. Bedenen iyileşmiş olsalar da, bu illetin izleri bulaşmaya hazır bir şekilde kıyafetlerinde duruyor olabilirdi. Ben-Hur böyle bir şeyi hiç düşünmemişti. Onun hemen önündeydiler, onlara seslenmiş ve cevap almıştı. Şimdi artık kim ve ne kendisini onlardan uzak tutabilirdi? Bir an sonra, uzun süredir ayrı kalan üçlü gözyaşlarını birbirlerinin kollarına akıtıyorlardı.

İlk coşku hafifleyince anne, "Bu mutluluk içinde, sevgili çocuklarım, minnettar olmayı unutmayalım. Çok şey borçlandığımız kişiye şükrederek yeni bir hayata başlayalım."

Amrah'la birlikte diz çöktüler. Sözünü esirgemeyen annenin duası bir ilahiydi.

Tirzah da kelimesi kelimesine tekrar etti; Ben-Hur da öyle, ama onun zihni aynı şekilde berrak ve inancı kuşkusuz değildi. Bu yüzden ayağa kalktıklarında, "Bu adamın doğduğu Nasıra'da onu marangozun oğlu diye çağırıyorlar. Kim bu adam?" diye sordu.

Kadının gözleri aynı eski yumuşaklığıyla delikanlının üzerine sabitlendi. Nasıralıya verdiği cevabın aynısını tekrarladı.

"O Mesih."

"Gücü nereden geliyor?"

"Bunu gücünü ne şekilde kullandığından anlayabiliriz. Herhangi bir kötülüğünü söyleyebilir misin?"

"Hayır."

"Buna dayanarak cevap verebilirim; gücünü Tanrı'dan alıyor."

Bir parçamız hâlini alana kadar yıllarca beslediğimiz beklentileri bir anda silkeleyip atmak kolay bir şey değildir. Ben-Hur böyle birinin yanında dünyanın kibirleri nedir ki diye kendine sorduğu hâlde, hırsı inatla sürüyor ve yatışmıyordu. İnsanların her gün yaptıkları gibi İsa'yı kendisiyle karşılaştırmakta ısrarlıydı. Keşke kendimizi İsa'yla kıyaslasak, ne kadar iyi olurdu!

Doğal olarak hayatın kaygılarını ilk düşünen anne oldu.

"Şimdi ne yapacağız, oğlum? Nereye gideceğiz?"

Yeniden göreve çağrılan Ben-Hur illet hastalığın bütün izlerinin iyileşen ailesinden nasıl tamamen kaybolup gittiğini gördü; her biri eski mükemmel hâline geri dönmüş; ciltleri küçük bir çocuğun cildi gibi olmuştu yine. Ben-Hur pelerinini çıkarıp Tirzah'ın üzerine attı.

"Al bunu." dedi gülerek. "Daha önce yabancıların gözleri senden kaçabilirdi; şimdi seni rencide etmesinler."

Bu hareketi beline tutturulmuş bir kılıcı ortaya çıkardı.

"Savaş zamanı mı?" diye sordu annesi, kaygıyla.

"Hayır."

"O zaman neden silahlandın?"

"Nasıralıyı korumak için gerekebilir."

Böylece Ben-Hur bütün gerçekleri söylemekten kaçındı.

"Düşmanları mı var? Kim onlar?"

"Ne yazık ki tüm düşmanları Romalılar değil, anne!"

"Ama o bir İsrailli ve barış yanlısı değil mi?"

"Ondan daha iyisi yoktur; ama hahamlar ve öğretmenler onun büyük bir günahın sorumlusu olduğunu düşünüyorlar."

"Ne günahı?"

"Onun gözünde Yahudi olmayan sünnetsiz biri, alışkanlıkla-

rına sıkı sıkıya bağlı bir Yahudi kadar değerli. Yepyeni bir dinî sistem vaazı veriyor."

Anne sesini çıkarmadı, kayanın kenarındaki ağacın gölgesine gittiler. Ben-Hur onları tekrar eve götürüp hikâyelerini dinlemek için duyduğu sabırsızlığı yatıştırarak, onlarınki gibi durumlarda geçerli olan yasalara itaat etmenin öneminden söz etti. Sonunda Arap'ı yanına çağırdı ve atları alıp Bethesda kapısına götürmesini, orada kendisini beklemesini söyledi. Kendileri de Zeytin Dağı yoluna koyuldular. Geri dönüş gelişten çok farklıydı; kolaylıkla ve hızla yürüyorlardı. Tam zamanında, Absalom'unkinin yanına yeni yapılmış olan ve Kidron'a nazır bir mezara geldiler. İçeride kimsenin olmadığını gören kadınlar mezara yerleştiler, Ben-Hur da yeni durumlarının gerektirdiği hazırlıkları yapmak üzere aceleyle yoluna devam etti.

V

KUDÜS'E

Ben-Hur Yukarı Kidron'da, Kral Mezarları'nın kısa bir mesafe doğusunda iki çadır kurdu ve imkânı dâhilinde en iyi şekilde döşedi. Hiç zaman kaybetmeden, bir tahkikat rahibi onların tamamen temiz olduklarını belgeleyene kadar orada kalmak üzere annesini ve kardeşini getirdi.

Bu işler esnasında genç adam hastalığın bulaşması açısından öyle ciddi bir riske maruz kalmıştı ki, bu onun yaklaşmakta olan büyük bayram kutlamalarına katılmasını engelledi. Tapınağın kutsal avlularına bile giremedi. Tercihten olduğu kadar zorunluluk nedeniyle de sevdikleriyle beraber çadırda kaldı. Onlardan dinleyeceği ve kendisinin onlara anlatacağı çok şey vardı.

Onlarınki gibi yıllara yayılan ve hem bedene hem de ruha işkence eden üzücü deneyimlerin hikâyelerini anlatmak genellikle çok uzun zaman alır ve olaylar çok nadiren birbirleriyle bağlantılı bir şekilde ifade edilir. Kendisine anlattıkları her şeyi duygularını maskeleyen bir sabırla dinledi. Aslında Roma'ya ve Romalılara duyduğu nefret her zamankinden daha yüksek bir noktaya erişmiş; intikam alma arzusu düşündükçe yoğunlaşan bir susuzluk

hâlini almıştı. Ruh hâlinin neredeyse vahşi bir hâl alan yakıcılığında pek çok delice dürtüye kapılıyordu. Ana yolların olanaklarını büyük bir çekicilikle kendilerini ortaya koyuyorlardı; Celile'de bir ayaklanma çıkarmayı ciddi ciddi düşünür olmuştu. Normalde geçmişe ait yılgınlıkları ifade eden deniz bile hayal gücünün önünde, kraliyet ganimetleri ve kraliyet yolcularıyla dolu hatlar hâlinde, harita gibi uzanıyordu. Ama en iyi kararlar en sakin anlarda olgunlaşır kuralı, ne kadar güçlü olursa olsun o anki hırsını bastırdı. Yeni çareler bulmak için bütün zihinsel girişimleri onu eski kararına geri döndürüyordu. Bütün İsrail'i tek vücut hâline getirecek bir savaş olmadığı sürece hiçbir başarı söz konusu olamazdı. Bu konu üzerindeki bütün düşünceler, bütün araştırmalar, bütün umutlar başladıkları yerde bitti, Nasıralı ve onun amaçlarına gelip dayandı.

Heyecanlı plancımız boş zamanlarında Nasıralı için bir konuşma tasarlamaktan keyif alıyordu.

"Dinle, ey İsrail! Ben Tanrı'nın vadettiği, Yahudilerin kralı olarak doğan kişiyim ve peygamberlerin anlattıkları egemenliği getirdim sana. Şimdi ayağa kalk ve dünyayı ele geçir!"

Nasıralı bu sözleri söyleyecek olsa ne patırtı kopardı! Kaç ağız bu sözleri dışarı yayıp orduların toplanmasını sağlardı!

Söyler miydi bunları?

Bir an önce işe başlama hevesinde olan Ben-Hur bu soruya dünyevi bir cevap veriyor, insanın çifte mizacını ve Nasıralının ilahi tarafının insan tarafını bastırabileceği ihtimalini gözden kaçırıyordu. Annesinin ve Tirzah'ın kendisinden daha yakinen tanık oldukları mucizede, İtalyan enkazları üzerine bir Yahudi hükümdarlığı kurabilecek yeterli gücü gördü; toplumu yeniden şekillendirecek ve insanlığı arındırılmış mutlu bir aileye dönüştürebilecek güç yeterinden de fazlaydı. Bu iş gerçekleştirildiğinde, hiçbir engel çıkmadan sağlanan barışın Tanrı'nın oğluna yaraşır bir misyon olmadığını kimse söyleyebilir mi? O zaman kimse İsa'nın kurtarıcı olduğunu inkâr edebilir mi? Bütün siyasi sonuçlar bir tarafa bırakıldığında, bir insan olarak Nasıralı için nasıl müthiş bir kişisel zafer olurdu? Böyle bir şeyi reddetmek hiçbir faninin doğasında yoktu.

Bu arada, Kidron'un aşağılarında ve Bezetha'ya doğru, özellikle Şam Kapısı'na giden yolun kenarlarında her yer Hamursuz Bayramı'na gelen seyyahlar için her türlü geçici barınaklarla dolmuştu. Ben-Hur yabancıların ziyaretine gidip onlarla konuştu ve her seferinde sayılarının ne kadar çok olduğuna daha da şaşırarak çadırına döndü. Aralarında dünyanın her yerinden gelen insanlar olduğunu keşfettiğinde -Akdeniz'in her iki kıyısındaki şehirlerden, uzak Hindistan'ın nehir kıyısı kentlerinden, Avrupa'nın en kuzeyindeki bölgelerden insanlar, ataların eski İbranicesine benzemeyen dillerde onu selamlasalar da, bu temsilcilerin hepsinin amacı saygın bayramı kutlamaktı- batıl bir hayal gücüyle karışan bir fikir aklına geldi. Her şeye rağmen Nasıralıyı yanlış anlamış olabilir miydi? Bu adam sabırlı bir bekleyişle sessiz hazırlıkları gizliyor ve önündeki şanlı görev için uygunluğunu sınıyor olabilir miydi? Bu konuda harekete geçmek için şu an, Gennesaret kıyısında, Galilealıların ona tacı takmak üzere toplanacakları zamandan daha uygun değil miydi? Hem o zaman destek birkaç bin kişiyle sınırlı olacaktı; oysa şimdi ilan edilmesi milyonlarda karşılık bulurdu. Kim bilir kaç milyon olurdu? Bu teorisini sonuçlarına kadar ilerleten Ben-Hur parlak vaatler arasında gezindi, bu melankolik adamın nazik görünüm ve muhteşem bir özverinin altında aslında bir politikacı kurnazlığı ve bir asker dehası gizlediği düşüncesiyle coşkuya kapıldı.

Bu arada birkaç kere, kısa boylu, adaleli, başları açık, kara sakallı birtakım adamlar çadıra gelip Ben-Hur'u sordular. Onlarla hep ayrı bir yerde görüşüyor ve kim olduklarını soran annesine, "Celile'den arkadaşlarım." diye cevap veriyordu.

Onlardan Nasıralının eylemleri ve gerek haham gerekse Romalı düşmanlarının planları hakkında bilgi alıyordu. İyi yürekli adamın hayatının tehlikede olduğunu biliyordu, ama o sıralarda böyle bir şeye kalkışacak kadar cesur birilerinin çıkacağına inanmıyordu. Büyük bir ün ve emin bir sevgiyle garanti altına alınmış gibi görünüyordu. Şehrin içinde ve etrafındaki katılımın büyüklüğü bir emniyet garantisini de beraberinde getiriyordu. Ama doğruyu söylemek gerekirse, Ben-Hur asıl İsa'nın mucizevi gücüne güveniyordu. Konuyu tamamen insani bir bakış açısından düşününce, yaşam ve ölüm üzerinde, sıklıkla başkalarının iyiliği için

kullanılan böylesi bir yetkinin sahibinin bunu kendisi için ortaya koymaması inanılacak ve anlaşılacak bir şey değildi.

Bütün bu olayların, modern takvime göre martın yirmi biri ile yirmi beşi arasında meydana geldiği unutulmamalıdır. Bu son günün akşamında Ben-Hur sabırsızlığına teslim oldu ve gece geri döneceğine söz vererek şehre gitti.

Gayet zinde olan atı kendi yürüyüş tarzını kendisi seçerek hızla gidiyordu. Yol üzerindeki bahçe çitlerine tırmanan asmalar atlıya göz kırpıyordu; bunun dışında onu gören ne bir çocuk ne bir kadın ne de bir erkek olmuştu. Yolun taşlı çukurlarından geçerken atın toynakları, tıpkı çelik taslara çarparmış gibi çınlıyor, ama hiçbir yabancı bunu fark etmiyordu. Önünden geçtiği evlerde hiç kimseler yoktu; çadır kapılarındaki ateşler sönmüştü; yol ıssızdı; çünkü bu bayramın ilk akşamıydı ve ziyaretçi milyonların şehri doldurduğu, Tapınak'ın ön avlusunda koyunların kurban edildiği, rahiplerin düzgün sıralar hâlinde ilerleyip akan kanı alarak hızla sunaklara taşıdıkları saatti. Her şey hızla çıkıp işaret verecek yıldızlarla yarışırcasına, aceleyle yapılıyordu, onlar çıktıktan sonra artık hazırlıklar bitmiş olacak ve etler kızartılıp yenecek, şarkılar söylenecekti.

Atlı büyük kuzey kapısından girdi. İşte, Kudüs mükemmel bir görkem içinde, İsa için ışıklandırılmıştı.

VI

MASKESİZ

Ben-Hur, otuz yılı aşkın bir süre önce, üç bilge adamın Beytüllahim'e gitmek üzere çıktıkları hanın kapısında atından indi. Orada atını Arap taraftarlarına emanet etti ve kısa bir süre sonra babasının evinin kapısında ve hemen sonra da büyük odaydı. Once Malluch'u çağırdı; o çıktıktan sonra tüccar ve Mısırlı dostlarına bir selam gönderdi. Kutlamaları izlemeleri için dışarı çıkarılmışlardı. Mısırlının çok hâlsiz ve derin bir keder içinde olduğu haberini aldı.

O zamanlar cesaretlerinin pek farkında olmayan delikanlılar, aynı durumda olan şimdiki zamanın delikanlıları gibi politik bir

şekilde dolaylı yolları seçiyorlardı. Ben-Hur da büyük bir nezaketle iyi yürekli Baltazar'ın kendisini görmek isteyip istemediğini sorgularken, aslında oraya geldiğini yaşlı adamın kızına duyurmaya çalışıyordu. Hizmetkâr yaşlı adamdan haber getirdiğinde, giriş kapısının perdesi kenara çekildi ve genç Mısırlı kadın içeri girip odanın ortasına, yedi kollu pirinç bir direğin üzerindeki lambalardan yayılan ışığın en kuvvetli olduğu yere doğru yürüdü; daha doğrusu çok sevdiği tiril tiril elbisesinin beyaz bulutu içinde âdeta yüzdü. Onda ışık korkusu yoktu.

Hizmetkâr ikisini yalnız bırakıp çıktı.

Geçen birkaç günün olaylarının heyecanı içinde olan Ben-Hur güzel Mısırlıyı pek düşünmemişti. Eğer aklına geldiyse de, bu kendini bekleyen hazzın kısacık bir hatırlanması şeklindeydi.

Ama şimdi, Ben-Hur ona baktığı anda kadının etkisi bütün gücüyle canlanıverdi. Delikanlı hevesle ona doğru atıldı, ama sonra durup baktı. Hiç böyle bir değişim görmemişti!

O zamana kadar, kendisini kazanmaya çalışan ve sıcak tavırlarıyla, her bakışı bir kabul, her hareketi bir itiraf olan bir âşıktı. Ona övgüler yağdırırdı. Yanında olduğu zamanlar kendisine duyduğu hayranlığıyla delikanlıyı etkilerdi. Uzaklara giderken de, dönüşünü hızlandıran tatlı bir beklentiyi sürdürmek için bu etkiyi berabere götürürdü. Işık saçan badem gözlerinin üzerine düşen boyalı göz kapakları kendisi içindi. İskenderiye sokaklarında bol bulunan profesyonellerden alınan aşk hikâyeleri şiirsellik içinde kendisi için tekrar tekrar anlatılıyordu. Sonsuz anlayış nidaları, gülücükler, elinin, saçlarının, yanaklarının ve dudaklarının küçük ayrıcalıkları, Nil'in şarkıları, mücevherlerin sergilenişleri, peçelerde ve eşarplardaki ince danteller ve Hint ipeğinin ondan aşağı kalmayan diğer incelikleri hep kendisi içindi. İnsanlar kadar eski olan, güzelliğin kahramanın ödülü olduğu fikri, kızın kendine sunduğu gibi bir gerçeklik taşımamıştı hiç; öyle ki, bir kahraman olduğundan en ufak bir kuşku duymamıştı. Kız bunu güzelliği kadar doğal olan binlerce sanatsal şekilde, eski Mısır'ın tutkulu dehasının, kızları için tahsis ettiği pek çok çekici yolla doğrulamıştı.

Hurma Bahçesi'ndeki gölde tekneyle gezdikleri geceden beri Ben-Hur için aynen böyleydi Mısırlı. Ama şimdi!

Bu bölümün bir başka yerinde okur, kutsal bir bağlantı içinde saygıyla kullanılan, anlamı belirsiz bir terime rastlamış olabilir. Şimdi genel bir kullanımla bunu tekrar ediyoruz. Biri gerçek, diğeri sonradan edinilen, ikili mizacı olmayan çok az insan vardır. Bu ikincisi eğitimden kaynaklanan bir tür ilavedir ve zamanla mükemmelleşerek, insanın ilki kadar tartışmasız bir parçası hâline dönüşür. Bunu düşünme işini düşünürlere bırakıp, Mısırlının gerçek mizacının kendisini gösterdiğini söyleyelim.

Bir yabancıyı bile bu kadar sert bir soğuklukla karşılaması mümkün değildi. Bir heykel kadar ruhsuz görünüyordu; sadece küçük kafası hafif yana eğilmiş, burun delikleri içine çekilmişti, alt dudağı üst dudağını doğal kıvrımından biraz yukarı itiyordu.

İlk önce o konuştu.

"Tam zamanında geldin, Hur'un oğlu." dedi, belirgin şekilde keskin bir sesle. "Misafirperverliğin için sana teşekkür etmek istiyordum. Yarından sonra buna fırsatım olmayabilir."

Ben-Hur gözlerini kızdan ayırmadan hafifçe başını eğdi.

"Zar oyuncularının kendi aralarında iyi sonuçlar aldıkları bir alışkanlığı duydum." diye devam etti. "Oyun bittiğinde tabletlerine başvurup puanlarını hesaplıyorlarmış; sonra tanrıların şerefine şarabı toprağa döküp galibe taç takıyorlarmış. Biz de, günler ve geceler süren bir oyun oynadık. Şimdi bu oyun bittiğine göre neden tacı kimin takacağına bakmıyoruz?"

Teyakkuz hâlinde olan Ben-Hur neşeyle cevap verdi. "Bir erkek bir kadının kendi yolunu seçmesine engel olamaz."

"Söylesene, Kudüs prensi!" diye devam etti kız, başını eğip bu alayı olumlu tarafından alarak. "Son zamanlarda kendisinden kudretli şeyler beklenen, Nasıra marangozunun, hem de Tanrı'nın oğlu nerede?"

Ben-Hur sabırsızlıkla elini sallayıp, "Ben onun bekçisi değilim." diye cevap verdi.

Kızın güzel başı daha da aşağıya eğildi.

"Roma'yı parça parça etti mi?"

Ben-Hur yine, ama bu sefer öfkeyle itiraz edercesine elini kaldırdı.

"Başkentini nereye kurdu?" diye sordu kız. "Tahtını ve bronz aslanlarını göremez miyim? Ya sarayını? Ölüyü dirilten biri için altından bir saray dikmek nedir ki? Ayağını yere vurup bir kelime etti mi, Karnak gibi sütunlu ve eksiksiz bir ev dikiliverir."

O ana kadar, oyun oynadığını düşünmemek için bir neden kalmamıştı; soruları çok saldırgandı; tavırları dostça değildi. Bunu gören Ben-Hur daha da temkinli davranarak şakaya vurdu ve "Ey Mısır, aslanları ve sarayını görmek için bir gün, hatta bir hafta daha bekleyelim." dedi.

Kız bu öneriye hiç aldırmadan konuşmasına devam etti.

"Peki, nasıl oluyor da seni bu kıyafet içinde görüyorum? Bu Hindistan'daki valilerin ya da başka yerlerdeki kral vekillerinin giydikleri bir kıyafet değil. Bir keresinde Tahran valisini görmüştüm, ipekten bir sarık ve altın kumaştan bir pelerin giyiyordu. Kılıcının kabzası ve kını değerli taşların parıltısıyla başımı döndürmüştü. Osiris'in ona güneşin görkeminden bir parça verdiğini düşünmüştüm. Benimle paylaşacağın krallığına henüz girmediğini sanıyorum."

"Bilge konuğumun kızı düşündüğümden daha nazik. İsis'in bir kalbe girip onu iyileştirmeden kalabileceğini öğretiyor bana."

Ben-Hur soğuk bir nezaketle konuşuyordu. İras kolyesinin sarkan taşıyla oynadıktan sonra cevap verdi. "Bir Yahudi için, Hur'un oğlu çok zeki. Sezar'ın Kudüs'e girişini hayal ettiğini gördüm. O gün tapınağın merdivenlerinde kendisini Yahudilerin kralı ilan edeceğini söyledin bize. Onu getiren kafilenin dağdan aşağıya inişini izledim. Şarkılarını duydum. Ellerinde hurma dallarıyla çok güzel görünüyorlardı. Aralarında bir kraliyet vaadi taşıyan herhangi bir işaret aradım, morlar içinde bir atlı, pırıl pırıl pirinç zırhlar içindeki sürücüsüyle bir araba, yuvarlak kalkanının arkasında, mızrağını havaya kaldırmış, azametli bir savaşçı. Muhafızlarını aradım. Bir Kudüs prensi ve destekçi Celile lejyonları görmek ne hoş olurdu."

Kız dinleyicisine kışkırtıcı bir alaylı bakış attı, sonra zihnindeki

resmin komikliği küçümsenmeyecek kadar güçlüymüş gibi içten bir şekilde güldü.

"Zaferle dönen Sesostris[1] ya da miğferli ve kılıçlı bir Sezar yerine -ha, ha, ha!- kadınsı bir yüzü ve saçları olan, bir sıpaya binmiş, gözü yaşlı bir adam gördüm. Kral! Tanrı'nın oğlu! Dünyanın kurtarıcısı! Ha, ha, ha!"

Ben-Hur elinde olmadan irkildi.

"Yerimden ayrılmadım, ey Kudüs prensi." dedi kız, daha Ben-Hur toparlanamadan. "Gülmedim de. 'Dur bakalım. Tapınakta dünyayı ele geçirecek bir kahraman olarak yüceltecek kendisini.' dedim kendi kendime. Shushan Kapısı'ndan geçip kadınlar avlusuna girdiğini gördüm. Güzel Kapı'nın önünde durdu. Verandada benim yanımda ve avlularda, revakların üzerinde ve tapınağın üç tarafındaki merdivenlerde insanlar vardı. Nefeslerini tutmuş onun ilanını duymayı bekleyen bir milyon kişi olduğunu söyleyebilirim. Sütunlardan bile daha hareketsizdik. Ha, ha, ha! Güçlü Roma makinesinin millerinin çatırdadığını duyduğumu sandım. Ha, ha, ha! Ey prens, Süleyman aşkına, senin dünya kralın pelerinine sarındı ve ağzını açıp tek kelime etmeden en uzaktaki kapıdan çıktı, gitti. Roma makinesi hâlâ çalışıyor!"

Ben-Hur, veda bakışıyla gidişini izlediği, kaybolan ümide sayıyla gözlerini yere indirdi.

Gerek Baltazar onu argümanlarıyla bunaltırken gerekse gözlerinin önünde mucizeler gerçekleşirken, daha önce Nasıralının tartışmalı mizacı hiç bu kadar açıkça önüne konmamıştı. Kutsalı anlamanın en iyi yolu insanı incelemektir. İnsanı aşan şeylerde daima Tanrı'yı ararız. Mısırlının resmettiği, Nasıralının Güzel Kapı'dan dönüş sahnesi için de durum aynıydı. Bunun ana teması, sadece insani esinlerin etkisi altında olan bir adamın yapacağı bir şey olmadığıydı. Kıssadan hisse çıkaran insanlar için, İsa'nın sık sık iddia ettiği şeyi, yani misyonunun siyasi olmadığını öğretiyordu. Bütün bunları düşünmek için bir soluk alıştan daha fazla zaman yoktu, Ben-Hur hızla bu fikrin etkisine kapıldı ve aynı

---

1) Kişiliği 18. ve 19. hanedanlıklardaki birkaç hükümdarınklyle birleştirilen, efsanevi Mısır kralı. Bilinen dünyayı ortadan kaldırıp Mısır'ı bölgelere ayırdığı ve medeni kanunun temelini attığı söylenirdi.

anda intikam umudunun ortadan kaybolduğunu gördü; kadın yüzlü ve saçlı adam gözünde yaşlarla yanına sokuldu; o kadar sokuldu ki ruhunun bir parçasını ardında bıraktı.

"Baltazar'ın kızı!" dedi, vakarla. "Sözünü ettiğin oyun buysa, taç senindir, sana teslim ediyorum. Yeter ki sözlere bir son verelim. Bir amacın olduğundan eminim. Bunu söyle, ben de sana cevap vereyim; sonra buluştuğumuzu unutup kendi yollarımıza gidelim. Söyle; dinliyorum."

Kız, sanki ne yapacağına karar veriyormuş gibi, bir süre ona dikkatle baktı. Muhtemelen Ben-Hur'un iradesini ölçüyor olabilirdi. Sonra soğuk bir şekilde, "Sana izin veriyorum, git." dedi.

"Huzur seninle olsun." diye cevap verdi delikanlı ve yürüyüp gitti.

Tam kapıdan çıkarken İras ona seslendi.

"Tek kelime."

Ben-Hur olduğu yerde durdu, arkasını dönüp baktı.

"Hakkında bütün bildiklerimi bir düşün."

"Ey güzel Mısırlı!" dedi delikanlı, dönerek. "Hakkımda ne biliyorsun ki?"

Kız dalgın dalgın baktı ona.

"Sen Yahudi kardeşlerinin herhangi birinden çok daha fazla Romalısın, Hur'un oğlu."

"Hemşehrilerimden o kadar farklı mıyım?" diye sordu, kayıtsızlıkla.

"Artık kahramanların hepsi Romalı." dedi kız.

"Öyleyse hakkımda daha neler bildiğini söyleyeceksin?"

"Bu benzerlik benim için önemsiz bir şey değil. Beni seni kurtarmaya teşvik edebilir."

"Kurtarmak mı?"

Kızın pembe parmakları boynundaki ışıltılı kolyeyle zarifçe oynuyordu, sesi alçak ve yumuşaktı. Yere hafifçe vuran ipek sandaletleri Ben-Hur'u temkinli olmaya yöneltti.

"Bir Yahudi vardı, kaçak bir kalyon kölesi. İdernee Sarayı'nda bir adamı öldürdü." diye başladı kız, ağır ağır.

Ben-Hur irkildi.

"Aynı Yahudi burada, Kudüs'teki pazar yerinde Romalı bir askeri katletmişti; yine aynı Yahudi'nin bu akşam Romalı valiyi yakalamak için Celile'den getirdiği üç eğitimli lejyonu var. Aynı Yahudi Roma ile savaş için yetiştirilmiş müttefiklere sahip ve Şeyh İlderim de ortaklarından biri."

Delikanlıya daha da sokularak neredeyse fısıldadı.

"Sen Roma'da yaşadın. Bunların tanıdıklarımızın kulaklarına fısıldandığını bir düşünsene. Ah! Rengin değişti."

Yavru kediyle oynadığını sanırken kaplanla karşılaşan bir adamın yüz ifadesiyle geri çekildi Ben-Hur. Kız sözlerine devam etti.

"Sarayın bekleme odasında tanınıyorsun, Sejanus'u da iyi bilirsin. Eldeki kanıtlarla ya da hiç kanıt gösterilmeden ona aynı Yahudi'nin Doğu'nun, yok yok bütün imparatorluğun en zengin adamı olduğu söylense. Tiber nehrinin balıkları yemlerini balçıktan çıkarmadan semirirlerdi, değil mi? Onlar beslenirken arenada ne muhteşem bir gösteri sergilenirdi! Romalıları eğlendirmek ince bir sanattır; onları eğlendirmeye devam edecek parayı bulmaksa daha ince bir sanat. Sejanus'un dengi bir sanatçı var mıdır?"

Ben-Hur kızın bayağılığından çok fazla etkilenmedi. Bütün diğer hisler uyuştuğunda, zayıflayan hafıza erı büyük sadakatiyle görevini yapar. Ürdün yolundaki kaynakta yaşanan sahne tekrarlanmıştı. O zaman Esther'in kendisine ihanet ettiğini düşündüğünü hatırladı. Elinden geldiğince sakin bir şekilde konuşmaya başladı.

"Seni memnun etmek için, Mısırlının kızı, marifetini ve senin insafına kaldığımı kabul ediyorum. Senden gelecek bir lütuf umudu taşımadığımı duymak da seni sevindirebilir. Kadın olmasaydın seni öldürebilirdim. Çöl beni kabule hazır. Roma iyi bir insan avcısı olsa da, beni yakalamak için çok uzun bir süre izlemesi gerekecek, çünkü çölün ortasında kumlar olduğu kadar mızraklar da var. Uğraşıp didinirken saflık etmişim demek, ama bir sorum var: Hakkımda bütün bildiklerini sana kim söyledi? Kaçsam, yakalansam, hatta ölsem de, bu haine, sefaletten başka hiçbir

şey görmeden yaşamış bir adamın bedduasını bırakmak tesellim olacak. Bütün bu bildiklerini sana kim anlattı?"

Yapmacık da olabilirdi, samimi de, ama Mısırlının yüzünde anlayışlı bir ifade belirdi.

"Benim ülkemde, ey Hur'un oğlu!" dedi hemen. "Fırtınadan sonra deniz kıyısından rengârenk deniz kabukları toplayıp keserek ve mermer bir levhaya yapıştırarak resimler yapan ustalar var. Sırların peşine düşen insanlar için bu uygulamada bir ipucu olduğunu görebiliyor musun? Birinden bir avuç dolusu ufak tefek detay topladım, bir başkasındarı da bir avuç; sonra bunları birleştirdim. Bir adamın kaderini ve hayatını elinde tutan bir kadın olarak mutluluk duydum, ama..." Durdu ve ayağını yere vurmaya başladı. Sanki ani gelen bir duyguyu ondan saklamak istermiş gibi başını çevirdi ve acı dolu bir kararlılık havasıyla cümlesini tamamladı. "Ama bununla ne yapacağımı bilmiyorum."

"Hayır, bu yeterli değil." dedi Ben-Hur, bu oyundan hiç etkilenmeden. "Yetmez. Yarın ne yapacağına karar verirsin. Belki de ben ölürüm."

"Doğru." dedi kız aceleyle ve vurgulayarak. "Şeyh İlderim çöldeki bir korulukta babamla birlikte kalırken ondan bir şeyler öğrendim. Gece yaprak kıpırdamıyordu, doğrusu çadırın duvarları, kulakların dışarıdaki kuşların ötüşünü ve böceklerin havada uçuşunu duymasını engelleyecek kadar kalın değildi."

Bu düşünceyle gülümseyip devam etti.

"Diğer bazı şeyleri de -resim için deniz kabuklarını- şeyden öğrendim..."

"Kimden?"

"Bizzat Hur'un oğlundan."

"Başka kimsenin payı olmadı mı?"

"Hayır, hiç kimsenin."

Hur rahat bir nefes aldı ve neşeyle, "Teşekkürler. Sejanus'u bekletmen iyi olmaz. Çöl o kadar hassas değil. Bir kere daha huzur seninle olsun, ey Mısır!" dedi.

O ana kadar başı açık olan Ben-Hur kolunda asılı duran kefiyeyi alıp başına sardı ve gitmek üzere döndü. Ama kız onu durdurdu ve hevesle elini uzattı.

"Dur." dedi.

Ben-Hur dönüp ona baktı, ama mücevherlerin ışıltısıyla gayet fark edilir olan elini tutmadı. Kızın tavırlarından, kendisi için şaşırtıcı olacak asıl meselenin şimdi gelmek üzere olduğunu biliyordu.

"Dur, ey Hur'un oğlu, soylu Arrius'un neden seni mirasçısı yaptığını bildiğimi söylersem benden kuşku duyma. İsis aşkına, Mısır'ın bütün tanrıları aşkına! Bu kadar cesur ve cömert olan birinin o acımasız adamın ellerine düştüğünü düşününce ürperiyorum, yemin ederim. Gençliğinin bir kısmını büyük başkentin revaklarında geçirdin, bir düşünsene, çöl senin için nedir ki. Ah, sana acıyorum! Dediklerimi yaparsan seni kurtarabilirim. Kutsal İsis adına yemin ederim!"

İçtenlikle ağzından dökülen bu yakarışlar güzelliğinin güçlü yaptırımıydı.

"Neredeyse sana inanacağım." dedi Ben-Hur, tereddütle, alçak ve muğlak bir sesle. Zayıf bir eğilime karşı koymasını sağlayan bir kuşku vardı içinde; pek çok hayatı ve serveti kurtarmış olan güçlü bir kuşku.

"Bir kadın için en mükemmel hayat sevgi içinde yaşamaktır; bir erkek için en büyük mutluluksa kendi kendisini fethetmektir. Benim de senden istediğim bu, ey prens."

Hızlı hızlı, canlılıkla konuşuyordu; Ben-Hur'a hiç bu kadar büyüleyici görünmemişti.

"Bir zamanlar bir arkadaşın vardı." diye devam etti İras. "Çocukluk arkadaşın. Bir tartışma yaşadınız ve birbirinize düşman oldunuz. O sana bir yanlış yaptı. Yıllar sonra Antakya'daki arenada onunla yeniden karşılaştın."

"Messala!"

"Evet, Messala. Ondan alacaklısın. Geçmişi bağışla; onu tekrar arkadaşlığına kabul et; büyük bahiste kaybettiği serveti ona

geri ver; onu kurtar. Altı talent senin için hiçbir şey değil; yaprakla dolu bir ağaçtan kopmuş bir filiz kadar bile önemi yok; ama onun için, ah, sakat bir bedenle dolaşıyor; nerede karşılaşsanız sana yerden bakacak. Ey Ben-Hur, soylu prens! Onun gibi Romalı soyundan gelen biri için dilencilik ölümün bir diğer korkunç adıdır. Onu dilencilikten kurtar!"

Eğer bu hızlılık Ben-Hur'un düşünmesini engellemek için bulunan kurnazca bir icatsa, o zaman İras, düşünceden doğmayan, izin ya da bildirimde bulunmaksızın tam yerine gelip oturan bazı inançlar olduğunu ya bilmiyor ya da unutuyordu. Kız sonunda bir cevap almak için durakladığında, sanki Messala onun omuzlarının üzerinden kendisine bakıyormuş gibi geldi Ben-Hur'a; Romalının yüzünde de bir dilenci ya da dost ifadesi yoktu; her zamanki gibi bir asilzade alaycılığı vardı; kibirse mükemmel ve rahatsız ediciydi.

"Demek bana başvurulmaya karar verildi ve bir kez olsun Messala hiçbir şey alamadı. Gidip bunu büyük olaylar kitabıma yazmalıyım, bir Romalının bir Romalıya karşı yargısı! Bu istekte bulunmanı Messala mı istedi, ey Mısırlı?"

"Onun asil bir mizacı var, sana da bu doğrultuda hüküm verdi."

Ben-Hur koluna konan eli aldı.

"Onu bu kadar dostça tanıdığına göre, güzel Mısırlı, söyle bana, şartlar tamamen tersine olsaydı, senin benden istediğin şeyi o benim için yapar mıydı? İsis aşkına cevap ver! Doğruluk adına söyle!"

Elinin dokunuşunda ve bakışlarında bir ısrar vardı.

"Ah!" diye söze başladı İras. "O..."

"Bir Romalı, diyecektin; bunun anlamı da, bir Yahudi olarak benim, onun bana karşı olan haklarıyla benim ona karşı olan haklarımı belirlememem gerekir. Bir Yahudi olarak ben kazandıklarımı ona bağışlamak zorundayım, çünkü o bir Romalı. Eğer söyleyecek başka şeylerin de varsa, Baltazar'ın kızı, hızla konuş; çünkü yakıcı bir hâl alan kanım tepeme çıkmış olduğundan, senin güzel bir kadın olduğunu daha fazla göremeyebilirim! Romalı bir efendinin casusu çok daha nefret verici gelebilir. Söyle haydi, çabuk."

Kız Ben-Hur'un elini itip bir adım geriye, tam aydınlığa çıktı; mizacının bütün kötülüğü gözlerinde ve sesinde toplandı.

"Seni tortu içici, kabuk yiyici seni! Messala'yı gördükten sonra seni nasıl sevebildiğimi düşünüyorum! Hele de sen ona hizmet etmek için doğmuşken. Altı talent geri verilseydi çok mutlu olurdu; ama ben bu altıya yirmi daha ekleyeceğini söylüyorum, duydun mu beni, yirmi daha? Benim rızamla da olsa, ondan çalarak benden aldığın öpücükleri ödeyeceksin. Seni anlayışla takip etmem ve bu kadar uzun süre sana katlanmam da hesaba katılsın, çünkü ona hizmet ediyordum. Buradaki tüccar senin paralarının hesabını tutuyor. Eğer yarın öğleye kadar senin emrinle, Messala'ya yirmi altı talent -miktara dikkat et!- vermezse, meseleni Sejanus ile halledersin. Aklını başına al, hoşça kal."

Kapıya doğru giderken Ben-Hur yolunu kesti.

"Eski Mısır senin içinde yaşıyor." dedi. "Messala'yı yarın ya da öbür gün, burada ya da Roma'da görürsen, ona bu mesajımı ilet. Ona söyle, ben paramı geri aldım; babamın mülkünü çalarak beni soymuştu. Beni gönderdiği kalyonlardan sağ çıktım, gücümle onun dilenciliğinin ve onursuzluğunun keyfini sürüyorum. Ona söyle, benim neden olduğum sakatlığı, onun çaresiz insanlara karşı işlediği suçlar için, İsrail Tanrı'sının ölümden daha uygun bulduğu lanetidir. Söyle ona, Antonia'daki bir hücreye gönderdiği, cüzzamdan ölme tehlikesi yaşayan annem ve kardeşim, senin küçümsediğin Nasıralı sayesinde hayatta ve iyiler. Mutluluğumu tamamlamak için bana geri döndüler. Senin kirli hırslarının telafisinden daha fazlasını bulmak için onların sevgisine sığınacağım. Bunu aynı zamanda sana da söylüyorum, ey kurnaz yaratık, Sejanus beni soymaya geldiği zaman, hiçbir şey bulamayacak; çünkü Misenum'daki villa da dâhil duumvirden bana kalan her şey satıldı ve bu satıştan gelen para ulaşılmaz bir yerde, dünya pazarlarında tahvil şeklinde duruyor. Bu ev, eşyalar, ticari mallar, Simonides'in büyük bir kârla ticaret yürüttüğü gemiler ve kervanlar imparatorluk koruması altında -iyiliğin bedelini keşfeden akıllı bir kafa ve hediye şeklinde gelen makul bir kazanımı kan gölünden ve kötülükten gelecek daha büyük kazanıma tercih eden Sejanus- durum böyle olmasaydı ve parayla mülkün hepsi benim olsaydı bile, Sejanus zırnık dahi alamazdı,

çünkü bizim Yahudi senetlerimizi bulup paraya çevirmeye kalkışsa bile, başka bir çarem daha var, o da Sezar'a bağış sözleşmesi. Ona meydan okurken, lanetimi kelimelerle dile getirmediğimi, bitmeyen nefretimin daha iyi bir ifadesi olarak bütün lanetimi kanıtlayacak birini ona gönderdiğimi söyle. Benim mesajımı tekrarladığın zaman sana baktığında, Baltazar'ın kızı, Romalı zekâsı ne demek istediğimi anlamasını sağlayacak. Şimdi git, ben de gidiyorum."

Kızı kapıya yöneltti ve o kapıdan çıkarken resmî bir nezaketle perdeyi kaldırdı.

"Huzur seninle olsun." dedi, kız gözden kaybolurken.

VII

HAYAL KIRIKLIĞI

Ben-Hur misafir odasından ayrıldığında, hareketleri içeri girdiği zamanki kadar canlı değildi. Adımları daha yavaştı ve başı göğsüne düşmüş bir şekilde yürüyordu. Beli kırılan bir adamın sağlam bir beyne sahip olabileceğini keşfetmiş olarak bu konuda düşünüyordu.

Zira bir felaket olup bittikten sonra geriye bakıp o felaketin geldiğini gösteren kanıtların yola saçılmış olduğunu görmek kolaydır. Mısırlının Messala'nın tarafında olduğundan hiç kuşkulanmadan, onca yıl boyunca kendisini ve dostlarını körü körüne kızın insafına bıraktığı düşüncesi genç adamın gururunu fena hâlde yaralıyordu. "Hatırlıyorum da..." dedi kendi kendine. "Kastalia Çeşmesi'nde Romalının kalleşliği karşısında hiç öfkeli bir söz söylememişti! Hurma Bahçesi'ndeki tekne gezintisinde de onu övdüğünü hatırlıyorum! Ah!" Durdu ve sol elini sert bir şekilde sağ eline vurdu. "Ah! Benimle İdernee Sarayı'ndaki randevusunun gizemi artık gizem olmaktan çıktı!"

Gururunun yaralandığı görülebilir; neyse ki insanlar bu tür yaralar yüzünden pek ölmezler ya da uzun süre hasta gezmezler. Üstelik Ben-Hur'un durumunda olumlu bir taraf da vardı.

"Tanrı'ya şükür ki bu kadın beni daha uzun süre etkisine almadı! Aslında onu sevmediğimi şimdi anlıyorum." dedi yüksek sesle.

Sonra sanki zihnindeki büyük bir ağırlığı atmış gibi daha neşeli bir şekilde ileri atıldı. Bir merdivenle aşağı avluya inilen, bir diğeriyle de çatıya çıkılan terasa geldiğinde, yukarıya doğru çıkmaya başladı. Tam son basamağa geldiğinde durdu.

"Uzun zamandır oynanan bu oyunda acaba Baltazar da onun ortağı olabilir mi? Yo, yo. Riyakârlık onun yaşına yakışmaz. Baltazar iyi bir adam."

Bu düşünceyle çatıya adımını attı. Tepede dolunay vardı, ama zaten gök kubbe o anda sokaklarda ve şehrin açıklık yerlerinde yakılan ateşlerden yansıyan ışıkla aydınlanıyor; ayinler ve İsrail'in eski mezmurlarını söyleyen koronun sesi, dinlemeden edemediği hüzünlü bir melodiyle doluyordu. Sayısız ses sanki ona, "Böylelikle, ey Yahuda'nın oğlu, Tanrı'ya taptığımızı ve onun bize verdiği topraklara sadakatimizi kanıtlıyoruz. Varsın bir Gideon ya da bir Davut veya bir Maccabeus gelsin, biz hazırız." diyor gibiydi.

Ama daha bu bir başlangıç gibi görünüyordu; çünkü hemen arkasından Nasıralıyı gördü.

Bazı ruh hâllerinde zihin yersiz görüntülerle kendisini kandırır.

Çatıdan evin kuzey tarafındaki sokağın yukarısında bulunan korkuluklara geçerken İsa'nın yaşlar içindeki masum yüzü gözlerinin önünden gitmedi. Bu yüzde hiçbir savaş belirtisi yoktu; daha ziyade serin akşamların gökyüzü gibi her şeye barışla bakıyor ve o eski soruyu akia getiriyordu: Nasıl bir adamdır o?

Ben-Hur korkulukların üzerinden şöyle bir baktıktan sonra dönüp mekanik bir şekilde yaz evine gitti.

"Ellerinden geleni artlarına koymasınlar." dedi, yavaş yavaş ilerlerken. "Romalıyı affetmeyeceğim. Servetimi onunla paylaşmayacak, atalarımın şehrinden ayrılmayacağım. Önce Celile'ye gider savaşı orada başlatırım. Cesurca kahramanlıklarla kabileleri kendi tarafımıza çekerim. Ben başaramasam bile Musa'yı yetiştiren bize de bir lider bulacaktır. Nasıralı olmasa da, özgürlük için ölmeye hazır olanlar arasından bir başkası çıkar."

Ben-Hur ağır ağır geldiğinde yaz evinin içi loştu. Kuzey ve batı taraflardaki sütunların zayıf gölgeleri yere düşüyordu. İçeriye bakınca, Simonides'in her zaman oturduğu koltuğunun şehrin pazar yerine kadar manzarasının en iyi olduğu noktaya çekildiğini gördü.

"İyi yürekli adam dönmüş. Uyumamışsa onunla konuşayım."

İçeri girdi ve sessiz adımlarla koltuğa yakiaştı. Yüksek arkalığın üzerinden bakınca koltukta Esther'in babasının diz örtüsüne sarınmış hâlde uyuklayarak oturduğunu gördü. Dağınık saçları yüzüne düşmüştü. Yüksek sesle ve düzensiz bir şekilde nefes alıyordu. Nefesi bir kere uzun bir iç çekişle kesilip hıçkırıkla sona erdi. Bu iç çekiş ya da kızı içinde bulduğu yalnızlık, uykunun yorgunluktan değil hüzünden bir kaçış olduğu fikrini aklına getirdi. Doğa şefkatle çocuklara böyle bir rahatlama sunar; Ben-Hur için de Esther'in çocuktan pek bir farkı yoktu. Kolunu koltuğun arkalığına koyup düşündü.

"Onu uyandırmayayım. Ona söyleyeceğim hiçbir şeyim yok... Sevgimden başka. O, Yahuda'nın kızı, öyle güzel ve Mısırlıdan öyle farklı ki. Orada kibir var, burada doğruluk; orada hırs, burada sorumluluk; orada bencillik, burada fedakârlık... Hayır, asıl soru onu seviyor muyum değil, o beni seviyor mu? En başından beri benim arkadaşımdı. Antakya'da terastaki o akşam, Roma'yı düşman edinmemem için nasıl da çocukça yalvarmış, Misenum'daki villayı ve oradaki hayatı anlatmamı istemişti! Akıllı amacını gördüğümü anlamasın diye öpmüştüm onu. O öpücüğü unutmuş olabilir mi? Ben unutmadım. Onu seviyorum... Şehirdekiler ailemi bulduğumu henüz bilmiyorlar. Mısırlıya söylemekten de kaçındım, ama bu miniciğim onların geri gelmelerine benimle beraber sevinir, yüreğinin ve elinin sevgi dolu ve tatlı hizmetleriyle karşılar onları. Annemin diğer kızı olur; Tirzah'ta kendisini bulur. Onu uyandırıp bunları söylerdim, ama Mısır'ın büyücüsünden kendimi kurtarıp konuşamıyorum. Şimdi gidip daha uygun bir zamanı bekleyeyim. Beklerim. Güzel Esther, sorumluluk sahibi çocuk, Yahuda'nın kızı!"

Geldiği gibi sessizce geri gitti.

VIII

İHANET

Sokaklar gidip gelen ya da ateşlerin etrafında toplanıp et pişiren, eğlenen, şarkı söyleyen, mutlu insanlarla doluydu. Kavrulan etin kokusu yanan sedir odununkine karışıyor, havayı duman kaplıyordu. Bu, her İsrail evladının öteki İsrail evladına kardeş olması için bir vesile olduğundan ve misafirperverlik sınır tanımadığından, Ben-Hur her adımında selamlanıyor, ateş başındaki gruplar, "Kalıp bizimle yiyeceğimizi paylaş. Tanrı'nın sevgisinde hepimiz kardeşiz." diye ısrar ediyorlardı. Ama onlara teşekkür edip hızla yoluna devam ediyordu, çünkü handaki atını alıp Kidron kıyısındaki çadırlara dönmek niyetindeydi.

Bunu yapmak için de bütün sokağı geçmesi gerekiyordu. Yukarılarında da dinî bir kutlama vardı. O tarafa doğru bakınca sancaklar gibi dalgalanarak hareket eden meşaleler gördü; meşalelerin ulaştıkları yerde şarkıların kesildiğini fark etti. Dumanların ve dans eden kıvılcımların arasında, Romalı askerlerin nişanesi olan mızrakların keskin bir şekilde ışıldayan uçlarını görünce merakı doruklara çıktı. Alaycı lejyonerlerin bir Yahudi dinî töreninde ne işleri vardı? Böyle bir şey hiç duyulmamıştı ve ne demek olduğunu anlamak için bir yere ayrılmadı.

Ay bütün ihtişamıyla parlıyordu; sanki ay, meşaleler, sokaklardaki ateşler, pencerelerden ve açık kapılardan yayılan ışıklar yolu aydınlatmaya yetmezmiş gibi, geçit törenindeki bazıları fener de taşıyordu. Bunların kullanılmasında özel bir amaç olduğunu düşünen Ben-Hur yola adımını atıp kafileye öyle yaklaştı ki, sanki geçen herkesi tek tek görebilecek gibiydi. Meşale ve fenerleri, her biri değnek ya da uçları sivriltilmiş sopalarla silahlanan hizmetkârlar taşıyorlardı. O anki görevleri, aralarındaki kodamanlar -yaşlılar ve rahipler; uzun sakallı, kalın kaşlı, gaga burunlu hahamlar; Caiaphas ve Hannas meclislerinde kuvvetli olan sınıftan adamlar- için taşlık sokakta düzgün bir yol bulmak gibi görünüyordu. Nereye gidiyorlardı? Kuşkusuz tapınağa değildi, çünkü bunların gelmekte oldukları Sion'dan kutsal eve giden yol Xystus'tan geçiyordu. Eğer barışçıl niyetlere sahiplerse neden askerler vardı?

Kafile Ben-Hur'un önünden geçmeye başlayınca, özellikle beraber yürüyen üç kişi dikkatini çekti. Ön tarafa yakındılar ve fenerlerle önlerinden yürüyen hizmetkârları alışılmadık şekilde dikkatle işlerini yapıyorlardı. Bu grubun solunda yürüyen adamın tapınağın güvenlik şefi olduğunu gördü; sağdaki adam hahamdı; ama ortadaki adam diğerlerinin kollarına dayanarak ve yüzü görünmeyecek şekilde başını önüne eğerek yürüdüğünden, onu tanımak kolay değildi. Görüntüsü tutuklanmanın korkusunu henüz atlatamamış ya da daha korkunç bir yere, işkenceye veya ölüme götürülen bir mahkûma benziyordu. Sağında ve solunda ona yardım eden kodamanlar ve gösterdikleri dikkate bakılırsa, bu grubun yönlendiricisi o değilse bile, en azından bir şekilde bağlantısı olan, bir tanık, rehber ya da muhtemelen bir muhbir olabilirdi. Onun kim olduğu bulunabilirse, bu mesele anlaşılabilirdi. Ben-Hur büyük bir güvenle hahamın sağ tarafına geçip onunla beraber yürümeye başladı. Keşke şu adam başını kaldırsaydı! Derken adam başını kaldırdı, fenerlerin ışığı solgun, şaşkın ve korkuyla kasılmış yüzüne vurdu; sakalları darmadağın, gözleri çukura kaçmış ve çaresizdi. Ben-Hur defalarca Nasıralının peşinden giderek efendiyi olduğu kadar onun öğrencilerini de tanıma fırsatı bulmuştu. Şimdi de bu kederli yüzü görünce seslendi.

"İşkariyot!"[1]

Adamın başı ağır ağır döndü ve gözleri Ben-Hur'u buldu. Sanki konuşacakmış gibi dudakları kıpırdadı, ama haham araya girdi.

"Sen de kimsin? Defol!" dedi Ben-Hur'u iterek.

Genç adam bu itişi iyi niyetle karşıladı ve bir fırsatını kollayarak kafileye tekrar katıldı. Bu şekilde sokaktan aşağıya doğru, Bezetha tepesi ve Antonia Kulesi arasındaki kalabalık düzlüklerde yoluna devam edip Bethesda su deposunun yanından Koyun Kapısı'na geldi. Her yerde insanlar vardı, hepsi kendisini dinî törene kaptırmıştı.

Hamursuz Bayramı gecesi olduğundan kapının kanatları sonuna kadar açıktı. Kapı görevlileri bir yerlerde bayram kutluyor-

---

1) Yahuda ya da Yahuda İşkariyot, İsa'yı ele veren havari. İşkariyot, katil anlamına gelen Latince kökenli bir sözcüktür. İsa'yı ele verdiği için bu isimle anılır. (ç.n.)

lardı. Engellenmeden geçen kafilenin önünde derin Kidron geçidi, ilerisinde de göğü gümüş rengine boyayan ay ışığında daha da karanlık görünen sedir ve zeytin ağaçlarıyla Olivet duruyordu. Burada, biri kuzeydoğudan, diğeri de Bethany'den gelen iki yol birleşip kapıda tek yola bağlanıyordu. Daha Ben-Hur yoluna devam mı edeceğini, eğer edecekse hangi yoldan gideceğini düşünürken, kalabalık tarafından geçide doğru itildi. Bu gece yarısı yürüyüşünün amacına dair hâlâ bir ipucu yoktu.

Geçitten ve üzerindeki köprüden geçtiler. Kalabalık sopaları ve değneklerini vurarak düzensiz bir şekilde ilerlerken zeminden büyük bir gürültü çıkıyordu. Biraz ileriden, yoldan taş bir duvarla ayrılmış zeytinlik yönünde sola döndüler. Ben-Hur orada eski budaklı ağaçlar, otlar ve bölgenin geleneği olduğu üzere ezerek yağ çıkarmak için kullanılan taştan oyulmuş bir tekneden başka hiçbir şey olmadığını biliyordu. Ama böyle bir güruhu bu saatte böyle ıssız bir yere neyin getirmiş olabileceğini şaşkınlık içinde düşünürken, herkes birdenbire durakladı. Ön taraftan heyecanlı sesler yükseldi; insandan insana ürpertici bir his yayıldı; hızlı bir geri çekilme esnasında birbirlerinin üzerine doğru tökezlediler. Sadece askerler düzenlerini koruyorlardı.

Ben-Hur'un kendisini kalabalıktan kopartıp ileri atılması bir dakikasını aldı. Orada zeytinliğe kapısız bir giriş yeri buldu ve manzaraya bakmak için durdu.

Beyazlar içinde, başı açık bir adam, elleri önünde kenetlenmiş bir şekilde girişte dikiliyordu. Zayıf, omuzları çökük, uzun saçlı, ince yüzlü olan adam teslimiyet hâlinde bekliyor gibiydi.

Nasıralıydı bu!

Onun arkasında, girişin hemen yanında bir grup öğrencisi vardı. Onlar telaş içindeydiler, ama Nasıralıdan daha sakin kimse olamazdı. Kırmızı meşale ışığı üzerine vuruyor, saçına normalden daha fazla kırmızılık veriyordu. Her zamanki gibi yüzünde bir nezaket ve merhamet ifadesi vardı.

Bu barışçıl kişiliğin tam karşısında şaşkın, sessiz, korkmuş, sinmiş ve ondan gelecek bir öfke işaretiyle koşup kaçmaya hazır bir güruh duruyordu. Ben-Hur ona, güruha, sonra da aralarında

dikkat çeken Yahuda'ya hızlı bir bakış attı ve bu ziyaretin amacını anladı. İhanet eden ve ihanete uğrayan buradaydı. Sopalı ve değneklilerle lejyonlar onu götürmeye gelmişlerdi.

İnsan, başına bir dert gelmeden, ne yapacağını her zaman bilemeyebilir. Bu, Ben-Hur'un yıllardır hazırlandığı acil bir durumdu. Kendisini güvenliğine ve hayatına adadığı adam tehlike içindeydi; ama kıpırdamadan duruyordu. İnsanın doğasında böyle çelişkiler vardır! Doğruyu söylemek gerekirse, ey okur, Mısırlının daha önce resmettiği İsa'nın Güzel Kapı önündeki duruşu hâlâ aklındaydı. Ayrıca, gizemli kişinin güruhun karşısındaki sükûneti, tehlikeye karşı yeterinden fazla bir güce sahip olduğu hissini vererek onu dizginliyordu. Barış ve iyi niyet, sevgi ve teslimiyet Nasıralının öğretisinin temeliydi. Kendi öğütlerini uygulamaya koyacak mıydı? O yaşamın efendisiydi; kaybolduğunda geri getirebilir; istediği zamanı alabilirdi. Şimdi bu gücünü nasıl kullanacaktı? Kendisini mi savunacaktı? Peki nasıl? Tek bir kelime, tek bir soluk, tek bir düşünce yeterdi. Ben-Hur doğa ötesi, şaşırtıcı bir gücün sergileneceğine dair bir ipucu olacağına inanıyor ve bu inançla bekliyordu. Ve bütün bu konularda Nasıralıyı hâlâ insani standartlara göre değerlendiriyordu.

O anda İsa'nın berrak sesi yükseldi.

"Kimi arıyorsunuz?"

"Nasıralı İsa'yı." diye cevap verdi haham.

"Ben oyum."

Herhangi bir hırs ya da korku olmadan söylenen bu basit sözler üzerine mütecavizler birkaç adım geri çekildiler; aralarındaki ürkekler yere çömeldiler. Yahuda ona doğru yürümeseydi, güruh onu bırakıp kaçabilirdi.

"Selam, efendim!"

Bu dostça selamlamayla onu öptü.

"Yahuda!" dedi Nasıralı yumuşak bir şekilde. "Bir öpücükle mi insanın oğluna ihanet ediyorsun? Neden geldin?"

Cevap alamayan eferidi tekrar kalabalığa döndü.

"Kimi arıyorsunuz?"

"Nasıralı İsa'yı."

"Size onun ben olduğumu söyledim ya. Eğer aradığınız bensem onları bırakın da yollarına gitsiniler."

Bu sözler üzerine hahamlar ona doğru ilerlediler ve kendileri için ricada bulunduğu öğrencilerinden bazıları hahamların niyetini anlayarak daha da yaklaştılar; hatta içlerinden biri bir adamın kulağını kestiği hâlde, efendinin alınmasına engel olamadılar. Ben-Hur hâlâ yerinde kıpırdamadan duruyordu! Hayır, askerler iplerini hazırlarlarken, Nasıralı en büyük hayırseverliğini sergiliyordu; aslında en büyük değil, hoşgörüsünü ortaya koyan ve şimdiye dek insanınkini gölgede bırakan en ama en büyük hayırseverlikti.

"Acını buraya kadardı." dedi yaralı adama ve bir dokunuşla onu iyileştirdi.

Hem dostları hem de düşmanları şaşırıp kaldılar; bir taraf o böyle bir şey yapabildiği için, diğer taraf da bu şartlar altında yaptığı için.

"Kuşkusuz kendisini bağlamalarına izin vermeyecektir!" diye düşündü Ben-Hur.

"Kılıcını kınına koy; babamın bana verdiği kadehten içmeyeyim mi?" Nasıralı harekete geçen taraftarından kendisini ele geçirmek isteyenlere döndü. "Bir hırsızı yakalamaya gelir gibi kılıçlar ve sopalarla mı beni almaya geldiniz? Tapınakta her gün sizinle beraberdim, o zaman beni almadınız; ama şimdi sizin saatiniz ve karanlığın gücünün zamanı geldi."

Grup cesaretini topladı ve ona yaklaştı. Ben-Hur inançlıları aradığında ortadan yok olmuşlardı, tek bir kişi bile kalmamıştı.

Terk edilen adamın etrafındaki kalabalık dilleri, elleri ve ayaklarıyla harekete geçti. Ben-Hur bu kıpır kıpır adamların başlarının üzerinden, meşale saplarının ve dumanların arasından zaman zaman anlık olarak mahkûmu görüyordu. Kendisini böylesine etkileyen, bu kadar acınası, dostsuz ve terk edilmiş biri olmamıştı! Adamın kendisini savunabileceğini, bir soluğuyla düşman-

larını katledebileceğini düşündü, ama yapmamıştı. İçmesi için babasının verdiği kadeh de neydi? Ve bu kadar itaat edilen baba kimdi? Gizem tek değildi ki, pek çoktu.

Askerlerin başı çektiği kalabalık doğrudan şehre geri dönmek üzere yola koyuldu. Ben-Hur çok endişelenmişti; kendisinden hiç hoşnut değildi. Nasıralının, güruhun arasında meşalelerin olduğu yerde bulunduğunu biliyordu. Birdenbire onu tekrar görmeye karar verdi. Bir soru soracaktı.

Uzun pelerinini ve başındaki kefiyeyi çıkarıp zeytinliğin duvarına fırlattı; cesaretle kalabalığın içine daldı. İnsanların arasından kendine yavaş yavaş yol açıp sonunda mahkûmun bağlandığı ipi tutan adama ulaştı.

Nasıralı, başı öne eğik, elleri arkasında bağlı bir hâlde ağır ağır yürüyordu. Saçları yüzüne düşmüştü ve omuzları her zamankinden daha çöküktü; belli ki etrafında olup bitenlerle ilgilenmiyordu. Birkaç adım ileride yürüyen hahamlar ve yaşlılar aralarında konuşuyor ve zaman zaman dönüp arkalarına bakıyorlardı. Sonunda geçit üstündeki köprüye yaklaştıklarında, Ben-Hur ipi adamın elinden alıp önüne geçti.

"Efendim, efendim!" dedi aceleyle, Nasıralının kulağının dibinde. "Duyuyor musun, efendim? Bir şey söyle bana, tek kelime..."

İpi elinden aldığı adam onu geri istedi.

"Söyle bana." diye devam etti Ben-Hur. "Bunlarla kendi rızanla mı gidiyorsun?"

Yanına gelen insanlar da onun kulağına sokulup öfkeyle sordular, "Kimsin sen be adam?"

"Ey efendim!" dedi Ben-Hur aceleyle, sesi kaygıdan tizleşmişti. "Ben senin dostun ve hayranınım. Söyle bana yalvarırım, eğer ben yardım getirirsem kabul eder misin?"

Nasıralı ne başını kaldırmış ne de kabul ettiğine dair bir işaret yapmıştı; ama sıkıntıda olduğumuz zaman, ne yapmamız gerektiğini söyleyen bir şeyler çıkıyordu daima, şimdi de öyle olmuştu. Sanki "Onu rahat bırak." diyor gibiydi. "Dostları onu yalnız bı-

raktılar; dünya onu inkâr etti; ruhunun acılığı içinde insanlardan uzaklaştı; nereye olduğunu bilmediği ve umursamadığı bir yere gidiyor. Onu rahat bırak."

Şimdi Ben-Hur'a yönelmişlerdi. Bir düzine kadar el ona uzandı ve her taraftan bağırtılar yükseldi. "Bu da onlardan biri. Getirin onu; vurun, öldürün!"

Ben-Hur pek çok kez ona bildik gücünü veren bir hırs patlamasıyla doğruldu, kollarını uzatıp döndü, kendisine uzanan elleri silkeleyerek etrafını kuşatan çemberi delip geçti. O giderken arkasından onu yakalayan eller elbisesini parçaladılar; çıplak bir hâlde yoldan çıktı. Diğer her yerden daha fazla olan dostça karanlığını koruyan geçit onu güvenle kabul etti.

Zeytinliğin duvarından pelerinini ve kefiyesini alıp şehrin kapısına geri döndü. Oradan hana gitti ve atına atlayıp Kral Mezarları'nın yanındaki çadırlarına doğru yola çıktı.

Giderken, ertesi gün Nasıralıyı göreceğine dair kendisine söz verdi; bu sözü verirken terk edilen adamın o gece doğruca Hannas'ın evine götürülüp yargılanacağını bilmiyordu.

Yattığı zaman kalbi o kadar hızlı çarpıyordu ki, uyuyamadı. Hayallerindeki yeni Yahudiye Krallığı şimdi eski hâline dönmüştü. Kalelerimizin, şoku atlatacağımız ya da en azından çıkardıkları gürültü bitecek kadar aralıklarla birbiri ardına yıkıldığını görmek bile yeterince kötüyken, hep beraber yıkıldıklarında -batan gemiler ya da depremde yıkılan evler gibi- bunu sükûnetle karşılayan ruhlar alışılmadık şekilde kuvvetli olanlardır. Ben-Hur onlardan biri değildi. Geleceğe dair hayallerin arasında, huzurlu bir hayatın ve saray yerine hanımının Esther olduğu bir evin görüntülerini yakalamaya başlamıştı. Gecenin hızla geçen saatleri boyunca Misenum'daki villayı ve bahçesinde dolaşan ufak tefek hanımını görmüş, panelli avlusunda dinlenmişti. Yukarıda Napoli gök kubbesi, ayaklarının altında toprakların en güneşlisi ve körfezlerin en mavisi vardı.

Açıkçası, yarına ve Nasıralıya çok işin düşeceği bir badirenin içine giriyordu.

IX

SONA DOĞRU

Ertesi sabahın ikinci saatinde, iki adam dörtnala Ben-Hur'un çadırının kapısına gelip atlarından inerek onu görmek istediklerini söylediler. Henüz kalkmamıştı, ama onların içeri alınmaları için talimat verdi.

"Huzur sizinle olsun, kardeşlerim." dedi, hepsi Galilealı dostları ve güvenilir subaylar oldukları için. "Buyurun, oturun."

"Yok." dedi kıdemli subay, dobralıkla. "Rahat rahat oturmak Nasıralının ölmesine izin vermek demektir. Kalk ve bizimle gel, Yahuda'nın oğlu. Hüküm verildi. Golgota'da çarmıh hazırlandı bile."

Ben-Hur onlara bakakaldı.

"Çarmıh mı?" O anda diyebildiği bu kadardı.

"Dün gece onu alıp yargıladılar." diye devam etti adam. "Şafakta Pilate'ın önüne çıkardılar. Romalı iki kez onun suçlu olduğunu kabul etmedi; iki kez de onu vermeyi reddetti. Sonunda, 'Alın, sizin olsun, o zaman.' dedi. Onlar da..."

"Kimler?"

"Hahamlar ve insanlar da, 'Onun kanının sorumluluğu bizim ve çocuklarımızın üzerinde olsun.' dediler."

"Aziz babamız İbrahim!" diye bağırdı Ben-Hur, "Bir Romalı bir İsrailliye kendi soyundakilerden daha iyi davranıyor demek! Ah keşke, keşke gerçekten Tanrı'nın oğlu olsaydı, o zaman kanını çocuklarının üzerinden ne temizleyebilirdi? Bu olamaz, şimdi savaşma zamanı!"

Yüzü kararlılıkla parladı, ellerini çırptı.

"Çabuk atları getir!" dedi, işareti üzerine gelen Arap'a. "Amrah'a söyle, bana temiz kıyafetler göndersin, kılıcımı da getir! İsrail için ölme zamanı geldi, dostlarım. Ben gelene kadar bekleyin."

Biraz ekmek yedi, bir kadeh şarap içti ve kısa süre içinde yola koyuldu.

"Önce nereye gideceksin?" diye sordu Galilealı.

"Lejyonları toplamaya."

"Yazık!" diye cevap verdi adam, ellerini havaya kaldırarak.

"Neden yazık?"

"Efendim!" Adam utanarak konuşuyordu. "Ben ve buradaki arkadaşım sadakatliyiz. Geri kalanların hepsi hahamların peşinden gittiler."

"Ne için?" diye sordu Ben-Hur ve dizginleri çekti.

"Onu öldürmek için."

"Nasıralıyı değil, herhâlde?"

"Aynen öyle."

Ben-Hur tek tek adamların yüzlerine baktı. Bir gece önceki soruyu tekrar duyuyordu: "Babamın bana verdiği kadehten içmeyeyim mi?" Kendi sorusunu Nasıralının kulağına söylemişti: "Eğer ben yardım getirirsem kabul eder misin?" Sonra kendi kendine, "Bu ölüm önlenemeyebilir. Daha misyonunun başladığı günden itibaren bunu çok iyi bilerek ona doğru ilerliyordu. Bu, onunkinden çok daha yüce bir irade, bizzat Tanrı tarafından belirlendi! Eğer rıza gösteriyorsa, eğer gönüllü olarak buna gidiyorsa, bir başkası ne yapabilir?" Ben-Hur aynı şekilde, Galilealıların sadakati üzerine kurduğu planın başarısız olduğunu da gördü, kaçıp gitmeleri geride yapılacak bir şey bırakmamıştı. Ne tuhaftır ki bunlar o sabah olmuştu! Bir korkuya kapıldı. Planının, emeğinin ve masraflarının Tanrı nazarında kâfirce bir mücadele olması mümkündü. Dizginleri eline alıp, "Gidelim, kardeşlerim." dediği zaman, önünde bir belirsizlik onu bekliyordu. Onsuz insanın bir kahraman olamayacağı çözüm yeteneği içinde bir yerlerde uyuşuk bir hâlde duruyordu.

"Gidelim, kardeşlerim; Golgota'ya gidelim."

Kendileri gibi güneye doğru giden heyecanlı kalabalıkların arasından geçtiler. Şehrin kuzeyi olduğu gibi ayağa kalkıp harekete geçmişti sanki.

Mahkûmla birlikte olan kafileyle, Herod'dan kalma büyük be-

yaz kulelerin yakınlarında bir yerlerde karşılaşılabileceği haberleri üzerine üç arkadaş, Akra'nın güneydoğusundan geçip o tarafa doğru atlarını sürdüler. Hezekiah Havuzu'nun aşağısındaki vadide kalabalığın arasından geçmek imkânsız bir hâl aldı. Atlarından inip bir evin arkasına sığınarak beklemek zorunda kaldılar.

Bekleyişleri sanki bir nehir kıyısında suyun akışını izliyorlarmış gibiydi, aynı öyle görünüyordu insanlar.

Bu hikâyenin Birinci Kitap'ında, İsa zamanında Yahudi ulusunun nasıl olduğu konusunda okura bir fikir vermek üzere yazılan bölümler vardır. Bunlar aynı zamanda bu anın ve bu manzaranın beklentisiyle yazılmıştır. Onları dikkatle okuyanlar, şimdi Ben-Hur'un gördüğü, bu nadir ve muhteşem çarmıha gidiş manzarasını aynı şekilde görebilirler!

Ben-Hur ve arkadaşlarının bir kol boyu uzağından hiç durmadan akıp giden insan seli yarım saat -hatta bir saat- sürdü. Bu zamanın sonunda Ben-Hur, "Kudüs'ün bütün sosyal sınıflarını, Yahuda'nın tüm cemaatlerini, İsrail'in bütün kabilelerini ve dünyanın bütün uluslarını temsil edenleri gördüm." dedi. Libyalı Yahudiler, Mısır'ın Yahudileri ve Ren Nehri'nden Yahudiler, kısacası bütün doğu ve batı ülkelerinden, ticari ilişkiler içindeki bütün adalardan Yahudiler geçmişti önlerinden. Yayan, at sırtında, deve üzerinde, tahtırevanda ve arabada, çeşit çeşit kıyafetler içindeydiler, ama bugünün İsrailli çocuklarını ayıran aynı muhteşem benzer özellikleri taşıyorlardı. Bilinen bütün dilleri konuşarak geçiyorlar, bu sayede grup grup ayırt edilebiliyorlardı. Hepsi, suçluların suçlusu zavallı bir Nasıralının ölümünü görmek için aceleci, hevesli ve meraklıydılar.

Çok sayıdaydılar, ama hepsi bu kadar değildi.

Bunlarla beraber Yahudi olmayan binlercesi -onlardan nefret eden ve küçümseyen binlercesi- de vardı. Yunanlılar, Romalılar, Araplar, Suriyeliler, Afrikalılar, Mısırlılar, Doğulular. Onlar incelendiğinde, sanki çarmıha gerilme olayında bütün dünya temsil ediliyor gibi görünüyordu.

İlerleyiş tuhaf derecede sessizdi. Bu güçlü hareketin hışırtısı arasında sadece bir taşa çarpan toynak, dönen tekerleklerin tı-

kırtıları, sohbet sesleri ve ara sıra seslenen biri duyuluyordu. Ama her yüzde, korkunç bir manzara, ani bir enkaz ya da harabe veya bir savaş tehlikesi görmek için acele eden insanların ifadesi vardı. Bu belirtiler üzerine Ben-Hur onların Hamursuz Bayramı için şehre gelen, Nasıralının yargılanmasında yer almayan ve belki de onun arkadaşı olan yabancılar oldukları sonucunu çıkardı.

Ben-Hur sonunda uzaktan, büyük kuleler yönünden gelen feryatlar duydu.

"Durun! Geliyorlar." dedi arkadaşlarından biri.

Sokaktaki insanlar durup dinlediler; ama feryatlar kafalarının üzerinde çınlarken birbirlerine bakıp titrek bir sessizlik içinde yollarına devam ettiler.

Feryatlar her an daha da yaklaşıyordu. Âdeta bütün havayı kaplayıp titretiyordu. Ben-Hur koltuğundaki efendileri Simonides ile beraber gelen hizmetkârlarını gördü, Esther de babasının yanında yürüyordu; arkalarında üstü kapalı bir tahtırevan vardı.

"Huzur seninle olsun, ey Simonides ve tabii seninle de, Esther." dedi Ben-Hur, onları karşılayarak. "Eğer Golgota'ya gidiyorsanız, kafile geçene kadar bekleyin; o zaman ben de sizinle gelirim. Şu evin yanında dönecek yer var."

Tüccarın kocaman kafası göğsüne düşmüştü; uyanıp, "Baltazar'la konuş; o nasıl isterse benim için de uygundur. Orada, tahtırevanda." dedi.

Ben-Hur perdeyi çekmek için aceleyle koştu. İçeride uzanan Mısırlının solgun yüzü bir ölününki kadar zayıftı. Teklif ona da bildirildi.

"Onu görebilir miyiz?" diye sordu, hâlsizlikle.

"Nasıralıyı mı? Evet, birkaç metre ötemizden geçecek."

"Ah Tanrı'm!" diye bağırdı yaşlı adam, tutkuyla. "Bir kere daha, tek bir kere! Ah, dünya için korkunç bir gün!"

Kısa süre içinde tüm ekip evin çatısı altında bekliyordu. Muhtemelen birbirlerine düşüncelerini söylemeye biraz korkarak çok az konuşuyorlardı. Her şey belirsizdi, fikirler bile. Baltazar bitkin

bir hâlde tahtırevandan çıkmış, bir hizmetkârın desteğiyle ayakta duruyordu. Esther ve Ben-Hur Simonides'e eşlik ediyorlardı.

Bu arada kalabalık öncekinden de yoğun bir şekilde akıp geçiyordu; bağırtılar daha da yaklaştı, tiz bir şekilde havayı, sert bir şekilde zemini kapladı. Sonunda kafile göründü.

"Bakın!" dedi Ben-Hur acıyla. "Şu gelenler Kudüs."

Bir grup oğlan çocuğu bağırarak geliyordu. "Yahudilerin kralı! Yahudilerin kralına yol açın!"

Simonides, onların bir böcek bulutu gibi dönerek ve dans ederek geçişlerini seyrederken, ciddiyetle, "Bunlar mirası devralınca Süleyman'ın şehrinin vay hâline!" dedi.

Tepeden tırnağa silahlanmış bir lejyonerler güruhu onları izledi; etraflarını çevreleyen pirincin parıltısı içinde kayıtsız bir şekilde yürüyorlardı.

Sonra Nasıralı geldi!

Âdeta ölü gibiydi. Birkaç adımda bir sanki düşecekmiş gibi tökezliyordu. Kötü şekilde parçalanmış, lekeli bir cüppe omuzlarından bir iç elbisenin üzerine sarkıyordu. Çıplak ayakları taşların üzerinde kırmızı lekeler bırakıyordu. Üzerinde yazı olan bir levha boynuna asılmıştı. Sıkıca başına geçirilen dikenli bir tacın açtığı korkunç yaralardan sızan kan yüzüne ve boynuna inip orada kuruyarak kararmıştı. Dikenlere dolanan uzun saçları kan pıhtısı içindeydi. Görünen yerlerindeki derisi bembeyazdı. Elleri önünde bağlıydı. Bir mahkûm olarak infaz yerine kadar taşımak zorunda olduğu haçın altında bitkin düşmüştü. Şimdi bu yükü Onun yerine bir hemşehrisi taşıyordu. Dört asker kalabalığa karşı muhafız olarak yanında yürüyor, buna rağmen insanlar onları aşıp ona sopalarla vuruyor ve tükürüyorlardı. Yine de ne bir serzenişte bulunuyor ne de inliyor; hiç sesini çıkarmadan yürüyordu. Ben-Hur ve arkadaşlarının şefkatli bir şekilde onu izledikleri evin önüne gelene kadar başını kaldırmadı. Esther babasına yapıştı, iradesi güçlü olan adam bile ürperdi. Baltazar hiç konuşamadan yere çöktü. Ben-Hur bile, "Aman Tanrı'm, Tanrı'm!" diye bağırdı. Sonra onların duygularını hissetmiş ya da nidalarını duymuş gibi Nasıralı solgun yüzünü gruba çevirdi, hepsine tek tek baktı;

ömürleri boyunca bu bakışı zihinlerinde taşıdılar. Onun kendisini değil onları düşündüğünü görebiliyorlardı ve ölgün gözleri söylemesine izin verilmeyen kutsamayı onlara iletiyordu.

"Lejyonlar nerede, Hur'un oğlu?" diye sordu, ayağa kalkan Simonides.

"Hannas daha doğrusunu söyleyebilir."

"Sadakatsiz mi çıktılar?"

"Bu ikisi hariç hepsi."

"Öyleyse her şey bitti, bu iyi yürekli adam ölecek!"

Konuşurken tüccarın yüzü kasıldı, başı göğsüne düştü. Ben-Hur'un çabalarında onun da payı vardı, o da aynı umutları taşımıştı, şimdiyse bunlar yeniden alevlenmeyecek şekilde sönmüştü.

Haç taşıyan iki adam Nasıralının arkasından geliyordu.

"Şunlar kim?" diye sordu Ben-Hur Galilealılara.

"Nasıralıyla beraber ölüme mahkûm edilen hırsızlar." diye cevap verdiler.

Kafilede bir sonraki kişi, başhaham tacı ve başhahamların altından cüppesi içinde biriydi. Tapınak polisleri etrafında perde oluşturmuşlardı. Onun arkasından düzenli bir şekilde Sanhedrin[1] ve muhteşem renklerde, kat kat kuşaklarla bağlanmış, sade beyaz elbiseleri içinde, uzun bir sıra hâlinde hahamlar yürüyordu.

"Hannas'ın damadı." dedi Ben-Hur, alçak sesle.

"Caiaphas![2] Onu görmüştüm." diye cevap verdi Simonides, kibirli başhahamı düşünceli bir şekilde izlediği kısa bir aradan sonra ekledi. "Şimdi ikna oldum. Ruhun aydınlanmasından doğan böyle bir mutlak güvenden anlıyorum ki, boynunda asılı yazıyla önden giden kişi yazının ileri sürdüğü kişinin ta kendisidir: Yahudilerin kralı. Sıradan bir insan, bir sahtekâr, bir suçlu asla

---

1) Yahudilerin en yüksek düzeydeki mahkemesidir. (ç.n.)

2) İncil'e göre İsa'yı öldürmek için bir komplo düzenleyen ve İsa'nın Sanhedrin duruşmasına başkanlık eden Yahudi başhahamdır. (ç.n.)

böyle beklenmemişti. Bakın! Uluslar burada: Kudüs, İsrail. Burada hahamların kolsuz elbisesi, şurada Jaddua Makedonyalıyı karşılamaya gittiği günden beri sokakta görülmeyen, püsküllleri, mor narları ve altın çanlarıyla mavi cüppe; bunların hepsi Nasıralının kral olduğunu kanıtlıyor. Kalkabilseydim arkasından giderdim!"

Ben-Hur şaşırmış bir şekilde dinliyordu. Simonides sanki alışılmadık şekilde duygularını gösterir gibi sabırsızlıkla konuşmaya başladı.

"Rica ediyorum Baltazar'la konuş da gidelim. Kudüs'un safraları geliyor."

Sonra Esther sözü aldı.

"Orada bazı kadınlar görüyorum, ağlıyorlar. Kim onlar?"

Eliyle işaret ettiği tarafa bakan grup gözyaşları içinde dört kadın gördü. İçlerinden biri hiç Nasıralıya benzemeyen bir adamın koluna yaslanmıştı.

"Adam Nasıralının en sevdiği öğrencisi; onun koluna yaslanan kadın da Meryem, efendinin annesi; diğerleri dost Celile kadınları."

Esther, yas tutan kadınlar kalabalığın arasında ufukta kaybolucaya kadar ışıldayan gözleriyle arkalarından baktı.

Belki okur bu konuşmaların alçak sesle yapıldığını düşünebilir; ama öyle olmadı. Konuşmalar çoğunlukla, sanki sahilde patlayan dalga sesleri arasında yapılıyormuş gibiydi. Güruhun bu kısmının velvelesi bundan başka bir şeye benzetilemezdi.

Bu gösteri, otuz yıl sonra, hiziplerin yönetimi altında, Kutsal Şehir'in parçalandığı zamankilerin bir habercisiydi; fanatiklik, kana susamışlık ve sayılarının büyüklüğü bakımından aynıydı. Öfkeyle kaynayan tamamen aynı sınıftan insanlardılar hizmetkârlar, deve sürücüleri, pazarcılar, kapıcılar, bahçıvanlar, meyve ve şarap satıcıları, dinden dönenler, yabancılar, tapınak bekçileri ve görevlileri, hırsızlar, soyguncular, belli bir sınıfa ait olmayan, ama böylesi bir durumda kimsenin nereden çıktıklarını bilemediği, karınları aç, mağara ve mezar kokan, başları, kolları

ve bacakları çıplak, sefil, saçları ve sakalları darmadağınık, hepsi aynı şekilde kil rengi giysiler içinde binler, aslanlar gibi çığlıklarla boş alanlarda birbirlerine seslenen çirkin ağızlı yaratıklar. Bazılarının kılıçları vardı; büyük bir çoğunluksa mızrak taşıyordu; ama pek çoğunun silahı değnek, budaklı sopa ve sapandı, toplanmış taşlar keselerde ve kirli gömleklerinin ön cebindeki torbalarda saklanıyordu. Kalabalığın arasında yer yer asil tabakadan insanlar da görülüyordu -yazıcılar, yaşlılar, hahamlar, püsküllü kıyafetleriyle Ferisiler, pelerinleriyle Sadukiler- bunlar suflörlük ve idarecilik yapıyorlardı. Eğer bir gırtlak bir sözü bağırmaktan bıkmışsa, bunlar onun yerine başka bir şey uyduruyorlar; hırıltılı ciğerler pes etme belirtisi gösterdiğinde onlar tekrar harekete geçiriyorlardı. Sürekli ve yüksek sesli haykırışlar birkaç kelimeye indirgenebilirdi: Yahudilerin kralı! Yahudilerin kralına yol açın! Tapınak pisliği! Kâfir! Çarmıha gerin onu! Bu çığlıkların içinde en çok sonuncusu seviliyor gibi görünüyordu, çünkü hiç kuşkusuz, kalabalığın arzusunu doğrudan ifade eden oydu ve Nasıralıya duyulan nefreti en iyi o dile getiriyordu.

"Gelin." dedi Simonides, Baltazar yürümeye hazır olunca. "Gelin, gidelim."

Ben-Hur bu çağrıyı duymadı. Kafilenin o anda önlerinden geçen kısmı, zalimliği ve ölüme susamışlığıyla ona Nasıralıyı, onun sükûnetini ve acı çeken insanlar için yaptığına tanık olduğu pek çok hayırseverliği hatırlatıyordu. Anılar anıları doğurdu; birdenbire bu adama duyduğu büyük minnetini hatırladı; Romalı bir muhafızın ellerinde, tıpkı haçlı bu adam gibi, kesin ve korkunç bir şekilde ölüme götürüldüğü an; kuyuda Nasıralının verdiği serinletici su ve onu veren kişinin yüzündeki ilahi ifade; sonraki iyilik olan mucize geldi aklına. Bunlan hatırlayınca, yardımına karşılık vermek ya da aynı şekilde davranmak için ne kadar güçsüz olduğu düşüncesi acı bir şekilde içine oturdu ve kendisini suçladı. Yapabileceği her şeyi yapmamıştı; Galilealıları dikkatle izleyip onları hazır tutabilirdi. Ah, bu tam da vurma zamanıydı! İyi uygulanan bir darbe sadece kalabalığı dağıtmakla ve Nasıralıyı özgür bırakmakla kalmaz, İsrail için çağrı olur ve uzun süredir düşlenen özgürlük savaşını da başlatırdı. Fırsat kaçıyor; geçen her dakika onu alıp götürüyordu. Ya kaçarsa! Ey İbrahim'in Tanrı'sı! Yapılacak hiçbir şey yok muydu?

O anda bir Galilealılar grubu gözüne çarptı. Kalabalığa dalıp onlara yetişti.

"Beni izleyin." dedi. "Size söyleyeceklerim var."

Adamlar ona itaat ettiler. Evin çatısı altına geldiklerinde Ben-Hur konuşmaya başladı.

"Benim kılıçlarımı alıp özgürlük ve gelecek olan kral için dövüşme sözü veren insanlardansınız. Artık kılıçlarınız var ve şu an onları kullanma zamanı. Gidip her yere bakın, kardeşlerimizi bulun, çarmıhın orada, Nasıralı için hazırlanarak benimle buluşmalarını söyleyin. Acele edin! Öyle durmayın! Nasıralı kraldır; özgürlük de onunla birlikte ölecek."

Ona saygıyla baktılar, ama kıpırdamadılar.

"Duyuyor musunuz?" diye sordu.

İçlerinden biri cevap verdi.

"Yahuda'nın oğlu!" Onu bu isimle tanıyorlardı. "Kandırılan sensin, biz ya da senin kılıçlarını taşıyan kardeşlerimiz değil. Nasıralı kral değil; onda bir kral ruhu da yok. Kudüs'e geldiği zaman beraberdik; onu tapınakta gördük. Kendisini, bizi ve İsrail'i başarısızlığa uğrattı. Güzel Kapı'da Tanrı'ya sırtını döndü ve Davut'un tahtını reddetti. O kral değil; Celile onun yanında olamaz. Ölüme terk edilecek. Ama dinle, Yahuda'nırı oğlu. Senin kılıçların bizde, şimdi onları çekip özgürlük için savaşmaya hazırız; Celile de öyle. Özgürlük için tamam, Yahuda'nın oğlu, özgürlük için! Çarmıhın orada seninle buluşuruz."

Ben-Hur'un hayatının en önemli anıydı. Bu teklifi kabul etseydi tarih belki de daha farklı olabilirdi; ama o zaman insanların düzenlediği tarih olurdu bu, Tanrı'nınki değil. Yapılmamış olan şey asla yapılmayacaktır. Bir şaşkınlığa düştü. Nasıl olduğunu bilmiyordu, ama sonraları bunu Nasıralıya atfetti; çünkü Nasıralı yukarı kaldırıldığında, yeniden dirilişe inanmak için ölümün gerekli olduğunu anladı; bu olmazsa Hristiyanlık boş bir kabuk olurdu. Söylendiği gibi, kafa karışıklığı onun karar yeteneğini ortadan kaldırdı. Çaresizce kalakaldı. Eliyle yüzünü kapatıp, emredeceği dileği ile üzerinde uygulanan güç arasındaki çelişkiyle titredi.

"Gelsene, seni bekliyoruz." dedi Simonides, dördüncü kez.

Bunun üzerine mekanik bir şekilde koltuğun ve tahtırevanın arkasından yürümeye başladı. Esther de yanından yürüyordu. Baltazar ve arkadaşları olan bilge adamların çölde buluştukları gün olduğu gibi o da yol boyunca yönlendirildi.

X

SON

Baltazar, Simonides, Ben-Hur, Esther ve iki sadık Galilealıdan oluşan grup çarmıhın kurulduğu yere vardıklarında, Ben-Hur önden giderek onlara öncülük ediyordu. Büyük bir sıkışıklık içinde olan heyecanlı insanların arasından nasıl geçtiklerini bilmiyordu; hangi yoldan geldikleri ya da ne kadar sürdüğünü de. Tam bir bilinçsizlik içinde yürümüş, ne birini duymuş ne de görmüştü; nereye gittiğini ya da aklında nasıl bir ruhani amaç olduğunu düşünmüyordu. Böyle bir durumda, tanık olmak üzere olduğu korkunç suçu önlemek için yapabilecekleri ancak küçük bir çocuğunkiler kadardı. Tanrı'nın niyetleri bize her zaman tuhaf gelebilir, ama bunların gerçekleştirilme yolları da en az o kadar tuhaftır ve sonunda inançlarımız açısından makul hâle getirilirler.

Ben-Hur duraklayınca onu izleyenler de durdular. Bir seyircinin önünden bir perdenin kalkması gibi, onu uykuda tutan efsun da ortadan kalktı ve her şeyi bütün açıklığıyla gördü.

Alçak bir tepenin üzerinde, bir kafatası gibi yuvarlak, kıraç, tozlu, çalılıktan başka bitkisi olmayan bir yer vardı. Bir insan duvarı çevreliyordu burayı; arkadaki insanlar öndekilerin üzerinden ya da aralarındaki boşluklardan görmeye çalışıyorlardı. Romalı askerlerden oluşan iç duvar dışarıdan gelen yoğun baskıyı sert bir şekilde yerinde tutuyordu. Bir bölük komutanı gözünü askerlerin üzerinden ayırmıyordu. Bu kadar dikkatle korunan hatta doğru yönlendirildi Ben-Hur ve yüzü kuzeybatıya dönük hâlde orada durdu. Eski Aramicede Golgota, Latincede Calvaria, İngilizcede Calvary diye adlandırılan bu tepenin anlamı kafatası demekti.

Yamaçlarında, alçak yerlerde, tümseklerde ve daha yüksek te-

pelerdeki toprak mineli gibi tuhaf bir şekilde parlıyordu. Duvarla çevrili yerin dışında ne bir kahverengi toprak parçası ne bir kaya ne de yeşil bir şey görüyordu; sadece ala boyanmış yüzlerdeki binlerce göz, biraz uzakta gözleri görünmeyen yüzler, biraz daha uzaktaysa yakından bakınca yüz olduğu anlaşılan çok geniş bir alan vardı. Bu üç milyonluk bir topluluktu; altında da, tepede olanların tutkulu merakıyla çarpan üç milyon kalp vardı. Hırsızlara hiç aldırmadan, sadece nefretin, korkunun ya da merakın öznesi olan, hepsini çok seven ve onlar için ölüme giden Nasıralıyla ilgileniyorlardı.

Büyük bir insan kalabalığının görüntüsünde, insanın engin denizlere bakarken hissettiği bir şaşkınlık ve büyülenme vardır; ama bunun gibisi hiç olmamıştı. Yine de Ben-Hur bu kalabalığa şöyle bir baktı, çünkü tarif edilen alanda olanlar ilgisinin dağılmasına izin vermiyordu.

Tepede, insan duvarının da yukarısında, ileri gelenler topluluğunun başlarının üzerinden görülecek şekilde, tacı, cübbesi ve mağrur havasıyla dikkatleri çeken başhaham duruyordu. Hem yakından hem de uzaktan görülecek şekilde daha da yüksekte, yuvarlak zirvede omuzları çökmüş, acı çeken, ama sessiz Nasıralı vardı. Muhafızlardan bir soytarı onun başındaki tacını, eline kraliyet asası niyetine bir kamış vererek tamamlamıştı. Bir patlama şeklinde velvele koptu; kahkahalar, lanetlemeler, bazen de ayırt edilmez şekilde ikisi beraber. Bir kişi, ey okur, sadece bir kişi bu velveleyi insanlık için kalan sevgisiyle üstüne alıp sonsuza dek taşıyabilirdi.

Bütün gözler Nasıralının üzerindeydi. Belki de onu etkileyen acıma duygusundan olabilirdi, ama sebebi her neyse, Ben-Hur duygularında bir değişiklik fark etti. Hayatın en iyisinden daha da iyi olan bir şeyin kavranışıydı bu; o kadar iyi bir şeydi ki, zayıf bir adama, ruhen ve bedenen çektiği acılara katlanma ve ölümü -belki de bundan daha saf başka bir hayatı- karşılama gücü veriyordu. Belki de Baltazar'ın sıkı sıkıya tutunduğu ruhani hayat daha da berrak bir şekilde zihninde yer etmeye başlayarak, her şeye rağmen Nasıralının misyonunun kendisini sevenlere, kurulan krallığının onu beklediği yere götürmek için rehberlik etmek olduğu hissini verdi ona. Sonra neredeyse unutulmuş bir şey ha-

vadan geçip geliyormuş gibi, Nasıralının söylemini duydu ya da duyduğunu sandı.

"Diriliş ve yaşam benim."[1]

Ve bu sözler defalarca tekrarlanarak şekillendiler. Şafak ışığıyla onlara dokundu ve yepyeni bir anlamla doldurdu. İnsanlar bunun anlamını kavramak için bir soruyu tekrar ederlerken, Ben-Hur tepede, tacının altında bitkin düşen bedene bakıp, diriliş kim, yaşam kim, diye sordu.

"Benim."

Sanki böyle diyordu o beden; kendisi için diyordu bunu; çünkü o anda daha önce hiç tatmadığı bir huzurun farkına vardı; kuşkuların ve gizemin sonu, inancın, sevginin ve anlayışın başlangıcı olan bir huzurun.

Ben-Hur bu hülyalı halinden bir çekiç sesiyle uyandırıldı. Tepenin zirvesinde daha önce dikkatinden kaçan bir şey gördü; bazı askerler ve işçiler çarmıhı hazırlıyorlardı. Çarmıhın dikileceği delikler kazılmış, şimdi çapraz direkler yerlerine sabitleniyordu.

"Adamlara söyle acele etsinler." dedi başhaham bölük komutanına. "Bunun..." Eliyle Nasıralıyı gösteriyordu. "Güneş batana kadar ölmüş ve gömülmüş olması gerekiyor ki toprak kirlenmesin. Yasa böyle."

İyi yürekli bir asker Nasıralının yanına gidip ona içecek bir şey sundu, ama o kadehi geri çevirdi. Sonra bir başkası geldi, boynundaki levhayı çıkarıp çarmıhın üzerine çaktı. Hazırlıklar tamamlanmıştı.

"Çarmıhlar hazır." dedi bölük komutanı başhaham. Başhaham elini sallayarak cevap verdi.

"Önce kâfiri götürün. Bakalım Tanrı'nın oğlu kendisini kurtarabilecek mi? Göreceğiz."

Birkaç aşama hâlindeki hazırlıkları izleyen ve o ana kadar sonu gelmeyen sabırsız çığlıklarla tepeye hücum eden insanlar her yeri kaplayan bir sükûnete büründüler. Cezanın en sarsıcı

---

1) Kutsal Kitap: Yuhanna 11: 25.

olan kısmına gelinmişti; adamlar çarmıhlara çivileneceklerdi. Bu amaçla askerler önce Nasıralıya uzandıklarında büyük kalabalıkta bir ürperti oldu, en gaddar olanlar bile korkuyla büzüldüler. Çok sonraları havanın birden soğuyup kendilerini titrettiğini söyleyenler oldu.

"Nasıl bu kadar sakin olabiliyorlar!" dedi Esther, kolunu babasının boynuna dolayarak.

Kendisinin çektiği işkenceleri hatırlayan yaşlı adam kızının yüzünü kendi göğsüne doğru çekip titreyerek oturdu.

"Bakma Esther, bakma!" dedi. "Durup seyreden, masum ya da suçlu herkesin bu saatten sonra lanetleneceğini biliyorum."

Baltazar dizlerinin üzerine çöktü.

"Hur'un oğlu." dedi Simonides, gitgide artan heyecanla. "Eğer Tanrı hemen elini uzatmazsa İsrail yok olacak, hepimiz mahvolacağız."

Ben-Hur sükûnetle cevap verdi. "Bir rüya gördüm, Simonides ve bütün bunların neden olması ve devam etmesi gerektiğini duydum orada. Nasıralının arzusu bu, Tanrı'nın da. Biz de Mısırlı gibi yapıp sükûnetimizi koruyarak dua edelim."

Başını kaldırıp tekrar tepeye baktığında, korkunç hareketsizliğin içinden kelimeler ona doğru sürüklendi.

"Diriliş ve yaşam benim."

Sanki konuşan birisi varmış gibi başını eğerek selam verdi.

Bu arada tepenin üzerinde çalışma devam ediyordu. Muhafız Nasıralının giysilerini aldı; böylece milyonların önünden çıplak kaldı. Sabahın erken saatlerinde aldığı kırbaç darbelerinin çizikleri sırtında hâlâ kanlı bir şekilde duruyordu; acımasızca yere yatırılıp haçın üstüne uzatıldı; önce kolları, uçlarında çiviler olan, çapraz direklerin üzerine kondu. Birkaç vuruşla yumuşak avuç içlerini delip geçti; sonra dizlerini gerip ayak tabanları çarmıhın üzerine düz olarak uzanacak şekilde çektiler. Bir ayağını ötekinin üzerine yerleştirip ikisini de tek bir çiviyle tahtaya sabitlediler. Çekicin boğuk sesi korunan alanın dışından duyuluyordu; sesini duyamayanlar da çekicin inişini görüp korkuyla ürperdiler. Mağ-

durdan ne bir inleme ne bir çığlık ne de bir serzeniş geliyordu; düşmanlarını güldürecek, sevenlerine pişmanlık yaşatacak hiçbir şey yoktu.

"Ne tarafa dönsün istersiniz?" diye sordu bir asker, açık açık.

"Tapınağa doğru." diye cevap verdi başhaham. "Ölürken kutsal eve bir zarar veremediğini görmesini isterim."

İşçiler çarmıhı tutup yüküyle beraber dikileceği yere taşıdılar. Hemen deliğin içine oturttular. Nasıralının vücudu da kanayan ellerinden aşağıya doğru asılı kaldı. Hâlâ hiçbir acı çığlığı gelmedi; sadece bütün kaydedilenlerin en kutsalı olan cümle çıktı ağzından.

"Baba, onları affet, çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar."

Şimdi diğer her şeyin üzerinde yükselen ve gökyüzüne doğru dimdik duran çarmıh büyük bir memnuniyet patlamasıyla karşılandı. Nasıralının başının üzerindeki levhada yazan yazıyı görüp okuyabilen insanlar aceleyle yorumlamaya kalkıştılar. Okumalarının üzerine hemen bir efsane yaratılıp nakledildi. Şimdi bu dev kalabalık bir uçtan bir uca bu yazıyla çınlıyor, kahkahalar ve inlemelerle bunu tekrarlayıp duruyorlardı.

"Yahudilerin kralı! Yahudilerin kralına selam olsun!"

Yazının anlamını daha iyi bilen başhaham bu olanlara karşı çıktı, ama bir işe yaramadı. Ölgün gözlerle tepenin üzerinden aşağıya bakan bu kral, atalarının kendisini böyle aşağılayıcı bir şekilde dışlamış olan şehrini ele geçirmiş olmalıydı.

Öğlen güneşi hızla yükseliyordu; tepeler kahverengi göğüslerini memnuniyetle ona açıyorlardı; daha uzaklardaki dağlar kralara yaraşır şekilde büründükleri morluğun keyfini sürüyorlardı. Şehirde tapınaklar, saraylar, kuleler, zirveler, bütün güzel ve ünlü yerler, sanki zaman zaman dönüp kendilerine bakanlara gurur verdiklerini biliyormuş gibi benzersiz bir parlaklığa büründüler. Birdenbire bir bulanıklık gökyüzünü doldurmaya ve yerin üzerini örtmeye başladı. Başlangıçta zor fark edilen bir gün kararması, zamansız bir alaca karanlık, öğlen ışıltısının üzerine düşen akşam gibiydi. Ama giderek yoğunlaştı ve dikkat çekici bir hâl aldı. Bağırtılar ve kahkahalar azaldı; duyularından kuşkuya düşen in-

sanlar merak içinde önce birbirlerine sonra güneşe, uzaklaşan dağlara, gökyüzüne, üzerine gölge düşen manzaraya, trajedinin sahnelendiği tepeye baktılar. Bütün bunların ardından tekrar birbirlerine bakıp sapsarı kesilerek sustular.

"Sistir ya da bulut geçiyordur." dedi Simonides korkan Esther'i yatıştırmak için. "Şimdi açılır."

Ben-Hur hiç öyle düşünmüyordu.

"Bu sis ya da bulut değil." dedi. "Havada yaşayan ruhlar -peygamberler ve azizler- kendileri ve doğa için merhamet diliyorlar. Sana diyorum, ey Simonides, Tanrı kadar gerçek ki, orada asılı duran kişi Tanrı'nın oğludur."

Simonides'i, söylediklerine şaşırmış bir hâlde bırakıp yakınlarda diz çökmüş duran Baltazar'ın yanına gitti ve iyi yürekli adamın omzuna elini koydu.

"Ey bilge Mısırlı, söyleyeceklerime kulak ver! Sen haklıydın, Nasıralı gerçekten de Tanrı'nın oğlu."

Baltazar Ben-Hur'u aşağıya doğru çekti ve zayıf bir şekilde, "Onu bir bebekken ilk konduğu yer olan yem teknesinde gördüm; onu senden daha önce tanımamda bir tuhaflık yok; demek bugünleri de görecekmişim! Keşke kardeşlerimle beraber ölseydim! Ne mutlu sana Melchior! Ne mutlu sana Gaspar!"

"Rahat ol!" dedi Ben-Hur. "Kesinlikle onlar da buradalar."

Loşluk tam bir karanlığa doğru yoğunlaştı, ama tepenin üzerindeki cesur ruhları caydıramadı. Hırsızlar art arda çarmıhlara gerilip yukarı kaldırıldılar. O zaman muhafızlar geri çekildi ve tepeye çıkmalarına izin verilen insanlar yaklaşan dalgalar gibi harekete geçtiler. Birisi baktıktan sonra bir başkası gelip onu iterek yerini alıyor, sonra bir başkası da onu itiyordu. Nasıralıya yönelti-len kahkahalar, şakalar ve hakaretler dolaşıyordu ortalıkta.

"Ha, ha! Yahudilerin kralıysan kendini kurtarsana." diye bağırdı bir asker.

"Evet ya." dedi bir haham. "Şimdi oradan inip de yanımıza gelirse ona inanırız."

Ötekiler de bilgece başlarını sallayıp, "Tapınağı yerle bir edip sonra da üç günde tekrar inşa edecekti, ama kendini bile koruyamadı."

"Kendisine Tanrı'nın oğlu diyordu; şimdi bakalım Tanrı onu kabul edecek mi?" dedi başkaları.

Nasıralının hiç kimseye bir zararı dokunmamıştı; çok büyük bir çoğunluk onu sadece bu felaket anında görmüştü; ne büyük çelişkidir ki, hepsi ona lanetler yağdırırken hırsızlara acıyorlardı.

Göklerden inen olağan dışı gece, daha cesur ve güçlü olan binlercesini etkilediği gibi etkiledi Esther'i de.

"Eve gidelim." diye yalvardı, birkaç kere. "Bu Tanrı'nın gazabı, baba. Kim bilir daha ne korkunç şeyler olacak. Korkuyorum ben."

Simonides inat ediyordu. Çok az şey söylüyordu, ama büyük bir heyecan içinde olduğu açıktı. İlk saatin sonuna doğru, tepede toplanan kalabalığın şiddetinin azaldığını görünce, onun önerisi üzerine grup çarmıhların yanında yerlerini almak üzere harekete geçti. Ben-Hur Baltazar'a kolunu uzattı; Mısırlı yine de zorlukla yukarı çıktı. Yeni durdukları yerden Nasıralı çok daha iyi izleniyor; onlara sadece orada asılı duran karanlık bir suret gibi görünüyordu. Onun iç çekişini duyabiliyorlardı; diğer mağdurlardan daha büyük bir dayanıklılık ya da tükenmişliği gösteriyordu bu; çünkü onlar her sessizliği kendi inlemeleri ve yakarışlarıyla dolduruyorlardı.

Asılmanın ardından ikinci saat de ilki gibi geçti. Nasıralı için bunlar aşağılama, tahrik ve yavaş bir ölüm saatleriydi. Bu zaman içinde bir kez konuşmuştu. Birtakım kadınlar gelip çarmıhının önünde diz çöktüler. Aralarındaki sevdiği bir öğrencisiyle annesini tanıdı.

"Kadın!" dedi sesini yükselterek. "Oğluna bak!" Öğrencisine dönüp, "Annene bak!" dedi.

Üçüncü saat geldiğinde insanlar hâlâ tepeye akın ediyorlar, tuhaf bir ilgiyle oradan ayrılmıyorlardı; muhtemelen gün ortasındaki gecenin bununla bir ilgisi vardı. Öncekinden daha sessizdiler; ama aralıklarla karanlıkta birbirlerine seslendikleri duyuluyor-

du. Nasıralıya gelenlerin sessizce çarmıhına yaklaşıp, baktıkları ve öylece ayrıldıkları dikkat çekiyordu. Bu değişim, daha az önce çarmıhtaki adamın kıyafetleri için kura çeken muhafızlara da yansıdı. Amirlerinin biraz ilerisinde, gelip giden kalabalıktan çok mahkûma dikkatlerini vermiş duruyorlardı. Zorlukla nefes alır ya da acının şiddetiyle kafasını sallarsa diye tetikteydiler. En hayret verici olan da, başhahamın ve gece kurulan mahkemede ona yardım eden, kurbanın karşısında azimli bir onaylamayla yanında yer alan bilgelerin değişen tutumlarıydı. Karanlık çökmeye başladığında güvenlerini kaybettiler. Aralarında astronomi okumuş ve o günlerde kitlelere görünen korkunç şeylere aşina pek çok kişi vardı. Bilgilerin çoğu onlara geçmişteki atalarından geliyordu; bir kısmı esaretin sonunda taşınıp gelmiş, tapınağın zorunlulukları bunların ışıltısını korumuştu. Güneş gözlerinin önünde soluklaşmaya, dağlar ve tepeler gözden kaybolmaya başladığında başhahamların etrafında toplanıp birbirlerine sokuldular ve gördükleri şeyler üzerinde tartıştılar. "Ay iyice yükseldi." dediler. "Bu bir tutulma olamaz." Sonra hepsinin ortak sorusunu kimse cevaplayamadığından -karanlığın ya da tam o anda meydana geliş nedenini kimse açıklayamadığından- her biri içten içe burnu Nasıralıyla ilişkilendiriyor ve uzun süredir devam eden olayın durmadan artırdığı korkuya teslim oluyorlardı. Askerlerin arasındaki yerlerinden Nasıralının her kelimesini ve hareketini fark ediyorlar; iç çekişlerini korku içinde izleyip fısıltıyla konuşuyorlardı. Bu adam Mesih olabilirdi, bekleyip göreceklerdi!

Bu arada Ben-Hur zaman zaman eski canlılığına kavuşuyordu. Tam bir huzur gelmişti üstüne. Sonun bir an önce gelmesi için dua ediyordu. Simonides'in zihninden geçenleri ve inancın eşiğinde, tereddüt içinde olduğunu biliyordu. Yüzünün ciddi düşüncelerle bunaldığını görebiliyordu. Karanlığın nedenini araştırır gibi güneşe sorgulayan bakışlar attığını fark etmişti. Esther'in erıdişeyle babasına sarıldığını ve onun dileklerine yer vermek için korkularını bastırmaya çalıştığını da görüyordu.

"Korkma." dediğini duydu adamın kızına. "Benimle beraber seyret. Benim iki katım kadar ömür yaşayabilir, ama insan ilgisini çeken bunun gibi bir şey göremezsin. Daha fazlası da olabilir. Sonuna kadar kalalım."

Üçüncü saatin yarısı geçmek üzereyken alt tabakadan bazı adamlar -şehrin çevresindeki mezarlıklardan sefiller- gelip ortadaki haçın önünde durdular.

"Bu o, Yahudilerin yeni kralı." dedi içlerinden biri.

Ötekiler kahkahalar atarak bağırdılar. "Yahudilerin kralına selam olsun!"

Cevap alamayınca daha yakına gittiler.

"Eğer sen Yahudilerin kralı ya da Tanrı'nın oğluysan, aşağıya in." dediler yüksek sesle.

Bunun üzerine hırsızlardan biri inlemeyi bırakıp Nasıralıya seslendi. "Evet, eğer sen İsa'ysan, kendini de bizi de kurtar."

İnsanlar gülüp alkışladılar. Sonra bir cevap beklerlerken, diğer suçlunun ilkine, "Sen Tanrı'dan korkmuyor musun? Biz yaptıklarımızın cezasını çekiyoruz; ama bu adam kötü bir şey yapmadı ki." dedi.

Bunu duyanlar hayretler içinde kaldılar; meydana gelen sessizliğin içinde ikinci suçlu, bu sefer Nasıralıyla konuşmaya başladı.

"Mesih!" dedi. "Krallığının başına geçince beni hatırla."

Simonides ürperdi. "Krallığının başına geçince!" Bu, aklındaki şüpheli konunun ta kendisiydi; Baltazar'la bu konuyu çok sık tartışmıştı.

"Duydun mu?" dedi Ben-Hur ona. "Krallık bu dünyada olamaz. Şuradaki tanık kralın krallığına gittiğini söyledi. Aslında ben de rüyalarımda aynı şeyi duymuştum."

"Sus!" dedi Simonides, daha önce Ben-Hur'la hiç böyle amirane konuşmamıştı. "Lütfen sus! Ya Nasıralı cevap verirse..."

O konuşurken Nasıralı berrak bir sesle ve kendinden emin bir şekilde cevap verdi.

"Bugün benimle birlikte cennete gideceksin, sana vadediyorum!"

Simonides hepsi bu kadar mı diye bekledi; sonra ellerini kavuşturup, "Tamam, tamam, İsa! Karanlık geçti; artık başka göz-

lerle görüyorum, hatta Baltazar gibi tam bir imanın gözleriyle görüyorum."

Sadık hizmetkâr sonunda layık olduğu karşılığı aldı. Perişan hâldeki bedeni iyileşmeyecekti; çektiği eziyetlerin ya da bunlar yüzünden acılı hâl alan yılların anıları da silinmeyecekti; ama birdenbire yeni bir hayat -şimdikinin daha ilerisinde duran yeni bir hayat- kendisi için olduğu güvencesiyle ona sunulmuştu; adı cennetti. Orada hayalini kurduğu krallığı ve kralı bulacaktı. Muhteşem bir huzur kapladı içini.

Bu arada çarmıhın önünde bir şaşkınlık ve korku yaşandı. Kurnaz safsatacılar soruyu destekleyen bir varsayım ve cevabı destekleyen bir onay ortaya koydular. Etrafta onun Mesih olduğuna dair söylentiler yüzünden Nasıralıyı çarmıha germişlerdi, ama işe bakın ki, her zamankinden daha büyük bir güvenle, kendisini ortaya koymakla kalmamış, bir suçluya kendi cennetinin keyfini sürme vaadi vermişti. Yaptıkları şeyin karşısında titrediler. Bütün kibirine rağmen başhaham korkuya kapılmıştı. Bu adam kendine bu güveni hakikatten değil de nereden alıyordu? Hakikat Tanrı'dan başka kim olabilirdi? Küçücük bir şey bile onları kaçırabilirdi.

Nasıralının soluk alıp verişi güçleşti; iç çekişleri nefes darlığına dönüştü. Çarmıh üzerinde geçirilen üç saatten sonra ölüyordu!

Bu haber herkes duyana kadar insanlar arasında dilden dile dolaştı. Sonra her şey sessizliğe gömüldü. Esinti yavaşlayarak kesildi. Havayı boğucu bir buğu kapladı. Karanlığa bir de sıcak eklendi. Durumdan haberi olmayan biri, uzak tepede, havada asılı kasvet örtüsünün altında, üç milyon insanın acaba şimdi ne olacak, diye dehşet içinde beklediğini hiç aklına getirmezdi, öyle büyük bir sessizlik içindeydiler!

Sonra tepede, bütün bu kasvetin içinden, ölmekte olan adamı duyma mesafesindeki insanların üzerinden, serzeniş değilse de, bir umutsuzluk çığlığı yükseldi.

"Tanrı'm! Tanrı'm! Beni neden terk ettin?"

Bu ses onu duyan herkesi ürpertti. Önlenemez bir şekilde dokundu hepsine.

Gelen askerler beraberlerinde bir tas şarap ve su getirip Ben-Hur'un biraz ötesinde yere koydular. Bir sopanın ucuna bağlanan süngeri tasa batırıp mağdurun dudaklarını ıslatabilirlerdi. Ben-Hur Nasıra yakınlarındaki kuyuda çektiği susuzluğu düşündü. Bir dürtüye kapıldı. Süngeri kaptığı gibi tasa batırıp çarmıha doğru harekete geçti.

"Bırak onu!" diye bağırdı oradaki insanlar, öfkeyle. "Bırak onu!"

Onlara hiç aldırmadan yoluna devam etti ve süngeri Nasıralının dudaklarına değdirdi.

Çok geçti, çok geç!

O anda Ben-Hur'un net bir şekilde gördüğü morarmış, kanla ve tozla lekelenmiş yüz ani bir ışıltıyla aydınlandı. Gözleri açıldı ve uzak gökyüzünde sadece kendilerine görünen birisinin üzerine sabitlendiler. Kurbanın seslenişinde bir memnuniyet, rahatlama, hatta zafer vardı.

"Bitti! Bitti!"

Büyük bir kahramanlık yaparken ölen bir kahraman başarısını son bir bağırışla kutlar.

Gözlerindeki ışık söndü; taçlı başı ağır ağır göğsüne düştü. Ben-Hur mücadelenin bittiğini düşündü; ama zayıflayan ruh kendisini toparladı, Ben-Hur ve çevresindekiler, sanki yanındaki birisine deniyormuş gibi alçak sesle söylenen son sözlerini duydular.

"Baba, ruhumu senin ellerine bırakıyorum."

İşkence çeken beden bir titremeyle sarsıldı; şiddetli bir acı çığlığı koptu; misyon ve dünyevi hayat birden sona erdi. Bütün sevgisiyle bir kalp kırılmıştı ve adam bu yüzden ölmüştü, ey okur!

Ben-Hur arkadaşlarının yanına döndü ve sade bir şekilde, "Bitti; o öldü." dedi.

İnanılmaz derecede kısa bir süre içinde tüm kalabalık durumu öğrendi. Hiç kimse yüksek sesle tekrarlamamış; tepeden her yöne yayılan, fısıltıyı biraz aşan bir mırıltı olmuştu. "O öldü! O öldü!" Hepsi buydu. İnsanların istediği olmuştu; Nasıralı ölmüş-

tü; yine de birbirlerine korkuyla bakıyorlardı. Kanı onlara bulaşmıştı! Öyle durup birbirlerine bakarlarken, yer sarsılmaya başladı; herkes yanındakine tutunarak destek aldı; bir anda karanlık kayboldu ve güneş çıktı. Herkes aynı şekilde tepenin üzerinde depremden sarhoş gibi sallanan çarmıhlara baktı. Üçüne de ama özellikle, ellerinde olmadan ortadakine bakıyorlardı. Sadece o görülüyordu, çünkü sanki yukarıya doğru yükseliyor, yükünü kaldırıp mavi gökyüzünde ileri geri sallıyordu. Nasıralıyla alay eden, ona vuran, onu çarmıha germek için oy kullanan, şehirden gelen kafilede yer alan, içinden onun ölmesini dileyen herkes bir şekilde kalabalığın içinde ayırt edildiğini ve ölmez de sağ kalırsa, gökyüzündeki bu tehditten kaçması gerektiğini hissetti. Koşmaya başladılar; bütün güçleriyle koşuyorlardı; at ve deve sırtında, arabalarla ya da yaya olarak kaçıyorlardı; ama sonra deprem, sanki tüm yaptıkları ve hiçbir zararı olmayan, arkadaşsız birinin ölümüne neden oldukları için onlara çok kızmış gibi peşlerine düştü, onları savurdu, yere fırlattı, altlarında sürtünüp gıcırdayan koca kayaların korkunç gürültüsüyle onları dehşete düşürdü. Göğüslerini dövüp korkuyla bağırdılar. Nasıralının kanı bulaşmıştı onlara! Yerliler ve yabancılar, hahamlar ve haham olmayanlar, dilenciler, Sadukiler, Ferisiler yarışta geride kaldılar, yerlerde yuvarlandılar. İsa'ya seslendilerse, öfkeli toprak onun adına cevap verip hepsini bir tarafa savurmuştu. Başhahamı bile suçlu kardeşlerinden ayrı tutmadan yakalayıp yere çalmış, elbisesinin püsküllerini pisletip, altın çanları kumla, ağzını tozla doldurmuştu. O ve halkı en azından bir konuda benzerdiler; Nasıralının kanı hepsine bulaşmıştı!

Güneş çarmıhın üzerine geri döndüğünde, Nasıralının annesi, öğrencisi, sadık Celile kadınları, bölük komutanı ve askerleri, Ben-Hur ve ekibi, hepsi tepenin üzerindeydiler. Onlar kalabalığın kaçışını görecek zaman bulamamışlardı; çok yüksek sesle kendilerine dikkat etmeleri söylenmişti.

"Buraya otur." dedi Ben-Hur Esther'e, babasının ayağının dibinde ona yer açarak. "Şimdi gözlerini kapat, yukarı bakma; Tanrı'ya ve iğrenç şekilde katledilen şu faziletli adamın ruhuna itimat et."

"Hayır." dedi Simonides, saygıyla. "Bundan sonra ona İsa diyelim."

"Öyle olsun." dedi Ben-Hur.

O anda bir deprem dalgası tepeye vurdu. Sallanan çarmıhların üzerindeki hırsızların korkunç çığlıkları duyuldu. Ben-Hur zeminin hareketlerinden başı dönmüş olsa da, Baltazar'a bakma fırsatı buldu ve hareketsiz bir şekilde yerde yattığını gördü. Hemen yanına koşup seslendi, cevap gelmedi. İyi yürekli adamcağız ölmüştü! Sonra Ben-Hur Nasıralının son anındaki seslenişine verilen bir cevabı duyduğunu hatırladı; ama bunun kimden geldiğine bakmamıştı. O andan sonra Mısırlının ruhunun efendisininkine eşlik ederek cennet krallığının sınırlarından içeri girdiğine inandı. Bu fikir sadece duyulan çığlığa değil, bu payenin olağanüstü derecede uygun oluşuna da dayanıyordu. Eğer Gaspar'ın şahsında iman ve Melchoir'in şahsında sevgi değerli bir ödülse, hiç kuşkusuz uzun hayatı boyunca üç erdemi -inanç, sevgi ve iyilik- bir arada bu kadar mükemmel şekilde taşıyan Baltazar'ın da özel bir ödülü olmalıydı.

Baltazar'ın hizmetkârları efendilerini terk etmişlerdi; ama her şey bittiğinde iki Galilealı yaşlı adamı tahtırevanıyla şehre taşıdı.

Kederli kafile, o unutulmaz günde güneş batarken, Hurların sarayının güney kapısından içeri girdi. Aşağı yukarı aynı saatte İsa'nın bedeni çarmıhtan aşağıya indirildi.

Baltazar'ın cesedi misafir odasına götürüldü. Bütün hizmetkârlar ağlayarak onu görmeye gittiler. Bir şekilde bütün canlıların sevgisini kazanmıştı; ama yüzüne ve üzerindeki gülümsemesine baktıklarında, gözyaşlarını silip, "Çok iyi. Bu akşam, sabah dışarı çıktığından çok daha mutlu." dediler.

Ben-Hur, babasının başına gelenler konusunda İras'ın bilgilendirilmesini bir hizmetkâra bırakamazdı. Bizzat onu görmeye ve alıp cenazenin yanına götürmeye gitti. Acısını hayal edebiliyordu; dünyada yapayalnız kalmıştı; şimdi onu affedip merhamet gösterme zamanıydı. Sabah neden grubun içinde olmadığını ya da nerede olduğunu sormadığını hatırladı; aklına bile gelmemişti; utançtan kendini affettirmeye hazırdı; özellikle de onu böyle bir şiddetli acı içine sokmak üzereyken.

Kapısının perdelerini salladı ve içeride yankılanan çan seslerini

duysa da başka bir cevap alamadı. Ona tekrar tekrar seslendi, cevap yoktu. Perdeyi çekip içeri girdi. İras orada değildi. Onu aramak için aceleyle çatıya çıktı; orada da yoktu. Hizmetkârlara sordu, gün boyunca onu gören olmamıştı. Evde uzun bir araştırma yaptıktan sonra Ben-Hur misafir odasına döndü ve ölünün yanında, İras'ın olması gereken yeri aldı. İsa'nın yaşlı hizmetkârına karşı nasıl da merhametli olduğunu düşündü. Cennet krallığının kapısından içeri girenler, bu hayatın dertlerini, hatta hainlikleri bile geride bırakıp unuturlar.

Cenaze töreninin kasveti bittiğinde, yasalar yerine getirilerek iyileşmenin ardından dokuz gün geçince, Ben-Hur annesini ve Tirzah'ı eve getirdi. O günden sonra o evde söylenebilecek en kutsal isimler daima beraber anıldı:

"Tanrı baba ve oğlu İsa."

XI

YERALTI MEZARLIĞI

Çarmıha gerilişten yaklaşık beş yıl sonra Ben-Hur'un karısı Esther, Misenum'daki güzel villada, odasında oturuyordu. Öğle saatleriydi, sıcak İtalyan güneşi dışarıdaki güller ve asmalar için bir yaz havası yaratıyordu. Esther'in evli bir Yahudi kadına özgü kıyafetlerinin dışında, evdeki her şey Roma işiydi. Yerdeki aslan postunun üzerinde oynayan Tirzah ve iki çocuk ona arkadaşlık ediyordu. Çocukları ne kadar dikkatle izlediğini gören biri onların kendi çocukları olduğunu hemen anlardı.

Zaman ona çok cömert davranmıştı. Her zamankinden de güzeldi; villanın hanımı olduğunda en büyük rüyalarından birini gerçekleştirmiş oldu.

Bu sade ev manzarasına kapıda beliren bir hizmetkâr da dâhil oldu.

"Avluda bir kadın hanımımla konuşmak istiyor."

"İçeri al. Onu burada kabul edeceğim."

Yabancı içeri girdi. Onu gören Yahudi kadın ayağa kalktı, tam konuşmak üzereyken tereddüt etti, rengi attı ve "Seni tanıyorum. Sen..." dedi, geri çekilerek.

"İras'ım ben, Baltazar'ın kızı."

Esther şaşkınlığına hâkim olup hizmetkârdan Mısırlıya bir sandalye getirmesini istedi.

"Yo." dedi İras. "Hemen gideceğim."

İkisi birbirlerine baktılar. Esther'in temsil ettiği şeyi biliyoruz; güzel bir kadın, mutlu bir anne, gönlü tok bir eş. Öte yandan, talihin eski rakibine o kadar da nazik davranmadığı gayet açıktı. Uzun boylu endamı zarafetini pek fazla kaybetmemişti; ama kötü yaşam koşulları onu çökertmişti. Yüzü bozulmuş, iri gözleri düşük göz kapaklarının altında büzülmüştü; yanaklarında hiç renk kalmamıştı. Dudakları alaycı ve sertti. Bakımsızlık onu hızla erkenden yaşlandırıyordu. Kıyafet seçimi de kötüydü. Yolların çamuru sandaletlerine yapışmıştı. İras sancılı sessizliği bozdu.

"Senin çocukların mı?"

Esther çocuklara bakıp gülümsedi.

"Evet. Onlarla konuşmak istemez misin?"

"Korkutabilirim onları." dedi İras. Sonra Esther'e yaklaştı, kadının gerilediğini görünce, "Korkma. Kocana benden bir mesaj ilet. Düşmanının öldüğünü söyle ona. Bana yaşattığı sefalet yüzünden ben öldürdüm onu."

"Düşmanı mı?"

"Messala. Şunu da söyle kocana, ona yapmaya çalıştığım kötülükler yüzünden öyle bir cezalandırıldım ki, duysa bana acır."

Esther'in gözleri yaşardı, konuşmaya yeltendi.

"Hayır." dedi İras. "Ben acıma ya da gözyaşı istemiyorum. Son olarak da şunu söyle, ben Romalı olmanın zalim olmak anlamına geldiğini öğrendim. Hoşça kal."

Kapıya doğru yöneldi. Esther de arkasından gitti.

"Gitme de kocamı gör. Onun sana karşı bir düşmanlığı yok. Her yerde seni aradı. Senin dostun olacak. Ben de öyle. Biz Hristiyanız."

Öteki kadın kararlıydı.

"Hayır; ben kendi seçimimi yaşıyorum. Yakında son bulacak."

"Ama..." Esther tereddüt etti. "Yapabileceğimiz bir şey yok mu, hiç?"

Mısırlının yüz ifadesi yumuşadı; gülümsemeye benzer bir şey dudaklarına yerleşti. Yerdeki çocuklara baktı.

"Bir şey var." dedi.

Esther İras'ın gözlerini takip edince hemen anlayıp cevap verdi. "Tabii ki."

İras çocukların yanına gitti, aslan postuna diz çöküp ikisini de öptü. Yavaş yavaş kalkarken onlara bakıyordu; sonra kapıya yönelip tek kelime etmeden çıktı. Hızlı yürüyordu, Esther daha ne yapacağına karar veremeden gözden kayboldu.

Bu ziyareti öğrenen Ben-Hur uzun zamandır tahmin ettiği şeyin olduğunu anladı. Çarmıha geriliş günü İras, Messala için bahasını terk etmişti. Bunun üzerine hemen çıkıp boşu boşuna aradı onu. Bir daha onu ne gördüler ne de bir haber aldılar. Güneşin altında gülümseyen mavi koy bazı karanlık sırlar saklıyordu. Dili olsa belki bize Mısırlıyı anlatırdı.

Simonides çok yaşlanana kadar yaşadı. Neron hükümranlığının onuncu yılında,[1] uzun süredir Antakya'daki depodan yürütülen ticarete son verdi. Son anına kadar berrak zihnini, iyi yüreğini ve başarısını korudu.

Aynı yıl bir akşam, deponun terasındaki koltuğunda oturuyordu. Ben-Hur, Esther ve üç çocukları onun yanındaydılar. Demirlemiş olan son gemi nehrin akıntısında sallanıyordu. Diğerleri satılmıştı. Çarmıha gerilişten bu yana geçen uzun zaman içinde tek bir üzüntüleri olmuştu. O da Ben-Hur'un annesinin ölümüydü. Eğer Hristiyan inançları olmasa o zaman da, şimdi de acıları daha büyük olurdu.

Sözü edilen gemi önceki gün gelmiş ve Neron'un Roma'da Hristiyanlara zulmetmeye başladığı haberlerini getirmişti. Terastaki grup bu konuda konuşurken, hâlen onların hizmetinde olan Malluch geldi ve Ben-Hur için bir mektup getirdi.

"Kim getirdi bunu?" diye sordu Ben-Hur, okuduktan sonra.

"Bir Arap."

---

1) MS 64.

"Nerede şimdi?"

"Hemen gitti."

"Bunu dinle." dedi Ben-Hur Simonides'e.

Sonra mektubu okumaya başladı.

Cömert İlderim'in oğlu, İlderim kabilesinin Şeyhi İlderim'den, Hur'un oğlu, Yahuda'ya.

Ey babamın arkadaşı, babamın seni ne kadar sevdiğini bilesin. Gönderdiğim mektubu okuyunca bunu göreceksin. Onun arzusu benim de arzumdur, sana verdikleri senindir.

Parthialıların onu öldürdükleri büyük savaş sırasında ondan aldıkları her şeyi geri aldım. Diğer şeylerin yanı sıra bu mektubu, intikamımı ve zamanında pek çok yıldızın annesi olan Mira'nın bütün yavrularını.

Huzur seninle ve sevdiklerinle olsun.

Çölden gelen bu ses Şeyh İlderim'in sesidir.

Sonra Ben-Hur solmuş dut yaprağına benzer sarı papirus parçasını açtı. Nazikçe tutmayı gerektiriyordu. Okumaya başladı.

İlderim kabilesinin şeyhi, unvanı Cömert olan İlderim'den, halefi olan oğluna.

Yerime geçtiğin gün, Antakya'daki Hurma Bahçesi olarak bilinen mülk haricinde, benim olan her şey senin olacak. Orası arenada bize zafer kazandıran Hur'un oğlunundur, sonsuza dek onun ve varislerinin.

Babanı utandırma.

Cömert İlderim, şeyh.

"Ne diyorsun?" diye sordu Ben-Hur Simonides'e.

Esther memnun bir havayla kâğıtları alıp kendi kendine okudu. Simonides sessizdi. Gözleri gemisine sabitlenmiş düşünüyordu. Sonunda konuşmaya başladı.

"Hur'un oğlu." dedi ciddiyetle. "Son yıllarda Tanrı sana karşı çok iyi davrandı. Minnet duyacağın çok şey var. Şimdi ellerinde

olan büyük servet ihsanının ne anlama geldiğine karar verip büyütme zamanı gelmedi mi?"

"Buna uzun zaman önce karar verdim bile. Bu servetin bir kısmı değil, tamamı onu bahşedenin hizmetine adanacaktır, Simonides. Asıl soru, bunu onun yolunda en faydalı şekilde nasıl kullanacağım? Yalvarırım bunu bana sen söyle."

"Burada, Antakya'daki kiliseye büyük bir bağış yaptığına ben bizzat tanık oldum. Cömert şeyhin bu hediyesiyle neredeyse aynı anda Roma'daki kardeşlerimize zulmedildiği haberleri geldi. Bu yeni bir sahanın açılması demektir. Başkentteki ışık sönmemeli."

"Bunu nasıl canlı tutacağımı söyle bana."

"Söyleyeceğim. Romalılar, hatta Neron, iki şeyi çok kutsal sayıyor. Bu kadar kutsal gördükleri başka bir şey bilmiyorum. Bunlar ölülerin külleri ve gömüldükleri yerler. Tanrı'ya ibadet için yerin üstünde tapınaklar inşa edemiyorsan, yerin altında yap bunu ve inanç içinde ölenlerin cesetlerini oraya taşı."

Ben-Hur heyecanla ayağa kalktı.

"Muhteşem bir fikir." dedi. "Bir an önce başlayacağım. Zaman beklemez. İşkence gören kardeşlerimizin haberlerini getiren gemi beni Roma'ya götürecek. Yarın yola çıkıyorum."

Sonra Malluch'a döndü.

"Gemiyi hazırlat, Malluch, sen de benimle gelmek üzere hazırlan."

"Güzel." dedi Simonides.

"Sen ne diyorsun, Esther?" diye sordu Ben-Hur.

Esther yanına geldi, elini onun koluna koyup cevap verdi.

"İsa'ya en iyi böyle hizmet etmiş olacaksın. Sana engel olmayacağım, hatta seninle gelip yardım edeceğim, sevgili kocam."

***

Eğer Roma'yı ziyaret eden okurlarım, San Sebastian'dan daha eski olan San Callistus Yeraltı Mezarlığı'na kısa bir tur yaparlarsa, Ben-Hur'un servetine ne olduğunu görüp ona teşekkür edeceklerdir. Bu engin mezarlıktan Sezarların yerine geçen Hristiyanlık çıkmıştır.

LEWIS (LEW) WALLACE

1827 yılında bir Midwest eyaleti olan İndiana'da doğdu. Büyük ölçüde kendi kendini yetiştirmiş olmakla beraber, çok okudu ve fetih hikâyelerinden fazlasıyla etkilendi. 1852'de şair Susan Elston ile evlendi. 1845'te İndiana milis kuvvetlerine katılan Wallace, Meksika savaşında mücadele etti. Sonra 1861-1865 arasındaki Amerikan İç Savaşı'nda general rütbesine terfi etti. Wallace'ın barış dönemi meşguliyeti avukatlıktı, savaş suçlarının ve Başkan Lincoln suikastine karışan suikastçilerin yargılandığı mahkemelerde görev aldı. Özel hayatına dönünce 1873'te ilk romanını yazdı. 1878'de New Mexico Bölgesi Valiliği'ne atarıdı. *Ben-Hur*'u New Mexico'da yazdı. Kitabın 1880'de yayınlanması ona ün ve servet kazandırdı. Wallace İndiana'ya döndü, ama bir sonraki yıl Türkiye'ye elçi olarak atandı ve 1885'e kadar yurt dışında kaldı. Orada sonraki romanı *Hindistan Prensi* (1893) için malzeme topladı. Tekrar İndiana'ya döndü, ama 1899'da *Ben-Hur*'un sahneye uyarlanmasına nezaret etmek için New York'a gitti. Wallace, ölümünden sonra karısı ve sekreteri tarafından tamamlanan anıları üzerinde çalıştı ve 1905 yılında öldü.

Ben-Hur'un hikâyesi, Hz. İsa'nın peygamberliğinden yaklaşık 4 yıl kadar öncesiyle başlar. Judea Prensi Ben-Hur, hiç hak etmediği hâlde çocukluk arkadaşı Romalı General Messala'nın ihanetine uğrayarak bir anda özgürlüğünü, sevdiği kadını ve ailesini yitirmiş, kendisini kadırgaya zincirli hâlde bulmuştur. Artık küreğe her asıldığında içinde uğradığı ihanetin intikamını alma ateşini hissetmektedir.

Ben-Hur, Hristyanlığın hikâyesi olarak da bilinir. Eserdeki kutsal olaylara Lew Wallace, güçlü bir tasvir ile yaklaşmıştır.

"Tanrı bizim daha iyi olan bir başka yaşam için yaratıldığımızı bilmemizi istemiştir, bu da mizacımızın en büyük ihtiyacıdır. Ama ne yazık ki uluslar ne alışkanlıklar edindiler! Sanki şu an her şeymiş gibi sadece günü yaşıyorlar ve 'Ölümden sonra artık yarın falan yok veya olsa bile bu konuda hiçbir şey bilmediğimizden kendi hâline bırakalım.' diyerek dolaşıyorlar. Bu yüzden de ölüm onları çağırdığında, uygunsuzlukları nedeniyle ölümden sonraki yaşamın muhteşemliğinin keyfine varamıyorlar."

T GRUP
online alışveriş
mkitap.com
KYRHOS AVM
ELİPS kitap
ISBN 978-605-121-686-7
9 786051 216867
www.elipskitap.com.tr